

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

P. lat.

628

B. III

OPERA

Honos
Erit huic quoque
luto.

ANDREA FELICIS OEFE:
L. V.
Monacensis.

1247

U

2

and the
the

the
the

299. P. lat. 628

304

Patres latini

Fulgentius

Sec VI flor 505

pag 1288.

BEATI FVL GENTII ECCLESIAE

STICORVM VETERVM DO-

ctorum Patrumque nulli non conferen-
di, opera, quæ scripsit omnia,
magno labore con-
quisita.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS.

QVORVM CA

TALOGVM VER-

sa enumerabit pas-
gina.

*Gasper Faust
Heidelberg*

CVM INDICE OMNIVM

observatione dignorum copioso.

Cum Gratia & privilegio
Cæs. Maiest.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

BASILEAE.

Felicio. Bistig. Monacensis.
1566.

C A T A L O G V S.

- De prædestinatione altera bonorum ad gloriam, altera malorum ad pœnam, liber I. fol. 1.
- De sacrificij oblatione, & de spiritus sancti missione.
- Item de supererogatione Beati Pauli, liber. fol. 75.
- De uera expositione illius dicti euangelici; Et uerbum erat apud Deum, lib. I. fol. 119.
- Arrianorum contra orthodoxos, decem obiectiones complens, lib. I. fol. 147.
- De mysterio mediatoris Christi duas naturas in una persona habentis, lib. I. fol. 204.
- De immensitate diuinitatis filij Dei, lib. I. fol. 268.
- De sacramento dominicæ passionis, lib. I. fol. 330.
- De coniugali debito & uoto continentie à coniugibus emissæ, epistola. fol. 419.
- Ad Gallam de consolatione super morte mariti, & de statu uiduarum epistola. fol. 438.
- De uirginitate simul & humilitate epistola. fol. 471.
- De oratione ad Deum & compunctione cordis epistola. fol. 510.
- De charitate & eius dilectione epistola. fol. 524.
- De conuersione à seculo epistola. fol. 535.
- De recta pœnitentia & futura retributione epistola. fol. 546.
- De fide orthodoxa & diuersis erroribus hæreticorum, lib. I. fol. 572.
- De cōfessoribus & dispensatoribus Domini, sermo. fol. 597.
- De duplici natiuitate Christi, una æterna ex patre, altera temporali ex uirgine, sermo. fol. 611.
- De laudibus Mariæ ex partu Saluatoris, sermo. fol. 620.
- De S. Stephano & conuersione S. Pauli sermo. fol. 624.
- De Epiph. deq. innocetia nœce & muneribus Magorum, ser. fol. 633.
- De incarnatione, & de gratia & libero arbitrio, lib. I. fol. 646.
- Mythologiarum, lib. III. fol. 726.

ECCLESIARVM IN

VRBE ET AGRO BASILIEN.

si, Prælati, mysteriorum Verbi Dei dis

pensatoribus, Typographi

S. P. D.

SEMPER ab ecclesiæ exordio, fuisse qui de uera fide, iustificatione, gratia, operibus, libero, ut uocant, arbitrio, sacramentorū mysterijs & alijs religionis nostræ capitibus, rectè senserint, & falsis doctrinis se fortiter opposuerint, abundè testatur hic Beatus Fulgentius concionator prædicatorq; Verbi Dei, Episcopus in Africa. Et profecto liquet ex historijs, quòd ab Apostolorum tempore, semper aliqui, quamquam nōnunquam numero pauci, p̄i inuenti sint, maxime ex diuini uerbi præconibus, Christi fideles serui qui in ecclesia fiduciah̄ter restiterunt legum optimarum, (quæ multæ & sanctæ ab antiquis sanctis patribus in concilijs latæ sunt cōtra ambiciosos, auaros ociosos, lupos se pastores profitentes) transgressoribus. Et hoc tempore inueniūtur boni uiri Ecclesiarum & ciuiliū Rerumpub. administratores qui uidēt & non sine animi dolore queruntur, indies rerum omnium confusionem, pietatis religionisq; atq; etiam honestatis

Epistola.

nestatis ciuilibus contemptum, inobedientiam
& impietatem inualescere, causam quidem
malorum uident, nempe disciplinæ negle-
ctum & charitatem extinctam, sed nulla spes
ratio uere rebus deploratis subueniendi uide-
tur. Nisi Deus pater misericordiarum miseris
nobis subueniat, consilijs uiribusque humanis
nihil poterit effici. Quamobrem quidam pii
prudentesque uiri indefinenter Deum oran-
dum nobis esse nihilque intentatum relinquen-
dum, in quærendis ad hæc mala remediorum
præsidijs censes, iudicant aduersus hære-
ses exorientes hoc tempore & ad reformatio-
nem ecclesiæ in hoc nostro sancto Fulgentio
potentissima remedia inueniri. Propter ea
eorum consilio & adhortatione adducti im-
pressimus, omnibus modis parati rebus affli-
ctis succurrere. Viri enim boni perniciosas
dissentiones sublatas cupiunt, intelligentes
Manichæorum, Arrianorum, Pelagianorum,
Nestorij &c. repullulascere hæreses, de trini-
tate & incarnationis mysterio &c. quorum
omnes errores hic autor paucis, sed firma spi-
ritus demonstratione destruit, & ueritatē syn-
ceram fidei astruit. Quod uos Christi mini-
stri qui lectioni & orationi nocte dieque incū-
bitis facile intelligetis. Pauca quædā ex hoc
scriptore recensebimus quæ obseruauimus
tumultuariè, nos alijs uarijs multisque ne-
gocijs

Epistola.

gocis obruti, ex quib. poterit iudicari quantum ex hoc autore emolumenti sperandum sit apud eos qui non omnino insanabiles sunt. Fastum & hypocrisis uehementer detestatur, charitatē & humilitatē prædicat. Et si audirēt ecclesiæ serui, Christum dicentē, qui mihi ministrat me sequatur, alius alium honorando præueniret, alius alio minor esse uellet, & posteriorem sedem occuparet, non essent huiusmodi contentiones, quales sunt dum quidam per artes malas, magno offendiculo piorum, prima loca capescere nituntur &c. Quod quā detestandum crimen sit, satis declararūt concilia uetustissima, qui se uera ex spiritu sancto celsura ambiciosi ministris sacramentū Eucharistiæ dare noluerunt etiam in articulo mortis. Videbant enim te nebrarum principem in cordibus talium regnare & ludere, alijs prædicātes, ipsos reprobos omnibus modis inueniri. Sciebant eum qui non habet ueram per charitatem operantem fidem ineptum, inutile & perniciosum esse in ecclesia doctorem. Qui enim Christū uerbis negaret nullo modo ad ministeriū ecclesiæ a Christianis admitteretur, sed uita negare Christū, idem aut etiā peius est, Auarus negat, ambiciosus negat, intemperans uita, negat. Quis igitur potest esse usus illorum in ecclesia? Clara sunt illa: Petre amas me? Pasce

Epistola.

ques meas &c. Huiusmodi messorum detrimento plurimum, emolumentum nihil prorsus adferunt messi dominicæ, omnia suo nomine facientes in tenebris uersantes nihil capiunt, sed qui in nomine Domini laxant rete in die ambulantes ædificant &c. non enim Domini sed peccati sathanæ serui sunt, a quo enim aliquis deuictus est, huic & seruus additus est. Seruus peccati & mammonæ, non potest Deo seruire. Cæci cæcorum duces adferunt nobis illud de cathedra Moysi. Non dixit Dominus ad suos, sedete ociosi in cathedra Moysi, alijs onera imponite &c. Alij sunt enim ministri legis & literæ, alijs spiritus noui testamenti, quorum corda per spiritum Dei uiui renouantur. Quibus dixit: Expectate donec induamini uirtute ex alto, & confirmati spiritu principali sancto, & liberati de sanguinibus ex hoc malo seculo, docebitis iniquos uias domini & impij conuertentur ad Deum, qui gratia sua præueniens peccatores conuertit ad fidem. Sed ne quis erret, cuicumque fidem dat, dat prius poenitentiam ad uitam. Spesque uana sine poenitentia & regeneratione plurimos seducit & poenitentia sine spe quosdam miseros perdit &c. Porro ne quis existimet esse nostra quæ hic scribimus, sunt uerba & sententia uerè Beati Doctoris Fulgentij. Si locus & tempus relictum esset plurima enumeraremus,

Epistola.

mereremur, ex salutari eius doctrina. Quomodo, scilicet oporteat ecclesiae dispensatorem & ministrum uerbi Dei esse exemplar & formam gregis: dicit enim, exemplum legem esse quae incendit & inuitat, bonum, ad bene agendum, malum exemplum, ad male agendum. In multis locis demonstrat, fidem per charitatem operantem facere Christianum. Mercator, miles, opifex, agricola, quantumuis instructi sint scientia & instrumentis, si nihil faciunt aut agunt, ridiculi sunt & inutiles. Quod cum nemo negare possit, tamen quidam in ecclesia pigri et ociosi homines cum nihil eorum quae officia eorum requirunt agant, nolunt suam agnoscere uanitatem, sed ad nescio quae uerba confugiunt, uoluntque esse diuites cum sint nudi & miserrimi. Et cum ipse non ingrediantur, alios non sinunt ingredi, hi sunt qui non credunt, quod (ut dicit noster Doctor Fulgentius) uerbum sermone frustra exterioribus auribus sonat, nisi Deus spiritali munere auditum hominis interioris aperiat. Vobis uigilantibus & lectioni sacrae incessanter uacantibus notandam relinquimus salutarem huius uiri doctrinam & monita. De industria & munere ecclesiastici dispensatoris, deque necessaria ad hoc munus charitate, in sermone de S. Stephano & S. Pauli conuersione omnibus utilissima legetis. Vobis igitur hos libros, mole quidem exiguos, numeroque

Epistola.

meroꝝ paucos, sed uirtute immensos dedica-
mus, nostrā erga omnes beneuolentiā, signifi-
care uolentes. Ut autem uerbis S. Fulgentii
epistolium finiamus, Puram charitatem, uiri
fratres, retinete, ipsam uobis inuicem exhi-
betꝝ & in ea proficiendo conscendite, insisti-
te operibus ex pura fide bonis, ut ad præmia
æterna peruenire possitis, adiuti gratia Sal-
uatoris, qui uiuit & regnat in sæcula
sæculorum amen, & sic in Domi-
no ualebitis, Basileæ ex
officina Henrici
petrina,

Anno M. D. LXVI.

H. P. uestri:

INDEX EORVM QVAE IN HIS FVLGENTII operibus conti- nentur.

A		quid Dei substantia non	
A	Braham de promissa	est	172
	sione Dei non dubi	aduentus Dei non est loca	
	tauit	lis	92
Abraham	cui altare construxerit	adulter spiritualis	241
	80	adulteria unde	50
Abrahae	obuiauit rex Salena	adulteri	426
	sacerdos Dei	adulteri serui sunt diabo	
Acteon	780	li	497
Acteon	uenator	adultera geminū luctum attu	
Acteonis	fabula	lit mundo	819
Acteonem	deuoratum à suis	adulteros iudicabit deus	426
	canibus	adulterium Veneris	809
Actiões	laudabiles unde	adulteria unde	238
	284	adulterini concubitus	446
actiua	uita	edificatio spiritualis corporis	
	795	Christi	105
adiutorii	prestās uirtus	Aegyptus colit nauigium Ista	
	273	dis	790
Admetus	rex Gracie	Aello	778
	793	equitatis uirga	353
Admetus	unde dictus	equitati pecunia non prepa	
Admeti & Alcestes	fabu	nenda	435
	la	equitatem aliquando magis	
	792	in agendo respiciendam	
Adon	ex Myrrha natus	a s	quam
	841		
adoptio	sola prouehitur lar		
	gitate		
	177		
adoptionis	spiritus		
	94		
adorare	non debemus quic		

Index.

quàm ius	274	amat Deus quos castigat	160
Aestus patiens dicitur esse princeps	277	amor nouiter ueniens	826
Aestas pro femina	806	amor potentibus non stabili	833
aeterna perennitas	805	amor cum periculo	829
etate nulla in Deo	365	amor non timidus	2
etate senectutis	443	amoris primus ordo	827
eterna quæ sint	454	amoris secundus ordo	827
agnus in medio throni	369	amoris tres modi	826
Agave	816	amoris diuini factus ignis	511
Alce	802	amoris tertius ordo	827
Alcei nepos Hercules	802	amoris tres uncias habere uirum nouem feminam	805
Aleatores	295	amoris illecebra quos quibusque modis trahatur	813
Alecto	777	amoris zelus	777
Algoris patientia	277	amorem peregrinari mentes facere	841
Alimenta bonæ uitæ unde sumamus	600	amore cognoscimus ubi sit thesaurus noster	605
alienum cupere, inuadere, celare	779	Amphitritem quare Neptuno in coniugium deputet	776
altare ubi primum Abraham edificauit	81	Anna prophetissa	471
altare quare edificetur	80	Anna sanctitas & castitas	453
altissimum generauit altissimus	275	Anna sancta conuersatio	461
ambitio Ixionis	820	fol.	461
ambulantes in uanitate sensus sui	574	Anaximenes de picturis anti-	829
amici de mammona iniquitatibus faciendi	605	quis	829

Ananias

Index.

Ananias & Saphira	432	anima saluatoris Christi des-	
Anacreon antiquissimus scri-		scendit usq. ad inferna	397
pior	789	anima uocabulo totū significat	
Anaximander	781	cari hominem	258
Anaximander Lampfacenus		animæ uestes quales debeant	
fol.	782	esse	456
ancilla Christi dicitur esse hu-		animæ & corporis separa-	
milis	502	tio	14
angelus aduersus Deum cla-		animæ octo diluuij tempore	
rus	38	sunt seruatae	672
angeli sunt potiores nostris		animæ patientia	244
animis	368	animæ mors secunda	14
angelorum panis	615	animæ nomine totum homi-	
angelorum creator & dona-		nem significari	678
nus	638	animam mori per malam uo-	
angelorum letitia & securi-		luntatem	141
tas	369	animam humanam negantes	
angelorum beatitudo	369	in Christo	145
angelorum esca	174	animarum sanctorum afflic-	
Angeloti cardinalis auari-		ctiones	506
tia	294	animabus nostris in quo sint	
anima rationalis & caro i-		angeli potiores	368
dem	670	animalis sapientia	498
anima peccans morietur	141	animales	108
anima hūana in Christo	616	animus uultu pascitur	277
anima sponsa uerbi	239	Annibalis scelera	296
anima turbatur	372	Antedon	812
anima iusti	260	Antei & Herculis fab.	804
anima munus generale	809	Antia uxor Præti regis	824
		antichris	

Index.

antichristus spiritus quī	228	arca Noe mysterium	124
antiphon Philocrus	781	atra dies quos tollat	441
antifer	819	Argum quare occidisse dica-	
antiquitatum historiogra-		tur Saturnus	788
phus	790	Archelaus Herodi successa	
Autonoë quid significet	816	sit	636
anus furiosa	831	Athenarum conditrix	798
Apollo sine barba	786	Arethusa nymphe	849
Apollophanes de Saturno		Arethusa	788
quid scribat	775	Arethusa unde dicta	849
Apollinis fabula ☉ Mau.		Arriani confusio	643
sic	842	Arrianorum liber contra ore-	
Apollinem solem dictū	780	thodoxos	147
apostare à Deo	42	Arrianorum errores in fi-	
appodutū	800	de	126
apogēs	800	Arrianorū obiectionibus res	
aquila in signis bellicis quare		spondet Fulgentius	152
recepta	789	Arrianorum questio de trini-	
aquilonis uenti filij	849	tate	574
aquarum natura	776	Aristæus pastor	846
arbitrium liberum hominis		Aristophanes Athenæus	836
quā seruū sit peccato	707	Aristoxenes	808
arbitriū scrupuliter liberū	708	arma spiritalia Iudith	461
arbor que non facit fructus		armata Minerva	798
bonos excidetur	602	Attis Græcè qd significet	832
arbores que succinum fe-		artes septem liberales	807
runt	785	artes primæ	847
arbores in agro dominico cō-		artium bonarū magistri	283
situta	601	Artemon	781
		Aruspicina	

Index.

<i>Atruspicina</i>	847	<i>Augustini liber de perfectio-</i>	
<i>ascendit in cælum qui descen-</i>		<i>ne iustitia</i>	7
<i>dit</i>	322	<i>aulici debent optimè de prin-</i>	
<i>Abura</i>	798	<i>cipe sentire</i>	275
<i>Atropas</i>	778	<i>aures Dei ad preces iustorum</i>	
<i>Ashlantis regnum</i>	791	<i>sunt</i>	293
<i>auari regnum Dei non possi-</i>		<i>aurum pertinet ad tributum</i>	642
<i>debunt</i>	603	<i>Asiæ</i>	820
<i>auari nec sibi nec alijs sunt u-</i>		<i>Azarias in fornace.</i>	565
<i>tiles</i>	290		
<i>auari regnum Dei non possi-</i>		B	
<i>debunt</i>	426	<i>Babylon</i>	521
<i>audro Harpyæ cibos abripis-</i>		<i>Babylonis paruuli elidun-</i>	
<i>unt</i>	849	<i>tur ad petram</i>	521
<i>auarorum uita quàm misera</i>		<i>Bacchus nudus</i>	817
<i>sit</i>	293	<i>Bacchi mater</i>	816
<i>auarorum genera plura</i>	293	<i>Bacchæ quatuor</i>	816
<i>auaritia omnis cæca</i>	849	<i>barba ad pectus promissa</i>	
<i>auaritia uitiorum omnium cæ-</i>		<i>sa</i>	280
<i>put</i>	296	<i>beatus in ægestate</i>	451
<i>auaritia difficilis sanatur</i>	290	<i>Beatinius</i>	820
<i>auaritia unde dicta</i>	289	<i>benignitas Dei ad pœnitentiam</i>	
<i>auaritia calcanda</i>	602	<i>tiam nos ducit</i>	559
<i>auaritiam quæ augeant</i>	289	<i>benignitas unde</i>	96
<i>auersos damnat Deus</i>	557	<i>benignitas omnipotentia</i>	551
<i>audacia humana præsum-</i>		<i>benignitas diuina illumina-</i>	
<i>ptionis</i>	714	<i>tionis</i>	541
<i>Augustini liber de prædesti-</i>		<i>benedictio</i>	172
<i>natione</i>	70	<i>benedicendus quomodo popu-</i>	
		<i>lus sit</i>	172
		<i>beneuolus</i>	

Index.

<i>beneuolus homo</i>	519	<i>ter fecit</i>	611
<i>Bellerophonis fabula</i>	824	<i>brachium Domini</i>	394
<i>Berecynthia fabula</i>	830	<i>bracheorum concitata motio</i>	
<i>Bethel</i>	84	<i>inepta</i>	278
<i>Bibliotheca S. Laurentij &</i>		<i>bucca inflata & ridicula</i>	842
<i>Aegydy Norinbergæ</i>	566	<i>βύλας πύες</i>	814
<i>Bicamerata arca Noë</i>	114	<i>Burgundiorum ducis Caroli</i>	
<i>blasphemiae unde</i>	238	<i>crudelitas</i>	296
<i>Boëthus</i>	646		
<i>bonus timeat ne cadat</i>	631	<i>Caci & Herculis fabula</i>	
<i>bonus nemo nisi solus Deus</i>	51	<i>la</i>	805
<i>bona omnia sunt opera gratiae</i>	543	<i>Cachini penè singulantes</i>	278
<i>bona in hac uita recipientes</i>	561	<i>Calais</i>	849
<i>bona coram Deo & hominibus sunt prouidenda</i>	545	<i>Caliope</i>	784
<i>bona externa honesta</i>	288	<i>calliditas Herodis ficta</i>	638
<i>bonum uelle unde</i>	16	<i>caligo inferni</i>	272
<i>bonum facere à Deo</i>	16	<i>candor lucis aeternae</i>	181
<i>bonum omne est opus Dei</i>	32	<i>canum & leporum odiū</i>	777
<i>bonum increatum</i>	39	<i>caput ad Iouē pertinere</i>	839
<i>bonum male operari</i>	541	<i>capitis cum ceruice quassatio</i>	278
<i>bonitas perfecta</i>	548	<i>teo</i>	278
<i>bonitas omnipotentissima</i>	592	<i>capilli in amulum contortati</i>	280
<i>bonitas spiritus sancti donum fol.</i>	96	<i>carcer inferni</i>	272
<i>bonitas unde</i>	96	<i>carneum cor</i>	714
<i>bonitate gratuita omnes patia aeterna</i>		<i>caro macerata conuenit span</i>	
		<i>sa Christi</i>	456
		<i>caro Christi panis in quo uita</i>	
			691
			caro

Index.

caro omnis	257	castitas oppugnans lasciviam	
caro peccati	694	am.	460
caro sine peccato non sensit corruptionem	396	castigatione corporis acquiri	
caro concupiscit aduersus spiritum	519	tur pulchritudo cordis	456
carnis uocabulum	254	castigant corpus fideles	284
carnis uestimenta qualia debent esse	456	castigandum corpus	491
carnis nomine totus homo accipitur	670	catholica ecclesia habet spiritum sanctum	109
carnis concupiscentia	44	cautela falsata	789
carnis opera	426	Celano	778
carnis integritas Deo consecrata	483	celeritas Mercurij quid significet	788
carnis mortuae timor	707	Centauri ex nube geniti	820
carne suam nemo odio habet	485	Centauri equites dicti	821
Castor unde natus	818	Centhippi	821
Castor unde dictus	819	cacus est omnes qui luxuriam amat	812
Castriatus Saturnus fol.	774	Ceres rapta queritur	779
castitas coniugalit	423	Ceres Gracè gaudium	779
castitas uirginalis matrimonij	241	Ceres filia Proserpina	779
castitas cum sapientia coniuncta quantum ualeat	816	cerui cor	829
castitas spiritalis qualis debet esse	495	chrismatum incrementa	97
		charitas est fons omnium bonorum	632
		charitas scala in cælum	632
		charitas dirigit, protegit, ad regnum cælorum perducit	632
		charitas Dei diffusa est in cordibus	

Index.

dibus fidelium per spiritum sanctum	705	charitas pura cunctis exhibenda	609
charitas Christi est in fidelibus	413	charitas spiritus sancti donum	96
charitas foras mittit timorem	391	charitas præcepti finis est	99
charitas sine bona uoluntate non potest haberi	528	charitas Dei diffusa est in cordibus fidelium	414
charitas in Paulo cooperuit multitudinem peccatorum	632	charitas in Stephano superauit seuitiam Iudeorum	632
charitas est ubi anima cum corpore ponitur	381	charitatis unitas	98
charitas uirtus mirabilis & suauis	119	charitatis excellentia	525
charitas est ipsa dilectio	526	charitatis domicilium	529
charitas primus fructus in spiritalibus bonis	525	charitatis perseverantia in Stephano imitanda	11. 630
charitas quomodo diligitur	527	charitatis proprium	529
charitas donum principale est spiritus sancti	98	charitatis bona	2
charitas quales debeat esse	99	charitatis Dei manatio	181
charitas in ecclesia	417	charitatis monita quomodo accipienda	629
charitas Dei diffusa in cordibus fidelium	96	charitatis augmentum	96
charitas non ex nobis sed à Deo est	509	charitate carentia opera inuilia sunt	99
charitas uia ad cælum	632	charitatem diligere	526
		charitatem inuicem debemus	2
		charitatem habuit S. Stephanus pro armis	628
		charitatem tribuere quis possit	416
		charitatem laudare sine dilectione	

Index.

Elione inutile est	526	mo de matre	620
charitatem qui habet errare		Christus à magis adoratur	
non potest	632	fol.	636
charites tres	801	Christus de cælo uenturus est	
chirographum deleuit Chri-		corporaliter	323
stus	406	Christus spectat militē suum	
crista cum galea in Minerue		ubiq; pugnātem	319
capite quid sibi uelit	798	Christus hominem liberat nō	
Christus cui ad patrem ascen-		inueniendo fidem sed dan-	
derit	309	do	701
Christus diuinæ maiestatis		Christus finis legis	280
speculum	181	Christus splendor paternæ glo-	
Christus facit in hominibus		riæ	675
uirtutes	678	Christus quare mortuus	200
Christus resurgens fecit nos		Christus ex patribus secun-	
participes uitæ suæ	620	dum carnem	678
Christus quomodo Deo pa-		Christus crucifixus Dei uir-	
tre minor sit, & quomodo		tus	342
æqualis	588	Christus super oīa Deus	676
Christus in animæ substantia		Christus filius Dei unigeni-	
habitat	260	tus	145
Christus totius creaturæ pri-		Christus crucifixus Iudæis	
mogenitus	165	scandalum	683
Christus consolatio fideli-		Christus æqualiter pro cun-	
um	601	ctis fidelibus mortuus	537
Christus quare in carnem uē-		Christus plenus Deus	381
nerit	101	Christus sempiternus omnia	
Christus forma fidelium	710	præcedit	283
Christus de patre Deus, ho-		Christus caput omnis pote-	
		statis	

Index.

fiat	405	Christi resurgens naturalis	
Christus terram localiter des-		maiestas	680
seruit, & ad cælum ascen-		Christi natiuitas naturalis de	
dit	408	patre	583
Christus formatur in cordis		Christi natiuitas temporalis	
bus omnium credentiu	711	ex uirgine	611
Christus rex humilis & subli-		Christi natiuitas	636
mis	636	Christi mortalis humani-	
Christus secundum animam		tas	340
fuit in inferno	402	Christi naturalis ueritas caro	
Christus patris sempiterna lo-		nis	399
cutio	365	Christi diuinitas non localis	
Christus propria potestate		ter ad inferos descendit	266
mortuus sicut propria pote-		Christi proprietas utriusq; na-	
state resurrexit	640	tura	170
Christus est in fidelibus	325	Christi corpus & membra sunt	
Christus localis & uerus ho-		Christiani	416
mo	321	Christi anima & caro & diui-	
Christus hostia factus	397	nitas	362
Christus Deus & homo	286	Christi immortalis diuini-	
Christus est alimentum ho-		tas	340
strum	601	Christi pauperu cõsors	464
Christi plenitudo	22	Christo Domino sicut uero	
Christi duas naturæ & una		Deo seruiendum	176
persona	649	Christo nec dum omnia subij-	
Christi naturalis ueritas diui-		cienda aliquãdo, sunt subie-	
nitatis	595	cta	519
Christi typum gessit Melchiz-		Christo aduersantes confun-	
sedech	283	dentur omnes	276
		Christum	

Index.

Christum confitens & nō con-	circūcisionis sacramētū	697	
fitens spiritus	229		
Christū sanctificare quid	311		
Christum pro impijs mor-	ciuitas supra montem consti-		
tuum	674	tuta	127
Christiani sunt qui de potesta-	ciuitis uita	796	
te tenebrarum sunt libera-	claritas astrorū differens	338	
ti	164	Cleos quid significet	783
Christiani conjugales quomo-	Clio musa	782	
do debeant uiuere	113	Clotho	778
Christiani redempti de uana	cælū sanctus Christianus	536	
conuersatione	246	cæleste ingenium	784
Christiani debent ea quæ sur-	coæternus filius de æterno pa-		
sum sunt querere	242	tre	152
Christiani debent Christum	cogitatio cordis præcedit pec-		
sequi	237	cattum	238
Christianorum uitam abscon-	cogitatio hominis uana	617	
ditam esse	540	cogitatio de Christo sanctifica-	
Christianis omnibus necessa-	cas	311	
rium est ut in bonis operib.	cogitatio praua unde nascas-		
nemo sit segnis	605	iur	521
Christianæ religionis uoca-	cogitatio hominis	128	
bulum dominabiliter por-	cogitationis male assēio	238	
tare	683	cogitationum uarietas	306
Chymera	826	cogitare apud se	142
chromata ornare	843	cogitare rationis opus est	128
cibus currētium uiatorū	601	coinquinalia hominum	238
circūcisionis nomine intelli-	columbæ Christi	417	
gendi Iudæi	634	columbæ nomine simplicitas	
		significatur	417
		colubæ in tutela Veneris	801
		A 2	compis

Index.

compilationes	296	coniunx benigna	792
compunctio cordis	510	coniunx bona mellea	298
cōcupiscentia refrenāda	606	coniugum charitas	486
cōcupiscentia carnalis in lum		coniugium donum diuinum	
bis ostenditur	606	fol.	452
cōcupiscentia mala iniquis		coniugia casta	446
tas	44	coniugalis pudicitia	447
cōcupiscentia mala quomo		coniugalis cōfederatio	423
do superari possit	17	coniugale debitum	419
cōcupiscentia est radix om		coniugatae sanctae	485
nium malorum	38	coniugati fornicatio	424
cōcupiscentia cōcipiens	429	compuncti cordis	511
cōcupiscentia oculorum	522	connubium est ex institutione	
cōcupiscentia parit pecca		Dei	446
tum	63	connubium sine corruptio	
cōcupiscentia oculorum	44	ne	481
cōcupiscentiae carnalis inte		connubium immortale	487
ritus	517	connubij fides caelesti sponso	
cōcupiscentiam seminare hu		seruanda	241
mano conspectui	493	consolatio de morte maris	
condemnationis impiorū cau		ti	440
sa	31	consolatio ubi possit adhibe	
cōsidentes in sua uirtute	541	ri	373
cōformes imagini Christi		cōsultationis bonae fons	826
fol.	166	contemplatiua uita	795
conformari huic seculo	709	continentia uiidualis	447
confusio libido	812	continentia spiritus sancti de	
confusionis filia est carnalis		num	96
cupiditas	521	cōtinētia nota uiolator	433
		conuersi	

Index.

conuersi ex toto corde saluan- tur	557	cordis noui promissio	714
conuerso omnia peccata re- mittuntur	550	cordis latitudo	327
conuersio potentium	537	cordis non uocis. Deus audi- tor est	317
conuersio salubris duplici ra- tione consistit	551	cordis cecitas	574
conuersionis exemplū in Pau- lo sequendum	630	cordis elatio procul absit à uirgine sacra	502
conuersus cum ingemuerit pœ- nitens saluus erit	556	cordis humani superbia est detestabilis	544
conuersatio Christianorū	140	cordis mundandi studium de- bet esse sacris uirginib.	508
corripit à Domino	565	corde mundi uidebunt De- um	677
coronat Deus suam iustiti- am in sanctis	29	corda nō uestimenta sunt scin- denda	518
cor pro anima	372	corda Dominus dirigit	714
cor ad cælum leuādum	602	corpus aggrauat animam	35
cor nouum	18	corpus Christi est ecclesia	100
cor lapideum	714	corpus Christi quod	310
cor humiliatum	564	corpus Christi ecclesia	98
cor duplex	432	corpus tradi dicitur etiam sis- ne charitate	381
cor, castum se habere sancti non gloriantur	506	corpus seruituti subijciē- dum	491
cor & animam Christum in- habitare	261	corpus solutum	816
cor mūdū creari quid sit	163	corporis Domini participā- tio	105
cordis iactantia	495	corporis imbecillitas auget auaritiā	289
cordis puritatem indicat lin- gua	1		

Index.

corporis integritas	747	creatura feruire	582
corporis Christi spiritalis adificatione	105	creatura conditor & redemptor	251
corporis Christi membra	485	creauit omnia Deus uoluntate sua	175
corpora fidelium membra Domini Christi	416	creatum & genitum an idem sit	164
corporalis ascensus Christi	324	creatum nullū potest subsistere sine auxilio creatoris	519
corporalis uirginitas sine uirginitate cordis nihil prod- est	494	creata natura	584
corruptio et incorruptio	368	creationis causa	161
corui fabula	781	credere nemo potest nisi penitentiam dono Dei miserentis acceperit	702
coruum significationes habere uocum	781	credere uelle Dñs dat	703
creator de creatore genitus sol.	161	credentium unum cor	107
creator omnium	542	credulitas deceptionum mater	135
creator omnium est qui factor est omnium	590	credulitatis tactus	305
creator omnia superat	278	criminis gemini recordatione David perterritus	162
creator de creatore	612	crucis uerbum uirtus Dei	332
creatoris potentia	144	cruci affixit chirographum quod aduersus nos erat	407
creatura noua in Christo	167	crucifixus Christus gentibus stultitia	683
creatura nulla adoranda	582	crudelitas Annibalis & Caroli Burgundiorū ducis	296
creatura reparata	165	culcitra nutrix uolupt.	278
creatura filiorum Dei	165	culpa	
creaturæ totius primogenitus	148		
creaturæ initium	284		

Index.

Culpa primi hominis	618	qui dicūt faciamus mala ut	
Cultura Dei	601	ueniant bona	552
Cupiditas dura	614	Damaso uirtus	235
Cupiditas habere nouit, non		Danaë aurata ymbre corru-	
frui	839	pta	789
Cupiditas boni & mali	837	Danielis prophetia de resurre-	
Cupiditatis mundanae spi-		ctiōe	195
nae	602	dandi benignitas laudabi-	
Cupiditates difficiles uictae	518	lis	285
Cūriositas periculorum so-		Dauid Ioanni concordat	255
ror	829	Dauidis peccata	162
Currus inuentor Erichthoni-		Dauidis oratio	162
us	816	Dauidis sepulchrū	265.401
Cybele	832	debiteres Christiani quales	
Cygnus quare olor sit di-		sine	2
ctus	818	Deus ex Deo immensus	275
Cygni & Ladae fabula	817	initiatum nihil est in Deo	
Cynthos	832	fol.	275
Cypriani epistola de unitate		Deus operatur in nobis	520
ecclesiae	202	Deus quando dicatur nobis	
Cypriani epistola de oratio-		uenire	314
ne dominica	316	Deus uerus quis sit	177
Cythara decachorda Apolli-		Deus quomodo in Prophetis	
nis	782	sit & Christo	662
Cythara nō potest quod uiua		Deus auditor est cordis non	
uox	844	uocis	317
		Deus filius regenerat	412
D		Deus nusquam deest	92
Dacianus	646	Deus de Deo	334
damnatio iusta est eorum			
		6 4	Deus

Index:

Deus localis non est	278	Dei filium negantes	276
Deus non inuenitur nisi exci-		Dei filio qui aduersetur	276
et ut queratur	7	Dei descensio	274
Deus pater quem genuit ha-		Dei nos esse unde cognosca-	
bet in se	276	mus	28
Deus est inenarrabilis	157	Dei gratia quaedā gubernat	
Deus lux est	181	ne in deteriora recidā	547
Deus facit quod fidelibus do-		Dei maiestatis speculum sine	
nat	32	macula Christus	661
Deus filius de Deo patre	612	Dei dispensator	599
Deus agricola	601	Dei substantia	266
Deus factus est Christus	673	Dei est simul uniuersa com-	
Deus in Christo quomodo		plere	328
sit	662	Dei ciuitas in hoc seculo	113
Deus uerus de Deo uero	615	Dei agnitio operatur reuelat-	
Deus omni creaturæ semper		tionem spiritus	301
adeft	273	Dei uiui templum sunt Chris-	
Deus de Deo filius	153	stiani	414
Deus excelsus immēsus	274	Deo in faciendo non est diffi-	
Deus uerbum	138	cultas	28
Deus facit ut faciamus	33	Deum ignorare impune non	
Deus pater regenerat	412	licet	157
Deus qd operetur in ijs quos		Deū portare in corpore	416
gratis iustificat, & quid in		Deum omnia uidere	293
illis quos iuste condēnat	29	Deū in corpore portare	591
Dei uirtus est sepierna	274	Deorum nuncius	787
Dei est adiuuare ut sit meum		Deorum mater	831
pielle credere	702	Deos singulos singulis parti-	
Dei uirtus & uoluntas	28	bis in lumine præesse	839
		Deorum	

Index.

Deatū trium certamina	797	dicere apud se quid sit	129
Deitatis natura in nomine		dies pater & filius	184
Emanuelis	233	dies eternitatis unus	614
delitiæ uiris nō concessæ	277	dies unus pater & filius	614
delitiæ carnis	492	dies de die	614
delectari	784	dies magnitudinis	442
delicta. quotidie repurgantur		dies eternitatis Christus	615
da	312	dies sanctorum	614
declinare à malo	607	dilectio sine simulatione	531
delinquimus quotidie	312	dilectio ordinata	533
dæmones unde dicti	831	dilectio inordinata	45
dæmonum seruitus	158	dilectio qua dilectio diligitur	526
desperantes de peccatorū remissione	547	dilectio Pauli	381
desperatio Iudæ	552	dilectio creatoris uera est sapientia	49
dextera corpus pascit	277	dilectionis proprium	380
diabolus per serpentem Euam loquutus	621	dilectionis thesaurus	605
diabolus uenit ad Euam	618	dilectionis Dei erga homines	
diaboli inuidia	13	mysterium	617
diaboli opera soluit Christus	229	dilectionē Deus infundit	509
diaboli nequitia	552	diligentes male quod bene diligunt non potest	542
diabolo militantes	497	diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum	166
diabolica sapientia	498	dilecta Christi	417
Diateffaron	844	diānos	831
Diastemata	845	Dionysius cui nutriendus datur	817
diapente	844		
Didij Iuliani auaritia	291		

β 5 Dionysius

Index:

Deus localis non est	278	Dei filium negantes	276
Deus non inuenitur nisi exci-		Dei filio qui aduersetur	276
et ut quaeratur	7	Dei descensio	274
Deus pater quem genuit ha-		Dei nos esse unde cognosca-	
bet in se	276	mus	18
Deus est inenarrabilis	157	Dei gratia quaedā gubernat	
Deus lux est	181	ne in deteriora recidāt	547
Deus facit quod fidelibus do-		Dei maiestatis speculum sine	
nat	32	macula Christus	661
Deus filius de Deo patre	612	Dei dispensator	599
Deus agricola	601	Dei substantia	266
Deus factus est Christus	673	Dei est simul uniuersa coma-	
Deus in Christo quomodo		plere	328
sit	662	Dei ciuitas in hoc seculo	113
Deus uerus de Deo uero	615	Dei agnitio operatur reuelat-	
Deus omni creaturae semper		tionem spiritus	301
adeft	273	Dei uiui templum sunt Chris-	
Deus de Deo filius	153	stiani	414
Deus excelsus immēsus	274	Deo in faciendo non est diffi-	
Deus uerbum	138	cultas	28
Deus facit ut faciamus	33	Deum ignorare impune non	
Deus pater regenerat	412	licet	157
Deus qd operetur in ijs quos		Deū portare in corpore	416
gratis iustificat, & quid in		Deum omnia uidere	293
illis quos iuste condēnat	29	Deū in corpore portare	591
Dei uirtus est sepiterna	274	Deorum nuncius	787
Dei est adiuuare ut sit meum		Deorum mater	831
fielle credere	702	Deos singulos singulis partis	
Dei uirtus & uoluntas	28	bis in lumine praesse	839
		Deorum	

Index.

Dearū trium certamina	797	dicere apud se quid sit	129
Deitatis natura in nomine		dies pater & filius	184
Emanuelis	233	dies eternitatis unus	614
delitiæ uiris nō concessa	277	dies unus pater & filius	614
delitiæ carnis	492	dies de die	614
delectari	784	dies magnitudinis	442
delicta. quotidie repurgantur		dies eternitatis Christus	615
da	312	dies sanctorum	614
declinare à malo	607	dilectio sine simulatione	531
delinquimus quotidie	312	dilectio ordinata	533
dæmones unde dicti	831	dilectio inordinata	45
dæmonum seruitus	158	dilectio qua dilectio diligis	
desperantes de peccatorū remissione	547	tur	526
desperatio Iudæ	552	dilectio Pauli	381
dextera corpus pascit	277	dilectio creatoris uera est sapientia	40
diabolus per serpentem Euam loquutus	621	dilectionis proprium	380
diabolus uenit ad Euam	618	dilectionis thesaurus	605
diaboli inuidia	13	dilectionis Dei erga homines	
diaboli opera soluit Christus	229	mysterium	617
diaboli nequitia	552	dilectionē Deus infundit	509
diabolo militantes	497	diligentes male quod bene diligunt non potest	542
diabolica sapientia	498	diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum	166
Diateffaron	844	dilecta Christi	417
Diastemata	845	animos	831
diapente	844	Dionysius cui nutriendus datur	817
Didij Iuliani auaritia	291		

β 5

Diony:

Index.

Dionysius quare iuuenis	817	diuina uoluntatis omnipoten	
Dionysij fabula	816	tia	304
Dionysij tyranni impotentia		diuina dilectionis magnū in	
animi	296	dicium	617
Diophanes Lacedæmonū au		diuinitas filij Dei nullius crea	
tor	772	tura habet participiū	356
Diplasion	844	diuinitas in Christo nō est tri	
Dirce	809	stata	366
dispensatores dominici	600	diuinitas uera ueraq̃ huma	
dispensatores Domini	597	nitas in Christo	644
dispensatoris ecclesiastici ges		diuinitas quomodo sit in crea	
mina industria	628	turis	266
discendi cogitatio prima	783	diuinitatis natura indiscre	
discernēdi ignarus nihil dif		ta	613
fert ab asino	846	diuinitatis pietas	159
distonias mollire	843	diuinitatis plenitudo in Chri	
dispositio diuini operis	16	sto	341
diuina substantia impassibilis		diuinitatis filij Dei immensio	
lis	348	tas	268
diuina bonitas gratuita gra		diuinationis Deus	780
tiam humano generi contu		dines purpuratus	561
dit	684	diuitiæ pregnantēs	799
diuina natura incommutabilis		diuitiæ temporis labentis	539
lis	652	diuitiæ si affluant cor appo	
diuina substantia non potest		nendum non est	562
infirmari	332	diuitiæ absconſe	792
diuina in Christo maiestas		diuitiæ iactantia in corde nō	
ſol	642	xie	465
diuinæ retributionis gratia	22	diuitiæ putrefactæ	562
		diuinitas	

Index.

diuitiarum contemptus non duplex cor	432
ex nostris uiribus	341
diuitiarum possessionem quæ	accedere quid sit 432
rectam honestamque faci-	duplices animo 563
ant	288
diuitijs malè utens damnabi-	EBrietas uitium 277
lis est	544
doctores qui non faciunt quæ	ebrietas musti spiritalis
docent	98
dolor & tristitia huius mundi	fol. 264
quid operentur	440
doloris angustia	772
domus Dei	84
Dominus de Domino	334
doctrina ex inspiratione diui-	ebrietas nunquam matura
na	11
donum proprium unusquisq;	fol. 817
habet	447
donum perfectũ dabitur san-	ebrietas secreta reuelat 817
ctis quando eis æterna glo-	ebrietatis mater 817
ria tribuetur	36
donum cuique suum est pro-	ebrietatis quatuor genera
prium	603
dona diuersa proprijs appel-	fol. 816
lantur nominibus	483
dona spiritus sancti	96
dona Dei uaria	449
dona perfecta à Deo	34
dorius tonus	848
	elatio animi fugienda 609
	elatione humilis fit homo 40
	elempo

Index

eleemosyna in corde pauperis	Epogdotus	844
abscondenda 457	errans corrigendus	629
eleemosyna pro modo facultatum facienda 614	Erato	784
eleemosynā det obediēs Christo 602	Eridanus fluvius unde accipiat succinum	786
eleemosynam dare de alienis bonis 431	Erichthonius	814
Emanuel quare uocatus filius Dei 655	ēpis	814
Emanuelis nomen 233	erubescant omnes qui aduersantur Christo	276
Endymion primus inuenit luna cursum 823	esca angelorum	616
Endymionis somnus 823	Esaias de sponsa uerbi est in Christo	240
Epicarmus comicus 783	esse ab essentia	349
Epicurei uoluptatem laudant 800	esuries celestis panis unde sit	188
Epiphania 633	ēdos quid significet	8
epistola Fulgentij de oratione ad Deum 510	Eua fuerat maledicta	833
epistola Fulgentij prima & secunda ad Gallam 438	Euāgelica tres ubertates	623
epistola Fulgentij de uirginitate 471	Euclio Plautinus	116
episc. dispensatores Dei 599	Euryale	294
episcopum qualem oporteat esse 599	Euryale quid significet	790
episcoporum Africa liber 546	Eritreus	791
Epitritos 844	Eurydice	780
	Europa in tauro rapta	846
	Euterpe	790
	Euxemenes	783
	exempla potentum quantum possent	783
	exinanitio unigeniti	537
	exinas	340

Index.

Exinanitio Christi	652	fides uera quid in Christo cre-	
exaltare in cordibus Chris-	dat		677
stum	310	fides per dilectionem ope-	
		rans	449
F			
Fabula Apollinis	780	fides & operatio in hac uita	
fabula de iudicio Pari-		necessaria sunt	449
dis	795	fides sine oꝑerib. inutilis	498
fabula à Musicis reperta	843	fides & charitas in lucernis	
fabula de Lauro	781	ostenditur	606
factor omnium	590	fides recta uia Dei	236
facultatum in pauperes distri-		fides nuptiarum	486
butio	528	fides recta in hac uita salus	
falsa testimonia unde	238	hominum est	646
Falernum uinum	817	fides uera corda hominum	
Falx Saturni quid signifi-		mundat	677
cet	774	fides sine charitate nihil pro-	
fama uolucris	792	dest	99
fata tria	778	fidei profectus	310
ficta damnata in sacris lite-		fidei catholicæ sacra doctrinæ	
ris	432	na	610
fictionis uia	645	fidei mensuram suam cuique	
fides quæ per charitatem ope-		Deus distribuit	600
ratur humilem facit	703	fidei ueritas quomodo impu-	
fides uitæ sanctæ initiū	710	gnetur	127
fides uera non hæsitat	27	fidei probatio	453
fides unde	96	fidei apud Arrianos relictus	
fides uera quæ sit	677	do falsa	126
fides sancta in ecclesia quæ of-		fidei ueræ salutare mysteri-	
ferat Christo	643	um	585
			fidei

Index.

fidei & spei suæ Christiani rationem debent dare omni petenti	575	filius Dei dicitur esse figura substantiæ eius	184
fidei ueræ regula	176	filius in forma Dei	588
fidei Christianorum autor & consummator Iesus	712	filius est in patre & pater in filio	141
fidem qualem habeant dæmones	99	filius Dei Christus est in sinu patris	667
fidem quæ per charitatē operatur Deus inspirat	701	filius eadem facit quæ pater facit	577
fidem primam irritam facere	429	filius Dei est lumen ex lumine	181
fideles templum Dei sunt	94	filij ascensus ad patrem	310
fideles filij lucis sunt	183	filij & patris una est substantia	159
fideliū pater	81	filij Dei diuinitas immensa	330
fideliū conuersatio in cælis est	242	filij natiuitas inenarrabilis est	159
fideliū lumbi quando præcingantur	608	filij Dei qui sint	182
fideliū certamen & uictoria	281	filij natiuitas perpetua	193
fideliū non longam sed bonam uitam prodesse	444	filij immensitas	92
filius non localiter missus	91	filij nos Dei dicimur	145
filius est patris manus	316	filius cum patre est naturalis immensitas	612
filius honorificandus sicut pater	176	filiū Dei Christum in cælis omnes uirtutes adorant	196
filius Dei de patre natus non abscessit	276	filios suos comedisse Saturnum	774
		filia regis gloria intrinseca	604

Index.

456	fornicarij diabolo militante		
fine circumscriptum	289 fol.	497	
firmamenti splendor	193	fornicarij	426
flagellat Deus omnem filium	fornicantes à Deo	42	
quem recipit	560	fortuna momentanea sicut la-	
flentes nunc, ridebunt	563	ris	799
fœcūditas natura à Deo	486	Fortunatus	646
fœcunditatis off. cium	423	Pontianus error	4
felices sine fine qui	515	Pontinus	646
felicitas rétributionis æter-	Francisci paupertas	292	
na	515	fraudem exercentes	295
funeratores	295	fratres Christi fideles	165
funerationes	296	frons lata	277
funerantium uita	849	fructuū maturitas à sole	785
forma de cultu adiumentum	frumenti dea	779	
capit	280	Fulgentij epistola de conuers-	
formæ causa certamen deas	sione à seculo	535	
rum	797	Fulgēij liber ad Donatū	571
formator lucis	709	Fulg. sermo de S. Stephano	
formari Christum in suis fi-	et conuers. D. Pauli	624	
delibus quid sit	710	Fulg. Theol. præstantia	567
format seipsum Christus in	Fulgentij ad Probam episto-		
corde fidelis	la	510	
fornicatores iudicabit Deus	Fulg. Ruspensis episc. de gra-		
fol.	426	tia et libero arbit. lib.	646
fornicatio quò uitanda	221	Fulgentij ad Venantiam epi-	
fornicatio in coniugio	424	la	546
fornicatiōis graue crimē	425	Fulgentij concio de duplici	
fornicationes unde	50. 238	natiuitate Christi	611
		fumum	

Index.

<i>fumum erudat omnis malis</i>	803	<i>gaudium est spiritus sancti</i>	525
<i>tia</i>		<i>fol.</i>	
<i>fures</i>	426	<i>gaudium in spiritu sancto</i>	96
<i>furorem etiam sapientibus sub</i>		<i>geniti sunt fideles uoluntate</i>	
<i>reperere</i>	814	<i>rie</i>	167
<i>furiam concipere</i>	777	<i>genitum & creatum an idem</i>	
<i>furiæ ignis</i>	814	<i>sit</i>	164
<i>furiæ tres</i>	777	<i>genere connexum</i>	177
<i>furtis præesse Mercurium</i>	787	<i>generatio pertinens ad incar</i>	
<i>furta usque in cælum peruenisse</i>	807	<i>nationis mysterium</i>	169
<i>furta unde</i>	238	<i>generatio uera quibus nomi</i>	
<i>futura contemnere nemo debet præsentis delectatio</i>	605	<i>nibus cognoscatur</i>	157
<i>ne</i>		<i>genealogia Christi</i>	288
		<i>gestus principis decentes</i>	278
		<i>Gethsemani prædium</i>	366
		<i>Glaucus Antedoni filius</i>	811
G		<i>Glaucus luscitosus</i>	812
G abriel ad Mariam uenit	618	<i>Glaucometes</i>	812
<i>Gabrielis angelus uerba ad uirginem Mariam</i>	656	<i>gloria sanctorum futura</i>	23
<i>Galerus Mercurij quid significet</i>	787	<i>gloria uera unde</i>	36
<i>Gallus quare attribuitur Mercurio</i>	787	<i>gloria quæ à Deo sola est quæ renda</i>	37
<i>Ganymedis fabula</i>	789	<i>gloria sanctorum differens</i>	338
<i>gaudium in merorem uertit</i>	563	<i>gloriæ firmitas</i>	837
<i>gaudium ad animam pertinet</i>	373	<i>gloriæ inanis uanitas</i>	511
		<i>gloriæ diuinæ splendor</i>	173
		<i>gloriam ueram non habet nisi à Deo glorificatus</i>	36
		<i>glorificare quid</i>	36
		<i>glorificandus</i>	

Index.

glorificandus & portandus	dia nominatur	24
Deus in corpore fidelium	gratia spiritalis per dies sin-	
fol.	gulos adificat ecclesiā	102
485	gratia eleuat quedam ad me-	
glorificatio futura sanctorū	lora	542
est donum perfectum	34	
glorificationis gratia	25	gratia per fidem salui fiunt
glorificationis præmia	25	sancti
glorificationis æternæ gra-	25	gratia sanctorum datur per
tia	22	spiritum
glorificationis sanctorū caus-		528
sa	31	gratia Dei in quo cernat-
gloriosos facere	36	ur
Gnostice	847	614
Gorgon pro terrore	826	gratia Christi diabolus ab ho-
Gorgon unde dicta	790	mine superatur
Gorgonis mors	826	618
Gorgones tres	790	gratia iustificationis & glori-
Græca falsitas ornata	820	ficationis
Græcia honeste mendax	789	22
Græcia credulitate demonū		gratia sumus filij adopti-
decepta	830	ui
Græcia stupenda mēdacio &		148
admiranda commento	805	gratia plena Maria
gratia qualis sit retributio	23	623
gratia iustificans impios	23	gratia adiutorium in omni
gratia futura uite	23	bono requirit arbitriū ha-
gratia Dei sumus quod su-		mines
mus	714	707
gratia in scriptura misericor-		gratia gratiarum donū
		721
		gratia spiritalis augmentū
		29
		gratia adiutorium semper est
		nobis à Deo poscendū
		542
		gratia beneficiū indebitū
		22
		gratia Dei opus
		36
		gratia operatio
		17
		gratia adiutorium desiderat

Index.

gratiam dat Deus pater	414	heretici seipfos exterminant	fol.	127
gratiam dat filius Dei Chris-	414	hereticorum sacrificia	hereticorum errores diuersi	108
gratiam dare non potest qui	416	si	hereticorum mortifera falsu-	572
non est Deus	416	tas	tas	596
gratiam dando Deus humis	41	heretica falsitatis commena-	ta	378
les facit	41	heretica prauitatis tortuos-	sus error	338
gratis omnia donat Deus	29	Hecate	Hecaton graecè quid signifi-	779
grauitati inservire Italos	280	cer	cer	779
gutturis fistula quid ad uo-	782	Hellanicus	Hellene ex ouo	828
cem conferat	782	Heli sacerdos à Domino reo-	probatu-	437
H		Heli as diuina gratia transla-	tus	95
H abina exterior qualis es-		Hemidiu-	Hercules ad inferos descen-	844
se debeat	493	dit	dit	793
Harmonia	844	Herculis boues furatus diu-	tur Cacus	803
Harpyae tres	778	Herc. & Omphalea fab.	Herc. unde dictus	802
Harpyae uolatiles quare sint	778	Hera & Leandri fabula	Hierodotus	
fol.	778			
Harpyae quare sint uirgines	778			
fol.	778			
hereditatis nostrae pignus	99			
hereticus post primam corre-	88			
ptionem euadendus	88			
hereticus Sabellianus	593			
hereticus Arrianus	593			
heretici non habent spiritus	108			
sancti gratiam	108			
heretici privati lumine uerit-				

Index.

Herodes turbatus nativitate Christi	617	homo nec ad cogitandum be-	num est idoneus	514
Hermes quare Mercurius di-		homo totus carnis noie		257
catur	787	homo cordis absconditus		455
homo quàm nihil possit ex		homo terra & cinis		512
se	706	hominis gressus à Domino dà		
Homousion	188, 189	riguntur		703
homo à reliquis animantibus		hominis gressus à Domino dà		
in quibus differat	281	rigitur		19
homo nihil potest, nisi detut		hominis spiritus utitur qua		
illi à Deo	704	sunt in homine		300
homo ante lapsum nihil absq		hominis operum nudatio. in a		
gratia Dei potuit	512	obitu		799
homo de Deo	613	homines quomodo in Deo		
homo à Deo discessit, ad ho-		sunt		143
minem Deus venit	617	hominibus semper inimicus		
homo debet Deo & proximo		muscipulam tendit		513
charitatem	533	homicidia unde		238
homo factus est à Deo bono		honestu à uirtute seiungi nec		
bonus	46	quit		826
homo carnis nomine intelli-		honestatis nouerca libido		8
gitur	671	honore mutuo p̃ se prauenia		
homo factus ut bona habere		re debens		608
possit, sed habere non po-		hostia uiua Deo placens		110
test, nisi ex misericordia		hostia acceptabilis Deo		105
Dei	542	humana in Christo mortalis		
homo brevis uite, plenus				141
ire	689	humane conditionis infirmis		642
homo secundus celestis	357			268

Index.

humanam animam in Chris	limitas	544
sto regnare	242	humilitas cordis debet teneri
huani uulneris medicus	271	in diuinis scripturis
humanitas uera in Chris	humilitas laudatur	471
sto	586	humilitatem uerbo & opere
humanitatis uita triplex	795	Deus Christus docuit
humanitatis plenitudo	252	humilians se exaltabitur
humilis cōfessio peccatorum	humilitate cordis coniungun	500
est accepta Deo iudici	500	tur Christo homines
humilis de alio sumo	613	humilitate sublimis fit ho
humiles exaltabuntur	540	mo
humiles spiritu Dominus salu	humilitate fidei in anima ni	40
uos faciet	564	hil est sublimius
humiles gratia Dei facit	507	474
humiles sine fictione	515	I
humilium fletus	517	Acinthus
humilibus Deus dat gratia	rit	832
am	41	Iacob ubi altare edificauit
humile nihil est in Deo	275	84
humilior quo homo est, hoc	magis crescit in eo gratia	Iacob uenit in Lusa
Dei	544	84
humilior debet homo esse qui	magis est	Ianuarius
humilitas quam docuit Chri	501	646
stus, in quo consistat	498	Idolum unde dicatur
humilitas uera est interna uir	ginitas	772
ginitas	507	Idolum quis primus forma
humilitas animi uera est sub	humilitas	rit
		808
		Idolis seruientes
		426
		Idolis seruientium pars
		64
		Idololatæ diabolo militante
		fol.
		497
		Iesus eripuit sanctos ab ira
		uentura
		30
		Iesus Christus Pontifex
		24
		Iesus

Index.

Iesus lachrymatuſ eſt	36	immenuſ ab immenſo ſegreſ	
Ieſum puerum quomodo in-		gari non poteſt	276
uenſerint Magi	642	immutabilitas uera	27
iēiunium uerum	464	immundities	426
iēiunium uoluntarium	464	impij quomodo iuſtificetur	23
iēiunijs quomodo adhibenda		impij non ſunt prędeſtinati	
temperies	492	ad mortē animę primā	63
iēiunijs & obſecrationib. ſer-		impium pręuenit Deus ut fiat	
uiens uidua	461	iuſtus	24
iēiunare inaniter	493	incarnationis dominicę my-	
ignis diuinus	808	ſterium	101
ignis emulationis Dei	86	incarnationis uerbi Dei ſa-	
ignis æterni interminabiles		cramentum magnum	650
pœnæ	692	inceſſus principis qualis de-	
ignis quem Chriſtus mittit in		beat eſſe	278
terrām	511	increduli homines & ſine che-	
ignoſcenda quadam magis		ritate nō ſunt filij Dei	164
quām puniēda	274	increduli non uidebunt ui-	
ignorantia quale uitium	68	ſam	30
ignoratio Dei	158	incredulitas impia	638
iliberales quaſtus	296	increpatio amoris	629
illuminatio ſanctorum Domi-		indigetes	832
nus eſt	706	inedia patientia in princia-	
illuminationis ſanctę do-		pe	277
num	610	Indiæ uinum	817
illuminans ſapientia	273	Indos uino deditos	817
illuminare quando Deus ho-		indulgentia fruſtra ſpera-	
minem dignetur	314	tur ſine peccatorum pœni-	
immenuſ de immenſo	153	tentia	553

Index.

infantes habere peccatū	693	integritas spiritalis quomodo	
infames quæstus	296	seruetur	446
infamia domesticū malū	275	interpretatio sermonum da-	
inferni caligo	272	tur per spiritum	528
infirmitas unde accidat	368	interitus repentinus super ma-	
infirmitatibus suos corrigit		pios	30
Deus	560	interitus est ira parata mas-	
ingenij locus in capite	798	lis	30
initium personale in Chris-		invidia mundana gloriæ con-	
to	674	sumptio	815
iniquitas non solum deletur		invidia & liuor sunt expellen-	
per Christum, sed etiā san-		da	609
ctæ cogitationis recipitur		inuidiæ stimulus inflammatus	
facultas	684	Herodes	617
iniquitatis humana causa	68	inuidiæ certamen	815
iniquitatis fructus	50	inuocans Deum non despici-	
iniquitatē facit qui peccat	15	tur	469
iniquitatem puniit Deus non		inuocandus Dominus dum	
facit	44	prope est	551
Ino	816	inuocare in nomine Domini	
insania ex ebrietate	816	quid sit	81
intellectus catholicus de his		Ioannes Leontius	646
quos ad interitum prædesti-		Ioannis Cochlei epistola de	
natos scimus	86	libris Fulgentij	566
intellectus unde	8	Iob quādo beatus fuerit	450
intellectum habentes tenebris		iocando qualis sermo debeat	
obscuratum	574	esse	281
intelligētia creatura uera	40	Iouiani liber de liberalitas	
intelligendi uirtus	128	te	283
			174

Index.

ira pro condemnatione apud iudicabimur omnes	200	
Paulum apostolum	30	iudicaturus Dñs ueniet 442
ira uacare debet obiurgatio	282	Iudith quibus dotibus pradi-
		ta fuerit 459
ira agnō	442	Iudith cōtinētia uidualis 453
ira uentura	30	Iuno aer 775
ira à qua fideles Dominus eri-		Iuno uincta catenis aureo
puit	30	is 775
ira pro punitione	30	Iuno dea regnorum 820
ira Saduceis denunciata	30	Iuno unde dicta 798
ira furoris Dei	86	Iunonis coniugium affecta-
ἰρακλῆς	802	uit Ixion 820
ira uasa	716	Iunonis fabula 798
iræ dies magnus	442	Iunoni brachia attributa-
Isaac ubi construxerit altar-		tur 839
re	84	Iupiter omnes deos ad nuptias
Isidis nauigium colit Aegy-		as conuocauit 839
ptus	799	Iupiter filius Saturni 775
Italica disciplina in cultu cor-		Iupiter ignis 839
poris	280	iuridicendo quales præficien-
Iuba Physica	801	di 275
Iudæ penitentia	552	iustus ne fiat impius Deus sua
Iudæi & gentiles facti us-		gratia facit 24
num	635	iustus ex fide uiuit 573
Iudeorum primitiæ	635	iustus quis sit 197
iudex & retributor cuncto-		iustos facit Deus quos iustifi-
rum	319	cat 26
iudicis seueritas	43	iustitiæ seruire in sanctifica-
iudicia iniqua	396	tionem 715

Index.

iustitia furus	499	K	
iustitia efuries	508	Kυρίως	826
iustitia rex Christus	285	L	
iustitia arma sunt membra		Labia scelerata	432
exhibenda	609	labia duo quid aduocem	
iustitiam quam gratis tribuit		faciant	782
Deus coronat	29	labor in Domino non erit inu-	
iustitiam Dei ut non metuant		anis	470
peccatores diabolus facit		laborem manuum libidinosae	
sol.	552	fugiant	812
iustitiam Dei euadere non		labores manuum S. Pauli	112
possumus	557	lacheus	778
iustitiam ueram nemo habet		lachryma Dauidis	163
nisi iustificatus	36	lachryma corde magis sunt	
iusta retributio	24	fundenda quam corpore	518
iustificatio impiorum gratuita		lachryma ex compunctione	
ta	48	cordis	517
iustificationis gratia	22.23	lachrymis et orationibus pu-	
iustificationis nostrae augmen-		gnandum	517
ta	24	Lampetusa	785
iustificati credunt quod glo-		Lampadum dies Cereri dica-	
riificati accepturi sunt	26	tus	779
iustificati soli habent ueram		lampos solis equus	780
iustitiam et gloriam	36	lapis angularis	634
iustificat sanctos Deus	707	lapides uiui	105
iustificare quid	36	laqueos inimici nemo suis ui-	
Ixion ad rota damnatus	821	ribus euadere potest	515
Ixion unde dictus	820	largitio Dei semper gratula-	
Ixonis fabula	820	ta	476
		lasius	

Index.

laetitudo uera in Christo 383	as	783
laurus ad caput dormitis po-	Licet quare Bacchus di-	
sita, uera facit somnia 782	ctus	817
laurus Apollini amica 781	Liber pater unde dictus	817
lauro abundat Penci flumi-	Liber pater quibus parentis	
nis ripae 781	bus natus sit	816
Lexarus in paupertate di-	Liberum arbitrium esse, sed	
ues 451	malum, non rectum	707
Leda unde dicta 818	liberi qui sunt uere	708
Leda partus 818	liberi uere qui sunt	242
Lenones 295	liberi iustitia	708
Lesio proximi uitanda 608	liberalem in mediocritate uer-	
letitia seculi huius fugien-	sari	387
da 507	liberales qui	285
Leuinae seuities 827	liberales amantur	286
Leander unde dictus 830	libertas noxia	472
lectio non debet abesse ab ope	liberalitas dandi studium cō-	
ribus bonis 545	trahendiq; cupiditatem mo-	
lex spiritus uitae 700	deratur	287
lex agnita sine fide grauius	liberalitatis nomen unde	285
damnat quam ignota 699	liberalitatem uersari in ero-	
lex ordinata per angelos 98	ganda pecunia	286
lex iram operatur 699	liberalitate inter uirtutes col-	
legis plenitudo 532	locandam esse	286
legis finis Christus est 280	liberos diligētes parentes qui	
legis membrorum nostrorum	facere debeant	437
et metis nostrae pugna 520	libido in mulieribus	802
leo et aper in curru iuncti 793	libido confusio	812
Leophantes Hleracleopoli:	libido maiestati semper con-	

Index.

traria	818	longanimitas	96
libido ex ebrietate	816	loquacitas multuosa in ora-	
libido rerum patitur naufraga		tione	317
gia	801	lumbi praecincti	606
libido uieit Herculem	802	lucrigratia flagitiosa sceler-	
libidinis uis	803	tes	299
libidinis amor turpis	818	lux de tenebris	710
libidinis mala	801	lux est Deus	181
libidinem qua gignant	775	lux sunt fideles in Dño	710
doctola	818	lucis aeternae cander Chris-	
ligna crescente luna non ce-		stus est	661
denda	823	lucis aeternae splendor & spe-	
limmata subrigere	843	culum	228
lineas formulasq; in geomes-		lucifer stelle uocabulum	193
triciis depingere	847	lucifer	819
lingua Eucharis	1	lucerna ardentes	606
lingua mali serui pessima		lumen quod illuminat omne	
pare	275	nem hominem	392
linguae usus ad uocem	782	luminis beneficio uidet ocula	
linguarum genera datur per		lus	542
spiritum	528	luminum pater	137
liuoris toxicum	796	luminaria & sydera	193
lippitudo	812	lugentes consolabuntur	563
locus cum factus sit à Deo nō		Luna Proserpina apud infer-	
potest esse Deus localis	290	ros	822
locus nullus continet diuinita-		Luna claritas	338
tem	266	Luna in inferiorem uires	822
locale	290	Lusa	84
localis nō est descēsis deus	74	luxuria	426
			Macedon

Index.

M		heretici	395
Macedonianus hereticus		Manichæi confusio	643
sol.	394	manifestatio trinitatis	302
Magi omnia tria donorum genera uni Christo Deo homini obtulerunt	643	manifestatio Christi	633
Magi gentium primitiæ	635	mansuetudo debet esse in uirgine sacra	397
Magorum munera	642	mantice	847
Magis manifestatus Christus	634	manuum impositio	109
maiestas in patre & filio una & incommutabilis	585	manuum complexio	278
maiestas & amor non bene in una sede morantur	277	Maria scala cælestis	622
maiestatis fundamentum	277	Maria uirgo non merita est suis uirib. sed misericordia Dei, quod facta est mater Christi	665
maiestatis Dñs Christus	641	Maria uirginis laudes	620
malum male facere	341	Mariam Dei genitricem	649
malum aureum	839	Marsia quid significet	845
mala huius uitæ qui recipiunt	561	Martini Pont. auaritia	294
malorum uoluntas, operatio & retributio	37	Martis cum Venere concubitus	809
maleuolus	329.530	martyres pueri infantes facili per sauitiam Herodis	639
maledici	426	Massa damnata	680
malignitas contraria uirtutibus	804	Mathesis prior astron.	847
malitia multiformis	803	mater uirgo est ecclesia	480
mandatum nouum Christi	531	mater à Christo fecundata ib.	
Manichæus & Phocinianus		matrix	803
		matrimonia Christianorum sancta	446
		matrimonij	

Index.

matrimonij uirginalis casti-		Mercurius quare habeat pen-	
tas	241	nas	787
mediatoris sacramentū	249	Mercurius unde dictus	787
medicus uulneratorum	243	Mercurij fabula	786
medicus uerus animarum &		Mercurium præesse negotijs	
corporum	419	fol.	787
medicus noster Christus	548	merces operariorum clamat	
medicina perfecta	548	ad Dominum	562
Medusa	790	meretrix Scylla	812
Medusa colendo agros regnū		meritum hominis bonum gra-	
amplauit	790	tia efficit	17
Megera	777	merita nostra nulla sūt	464
Melpomene	783	merita humana	476
Melchisedech Christi typum		mercatura quare laudetur	
gessit	283	fol.	285
membra non sunt exhiben-		Meroitanum uinum	817
da arma iniquitates pecca-		Minerua ex capite Iouis na-	
to	609	ta	798
mendacium querere	562	Minerua oculis præesse	839
mens quomodo uerbum gene-		Minerua & Veneris Iuno-	
ret	142	nisque de forma certamen	
mens quomodo apud se uer-		fol.	797
bum habeat	142	Minerua pectore fixa Gor-	
mensura tritici	600	gon	826
mercatoribus sceptrum da-		Minerua fabula	797
tur aliquando	787	ministri Christi quales debe-	
Mercurius negociator	787	ant esse	599
Mercurius quare fur dica-		ministorū ecclesiarū quales	
tur	788	labores debeant esse	112
		minordo	

Index.

minorationis in Christo mys-	613	ma saluat nos Deus	613
sterium	587	miseratione gratuita iustifi-	
missio spiritus sancti	89	cat Deus peccatores	592
missionis spiritus sancti nomi-		miserentis Dei est omne opus	
ne quid intelligendum	91	bonum	543
miser in diuitijs	451	miti debet esse Christianus	
miseriarum medicina	773	ad tolerandas iniurias	435
misericors operatio	449	Mnascas de Europa	823
misericors Deus & bonus	554	morbi augent auaritiã	289
miser cordia dei gratuita	47	modestia unde	96
miser cordia Dei prauenit bo-		monachorum uita	296
num opus	16	mores spectati unde	284
miser cordia Dei gratia	24	moros	845
miser cordia Dei prauenit fi-		morbus insanabilis auaritiã	
deles	704	fol.	290
miser cordia omnipotens	551	mors est stipedium peccati	21
miser cordia donum prauen-		mors per hominem	406
iens in conuersione pecca-		mors secunda primæ mortis	
torum	706	pœna est	66
miser cordia opera hilariter		mors Christi destruxit mora-	
facienda	608	tem nostram	668
miser cordia uasa	60.716	mors stipendium peccati	691
miser cordia opera	425	mors prima	14
miser cordia opus non debet		mors impietatis	14
sequi superbia	496	mors Christi quã mirabilis	641
miser cordiam qui non facit,		lis	
sine misericordia iudicabitur	602	mors per hominem	397
miseratione omnipotentissimæ		mors absorpta	368
		mors secunda	14
		mors	

Index.

mors per <i>Eua</i> auret mundo	478	mulier ex costa <i>Adm</i>	478
illata	621	mulier corrupta primum ho-	
mortis stimulus	368	minem decepit	617
mortis aculeus	691	mulier inuupta qualis debeat	
mortis conditio	778	esse	445
mortis poculum	692	mulier nupta & uirgo mulo-	
mortem fidelium non debeat		tum differant	447
mus lugere	440	mulier libidinosa laborem fu-	
mortem Deus non fecit	13	gis	812
mortem diligentes	77	mulieris illecebra quanta	802
mortē uincere moriendo	334	muliere infesta nihil crudeli-	
mortuorum & uiuorum do-		lius	792
minatur Christus	200	mulierum sanctarum exento-	
mortalis de immortali	613	pla	458
motus corporis principis qua-		mulierum est è cultu uenustas	
lis debeat esse	278	rem querere	280
mūdus quomō uersetur	809	mulieribus conjugatis quid	
mundus ciuitas	837	<i>B. Petrus</i> mandarit	455
✠uxu	837	muliebris in uiro culeus	28
mundi huius uita	796	muliebrium animorum libe-	
mundi rectores tenebrarū	281	do	831
mundi dilectores	44	musarum nouem fabula	782
mundi nomine quid intelliga-		musarum fons	826
tur)	44	musica partes septem	845
mundo huic mortificari oportet		music. artis duo ordines	843
sanctos	473	musci spiritalis ebrietas	264
mundo crucifixus	603	mutatio dextræ excelsi	538
mundum diligens non habet		mutabilis de incōmutab.	613
charitatem patris	44	<i>Myda</i> unde dicatur	846
		<i>Myda</i>	

Index.

Myda regis & Pactoli fluminis fabula	813	natalis Christi Iesu	624
Myda petitio ab Apol.	813	natura Dei	177
Myda Asminae aures	841	naturarum bonarum conditio	39
Myrrha arbor & succus	841	negociator omnis potest dici	787
Myrrha ad sepulturam pertinet	643	negociatori linguarum discretio necessaria	788
Myrrha & Adonis fab.	841	negociatorum uigilantia	787
Myrrhinum poculum	842	Neptunus filius Saturni	775
Mysterium inter animam & uerbum	239	Neptuni fabula	776
Mysterij salutaris plenitudo	233	Nestorij confusio	643
Mysteriorum Dei dispensatio	599	Nicogoras	808
Mythologiarum lib. III.	824	Niniuiticus populus ieiunio lachrymisq; iram Dei submovit	492
N		nobilitas carnis	464
Narcissus theologus	277	noctua in Miner. tutela	798
Nathanaël	261	Noë edificavit deo altare	80
Natiuitas Domini Iesu Christi	620	Noë filiorum progenies	115
Natiuitas eterna	144	Noë arca mysterium	114
Natiuitas Christi prima ex deo, secunda ex homine	666	nudi uestiendi	464
Natiuitas diuina inenarrabilis	276	nudum uestire debet Christianus	609
Natiuitatis Christi humilitas	636	numeros in geometricis formis malis coaptare	847
Natiuitatis euocatio	778	nuptiarum fructus	423
		nuptialis integritas	425
		rore	778
		Oblatio	

Index.

O		omnipotentia medici	201
Oblatio sacrificij	75	stri	349
obliuio medicina miseria		opis	774
rum	773	opus bonū in nobis à Deo	19
obliuio rerū ex ebrietate	816	opus quod à nobis in Deo	
obiurgatio sine ira	282	sit	20
oculus uidere non potest nisi		operis unitas ostendit uirtus	
se illi lumen infuderit	542	tis unitatem	417
oculi debent esse continen-		operis boni facultas à Deo	
tes	278	fol.	515
oculi Dei omnia uident	192	opera quæ Deus inspirat	19
oculi Dei in omni loco	293	opera bona loco orationis	
oculi auertendi ne uideant ua-		sunt	457
ritatem	469	opera iniquorum Deus non	
oculorum motu animus co-		prædestinauit	30
gnoscitur	278	opera bona nō debent abesse	
Ocypite	778	à lectionis studio	545
odium naturale	777	opera caruit	426
oleum exultationis	353	opera misericordiæ quid poss-	
Olofernes Bethuliam obsce-		sint	495
dit	460	operum piorum et impiorum	
olor unde dictus	818	progressus	31
oliguria	818	operum bonorum semina flu-	
omnipotens misericordia	551	mine lachrymarum rigens	
omnipotens de omnipoten-		da	518
te	153	operibus charitatis debet fieri	
omnipotentia benignitatis	551	uere Christiani	607
omnipotentia misericors	551	operibus bonis insistendum	
omnipotentia Dei	614	esse	607
		operationis	

Index.

operationis bonæ effectus	18	Orpheus in Theogonia de	
operarij patrisfamiliâs	26	Musica quid scribat	843
operarios diuersis temporibus in uineâ uocatos quid sibi uelit parabola	557	Orphæi fabula	846
opulenta inopia	525	otium quid faciat	278
opulentiâ inops	525	ouis perditâ	236
optatus Milebitanus	112	ouum peperisse Ladam	818
oratio qualis esse debeat	281	P	
oratio est omne opus bonum	457	Pactolus aureas arenas tra-	
oratio Davidis	162	hit	813
oratio qualis debeat esse	457	Paganitatis professores quomodo homines efficiantur	150
oratio ad Deum	510	Pagani multicolæ	191
orationis humilis effectus	511	Palati ad uocem usus	782
orationis debitum	475	Pandora	809
orationibus Stephani adiutus S. Paulus	631	panis præparatus de cœlo	174
orare quis recte ualeat	511	panis qui de cœlo descendit	6
orare cōdigne sine spiritus sancto nemo potest	95	panis angelos pascens	615
orandi affectus est ex gratia Dei	542	panis dans uitam mundo	691
orandum pro inimicis	626	panis qui seipsum dat angelis	616
orandum corde pro errantibus	630	panis de cœlo datus filius Dei est	174
ornatus exterioris habitus sol.	455	panis unus Christiani	105
Orpheus unde dictus	846	panis natura	799
		pauum in tutela Iunonis esse	799
		se	799
		a	parci

Index.

parci	290	patris & filij una uera diuinitas	
parentes erga liberos quales		tatis æqualitas	585
esse debeant	437	patris luminum dona	34
patientia in principe laudanda	277	patris uirtus & sapientia	273
parricidia	296	patris aduentus non est localis	
Paridis iudicium	395	lis	91
partus dea	799	Patriarcharum fides	78
parietes duo conuenientes in lapide qui factus est caput anguli	634	pacem Christi rumpentes	202
Parfimonia	290	paternitas omnis unde	260
passionis dominicæ sacramentum	330	patientia in tribulatione	565
passionis mysterium	394	patientia firma in oratione	
passionis dominicæ mysterium	265	fol.	628
passionibus Christi communis	399	patientia animæ	244
passibile quid in Christo	333	patri ne an filio edificaris Abraham altare	81
πασιπάρου	810	Paulus Apostolus stabularius	
Pasiphaë	809	us	113
pastores qui prope fuerunt nascente Christo	635	Pauli Apostoli cōuersio	624
pater lux æterna	181	pauper in mundo, diues in Christo	603
pater & filius ad quem uolunt ueniunt	92	pauper Lazarus	561
pater Deus liliū discorde cruciflauit	278	pauper in multitudine diuitiarum	451
		pauperes patroni apud Deum	609
		pauperes spiritu beati	540
		pauperum consolator	614
		pauere & tædere in Christo	367
		Paulus	

Index.

Paulus quale exemplum de-	peccatum intrauit in mādum
derit laborandi 112	per unum hominem 688
Paulus loquutus est in Chri-	peccatum factus est Christus
sto 136	pro nobis 285
paruulorum originale pecca-	peccati stipendium 21. 691
tum 691	peccati nullius causa deus 49
pax nostra Christus 101	peccati initium superbia 38
pax Dei 288	peccati aculeus 801
pax est fructus spiritus 525	peccato seruire 472
pax sempiterna ubi est, natiui	peccata quedam sunt pena
tas sepiterna quoq; est 289	peccatorum 71
pax nostra per Christū 634	peccata mundi tollit agnus
pax spiritus sancti donum 96	Dei 200
pax nostra Christus qui fecit	peccata nostra pertulit Chri-
utraq; unum 285	stus 244
peccatum qui facit seruus est	peccata nostra ut cognosca-
peccati 708	mus unde habeamus 706
peccatum animæ cupiditate	peccator cum in profundum
inchoatum 250	malorum uenerit contem-
peccatum est iniquitas 15	nit 548
peccatū mortis aculeus 691	peccatorum diuturnitas non
peccatum originis quomodo	uincit misericordiā Dei 555
fit deletum 658	peccatorum immanitas 548
peccatum gignit mortem 63	peccatorum nostrorum chy-
peccatum originis non remit-	rographum 395
titur nisi per fidem redem-	peccatorum multitudinem co-
ptoris 698	operit charitas 547
peccatum ex corde sumit ex-	peccator ingrediens duabus
ordium 238	ujs 432
	a z pecc

Index.

peccatoris ceruix indura:	14	Pegasus de sanguine na:	557	tum	792
peccatoris uoluntarium ma:	43	Pelag. erroris laqueus	696		
peccatores iustificantur mise:	592	Pelei & Thetidis fabula	838		
ricordia	592	penna Mercurij quid sibi ue:			
peccantis corripendus error,		perditio hominis	206		
et pro eo supplex effunden:		Perdicis fabula	827		
da oratio	629	Perdicem esse uenatore	828		
peccantes in sapientiam	77	peregrini Christi excipien:			
peccantibus angelis Deus nō		di	609		
pepercit	272	perfectus de perfecto	153		
peccare neminem iuste	29	perfidia deprauati	107		
peccare permittit iuste De:	29	pergruacari pollucibilit.	774		
us	29	pericula maxima adēūtes te:			
peccando homo facultatem		nuis quæstus gratia	295		
bonæ cogitationis perdi:		Peni fluminis filia	781		
dit	688	Perseus interfector Meduæ			
pecuniæ nomine quæ intelli:		sa	790		
genda	286	Perseus quare uolaticus di:			
pecuniam usus gratia compa:		ctus sit	791		
rari	288	Persei fabula	790		
pecuniam esse de genere bo:		personæ tres in diuinis	575		
norum utilium	ibid.	personæ in Christo non sunt			
pectus ad Neptunum pertine:		duæ	643		
re	839	personæ discreta genitoris ge:			
pedes ad Mercurium pertine:		nitiq;	613		
re	ibid.	personarum acceptor Deus			
Pegasus unde natus	826	non est	715		
		persona			

Index.

personalis unitas in Christo	Pindarus	782	
diuisione nō admittit	679	Piraticam exercentes	295
Pertinacis imperatoris auaritia	291	pietas redemptoris	144
pestis Francofortiana anno		pietatis magnum sacramentum	650.229.684
XIX,	566	πῶλος	838
petere & quare iubet Deus	6	Pisander Physicus	783
Petrus quid reliquerit	463	Planetis omnib. celerior Mercurius	788
Petrus & Paulus duo magna luminaria	682	Plasmatum de limo	613
Petrus lux mundi	401	Pluto filius Saturni	775
Petri prædicationis efficacia	672	Plutonis fabula	776
Petri Iudeis filium Dei prædicantis uerba	682	Plutonis sceptrum	777
Pharisæi superbi oratio	499	Plutoni nuptia Proserp.	779
Pharisæis quæ ira sit à Christo denunciata	30	pluuia uerbum Dei	601
Phanontes	785	pœna & culpa ex peccato primi hominis	691
Phaëtonis sorores, & fabula	ibid.	pœna peccatorum	71
Phaëtonis genitores	785	pœnitentia secundum morem Christianæ religionis	420
Phædra	809	pœnitentia nulla est apud Deum sera	555
Philogæus	780	Pœnitentia inanis	553
Philosophorum uita	796	pœnitentia recta	546
Philargia uita	795	pœnitentia cum spe debet esse	551
Phineus unde dictus	849	pœnitentia ad uitam donum Dei est	702
Phorcus rex	790	pœnitentia hominis nihil aliud est	
Phorci tres filie	790		

A 3 est

Index.

matrimonij iurinalis casti-	tas	241	Mercurius quare habeat pen-	nas	787
mediatoris sacramentū		249	Mercurius unde dictus		787
medicus uulneratorum		243	Mercurij fabula		786
medicus uerus animarum		419	Mercurium præfse negocijs		787
corporum		548	merces operariorum clamar		562
medicus noster Christus		548	ad Dominum		812
medicina perfecta		799	meretrix Scylla		17
Medusa		790	meritum hominis bonum gra-		464
Medusa colendo agros regnū		777	tia efficit		476
ampliavit		783	merita nostra nulla sūt		285
Megera		783	merita humana		817
Melpomene		283	mercatura quare laudetur		839
Melchisedech Christi typum		562	fol.		942
gessit		600	Meroitanum uinum		798
membra non sunt exhiben-		562	Minerua ex capite Iouis na-		839
da arma iniquitates pecca-		142	ta		942
to		142	Minerua oculis præfse		942
mendacium querere		142	Minerua & Veneris Iuno-		942
mens quomodo uerbum gene-		142	nisque de forma certamen		942
ret		142	fol.		942
mens quomodo apud se uer-		142	Minerua pectore fixa Gor-		942
bum habeat		142	gon		942
mensura tritici		142	Minerua fabula		942
mercatoribus sceptrum da-		142	ministri Christi quales debe-		942
tur aliquando		142	ant esse		942
Mercurius negociator		142	ministorū ecclesiarū quales		942
Mercurius quare fur dica-		142	labores debeant esse		942
tur		142	minores		942

Index.

annoracionis in Christo my-	ma saluat nos Deus	613		
sterium	587	miseratione gratuita iustifi-		
misiio spiritus sancti	89	cat Deus peccatores	592	
misiionis spiritus sancti nomi-	miserentis Dei est omne opus			
ne quid intelligendum	91	bonum	543	
miser in diuitijs	451	mitis debet esse Christianus		
miseriarum medicina	773	ad tolerandas iniurias	435	
misericors operatio	449	Mnafeas de Europa	823	
misericors Deus & bonus	554	morbi augent auaritia	289	
miser cordia dei gratuita	47	modestia unde	96	
miser cordia Dei praeuenit bo-	num opus	16	monachorum uita	296
miser cordia Dei gratia	24	mores spectati unde	284	
miser cordia Dei praeuenit fi-	deles	704	moros	845
miser cordia omnipotens	551	mors est stipedium peccati	21	
miser cordiae donum praeue-	nians in conuersione pecca-	torum	706	
miser cordiae opera hilariter	facienda	608	mors Christi destruxit mor-	
miser cordiae uasa	60. 716	tem nostram	668	
miser cordiae opera	425	mors stipendium peccati	691	
miser cordiae opus non debet	sequi superbia	496	mors prima	14
miser cordiam qui non facit,	sine misericordia iudicabi-	tur	602	
miseratione omnipotentissi-	ma	saluat nos Deus	613	
miseratione gratuita iustifi-	cat Deus peccatores	592	miserentis Dei est omne opus	
bonum	543	mitis debet esse Christianus		
ad tolerandas iniurias	435	Mnafeas de Europa	823	
morbi augent auaritia	289	modestia unde	96	
monachorum uita	296	mores spectati unde	284	
moros	845	mors est stipedium peccati	21	
mors per hominem	406	mors secunda primae mortis		
pena est	66	mors Christi destruxit mor-		
tem nostram	668	mors stipendium peccati	691	
mors prima	14	mors impietatis	14	
mors Christi quam mirabi-	lis	641	mors per hominem	397
mors absorpta	368	mors secunda	14	
mors				

Index.

mors per <i>Eua</i> aures mundo	478	mulier ex costa <i>Adam</i>	478
illata	621	mulier corrupta primum ho-	
mortis stimulus	368	minem decepit	617
mortis aculeus	691	mulier in nupta qualis debeat	
mortis conditio	778	esse	445
mortis poculum	692	mulier nupta & uirgo mule-	
mortem fidelium non debeat		tum differant	447
mus lugere	440	mulier libidinosa laborem su-	
mortem Deus non fecit	13	gi	812
mortem diligentes	77	mulieris illecebra quanta	802
morte uincere moriendo	334	muliere infesta nihil crudel-	
mortuorum & uiuorum do-		lius	792
minatur Christus	200	mulierum sanctarum exema-	
mortalis de immortali	613	pla	458
motus corporis principis qua-		mulierum est & cultu uenustas	
lis debeat esse	278	rem querere	280
mundus quomodo uersetur	809	mulieribus coniugatis quid	
mundus ciuitas	837	<i>B. Petrus</i> mandarit	455
μῦθος	837	muliebris in uiro cultus	28
mundi huius uita	796	muliebrium animorum libe-	
mundi rectores tenebrarum	281	do	831
mundi dilectores	44	musarum nouem fabula	782
mundi nomine quid intelliga-		musarum fons	826
tur)	44	musica partes septem	845
mundo huic mortificari oportet		music. artis duo ordines	843
sanctos	473	musti spiritalis ebrietas	264
mundo crucifixus	603	mutatio dextra excelsi	538
mundum diligens non habet		mutabilis de incomunab.	613
charitatem patrie	44	<i>Myda</i> unde dicatur	846
		<i>Myda</i>	

Index.

Myda regis & Pactoli fluminis fabula	813	natalis Christi Iesu	624
Myda petitio ab Apol.	813	natura Dei	177
Myda Asmine aures	842	naturarum bonarum conditio	39
myrrha arbor & succus	842	negociator omnis potest dici	787
myrrha ad sepulturam pertinet	643	Mercurius	787
myrrha & Adonis fab.	842	negociatori linguarum discretio necessaria	788
myrrhinum poculum	842	negociatorum uigilantia	787
mysterium inter animam & uerbum	239	Neptunus filius Saturni	775
mysterij salutaris plenitudo	233	Neptuni fabula	776
mysteriorum Dei dispensatio	599	Nestorij confusio	643
Mythologiarum lib. III.	824	Nicogoras	808
N		Niniuiticus populus ieiunio lachrymisq. iram Dei submovit	492
Narcissus theologus	277	nobilitas carnis	464
Nathanaël	261	noctua in Miner. tutela	798
natiuitas Domini Iesu Christi	620	Noë edificauit deo altare	80
natiuitas eterna	144	Noë filiorum progenies	115
natiuitas Christi prima ex deo, secunda ex homine	666	Noë arce mysterium	114
natiuitas diuina inenarrabilis	276	nudi uestiendi	464
natiuitatis Christi humilis	636	nudum uestire debet Christianus	609
natiuitatis euocatio	778	numeros in geometricis formis conaptare	847
		nuptiarum fructus	423
		nuptialis integritas	425
		ritus	778
		Oblatio	

Index.

O		omnipotentia medici	261
O blatio sacrificij	75	stri	349
obliuio medicina miseria		opis	774
rum	773	opus bonū in nobis à Deo	19
obliuio rerū ex ebrietate	816	opus quod à nobis in Deo	
obiurgatio sine ira	282	sit	20
oculus uidere non potest nisi		operis unitas ostendit uirtutem	
se illi lumen infuderit	542	unitatem	417
oculi debent esse continent		operis boni facultas à Deo	
tes	278	fol.	515
oculi Dei omnia uident	192	opera quæ Deus inspirat	19
oculi Dei in omni loco	293	opera bona loco orationis	
oculi auertendi ne uideant uanitatem	469	sunt	457
oculorum motu animus cognoscitur	278	opera iniquorum Deus non prædestinauit	30
Ocypte	778	opera bona nõ debent abesse à lectionis studio	545
odium naturale	777	opera caritatis	426
oleum exultationis	353	opera misericordiæ quid possunt	425
Olofernes Bethuliam obsedit	460	operum piorum et impiorum progressus	31
olor unde dictus	818	operum bonorum semina flu mine lachrymarum rigantur	518
oliguria	818	da	
omnipotens misericordia	551	operibus charitatis debet feruere Christiani	607
omnipotens de omnipotente	153	operibus bonis insistendum esse	607
omnipotentia benignitatis	551	operationis	
omnipotentia misericors	551		
omnipotentia Dei	614		

Index.

operationis bonæ effectus	18	Orpheus in Theogonia de	
operarij patrisfamiliars	26	Musica quid scribat	843
operarios diuersis temporibus in uineâ uocatos quid sibi uelit parabola	557	Orphæi fabula	846
opulenta inopia	525	otium quid faciat	278
opulentiâ inops	525	ouis perditâ	236
optatus Milebitanus	112	ouum peperisse Lædam	818
oratio qualis esse debeat	281	P	
oratio est omne opus bonum	457	Pæctolus aureas arenas tra-	
oratio Davidis	162	hit	813
oratio qualis debeat esse	457	Paganitatis professores quomodo homines efficiantur	150
oratio ad Deum	510	Pagani multicolæ	191
orationis humilis effectus	511	Palati ad uocem usus	782
orationis debitum	475	Pandora	809
orationibus Stephani adiu-		panis præparatus de cælo	174
tus S. Paulus	631	panis qui de cælo descendit	6
orare quis recte ualeat	511	panis angelos pascens	615
orare cōdigne sine spiritus sancto nemo potest	95	panis dans uitam mundo	691
orandi affectus est ex gratia Dei	542	panis qui seipsum dat angelis	616
orandum pro inimicis	626	panis de cælo datus filius Dei est	174
orandum corde pro errantibus	630	panis unus Christiani	105
ornatus exterioris habitus sol.	455	pauis natura	799
Orpheus unde dictus	846	pauum in tutela Iunonis esse	799
		se	799
		A	parci

Index.

parci	290	patris & filij una uera diuinitas	985
parentes erga liberos quales esse debeant	437	patris luminum dona	34
patientia in principe lauda- ta	277	patris uirtus & sapientia	273
parricidia	296	patris aduentus non est loca- lis	91
Paridis iudicium	395	Patriarcharum fides	78
partus dea	799	pacem Christi rumpētes	202
parietes duo conuenientes in lapide qui factus est caput anguli	634	paternitas omnis unde	260
Parfimonia	290	patientia in tribulatione	565
passionis dominicæ sacramen- tum	330	patientia firma in oratione fol.	628
passionis mysterium	394	patientia anima	244
passionis dominicæ mysteri- um	265	patri' ne an filio edificaris A- braham altare	81
passionibus Christi communi- cantes	399	Paulus Apostolus stabulari- us	113
passibile quid in Christo	333	Pauli Apostoli cōuersio	624
πασσιφάρον	810	pauper in mundo, diues in Christo	603
Pasiphaë	809	pauper Lazarus	561
pastores qui prope fuerunt na- scente Christo	635	pauper in multitudine diuitia- rum	451
pater lux æterna	181	pauperes patroni apud De- um	605
pater & filius ad quem uolūt ueniunt	92	pauperes spiritu beati	540
pater Deus liliū discorde cru- stauit	278	pauperum consolator	614
		pauere & tædere in Chris- sto	367
		Paulus	

Index.

Paulus quale exemplum de-	peccatum intrauit in mūdum
derit laborandi 112	per unum hominem 688
Paulus loquutus est in Chris-	peccatum factus est Christus
sto 136	pro nobis 285
paruulorum originale pecca-	peccati stipendium 21. 691
tum 691	peccati nullius causa deus 49
pax nostra Christus 101	peccati initium superbia 38
pax Dei 288	peccati aculeus 801
pax est fructus spiritus 525	peccato seruire 472
pax sempiterna ubi est, natiui	peccata quedam sunt poena
tas sepiterna quoq; est 289	peccatorum 71
pax nostra per Christū 634	peccata mundi tollit agnus
pax spiritus sancti donum 96	Dei 200
pax nostra Christus qui fecit	peccata nostra pertulit Chris-
utraq; unum 285	stus 244
peccatum qui facit seruus est	peccata nostra ut cognosca-
peccati 708	mus unde habeamus 706
peccatum animæ cupiditate	peccator cum in profundum
inchoatum 250	malorum uenerit contema-
peccatum est iniquitas 15	nit 548
peccatū mortis aculeus 691	peccatorum diuturnitas non
peccatum originis quomodo	uincit misericordiā Dei 555
sit deletum 658	peccatorum immanitas 548
peccatum gignit mortem 63	peccatorum nostrorum chy-
peccatum originis non remit-	rographum 395
titur nisi per fidem redema-	peccatorum multitudinem co-
ptoris 698	operit charitas 547
peccatum ex corde sumit ex-	peccator ingrediens duabus
ordium 238	uijs 432
	α z pecc

Index.

peccatoris ceruix indura-	Pegasum de sanguine na-
ta	557 tum
peccatoris uoluntarium ma-	Pelag. erroris laqueus
lum	43 696
peccatores iustificantur mise-	Pelei & Thetidis fabula
ricordia	592 pennæ Mercurij quid sibi ue-
peccantis corripiendus error,	perditio hominis
et pro eo supplex effunden-	Perdicis fabula
da oratio	629 Perdicem esse uenatorē
peccantes in sapientiam	77 peregrini Christi excipiens
peccantibus angelis Deus nō	di
pepercit	272 perfectus de perfecto
peccare neminem iuste	29 perfidia deprauati
peccare permittit iuste De-	pergræcari pollucibilis
us	29 pericula maxima aduētes te-
peccando homo facultatem	nuis quæstus gratia
bonæ cogitationis perdi-	Peni fluminis filia
dit	688 Perseus interfector Medusæ
pecuniæ nomine quæ intelli-	sa
genda	286 Perseus quare uolaticus di-
pecuniam usus gratia compa-	ctus sit
rari	288 Persei fabula
pecuniam esse de genere bo-	personæ tres in diuinis
norum utilium	ibid. personæ in Christo non sunt
pectus ad Neptunum pertine-	due
re	839 personæ discretæ genitoris ge-
pedes ad Mercurium pertine-	nitiq̃
re	ibid. personarum acceptor Deus
Pegasus unde natus	826 non est
	715 personæ

Index.

personalis unitas in Christo	Pindarus	782	
diuisione nō admittit	679	Piraticam exercentes	295
Pertinacis imperatoris auaritia	291	pietas redemptoris	144
pestis Francofortiana anno		pietatis magnum sacramentum	650.229.684
XIX,	566	πῆλός	838
petere & quare iubet Deus	6	Pisander Physicus	783
Petrus quid reliquerit	463	Planetis omnib. celerior Mercurius	788
Petrus & Paulus duo magna luminaria	682	Plasmatum de limo	613
Petrus lux mundi	401	Pluto filius Saturni	775
Petri prædicationis efficacia	672	Plutonis fabula	776
Petri Iudæis filium Dei prædicantis uerba	682	Plutonis Sceptum	777
Pharisæi superbi oratio	495	Plutoni nuptia Proserp.	779
Pharisæis quæ ira sit à Christo denunciata	30	pluuia uerbum Dei	601
Phanontes	785	pœna & culpa ex peccato primi hominis	691
Phaëtonis sorores, & fabula	ibid.	pœna peccatorum	71
Phaëtonis genitores	785	pœnitentia secundum morem Christianæ religionis	420
Phadra	809	pœnitentia nulla est apud Deum sera	555
Philogæus	780	Pœnitentia inanis	553
Philosophorum uita	796	pœnitentia recta	546
Philargia uita	795	pœnitentia cum spe debet esse	551
Phineus unde dictus	849	pœnitentia ad uitam donum Dei est	702
Phorcus rex	790	pœnitentia hominis nihil aliud est	
Phorci tres filie	790		

a 3 est

Index.

est quàm mutatio uoluntatis	702	præcepti finis	99
pœnitentiam dans mutat uoluntatem Deus	702	prædicator ueridicus Patrus	631
pœnitenti homini diabolus admittit spem	551	prædestinatio præparatio est operum hominis	46
Pœtica garrulitas	809	prædestinatio bonorū & malorum	5
Polyxene quid significet	840	prædestinatio in malo	10
Poli filius	775	prædestinatio sine præscientia esse non potest	70
Pollux ex ouo natus	818	prædestinatio Dei est dispositio futuri operis Dei	58
Pollux græcè unde dictus fol.	819	prædestinationis filiorum Dei causa	46
Pollucis filius Saturnus	774	prædestinationis nomine quid significetur	16
Pollucibilitas	774	prædestinationem nihil aliud esse quàm præparationem operum Dei	76
Polymnia	784	prædestinati nulli sunt ad culpam	28
Pontifex qui penetrauit cœlum	246	prædestinati mali ad quid sint	15
Pontificis ex hominibus assumpti officium	247	prædestinati iniqui iuste sunt ad supplicium	37
posse subest Deo cū uult	303	prædestinati sunt alij ad gloriam alij ad pœnam	28
Posidona quare nominarint Neptunum	776	prædestinati nulli sunt ad peccandum	68
potentia diuinitū mater est	833		
potestas omnis à Deo	422		
potestas plena sola est diuinitas	379		
præctica uita	795		
prauī à Deo discedunt	57		
præces quales esse debeāt	317		

præles

Index.

prædestinati ad gloriam, omnes prædestinati sunt ad iustitiam	28	Prophetarum præconiū	150
prædestinauit Deus nihil inordinati	45	Prophetarum fides	78
prædestinauit Deus quod ipse largiturus seu facturus erat	29	prophetia secundum rationem fidei	483
præputij nomine gentes nominari	634	prophetia datur per spiritum	528
præsentia omnia apud Deum sunt	555	prophetiam habuit Saul	98
præscientia Dei sine prædestinatione potest esse	70	promissa Dei iam facta dici	27
Præti regis uxor	824	promissiones Dei sunt in illo est	307
præuaticatio non est ubi non est lex	699	Promethei fabula	807
præuaticatio mortifera	432	Proserpina unde dicta	779
primogenitus ex mortuis	167	Proserpinæ fabula	779
principiū auaritia turpis	291	Proserpinæ & Endimionis fabula	822
principium uerum	279	Prosper Theologus	72
principium uerum est essentialiter æternum	279	prouidentia	808
principatus omnis caput	405	Psalterium decachordō	782
probris se obiectantes lucri causa	295	pudicitia coniugalit	116
prodigi proprium	287	puer uerbum Dei	638
proficere Christiani debent in melius	601	puer propheta altissimi	275
		pulchritudo mentis	455
		Pulmonis usus ad uocē	782
		publicani humilis orio	499
		pugna fidelium	281
		puritatis uia	645
		Psyche & Cupidinis fab.	833
		Pythagoras perfectiis	848
		Phinei fabula	849
		¶ 4	Quæ

Index.

Q		relatiua pater Deus & filius	
Q uadrige solis	780	deus sunt	153
Q uarendum et pulsandum esse	55	religio uera quæ	582
quæstus alij turpes, alij sordidi	296	renes & inguina ad Venerem pertinere	839
quæstibus turpib. dediti	295	renum scrutator Deus	317
R		resurrectio mortuorum	338
R apaces	416	resurrectio per hominẽ	406
rapaces regnum Dei non possidebunt	603	resurrectio Christi quæ bona hominibus attulerit	669
rationem esse ordinatam dilectionem	533	resurrectio à Daniele prædicta	193
rationalis creaturæ uoluntas sine amore non potest esse	40	resurrectio mortuorum per hominem	397
rationalis creaturæ beatitudo	39	resurrectionis dominicæ dies	619
reconciliationis nostræ ueritas	657	resurrectionis claritas	193
redemptionis humanæ mysterium	652. 502	requies imperturbabilis	38
redemptionis diuinæ ordo	26	requiem uerã animæ qui inueniant	41
redemptionis dies	619	requiem animabus suis qui inuenient	540
reformationis initium	709	rex qualis Christus fuit	637
reformari in nouitate sensus	709	rex pacis	285
regeneratio	412	rex iustitiæ & pacis	283
regeneratio sanctificat	416	rex Christus quare natus	637
		reges regnãt per Christũ	638
		regnum Christi nõ est de hac mundo,	638
		regnum	

Index.

regnum cælorū fidelibus præparatum	21	sacerdos Christus	248
regnum perenniter duraturum	820	sacerdos & hostia	397
regnum Dei non est esca & potus	176	sacerdotum uita	796
regna temporalia à Deo dantur	637	sacerdotium sanctum	105
regnis lunonem præesse	799	sacerdotio fungi qui potuerint in lege	246
regia in Christo potestas	642	sacramentū magnum in Christo & ecclesia	102
retributio malorum	37	sacramētum uenerabile Christianæ fidei	600
retributio futura	546	sacramentorum scientia	528
retributionis in malis & pñs finis	31	sacrificium spiritus contribulatus	110
reuelatio trinitatis una	300	sacrificium Deo fit spiritus non ster tribulatus	564
reuelationis spiritus	301	sacrificium pro peccatis nostris	691
reuelare patrem & filiū	300	sacrificium de alterius substantia	431
risus profusus	218	sacietas cū delectatione	523
risum in luctum uerti	563	sacculi nō ueterascentes	601
ridentes nunc lugebunt	563	Saduceos quomodo Dominus increpet	237
Rosæ Veneri dicatæ	801	sagitta solis	786
S.		salus nostra Dominus	706
Sabellianus erro de trinitate	230	salus Dei donum est	29
Sabelliani in diuinis personis confundunt	594	salus lōgè à peccatorib.	666
Sabellianæ confusionis plenitudo	335	salus hominum in hac uita	647
Sabellij hæresis	171	salus	

Index.

salus nō potest egrotare	393	catia	109
Saluator quis sit	197	sapientibus pugna cum ui-	
Saluatoris aduentus reuelat-		tis	804
tus Annæ	461	sapientia in maleuolam ani-	
Saluator omnium credentis		mam non introibit	530
um	620	sapientia dat musis fontē	826
Salē rex quid significet	284	sapientia apud Deum	158
Samaria spolia	233	sapientia edificauit sibi do-	
sanus in uulneribus	451	mum	346
sanctum in opere & cogita-		sapientia Dei puer Iesus	638
tione seruare	445	sapientia Dei	92
sancti Christiformes sunt	25	sapientiam quidam uoluerūt	
sanctorum splendor	150	esse in corde	808
sanctorum opera omnia præ-		sapientia hominis uera	40
sciuit Deus	25	sapientia candor est lucis æ-	
sanctorum hostes	281	ternæ	181
sanctorum colluctatio	ibid.	sapientia est immortalis uir-	
sanctorum intentio	ibid.	go	798
sanctorum glorificatio est do-		sapientia extrinsecus recta	
num perfectum	36	fol.	798
sancta seruitus	473	sapientia quæ cuncta dispo-	
sanctum esse spiritu et corpo-		suit	273
re	445	sapientia omniū creatrix	270
sanctificationis fructus	709	sapientia immutabilis	273
sanctificationis donum	312	sacrificia in lege	246
sanctificatione quotidiana no-		sapientia sermo	96
bis opus est	312	sapientia sermo per spiritum	
sanguis innoceptum	639	datur	528
sanguinis Christi communis		sapientia sedes	260
		sapientia	

Index.

<i>sapientiae mobilitas</i>	228	<i>scientia sermo</i>	712
<i>sapientiam Dominus dat</i>	8	<i>scholasticus</i>	646
<i>sapientiam non vincit malitia</i>	549	<i>scriptura diuinitus inspirata</i>	716
<i>sapientiam odientes diligunt mortem</i>	77	<i>Scyllae fabula</i>	811
<i>sapientiam carnis inimicam Dei esse</i>	498	<i>saeculi superbia</i>	522
<i>saporis iudex</i>	810	<i>securi sancti sunt in Christo</i>	539
<i>Sarae obedientia</i>	485	<i>securitas beata angelorum</i>	369
<i>Saturnus cronos dictus</i>	800	<i>Semele</i>	816
<i>Saturnus unde dictus</i>	774	<i>sepieternitas admirabilis</i>	292
<i>Saturnus primus regnum Italiae obtinuit</i>	774	<i>senes plerique tenaces</i>	290
<i>Saturni tarditas</i>	788	<i>senectus honorabilis</i>	443
<i>Saturni quatuor filij</i>	775	<i>senectus auariores facit</i>	289
<i>Saturni uxor</i>	774	<i>sensus hominis cani</i>	443
<i>Saturni fabula</i>	ibid.	<i>sepulchrum Davidis</i>	401
<i>saturitatis abundantia</i>	800	<i>sepultura Christi</i>	383
<i>saturati esurient</i>	563	<i>serram quis primus inueni- rit</i>	828
<i>Satyrj quare cum caprinis cornibus</i>	827	<i>Seraptenum uinum</i>	817
<i>Saul inter Prophetas</i>	98	<i>Sergij Galbae auaritia</i>	291
<i>scandali seminarium</i>	810	<i>sermo sapientiae</i>	711
<i>sceptrum Iamnis</i>	799	<i>sermo de Epiphania et innocentia puerorum nasci, et muneribus Magorum</i>	633
<i>scientia a Deo</i>	8	<i>sermo praedicationis pluuia Dei est</i>	601
<i>scientiae sermo datur per spiritum</i>	928	<i>sermo nascitur de Deo patre et filio Deo</i>	612
<i>scientiae sermo</i>	96		<i>Serapion</i>

Index.

Serapion Ascalonites	781	Solis flos	831
serpentum & hominum odi-		Solis equi	780
um	777	Solis arcus & sagittæ	786
serpentinum caput Medusæ	791	Solis claritas	338
seruus quisque eius est cui est		Solis armenia	836
addictus	708	Solis filiæ quinque	810
seruus factus Christus pro sa-		Solis uirtus in maturâdis fru-	
lute seruorum	169	gibus	806
serui peccati sumus absque gra-		Solis apparentia qualis sanis	
tia diuina	707	oculis & qualis saucijs ui-	
serui patrisfamiliâs sumus		deatur	97
fol.	600	Solem esse patrem omnium di-	
seruituti sancti corpus subi-		cebant	841
ciunt	281	Solatum intimum	508
seruilis formæ acceptio in		somnus immoderatus	277
Christo	652	somniorum interpretatio ubi	
seruiendum non est duobus do-		inueniatur	781
minis	176	fors uitæ	778
seruire immunditiæ	715	Sosides Atticus	831
fitis uera in Christo	383	spadones Christiani	482
Sosicratis Cixiceni historia-		spadonibus quid Dominus di-	
rum libri	813	cat	482
Sodoma	492	spes indulgentiæ multos in pec-	
Sol matutino lumine rubicun-		catis detinet	55
dus	78	spes debet esse cum pœnitens-	
Sol unde dictus	780	tia	551
Sol Apollo quare dictus	780	speranti diabolus tollit pœni-	
Sol cum aqua coiens	785	tentiam	552
		sperans in Domino non con-	
		funditur	

Index.

funditur	469	spiritus sancti aduentus nō fit	
spiritus qui ex Deo non sine		per localem motum	92
fol.	672	spiritus sancti missio ad con-	
spiritus fructus	525	secundum sacrificium	8
spiritus sanctus nutrit fidē	711	spiritus sancti missio	75
spiritus sanctus est ubi est finis		spiritus sancti templum sunt	
præcepti	99	fideles	590
spiritus sanctus regenerat	412	spiritum rectum in uisceribus	
spiritus Dei habitat in fidelibus		innouari	163
bus	590	spiritum duplicem petijt He-	
spiritus sancti claritas est in		liscus	97
fidelibus	414	spiritu renascuntur fideles	711
spiritus sancti missio non fit		spiritu diuino nobis tribui fi-	
localiter	89	dem	706
spiritus sanctus replet mun-		spirituum dijudicatio datur	
dum	591	per spiritum	528
spiritus sanctus quomodo a-		spiritalis est inquisitio bo-	
mittatur	107	na	849
spiritus uirginitas	494	spiritalis gratiæ dona	95
spiritus ex Deo qui sit	228	spiritalia nequitie in cœlesti-	
spiritus unus & idē quid ope-		bus	281
retur in sanctis	528	splendor sanctorum	150
spiritus qui suscitauit Iesum		spoliatores templorum	296
a mortuis	412	sponsus Dominus zelat	502
spiritus sanctus ab ecclesia est		sponsus procedens de thalas-	
petendus	100	mo suo	615
spiritus aduersus carnem con-		sponsus unus & sponsa	240
cupiscit	519	sponsa catholica	480
spiritus sancti templum	95	sponsæ debet esse integra cas-	
		stitas	

Index

stilitas	502	superbis Deus resistit	21
Stephanus protomartyr	624	superba iactatio spiritualium	
Stephanus primus martyr		uirtutum	490
quibus armis hostes Iudae-		superbia mortifera	522
os uicerit	626	superbia initium omnis peccati	38
stella magos praecedens	641	superbia spūs detestāda	544
stellarum differentia	338	superbia est propriae uoluntatis hominum	70
stellarum claritas	ibid.	superbia uitae	44
Stheno graecè quid significet	791	superbia inflati	107
sterilitas punitur	602	superbia initium malae uoluntatis	41
stimulum Paulus accepit aduersum uitium elationis	530	superbia qua sibi tribuit homo quod Deus hominibus donat	544
Stoici uoluptatem damnant		superbiae pestilentia	499
fol.	800	superbiae fomes	464
stultitia semper timida	826	superbiae initium	41
stuprum infidelitatis	482	superbiae genera duo	540
substātia et dulcedo Dei	174	supbiae quatuor genera	509
substantialis unitas in diuinis	157	superogatio D. Pauli quod suis manibus laborauit	112
succinū sudantes arbores	785	supererogatio B. Pauli	75
succina inaurata	785	Susannae castitas	452
sufficientia nostra ex Deo est	476	Sutrius poeta comicus	842
superbus qui spiritualibus donis effertur	544	Sydrus nouum Magis apparuit	635
superbi sunt in diuitijs confidentes & sibi contemptum diuitiarū adscribentes	541	Syderum cursus effectusque cognoscere	

Index.

gnoscere	847	temporum creator & modera-	
Symphonia prima est diapa-		rator	419
son	844	temporalis deus non est per quē	
Syon mater	255	factum est tempus	290
Syrenes quid græcè signifi-		temporale nihil in sempitern-	
cent	811	no	393
Syrenum fabula	810	temporalia quæ	454
Syrophanes Aegyptius	772	templum & domus Dei sua	
Systemata	845	mus	414
T			
Tactus fidei	305	templum patris sunt fide-	
Talaria penata quare has		les	414
beat Mercurius	787	templū corporis Christi	405
tangere Christum	309	templum solutum	363
Tantali miseria	833	templum Dei fideles sunt	94
Tantali fabula	821	templum suscitatum	363
Tantalū sua vota præmunt	822	templum Dei uiolare	590
temperare debemus actus no-		templū patris et filij sunt san-	
stros	602	cti Dei	590
tempus quod gignit Saturnus		templum Dei sanctum quod	
consumit	774	sunt credentes	590
temporis prolixitas nulla æ-		templa spiritus sancti	416
quitati pietati diuinæ		tenebræ quorum oculos obca-	
prædicat	555	caverint	441
temporis dies	614	Tenebræ sunt filij huius secu-	
tempora concipiendi	806	li	710
temporum iniuria & barba-		tenebras magis quam lucem	
rorū immanitate omnis res		impij diligunt	441
etia eruditio interierat	569	tentatio est uita hominis sua	
		per terram	520
		terra	

Index.

est quàm mutatio uoluntatis	702	præcepti finis	99
pœnitentiam dans mutat uoluntatem Deus	702	prædicator ueridicus Paulus	631
pœnitenti homini diabolus admittit spem	551	prædestinatio præparatio est operum hominis	46
Pœtica garrulitas	809	prædestinatio bonorū & malorum	5
Polyxene quid significet	840	prædestinatio in malo	10
Poli filius	775	prædestinatio sine præscientia esse non potest	70
Pollux ex ouo natus	818	prædestinatio Dei est dispositio futuri operis Dei	58
Pollux græcè unde dictus fol.	819	prædestinationis filiorum Dei causa	46
Pollucis filius Saturnus	774	prædestinationis nomine quid significetur	16
Pollucibilitas	774	prædestinationem nihil aliud esse quàm præparationem operum Dei	76
Polymnia	784	prædestinati nulli sunt ad culpam	28
Pontifex qui penetrauit cœlum	246	prædestinati mali ad quid sint	15
Pontificis ex hominibus assumpti officium	247	prædestinati iniqui iuste sunt ad supplicium	37
posse subest Deo cū uult	303	prædestinati sunt alij ad gloriam alij ad pœnam	28
Posidona quare nominarint Neptunum	776	prædestinati nulli sunt ad peccandum	63
potentia diuinitū mater est	833		
potestas omnis à Deo	422		
potestas plena sola est diuinitas	379		
præctica uita	795		
prauī à Deo discedunt	57		
præces quales esse debeāt	317		
			præles

Index.

prædestinati ad gloriam, omnes prædestinati sunt ad iustitiam	28	Prophetarum præconiū	150
prædestinauit Deus nihil inordinati	45	Prophetarum fides	78
prædestinauit Deus quod ipse largiturus seu facturus esset	29	prophetia secundum rationem fidei	483
præputij nomine gentes nominari	634	prophetia datur per spiritum	528
præsentia omnia apud Deum sunt	555	prophetiam habuit Saul	98
præscientia Dei sine prædestinatione potest esse	70	promissa Dei iam facta dici	27
Præti regis uxor	824	promissiones Dei sunt in illo est	307
prauaricatio non est ubi non est lex	699	Promethei fabula	807
prauaricatio mortifera	432	Proserpina unde dicta	779
primogenitus ex mortuis	167	Proserpinae fabula	779
principiū auaritia turpis	291	Proserpinae & Endimionis fabula	822
principium uerum	279	Prosper Theologus	72
principium uerum est essentialiter æternum	279	providentia	808
principatus omnis caput	405	Psalterium decachordō	782
probris se obiectantes lucri causa	295	pudicitia coniugalis	116
prodigi proprium	287	puer uerbum Dei	638
proficere Christiani debent in melius	601	puer propheta altissimi	275
		pulchritudo mentis	455
		Pulmonis usus ad uocē	782
		publicani humilis orio	499
		pugna fidelium	281
		puritatis uia	645
		Psyche & Cupidinis fab.	833
		Pythagoras perfectiss.	848
		Phineas fabula	849
		¶ 4	Quas

Index.

Q		relatiua pater Deus & filius	
Q uadrige solis	780	deus sunt	153
Q uarendum et pulsandum esse	55	religio uera quæ	582
quæstus alij turpes, alij sordidi	296	renes & inguina ad Venerem	839
quæstibus turpib. dediti	295	pertinere	317
R		renum scrutator Deus	338
R apaces	416	resurrectio mortuorum	406
rapaces regnum Dei non possidebunt	603	resurrectio per hominẽ	669
rationem esse ordinatam dilectionem	533	resurrectio Christi quæ bona hominibus attulerit	193
rationalis creaturæ uoluntas sine amore non potest esse	40	resurrectio à Daniele prædicta	397
rationalis creaturæ beatitudo	39	resurrectio mortuorum per hominem	619
reconciliationis nostræ ueritas	657	resurrectionis dominicæ dies	193
redemptionis humanæ mysterium	652. 502	es	38
redemptionis diuinæ ordo	26	resurrectionis claritas	41
redemptionis dies	619	requies imperturbabilis	540
reformationis initium	709	requiem uerã animæ qui inueniant	637
reformari in nouitate sensus	709	requiem animabus suis qui inuenient	285
regeneratio	412	rex qualis Christus sit	283
regeneratio sanctificat	416	rex pacis	637
		rex iustitiæ & pacis	638
		rex Christus quare natus	638
		reges regnât per Christũ	638
		regnum Christi nõ est de hac mundo,	638
		regnum	

Index.

regnum celorū fidelibus praeparatum	21	sacerdos Christus	246
regnum perenniter duraturum	820	sacerdos & hostia	397
regnum Dei non est esca & potus	176	sacerdotium uita	796
regna temporalia à Deo dantur	637	sacerdotium sanctum	105
regnis lunonem praesse	799	sacerdotio fungi qui potuerint in lege	246
regia in Christo potestas	642	sacramentū magnum in Christo & ecclesia	102
retributio malorum	37	sacramētum uenerabile Christi	600
retributio futura	546	sacramentorum scientia	528
retributionis in malis & pijs finis	31	sacrificium spiritus contribulatus	110
reuelatio trinitatis una	300	sacrificium Deo fit spiritus non ster tribulatus	564
reuelationis spiritus	301	sacrificium pro peccatis nostris	691
reuelare patrem & filiū	300	sacrificium de alterius substantia	431
risus profusio	218	sacietas cū delectatione	523
risum in luctum uerti	563	sacculi nō ueterascentes	601
ridentes nunc lugebunt	563	Saduceos quomodo Dominus increpet	237
Rosa Veneri dicata	801	sagitta solis	786
S.		salus nostra Dominus	706
Sabellianus erro de trinitate	230	salus Dei donum est	29
Sabelliani in diuinis personis confundunt	594	salus lōgè à peccatorib.	666
Sabellianae confusionis plenitudo	335	salus hominum in hac uita	647
Sabellij haeresis	171	salus	

Index.

salus nō potest agrotare	393	catia	109
Saluator quis sit	197	sapientibus pugna cum iu-	
Saluatoris aduentus reuelat-		tis	804
tus Annæ	461	sapientia in maleuolam ani-	
Saluator omnium credentis-		mam non introibit	530
um	620	sapientia dat musis fontē	826
Salē rex quid significet	284	sapientia apud Deum	158
Samaritæ spolia	233	sapientia edificauit sibi do-	
sanus in uulneribus	451	mum	346
sanctum in opere & cogita-		sapientia Dei puer Iesus	638
tione seruare	445	sapientia Dei	92
sancti Christiformes sunt	25	sapientiam quidam uoluerūt	
sanctorum splendor	150	esse in corde	808
sanctorum opera omnia præ-		sapientia hominis uera	40
sciuit Deus	25	sapientia candor est lucis æ-	
sanctorum hostes	281	ternæ	181
sanctorum colluctatio	ibid.	sapientia est immortalis uir-	
sanctorum intentio	ibid.	go	798
sanctorum glorificatio est do-		sapientia extrinsecus recta	
num perfectum	36	fol.	798
sancta seruitus	473	sapientia quæ cuncta dispo-	
sanctum esse spiritu et corpo-		suit	273
re	445	sapientia omniū creatrix	270
sanctificationis fructus	709	sapientia immutabilis	273
sanctificationis donum	312	sacrificia in lege	246
sanctificatione quotidiana no-		sapientia sermo	96
bis opus est	312	sapientiæ sermo per spiritum	
sanguis innoceptum	639	datur	528
sanguinis Christi communis		sapientiæ sedes	260
		sapientia	

Index.

<i>sapientiae mobilitas</i>	228	<i>scientiae sermo</i>	712
<i>sapientiam Dominus dat</i>	8	<i>scholasticus</i>	646
<i>sapientiam non vincit malitia</i>	549	<i>scriptura diuinitus inspirata</i>	716
<i>sapientiam odientes diligunt mortem</i>	77	<i>Scylla fabula</i>	811
<i>sapientiam carnis inimicam Dei esse</i>	498	<i>saeculi superbia</i>	522
<i>saporis iudex</i>	810	<i>securi sancti sunt in Christo</i>	539
<i>Sarae obedientia</i>	485	<i>securitas beata angelorum</i>	369
<i>Saturnus cronos dictus</i>	800	<i>Semele</i>	816
<i>Saturnus unde dictus</i>	774	<i>sepieternitas admirabilis</i>	292
<i>Saturnus primus regnum Italiae obtinuit</i>	774	<i>senes plerique tenaces</i>	290
<i>Saturni tarditas</i>	788	<i>senectus honorabilis</i>	443
<i>Saturni quatuor filij</i>	775	<i>senectus auariores facit</i>	289
<i>Saturni uxor</i>	774	<i>sensus hominis cani</i>	443
<i>Saturni fabula</i>	ibid.	<i>sepulchrum Davidis</i>	401
<i>saturitatis abundantia</i>	800	<i>sepultura Christi</i>	383
<i>saturati esurient</i>	563	<i>serram quis primus inueni- rit</i>	828
<i>Satyri quare cum caprinis cornibus</i>	827	<i>Seraptenum uinum</i>	817
<i>Saul inter Prophetas</i>	98	<i>Sergij Galbae auaritia</i>	291
<i>scandali seminarium</i>	810	<i>sermo sapientiae</i>	711
<i>sceptrum Iunonis</i>	799	<i>sermo de Epiphania et innocentia puerorum nascere, et numeribus Magorum</i>	633
<i>scientia a Deo</i>	8	<i>sermo praedicationis pluuia Dei est</i>	601
<i>scientiae sermo datur per spiritum</i>	928	<i>sermo nascitur de Deo patre et filio Deo</i>	612
<i>scientiae sermo</i>	96		<i>Serapion</i>

Index.

<i>Serapion Ascalonites</i>	781	<i>Solis flos</i>	831
<i>Serpentum & hominum odi-</i>		<i>Solis equi</i>	780
<i>um</i>	777	<i>Solis arcus & sagittæ</i>	786
<i>Serpentinum caput Medusæ</i>	791	<i>Solis claritas</i>	338
<i>Seruus quisque eius est cui est</i>		<i>Solis armenta</i>	836
<i>addictus</i>	708	<i>Solis filiæ quinque</i>	810
<i>Seruus factus Christus pro sa-</i>		<i>Solis uirtus in maturâdis fru-</i>	
<i>lute seruorum</i>	169	<i>gibus</i>	806
<i>Serui peccati sumus absque gra-</i>		<i>Solis apparentia qualis sanis</i>	
<i>tia diuina</i>	707	<i>oculis & qualis saucius ui-</i>	
<i>Serui patrisfamiliæ sumus</i>		<i>deatur</i>	97
<i>fol.</i>	600	<i>Solem esse patrē omnium di-</i>	
<i>Seruituti sancti corpus subij-</i>		<i>cebant</i>	841
<i>ciunt</i>	281	<i>Solatum intimum</i>	508
<i>Seruilis formæ acceptio in</i>		<i>Somnus immoderatus</i>	777
<i>Christo</i>	652	<i>Somniorum interpretatio ubi</i>	
<i>Seruendum nō est duobus do-</i>		<i>inueniatur</i>	781
<i>minis</i>	176	<i>Sors uitæ</i>	778
<i>Seruire immunditiæ</i>	715	<i>Sosides Atticus</i>	831
<i>Sitis uera in Christo</i>	383	<i>Spadones Christiani</i>	481
<i>Sosicratis Ciziceni historia-</i>		<i>Spadonibus quid Dominus di-</i>	
<i>rum libri</i>	813	<i>cat</i>	481
<i>Sodoma</i>	492	<i>Spes indulgentiæ multos in pec-</i>	
<i>Sol matutino lumine rubicun-</i>		<i>catis detinet</i>	55
<i>dus</i>	78	<i>Spes debet esse cum pœnitenti-</i>	
<i>Sol unde dictus</i>	780	<i>tia</i>	551
<i>Sol Apollo quare dictus</i>	780	<i>Speranti diabolus tollit pœni-</i>	
<i>Sol cum aqua coiens</i>	785	<i>tentiam</i>	552
		<i>Sperans in Domino non con-</i>	
		<i>funditur</i>	

Index.

funditur	469	spiritus sancti aduentus nō fit	
spiritus qui ex Deo non sine		per localem motum	92
fol.	672	spiritus sancti missio ad cons-	
spiritus fructus	525	secundum sacrificium	8
spiritus sanctus nutrit fidē	711	spiritus sancti missio	75
spiritus sanctus est ubi est finis		spiritus sancti templum sunt	
precepti	99	fideles	590
spiritus sanctus regenerat	412	spiritum rectum in uisceribus	
spiritus Dei habitat in fidelis		innouari	163
bus	590	spiritum duplicem petijt He-	
spiritus sancti claritas est in		liseus	97
fidelibus	414	spiritu renascuntur fideles	711
spiritus sancti missio non fit		spiritu diuino nobis tribui fi-	
localiter	89	dem	706
spiritus sanctus replet mun-		spirituum dijudicatio datur	
dum	591	per spiritum	528
spiritus sanctus quomodo a-		spiritalis est inquisitio bo-	
mittatur	107	na	849
spiritus uirginitas	494	spiritalis gratiæ dona	95
spiritus ex Deo qui sit	228	spiritalia nequitie in celestia	
spiritus unus & idē quid ope-		bus	281
retur in sanctis	528	splendor sanctorum	150
spiritus qui suscitauit Iesum		spoliatores templorum	296
a mortuis	412	sponsus Dominus zelat	502
spiritus sanctus ab ecclesia est		sponsus procedens de thalam-	
petendus	100	mo suo	615
spiritus aduersus carnem con-		sponsus unus & sponsa	240
cupiscit	519	sponsa catholica	480
spiritus sancti templum	95	sponsæ debet esse integra ca-	
		stitat	

Index!

stitas	502	superbis Deus resistit	21
Stephanus protomartyr	624	superba iactatio spiritualium	
Stephanus primus martyr		uirtutum	490
quibus armis hostes Iudæ-		superbia mortifera	522
os uicerit	626	superbia initium omnis peccati	38
stella magos præcedens	641	superbia spūs detestāda	544
stellarum differentia	338	superbia est propriæ uoluntatis hominum	70
stellarum claritas	ibid.	superbia uitæ	44
Stheno græcè quid significet	791	superbia inflati	107
sterilitas punitur	602	superbia initium malæ uoluntatis	41
stimulum Paulus accepit aduersum uitii elationis	530	superbia qua sibi tribuit honor	
Stoici uoluptatem damnant		mo quod Deus hominibus donat	544
fol.	800	superbiæ pestilentia	499
stultitia semper timida	826	superbiæ fomes	464
stuprum infidelitatis	482	superbiæ initium	42
substātia et dulcedo Dei	174	superbiæ genera duo	540
substantialis unitas in diuinis	157	superbiæ quatuor genera	509
succinū sudantes arbores	785	superrogatio D. Pauli quod suis manibus laborauit	112
succina inaurata	785	supererogatio B. Pauli	75
sufficientia nostra ex Deo est	476	Susannæ castitas	452
superbus qui spiritualibus donis effertur	544	Sutrius poëta comicus	842
superbi sunt in diuitijs confidentes & sibi contemptum diuitiarū adscribentes	541	Sydrus nouum Magis apparuit	635
		Syderum cursus effectusq; cognoscere	

Index.

gnoscere	847	temporum creator & modera-	
Symphonia prima est diapa-		rator	419
son	844	temporalis deus non est per que-	
Syon mater	255	factum est tempus	290
Syrenes quid græcè signifi-		temporale nihil in sempitern-	
cent	811	no	393
Syrenum fabula	810	temporalia quæ	454
Syrophanes Aegyptius	772	templum & domus Dei sua-	
Systemata	845	mus	414
T			
Tactus fidei	305	templum patris sunt fide-	
Talaria penata quare ha-		les	414
beat Mercurius	787	templū corporis Christi	405
tangere Christum	309	templum solutum	363
Tantali miseria	833	templum Dei fideles sunt	94
Tantali fabula	821	templum suscitatum	363
Tantalū sua vota præmiū	822	templum Dei uiolare	590
temperare debemus actus no-		templū patris et filij sunt san-	
stros	602	cti Dei	590
tempus quod gignit Saturnus		templum Dei sanctum quod	
consumit	774	sunt credentes	590
temporis prolixitas nulla æ-		templa spiritus sancti	416
quitati pietati diuinæ		tenebræ quorum oculos obce-	
præiudicat	555	cauerint	441
temporis dies	614	Tenebræ sunt filij huius seculi	
tempora concipiendi	806	li	710
temporum iniuria & barba-		tenebras magis quam lucem	
rorū immanitate omnis re-		impij diligunt	441
cta eruditio interierat	569	tentatio est uita hominis su-	
		per terram	520
		terra	

Index.

terra tradita est in manus im-	388	Theopompus	775
pij	388	Theoretica uita	795
terra mater	828	thesaurus ubi est, ibi cor	605
terrena habitatio quid faci-		est	605
at	518	thesaurus non deficiens	601
terror mentem debilitas	791	thesaurizare in celis quomo-	
terror mentem spargens	791	do possimus	606
terror ingerens caliginem ui-		thesaurizandum no est	466
sus	791	Thomae Apost. confessio	579
terroris genera tria	791	thus ad sacrificium pertinet	
terrores quos Perseus interfe-		fol.	643
cerit	792	Thyresias in semina conu-	
Terpsicore	784	sus	805
testamentu utraq Deus insti-		Thyresiae fabula	805
tuit	607	Thyresiam pro tempore po-	
testamentum uetus concinit		suerunt	805
nouo	255	Tiberianus in Promethe-	
testamentoru esse diuersa pro		fol.	839
temporibus sacramenta	607	Tiberianus	791
testimonium spiritus	398	Tibias Minerua reperit	845
testimonium in caelo perhi-		timor charitatis	1
bentes tres sunt	202	timor Dei debet dictu esse	
testimonia falsa unde	50	usu temporalium	451
Thales Milesius	815	timor no est in charitate	391
Thalia	783	timore magistri sapientia in	
Theidem aquam dictam	838	scit	826
Theologia & sacra scriptu-		Tisiphone	777
ra studia in primitiua eccle-		tonus	844
sia	569	toni	845
			204

Index.

tota die tristatū ingredi, quid sit	516	plet	303
Titani filij	789	trinitatis indiuidua aduentus	300
Trasumundus rex	204	tus	300
tribunal Christi	200	trinitas unus Deus est	542
tribulati & afflicti Deo gratias agere debemus	565	trinitatis manifestatio una fol.	300
tribulatis corde Dominus prope est	564	trinitatis equalitas	106
tribulatio quantum Christia nis proficit	564	trinitatis naturā peruerse diuidunt Arriani	594
tribulationes ad regnum Dei promouent	560	Triouiani	189
tribulationibus quare Deus suos affligat	ibid.	tristitia secundum Deū	440
tricamerata arca Noe	114	tristitia salubris quæ sit, quæque sit noxia	ibid.
triceps chymera	826	tristitiæ obliuio	815
Tricerberi fabula	777	tristitiam Christi ad animam pertinuisse substantiam	371
Tridentem quare Neptunus ferat	776	triticum spiritale	600
trinitas in fidelibus tota	326	turbatio inanis	617
trinitas unus & uerus Deus	89	Tyberitanis quid scripserit D. Cyprianus	318
trinitas unus, uerus & solus Deus	269	tyranni sentientes humanum sanguinem	296
trinitas inseparabilis	545	tyrannorum uita	796
trinitas se sola potest reuelare	301		
trinitas ubiq; tota omnia com			

V

Andalorū rex Trasimundus	204
uanitatem diligere	562
uapor uirtutis Dei	181
uasa iræ	59
	uelatum

Index.

uelatum caput Saturni quid	612	uerbum de Deo Deus	612
sibi uelit	774	uerbum ex uirgine caro factum	654
uelle pœnitentiam & fidē dat		uerbum apud Deum quomodo sit	141
Deus præueniens peccatoris uoluntatem	706	uerbum uitæ	387
uelle & esse in Deo quid	187	uerbum in fidelibus habitans	229
uelle et perficere operatur Deus in sanctis suis	468	uerbum prius quàm caro factum est, non fuit Christus	673
uelle credere nō ex nobis	703	uerbum Deus de Deo naturaliter natus	145
uelle & posse apud Deum idem	304	uerbum patris fidelium uita est	459
uelle doctrinam	784	uerbum Dei humanam carnem de carne matris accipit	653
uenatio nocte pascitur, die dormit	823	uerbum quo pascio in mente generetur	142
Venus nuda	800	uerbum Dei in loco non esse	278
Venus unde genita	774	uerbum in plenitudine temporum caro factum	229
Veneris fabula	799	uerbum genitum non factum	611
Veneris adulterium	809	uerbum Dei uiuum est	295
Venerem concha marinā portari	801	uerbi Dei factor operis quomodo debeat sentire	510
uenena	296		
ueneficorum pars	64		
uerbum erat apud Deum exponitur	119.122		
uerbum filius ex utero patris, hoc est, ex substantia patris genitus	278		
uerbum quod genuit Deus de seipso	611		

Index.

uerbi Dei auditor non obli-	uestis triplex Minervæ quid
uiofus	510 significet
uerbo omnia facta sunt	612 uestimēta sacrae uirginis qua-
uerbo ueritatis fideles geniti	lia debeant esse
sunt	126 uestimenta à tinea comē-
uerba rebus conuenire de-	sta
bent	282 uestimentorum mutatio
uerba Christi sunt spiritus &	uestitus debet esse accommo-
uita	606 datus personis
ueris tempus	806 uestitus decens
ueritas simplicitatis	418 uestium uilitas
ueritas agnita animum spiri-	uia hominis non est in pote-
taliter debet pascere	573 state eius
ueritas æterna non menti-	uia in regnum Dei arcta
tur	546 uia & uita Christi
ueritas una	584 uia Dei
ueritas in uiuo	817 uia à dextris
ueritas de terra orta	357 uia Domini misericordia &
ueritas de terra orta	665 ueritas
ueritas in latebris habitat	uia peruersa
fol.	277 uiam mandatorum Dei cur-
ueritas amat equitatem	850 rere
ueritas Deus	138 uiam suam corrigere non est
ueritatis nulla repugnantia	uir
fol.	294 Victorianus
ueritatis diuerticula	277 Victor
ueritatem fieri quid	19 uictima Christus
ueritatem Dei commutare in	uidere Dei est esse eius
mendacium	582 uidere Dei quale sit
	8 2 uidua

Index.

uidua predicauit Euange-	471	uirginitas laudatur	471
lium	462	uirginitas cordis	483
uidua in delitijs uiuens mor-		uirginitas	113
tua est	458	uirginitas spiritalis	482
uidua quaedam damnationis		uirginitatis benedictus fru-	
uinculo obstricta	428	ctus	623
uidua habitus & incessus		uirginitatis bonum mente ser-	
qualis esse debeat	455	uare	490
uidua iuniores	429	uirginitatis nomen unde di-	
uidua motum	430	ctum	478
uiduam debere esse sanctam		uirginitatis fructus	477
in corpore & spiritu	445	uirginalis pudicitia	116
uidualis pudicitia	116	uirago unde dicta	428
uincere aduersarium	517	uini uis	817
uiolentia	296	uino efferata mentes mulcen-	
uirga serpentibus nexa quid		tur	817
significet	787	uiolentia nutritur mero	817
uirgo à uiragine dicta	478	uiolentia	816
uirgo mater	480	Vindicianus	646
uirginis uotum	430	uirtus quæ oia creauit	273
uirginis inuiolata fructus		uirtus Dei	92
fol.	288	uirtus infirmari nō potest	393
uirginis uocabulum typicè à		uirtus insuperabilis	273
uiro dicitur	479	uirtus omnium creatrix	370
Virgini sacra inesse dictum		uirtus charitatis	98
spiritui paupertas	507	uirtus apud Deum fortē	128
uirginum sacrarum sponfus		uirtutis diuinæ uapor & uis	
fol.	477	natio	228
uirgines sequentes agmē	483	uirtutum ac disciplinarum	
		magistri	

Index.

magistri	284	unitas compassionis	398
uisitationis dies	619	unitas sancta trinitatis	106
uita sancta à fide sumit ini-		unitas naturalis	398
tium	710	unitas naturalis in patre & fi-	
uita celestis renatis promissio		lio	276
fa	338	unigeniti plenitudo	340
uita apud Deum est	138	unctionis dominicæ sacramentum	356
uita bona non longa prod-		uocalis spiritus	782
est	444	uocati fideles secundum pro-	
uitæ æternæ gratia	21	positum	166
uita æterna in Christo	22	uocationis nostræ initia	25
uita æterna est in filio Dei esse	176	uotum requirit Deus	427
uitæ æternæ desiderium	539	uotum uirginis et uiduæ quid differat	430
uita æctiua Iuno preposita	798	uota sua homo Deo reddere debet	426
uitæ præfæctis bonæ gratia	23	uouentium promissio	420
uitam dare nullus potest nisi qui substantialiter Deus est	412	uouere & non soluere petus est quàm non uouere	427
uitarum trium ordines	797	uocis humanæ decem modus	
uitiorum omnium caput	296	lamina sunt	782
uiuæ uocis uis	843	uocis pulchritudo & uis in musicis	848
uiuificare non potest qui Deus non est	416	uocis impedimenta	782
uictor Deus eius rei cuius non est autor	44	uoluntas diuina est plenissima potestas	304
Vlysis laudes	276	uoluntas mala occidit animam	141
umbilicus non præcisus	802		

Index.

<i>Serapion Ascalonites</i>	781	<i>Solis flos</i>	832
<i>serpentum & hominum odi-</i>		<i>Solis equi</i>	789
<i>um</i>	777	<i>Solis arcus & sagittæ</i>	786
<i>serpentinum caput Medusæ</i>	791	<i>Solis claritas</i>	338
<i>seruus quisque eius est cui est</i>		<i>Solis armenta</i>	836
<i>addictus</i>	708	<i>Solis filiæ quinque</i>	810
<i>seruus factus Christus pro sa-</i>		<i>Solis uirtus in maturâdis fru-</i>	
<i>lute seruorum</i>	169	<i>gibus</i>	806
<i>serui peccati sumus absq; gra-</i>		<i>Solis apparentia qualis sanis</i>	
<i>tia diuina</i>	707	<i>oculis & qualis saucijs uis-</i>	
<i>serui patrisfamiliâs sumus</i>		<i>deatur</i>	97
<i>sol.</i>	600	<i>Solem esse patrē omnium dis-</i>	
<i>seruituti sancti corpus subi-</i>		<i>cebant</i>	841
<i>ciunt</i>	281	<i>Solatum intimum</i>	508
<i>seruilis formæ acceptio in</i>		<i>somnus immoderatus</i>	777
<i>Christo</i>	652	<i>somniorum interpretatio ubi</i>	
<i>seruiendum nō est duobus do-</i>		<i>inueniatur</i>	781
<i>minis</i>	176	<i>sors uitæ</i>	778
<i>seruire immunditiæ</i>	715	<i>Sofides Atticus</i>	832
<i>sitis uera in Christo</i>	383	<i>spadones Christiani</i>	482
<i>Sosicratis Cixiceni historia-</i>		<i>spadonibus quid Dominus di-</i>	
<i>rum libri</i>	813	<i>cat</i>	482
<i>Sodoma</i>	492	<i>spes indulgentiæ multos in pec-</i>	
<i>Sol matutino lumine rubicu-</i>		<i>catis detinet</i>	55
<i>mus</i>	78	<i>spes debet esse cum pœnitenti-</i>	
<i>Sol unde dictus</i>	780	<i>tia</i>	551
<i>Sol Apollo quare dictus</i>	780	<i>speranti diabolus tollit pœni-</i>	
<i>Sol cum aqua coiens</i>	785	<i>tentiam</i>	552
		<i>sperans in Domino non con-</i>	
		<i>funditur</i>	

Index.

funditur	469	spiritus sancti aduentus nō fit	
spiritus qui ex Deo non sine		per localem motum	92
fol.	672	spiritus sancti missio ad con-	
spiritus fructus	525	secundum sacrificium	8
spiritus sanctus nutrit fidē	711	spiritus sancti missio	75
spiritus sanctus est ubi est finis		spiritus sancti templum sunt	
præcepti	99	fideles	590
spiritus sanctus regenerat	412	spiritum rectum in uisceribus	
spiritus Dei habitat in fidelibus		innouari	163
	590	spiritum duplicem petijt Ele-	
spiritus sancti claritas est in		liseus	97
fidelibus	414	spiritu renascuntur fideles	711
spiritus sancti missio non fit		spiritu diuino nobis tribui fit	
localiter	89	dem	706
spiritus sanctus replet mun-		spirituum dijudicatio datur	
dum	591	per spiritum	528
spiritus sanctus quomodo ad-		spiritalis est inquisitio bo-	
mittatur	107	na	849
spiritus uirginitas	494	spiritalis gratiæ dona	95
spiritus ex Deo qui sit	228	spiritalia nequitie in cœlestibus	
spiritus unus & idē quid ope-		bus	281
retur in sanctis	528	splendor sanctorum	150
spiritus qui suscitauit Iesum		spoliatores templorum	296
à mortuis	412	sponsus Dominus zelat	502
spiritus sanctus ab ecclesia est		sponsus procedens de thalamo suo	615
petendus	100	sponsus unus & sponsa	240
spiritus aduersus carnem con-		sponsa catholica	480
cupiscit	519	sponsa debet esse integra cas-	
spiritus sancti templum	95	stitas	

Index

stilitas	502	superbis Deus resistit	41
Stephanus protomartyr	624	superba iactatio spiritalium	
Stephanus primus martyr		uirtutum	490
quibus armis hostes Iuda-		superbia mortifera	522
os uicerit	626	superbia initium omnis peccati	
stella magos precedens	641		38
stellarum differentia	338	superbia spūs detestāda	544
stellarum claritas	ibid.	superbia est propriae uoluntatis hominum	70
Stheno graecè quid significet	791	superbia uita	44
sterilitas punitur	602	superbia inflati	107
stimulum Paulus accepit aduersum uitii elationis	530	superbia initium malae uoluntatis	41
Stoici uoluptatem damnant		superbia qua sibi tribuit honor	
fol.	800	mo quod Deus hominibus donat	544
stultiitia semper timida	826	superbiae pestilentia	499
stuprum infidelitatis	482	superbiae fomes	464
substantia et dulcedo Dei	174	superbiae initium	41
substantialis unitas in diuinis	157	superbiae genera duo	540
succinū sudantes arbores	785	supbiae quatuor genera	509
succina inaurata	785	superrogatio D. Pauli quod suis manibus laborauit	112
sufficientia nostra ex Deo est	476	supererogatio B. Pauli	75
superbus qui spiritalibus donis effertur	544	Susannae castitas	452
superbi sunt in diuitijs confidentes & sibi contemptum diuitiarū adscribentes	541	Sutrius poeta comicus	842
		Sydrus nouum Magis apparuit	635
		Syderum cursus effectusq; cognoscere	

Index.

gnoscere	847	temporum creator & modera-	
Symphonia prima est diapa-		rator	419
son	844	temporalis deus non est per quē	
Syon mater	255	factum est tempus	290
Syrenes quid gracie signifi-		temporale nihil in sempitern-	
cent	811	no	393
Syrenum fabula	810	temporalia quae	454
Syrophanes Aegyptius	772	templum & domus Dei sua	
Systemata	845	mus	414
T			
Tactus fidei	305	templum patris sunt fide-	
Talaria penata quare ha-		les	414
beat Mercurius	787	templū corporis Christi	405
tangere Christum	309	templum solutum	363
Tantali miseria	833	templum Dei fideles sunt	94
Tantali fabula	821	templum suscitatum	363
Tatalū sua vota praemut	822	templum Dei uiolare	590
temperare debemus actus no-		templū patris et filij sunt sana-	
stros	602	cti Dei	590
tempus quod gignit Saturnus		templum Dei sanctum quod	
consumit	774	sunt credentes	590
temporis prolixitas nulla a-		templa spiritus sancti	416
quitati pietati diuinæ		tenebra quorum oculos obcae-	
praedicat	555	cauerint	448
temporis dies	614	Tenebrae sunt filij huius seculi	
tempora concipiendi	806	li	710
temporum iniuria & barba-		tenebras magis quam lucem	
rorū immanitate omnis re-		impj diligunt	442
cta eruditio interierat	569	tentatio est uita hominis sua	
		per terram	520
		terra	

Index.

terra tradita est in manus im-	Theopompus	775	
pij	388	Theoretica uita	795
terra mater	828	thesaurus ubi est, ibi cor	
terrena habitatio quid faci-	est		605
at	518	thesaurus non deficiens	601
terror mentem debilitas	791	thesaurizare in calis quomo-	
terror mentem spargens	791	do possimus	606
terror ingerens caliginem ui-		thesaurizandum non est	466
sus	791	Thomae Apost. confessio	579
terroris genera tria	791	thus ad sacrificium pertinet	
terrores quos Perseus interfe-	fol.		642
cerit	792	Thyresias in facinoram couert	
Terpsicore	784	sus	805
testamentum utrunque Deus insti-		Thyresiae fabula	805
tuit	607	Thyresiam pro tempore po-	
testamentum uetus concinit		suerunt	805
nouo	255	Tiberianus in Prometheo	
testamentorum esse diuersa pro	fol.		839
temporibus sacramenta	607	Tiberianus	792
testimonium spiritus	398	Tibias Minerua reperit	845
testimonium in caelo perhi-		timor charitatis	2
bentes tres sunt	202	timor Dei debet dictum esse in	
testimonia falsa unde	50	usu temporalium	452
Thales Milesius	815	timor non est in charitate	391
Thalia	783	timore magistri sapientia cre-	
Thetidem aquam dictam	838	scit	826
Theologiae et sacrae scriptu-		Tisiphone	777
rae studia in primitiua eccle-		tonus	844
sia	569	toni	845
			804

Index.

tota die tristatū ingredi, quid sit	plet 303
Titani filij	316 trinitatis indiuidua aduen- tus 300
Trasimundus rex	204 trinitas unus Deus est 543
tribunal Christi	200 trinitatis manifestatio una fol. 300
tribulati & afflicti Deo gratias agere debemus	563 trinitatis equalitas 106
tribulatis corde Dominus prope est	564 trinitatis naturā peruerse di- uidunt Arriani 594
tribulatio quantum Christia- nis prosit	564 Triouiani 189
tribulationes ad regnum Dei promouent	560 tristitia secundum Deū 440
tribulationibus quare Deus suos affligat	ibid. tristitia salubris quæ sit, quæ quæ sit noxia ibid.
tricamerata arca Noë	114 tristitiæ obliuio 815
triceps chymera	826 tristitiam Christi ad animæ pertinuisse substantiam 373
Tricerberi fabula	777 triticum spiritale 600
Tridentem quare Neptunus ferat	776 turbatio inanis 617
trinitas in fidelibus tota	326 Tyberitanis quid scripserit D. Cyprianus 318
trinitas unus & uerus De- us	89 tyranni sentientes humanum sanguinem 296
trinitas unus, uerus & solus Deus	269 tyrannorum uita 796
trinitas inseparabilis	545
trinitas se sola potest reuelare	301
trinitas ubiq; tota omnia com- municat	59

Vandalorū rex Trasimundus 204

uanitatem diligere 562

uapor uirtutis Dei 181

uasa iræ 59

uelatum

Index.

uelatum caput Saturni quid sibi uelit.	774	uerbum de Deo Deus	612
uelle pœnitentiam & fidē dat		uerbum ex uirgine caro factum	654
Deus praueniens peccato- ris uoluntatem	706	uerbum apud Deum quomo- do sit	142
uelle & esse in Deo quid	187	uerbum uite	387
uelle et perficere operatur De- us in sanctis suis	468	uerbum in fidelibus habi- tans	229
uelle credere nō ex nobis	703	uerbum prius quā caro factum est, non fuit Chris- tus	673
uelle & posse apud Deum i- dem	304	uerbum Deus de Deo natura liter natus	145
uelle doctrinam	784	uerbum patris fidelium uitā est	459
uenatio nocte pascitur, die dormit	823	uerbum Dei humanam caro- nem de carne matris deces- sit	653
Venus nuda	800	uerbum quo pascio in mente generetur	142
Venus unde genita	774	uerbum Dei in loco non esse	278
Veneris fabula	799	uerbum in plenitudine tempo- rum caro factum	229
Veneris adulterium	809	uerbum genitum non factum	611
Venerem concha marinā por- tari	801	uerbum Dei uiuum est	295
uenena	296	uerbi Dei factor operis quo- modo debeat sentire	510
ueneficorum pars	64		
uerbum erat apud Deum ex- ponitur	119.122		
uerbum filius ex utero patris, hoc est, ex substantia patris genitus	278		
uerbum quod genuit Deus de seipso	611		

Index.

uerbi Dei auditor non obli-	uestis triplex Minervæ quid
uiofus	significet
uerbo omnia facta sunt	uestimenta sacra uirginis qua-
uerbo ueritatis fideles geniti	lia debeant esse
sunt	uestimenta à tinea comen-
uerba rebus conuenire de-	sta
bent	uestimentorum mutatio
uerba Christi sunt spiritus et	uestitus debet esse accommo-
uita	datus personis
ueris tempus	uestitus decens
ueritas simplicitatis	uestium uilitas
ueritas agnita animum spiri-	uia hominis non est in pote-
taliter debet pascere	state eius
ueritas æterna non menti-	uia in regnum Dei arcta
tur	uia et uita Christi
ueritas una	uia Dei
ueritas in uiuo	uiæ à dextris
ueritas de terra orta	uiæ Domini misericordia et
ueritas de terra orta	ueritas
ueritas in latebris habitat	uiæ peruersæ
fol.	uiam mandatorum Dei curs-
ueritas amat equitatem	rere
ueritas Deus	uiam suam corrigere non est
ueritatis nulla repugnantia	uiri
fol.	Victorianus
ueritatis diuerticula	Victor
ueritatem fieri quid	uictima Christus
ueritatem Dei commutare in	uidere Dei est esse eius
mendacium.	uidere Dei quale sit
	uidus

Index.

uidua predicauit Euange-	471	uirginitas laudatur	471
lium	462	uirginitas cordis	483
uidua in delicijs uiuens mor-		uirginitas	113
tua est	458	uirginitas spiritalis	482
uidua quædam damnationis		uirginitatis benedictus fru-	
uinculo obstricta	428	ctus	623
uidua habitus & incessus		uirginitatis bonum mente ser-	
qualis esse debeat	455	uare	490
uidua iuniores	429	uirginitatis nomen unde di-	
uidua motum	430	ctum	478
uiduam debere esse sanctam		uirginitatis fructus	477
in corpore & spiritu	445	uirginalis pudicitia	116
uidualis pudicitia	116	uirago unde dicta	428
uincere aduersarium	517	uini uis	817
uiolentia	296	uino efferata mentes mulcen-	
uirga serpentibus nexa	quid	tur	817
significet	787	uinolentia nutritur mero	817
uirgo à uiragine dicta	478	uinolentia	816
uirgo mater	480	Vindicianus	646
uirginis uotum	430	uirtus quæ oia creauit	273
uirginis inuiolata fructus		uirtus Dei	92
fol.	288	uirtus infirmari nō potest	393
uirginis uocabulum typicè à		uirtus insuperabilis	273
uiro dicitur	479	uirtus omnium creatrix	370
Virgini sacra inesse dictum		uirtus charitatis	98
spiritui paupertas	507	uirtus apud Deum fortè	128
uirginum sacrarum sponsus		uirtutis diuina uapor & mī-	
fol.	477	natio	228
uirgines sequentes agmē	483	uirtutum ac disciplinarum	
		magistri	

Index.

magistri	284	unitas compassionis	398
uifitationis dies	619	unitas sancta trinitatis	106
uita sancta à fide sumit in-		unitas naturalis	398
tium	710	unitas naturalis in patre & fi-	
uita celestis renatis promif-		lio	276
sa	338	unigeniti plenitudo	340
uita apud Deum est	138	unctionis dominicæ sacra-	
uita bona non longa prod-		mentum	356
est	444	uocalis spiritus	782
uitæ æternæ gratia	21	uocati fideles secundum pro-	
uita æterna in Christo	22	positum	166
uita æterna est in filio Dei es-		uocationis nostræ initia	25
se	176	uotum requirit Deus	427
uitæ æternæ desiderium	539	uotum uirginis et uiduæ quâd-	
uita ætiua luno præposi-		differat	430
ta	798	uota sua homo Deo reddere	
uitæ præfctis bonæ gratia	23	debet	426
uitam dare nullus potest nisi		uouentium promissio	420
qui substantialiter Deus		uouere & non soluere peius	
est	412	est quàm non uouere	427
uitarum trium ordines	797	uocis humanæ decem modus	
uitiorum omnium caput	296	lamina sunt	782
uiuæ uocis uis	843	uocis pulchritudo & uis in	
uinificare non potest qui De-		musicis	848
us non est	416	uocis impedimenta	782
uileor Deus eius rei cuius non		uoluntas diuina est pleniss-	
est autor	44	ma potestas	304
Vlysis laudes	276	uoluntas mala occidit an-	
umbilicus non præcisus	802	nam	141
		3	uolunt

Index.

Serapion Ascolonites	781	Solis flos	832
serpentum & hominum odi-		Solis equi	789
um	777	Solis arcus & sagittæ	786
serpentinum caput Medusæ	791	Solis claritas	338
seruus quisque eius est cui est		Solis armenta	836
addictus	708	Solis filiæ quinque	810
seruus factus Christus pro sa-		Solis uirtus in maturâdis fru-	
lute seruorum	169	gibus	806
serui peccati sumus absq; gra-		Solis apparentia qualis sanis	
tia diuina	707	oculis & qualis saucius uis-	
serui patrisfamiliæ sumus		deatur	97
fol.	600	Solem esse patrē omnium di-	
seruituti sancti corpus subi-		cebant	841
ciunt	281	Solatum intimum	508
seruilis formæ acceptio in		somnus immoderatus	777
Christo	652	somniorum interpretatio ubi	
seruiendum nō est duobus do-		inueniatur	781
minis	176	sors uitæ	778
seruire immunditiæ	715	Sosides Atticus	832
fitis uera in Christo	383	spadones Christiani	482
Sosicratis Ciziceni historia-		spadonibus quid Dominus di-	
rum libri	813	cat	482
Sodoma	492	spes indulgentiæ multos in pec-	
Sol matutino lumine rubicun-		catis detinet	55
dus	78	spes debet esse cum pœnitenti-	
Sol unde dictus	780	tia	551
Sol Apollo quare dictus	780	speranti diabolus tollit pœni-	
Sol cum aqua coiens	785	tentiam	552
		sperans in Domino non con-	
		funditur	

Index.

<i>funditur</i>	469	<i>spiritus sancti aduentus nō fit</i>	
<i>spiritus qui ex Deo non sine</i>		<i>per localem motum</i>	92
<i>fol.</i>	672	<i>spiritus sancti missio ad con-</i>	
<i>spiritus fructus</i>	525	<i>secundum sacrificium</i>	8
<i>spiritus sanctus nutrit fidē</i>	711	<i>spiritus sancti missio</i>	75
<i>spiritus sanctus est ubi est finis</i>		<i>spiritus sancti templum sunt</i>	
<i>præcepti</i>	99	<i>fideles</i>	590
<i>spiritus sanctus regenerat</i>	412	<i>spiritum rectum in uisceribus</i>	
<i>spiritus Dei habitat in fidelis</i>		<i>innouari</i>	163
<i>bus</i>	590	<i>spiritum duplicem petijt He-</i>	
<i>spiritus sancti claritas est in</i>		<i>liseus</i>	97
<i>fidelibus</i>	414	<i>spiritu renascuntur fideles</i>	711
<i>spiritus sancti missio non fit</i>		<i>spiritu diuino nobis tribui fit</i>	
<i>localiter</i>	89	<i>dem</i>	706
<i>spiritus sanctus replet mun-</i>		<i>spirituum dijudicatio datur</i>	
<i>dum</i>	591	<i>per spiritum</i>	528
<i>spiritus sanctus quomodo a-</i>		<i>spiritalis est inquisitio bo-</i>	
<i>mittatur</i>	107	<i>na</i>	849
<i>spiritus uirginitas</i>	494	<i>spiritalis gratiæ dona</i>	95
<i>spiritus ex Deo qui sit</i>	228	<i>spiritalia nequitie in celestia</i>	
<i>spiritus unus & idē quid ope-</i>		<i>bus</i>	281
<i>retur in sanctis</i>	528	<i>splendor sanctorum</i>	150
<i>spiritus qui suscitauit Iesum</i>		<i>spoliatores templorum</i>	296
<i>a mortuis</i>	412	<i>sponsus Dominus zelat</i>	502
<i>spiritus sanctus ab ecclesia est</i>		<i>sponsus procedens de thalam</i>	
<i>petendus</i>	100	<i>mo suo</i>	615
<i>spiritus aduersus carnem con-</i>		<i>sponsus unus & sponsa</i>	240
<i>cupiscit</i>	519	<i>sponsa catholica</i>	480
<i>spiritus sancti templum</i>	95	<i>sponsa debet esse integra ca-</i>	
		<i>stitas</i>	

Index

flitas	502	superbis Deus resistit	21
Stephanus protomartyr	624	superba iactatio spiritualium	
Stephanus primus martyr		uirtutum	490
quibus armis hostes Iudæ-		superbia mortifera	522
os uicerit	626	superbia initium omnis peccati	38
stella magos præcedens	641	superbia spūs detestāda	544
stellarum differentia	338	superbia est propriæ uoluntatis hominum	70
stellarum claritas	ibid.	superbia uitæ	44
Stheno græcè quid significet	791	superbia inflati	107
sterilitas punitur	602	superbia initium malæ uoluntatis	41
stimulum Paulus accepit aduersum uitii elationis	530	superbia qua sibi tribuit honor	
Stoici uoluptatem damnant		mo quod Deus hominibus donat	544
fol.	800	superbiæ pestilentia	499
stultitia semper timida	826	superbiæ fomes	464
stuprum infidelitatis	482	superbiæ initium	42
substantia et dulcedo Dei	174	superbiæ genera duo	540
substantialis unitas in diuinis	157	superbiæ quatuor genera	509
succinū sudantes arbores	785	superogatio D. Pauli quod suis manibus laborauit	112
succina inaurata	785	supererogatio B. Pauli	75
sufficientia nostra ex Deo est	476	Susannæ castitas	452
superbus qui spiritualibus donis effertur	544	Sutrius poëta comicus	842
superbi sunt in diuitijs confidentes & sibi contemptum diuitiarū adscribentes	541	Sydrus nouum Magis apparuit	635
		Syderum cursus effectusq; cognoscere	

Index.

gnoscere	847	temporum creator & modes	
Symphonia prima est diapa		rator	419
son	844	temporalis deus non est per que	
Syon mater	255	factum est tempus	290
Syrenes quid grace signifi		temporale nihil in sempiter	
cent	811	no	393
Syrenum fabula	810	temporalla que	454
Syrophanes Aegyptius	772	templum & domus Dei sua	
Systemata	845	mus	414
T		templum patris sunt fide	
Tactus fidei	305	les	414
Talaria penata quare ha		templu corporis Christi	405
beat Mercurius	787	templum solutum	363
tangere Christum	309	templum Dei fideles sunt	94
Tantali miseria	833	templum suscitatum	363
Tantali fabula	821	templum Dei uiolare	590
Tatalu sua uota premut	822	templu patris et filij sunt sana	
temperare debemus actus no		cti Dei	590
stros	602	templum Dei sanctum quod	
tempus quod gignit Saturnus		sunt credentes	590
consumit	774	templa spiritus sancti	416
temporis prolixitas nulla a		tenebra quorum oculos obcae	
quitati pietati diuinae		cauerint	441
preiudicat	555	Tenebrae sunt filij huius secu	
temporis dies	614	li	710
tempora concipiendi	806	tenebras magis quam lucem	
temporum iniuria & barba		impj diligunt	441
roru immanitate omnis re		tentatio est uita hominis su	
ela eruditio interierat	569	per terram	520
		terra	

Index.

terra tradita est in manus im-		Theopompus	775
pij	388	Theoretica uita	795
terra mater	828	thesaurus ubi est, ibi cor	
terrena habitatio quid faci-		est	605
at	518	thesaurus non deficiens	601
terror mentem debilitas	791	thesaurizare in celis quomodo	
terror mentem spargens	791	possimus	606
terror ingerens caliginem ui-		thesaurizandum non est	466
sus	791	Thomae Apost. confessio	579
terroris genera tria	791	thus ad sacrificium pertinet	
terrores quos Perseus interfe-		fol.	643
cerit	792	Thyresias in sceminam couer-	
Terpsicore	784	sus	805
testamentum utrumque Deus insi-		Thyresiae fabula	805
tuit	607	Thyresiam pro tempore per-	
testamentum uetus concinit		suerunt	805
nouo	255	Tiberianus in Prometheo	
testamentorum esse diuersa pro		fol.	839
temporibus sacramenta	607	Tiberianus	791
testimonium spiritus	398	Tibias Minerua reperit	845
testimonium in caelo perhi-		timor charitatis	2
bentes tres sunt	202	timor Dei debet dictum esse in	
testimonia falsa unde	50	usu temporalium	451
Thales Milesius	815	timor non est in charitate	391
Thalia	783	timore magistri sapientia cre-	
Thetidem aquam dictam	838	scit	826
Theologiae & sacrae scriptu-		Tisiphone	777
rae studia in primitiua eccle-		tonus	844
sia	569	toni	845
			804

Index.

tota die tristatū ingredi, quid sit	516	plet	303
Titani filij	789	trinitatis indiuidua aduen- tus	300
Trasimundus rex	204	trinitas unus Deus est	542
tribunal Christi	200	trinitatis manifestatio una fol.	300
tribulati & afflicti Deo gra- tias agere debemus	565	trinitatis equalitas	106
tribulatis corde Dominus pro pe est	564	trinitatis naturā peruerse di- uidunt Arriani	594
tribulatio quantum Christia- nis profit	564	Triouiani	189
tribulationes ad regnum Dei promouent	560	tristitia secundum Deū	440
tribulationibus quare Deus suos affligat	ibid.	tristitia salubris quæ sit, quæ quæ sit noxia	ibid.
tricamerata arca Noë	114	tristitiæ obliuio	815
triceps chymera	826	tristitiam Christi ad anima pertinuisse substantiam	372
Tricerberi fabula	777	triticum spiritale	600
Tridentem quare Neptunus ferat	776	turbatio inanis	617
trinitas in fidelibus tota	326	Tyberitanis quid scripserit D. Cyprianus	318
trinitas unus & uerus De- us	89	tyranni sentientes humanum sanguinem	296
trinitas unus, uerus & solus Deus	269	tyrannorum uita	796
trinitas inseparabilis	545	V	
trinitas se sola potest reuela- re	301	Vandalorū rex Trasiman- dus	204
trinitas ubiq; tota omnia com- muni		uanitatem diligere	562
		uapor uirtutis Dei	181
		uasa iræ	59
		uelatum	

Index.

uelatum caput Saturni quid	612	uerbum de Deo Deus	612
sibi uelit	774	uerbum ex uirgine caro fa-	
uelle poenitentiam & fidē dat		ctum	654
Deus praeueniens peccato-		uerbum apud Deum quomo-	
ris uoluntatem	706	do sit	141
uelle & esse in Deo quid	187	uerbum uitae	387
uelle et perficere operatur De-		uerbum in fidelibus habi-	
us in sanctis suis	468	tans	229
uelle credere nō ex nobis	703	uerbum prius quā caro fa-	
uelle & posse apud Deum i-		ctum est, non fuit Chri-	
dem	304	stus	673
uelle doctrinam	784	uerbum Deus de Deo natura	
uenatio nocte pascitur, die		liter natus	145
dormit	823	uerbum patris fidelium uitae	
Venus nuda	800	est	459
Venus unde genita	774	uerbum Dei humanam cara-	
Veneris fabula	799	nem de carne matris deces-	
Veneris adulterium	809	pit	653
Venerem concha marina por-		uerbum quo pacto in mente	
tari	801	generetur	142
uenena	296	uerbum Dei in loco non es-	
ueneficorum pars	64	se	278
uerbum erat apud Deum ex-		uerbum in plenitudine tempo-	
ponitur	119.122	rum caro factum	229
uerbum filius ex utero patris,		uerbum genitum non fa-	
hoc est, ex substantia patris		ctum	611
genitus	278	uerbum Dei uiuum est	295
uerbum quod genuit Deus de		uerbi Dei factor operis quo-	
seipso	611	modo debeat sentire	510
		uerbi	

Index.

uerbi Dei auditor non obli-	uestis triplex Minervæ quid
uiofus	significet
uerbo omnia facta sunt	uestimenta sacra uirginis qua-
uerbo ueritatis fideles geniti	lia debeant esse
sunt	uestimenta à tinea comen-
uerba rebus conuenire de-	sta
bent	uestimentorum mutatio
uerba Christi sunt spiritus &	uestitus debet esse accommo-
uita	datus personis
ueris tempus	uestitus decens
ueritas simplicitatis	uestium uilitas
ueritas agnita animum spiri-	uia hominis non est in pote-
taliter debet pascere	state eius
ueritas æterna non menti-	uia in regnum Dei arcta
tur	uia & uita Christi
ueritas una	uia Dei
ueritas in uiuo	uia à dextris
ueritas de terra orta	uia Domini misericordia &
ueritas de terra orta	ueritas
ueritas in latebris habitat	uia peruersa
fol.	uiam mandatorum Dei cura-
ueritas amat equitatem	rere
ueritas Deus	uiam suam corrigere non est
ueritatis nulla repugnantia	uiri
fol.	Victorianus
ueritatis diuerticula	Victor
ueritatem fieri quid	uictima Christus
ueritatem Dei commutare in	uidere Dei est esse eius
mendacium	uidere Dei quale sit
	uidus

Index.

uidua predicauit Euange-	uiduitas laudatur	471
lium	uiduitas cordis	462 483
uidua in delitijs uiuens mor-	uiduitas	113
tua est	uiduitas spiritalis	458 482
uidua quedam damnationis	uiduitatis benedictus fru-	
uinculo obstricta	ctus	428 623
uidua habitus & incessus	uiduitatis bonum mente ser-	
qualis esse debeat	uare	455 490
uidua iuniores	uiduitatis nomen unde dis-	429
uidua motum	ctum	430 478
uiduam debere esse sanctam	uiduitatis fructus	477
in corpore & spiritu	uirginalis pudicitia	445 116
uidualis pudicitia	uirago unde dicta	116 428
uincere aduersarium	uini uis	517 817
uiolentia	uino efferata mentes mulcen-	296
uirga serpentibus nexa	quid	817
significet	uinolentia nutritur mero	787 817
uirgo a uiragine dicta	uinolentia	478 816
uirgo mater	Vindicianus	480 646
uirginis uotum	uirtus que oia creauit	430 273
uirginis inuiolata fructus	uirtus Dei	288 92
fol.	uirtus infirmari nō potest	288 393
uirginis uocabulum typicē a	uirtus insuperabilis	273
uiro dicitur	uirtus omnium creatrix	479 370
Virgini sacra inesse dictum	uirtus charitatis	98
spiritui paupertas	uirtus apud Deum fortē	507 128
uirginum sacrarum sponsus	uirtutis diuina uapor & mias-	
fol.	natio	477 228
uirgines sequentes agmē	uirtutum ac disciplinarum	483
	magistri	

Index.

magistri	284	unitas compassionis	398
uifitationis dies	619	unitas sancta trinitatis	106
uita sancta à fide sumit in-		unitas naturalis	398
tium	710	unitas naturalis in patre & fi-	
uita celestis renatis promissio		lio	276
sa	338	unigeniti plenitudo	340
uita apud Deum est	138	unctionis dominice sacramentum	356
uita bona non longa prod-		uocalis spiritus	782
est	444	uocati fideles secundum pro-	
uita eterne gratia	21	positum	166
uita eterna in Christo	22	uocationis nostre initia	25
uita eterna est in filio Dei es-		uotum requirit Deus	427
se	176	uotum uirginis et uidue quid	
uita eterne desiderium	539	differat	430
uita actiua Iuno preposi-		uota sua homo Deo reddere	
ta	798	debet	426
uita presctis bonæ gratia	23	uouentium promissio	420
uitam dare nullus potest nisi		uouere & non soluere petus	
qui substantialiter Deus		est quam non uouere	427
est	412	uocis humane decem modus	
uitarum trium ordines	797	lamina sunt	782
uitiorum omnium caput	296	uocis pulchritudo & uis in	
uiuæ uocis uis	843	musicis	848
uiuificare non potest qui De-		uocis impedimenta	782
us non est	416	uoluntas diuina est pleniss-	
uictor Deus eius rei cuius non		ma potestas	304
est autor	44	uoluntas mala occidit ani-	
Vlysis laudes	276	mam	142
umbilicus non præcisus	802		

Index.

uoluntas bona operatur quan-	uouendi potestas quibus fit
tum suppetit facultas 614	quibusq; non sit 430
uoluntas Dei in nobis opera-	uox fit quatuor dentibus 781
tur 19	uox uiua 843
uoluntas hominis absq; amo-	uox qualis debeat esse 281
re non potest esse 40	urania 784
uoluntas preparata 18	urbium diretores 296
uoluntas per predestinatio-	Vulcanus Ioui fulmen fe-
nem a Domino prepara-	cit 814
ta 21	Vulcanus unde dicatur 814
uoluntas Dei uirtus est 28	Vulcanus quomodo ligari
uoluntatis initium in iustis &	Venerem & Martem 809
iniustis 31	Vulcani fabula & Mineri
uoluntatis bone initium 18	uæ 814
uoluntatis necessitas 16	uultus Domini super facien-
uoluntatis perfectio unde 514	tes mala 291
uoluntatem mutat Deus per	uultus bonus 277
hominis penitentiam 702	uultus contortio uitiosa 271
uoluntatem Dei facere quid	uultur mundus 809
fit 19	uxor est aut perpetuale refu-
uoluntatem hominis quid bo-	gium aut perenne tormen-
nam efficiat 17	tum 791
uoluptaria uita Veneri simi-	Z
lis 799	Zachus quid reliquerit
uoluptaria uita 795	fol. 461
Vorontius 646	Zeos 771

P I N I S.

ERRATA.

Pagina.9.adde quod.16.lege gravidam.17.leg.bona.19.verita-
tem.25.adde in.26.leg.qua.33.uestra.51.ipse.54.redituros.60.
Indicavit.72.ignoramus & fideli.74.lectoris.78.demonstrata.97.
adde in.121.le.præmoneat.134.adde vobis,ut maneat.142.quanto-
libet.144.sic.177.ducuntur.179.ut.221.creaturarum.225.adde ho-
minem.248.asimilari.261.nascetur.272.cadendi.280.esset & bibe-
bat.296.adde &.314.pereundi.324.euntem.325.inambulabo.330.spī-
ritualiter.350.perfectus.362.diuitias.367.particeps.374.dele-
mea.393.leg.cui.412.adde qua.426.aut pro ut.438.Deo.435.uo-
lit.436.negligendam.432.partem.440.promissum.454.prædita.
464.cognosce.471.præditam.477.partes.484.ad.493.habitus.
497.ut pro aut.499.confidebant.501.uera.510 sentire.514.parte.
521.ingerit.535.quibus.538.plurimos.549.relinquitur.552.uana.
553.utrumq;.554.dicens.568.margines.573.affectum & infidelita-
te.580.nec.583.nos.569.domino & Episcopos.611.omnia.616.
quod & hominum.628.punirentur.678.ab pro ad.701.mundasse.
704.non pro nos,& nos pro non.706.mentiri.716.dicitur.744.ope-
ratur.752.donum.778.volatiles.786.aquis.787.indice.792.prio-
ratem.798.posse.801.animal.799.moralibus.

I

BEATI FVLGENTII,
IN TRES LIBROS AD
Monimum Præ-
fatio.

Ratias ago domino, quod de bo-
no thesauro cordis bona profer-
re non desinis, & lingua Eucha-
ris, quæ in bono homine abun-
dat, puritatem tui cordis insinuat: quæ licet
diuinitus concessis eloquentiæ fluentis exu-
beret, non tamen tantum credo sermonibus
exprimi, quantum scio cordis tui penetrabi-
bus contineri. Diuino etenim igne succen-
sus, sic nobis iugiter compateris, ut etiam il-
las tribulationes, quæ licet accederint nobis,
Domino tamen adiuuante fuerunt supera-
te, tu sic eas pro nobis penè semper pateris
ut quotiens eas corde reuolueris, totiens eas
pati quodammodo compellaris. Ecce quan-
tum boni charitas habet: Ecce quantum lau-
dem coram Deo & hominibus possidet: Ve-
rum dolet quod accidit illi quem amat, fre-
quentius recordando, magis ipsa sustineat.
Hoc ergo superest, ut quod ipsa charitas fa-
cere consuevit, pro nobis iugiter faciatis.
Quid autem est aliud, nisi ut illum, in quo nos
purè diligitis, ipsum pro nobis oretis: Sem-
per enim charitas pro his, quos diligit po-
scit,

A

((scit, dum etiam illa, que tuta sunt, metuit. Me-
 tuit autem non eo timore, quem ipsa foras
 expellit, nam perfecta charitas foras mittit ti-
 morem: sed illo timore, quem non ad timorē,
 sed ad amorem habere consuevit. Timet er-
 go non timido amore, sed casto. Non enim ti-
 met formidine criminis, sed robore puritatis
 & firmitate uirtutis. Exigis à me præterea de-
 bitum, quod me celeriter, Domino adiuuan-
 te, spondeo redditurum. Non enim hoc debi-
 tum sic profiteor quemadmodum de quo-
 dam tuus Maro memorat, quod ipse fateba-
 tur, sed reddere posse negabat. Sed illo me de-
 bere fateor, in quo me reddere posse non ne-
 go, sed spondeo. Ipse enim mihi donat unde
 reddā, qui donauit ut debeā. Nisi enim ab illo
 acciperemus, nō solū reddere, sed nec ipsum
 debere possemus. Quid enim nobis inuicem
 nisi charitatē debemus? Quod utiq; beatus
 Paulus, hæc loquēs fidelibus euidentior osten-
 dit. Nemini quicquā debeatīs, nisi ut inuicē
 diligatis. Quis autē fateatur debitum, si ne-
 get acceptum? In eo igitur, quod nos debere
 dicimus, profectō nos accepisse mōstramus.
 Dicit quippe beatus Apostolus: Quid enim
 habes, quod non accepisti? Quid gloriaris,
 quasi non acceperis? Nam & alio loco testa-
 tur: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus
 nostris, per spiritum sanctum qui datus est
 nobis. Qui ergo nobis dedit, quod reddēdo
 debeamus, ipse nobis donabit facultatem
 qua,

Ad Ro. 14. c.

qua possimus reddere quod debemus. Ille igitur author est debiti, qui author est doni. Nam & seipsum sua largitate dignatus est facere debitorem. Non quia indigens ab aliquo accepit, sed quoniam abundans largiter tribuit. Seminecem quippe suo iumento impositū, stabularioq; curandum tradens, duobus denarijs datis, ita se debitorem profitebatur, ut diceret, si quid supererogaueris, cum uenero, redam tibi. Quid est autem, si quid supererogaueris, nisi, si quid a me magis acceperis? Nam & ipse, qui supererogabat, in eo quod non acceperat præceptum, sed dabat ex charitate consilium, misericordiam se profitebatur itaq; consecutum. Ait enim: De uirginibus autem præceptum domini non habeo, sed consilium do, tanquam misericordiam consecutus a domino, ut sim fidelis. Misericordiam est igitur consecutus, non solum, ut erogandum acciperet, uerum etiam ut amplius erogaret. Ecce qualis est dominus noster, ut donando debeat, & quanto magis eum debitorem esse non pigeat. In quantum enim gratis largitur, in tantum debitor inuenitur. Nec enim potest aliquis debitorem habere, nisi in eo, quod ipse dignatus fuerit gratuita largitate conferre. Ipsum igitur pro me iugiter posce, ut mihi largiatur reddendi debiti facultatem, qui donauit, ut in ipso Charitatis tibi liberam debeam seruitutem.

Luce. 19. 6.

1 Cor. 7. 6.

A tem,

Index.

uelatum caput Saturni quid	612	uerbum de Deo Deus	612
sibi uelis.	774	uerbum ex uirgine caro fa-	
ueller pœnitentiam & fidē dat	654	ctum	654
Deus prœueniens peccato-		uerbum apud Deum quomo-	
ris uoluntatem	706	do sit	142
ueller & esse in Deo quid	187	uerbum uitæ	387
ueller et perficere operatur De-		uerbum in fidelibus habi-	
us in sanctis suis	468	tans	229
ueller credere nō ex nobis	703	uerbum prius quā caro fa-	
ueller & posse apud Deum is-		ctum est, non fuit Chris-	
dem	304	stus	673
ueller doctrinam	784	uerbum Deus de Deo natura	
uenatio nocte pascitur, die		liter natus	145
dormit	823	uerbum patris fidelium uitæ	
Venus nuda	800	est	459
Venus unde genita	774	uerbum Dei humanam cara-	
Veneris fabula	799	nem de carne matris acce-	
Veneris adulterium	809	pit	653
Venerem concha marina por-		uerbum quo pacto in mente	
tari	801	generetur	142
uenena	296	uerbum Dei in loco non es-	
ueneficorum pars	64	se	278
uerbum erat apud Deum ex-		uerbum in plenitudine tempo-	
ponitur	119.122	rum caro factum	229
uerbum filius ex utero patris,		uerbum genitum non fa-	
hoc est, ex substantia patris		ctum	611
genitus	278	uerbum Dei uiuum est	295
uerbum quod genuit Deus de		uerbi Dei factor operis quo-	
seipso	611	modo debeat sentire	510
		arbi	

Index.

uerbi Dei auditor non obli-	uestis triplex Minervæ quid
uiosus	510 significet
uerbo omnia facta sunt	612 uestimēta sacræ uirginis qua-
uerbo ueritatis fideles geniti	lia debeant esse
sunt	126 uestimenta à tincis come-
uerba rebus conuenire de-	sta
bent	282 uestimentorum mutatio
uerba Christi sunt spiritus &	uestitus debet esse accommo-
uita	606 datus personis
ueris tempus	806 uestitus decens
ueritas simplicitatis	418 uestium uilitas
ueritas agnita animum spiri-	uia hominis non est in pote-
taliter debet pascere	573 state eius
ueritas æterna non menti-	uia in regnum Dei arcta
tur	546 uia & uita Christi
ueritas una	584 uia Dei
ueritas in uiuo	817 uia à dextris
ueritas de terra orta	357 uia Domini misericordia &
ueritas de terra orta	665 ueritas
ueritas in latebris habitat	uia peruersa
fol.	277 uiam mandatorum Dei cur-
ueritas amat equitatem	850 rere
ueritas Deus	138 uiam suam corrigere non est
ueritatis nulla repugnantia	uiri
fol.	294 Victorianus
ueritatis diuerticula	277 Victor
ueritatem fieri quid	19 uictima Christus
ueritatem Dei commutare in	uidere Dei est esse eius
mendacium	582 uidere Dei quale sit
	1 2 uidua

Index.

uidua predicauit Euange-	uiduitas laudatur	472
lium	uiduitas cordis	483
uidua in delitijs uiuens mor-	uiduitas	113
tua est	uiduitas spiritalis	482
uidua quaedam damnationis	uiduitatis benedictus fru-	
uinculo obstricta	ctus	623
uidua habitus & incessus	uiduitatis bonum mente ser-	
qualis esse debeat	uare	490
uidua iuniores	uiduitatis nomen unde di-	
uidua motum	ctum	478
uiduam debere esse sanctam	uiduitatis fructus	477
in corpore & spiritu	uidualis pudicitia	116
uidualis pudicitia	uirago unde dicta	428
uincere aduersarium	uini uis	817
uiolentia	uino efferata mentes mulcen-	
uirga serpentibus nexa	tur	817
significet	uiolentia nutritur mero	817
uirgo a uiragine dicta	uiolentia	816
uirgo mater	Vindicianus	646
uirginis uotum	uirtus que oia creauit	273
uirginis inuiolata fructus	uirtus Dei	92
fol.	uirtus infirmari nō potest	393
uirginis upcabulum typicē a	uirtus insuperabilis	273
uiro dicitur	uirtus omnium creatrix	370
Virgini sacra inesse dictum	uirtus charitatis	98
spiritui paupertas	uirtus apud Deum fortē	128
uirginum sacrarum sponsus	uirtutis diuina uapor & mas-	
fol.	natio	228
uirgines sequentes agmē	uirtutum ac disciplinarum	
	magistri	

Index.

magistri	284	unitas compassionis	398
uifitationis dies	619	unitas sancta trinitatis	106
uita sancta à fide sumit ini-		unitas naturalis	398
tium	710	unitas naturalis in patre & fi-	
uita celestis renatis promissio		lio	276
fa	338	unigeniti plenitudo	340
uita apud Deum est	138	unctionis dominice sacra-	
uita bona non longa prod-		mentum	356
est	444	uocalis spiritus	782
uita eterne gratia	21	uocati fideles secundum pro-	
uita aterna in Christo	22	positum	166
uita aterna est in filio Dei es-		uocationis nostre initia	25
se	176	uotum requirit Deus	427
uita eterne desiderium	539	uotum uirginis et uidue quid	
uita actiua Iuno preposi-		differat	430
ta	798	uota sua homo Deo reddere	
uita presētis bonæ gratia	23	debet	426
uitam dare nullus potest nisi		uouentium promissio	420
qui substantialiter Deus		uouere & non soluere petus	
est	412	est quàm non uouere	427
uitarum trium ordines	797	uocis humane decem modus	
uitiorum omnium caput	296	lamina sunt	782
uiue uocis uis	843	uocis pulchritudo & uis in	
uinificare non potest qui De-		musicis	848
us non est	416	uocis impedimenta	782
uitor Deus eius rei cuius non		uoluntas diuina est pleniss-	
est autor	44	ma potestas	304
Vlysis laudes	276	uoluntas mala occidit an-	
umbilicus non præcisus	802	nam	142
			uolunt

Index.

uoluntas bona operatur quan-	uouendi potestas quibus sit
tum suppetit facultas 614	quibusq; non sit 430
uoluntas Dei in nobis opera-	uox fit quatuor dentibus 781
tur 19	uox uiua 843
uoluntas hominis absq; amo-	uox qualis debeat esse 281
re non potest esse 40	urania 784
uoluntas preparata 18	urbium direptores 296
uoluntas per predestinatio-	Vulcanus Ioui fulmen fit
nem a Domino preparata	cit 814
ta 21	Vulcanus unde dicatur 814
uoluntas Dei uirtus est 28	Vulcanus quomodo ligari
uoluntatis initium in iustis &	Venerem & Martem 809
iniustis 31	Vulcani fabula & Mineri
uoluntatis bonæ initium 18	uæ 814
uoluntatis necessitas 16	uultus Domini super faciem
uoluntatis perfectio unde 514	res mala 291
uoluntatem mutat Deus per	uultus bonus 277
hominis penitentiam 702	uultus contortio uitiosa 278
uoluntatem Dei facere quid	uultur mundus 809
sit 19	uxor est aut perpetuale refu-
uoluntatem hominis quid bo-	gium aut perenne tormen-
nam efficiat 17	tum 791
uoluptaria uita Veneri simi-	Z
lis 799	Zacheus quid reliquerit
uoluptaria uita 795	fol. 461
Voronius 646	Zeos 771

P I N I S.

ERRATA.

Pagina. 9. adde quod. 16. lege gravidam. 17. leg. bona. 19. merita-
tem. 25. adde in. 26. leg. qua. 33. uestra. 51. ipse. 54. redituros. 60.
indicauit. 72. ignoramus & fideli. 74. lectoris. 78. demonstrata. 97.
adde in. 121. le. pramoneat. 134. adde uobis, ut maneat. 142. quanto-
libet. 144. sic. 177. ducuntur. 179. ut. 221. creaturarum. 225. adde ho-
minem. 248. assimilar. 261. nascetur. 272. cadendi. 280. esset & bibe-
bat. 295. adde &. 314. pereundi. 324. euntem. 325. inambulabo. 330. spi-
ritualiter. 350. perfectus. 362. diuinitas. 367. particeps. 374. dele-
mea. 393. leg. cui. 412. adde qua. 426. aut pro ut. 438. Deo. 435. uo-
uit. 436. negligendam. 432. partem. 440. promissum. 454. prædita.
464. cognosce. 471. præditam. 477. partes. 484. ad. 493. habitus.
497. ut pro aut. 499. confidebant. 501. uera. 510. sentire. 514. parte.
521. ingerit. 555. quibus. 558. plurimos. 549. relinquitur. 552. uana.
553. utrumq;. 554. dicens. 568. marginés. 573. affectum & infidelita-
te. 580. nec. 583. nos. 569. domino & episcopos. 611. omnia. 616.
quod & hominum. 628. punirentur. 678. ab pro ad. 701. mundasse.
704. non pro nos, & nos pro non. 706. mentiri. 716. dicitur. 744. ope-
ratur. 752. donum. 778. volatiles. 786. aquis. 787. iudice. 792. prio-
ratum. 793. posse. 801. animal. 799. moralibus.

I

BEATI FVLGENTII, IN TRES LIBROS AD

Monimum Præ-
fatio.

Ratias ago domino, quod de bo-
no thesauro cordis bona profer-
re non desinis, & lingua Eucha-
ris, quæ in bono homine abun-
dat, puritatem tui cordis insinuat: quæ licet
diuinitus concessis eloquentiæ fluentis exu-
beret, non tamen tantum credo sermonibus
exprimi, quantum scio cordis tui penetrali-
bus contineri. Diuino etenim igne succen-
sus, sic nobis iugiter compateris, ut etiam il-
las tribulationes, quæ licet accederint nobis,
Domino tamen adiuuante fuerunt supera-
tæ, tu sic eas pro nobis penè semper pateris
ut quotiens eas corde reuolueris, totiens eas
pati quodammodo compellaris. Ecce quan-
tum boni charitas habet: Ecce quantum lau-
dem coram Deo & hominibus possidet: Ve-
dum dolet quod accidit illi quem amat, fre-
quentius recordando, magis ipsa sustineat.
Hoc ergo superest, ut quod ipsa charitas fa-
cere consuevit, pro nobis iugiter faciat.
Quid autem est aliud, nisi ut illum, in quo nos
purè diligitis, ipsum pro nobis oretis? Sem-
per enim charitas pro his, quos diligit po-
scit,

A

c c

scit, dum etiam illa, quæ tuta sunt, metuit. Metuit autem non eo timore, quem ipsa foras expellit, nam perfecta charitas foras mittit timorem: sed illo timore, quem non ad timorē, sed ad amorem habere consuevit. Timet ergo non timido amore, sed casto. Non enim timet formidine criminis, sed robore puritatis & firmitate uirtutis. Exigis à me præterea debitum, quod me celeriter, Domino adiuuante, spondeo redditurum. Non enim hoc debitum sic profiteor quemadmodum de quodam tuus Maro memorat, quod ipse fatebatur, sed reddere posse negabat. Sed illo me debere fateor, in quo me reddere posse non nego, sed spondeo. Ipse enim mihi donat unde reddā, qui donauit ut debeā. Nisi enim ab illo acciperemus, nō solū reddere, sed nec ipsum debere possemus. Quid enim nobis inuicem nisi charitatē debemus? Quod utiq; beatus Paulus, hæc loquēs fidelibus euidentior ostendit. Nemini quicquā debeat, nisi ut inuicē diligatis. Quis autē fateatur debitum, si neget acceptum? In eo igitur, quod nos debere dicimus, profectō nos accepisse mōstramus. Dicit quippe beatus Apostolus: Quid enim habes, quod non accepisti? Quid gloriaris, quasi non acceperis? Nam & alio loco testatur: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui ergo nobis dedit, quod reddēdo debeamus, ipse nobis donabit facultatem
qua,

Ad Ro. 14. 6.

qua possimus reddere quod debemus. Ille igitur author est debiti, qui author est doni. Nam & seipsum sua largitate dignatus est facere debitorem. Non quia indigens ab aliquo accepit, sed quoniam abundans largiter tribuit. Seminecem quippe suo iumento impositū, stabularioq; curandum tradens, duobus denarijs datis, ita se debitorem profitebatur, ut diceret, si quid supererogaueris, cum uenero, redam tibi. Quid est autem, si quid supererogaueris, nisi, si quid a me magis acceperis? Nam & ipse, qui supererogabat, in eo quod non acceperat præceptum, sed dabat ex charitate consilium, misericordiam se profitebatur itaq; consecutum. Ait enim: De uirginibus autem præceptum domini non habeo, sed consilium do, tanquam misericordiam consecutus a domino, ut sim fidelis. Misericordiam est igitur consecutus, non solum, ut erogandum acciperet, uerumetiam ut amplius erogaret. Ecce qualis est dominus noster, ut donando debeat, & quanto magis eum debitorem esse non pigeat. In quantum enim gratis largitur, in tantum debitor inuenitur. Nec enim potest aliquis debitorem habere, nisi in eo, quod ipse dignatus fuerit gratuita largitate conferre. Ipsum igitur pro me iugiter posce, ut mihi largiatur reddendi debiti facultatem, qui donauit, ut in ipso Charitatis tibi liberam debeam seruitutem.

Luce. 19. 6.

1 Cor. 7. 6.

A • tem,

Index.

uelatum caput Saturni quid	612	uerbum de Deo Deus	612
sibi uelit.	774	uerbum ex uirgine caro fa-	
ueller pœnitentiam & fidē dat		ctum	654
Deus praueniens peccato-		uerbum apud Deum quomo-	
ris uoluntatem	706	do sit	142
ueller & esse in Deo quid	187	uerbum uitæ	387
ueller et perficere operatur De-		uerbum in fidelibus habi-	
us in sanctis suis	468	tans	229
ueller credere nō ex nobis	703	uerbum prius quā caro fa-	
ueller & posse apud Deum is-		ctum est, non fuit Chri-	
dem	304	stus	673
ueller doctrinam	784	uerbum Deus de Deo natura	
uenatio nocte pascitur, die		liter natus	145
dormit	823	uerbum patris fidelium uitæ	
Venus nuda	800	est	459
Venus unde genita	774	uerbum Dei humanam caro	
Veneris fabula	799	nem de carne matris acce-	
Veneris adulterium	809	pit	653
Venerem concha marina por-		uerbum quo pascio in mente	
tari	801	generetur	142
uenena	296	uerbum Dei in loco non es-	
ueneficorum pars	64	se	278
uerbum erat apud Deum ex-		uerbum in plenitudine tempo-	
ponitur	119.122	rum caro factum	229
uerbum filius ex utero patris,		uerbum genitum non fa-	
hoc est, ex substantia patris		ctum	611
genitus	278	uerbum Dei uiuum est	295
uerbum quod genuit Deus de		uerbi Dei factor operis quo-	
seipso	611	modo debeat sentire	510
		arbi	

Index.

uerbi Dei auditor non obli-	uestis triplex Minervæ quid
uiofus	510 significet
uerbo omnia facta sunt	612 uestimēta sacræ uirginis quan-
uerbo ueritatis fideles geniti	lia debeant esse
sunt	126 uestimenta à tuncis come-
uerba rebus conuenire de-	sta
bent	282 uestimentorum mutatio
uerba Christi sunt spiritus et	uestitus debet esse accommo-
uita	606 datus personis
ueris tempus	806 uestitus decens
ueritas simplicitatis	418 uestium uilitas
ueritas agnita animum spiri-	uia hominis non est in pote-
taliter debet pascere	573 state eius
ueritas æterna non menti-	uia in regnum Dei arcta
tur	546 uia et uita Christi
ueritas una	584 uia Dei
ueritas in uiuo	817 uia à dextris
ueritas de terra orta	357 uia Domini misericordia et
ueritas de terra orta	665 ueritas
ueritas in latebris habitat	uia peruersa
fol.	277 uiam mandatorum Dei cum-
ueritas amat æquitatem	850 rere
ueritas Deus	138 uiam suam corrigere non est
ueritatis nulla repugnantia	uiri
fol.	294 Victorianus
ueritatis diuerticula	277 Victor
ueritatem fieri quid	19 uictima Christus
ueritatem Dei commutare in	uidere Dei est esse eius
mendacium	582 uidere Dei quale sit
	8 2 uidua

Index.

uidua predicauit Euange-	uiduitas laudatur	471
lium	uiduitas cordis	483
uidua in delitijs uiuens mor-	uiduitas	113
tua est	uiduitas spiritalis	482
uidua quedam damnationis	uiduitatis benedictus fru-	
uinculo obstricta	ctus	623
uidua habitus & incessus	uiduitatis bonum mente ser-	
qualis esse debeat	uare	490
uidua iuniores	uiduitatis nomen unde dis-	
uidua motum	ctum	478
uiduam debere esse sanctam	uiduitatis fructus	477
in corpore & spiritu	uirginalis pudicitia	116
uidualis pudicitia	uirago unde dicta	428
uincere aduersarium	uini uis	817
uiolentia	uino efferata mentes mulcen-	
uirga serpentibus nexa quid	tur	817
significet	uiolentia nutritur mero	817
uirgo à uiragine dicta	uiolentia	816
uirgo mater	Vindicianus	646
uirginis uotum	uirtus quæ oia creauit	273
uirginis inuiolata fructus	uirtus Dei	92
fol.	uirtus infirmari nō potest	393
uirginis uocabulum typicè à	uirtus insuperabilis	273
uiro dicitur	uirtus omnium creatrix	370
Virgini sacra inesse dictum	uirtus charitatis	98
spiritui paupertas	uirtus apud Deum fortè	128
uirginum sacrarum sponfus	uirtutis diuinæ uapor & ma-	
fol.	natio	228
uirgines sequentes agmē	uirtutum ac disciplinarum	
	magistri	

Index.

magistri	284	unitas compassionis	398
uifitationis dies	619	unitas sancta trinitatis	106
uita sancta à fide sumit ini-		unitas naturalis	398
tium	710	unitas naturalis in patre & fi-	
uita celestis renatis promissio		lio	276
sa	338	unigeniti plenitudo	340
uita apud Deum est	138	unctionis dominicæ sacramentum	356
uita bona non longa prod-		uocalis spiritus	782
est	444	uocati fideles secundum pro-	
uita æternæ gratia	21	positum	166
uita æterna in Christo	22	uocationis nostræ initia	25
uita æterna est in filio Dei esse		uotum requirit Deus	427
se	176	uotum uirginis et uiduæ quid differat	430
uita æternæ desiderium	539	uota sua homo Deo reddere debet	426
uita ætinae Iuno preposita		uouentium promissio	420
ta	798	uouere & non soluere petus est quàm non uouere	427
uita præfatis bonæ gratia	23	uocis humanæ decem modus lamina sunt	782
uitam dare nullus potest nisi qui substantialiter Deus est		uocis pulchritudo & uis in musicis	848
412		uocis impedimenta	782
uitarum trium ordines	797	uoluntas diuina est plenissima potestas	304
uitiorum omnium caput	296	uoluntas mala occidit animam	142
uiua uocis uis	843		
uini ficare non potest qui Deus non est			
416			
uictor Deus eius rei cuius non est autor			
44			
Vlysis laudes	276		
umbilicus non præcisus	802		

Index.

uoluntas bona operatur quan-	uouendi potestas quibus sit
tum suppetit facultas 614	quibusq; non sit 430
uoluntas Dei in nobis opera-	uox fit quatuor dentibus 781
tur 19	uox uiua 843
uoluntas hominis absq; amo-	uox qualis debeat esse 281
re non potest esse 40	urania 784
uoluntas preperata 18	urbium direptores 296
uoluntas per predestinatio-	Vulcanus Ioui fulmen fe-
nem a Domino prepara-	cit 814
ta 21	Vulcanus unde dicatur 814
uoluntas Dei uirtus est 28	Vulcanus quomodo ligari
uoluntatis initium in iustis &	Venerem & Martem 809
iniustis 31	Vulcani fabula & Mineri
uoluntatis bonæ initium 18	ua 814
uoluntatis necessitas 16	uultus Domini super faciem
uoluntatis perfectio unde 514	tes mala 291
uoluntatem mutat Deus per	uultus bonus 277
hominis penitentiam 702	uultus contortio uitiosa 278
uoluntatem Dei facere quid	uultus mundus 809
sit 19	uxor est aut perpetuale refu-
uoluntatem hominis quid bo-	gium aut perenne tormen-
nam efficiat 17	tum 791
uoluptaria uita Veneri simi-	Z
lis 799	Zarchus quid reliquerit
uoluptaria uita 795	fol. 465
Vorontius 646	Zeos 775

P I N I S.

ERRATA.

Pagina. 9. adde quod. 16. lege gravidam. 17. leg. bona. 19. verita-
tem. 25. adde in. 26. leg. qua. 33. uestra. 51. ipse. 54. redituros. 60.
indicavit. 72. ignoramus & fideli. 74. lectoris. 78. demonstrata. 97.
adde in. 121. le. pramoneat. 134. adde uobis, ut maneat. 142. quanto-
libet. 144. sic. 177. ducuntur. 179. ut. 221. creaturarum. 225. adde ho-
minem. 248. assimilari. 261. nascetur. 272. cadendi. 280. esset & bibe-
bat. 296. adde &. 314. pereundi. 324. euntem. 325. inambulabo. 330. spi-
ritualiter. 350. perfectus. 362. diuinitas. 367. particeps. 374. dele
mea. 393. leg. cui. 412. adde qua. 426. aut pro ut. 438. Deo. 435. uo-
uit. 436. negligendam. 432. partem. 440. promissum. 454. prædita.
464. cognosce. 471. præditam. 477. partes. 484. ad. 493. habitus.
497. ut pro aut. 499. confidebant. 501. uera. 510. sentire. 514. parte.
521. ingerit. 535. quibus. 538. plurimos. 549. relinquitur. 552. uana.
553. utrumque. 554. dicens. 568. marginis. 573. affectum & infidelita-
te. 580. nec. 583. nos. 569. domino & Episcopos. 611. omnia. 616.
quod & hominum. 628. punirentur. 678. ab pro ad. 701. mundasse.
704. non pro nos, & nos pro non. 706. mentiri. 716. dicitur. 744. ope-
ratur. 752. donum. 778. uolatiles. 786. aquis. 787. indice. 792. prio-
rum. 793. posse. 801. animal. 799. moralibus.

1

BEATI FVLGENTII,
IN TRES LIBROS AD
Monimum Præ-
fatio.

Ratias ago domino, quod de bo-
no thesauro cordis bona profer-
re non desinis, & lingua Eucha-
ris, quæ in bono homine abun-
dat, puritatem tui cordis insinuat: quæ licet
diuinitus concessis eloquentiæ fluentis exu-
beret, non tamen tantum credo sermonibus
exprimi, quantum scio cordis tui penetrali-
bus contineri. Diuino etenim igne succen-
sus, sic nobis iugiter compateris, ut etiam il-
las tribulationes, quæ licet accederint nobis,
Domino tamen adiuuante fuerunt supera-
tæ, tu sic eas pro nobis penè semper pateris
ut quotiens eas corde reuolueris, totiens eas
pati quodammodo compellaris. Ecce quan-
tum boni charitas habet: Ecce quantum lau-
dem coram Deo & hominibus possidet: Vt
dum dolet quod accidit illi quem amat, fre-
quentius recordando, magis ipsa sustineat.
Hoc ergo superest, ut quod ipsa charitas fa-
cere consuevit, pro nobis iugiter faciat.
Quid autem est aliud, nisi ut illum, in quo nos
purè diligitis, ipsum pro nobis oretis: Sem-
per enim charitas pro his, quos diligit po-
scit,

A

c c

scit, dum etiam illa, que tuta sunt, metuit. Metuit autem non eo timore, quem ipsa foras expellit, nam perfecta charitas foras mittit timorem: sed illo timore, quem non ad timorē, sed ad amorem habere consuevit. Timet ergo non timido amore, sed casto. Non enim timet formidine criminis, sed robore puritatis & firmitate uirtutis. Exigis à me præterea debitum, quod me celeriter, Domino adiuuante, spondeo redditurum. Non enim hoc debitum sic profiteor quemadmodum de quodam tuus Maro memorat, quod ipse fatebatur, sed reddere posse negabat. Sed illo me debere fateor, in quo me reddere posse non nego, sed spondeo. Ipse enim mihi donat unde reddā, qui donauit ut debeā. Nisi enim ab illo acciperemus, nō solū reddere, sed nec ipsum debere possemus. Quid enim nobis inuicem nisi charitatē debemus? Quod utiq; beatus Paulus, hæc loquēs fidelibus euidentior ostendit. Nemini quicquā debeat, nisi ut inuicē diligatis. Quis autē fateatur debitum, si neget acceptum? In eo igitur, quod nos debere dicimus, profectō nos accepisse mōstramus. Dicit quippe beatus Apostolus: Quid enim habes, quod non accepisti? Quid gloriaris, quasi non acceperis? Nam & alio loco testatur: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui ergo nobis dedit, quod reddēdo debeamus, ipse nobis donabit facultatem
qua,

Ad Ro. 14. c.

qua possimus reddere quod debemus. Ille igitur author est debiti, qui author est doni. Nam & seipsum sua largitate dignatus est facere debitorem. Non quia indigens ab aliquo accepit, sed quoniam abundans largiter tribuit. Seminecem quippe suo iumento impositū, stabularioq; curandum tradens, duobus denarijs datis, ita se debitorem profitebatur, ut diceret, si quid supererogaueris, cum uenero, redam tibi. Quid est autem, si quid supererogaueris, nisi, si quid a me magis acceperis? Nam & ipse, qui supererogabat, in eo quod non acceperat præceptum, sed dabat ex charitate consilium, misericordiam se profitebatur itaq; consecutum. Ait enim: De uirginibus autem præceptum domini non habeo, sed consilium do, tanquam misericordiam consecutus à domino, ut sim fidelis. Misericordiam est igitur consecutus, non solum, ut erogandum acciperet, uerumetiam ut amplius erogaret. Ecce qualis est dominus noster, ut donando debeat, & quanto magis eum debitore esse non pigeat. In quantum enim gratis largitur, in tantum debitor inuenitur. Nec enim potest aliquis debitore habere, nisi in eo, quod ipse dignatus fuerit gratuita largitate conferre. Ipsum igitur pro me iugiter posce, ut mihi largiatur reddendi debiti facultatem, qui donauit, ut in ipso Charitatis tibi liberam debeam seruitutem.

Luce. 19. 6.

1 Cor. 7. 6.

A tem,

tem. Vt enim uerè tuo cordi, quod cor meum est, totum fatear, quoniam, sicut cordi meo ita cordi tuo, aliquid cælare non possum, reddēdi debiti tarditatem illa mihi ratio procurauit. Quoniam aduersus cuiusdam hæretici uaniloquia respondere compulsus sum. Qui non solum meum nomē, sub Fotiani erroris nota, non dubitauit lacessere, quin etiam sanctorum Augustini & Hieronymi dicta, tanquam meæ professioni contraria, in me uoluit retorquere. Cuius nomē nunc literis insinuare distuli, sed potes ipse procul dubio recordari. Nam ibi te nobiscū apud Carthaginem posito, mihi dicta eius allata sunt. Et, si bene recolo, etiam in tuam notitiam perueniūt. Nihil enim te ibi posito legere possem, quod tibi recensendum offerre non possem, Eosdem igitur libellos, si dominus uoluerit, uestre charitati celeriter destinabo. Et non dubito quod meam tarditatem in tuo debito digneris patienter ferre. Quoniam scio, quantum delecteris, uel quantum nos semper compellas, ut nos, Domino adiuuante, non pigeat hæreticis respondere.

BEATI

9
BEATI FVLGENTII
AD MONIMVM, DE PRAE-
destinatione Dei, una bonorum ad
gloriam, altera malorum ad
pœnam, Liber I.

Itera tua, fili charissime Mo-
nime, quātum demonstrant
delectabilem tui animi syn-
ceritatem, laudabilemq; stu-
dij spiritalis ardorem, tātum
nostrae responsionis, quærula benigni-
tate, uidentur arguere tarditatem, tan-
quam in eo, minus quàm debeo, te ui-
dear diligere, quod inquisitionibus tuis
non curauerim celeriter respōdere. Sed
crede mihi, sicut in charitate Christi per-
sonam tuam nequaquam in corde meo
contemptam, sic responsionem meam,
non uoluntate sed occupationum ua-
rietate dilatam. Veruntamen inter ipsas
occupationes, quas inuitus tollerare
compellor tantum studio tuo cōgratulo-
r, quantum tua charitate delector. Eō
magis amplectens sanctum auiditatis
tuae propositum, quod sicut uerae spiri-
A ; talis

ralis negociator interioris hominis lu-
 era conſectans, & cœleſtium mercium
 quæſtus, magis amplificare deſiderans.
 Primum, quod à me flagitas debitum,
 ſubinde cumulas fœnore quæſtionum.
 Vt ſcilicet, tuorum commodorum mili-
 tet incremētis, ipſa noſtræ neceſſitas tar-
 ditatis. Proinde confido in miſericordia
 Deinoftri, quia ſi quid mihi huius in-
 quiſitionis ac diſputationis opere pro
 meo merito non conceditur, pro tuo mi-
 hi deſiderio concedetur. Neq; enim in-
 quiſitionem tuam Deus inuentionis ef-
 ſectu fraudari ullatenus ſinet, qui te ad
 inquirendum ſpiritaliter inflammauit,
 dum ipſius fidele promiſſum, nulla ra-
 tione caſſetur dicentis: Petite, & accipie-
 tis. Quæritæ, & inuenietis, Pulſate, & a-
 perietur uobis. Internus igitur Magiſter
à quo ſubſidium doctrinæ cœleſtis acci-
pimus, non ſolum inquirentibus nobis
 ſuorum aperit arcana ſermonū, ſed, ut,
 etiam quæramus, ipſe gratis inſpirat affe-
 ctum. Quia nec eſſurire panem illū, qui
 de cœlo deſcendit, poſſumus, niſi ab ipſo
 ſatiſcipientibus eſurientiæ detur, qui ſe ad ſa-
 tiandos

LUC. II. B.

omnino
 minus et
 v. officium

tiandos esurientes donare dignatur. Ab ipso etiam nobis est, quòd ad fontem si-
tientes currimus, qui se nobis tribuit, ut
bibamus. Ipse igitur laudandus est, in u-
triusq; muneris gratia: siue cum nos ad
se quærendum dormiētes exsuscitat, seu
cum se inueniendū nobis quærentib; do-
nat. Qui profectò nullatenus inuenitur,
 nisi ipse nos excitet, ut quærat. Reuol
 uens igitur scripta tua, tanquā chirogra
 pha mea, ut ex his instruerer, quot, uel
 quarum tibi essem debitor quæstionum.
 duas ad præsens epistolas potui reperi
 re. Vnam continentem sancti Augustini
uerba, quæ in libro de perfectione iusti-
tiæ hominis, de his qui ad meritum præ-
destinati sunt, internalia posuisse cogno-
scitur. Cui alteram statim subiunctā que
 stionem uideor inuenisse, hoc est, de Sa
 crificio, qd solo patri quidam existimāt
 immolari. In altera uerò epistola positā
 inquisitionē inueni. Quid est quod A-
postolus duobus denarijs quos accepit
supererogare potuerit? Cum ergo has
 tātummodo duas epistolas inuenirem,
tertiæ quoq; sum protinus recordatus,

Iohan. 6. D.

quæ mihi à Notario non fuit oblata. In qua memini unam contineri de Sancto spiritu quæstionem: Cur scilicet à patre mittendus ad cōsecrandum sacrificium corporis & sanguinis Domini postuletur. Hæ sunt interim quatuor quæstiones, quarum tres ex duabus epistolis tuis, unam uerò memoria suggerēte recolui. Quod si positæ sunt aliæ, quas nobis misisti soluendas, nec in hoc inuenis opere positas aut solutas, quæso non ad contemptum uel fastidium redigas, sed obliuioni patienter ignoscas: Præsertim, cum illam de Spiritu sancto, quam ego etiam epistola non inuenta, recolui, silentio præterire nequiuim. Sed quia tu cunctarum (si quæ forsitan sunt) sine dubio meministi, non te pigeat, ut te scribente commemorer. Et spero, quia in quantum Dominus adiuuerit, nostra responsio subsequetur, si præcedentis uestre orationis adiutorio fulciatur. Primæ igitur quæstionis intelligentiam, in illius nomine quæsiturus, de quo scriptū est: Quia dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia & intellectus: hoc conuenien-

uenientius atq; commodius arbitratus sum, ut tam uerba tua, quàm beati Augustini, quæ in tua epistola posuisti, reuoluerem. Vt his relictis, facilius, agnoscat tam intentio quàm solutio questionis. Legenti me, inquis, librū de perfectione iustitiæ hominis, testimonium prophetæ, in ordinem relegens auditu cauto, pedetentim paululum retractaui, ubi ait. Non est qui faciat bonum, nō est usq; ad unum. Et sine aliqua nebula, sine aliqua dubitatiōe expressit interpres ipse uerissimus, genus tale esse hominū, non faciat bonum, Illud prædestinatum itaq; ad interitum. Atque, ut tuus sermo præfati sancti uiri fulciretur eloquio, eadem uerba, quæ à beato Augustino sunt dicta, subnectens. Ait enim, inquis, ide gloriosissimus Augustinus: De illo enim bono, dictum id debemus accipere, quod ibi ait: Deus de cœlo respexit super filios hominum, ut uideret, si est intelligens, aut requirens Deum. Hoc ergo bonum quod est requirere Deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, Sed in eo genere hominū, quod

PRON. 3. B.

Psalm. 14. 40

Psalm. eodem.

A s præ-

prædestinatum est ad interitum. Hic dicta sancti Augustini determinans; & ad me intentionem tuarum dirigens literarum, Dicis, sentire me iam, cur iterum hæc inculces scilicet, quod sæpius reluctanti tibi mihi, prædestinationem non tantum in bono dici, sed etiam in malo, dum in malo prædestinationem te relegisse diceres. Ipse docens aiebam ad poenā debitam, non ad malum faciendum posse dici aliam prædestinationem. Quod etiam tu, sicut scripsisti, confirmas. Scire te tamen asseris quid & hic respōdeam, ut tuear sententiam meam, hoc est interitum nō dici, nisi mortem. Et adiungis, interim legisse te hoc, & adseuerasse etiam prædestinatum populum ad interitum. Deinde admones, ut considerem ipsius loci sermonem. Et ut doctor meorum discipulorum, non ut assertor meorum propositionum, faciam uos sequenda cognoscere. Ego quidem charissime quantum Domino gratuitam gratiam largiente, modulum propriæ paruitatis agnoscere, sub illo uno Domino atque magistro in eius schola positus, non fratrum

trum meorum uocari magister aut doctor affecto, quorum in ueritate discipulus semper esse desidero. Quapropter hoc ab illo uerò Domino ac magistro nostro postulare non desino, ut ea me, siue per eloquia scripturarum suarum seu per sermocinationem fratrum condiscipulorumque meorum, sed etiam per inspirationis sue internam suauioremq; doctrinam (ubi sine sonis sermonum, & sine elementis literarum, eo dulcius, quod secretius, ueritas loquitur) ea me docere dignetur quæ sic proponam, sic asseram ut in popositionibus atq; assertionibus meis ueritati (quæ nec fallit nec fallitur) semper inheream, semper obediens consentiensque reperiar. Quoniam ut ueritati obedire atq; consentire ualeam, ipsa ueritas illuminat, ipsa adiuuat confirmat. Ab ipsa postulo doceri multo plura quæ nescio, à qua accepi pauca quæ scio. Ipsam rogo, ut præueniente ac subsequente misericordia, quæcunque salubriter scienda nescio, doceat me. In his quæ uera noui, custodiat me. In quibus, ut homo fallor, corrigat me. In

*Tres modi
philosophandi
emo.*

me. In quibus ueris titubo, cōfirmet me. Et à falsis ac noxijs eripiat me. Vt in cogitationibus ac sermonibus meis, quod salubriter donat, inueniat. Et ea faciat de ore meo procedere, quę sint coram ipso principaliter grata. Et sic fiant fidelibus cunctis accepta. Quantum igitur ipsa ueritate (quę uerum lumen est) inluminante tenebras meas, in huius quęstionis scrutatiōe, facultas mihi est hactenus intelligendi concessa, nihil aliud accipendum existimo, in illo sancti Augustini sermone, quoad interitum quosdā predestinatos firmat, nisi ad interitum supplicij, non delicti. Necq; ad malum, quod iniuste admittunt, sed ad cruciatum, quę iustissimē patientur. Nec ad peccatum, quo primę resurrectionis beneficium, aut non accipiunt aut amittunt, sed ad tormentum, quod illis propria iniquitas malē parit, & æquitas diuina bene retribuit. Nec ad mortem animę primam, in qua nascūtur paruuli, uel in quam (sicut beatus Iacobus dicit) concupiscentia sua abstracti & inlecti recidunt criminosi, sed ad mortem secundam, quam ne cesse

*omne dicitur
in uerbo dei
fuit et quidam
refinctor
lucanus*

Iacob. I. B.

est patiantur, retribuente iustissimo iudice, seu qui ante perceptam gratiam baptismi discedunt de sæculo, siue qui in uacuum gratiam Dei recipiētes post acceptum baptismum, usq; in finem præsentis uitę, malunt serui esse peccati, nec uolunt dum tempus est acceptabile, & dies salutis, conuerti à uia sua mala, ut uiuant: & ignorātes, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducat, ipsi secundum duriciam suam, & impœnitens cor, thesaurizant sibi iram in die irę, & reuelationis iusti iudicij Dei. De illa ergo morte, quam sibi peccatores manibus & uerbis arcessierunt, & æstimantes eam amicam defluerūt, dicitur: No lite zelare mortem in errorem uitę uestrę, neq; adquiratis perditionem animarum uestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, neq; letatur in perditione uiuorum. Et alio loco de hac morte dicitur: Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Quam mortem, ut ab opere ac prædestinatione Dei agnosceremus alienam, Deus ipse sic loquitur

Eze. is. g.

quitur per prophetam: **Conuertimini,**
 & auertite uos ab omnibus impietati-
 bus uestris, & non erunt uobis in pœ-
 nā iniquitatis. Projicite à uobis omnes
 iniquitates uestras, quas impie fecistis
 aduersus me, & facite uobis cor nouum
 & spiritum nouum. Et ut quid morimi-
 ni domus Israel? Quoniam nolo mor-
tem morientis, sed ut auertatur ipse à sua
uia mala, & uiuat anima eius. Hæc est
mors impietatis, quam non fecit Deus,
 quæ per diabolum introiuit in orbē ter-
 rarum. In hac eum imitatur, qui sunt ex
 parte illius. Huic uni morti, quam pec-
 cator sibi per contemptum diuinæ ius-
 tionis iniuste concupiscendo arcessiuit,
 duplam Deus mortem iuste iudicando
 retribuit. Hoc est, Primam in separatio-
ne animæ & corporis, Secundam, in æ-
terna cruciatione animæ & corporis.
 Ac per hoc primam, qua, discedente ani-
 ma, caro sola moritur, Secundam uerò,
 quando rediens in carnem anima, in ea-
 dem cū eadē, in qua peccauit, carne tor-
 quetur. Ut cum qua cōmunicauit mor-
 tē peccati, quod Dei bonitas interdixit
 hominī

et
 uis pœnit
 iis.

et
 in pœnit.
 uis pœnit.
 iis.

homini, cum ipsa communicet mortem
 supplicij, quod parauit diuina iustitia
 peccatori. De hac morte Saluator no-
ster dicit: Nolite timere eos, qui occidunt
corpus, animam autem non possunt oc-
cidere. Magis autem eum timete, qui po-
test & animam & corpus perdere in ge-
hennam. Quod ergo ante gehennā ma-
li pereunt, non est diuini operis, sed hu-
mani: Quod autem in gehenna perituri
sunt, hoc facit Dei & iustas, cui nulla pla-
 cet peccantis iniquitas, Qui enim dili- *Psal. 10.*
 git iniquitatem, odit animam suam. Et
 dicit Iohānes: Quia omnis qui facit pec-
 catum, & iniquitatē facit, & peccatum
 est iniquitas. Et Deus per Prophetam di-
 cit: Quia anima quæ peccauerit, ipsa mo-
 rietur. De filio autem Dei Ioan. dicit: Sci-
 mus quia ille apparuit, ut peccata tolle-
 ret, & peccatum in eo non est. Sicut er-
go peccatum in eo non est, ita peccatū
ex eo non est. Quod autem ex eo nō est,
opus eius itaq; non est. Quod autē nun-
quā est in opere eius, nunquā fuit in prę-
destinatione eius. Non ergo prędestina-
ti sunt mali ad hoc, quod male operātur,
 à con-

de finibus

à concupiscentia sua abstracti & illecti,
 sed ad hoc, quod iuste patiuntur inuiti.
Predestinationis enim nomine non ali-
qua uoluntatis humane coactitia neces-
sitas exprimitur, sed misericors & iusta
futuri operis diuini sempiterna disposi-
tio predicatur. Deo autē misericordiam
 & iudiciū cantat Ecclesia, cuius hoc
 opus est in homine, ut occulto uolunta-
 tis suę, non tamen iniusto consilio, aut
 grauitam misericordiam præroget mise-
 ro, aut debitam iustitiam rependat iniu-
 sto. Imò aut misericorditer debitori do-
 net, quod si uellet, iuste posset exigere:
aut iuste cum usuris, quod suum est exi-
gat, & iniquo debitori, quod debetur i-
niquitatibus reddat. Ac sic, aut iustum
 prorsus indignum misericordia præue-
 niat, aut illum ira dignum inueniat. Ipse
 enim donat gratis indigno gratiā, qua
iustificatus impius illuminetur munere
bonæ uoluntatis, & facultate bonæ ope-
rationis, ut præueniente misericordia
bonum uelle incipiat, & subsequēte mi-
sericordia bonum quod uult, facere ua-
leat. Vtruncq; autem prædestinādo Deus
 præpa-

præparauit in illa incommutabili uoluntate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, ut eius uoluntas in opere nouo, noua esse non possit. Donat etiam gratiam digno, in retributione mercedis æternæ, ut scilicet, siue cum impium pie iustificat, iustus: quia de ipso Apostolus dicit: ut sit ipse iustus, & iustificās eum qui ex fide est IESV: seu cū iustum iuste glorificat, pius. Quia quos iustificauit, illos & glorificauit. Eadem sit operatio gratiæ, quæ meritum hominis bonum, & initiat ad iusticiam, & cōsummat ad gloriā. Primo inchoans in homine uoluntatem bonam, deinde eandem uoluntatem adiuuans inchoatam, ut eadem uoluntas, & diuino dono bonæ sit, & diuino adiutorio malam superare concupiscentiam possit, & Deo perficiente talis postmodum ipsa uoluntas sit, ut malam concupiscentiam habere non possit. Ac sic in præsentī uita gratiæ adiutorio infirmitati non cedat, in futura autem, gratiæ beneficio, infirmitatem non habeat. Et nunc recreetur continuo iuuamine medicaminis, tunc uero frua-

B

rò fruatur, æterna plenitudine sanitatis. Hęc autē Deus: sicut in prædeterminatione semper habuit, sic per gratiam, sicut prædestinauerat, facit. Prædeterminationis itaque ipsius instituatūr agnitio, cum dicit scriptura: Et præparatur uoluntas à domino. Non autem ob aliud præparata dicitur, nisi quia danda prædicatur. A quo enim præparatur per bonitatē sempiternam, ab ipso datur per indebitā gratiam. Quod ipse Dominus Ezechielis uaticinatione testatur dicens: Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo in uobis, & auferetur cor lapideum de carne uestra: Et dabo uobis cor carneum, & spiritum meum dabo in uobis. Et faciam, ut in iustificatiōibus meis ambuletis. Et iudicia mea obseruetis & faciatis. Dat ergo Deus cor nouum, ut in iustificationibus eius ambulemus, quod pertinet ad bonæ uoluntatis initiū. Dat etiam ut iudicia eius obseruemus & faciamus, quod pertinet ad bonę operationis effectum. Vnde cognoscimur Dei esse, ut bonum facere uelimus, & ut bonum facere ualeamus. Cui sensui David omnino

*Lumen Sp
ma 000.*

Ezech. 36. F.

mnino concordat, gratiam bene co-
endi sic ostendens, diuinæ largitatis di-
rectione donari. A' Domino gressus ho-
minis dirigentur, & uiam eius uolet. O-
pus quoq; bonum non nisi à Deo in no-
bis, & in Deo à nobis fieri protestatur,
licens: Confirma hoc Deus, quod ope-
atus es in nobis. Et alio loco: In Deo fa-
ciemus uirtutē, id est, opus uirtutis. Sic
autem hic pro opere uirtutis uirtutem
dixit fieri, sicut Ioannes pro opere iusti-
tiæ iusticiam dixit fieri. Ait enim: Qui fa-
cit iustitiam iustus est, sicut ille iustus est.
Paulus quoq; optat à nobis Dei fieri uo-
luntatem, dicens: Deus autem pacis
qui eduxit ē mortuis pastore magnum
ouium, in sanguine testamenti æterni,
dominum nostrum Iesum, aptet uos in
omni bono, ut faciatis uoluntatem ei-
us. Quid est autem facere uoluntatem
eius, nisi facere opera quæ nobis inspi-
rat, & in nobis operatur uoluntas ei-
us? Tale aliquid & in ipsius redempto-
ris nostri sermonibus inuenimus dū ue-
ritate fieri dicit, pro opere ueritatis. Sic
enim loquit: Omnis qui male agit, odit
B i lucem,

Heb. 3.

lucem, & non uenit ad lucem ut non arguantur opera eius. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta. Hoc autem in Deo facimus, quod Deo in nobis faciente datur nobis ut faciamus. Quod euidenter in epistola ad Hebreos ostenditur, ubi, cū de Deo dictum esset, Aptet uos in omni bono, ut faciatis uoluntatem eius, Continuo sequitur: Faciatis in uobis quod placeat coram se. Omne igitur opus, quod à nobis in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso enim, & p̄ ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso ergo est, & uoluntas bona, & operatio bona. Quod doctor gentiū his uerbis affirmat: Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Propterea, sicut Salomondicit: quia præparatur uoluntas à domino: sic etiā bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est, in prædestinatione disposita. Dicit itaq; Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est. Non ex operibus ut ne quis glorietur. Ipsius enim

Eph. 2. B.

enim sumus factura, creati in Christo
 Hiesu, in operibus bonis, quæ præpara-
 uit Deus, ut in illis ambulemus. Sicut er-
 go præparata est per prædestinationem
 uoluntas à Domino, qua bonum ueli-
 mus: sic etiam opera bona præparauit
 Deus, ut in illis ambulemus. Attenda- *Uita æternam*
mus etiam uitam æternam regnumq; ce- *et d. o. p. d.*
lorum diuinitus fide fidelibus præpara- *nota.*
tum. Ipse quippe Christus dicturum se
 dextris ostendit: Venite benedicti pa-
 tris mei, percipite regnum, quod uobis
 paratum est ab initio mundi. Sed & hoc
 ipsum opus est gratiæ. Ex gratia enim da-
tur non solum iustificatis uita bona, sed
etiã glorificatis uita æterna: Quod Pau-
 li tenemus prædicatione compertum,
 dicentis: Stipēdium enim peccati mors.
 Gratia autem de uita æterna, in Christo
 Hiesu Domino nostro. Quur autem
mors stipendium, uita uerò æterna gra-
tia dicitur? Nisi quia illa redditur, hæc do-
 natur. Sed ubi illam Deus reddit, opus
 malum peccatoris hominis punit, quod
 nullatenus fecisset homo, nisi discessis-
 set à Deo. Cum uerò Deus uitam æter-

B 3 nam

*gratiam pro
gratia acci-
piunt.*

nam donat, opus suum quod inchoauit,
iustificans impium, perficit, glorificans
iustum. Hæc autem utraq; gratia, id est,
& uita bona, & uita æterna, in Christo
Hiesu domino nostro est. De plenitudi-
ne quippe eius nos omnes accepimus,
& gratiam pro gratia, scilicet, gratiã glo-
rificationis æternæ pro gratia iustifica-
tionis indebitæ, ut gratia iustificationis
omne meritum malum deleat indebito
beneficio, & meritum bonum iugè con-
firmet auxilio, cui gratia glorificationis
iustæ reddatur in præmio. Gratia autem
etiam ipsa ideo non iniuste dicitur, quia
nō solum donis suis Deus dona sua red-
dit, sed quia tantum etiam ibi gratia di-
uinæ retributionis exuberat, ut incom-
parabiliter atq; ineffabiliter omne meri-
tum, quamuis bonæ & ex Deo datæ, hu-
manæ uoluntatis atq; operationis exce-
dat. Quamuis enim non solum creden-
di in Christum lumen, sed etiam pro illo
patiendi uirtutem à Deo nobis donari
beatus Paulus Apostolus ostendit, di-
cens: Vobis enim donatum est, pro
Christo, non solum ut in eum credatis,
sed

Philip. i. D.

sed ut etiam pro illo patiamini. Quod utrumq; pertinet ad gratiam præsentis bonæ uitæ. Illam tamen futuræ uitæ gratiam, omnibus præsentis temporis passionib. anteposit, dicens: Non sunt con- Rom. 8. B.
dignæ passiones huius temporis ad fu-
turam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alio loco: Id enim quod in præsentis est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Hanc gratiam non solum in præ-
sentis uitæ iustificatione, sed etiam in futuri
sæculi remuneratione, dicit gratiam permanere, & super nos, hoc est, sup omnia bona cuiuslibet hominis merita in Dei bonitate asserit abundare, dicens: Vt ostendat in sæculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Hiesu. Gratia est
igitur retributio pia, qua Deus in præ-
senti tempore malis bona retribuit, illis uidelicet, quos iustificat impios, ut deputetur fides ad iusticiam, de qua retributione David dicit: Quid retribuā domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Psal. 115.

B 4

Gra-

Gratia est & illa iusta retributio, qua bonis suis meliora retribuens Deus glorificaturus est iustos: Et hoc enim gratiæ opus erit. Quia ut hoc mereatur, ipsa præueniēdo, misericorditer incipit, ipsa subsequendo custodit. Ista gratia in scripturis etiam misericordia nominatur. De qua dicit Dauid; Deus meus, misericordia eius præueniat me. Et alio loco: Misericordia tua subsequitur me, per omnes dies uitæ meæ. Præuenit igitur impium, ut fiat iustus: subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit cæcum, ut lumen quod non inuenit, donet: subsequitur uidentem, ut lumen, quod contulit, seruet. Præuenit elisum, ut surgat: subsequitur eleuatum, ne cadat. Præuenit, donans homini bonam uoluntatem; subsequitur beneuolētem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod præueniens ipsa largitur. Et ideo non solum errantem iustificando ad uiam reuocat, sed etiam bene ambulātem custodit & adiuvat, ut ad donum glorificationis æternæ perducatur. Hæc autem omnia,

omnia, id est, & uocationis nostre initia,
& iustificationis augmenta, & glorifica-
tionis premia in predestinatione sem-
per Deus habuit, quia & inuocatione,
& in iustificatione, & in glorificatione
sanctorum gratie sue opera futura pre-
sciuit. Ob hoc totum Deo assignat A-
postolus dicens: Nam quos presciuit, &
predestinavit conformes fieri imaginis
filij eius, ut sit ipse primogenitus in mul-
tis fratribus. Quos autem predestinavit,
hos & uocauit: & quos uocauit, hos &
iustificauit: quos autem iustificauit, illos
& glorificauit. Veruntamen, cum simul
iustificatos & glorificatos audimus, non
simul & iustificationis & glorificationis
opus presenti tempori deputemus. Iu-
stificationis enim gratia in presenti da-
tur, glorificationis autem futura serua-
tur. Ista est fidei, illa spei. Dicit aut Paul-
lus: Quia nunc per fidem ambulamus,
non per spem. Quod enim nunc sancti
credunt, tunc uidebunt. Propter quod
Ecclesie dicitur: Audi filia & uide. Quia
fides ex auditu. Vnde iustus ex fide ui-
uens, fiducialiter dicit: Credo uidere bo-

*initia aug-
tu et finem
uocationis
in a Deo*

*iustificati
et glorificati
non sunt
in presenti
tempore*

B s na

h. notes

à concupiscentia sua abstracti & illecti,
sed ad hoc, quod iuste patiuntur inuiti.
Predestinationis enim nomine non ali-
qua uoluntatis humane coactitia neces-
sitas exprimitur, sed misericors & iusta
futuri operis diuini sempiterna disposi-
tio predicatur. Deo autē misericordiam
& iudicium cantat Ecclesia, cuius hoc
opus est in homine, ut occulto uolunta-
tis sue, non tamen iniusto consilio, aut
grauitā misericordiam preroget mise-
ro, aut debitam iustitiam rependat iniu-
sto. Imò aut misericorditer debitori do-
net, quod si uellet, iuste posset exigere:
aut iuste cum usuris, quod suum est exi-
gat, & iniquo debitori, quod debetur i-
niquitatibus reddat. Ac sic, aut iustum
prorsus indignum misericordia praeue-
niet, aut illum ira dignum inueniat. Ipse
enim donat gratis indigno gratiā, qua
iustificatus impius illuminetur munere
bonæ uoluntatis, & facultate bonæ ope-
rationis, ut præueniente misericordia
bonum uelle incipiat, & subsequēte mi-
sericordia bonum quod uult, facere ua-
leat. Vtrunq; autem prædestinādo Deus
prepa-

præparauit in illa incommutabili uoluntate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, ut eius uoluntas in opere nouo, noua esse non possit. Donat etiam gratiam digno, in retributione mercedis æternæ, ut scilicet, siue cum impiū pie iustificat, iustus: quia de ipso Apostolus dicit: ut sit ipse iustus, & iustificās eum qui ex fide est IESV: seu cū iustum iuste glorificat, pius. Quia quos iustificauit, illos & glorificauit. Eadem sit operatio gratiæ, quæ meritum hominis bonum, & initiat ad iusticiam, & cōsummat ad gloriā. Primo inchoans in homine uoluntatem bonam, deinde eandem uoluntatem adiuuans inchoatam, ut eadem uoluntas, & diuino dono bono sit, & diuino adiutorio malam superare concupiscentiam possit, & Deo perficiente talis postmodum ipsa uoluntas sit, ut malam concupiscentiam habere non possit. Ac sic in præsenti uita gratiæ adiutorio infirmitati non cedat, in futura autem, gratiæ beneficio, infirmitatem non habeat. Et nunc recreetur continuo iuuamine medicaminis, tunc ue-

B

rò frua-

quæ mihi à Notario non fuit oblata. In qua memini unam contineri de Sancto spiritu quæstionem: Cur scilicet à patre mittendus ad cōsecrandum sacrificium corporis & sanguinis Domini postuletur. Hæ sunt interim quatuor quæstiones, quarum tres ex duabus epistolis tuis, unam uerò memoria suggerēte recolui. Quod si positæ sunt aliæ, quas nobis misisti soluendas, nec in hoc inuenis opere positas aut solutas, quæso non ad contemptum uel fastidium redigas, sed obliuioni patienter ignoscas: Præsertim, cum illam de Spiritu sancto, quam ego etiam epistola non inuenta, recolui, silentio præterire nequiuim. Sed quia tu cunctarum (si quæ forsitan sunt) sine dubio meministi, non te pigeat, ut te scribente commemorer. Et spero, quia in quantum Dominus adiuuerit, nostra responsio subsequetur, si præcedentis uestre orationis adiutorio fulciatur. Primæ igitur quæstionis intelligentiam, in illius nomine quæsiturus, de quo scriptum est: Quia dominus dat sapientiam, & à facie eius scientia & intellectus: hoc conuenien-

uenientius atq; commodius arbitratus sum, ut tam uerba tua, quàm beati Augustini, quæ in tua epistola posuisti, reuoluerem. Vt his relictis, facilius, agnoscatur tam intentio quàm solutio questionis. Legenti me, inquis, librū de perfectione iustitiæ hominis, testimonium prophetæ, in ordinem relegens auditu cauto, pedetentim paululum retractaui, ubi ait. Non est qui faciat bonum, nō est usq; ad unum. Et sine aliqua nebula, sine aliqua dubitatiōe expressit interpres ipse uerissimus, genus tale esse hominū, non faciat bonum. Illud prædestinatum itaq; ad interitum. Atque, ut tuus sermo præfati sancti uiri fulciretur eloquio, eadem uerba, quæ à beato Augustino sunt dicta, subnectens. Ait enim, inquis, ide gloriosissimus Augustinus: De illo enim bono, dictum id debemus accipere, quod ibi ait: Deus de cœlo respexit super filios hominum, ut uideret, si est intelligens, aut requirens Deum. Hoc ergo bonum quod est requirere Deum, non erat qui faceret, non erat usque ad unum, Sed in eo genere hominū, quod

Prov. 3. B.

Psal. 14. 40

Psal. eodem.

A s præ-

prædestinatum est ad interitum. Hic dicta sancti Augustini determinans; & ad me intentionem tuarum dirigens literarum, Dicis, sentire me iam, cur iterum hæc inculces. scilicet, quod sæpius reluctanti tibi mihi, prædestinationem non tantum in bono dici, sed etiam in malo, dum in malo prædestinationem te relegisse diceres. Ipse docens aiebam ad poenā debitam, non ad malum faciendum posse dici aliam prædestinationem. Quod etiam tu, sicut scripsisti, confirmas. Scire te tamen asseris quid & hic respōdeam, ut tuear sententiam meam, hoc est interitum nō dici, nisi mortem. Et adiungis, interim legisse te hoc, & adseuerasse etiam prædestinatum populum ad interitum. Deinde admones, ut considerem ipsius loci sermonem. Et ut doctor meorum discipulorum, non ut assertor meorum propositionum, faciam uos sequenda cognoscere. Ego quidem charissime quantum Domino gratuitam gratiam largiente, modulum propriæ paruitatis agnoscere, sub illo uno Domino atque magistro in eius schola positus, non fratrum

trum meorum uocari magister aut do-
 ctor affecto, quorum in ueritate condi-
 scipulus semper esse desidero. Quapro-
 pter hoc ab illo uerò Domino ac magi-
 stro nostro postulare non desino, ut ea
 me, siue per eloquia scripturarũ suarum
 seu per sermocinationem fratrum con-
 discipulorumq; meorum, sed etiam per
 inspirationis suę internam suauiolemq;
 doctrinam (ubi sine sonis sermonum, &
 sine elemētis literarum, eo dulcius, quo
 secretius, ueritas loquitur) ea me docere
 dignetur quæ sic proponam, sic asseram
 ut in popositionibus atq; assertionibus
 meis ueritati (quæ nec fallit nec fallitur)
 semper inheream, semper obediens con-
 sentiensq; reperiar. Quoniam ut uerita-
ti obedire atq; consentire ualeam, ipsa
ueritas illuminat, ipsa adiuvat confir-
mat. Ab ipsa postulo doceri multo plu-
ra quæ nescio, à qua accepi pauca quæ
scio. Ipsam rogo, ut præueniente ac sub-
sequente misericordia, quæcunque sa-
lubriter scienda nescio, doceat me. In
his quæ uera noui, custodiat me. In
quibus, ut homo fallor, corrigat me.
 In

*Tres modi
 solutionis
 uno.*

me. In quibus ueris titubo, cōfirmet me. Et à falsis ac noxijs eripiat me. Vt in cogitationibus ac sermonibus meis, quod salubriter donat, inueniat. Et ea faciat de ore meo procedere, quę sint coram ipso principaliter grata. Et sic fiant fidelibus cunctis accepta. Quantum igitur ipsa ueritate (quę uerum lumen est) inluminante tenebras meas, in huius quęstionis scrutatiōe, facultas mihi est hactenus intelligendi concessa, nihil aliud accipiedum existimo, in illo sancti Augustini sermone, quoad interitum quosdā prædestinatos firmat, nisi ad interitum supplicij, non delicti. Neq; ad malum, quod iniuste admittunt, sed ad cruciatum, quę iustissimè patientur. Nec ad peccatum, quo primę resurrectionis beneficium, aut non accipiunt aut amittunt, sed ad tormentum, quod illis propria iniquitas malè parit, & æquitas diuina bene retribuit. Nec ad mortem animæ primam, in qua nascuntur paruuli, uel in quam (sicut beatus Iacobus dicit) concupiscentia sua abstracti & inlecti recidunt criminosi, sed ad mortem secundam, quam ne cesse

*omne dicitur
ignis purgatorius
fuit et quidam
refinctor
luciferus*

Iacob. I. B.

est patiantur, retribuente iustissimo iudice, seu qui ante perceptam gratiam baptismi discedunt de sæculo, siue qui in uacuum gratiam Dei recipiētes post acceptum baptismum, usq; in finem præsentis uitę, malunt serui esse peccati, nec uolunt dum tempus est acceptabile, & dies salutis, conuerti à uia sua mala, ut uiuant: & ignorātes, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam eos adducat, ipsi secundum duriciam suam, & impœnitens cor, thesaurizant sibi iram in die irę, & reuelationis iusti iudicij Dei. De illa ergo morte, quam sibi peccatores manibus & uerbis arcessierunt, & æstimantes eam amicam defluerūt, dicitur: Nolite zelare mortem in errorem uitę uestrę, neq; adquiratis perditionem animarum uestrarum, quoniam Deus mortem non fecit, neq; lætatur in perditione uiuorum. Et alio loco de hac morte dicitur: Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Quam mortem, ut ab opere ac predestinatione Dei agnosceremus alienam, Deus ipse sic loquitur

Eze. is. g.

quitur per prophetam: Conuertimini,
 & auertite uos ab omnibus impietati-
 bus uestris, & non erunt uobis in pœ-
 nā iniquitatis. Projicite à uobis omnes
 iniquitates uestras, quas impie fecistis
 aduersus me, & facite uobis cor nouum
 & spiritum nouum. Et ut quid morimi-
 ni domus Israel? Quoniam nolo mor-
tem morientis, sed ut auertatur ipse à sua
uia mala, & uiuat anima eius. Hac est
mors impietatis, quam non fecit Deus,
 quæ per diabolum introiuit in orbē ter-
 rarum. In hac eum imitatur, qui sunt ex
 parte illius. Huic uni morti, quam pec-
 cator sibi per contemptum diuinæ ius-
 tionis iniuste concupiscendo arcessiuit,
 duplam Deus mortem iuste iudicando
 retribuit. Hoc est, Primam in separatio-
ne animæ & corporis, Secundam, in æ-
terna cruciatione animæ & corporis.
 Ac per hoc primam, qua, discedente ani-
 ma, caro sola moritur, Secundam uerò,
 quando rediens in carnem anima, in ea-
 dem cū eadē, in qua peccauit, carne tor-
 quetur. Ut cum qua cōmunicauit mor-
 tē peccati, quod Dei bonitas interdixit
 homini

o
us puer
lit.

o
p. p. p.
mortalis
terna.

homini, cum ipsa communicet mortem
 supplicij, quod parauit diuina iustitia
 peccatori. De hac morte Saluator no-
 ster dicit: Nolite timere eos, qui occidunt
 corpus, animam autem non possunt oc-
 cidere. Magis autem eum timete, qui po-
 test & animam & corpus perdere in ge-
 hennam. Quod ergo ante gehennā ma-
 li pereunt, non est diuini operis, sed hu-
 mani: Quod autem in gehenna perituri
sunt, hoc facit Dei æquitas, cui nulla pla-
 cet peccantis iniquitas. Qui enim dili- Psal. 10.
 git iniquitatem, odit animam suam. Et
 dicit Iohānes: Quia omnis qui facit pec-
 catum, & iniquitatē facit, & peccatum
 est iniquitas. Et Deus per Prophetam di-
 cit: Quia anima quæ peccauerit, ipsa mo-
 rietur. De filio autem Dei Ioan. dicit: Sci-
 mus quia ille apparuit, ut peccata tolle-
 ret, & peccatum in eo non est. Sicut er-
go peccatum in eo non est, ita peccatū
ex eo non est. Quod autem ex eo nō est,
opus eius itaq; non est. Quod autē nun-
quā est in opere eius, nunquā fuit in prę-
destinatione eius. Non ergo prędestina-
ti sunt mali ad hoc, quod male operātur,
 a con-

Exe. is. g.

quitur per prophetam: **Conuertimini,**
 & auertite uos ab omnibus impietati-
 bus uestris, & non erunt uobis in pœ-
 nā iniquitatis. Projicite à uobis omnes
 iniquitates uestras, quas impie fecistis
 aduersus me, & facite uobis cor nouum
 & spiritum nouum. Et ut quid morimi-
 ni domus Israel? Quoniam nolo mor-
 tem morientis, sed ut auertatur ipse à sua
 uia mala, & uiuat anima eius. Hæc est
mors impietatis, quam non fecit Deus,
 quæ per diabolum introiuit in orbē ter-
 rarum. In hac eum imitatur, qui sunt ex
 parte illius. Huic uni morti, quam pec-
 cator sibi per contemptum diuinæ ius-
 tionis iniuste concupiscendo arcessiuit,
 duplam Deus mortem iuste iudicando
 retribuit. Hoc est, Primam in separatio-
 ne animæ & corporis, Secundam, in æ-
 terna cruciatione animæ & corporis.
 Ac per hoc primam, qua, discedente ani-
 ma, caro sola moritur, Secundam uerò,
 quando rediens in carnem anima, in ea-
 dem cū eadē, in qua peccauit, carne tor-
 quetur. Ut cum qua cōmunicauit mor-
 tē peccati, quod Dei bonitas interdixit
 homini

ad
 in pœnā
 sit.

ad
 in pœnā
 corporalis
 eterna.

homini, cum ipsa communicet mortem
 supplicij, quod parauit diuina iustitia
 peccatori. De hac morte Saluator no-
ster dicit: Nolite timere eos, qui occidunt
corpus, animam autem non possunt oc-
cidere. Magis autem eum timete, qui po-
test & animam & corpus perdere in ge-
hennam. Quod ergo ante gehennā ma-
li pereunt, non est diuini operis, sed hu-
mani: Quod autem in gehenna perituri
sunt, hoc facit Dei æquitas, cui nulla pla-
 cet peccantis iniquitas, Qui enim dili- *Psal. 10.*
 git iniquitatem, odit animam suam. Et
 dicit Iohānes: Quia omnis qui facit pec-
 catum, & iniquitatē facit, & peccatum
 est iniquitas. Et Deus per Prophetam di-
 cit: Quia anima quæ peccauerit, ipsa mo-
 rietur. De filio autem Dei Ioan. dicit: Sci-
 mus quia ille apparuit, ut peccata tolle-
 ret, & peccatum in eo non est. Sicut er-
go peccatum in eo non est, ita peccatū
ex eo non est. Quod autem ex eo nō est,
opus eius itaq; non est. Quod autē nun-
quā est in opere eius, nunquā fuit in pre-
destinatione eius. Non ergo predestina-
ti sunt mali ad hoc, quod male operātur,
 a con-

*Peccatū in
 eo vol ex
 ergo non
 hanc.*

h. notes

à concupiscentia sua abstracti & illecti,
 sed ad hoc, quod iuste patiuntur inuiti.
Predestinationis enim nomine non ali-
qua uoluntatis humane coactitia neces-
sitas exprimitur, sed misericors & iusta
futuri operis diuini sempiterna disposi-
tio predicatur. Deo autē misericordiam
 & iudiciū cantat Ecclesia, cuius hoc
 opus est in homine, ut occulto uolunta-
 tis suę, non tamen iniusto consilio, aut
 grauitam misericordiam pręroget mise-
 ro, aut debitam iustitiam rependat iniu-
 sto. Imò aut misericorditer debitori do-
 net, quod si uellet, iuste posset exigere:
aut iustē cum usuris, quod suum est exi-
gat, & iniquo debitori, quod debetur i-
niquitatibus reddat. Ac sic, aut iustum
 prorsus indignum misericordia pręue-
 niat, aut illum ira dignum inueniat. Ipse
 enim donat gratis indigno gratiā, qua
 iustificatus impius illuminetur munere
 bonę uoluntatis, & facultate bonę ope-
 rationis, ut pręueniente misericordia
 bonum uelle incipiat, & subsequēte mi-
 sericordia bonum quod uult, facere ua-
 leat. Vtrunq; autem prędestinādo Deus
 prępa-

præparauit in illa incommutabili uoluntate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, ut eius uoluntas in opere nouo, noua esse non possit. Donat etiam gratiam digno, in retributione mercedis æternæ, ut scilicet, siue cum impium pie iustificat, iustus: quia de ipso Apostolus dicit: ut sit ipse iustus, & iustificās eum qui ex fide est IESV: seu cū iustum iuste glorificat, pius. Quia quos iustificauit, illos & glorificauit. Eadem sit operatio gratiæ, quæ meritum hominis bonum, & inītiat ad iusticiam, & cōsummat ad gloriā. Primo inchoans in homine uoluntatem bonam, deinde eandem uoluntatem adiutuans inchoatam, ut eadem uoluntas, & diuino dono bono sit, & diuino adiutorio malam superare concupiscentiam possit, & Deo perficiente talis postmodum ipsa uoluntas sit, ut malam concupiscentiam habere non possit. Ac sic in præsentī uita gratiæ adiutorio infirmitati non cedat, in futura autem, gratiæ beneficio, infirmitatem non habeat. Et nunc recreetur continuo iuuamine medicaminis, tunc uero frua-

B

rò frua-

rò fruatur, æterna plenitudine sanitatis. Hęc autē Deus: sicut in prædestinatione semper habuit, sic per gratiam, sicut prædestinauerat, facit. Prædestinationis itaque ipsius instituatūr agnitio, cum dicit scriptura: Et præparatur uoluntas à domino. Non autem ob aliud præparata dicitur, nisi quia danda prædicatur. A quo enim præparatur per bonitatē sempiternam, ab ipso datur per indebitā gratiam. Quod ipse Dominus Ezechielis uaticinatione testatur dicens: Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo in uobis, & auferetur cor lapideum de carne uestra: Et dabo uobis cor carneum, & spiritum meum dabo in uobis. Et faciam, ut in iustificatiōibus meis ambuletis. Et iudicia mea obseruetis & faciatis. Dat ergo Deus cor nouum, ut in iustificationibus eius ambulemus, quod pertinet ad bonæ uoluntatis initiū. Dat etiam ut iudicia eius obseruemus & faciamus, quod pertinet ad bonę operationis effectum. Vnde cognoscimur Dei esse, ut bonum facere uelimus, & ut bonum facere ualeamus. Cui sensui Dauid omnino

Ommino concordat, gratiam bene uolendi sic ostendens, diuinæ largitatis directione donari. A Domino gressus hominis dirigentur, & uiam eius uolet. Opus quoque bonum non nisi à Deo in nobis, & in Deo à nobis fieri protestatur, dicens: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Et alio loco: In Deo faciemus uirtutē, id est, opus uirtutis. Sic autem hic pro opere uirtutis uirtutem dixit fieri, sicut Ioannes pro opere iusticiæ iusticiam dixit fieri. Ait enim: Qui facit iustitiam iustus est, sicut ille iustus est. Paulus quoque optat à nobis Dei fieri uoluntatem, dicens: Deus autem pacis qui eduxit ē mortuis pastorem magnum ouium, in sanguine testamenti æterni, dominum nostrum Iesum, aptet uos in omni bono, ut faciatis uoluntatem eius. Quid est autem facere uoluntatem eius, nisi facere opera quæ nobis inspirat, & in nobis operatur uoluntas eius? Tale aliquid & in ipsius redemptoris nostri sermonibus inuenimus dū ueritate fieri dicit, pro opere ueritatis. Sic enim loquit: Omnis qui male agit, odit
 B : lucem,

lucem, & non uenit ad lucem ut non arguantur opera eius. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta. Hoc autem in Deo facimus, quod Deo in nobis faciente datur nobis ut faciamus. Quod euidenter in epistola ad Hebreos ostenditur, ubi, cū de Deo dictum esset, Aptet uos in omni bono, ut faciat uoluntatem eius, Continuo sequitur: Faciatis in uobis quod placeat coram se. Omne igitur opus, quod à nobis in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso enim, & p̄ ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso ergo est, & uoluntas bona, & operatio bona. Quod doctor gentiū his uerbis affirmat: Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Propterea, sicut Salomon dicit: quia præparatur uoluntas à domino: sic etiā bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est, in prædestinatione disposita. Dicit itaq; Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est. Non ex operibus ut ne quis glorietur. Ipsius enim

Heb. 3.

Eph. 2. B.

enim sumus factura, creati in Christo
 Hiesu, in operibus bonis, quæ præpara-
 uit Deus, ut in illis ambulemus. Sicut er-
 go præparata est per prædestinationem
 uoluntas à Domino, qua bonum ueli-
 mus: sic etiam opera bona præparauit
 Deus, ut in illis ambulemus. *Attenda- uita*
 mus etiam uitam æternam regnumq; ce- *Dei*
 lorum diuinitus fide fidelibus præpara- *nata.*
 tum. Ipse quippe Christus dicturum se
 dextris ostendit: Venite benedicti pa-
 tris mei, percipite regnum, quod uobis
 paratum est ab initio mundi. Sed & hoc
 ipsum opus est gratiæ. Ex gratia enim da-
 tur non solum iustificatis uita bona, sed
 etiã glorificatis uita æterna: Quod Pau-
 li tenemus prædicatione compertum,
 dicentis: Stipēdium enim peccati mors.
 Gratia autem de uita æterna, in Christo
 Hiesu Domino nostro. Quur autem
 mors stipendium, uita uerò æterna gra-
 tia dicitur? Nisi quia illa redditur, hæc do-
 natur. Sed ubi illam Deus reddit, opus
 malum peccatoris hominis punit, quod
 nullatenus fecisset homo, nisi disce-
 sisset à Deo. Cum uerò Deus uitam æter-

B 3 nam

*gratiam pro
omnia acci-
piunt.*

nam donat, opus suum quod inchoauit,
iustificans impium, perficit, glorificans
iustum. Hæc autem utraq; gratia, id est,
& uita bona, & uita æterna, in Christo
Hiesu domino nostro est. De plenitudi-
ne quippe eius nos omnes accepimus,
& gratiam pro gratia, scilicet, gratiã glo-
rificationis æternæ pro gratia iustifica-
tionis indebitæ, ut gratia iustificationis
omne meritum malum deleat indebito
beneficio, & meritum bonum iugi con-
firmet auxilio, cui gratia glorificationis
iustæ reddatur in præmio. Gratia autem
etiam ipsa ideo non iniuste dicitur, quia
nō solum donis suis Deus dona sua red-
dit, sed quia tantum etiam ibi gratia di-
uinæ retributionis exuberat, ut incom-
parabiliter atq; ineffabiliter omne meri-
tum, quamuis bonæ & ex Deo datæ, hu-
manæ uoluntatis atq; operationis exce-
dat. Quamuis enim non solum creden-
di in Christum lumen, sed etiam pro illo
patiendī uirtutem à Deo nobis donari
beatus Paulus Apostolus ostendit, di-
cens: Vobis enim donatum est, pro
Christo, non solum ut in eum credatis,
sed

Philip. 1. D.

sed ut etiam pro illo patiamini. Quod utrumq; pertinet ad gratiam præsentis bonæ uitæ. Illam tamen futuræ uitæ gratiam, omnibus præsentis temporis passionib. antepōnit, dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Et alio loco: Id enim quod in præsentī est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternū gloriæ pondus operatur in nobis. Hanc gratiam non solum in præsentis uitæ iustificatione, sed etiam in futuri sæculi remuneratione, dicit gratiam permanere, & super nos, hoc est, sup omnia bona cuiuslibet hominis merita in Dei bonitate asserit abundare, dicens: Ut ostendat in sæculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Hiesu. Gratia est igitur retributio pia, qua Deus in præsentī tempore malis bona retribuit, illis uidelicet, quos iustificat impios, ut deputetur fides ad iusticiam, de qua retributione Dauid dicit: Quid retribuā domino pro omnibus quæ retribuit mihi?

Rom. 8. B.

Psal. 115.

B 4

Gra-

Gratia est & illa iusta retributio, qua bonis suis meliora retribuens Deus glorificaturus est iustos: Et hoc enim gratiæ opus erit. Quia ut hoc mereatur, ipsa præueniēdo, misericorditer incipit, ipsa subsequendo custodit. Ista gratia in scripturis etiam misericordia nominatur. De qua dicit Dauid; Deus meus, misericordia eius præueniat me. Et alio loco: Misericordia tua subsequitur me, per omnes dies uitæ meæ. Præuenit igitur impium, ut fiat iustus: subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit cæcum, ut lumen quod non inuenit, donet: subsequitur uidentem, ut lumen, quod contulit, seruet. Præuenit elisum, ut surgat: subsequitur eleuatum, ne cadat. Præuenit, donans homini bonam uoluntatem; subsequitur beneuolētem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod præueniens ipsa largitur. Et ideo non solum errantem iustificando ad uiam reuocat, sed etiam bene ambulantem custodit & adiuuat, ut ad donum glorificationis æternæ perducatur. Hæc autem omnia,

omnia, id est, & uocationis nostre initia,
 & iustificationis augmenta, & glorifica-
 tionis premia in predestinatione sem-
 per Deus habuit, quia & inuocatione,
 & in iustificatione, & in glorificatione
 sanctorum gratie sue opera futura pre-
 sciuit. Ob hoc totum Deo assignat A-
postolus dicens: Nam quos presciuit, &
predestinavit conformes fieri imaginis
filij eius, ut sit ipse primogenitus in mul-
tis fratribus. Quos autem predestinavit,
hos & uocauit: & quos uocauit, hos &
iustificauit: quos autem iustificauit, illos
& glorificauit. Veruntamen, cum simul
iustificatos & glorificatos audimus, non
simul & iustificationis & glorificationis
opus presenti tempori deputemus. Iu-
stificationis enim gratia in presenti da-
tur, glorificationis autem futura serua-
tur. Ista est fidei, illa spei. Dicit autem Pau-
lus: Quia nunc per fidem ambulamus,
non per spem. Quod enim nunc sancti
credunt, tunc uidebunt. Propter quod
Ecclesie dicitur: Audi filia & uide. Quia
fides ex auditu. Vnde iustus ex fide ui-
uens, fiducialiter dicit: Credo uidere bo-

*initia aug.
 tu et finem
 uocationis
 in a Deo*

*iustificatio
 et glorifi-
 catio non per
 opus sed per
 gratiam*

B s na

na domini in terra uiuētium. Iste igitur est in homine ordo diuine redemptionis ac remunerationis, ut nunc iustificatus credat, quod tunc glorificatus accipiat. Propter quod Paulus ait: Nō quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. In hac ergo iustificatione sancti euntes eunt & flent, mittentes semina sua: in illa uerò glorificatione uenientes uenient, in exultatione portantes manipulos suos. In hac operarii patrisfamilias in uinea operantur: in illa autem denarii mercede sine dubio potentur. Istam Deus nunc donat, ut initium meriti boni gratis indignus accipiat, illam uerò in futurum repositā seruat, qua boni meriti premium accipere dignus possit, qui boni meriti principiū, cum esset indignus, accepit. Dicens igitur Paulus: Quia quos Deus iustificauit, illos & glorificauit: nō utrumq; præsenti uitæ deputat, sed ea fide quod futurum est, uelut factū firmat: quia fide propheta de Deo dicit: Qui fecit quæ futura sunt. In illa quippe immobilitate consilij sui, secundum bonum placitum eius, quod proposuit in eo, indispen-

Ad Rom. 8. D.

dispensatione plenitudinis temporum,
instaurare omnia in Christo, quæ in cæ-
lis, & quæ in terra sunt. In ipso ex æter-
nitate dispositionis suæ, in prædestina-
tione iam fecit, quæcunque effectû ope-
ris sui, tempore congruo facienda dispo-
suit. Sicut enim omne creatoris opus, si-
ne initio non potuit nec potest fieri, sic
illa sempiterna uoluntas eius, nunquam
mutabilitati subiacet, quia initium exi-
stendi non habet. Quod autem semper
sic est, ut esse non cœperit, proculdubio
sic est, ut id quod est, non esse non pos-
sit. Vera igitur immutabilitas, digne ue-
ra uocatur æternitas, in qua æternitate
incommutabilis uoluntatis suæ Creator
ille iam fecisse dicitur, quod in creatura
mutabili, prout oportune faciendum di-
sposuit, sic ritè dispositum facit. Et ideo
quæcunq; promisit, iam facta dicimus,
quia de faciendis dubitare non debe-
mus. Abraham enim pater noster (sicut
ait Apostolus) in repromissione Dei
non hæsitauit diffidentia, sed conforta-
tus est fide, dans gloriam Deo plenissi-
me sciens, quia quæcunque promisit,
potens

rò fruatur, æterna plenitudine sanitatis. Hęc autē Deus: sicut in prædestinatione semper habuit, sic per gratiam, sicut prædestinauerat, facit. Prædestinationis itaque ipsius instituatūr agnitio, cum dicit scriptura: Et præparatur uoluntas à domino. Non autem ob aliud præparata dicitur, nisi quia danda prædicitur. A quo enim præparatur per bonitatē sempiternam, ab ipso datur per indebitā gratiam. Quod ipse Dominus Ezechielis uaticinatione testatur dicens: Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo in uobis, & auferetur cor lapideum de carne uestra: Et dabo uobis cor carneum, & spiritum meum dabo in uobis. Et faciam, ut in iustificatiōibus meis ambuletis. Et iudicia mea obseruetis & faciatis. Dat ergo Deus cor nouum, ut in iustificationibus eius ambulemus, quod pertinet ad bonæ uoluntatis initiū. Dat etiam ut iudicia eius obseruemus & faciamus, quod pertinet ad bonę operationis effectum. Vnde cognoscimur Deū esse, ut bonum facere uelimus, & ut bonum facere ualeamus. Cui sensui Dauid omnino

intra Epistolam
ad Rom.

Ezech. 36. F.

Ommino concordat, gratiam bene uolendi sic ostendens, diuinæ largitatis directione donari. A Domino gressus hominis dirigentur, & uiam eius uolet. Opus quoque bonum non nisi à Deo in nobis, & in Deo à nobis fieri protestatur, dicens: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Et alio loco: In Deo faciemus uirtutē, id est, opus uirtutis. Sic autem hic pro opere uirtutis uirtutem dixit fieri, sicut Ioannes pro opere iusticiæ iusticiam dixit fieri. Ait enim: Qui facit iustitiam iustus est, sicut ille iustus est. Paulus quoque optat à nobis Dei fieri uoluntatem, dicens: Deus autem pacis qui eduxit ē mortuis pastorem magnum ouium, in sanguine testamenti æterni, dominum nostrum Iesum, aptet uos in omni bono, ut faciatis uoluntatem eius. Quid est autem facere uoluntatem eius, nisi facere opera quæ nobis inspirat, & in nobis operatur uoluntas eius? Tale aliquid & in ipsius redemptoris nostri sermonibus inuenimus dum ueritate fieri dicit, pro opere ueritatis. Sic enim loquit: Omnis qui male agit, odit
B : lucem,

lucem, & non uenit ad lucem ut non arguantur opera eius. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta. Hoc autem in Deo facimus, quod Deo in nobis faciente datur nobis ut faciamus. Quod euidenter in epistola ad Hebreos ostenditur, ubi, cū de Deo dictum esset, Aptet uos in omni bono, ut faciatis uoluntatem eius, Continuo sequitur: Faciatis in uobis quod placeat coram se. Omne igitur opus, quod à nobis in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso enim, & p̄ ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso ergo est, & uoluntas bona, & operatio bona. Quod doctor gentiū his uerbis affirmat: Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Propterea, sicut Salomon dicit: quia præparatur uoluntas à domino: sic etiā bona opera nostra Paulus à Domino asserit præparata, hoc est, in prædestinatione disposita. Dicit itaq;: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est. Non ex operibus ut ne quis glorietur. Ipsius enim

Heb. 3.

Eph. 2. B.

enim sumus factura, creati in Christo
Hiesu, in operibus bonis, quæ præpara-
uit Deus, ut in illis ambulemus. Sicut er-
go præparata est per prædestinationem
uoluntas à Domino, qua bonum ueli-
mus: sic etiam opera bona præparauit
Deus, ut in illis ambulemus. Attenda- *Uita æterna*
mus etiam uitam æternam regnumq; ce- *à Deo p'dr*
lorum diuinitus fide fidelibus præpara- *nata*
tum. Ipse quippe Christus dicturum se
dextris ostendit: Venite benedicti pa-
tris mei, percipite regnum, quod uobis
paratum est ab initio mundi. Sed & hoc
ipsum opus est gratiæ. Ex gratia enim da-
tur non solum iustificatis uita bona, sed
etiā glorificatis uita æterna: Quod Pau-
li tenemus prædicatione compertum,
dicentis: Stipēdium enim peccati mors.
Gratia autem de uita æterna, in Christo
Hiesu Domino nostro. Quir autem
mors stipendium, uita uerò æterna gra-
tia dicitur: Nisi quia illa redditur, hæc do-
natur. Sed ubi illam Deus reddit, opus
malum peccatoris hominis punit, quod
nullatenus fecisset homo, nisi discessis-
set à Deo. Cum uerò Deus uitam æter-

B

3

nam

*gratiam pro
gratia acci-
mus.*

nam donat, opus suum quod inchoauit,
iustificans impium, perficit, glorificans
iustum. Hæc autem utraq; gratia, id est,
& uita bona, & uita æterna, in Christo
Hiesu domino nostro est. De plenitudi-
ne quippe eius nos omnes accepimus,
& gratiam pro gratia, scilicet, gratiã glo-
rificationis æternæ pro gratia iustifica-
tionis indebitæ, ut gratia iustificationis
omne meritum malum deleat indebito
beneficio, & meritum bonum iugiter con-
firmet auxilio, cui gratia glorificationis
iustæ reddatur in præmio. Gratia autem
etiam ipsa ideo non iniuste dicitur, quia
nō solum donis suis Deus dona sua red-
dit, sed quia tantum etiam ibi gratia di-
uinæ retributionis exuberat, ut incom-
parabiliter atq; ineffabiliter omne meri-
tum, quamuis bonæ & ex Deo datæ, hu-
manæ uoluntatis atq; operationis exce-
dat. Quamuis enim non solum creden-
di in Christum lumen, sed etiam pro illo
patiendi uirtutem à Deo nobis donari
beatus Paulus Apostolus ostendit, di-
cens: Vobis enim donatum est, pro
Christo, non solum ut in eum credatis,
sed

Philip. i. D.

sed ut etiam pro illo patiamini. Quod utrumq; pertinet ad gratiam præsentis bonæ uitæ. Illam tamen futuræ uitæ gratiam, omnibus præsentis temporis passionib. antepōnit, dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Et alio loco: Id enim quod in præsentī est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternū gloriæ pondus operatur in nobis. Hanc gratiam non solum in præsentis uitæ iustificatione, sed etiam in futuri sæculi remuneratione, dicit gratiam permanere, & super nos, hoc est, sup omnia bona cuiuslibet hominis merita in Dei bonitate asserit abundare, dicens: Vt ostendat in sæculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Hiesu. Gratia est igitur retributio pia, qua Deus in præsentī tempore malis bona retribuit, illis uidelicet, quos iustificat impios, ut deputetur fides ad iusticiam, de qua retributione Dauid dicit: Quid retribuā domino pro omnibus quæ retribuit mihi?

Rom. 8. B.

Psal. 115.

B 4

Gra-

Gratia est & illa iusta retributio, qua bonis suis meliora retribuens Deus glorificaturus est iustos: Et hoc enim gratiæ opus erit. Quia ut hoc mereatur, ipsa præueniēdo, misericorditer incipit, ipsa subsequendo custodit. Ista gratia in scripturis etiam misericordia nominatur. De qua dicit Dauid; Deus meus, misericordia eius præueniat me. Et alio loco: Misericordia tua subsequitur me, per omnes dies uitæ meæ. Præuenit igitur impium, ut fiat iustus: subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit cæcum, ut lumen quod non inuenit, donet: subsequitur uidentem, ut lumen, quod contulit, seruet. Præuenit elisum, ut surgat: subsequitur eleuatum, ne cadat. Præuenit, donans homini bonam uoluntatem; subsequitur beneuolētem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod præueniens ipsa largitur. Et ideo non solum errantem iustificando ad uiam reuocat, sed etiam bene ambulanti custodit & adiuuat, ut ad donum glorificationis æternæ perducatur. Hæc autem omnia,

omnia, id est, & uocationis nostre initia,
& iustificationis augmenta, & glorifica-
tionis premia in predestinatione sem-
per Deus habuit, quia & inuocatione,
& in iustificatione, & in glorificatione
sanctorum gratie sue opera futura pre-
sciuit. Ob hoc totum Deo assignat A-
postolus dicens: Nam quos presciuit, &
predestinauit conformes fieri imaginis
filij eius, ut sit ipse primogenitus in mul-
tis fratribus. Quos autem predestinauit,
hos & uocauit: & quos uocauit, hos &
iustificauit: quos autem iustificauit, illos
& glorificauit. Veruntamen, cum simul
iustificatos & glorificatos audimus, non
simul & iustificationis & glorificationis
opus presentis temporis deputemus. Iu-
stificationis enim gratia in presenti da-
tur, glorificationis autem futura serua-
tur. Ista est fidei, illa spei. Dicit autem Pau-
lus: Quia nunc per fidem ambulamus,
non per spem. Quod enim nunc sancti
credunt, tunc uidebunt. Propter quod
Ecclesie dicitur: Audi filia & uide. Quia
fides ex auditu. Vnde iustus ex fide ui-
uens, fiducialiter dicit: Credo uidere bo-

*initia or-
tu et fin
morum & q
m a d n*

*iustifica-
re glorifi-
ca non in
singulis h
uis.*

B s na

na domini in terra uiuētium. Iste igitur est in homine ordo diuine redemptionis ac remunerationis, ut nunc iustificatus credat, quod tunc glorificatus accipiat. Propter quod Paulus ait: Nō quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. In hac ergo iustificatione sancti euntes eunt & flent, mittentes semina sua: in illa uerò glorificatione uenientes uenient, in exultatione portantes manipulos suos. In hac operarii patrisfamilias in uinea operantur: in illa autem denarii mercede sine dubio potentur. Istam Deus nunc donat, ut initium meriti boni gratis indignus accipiat, illam uerò in futurum repositā seruat, qua boni meriti premium accipere dignus possit, qui boni meriti principiū, cum esset indignus, accepit. Dicens igitur Paulus: Quia quos Deus iustificauit, illos & glorificauit: nō utrunq; præsenti uitæ deputat, sed ea fide quod futurum est, uelut factū firmat: quia fide propheta de Deo dicit: Qui fecit quæ futura sunt. In illa quippe immobilitate consilij sui, secundum bonum placitum eius, quod proposuit in eo, indispen-

Ad Rom. 8. D.

dispensatione plenitudinis temporum,
instaurare omnia in Christo, quæ in cæ-
lis, & quæ in terra sunt. In ipso ex æter-
nitate dispositionis suæ, in prædestina-
tione iam fecit, quæcunque effectui ope-
ris sui, tempore congruo facienda dispo-
suit. Sicut enim omne creatoris opus. si-
ne initio non potuit nec potest fieri, sic
illa sempiterna uoluntas eius, nunquam
mutabilitati subiacet, quia initium exi-
stendi non habet. Quod autem semper
sic est, ut esse non cœperit, proculdubio
sic est, ut id quod est, non esse non pos-
sit. Vera igitur immutabilitas, digne ue-
ra uocatur æternitas, in qua æternitate
incommutabilis uolūtatis suæ Creator
ille iam fecisse dicitur, quod in creatura
mutabili, prout oportunè faciendum di-
sposuit, sic ritè dispositum facit. Et ideo
quæcuncq; promisit, iam facta dicimus,
quia de faciendis dubitare non debe-
mus. Abraham enim pater noster (sicut
ait Apostolus) in repromissione Dei
non hæsitauit diffidentia, sed conforta-
tus est fide, dans gloriam Deo plenissi-
me sciens, quia quæcunque promisit,
potens

potēs est & facere. Ideo ergo in Dei promissis nulla est falsitas, quia in faciendis nulla omnipotenti est difficultas. Et propterea ibi nunquam deest uoluntatis effectus, quia uoluntas ipsa non aliud inuenitur esse quam uirtus. Quicquid autem uult, potest, qui quantum uult, tantum potest. Propterea de solo digno dicitur: Omnia quaecumque uoluit fecit. Et iterum. Subest enim tibi, cum uoles posse. Ideo diximus tantam ibi esse uirtutē uoluntatis, quanta est uoluntas ipsa uirtutis. Quia cui semper subest, cum uolet, posse, non aliud est in illo uelle quam posse. Quia ergo Deus nulla necessitate compellitur, ut aliquid nolēs promittat, nullius utique aduersitatis impeditur obstaculo, quo id quod promissit, aut minus quam uult, aut tardius faciat. Proinde potuit, sicut uoluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad poenā. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iusticiam. Quos autem prædestinauit ad poenam, non prædestinauit ad culpam. Posset enim peccatum aliquod ex prædestinatione Dei esse, si posset

posset aliquis hominum iuste peccare. Nullus autem hominum iuste peccat, quamuis eum iuste Deus peccare permittat. Iuste enim deferitur à Deo, q̄ deferit Deum. Et quia homo deferens Deum, peccat, deferens peccatorem Deus, iusticiam seruat. Quid autem magis iustum quàm ut ille, qui desiderio peccandi ià peccat, pro eo quod desiderans peccare, ipse sibi noxius efficit, semetipsum peccato suo lædere permittat? In sanctis igitur coronat deus iusticiam, quàm eis gratis ipse tribuit, gratis seruabit, gratis què perfecit. Iniquos autem cōdemnabit pro impietate uel iniusticia, quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera non sua condemnat. Hoc itaq; prædestinauit Deus, quod erat ipse factururus, aut quod fuerat largiturus. Illud uerò nullatenus prædestinauit, quod siue per gratiam, seu per iusticiam factururus ipse non fuit. Proinde diligentissimè requirendum uidetur, quid in his Deus opereatur, quos gratis iustificat: quid etiam in illis, quos iuste condemnat. Dicit enim
eximius

Lectio

eximius gentium Doctor: Si autem iniquitas nostra iusticiam Dei commendat, Quid dicemus? Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Secundum hominem dico. Absit. Hic autem iram pro condemnatione posuit, sicut alibi Ioannes Baptista dicit: Qui incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Hanc iram Phariseis & Saduceis cum obiurgatione denunciat, dicens: Genimina uiperarum, quis uobis ostendit fugere à futura ira? Ab hac ira nos dominus Christus eripuit, quod Paulus ueridica prædicatione firmauit, dicens Theſſalonicensibus: Quomodo conuerſi estis ad Deum à simulacris, seruire Deo uiuo & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem suscitauit à mortuis, Iesum qui eripuit nos ab ira uentura. Hanc iram, id est, punitionem, quæ parata est malis, alio loco interitum uocat dicens: Cum enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Quæramus itaque, utrum credendus sit Deus iniquorum opera prædestinare, pro

*Deus sui
sui opera
predestinare sicut prius opera bona*

pro quibus eos condemnet, sicut in sanctis prædestinasse dicitur, quod coronet. *disputare*
Cum uerò causam condemnationis iniquorum & glorificationis sanctorum querimus, non prædestinatos negamus, uel illos ad poenam, uel illos ad gloriam. Sed utrum, sicut creduntur prædestinata diuinitus opera bona, pro quibus glorificabuntur iusti, sic credenda sint prædestinata diuinitus opera mala, pro quibus in æternum punientur iniusti? Dicitur enim in libro Psalmorum: Iniusti punientur, & semen impiorum peribit, salus autem iustorum à domino. De utrisque & saluator noster dicit: Tunc illi ibunt in combustionem æternam. *solutio.*
In utrisque ergo, id est, iustis, & iniustis, tria quædam consideranda existimo, initium uoluntatis, progressum operis, finem retributionis. Ut in his quæcunque iusta & bona uideamus, iusto & bono Deo demus, illa autem Deo indigna nouerimus, in quibus nec bonitatem nec iusticiam inuenimus. Et considerata operum qualitate, illa credamus Deo prædestinata, quæ misericordiae uel æquitati diuinæ con-

*in bono
voluntas à
se. / si uult
operari.*

condigna reperiuntur, & congrua. Misericors enim & miserator & iustus Dominus. Ac primo totius bonæ uoluntatis initiū ab illa sempiterna trinitate (quæ unus, solus, & uerus est Deus) & prædestinatum confitemur & datum. Hoc enim hominī gratuita iustificatione tribuit præparatum, quod in æterna prædestinatione præparauerat tribuendum. Hanc uoluntatis præparationem superius sanctæ scripturæ testimonio demonstrauī, quo dictum est, præparatur uoluntas à domino. Ab ipso ergo uoluntas præparatur, qui in nobis, & uelle & perficere misericorditer operatur. Dicit enim Apostolus: Deus est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Loquens etiam Deus per prophetam, se ipsum facere confirmat, quod fidelibus donat ut faciant, secundū illud oraculū, quod est à nobis supra iam positum, quo dicit: Et faciam, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Quid est autem, faciam ut faciatis, nisi mei erit operis omne bonum, quod operati fueri-

fueritis? Ipse ergo facit, ut faciamus, quo in nobis operante, fit omne bonū quod facimus. De quo dicitur ad Hebræos: Aptet uos in omni bono, faciens in uobis quod placeat coram se. Demonstrat itaq; Dei gratia in bona uoluntate & operatione hominis, futuræ quoq; retributionis gloriam, quæ donabitur sanctis. Quis diuinæ gratiæ non esse contendat? Cū siue credentes, siue operantes, licet nostra sit fides, & nostra sint opera (sicut ipse dominus dicit: Secundum fidem tuam fiat tibi. Et beatus Ioannes prædicat: Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Paulus quoq; ita scribit: Gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus uobis, quia fides uestras annūciatur in uniuerso mundo. Opera quoq; nostra Dominus ipse testatur dicens: Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uidentes uestra bona opera, glorificent patrem uestrum qui in cœlis est) tamen quia ista cum habemus, non habemus ex nobis nata, sed à Deo donata, sicut Apostolus dicit: Nos autem non spiritum mundi accepimus,
C sed

1. Ioh. 5. a.
Ad Ephes. 1. C

ustificare
d

probatī, non sunt sine subsequētiū
 perfectione perfecti, sic subsequētes san-
 cti non possunt sine p̄cedentibus per-
 fici. Donum itaq; perfectum tunc omni-
 bus dabitur, quando sanctis æterna glo-
 rificatio tribuetur. Tunc sicut ueritas di-
 cit: iusti fulgebunt sicut soli in regno pa-
 tris sui. Illius est igitur etiam hoc donū
 perfectum, à quo est doni totius initiū,
 Quod utiq; donum nō diceretur, si non
 etiam hoc ex gratia donaretur. Vnus au-
 tem deus est, qui gratis, & uocat p̄de-
 stinatos, & iustificat uocatos, & glorifi-
 cat iustificatos. Sicut autem nō est aliud
 iustificare, nisi iustos facere, sic non est
 aliud glorificare, nisi gloriosos facere.
 Proinde, quia deus suos & iustificat &
 glorificat, sicut gratiæ ipsius opus est,
 cum facit iustos, sic gratiæ ipsius opus
 erit, cum faciet gloriosos. Quia sicut ne-
 mo potest habere ueram iusticiam, nisi
 fuerit iustificatus, sic nemo potest habe-
 re uerā gloriam, nisi fuerit glorificatus.
 Vnde autem sit uera gloria, Saluator no-
 ster, cum Iudæos increparet, ostendit, di-
 cens; Quomodo potestis uos credere,
 qui

quī gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis? Hunc sensum habens Paulus (& ueraciter dicens: Nos autem sensum Christi habemus) sicut gloriam ueram à Deo esse nouerat, ita iusticiam ueram ex Deo esse confirmat, dicens: Vt inueniar in illo, *Philip. 3. B.* non habens meam iusticiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est iusticia in fide. Et quamuis abundant plurima documenta, quibus clareat, non solum bonæ uoluntatis bonæque operationis gratiam, sed etiam ipsam sanctorum glorificationem diuinitus & inchoari prorsus & perfici, tamen arbitror etiam hæc, quæ à nobis posita sunt, ut cunctis sufficere. Et ideo iam, ut libelli series temperetur, malorū quo- *Malorum uolu-*
que uoluntatem, operationem, ac retri- *latio ad v.*
butionem considerare debemus. Vt ag- *busio uand.*
noscamus, utrum malos Deus iustus ad *4.*
hoc prædestinauerit faciendum, quod
in eis puniturus est factum, an idcirco
iniquos ad supplicium iustè prædestina-
uerit, quia eorum mala opera, licet futu-
ra, præsciret, non tamen ipse prædestina-
uit

*Ita peccati
ipſa.
Angelus.*

uit ut futura eſſent, quia non ipſe fecit ut fierent Itaque ſi initium peccati requiritur, nihil aliud, niſi ſuperbia, inuenitur. Dicit enim ſcriptura: Initium omnis peccati ſuperbia. Quæ itaque tunc initium ſumpſit, cum angelus aduerſus Deum elatus, & ipſa elatione proſtratus, per concupiſcentiam (quæ radix eſt omniũ malorũ) uolens uſurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo diſceſſit, & cecidit, in quo ſi ſtetiſſet, non cecidiſſet: ſed per concupiſcentiam malam, qua concupiuit plus extra ſe, minus factus eſt in ſe. Quam concupiſcentiam, licet explere nequiuerit, opere tamen retinuit uoluntatem. Sic ipſe ſibi iam factus eſt pœna, ut ſupplicium ſemper eſſet malo uoluntas mala, tanquam cæco ipſa cæcitas ſua. Et concupiſcentia peccandi tormentũ fieret peccatori, & rebellis ac refuga, qui illam imperturbabilem requiem fugeret, deinceps perturbationi ſeruiret, atque à bono domino relinqueretur iuſtẽ, quem ipſe reliquit iniuſtẽ. Ita factum eſt, ut perſeuerans inordinatus ex ſe ordinaretur in ſe. Et in eo, qui in ſe ordi-

nem

In ne perderet, diuini ordinis ratio non per-
raret. Hoc & in homine contigit, quem
ipse diabolus serpentina calliditate de-
iecit. A Domino quippe bono dissen-
tiens, & seruo malo consentiens, malæ
uoluntatis effectum plenum adipisci nō
potuit, quia ipsa malicia uoluntatis à
Deo non fuit. Hanc enim, si à Deo non
discederet, non haberet. Bonus ergo
Deus bonarum est conditor natura-
rum. Vidit enim Deus (sicut scriptum
est) omnia quæ fecit, & ecce bona ual-
de. In quibus omnibus quæ fecit, ra-
tionalem creaturam meliorem cæteris
fecit. Sic tamen potiori creaturæ ma-
gis uoluit inesse bonum, ut etiam infi-
mæ creaturæ nullum inesset substantia-
liter malum. Ac per hoc, superius esse
infimo bono melius creatum bonum,
cui summum bonum (quod creatum
non est, & à quo omne mutabile bo-
num creatum est) iuste dominaretur.
Cuius etiam participatione beatum es-
set, si summo bono humili dilectione
seruiret. Creaturæ quippe rationali a-
lia beatitudo nec potuit, nec potest ef-

C 4 se,

esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis est facta, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori quàm sibi. Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei posset creatoris inesse dilectio. Quia nec est alia, quæ uera sit sapientia uel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio creatoris, in qua tãto magis minusue est dilectio sui, quanto magis minusue dilectionẽ suo exhibet creatori. Voluntas porrò creaturæ rationalis, sine qua licunq; amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non uelit ad aliquid religare, quæ inter summum bonum, à quo creata est, & infimum bonũ cui prælata est, medio, quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono ueraciter fœliciterq; requiescat. Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia subleuatur, & creatori bono benè subijcitur, siue cum superbia deprimitur, ut creaturæ bonæ malè dominetur. Sicut enim fit elatione humilis, sic fit humilitate sublimis. Dicit

cit enim Dominus & Magister noster: Omnis qui se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Propter quod item scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Neque uerò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam humiles inuenit, sed dando gratiā humiles facit. Hoc ipsum enim, gratiam, Deus per gratiam donat, ut quisque eam acceperit, humilis fiat. Propter quod ipse unigenitus sanctæ humilitatis doctor atque largitor dicit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc requiem perdidērunt, qui humilitate reiecta, aduersus uitam suam tumuerunt, & in mortem per superbiam reciderunt. De talibus enim dictum est: Deiecisti eos, cum extollerentur. Talibus autem propterea Deus resistit, quia in eis superbiam ipse non fecit, per quam iniuste maluit in peccatum cadere, & per quam iuste meretur in peccato remanere. Proinde, quia initium malæ uoluntatis superbia est, quæ ex Deo non est, perspicue claret, non ex Deo esse

*ita cond
untatis à
3. siue et
supponitur.*

condigna reperiuntur, & congrua. Mi-
sericors enim & miserator & iustus Do-
minus. Ac primo totius bonæ uolunta-
tis initiū ab illa sempiterna trinitate (quæ
unus, solus, & uerus est Deus) & præde-
stinatum confitemur & datum. Hoc e-
nim hominī gratuita iustificatione tri-
buit præparatum, quod in æterna præ-
destinatione preparauerat attribuendum.
Hanc uoluntatis præparationem supe-
rius sanctæ scripturæ testimonio demō-
strauī, quo dictum est, præparatur uo-
luntas à domino. Ab ipso ergo uolun-
tas præparatur, qui in nobis, & uelle &
perficere misericorditer operatur. Dicit
enim Apostolus: Deus est enim qui o-
peratur in nobis & uelle & perficere pro
bona uoluntate. Loquens etiam Deus
per prophetam, se ipsum facere confir-
mat, quod fidelibus donat ut faciant, se-
cundū illud oraculū, quod est à nobis su-
pra iam positum, quo dicit: Et faciam, ut
in iustificationibus meis ambuletis, &
iudicia mea obseruetis & faciatis. Quid
est autem, faciam ut faciatis, nisi mei e-
rit operis omne bonum, quod operati
fueri-

fueritis? Ipse ergo facit, ut faciamus, quo
in nobis operante, sit omne bonū quod
facimus. De quo dicitur ad Hebræos:
Aptet uos in omni bono, faciens in uo-
bis quod placeat coram se. Demonstrat
itaq; Dei gratia in bona uoluntate & o-
peratione hominis, futuræ quoq; retri-
butionis gloriam, quæ donabitur san-
ctis. Quis diuinæ gratiæ non esse con-
tendat? Cū siue credentes, siue operan-
tes, licet nostra sit fides, & nostra sint ope-
ra (sicut ipse dominus dicit: Secundum
fidem tuam fiat tibi. Et beatus Ioannes
prædicat: Hæc est uictoria, quæ uincit
mundum, fides nostra. Paulus quoq; ita
scribit: Gratias ago Deo meo per Iesum
Christum pro omnibus uobis, quia fi-
des uestras annūciatur in uniuerso mun-
do. Opera quoq; nostra Dominus ipse
testatur dicens: Sic luceat lux uestra co-
ram hominibus ut uidentes uestra bona
opera, glorificent patrem uestrum qui
in cœlis est) tamen quia ista cum habe-
mus, non habemus ex nobis nata, sed à
Deo donata, sicut Apostolus dicit: Nos
autem non spiritum mundi accepimus,

C sed

1. Iohann. 5. a.
Ad Ephef. 1. C

2. Cor. 2. D.

sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus
 quæ à Deo donata sint nobis. Et quia
 quæcūq; nobis facienda donat, sicut ha-
 bere non possumus, nisi ipse nobis lar-
 giatur, sic facere, nō possumus, nisi ipse,
 nobis que largitus est, operetur. Pro-
 pterea nullatenus sinimus, immo salu-
 briter prohibemus, tā in nostra fide, quā
 in nostro opere, tāquam nostrum nobis
 aliquid uēdicare. Dicit enim uas electio-
 nis: Quid autem habes quod non acce-
 pisti? si accepisti, qd gloriaris, quasi non
 acceperis? Et in sancto Euangelio Præ-
 cursoris dominici uox est: Nō potest
 homo accipere quicquam, nisi datum ei
 fuerit de cœlo. Iacobus quoque Aposto-
 lus protestatur: Quia omne datum opti-
 mum, & omne donum perfectum, de
 sursum est descēdens à patre luminum.
 Quod est autem magis donum perfe-
 ctum, quā glorificatio futura sancto-
 rum? Nunc enim diuinorum munerum
 (ut ita dicam) nondum est perfecta per-
 fectio, utpote, ubi omnis perfectus per-
 fectionis est indignus. Namq; ille, qui di-
 xit: * Quotquot ergo pfecti sumus, hoc
 sen-

* alias Quicum-
 que.

entiamus: Idem dicit: Nō quod iam ac-
 ceperim, aut iam perfectus sim Fuit er-
 go perfectus spe future glorificationis,
 fuit autē imperfectus onere corruptio-
 nis & mortalitatis. Corpus enim quod
 corrumpitur aggrauat animā, & deprī-
 mit terrena inhabitatio sensum multa
 cogitantē Fuit perfectus expectatione
 numeris, fuit imperfectus fatigatiōe cer-
 aminis Fuit perfectus quod mente ser-
 uiebat legi dei, fuit imperfectus qđ car-
 ne seruiebat legi peccati. Fuit perfectus
 desiderii habens dissolui & esse cū Chri-
 sto, fuit autem imperfectus, quia quam-
 liu fuit in corpore, peregrinabatur a do-
 mino. Fuit perfectus, plenissimē sciens,
 quia deus, quæcunq; promisit, potēs est
 acere, fuit autem imperfectus, quia de-
 is in sanctis suis quædam nondum fe-
 cit ex omnibus quæ promisit. Propter
 quod etiam omnes antiqui iusti (sicut i-
 lem Apostolus dicit) testimonio fidei
 comprobati, non acceperunt repromis-
 sionē, deo pro nobis melius prouidēte:
 ne sine nobis perficerentur. Sicut ergo
 procedētes sancti, testimonio fidei com-
 C 2 probati,

glorificare
d

probatī, non sunt sine subsequētiū
perfectiōe perfecti, sic subsequētes san-
cti non possunt sine p̄cedentibus per-
fici. Donum itaq; perfectum tunc omni-
bus dabitur, quando sanctis æterna glo-
rificatio tribuetur. Tunc sicut ueritas di-
cit: iusti fulgebunt sicut soli in regno pa-
tris sui. Illius est igitur etiam hoc donū
perfectum, à quo est doni totius initiū,
Quod utiq; donum nō diceretur, si non
etiam hoc ex gratia donaretur. Vnus au-
tem deus est, qui gratis, & uocat p̄de-
stinatos, & iustificat uocatos, & glorifi-
cat iustificatos. Sicut autem nō est aliud
iustificare, nisi iustos facere, sic non est
aliud glorificare, nisi gloriosos facere.
Proinde, quia deus suos & iustificat &
glorificat, sicut gratiæ ipsius opus est,
cum facit iustos, sic gratiæ ipsius opus
erit, cum faciet gloriosos. Quia sicut ne-
mo potest habere ueram iusticiam, nisi
fuerit iustificatus, sic nemo potest habe-
re uerā gloriā, nisi fuerit glorificatus.
Vnde autem sit uera gloria, Saluator no-
ster, cum Iudæos increparet, ostendit, di-
cens; Quomodo potestis uos credere,
qui

qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non quaeritis? Hunc sensum habens Paulus (& ueraciter dicens: Nos autem sensum Christi habemus) sicut gloriam ueram à Deo esse nouerat, ita iusticiam ueram ex Deo esse confirmat, dicens: Vt inueniar in illo, Philp. 3. B.

non habens meam iusticiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est iusticia in fide. Et quamuis abundant plurima documenta, quibus clareat, non solum bonæ uoluntatis bonæque operationis gratiam, sed etiam ipsam sanctorum glorificationem diuinitus & inchoari prorsus & perfici, tamen arbitror etiam hæc, quæ à nobis posita sunt, ut cunctis sufficere. Et ideo iam, ut libelli series temperetur, malorum quo-

que uoluntatem, operationem, ac retributionem considerare debemus. Vt agnoscamus, utrum malos Deus iustus ad hoc prædestinauerit faciendum, quod in eis puniturus est factum, an idcirco iniquos ad supplicium iuste prædestinauerit, quia eorum mala opera, licet futura, præsciret, non tamen ipse prædestina-

Malorum uoluntatem et retributionem uide.

C. ; uit

esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis est facta, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori quàm sibi. Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei posset creatoris inesse dilectio. Quia nec est alia, quæ uera sit sapientia uel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio creatoris, in qua tãto magis minuscù est dilectio sui, quanto magis minuscù dilectionẽ suo exhibet creatori. Volũtas porrò creaturæ rationalis, sine qua licuncq̃ amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non uelit ad aliquid religare, quæ inter summum bonum, à quo creata est, & infimum bonũ cui prælata est, medio, quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono ueraciter fœliciterq̃ requiescat. Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia subleuatur, & creatori bono benè subiicitur, siue cum superbia deprimitur, ut creaturæ bonæ malè dominetur. Sicut enim fit elatione humilis, sic fit humilitate sublimis. Dicit

cit

cit enim Dominus & Magister noster: Omnis qui se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Propter quod item scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Neque uerò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam humiles inuenit, sed dando gratiã humiles facit. Hoc ipsum enim, gratiam, Deus per gratiam donat, ut quisquis eam acceperit, humilis fiat. Propter quod ipse unigenitus sanctæ humilitatis doctor atque largitor dicit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc requiem perdiderunt, qui humilitate reiecta, aduersus uitam suam tumuerunt, & in mortem per superbiam reciderunt. De talibus enim dictum est: Deiecisti eos, cum extollerentur. Talibus autem propterea Deus resistit, quia in eis superbiam ipse non fecit, per quam iniuste maluit in peccatum cadere, & per quam iuste meretur in peccato remanere. Proinde, quia initiũ malæ uoluntatis superbia est, quæ ex Deo non est, perspicue claret, non ex Deo esse

C 5

se

condigna reperiuntur, & congrua. Mi-
ihm bonu
luntatis à
s. spiritus
in p. conu.
 sericors enim & miserator & iustus Do-
 minus. Ac primo totius bonæ uolunta-
 tis initiū ab illa sempiterna trinitate (quæ
 unus, solus, & uerus est Deus) & præde-
 stinatum confitemur & datum. Hoc e-
 nim hominī gratuita iustificatione tri-
 buit præparatum, quod in æterna præ-
 destinatione præparauerat tribuendum.
 Hanc uoluntatis præparationem supe-
 rius sanctæ scripturæ testimonio demō-
 strauī, quo dictum est, præparatur uo-
 luntas à domino. Ab ipso ergo uolun-
 tas præparatur, qui in nobis, & uelle &
 perficere misericorditer operatur. Dicit
 enim Apostolus: Deus est enim qui o-
 peratur in nobis & uelle & perficere pro
 bona uoluntate. Loquens etiam Deus
 per prophetam, se ipsum facere confir-
 mat, quod fidelibus donat ut faciant, se-
 cundū illud oraculū, quod est à nobis su-
 pra iam positum, quo dicit: Et faciam, ut
 in iustificationibus meis ambuletis, &
 iudicia mea obseruetis & faciatis. Quid
 est autem, faciam ut faciatis, nisi mei e-
 rit operis omne bonum, quod operati
 fueri-

fueritis? Ipse ergo facit, ut faciamus, quo
in nobis operante, sit omne bonū quod
facimus. De quo dicitur ad Hebræos:
Aptet uos in omni bono, faciens in uo-
bis quod placeat coram se. Demonstrat
itaq; Dei gratia in bona uoluntate & o-
peratione hominis, futuræ quoq; retri-
butionis gloriā, quæ donabitur san-
ctis. Quis diuinæ gratiæ non esse con-
tendat? Cū siue credentes, siue operan-
tes, licet nostra sit fides, & nostra sint ope-
ra (sicut ipse dominus dicit: Secundum
fidem tuam fiat tibi. Et beatus Ioannes
prædicat: Hæc est uictoria, quæ uincit
mundum, fides nostra. Paulus quoq; ita
scribit: Gratias ago Deo meo per Iesum
Christum pro omnibus uobis, quia fi-
des uestras annūciatur in uniuerso mun-
do. Opera quoq; nostra Dominus ipse
testatur dicens: Sic luceat lux uestra co-
ram hominibus ut uidentes uestra bona
opera, glorificent patrem uestrum qui
in cœlis est) tamen quia ista cum habe-
mus, non habemus ex nobis nata, sed à
Deo donata, sicut Apostolus dicit: Nos
autem non spiritum mundi accepimus,
C sed

1. Ioh. 1. 5. a.
Ad Ephes. 1. C

Gratia est & illa iusta retributio, qua bonis suis meliora retribuens Deus glorificaturus est iustos: Et hoc enim gratie opus erit. Quia ut hoc mereatur, ipsa praeueniendo, misericorditer incipit, ipsa subsequendo custodit. Ista gratia in scripturis etiam misericordia nominatur. De qua dicit David: Deus meus, misericordia eius praeueniat me. Et alio loco: Misericordia tua subsequitur me, per omnes dies uite meae. Præuenit igitur impium, ut fiat iustus: subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit cæcum, ut lumen quod non inuenit, donet: subsequitur uidentem, ut lumen, quod contulit, seruet. Præuenit elisum, ut surgat: subsequitur eleuatam, ne cadat. Præuenit, donans homini bonam uoluntatem; subsequitur beneuolentem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod praeueniens ipsa largitur. Et ideo non solum errantem iustificando ad uiam reuocat, sed etiam bene ambulantem custodit & adiuuat, ut ad donum glorificationis eterne perducatur. Hæc autem omnia,

omnia, id est, & uocationis nostre initia,
 & iustificationis augmenta, & glorifica-
 tionis premia in predestinatione sem-
 per Deus habuit, quia & inuocatione,
 & in iustificatione, & in glorificatione
 sanctorum gratie sue opera futura pre-
 sciuit. Ob hoc totum Deo assignat A-
 postolus dicens: Nam quos presciuit, &
predestinauit conformes fieri imaginis
filij eius, ut sit ipse primogenitus in mul-
tis fratribus. Quos autem predestinauit,
hos & uocauit: & quos uocauit, hos &
iustificauit: quos autem iustificauit, illos
& glorificauit. Veruntamen, cum simul
iustificatos & glorificatos audimus, non
simul & iustificationis & glorificationis
opus presentis temporis deputemus. Iu-
stificationis enim gratia in presenti da-
tur, glorificationis autem futura serua-
tur. Ista est fidei, illa spei. Dicit aut Paulus:
Quia nunc per fidem ambulamus,
non per spem. Quod enim nunc sancti
credunt, tunc uidebunt. Propter quod
Ecclesie dicitur: Audi filia & uide. Quia
fides ex auditu. Vnde iustus ex fide ui-
uens, fiducialiter dicit: Credo uidere bo-

*scilicet omnia
 in eo sunt
 nostra & omnia
 a Deo*

*iustificatio
 & gloria
 hic nunc
 in presenti
 uis.*

B s na

na domini in terra uiuētium. Iste igitur est in homine ordo diuine redemptionis ac remunerationis, ut nunc iustificatus credat, quod tunc glorificatus accipiat. Propter quod Paulus ait: Nō quod iam acceperim, aut iam perfectus sim. In hac ergo iustificatione sancti euntes eunt & flent, mittentes semina sua: in illa uerò glorificatione uenientes uenient, in exultatione portantes manipulos suos. In hac operarii patrisfamilias in uinea operantur: in illa autem denarii mercede sine dubio potentur. Istam Deus nunc donat, ut initium meriti boni gratis indignus accipiat, illam uerò in futurum repositā seruat, qua boni meriti præmium accipere dignus possit, qui boni meriti principiū, cum esset indignus, accepit. Dicens igitur Paulus: Quia quos Deus iustificauit, illos & glorificauit: nō utrunq; præsentī uitæ deputat, sed ea fide quod futurum est, uelut factū firmat: quia fide propheta de Deo dicit: Qui fecit quæ futura sunt. In illa quippe immobilitate consilij sui, secundum bonum placitum eius, quod proposuit in eo, indispen-

Ad Rom. 8. D.

dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt. In ipso ex æternitate dispositionis suæ, in prædestinatione iam fecit, quæcunque effectui operis sui, tempore congruo facienda disposuit. Sicut enim omne creatoris opus, sine initio non potuit nec potest fieri, sic illa sempiterna uoluntas eius, nunquam mutabilitati subiacet, quia initium existendi non habet. Quod autem semper sic est, ut esse non cœperit, proculdubio sic est, ut id quod est, non esse non possit. Vera igitur immutabilitas, digne uera uocatur æternitas, in qua æternitate incommutabilis uoluntatis suæ Creator ille iam fecisse dicitur, quod in creatura mutabili, prout oportune faciendum disposuit, sic ritè dispositum facit. Et ideo quæcunq; promisit, iam facta dicimus, quia de faciendis dubitare non debemus. Abraham enim pater noster (sicut ait Apostolus) in repromissione Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo plenissime sciens, quia quæcunque promisit,

potens

potēs est & facere. Ideo ergo in Dei promissis nulla est falsitas, quia in faciendis nulla omnipotenti est difficultas. Et propterea ibi nunquam deest uoluntatis effectus, quia uoluntas ipsa non aliud inuenitur esse quam uirtus. Quicquid autem uult, potest, qui quantum uult, tantum potest. Propterea de solo digno dicitur: Omnia quaecumque uoluit fecit. Et iterum. Subest enim tibi, cum uoles posse. Ideo diximus tantam ibi esse uirtutē uoluntatis, quanta est uoluntas ipsa uirtutis. Quia cui semper subest, cum uolet, posse, non aliud est in illo uelle quam posse. Quia ergo Deus nulla necessitate compellitur, ut aliquid nolēs promittat, nullius utique aduersitatis impeditur obstaculo, quo id quod promissit, aut minus quam uult, aut tardius faciat. Proinde potuit, sicut uoluit, prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad poenā. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iusticiam. Quos autem prædestinauit ad poenam, non prædestinauit ad culpam. Posset enim peccatum aliquod ex prædestinatione Dei esse, si posset

posset aliquis hominum iuste peccare. Nullus autem hominum iuste peccat, quamvis eum iuste Deus peccare permittat. Iuste enim deseritur à Deo, q̄ deserit Deum. Et quia homo deserens Deum, peccat, deserens peccatorem Deus, iusticiam servat. Quid autem magis iustum quàm ut ille, qui desiderio peccandi iā peccat, pro eo quod desiderans peccare, ipse sibi noxius efficit, semetipsum peccato suo lædere permittat. In sanctis igitur coronat deus iusticiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis servabit, gratis quē perfecit. Iniquos autem cōdemnabit pro impietate uel iniusticia, quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera non sua condemnat. Hoc itaq; prædestinavit Deus, quod erat ipse facturus, aut quod fuerat largiturus. Illud uerò nullatenus prædestinavit, quod siue per gratiam, seu per iusticiam facturus ipse non fuit. Proinde diligentissimè requirendum uidetur, quid in his Deus operetur, quos gratis iustificat: quid etiam in illis, quos iustè condemnat. Dicit enim
eximius

in

eximius gentium Doctor: Si autem iniquitas nostra iusticiam Dei commendat, Quid dicemus? Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Secundum hominem dico. Absit. Hic autem iram pro condemnatione posuit, sicut alibi Ioannes Baptista dicit: Qui incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Hanc iram Phariseis & Saduceis cum obiurgatione denunciat, dicens: Genimina uiperarum, quis uobis ostendit fugere à futura ira? Ab hac ira nos dominus Christus eripuit, quod Paulus ueridica prædicatione firmauit, dicens Thessalonicensibus: Quomodo conuersi estis ad Deum à simulacris, seruire Deo uiuo & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem suscitauit à mortuis, Iesum qui eripuit nos ab ira uentura. Hanc iram, id est, punitionem, quæ parata est malis, alio loco interitum uocat dicens: Cum enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Quæramus itaque, utrum credendus sit Deus iniquorum opera prædestinare, pro

*Deus sui
operum
sestinauit sicut pater bona*

pro quibus eos condemnet, sicut in sanctis prædestinasse dicitur, quod coronet. Cum uero causam condemnationis iniquorum & glorificationis sanctorum querimus, non prædestinatos negamus, uel illos ad poenam, uel illos ad gloriam. Sed utrum, sicut creduntur prædestinata diuinitus opera bona, pro quibus glorificabuntur iusti, sic credenda sint prædestinata diuinitus opera mala, pro quibus in æternum punientur iniusti? Dicitur enim in libro Psalmorum: Iniusti punientur, & semen impiorum peribit, salus autem iustorum à domino. De utrisque & saluator noster dicit: Tunc illi ibunt in combustionem æternam. In utrisque ergo, id est, iustis, & iniustis, tria quædam consideranda existimo, initium uoluntatis, progressum operis, finem retributionis. Ut in his quæcunque iusta & bona uideamus, iusto & bono Deo demus, illa autem Deo indigna nouerimus, in quibus nec bonitatem nec iusticiam inuenimus. Et considerata operum qualitate, illa credamus Deo prædestinata, quæ misericordiae uel æquitati diuinæ con-

Supra

solutio.

condigna reperiuntur, & congrua. *Misericors enim & miserator & iustus Dominus.* *Ac primo totius bonæ uoluntatis initiū ab illa sempiterna trinitate (quæ unus, solus, & uerus est Deus) & prædestinatum confitemur & datum.* Hoc enim hominī gratuita iustificatione tribuit præparatum, quod in æterna prædestinatione præparauerat attribuendum. Hanc uoluntatis præparationem superius sanctæ scripturæ testimonio demonstrauī, quo dictum est, præparatur uoluntas à domino. Ab ipso ergo uoluntas præparatur, qui in nobis, & uelle & perficere misericorditer operatur. Dicit enim Apostolus: Deus est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Loquens etiam Deus per prophetam, se ipsum facere confirmat, quod fidelibus donat ut faciant, secundū illud oraculū, quod est à nobis supra iam positum, quo dicit: Et faciam, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Quid est autem, faciam ut faciatis, nisi mei erit operis omne bonum, quod operati fueri-

fueritis? Ipse ergo facit, ut faciamus, quo in nobis operante, fit omne bonū quod facimus. De quo dicitur ad Hebræos: Aptet uos in omni bono, faciens in uobis quod placeat coram se. Demonstrat itaq; Dei gratia in bona uoluntate & operatione hominis, futuræ quoq; retributionis gloriam, quæ donabitur sanctis. Quis diuinæ gratiæ non esse contendat? Cū siue credentes, siue operantes, licet nostra sit fides, & nostra sint opera (sicut ipse dominus dicit: Secundum fidem tuam fiat tibi. Et beatus Ioannes prædicat: Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Paulus quoq; ita scribit: Gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus uobis, quia fides uestras annūciatur in uniuerso mundo. Opera quoq; nostra Dominus ipse testatur dicens: Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uidentes uestra bona opera, glorificent patrem uestrum qui in cœlis est) tamen quia ista cum habemus, non habemus ex nobis nata, sed à Deo donata, sicut Apostolus dicit: Nos autem non spiritum mundi accepimus, C sed

1. Iohann. 3. a.
Ad Ephes. 1. C

1. Cor. 2. D.

sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus
 quæ à Deo donata sint nobis. Et quia
 quæcūq; nobis facienda donat, sicut ha-
 bere non possumus, nisi ipse nobis lar-
 giatur, sic facere, nō possumus, nisi ipse,
 nobis quæ largitus est, operetur. Pro-
 pterea nullatenus sinimus, immo salu-
 briter prohibemus, tã in nostra fide, quã
 in nostro opere, tãquam nostrum nobis
 aliquid uēdicare. Dicit enim uas electio-
 nis: Quid autem habes quod non acce-
 pisti: si accepisti, qd gloriaris, quasi non
 acceperis: Et in sancto Evangelio Præ-
 cursoris dominici uox est: Nō potest
 homo accipere quicquam, nisi datum ei
 fuerit de cœlo. Iacobus quoque Aposto-
 lus protestatur: Quia omne datum opti-
 mum, & omne donum perfectum, de
 sursum est descēdens à patre luminum.
 Quod est autem magis donum perfe-
 ctum, quàm glorificatio futura sancto-
 rum: Nunc enim diuinorum munerum
 (ut ita dicam) nondum est perfecta per-
 fectio, utpote, ubi omnis perfectus per-
 fectionis est indignus. Namq; ille, qui di-
 xit: * Quotquot ergo pfecti sumus, hoc
 sen-

* alias *Quicum-
que.*

sentiamus: Idem dicit: Nō quod iam ac-
 ceperim, aut iam perfectus sim Fuit er-
 go perfectus spe future glorificationis,
 fuit autē imperfectus onere corruptio-
 nis & mortalitatis. Corpus enim quod
 corrumpitur aggrauat animā, & deprī-
 mit terrena inhabitatio sensum multa
 cogitantē Fuit perfectus expectatione
 muneris, fuit imperfectus fatigatiōe cer-
 taminis Fuit perfectus quod mente ser-
 uiebat legi dei, fuit imperfectus qd car-
 ne seruiebat legi peccati. Fuit perfectus
 desiderium habens dissolui & esse cū Chri-
 sto, fuit autem imperfectus, quia quam-
 diu fuit in corpore, peregrinabatur à do-
 mino. Fuit perfectus, plenissimē sciens,
 quia deus, quæcunq; promisit, potēs est
 facere, fuit autem imperfectus, quia de-
 us in sanctis suis quædam nondum fe-
 cit ex omnibus quæ promisit. Propter
 quod etiam omnes antiqui iusti (sicut i-
 dem Apostolus dicit) testimonio fidei
 comprobati, non acceperunt repromis-
 sionē, deo pro nobis melius prouidēte:
 ne sine nobis perficerentur. Sicut ergo
 procedētes sancti, testimonio fidei com-
 probati,

C a

probatī,

probat, non sunt sine subsequentiū perfectione perfecti, sic subsequētes sancti non possunt sine p̄cedentibus perfici. Donum itaq; perfectum tunc omnibus dabitur, quando sanctis æterna glorificatio tribuetur. Tunc sicut ueritas dicit: iusti fulgebunt sicut soli in regno patris sui. Illius est igitur etiam hoc donū perfectum, à quo est doni totius initiū, Quod utiq; donum nō diceretur, si non etiam hoc ex gratia donaretur. Vnus autem deus est, qui gratis, & uocat p̄destinatos, & iustificat uocatos, & glorificat iustificatos. Sicut autem nō est aliud iustificare, nisi iustos facere, sic non est aliud glorificare, nisi gloriosos facere. Proinde, quia deus suos & iustificat & glorificat, sicut gratiæ ipsius opus est, cum facit iustos, sic gratiæ ipsius opus erit, cum faciet gloriosos. Quia sicut nemo potest habere ueram iusticiam, nisi fuerit iustificatus, sic nemo potest habere uerā gloriam, nisi fuerit glorificatus. Vnde autem sit uera gloria, Saluator noster, cum ludæos increparet, ostendit, dicens; Quomodo potestis uos credere, qui

ificare

esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis est facta, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori quàm sibi. Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei posset creatoris inesse dilectio. Quia nec est alia, quæ uera sit sapientia uel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio creatoris, in qua tãto magis minusue est dilectio sui, quanto magis minusue dilectionẽ suo exhibet creatori. Voluntas porrò creaturæ rationalis, sine qua licuncq; amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non uelit ad aliquid religare, quæ inter summum bonum, à quo creata est, & infimum bonũ cui prælata est, medio, quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono ueraciter foeliciterq; requiescat. Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia subleuatur, & creatori bono benè subijcitur, siue cum superbia deprimitur, ut creaturæ bonæ malè dominetur. Sicut enim fit elatione humilis, sic fit humilitate sublimis. Dicit

cit enim Dominus & Magister noster: Omnis qui se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Propter quod item scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Neque uerò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam humiles inuenit, sed dando gratiã humiles facit. Hoc ipsum enim, gratiam, Deus per gratiam donat, ut quisquis eam acceperit, humilis fiat. Propter quod ipse unigenitus sanctæ humilitatis doctor atque largitor dicit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc requiem perdidērunt, qui humilitate reiecta, aduersus uitam suam tumuerunt, & in mortem per superbiam reciderunt. De talibus enim dictum est: Deiecisti eos, cum extollerentur. Talibus autem propterea Deus resistit, quia in eis superbiam ipse non fecit, per quam iniuste maluit in peccatum cadere, & per quam iuste meretur in peccato remanere. Proinde, quia initiū malæ uoluntatis superbia est, quæ ex Deo non est, perspicue claret, non ex Deo esse

C 5 se

illius rei Deus ultor est, cuius author nō est, id est, iniquitatis quam potest Deus punire, non facere. Scriptum est enim: Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et: Scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat. Et iterum: Deus fidelis, in quo non est iniquitas, iustus & sanctus Dominus. Iniquitas igitur, quia in Deo nō est, utiq; ex Deo nō est. Quæ est autem iniquitas, nisi mala concupiscentia? quam ex Deo non esse Ioannes Apostolus manifestat, dicens: Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, quia omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia uitæ quæ non est ex patre, sed ex mundo est, Hic autem mundi nomine homines significat mūdi istius dilectores, qui non ideo pro dilectione mūdi puniēdi sunt, quia aliquam substantiam malam diligūt, cum substantia naturaliter nulla sit mala, sed quia dilectionis ordinem non tenentes, dum plus iusto diligunt mundum,

Dent. 32.

dum, minus Deum diligunt, quam diligere debuerunt. Non autem aliquid inordinatum Deus fecit, nec aliquid inordinatum fieri prædestinavit, qui per Apostolum suum imperat, ut omnia honestè & secundum ordinem fiant. Propter quod & in sanctis Eloquijs, ut peccatum vitetur, charitas præcipitur. Scriptum est enim: Ordinavit in me charitatem. Huic ordini cōgratulatur Apostolus dicens: Nam & si corpore absens sum, sed spiritu uobiscum sum, gaudens & uidens ordinem uestrum. Peccati uerò initium, si attendatur, puto, quod nihil est aliud, quam inordinatarū rerum inordinata rationalis creaturæ dilectio, quæ sponte perdendo dilectionis ordinem perdidit & salutem. Ad hoc nō est à Deo prædestinata rationalis creatura. Neq; enim alia est eius prædestinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio. In qua nullius causamali poterit inueniri, quia ex uoluntate Dei nunquā processit origo peccati. Misericors etenim dominus & iustus, de quo alio loco scriptum est: Misericordiam & ueritatem

tem diligit Dominus Deus. In omnibus ergo operibus eius, aut iusta ueritas custoditur, aut pia misericordia prærogatur. Porro autem, cum negare non possumus, à Deo bono factum hominē bonum, si dixerimus eum à Deo prædestinatum ad opus aliquod malū, nos Deo misericordi & iusto tale opus (quod absit) adscribimus, ubi nec misericors possit inueniri, nec iustus. Si enim, eū à Deo fieret homo, sic erat in presenti opere Dei bonus, in prædestinatione eius esset malus, proculdubio Dei opere malus futurus erat, à quo ad peccandum prædestinatus fiebat. Vbi statim illa consequetur absurditas, ut dicatur, quia Deus (de quo Propheta dicit) Qui fecit quæ futura sunt, in se habuit (quod absit) iniquitatis originem, si hominem à se factum ipse prædestinauerat peccatorem. Prædestinatio enim eius, preparatio est operum eius. Et sicut competit Deo bono, ut causa sit totius operis boni, sic incongruum est, ut imputetur causa cuiuslibet operis mali. Deinde attendimus, quia nulla ratio redditur, quæ homo ad pecca-

peccatum prædestinatus à Deo credatur. Si enim in his, quos Deus & pater Domini nostri Iesu Christi benedixit in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit eos in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinavit eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Si ergo in his causa prædestinationis queratur, non utique alia, sed sola gratuita Dei misericordia reperitur. Ipse est enim de quo dicit Psalmus: Misericors & miserator dominus, longanimis & multæ misericordiæ, non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur. Nō secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quia secundum altitudinem cœli à terra elongavit iniquitates nostras à nobis. Sicut misertur pater filiis, ita misertus est dominus timentibus eum. In his omnibus tot ac talibus bonis, quæ dominus retribuit malis, quid aliud quàm indebita misericordia canitur? quid aliud quàm gratuita pietas

tem diligit Dominus Deus. In omnibus ergo operibus eius, aut iusta ueritas custoditur, aut pia misericordia prærogatur. Porro autem, cum negare non possumus, à Deo bono factum hominē bonum, si dixerimus eum à Deo prædestinatum ad opus aliquod malū, nos Deo misericordi & iusto tale opus (quod absit) adscribimus, ubi nec misericors possit inueniri, nec iustus. Si enim, eū à Deo fieret homo, sic erat in presenti opere Dei bonus, in prædestinatione eius esset malus, proculdubio Dei opere malus futurus erat, à quo ad peccandum prædestinatus fiebat. Vbi statim illa consequetur absurditas, ut dicatur, quia Deus (de quo Propheta dicit) Qui fecit quæ futura sunt, in se habuit (quod absit) iniquitatis originem, si hominem à se factum ipse prædestinauerat peccatorem. Prædestinatio enim eius, preparatio est operum eius. Et sicut competit Deo bono, ut causa sit totius operis boni, sic incongruum est, ut imputetur causa cuiuslibet operis mali. Deinde attendimus, quia nulla ratio redditur, qua homo ad pecca-

peccatum prædestinatus à Deo credatur. Si enim in his, quos Deus & pater Domini nostri Iesu Christi benedixit in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit eos in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinavit eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Si ergo in his causa prædestinationis queratur, non utique alia, sed sola gratuita Dei misericordia reperitur. Ipse est enim de quo dicit Psalmus: Misericors & miserator dominus, longanimis & multæ misericordiæ, non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur. Nō secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quia secundum altitudinem cœli à terra elongavit iniquitates nostras à nobis. Sicut misertus pater filiis, ita misertus est dominus timentibus eum. In his omnibus tot ac talibus bonis, quæ dominus retribuit malis, quid aliud quam indebita misericordia canitur? quid uero aliud quam gratuita pietas

*that peccati
ybia.
Angelis.*

uit ut futura essent, quia non ipse fecit ut fierent. Itaque si initium peccati requiritur, nihil aliud, nisi superbia, inuenitur. Dicit enim scriptura: Initium omnis peccati superbia. Quæ itaque tunc initium sumplit, cum angelus aduersus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus, per concupiscentiam (quæ radix est omnium malorum) uolens usurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit, & cecidit, in quo si stetisset, non cecidisset: sed per concupiscentiam malam, qua concupuit plus extrane, minus factus est in se. Quam concupiscentiam, licet explere nequiverit, opere tamen retinuit uoluntatem. Sic ipse sibi iam factus est poena, ut supplicium semper esset malo uoluntas mala, tanquam cæco ipsa cecitas sua. Et concupiscentia peccandi tormentum fieret peccatori, & rebellis ac refuga, qui illam imperturbabilem requiem fugeret, deinceps perturbationi seruiret, atque à bono domino relinqueretur iuste, quem ipse reliquit iniuste. Ita factum est, ut perseverans inordinatus ex se ordinaretur in se. Et in eo, qui in se ordi-

nem

In ne perderet, diuini ordinis ratio non per-
raret. Hoc & in homine contigit, quem
ipse diabolus serpentina calliditate de-
iecit. A Domino quippe bono dissen-
tiens, & seruo malo consentiens, malæ
uoluntatis effectum plenum adipisci nō
potuit, quia ipsa malicia uoluntatis à
Deo non fuit. Hanc enim, si à Deo non
discederet, non haberet. Bonus ergo
Deus bonarum est conditor natura-
rum. Vidit enim Deus (sicut scriptum
est) omnia quæ fecit, & ecce bona ual-
de. In quibus omnibus quæ fecit, ra-
tionalem creaturam meliorem cæteris
fecit. Sic tamen potiori creaturæ ma-
gis uoluit inesse bonum, ut etiam infi-
mæ creaturæ nullum inesset substantia-
liter malum. Ac per hoc, superius esse
infimo bono melius creatum bonum,
cui summum bonum (quod creatum
non est, & à quo omne mutabile bo-
num creatum est) iuste dominaretur.
Cuius etiam participatione beatum es-
set, si summo bono humili dilectione
seruaret. Creaturæ quippe rationali a-
lia beatitudo nec potuit, nec potest ef-

C 4 sc,

esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta, sed etiam à quo rationalis est facta, maiorem dilectionem exhibeat bono creatori quàm sibi. Neque enim ei inesse posset ullatenus ratio, nisi ei posset creatoris inesse dilectio. Quia nec est alia, quæ uera sit sapientia uel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio creatoris, in qua tãto magis minusue est dilectio sui, quanto magis minusue dilectionẽ suo exhibet creatori. Voluntas porrò creaturæ rationalis, sine qua licunq; amore non potest esse. Nec sic potest diligere, ut amorem suum non uelit ad aliquid religare, quæ inter summum bonum, à quo creata est, & infimum bonũ cui prælata est, medio, quodam loco posita, profecto aut in infimo bono necesse est miserabiliter iaceat, aut in summo bono ueraciter foeliciterq; requiescat. Quodam etenim amore rapitur, seu cum obedientia subleuatur, & creatori bono benè subijcitur, siue cum superbia deprimitur, ut creaturæ bonæ malè dominetur. Sicut enim fit elatione humilis, sic fit humilitate sublimis. Dicit

cit enim Dominus & Magister noster: Omnis qui se exaltauerit, humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur. Propter quod item scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Neque uerò Deus humiles, quibus dat gratiam, ante datam humiles inuenit, sed dando gratiā humiles facit. Hoc ipsum enim, gratiam, Deus per gratiam donat, ut quisquis eam acceperit, humilis fiat. Propter quod ipse unigenitus sanctæ humilitatis doctor atque largitor dicit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc requiem perdiderunt, qui humilitate reiecta, aduersus uitam suam tumuerunt, & in mortem per superbiam reciderunt. De talibus enim dictum est: Deiecisti eos, cum extollerentur. Talibus autem propterea Deus resistit, quia in eis superbiam ipse non fecit, per quam iniuste maluit in peccatum cadere, & per quam iuste meretur in peccato remanere. Proinde, quia initiū malæ uoluntatis superbia est, quæ ex Deo non est, perspicuè claret, non ex Deo es-

C 5 se

se hominibus interitum malæ operationis, sed à iusto iudice retribui malis interitum ultionis. Mala quippe uoluntas non pertinet ad optimum creatorem: ista uero iniusti angeli, hominisque damnatio pertinet ad æquissimū cognitorem. Ad uoluntatem igitur malam Deus hominem non prædestinauit, quia homini eam daturus ipse non fuit. Quomodo enim Deus hominem, quem ad imaginem suam fecit prædestinaret ad malam uoluntatem, quam ipse non fecit? Itaque peccare in hoc homo cœpit, in quo à Deo discessit. Scriptum est enim: Quia initium superbiæ apostatare à Deo. Et alio loco: Ecce omnes, qui se elongant à te, peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Isti ergo, qui se elongant & torquantur à Deo, utique peccando pereunt, per suam malam uoluntatem, quæ non est ex Deo. Perdet autem illos Deus iuste iudicando, quod competit Deo. Non enim eos Deus iudicio perderet, nisi per suas iniquitates ipsi perissent, Scriptum est enim: Defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. Defectus

ctus ergo à summo bono ad infimum bonum, hoc est peccatoris proprium & uoluntarium malum, quo malo seipsum perdit iniustus. Et quia huic malo author non est Deus, sed homo peruersus, digne itaque homini, qui se perdidit peccato, redditur in tormentis æterna perditio, ut pereat quidem, qui perire uoluit, non tamen sic pereat, quemadmodum uoluit. Qui enim si peribit, delectatione peccatorum illectus, ut si posset fieri, maneret in opere peccati perpetuus, iuste quidem est in perditione peccati dimissus, quo propria cecidit uoluntate: sed non ibi fuit impune dimitendus, ne Deus fidelis, in quo non est iniquitas, qui est iustus & sanctus, si peccatorem semper in peccato relinqueret impunitum, putaretur illi placere peccatum. Quam sententiam in quibusdam Deus arguit, per Malachiam prophetam, qui dicunt: Omnis qui facit malum, bonus est coram Domino, & ipse in eo placuit, & ubi est Deus iusticie. Iustę igitur est subsequuta seueritas iudicis, ubi præcessit iniquitas peccatoris, quia
illius

Dent. 32.

illius rei Deus ultor est, cuius author nō est, id est, iniquitatis quam potest Deus punire, non facere. Scriptum est enim: Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et: Scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleretur, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat. Et iterum: Deus fidelis, in quo non est iniquitas, iustus & sanctus Dominus. Iniquitas igitur, quia in Deo nō est, utiq; ex Deo nō est. Quæ est autem iniquitas, nisi mala concupiscentia; quam ex Deo non esse Ioannes Apostolus manifestat, dicens: Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, quia omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia uitæ quæ non est ex patre, sed ex mundo est, Hic autem mundi nomine homines significat mūdi istius dilectores, qui non ideo pro dilectione mūdi puniēdi sunt, quia aliquam substantiam malam diligūt, cum substantia naturaliter nulla sit mala, sed quia dilectionis ordinem non tenentes, dum plus iusto diligunt mundum,

dum, minus Deum diligunt, quam diligere debuerunt. Non autem aliquid inordinatum Deus fecit, nec aliquid inordinatum fieri prædestinavit, qui per Apostolum suum imperat, ut omnia honestè & secundum ordinem fiant. Propter quod & in sanctis Eloquijs, ut peccatum vitetur, charitas præcipitur. Scriptum est enim: Ordinavit in me charitatem. Huic ordini cōgratulatur Apostolus dicens: Nam & si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum, gaudens & videns ordinem uestrum. Peccati vero initium, si attendatur, puto, quòd nihil est aliud, quàm inordinatarum rerum inordinata rationalis creaturæ dilectio, quæ sponte perdendo dilectionis ordinem perdidit & salutem. Ad hoc nō est à Deo prædestinata rationalis creatura. Neque enim alia est eius prædestinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio. In qua nullius causa mali poterit inueniri, quia ex voluntate Dei nunquā processit origo peccati. Misericors etenim dominus & iustus, de quo alio loco scriptum est: Misericordiam & veritatem

tem diligit Dominus Deus. In omnibus ergo operibus eius, aut iusta ueritas custoditur, aut pia miser cordia prærogatur. Porro autem, cum negare non possumus, à Deo bono factum hominē bonum, si dixerimus eum à Deo prædestinatum ad opus aliquod malū, nos Deo misericordi & iusto tale opus (quod absit) adscribimus, ubi nec misericors possit inueniri, nec iustus. Si enim, eū à Deo fieret homo, sic erat in presenti opere Dei bonus, in prædestinatione eius esset malus, proculdubio Dei opere malus futurus erat, à quo ad peccandum prædestinatus fiebat. Vbi statim illa consequetur absurditas, ut dicatur, quia Deus (de quo Propheta dicit) Qui fecit quæ futura sunt, in se habuit (quod absit) iniquitatis originem, si hominem à se factum ipse prædestinauerat peccatorem. Prædestinatio enim eius, præparatio est operum eius. Et sicut competit Deo bono, ut causa sit totius operis boni, sic incongruum est, ut imputetur causa cuiuslibet operis mali. Deinde attendimus, quia nulla ratio redditur, quæ homo ad pecca-

peccatum prædestinatus à Deo credatur. Si enim in his, quos Deus & pater Domini nostri Iesu Christi benedixit in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit eos in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinavit eos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. Si ergo in his causa prædestinationis queratur, non utique alia, sed sola gratuita Dei misericordia reperitur. Ipse est enim de quo dicit Psalmus: Misericors & miserator dominus, longanimis & multæ misericordiæ, non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur. Nō secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quia secundum altitudinem cœli à terra elongavit iniquitates nostras à nobis. Sicut misertus pater filiis, ita misertus est dominus timentibus eum. In his omnibus tot ac talibus bonis, quæ dominus retribuit malis, quid aliud quam indebita misericordia canitur? quid uero aliud quam gratuita pietas

pietas prædicatur? Nam & in eo, quod non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis, gratuita manifestatur iustificatio impiorum. Et in eo, quod sicut miseretur pater filiis, ita misertus est dominus timentibus eum, gratuita claret per eandem fidei iustificationem adoptio filiorum. Neque enim, sicut pater filiis miseretur, nisi nobis gratia pater factus, nos sibi filios facere dignaretur. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hæc est in sanctis causa prædestinationis diuinæ, præparatio scilicet iustificatiōis & adoptionis indebitæ, quam quia non merebatur uoluntas hominis mala, non est eius causa, nisi sola Dei uoluntas bona. In his autem, qui putantur prædestinati, non ad luenda supplicia, sed ad perpetranda peccata, cum causa prædestinationis quæritur, non inuenio, quid respondere posset, quisquis hanc asserere meditatur. Nunquid enim, sicut rectè dicimus, ad hoc prædestinatos sanctos, ut Deo in eis misericorditer operante, ex
malis

malis fierent boni, & ex impijs iusti, qđ
 tum dicimus, ad Dei gloriam dicimus,
 Nunquid sic, recte dicere poterimus,
 ad hoc predestinatos iniquos ut Deo in
 eis, etsi non misericorditer, saltem iuste
 operante, ex bonis fierent mali, aut ex iu
 stis fierent impij? Absit hoc a nobis atq;
 ab omnib. Christianis, ut causam cuiusli
 bet peccati quisquam deputare diuinæ
 audeat æquitati: cum nec malitiæ nec im
 pietatis cuiusquam causa esse possit, nisi
 in eo, qui malus atq; impius fuerit. Vt er
 go ex malis fiāt homines boni, & ex im
 pijs iustj, laudanda est Dei misericor
 dia, ut autē ex bonis fiāt homines ma
 li, aut ex iustis iniqui, si diuinæ prædesti
 nationis asseritur causa, erit (quod absi
 fit) uituperanda iustitia. Quinimo nec
 iustitia iusta dicitur, si puniendum reum
 non inuenisse, sed fecisse dicatur. Maior
 uerò erit iniustitia, si lapso deus retribuit
 pœnam, quem stantem prædestinasse di
 citur ad ruīnam. Quæro autem, cur pri
 mū hominem quē (sicut scriptum est) fe
 cit Dominus rectū, prædestinare potue
 rit ad peccandū, id est, ad uolūtatem ma
 D lam,

lam quæ est totius origo peccati, quæ
 utiq; aut retribuisse Deū nondū peccan-
 ti homini, aut retribuisse credēdū est: pec-
 catori. Hanc itaq; si nondū peccanti ho-
 mini tribuit, ipse (quod absit) author ini-
 quitatis extitit, qui malam uoluntatem
 dedit homini bono, per quam peccans,
 æterno meretur puniri supplicio. Et ubi
 est, quia Deus mortē non fecit? Et, quia
 non est iniquitas apud Deū? Et quia iu-
 stus Dominus, & iustitiam dilexit, equi-
 tatem uidit uultus eius? Si autem malæ
 uoluntatis initiū peccatori homini non
 tribuit, sed retribuit Deus, ut ab hominē
 credatur cœpisse peccatum, à Deo au-
 tem tanquam à iusto iudice redditū mal-
 iæ uoluntatis initium dicatur, quod pec-
 catum homo facere potuit, in quo uol-
 untas mala non fuit? cum nullus fru-
 ctus iniquitatis exoriri possit, nisi quem
 radix uolūtatis malæ protulerit. De cor-
 de enim (sicut ueritas ait) exeunt cogita-
 tiones malæ, homicidia, adulteria, forni-
 cationes, furta, falsa testimonia, blasphe-
 miæ. Hæc sunt quæ coinquināt hominē.
 Propter qđ Deus ipse per Hieremiā sic
 hui

humane maliciam uoluntatis obiurgas,
ut eam à se alienam esse perdoceat. Di-
cit enim: Ego te plantaui uineam fructi-
feram quomodo conuersa es in amari-
tudinem uitis alienę? Alienam utiq; à se
uitem dicit, nō uitio diuinę cōditionis,
sed auersione proprię uolūtatis, quę iu-
ste culpatur, pro eo quòd amaritudinē
protulit, quā in ea Deus ipso non fecit.
Quoniā ipsam amaritudinē nec ex Dei
p̄destinatiōe, nec ex Dei opere, se ex ma-
licia suę uolūtatis habuit. Pro qua amari-
tudine sic eā Deus p̄ supra memoratum
Prophetā denuo increpat: Scito, quā
malum est tibi & amarum, reliquisse Do-
minum deum tuū, & non esse timorem
meum apud te. Cum ergo hoc sit homi-
ni malum & amarum, reliquisse domi-
num & timorem Dei apud eum non esse,
quis ita sit contrarius ueritati, ut pu-
tet à bono ac suauī deo (de quo scri-
ptum est: Quā bonus deus Israel re-
ctis corde) Et quia nemo bonus nisi so-
lus deus: & de quo Apostolus dicit: Ut
ostendat in sæculis superueniētibus ab-
undantes diuitias gratię suę in bonitate
D a super

super nos. Et de cuius suauitate canitur:
Gustate & uidete quàm suauis est domi-
nus. Et de cuius eloquijs denuo prædi-
catur: Quàm dulcia faucibus meis elo-
quia tua, super mel & fauum oris meo. Et
rursus: Iudicia dei uera, iustificata in se-
metipsis, desiderabilia super aurum & la-
pidem preciosum multum, & dulciora
super mel & fauum. Quis ergo putet, a
bono ac suauis deo, prædestinatum ho-
minem aut ad maliciam uoluntatis, qua
bonum Deum relinqueret, aut ad ama-
ritudinem contumaciæ, qua suauem do-
minum non timeret? Proinde fidelibus
congruit credere & fateri Deum bonum
& iustum, præscisse quidem peccaturos
homines, quia nihil eum latere potuit
futurorum, (neque enim uel futura essent,
si in eius præscientia non fuissent) Non
tamen prædestinasse quemlibet hominem
ad peccatum: quia si ad peccatum aliqd
hominem Deus prædestinaret, pro pec-
catis hominem non puniret: Dei enim
prædestinatione aut peccatorum præpa-
rata est pia remissio, aut peccatorum ius-
ta punitio. Nunquam igitur Deus ad
hoc

hoc hominē potuit prædestinare, quod ipse disposuerat & præcepto prohibere, & misericordia diluere, & iustitia punire. Iniquos Itaque quos præsciuit Deus hanc uitā in peccato terminaturos, prædestinauit supplicio interminabili puniendos, in quo sicut culpanda nō est præscientia humanę iniquitatis, ita prædestinatio iustissimę laudanda est ultionis, ut agnosceret non ab eo prædestinatum hominem ad qualecūq; peccatū, quem prædestinauit peccati merito puniendū. Deus itaq; omnia hominum opera, siue bona seu mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit. Sed sola bona prædestinauit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit, mala uerō futura opera illorū, quos non prædestinauit ad regnum, sed ad interitum, præsciuit, potētissima deitate, & ordinauit prouida bonitate: & quia præscius fuit, quod eadem mala, nō solum ipse factururus non eslet, sed ne homo, in quantum ei humiliter adhæsisset, in eo nobis insuperabilem potentiā præscientiæ suæ magis ostendit, quia nec in malis prædestinationem iustitiæ suæ uacare

D

care

care permisit. Ostensurus itaque Deus, quid reddendum præsciuerit & qui donandum, prædestinauit illos ad supplicium, quos à se præsciuit uoluntatis malæ uitio discessuros: & prædestinauit ad regnum, quos ad se præsciuit misericordiæ præuenientis auxilio reddituros, & in se, misericordiæ subsequenteris auxilio esse mansuros. In istis misericordiam custodiens, in illis iustitiā tenens: Istis quod promisit piē tribuens, illis nihilominus quod prædixit iustē tribuens. Sic autem Deus non omnia promisit quæ prædixit, quamuis prædixerit omnia quæ promisit: sicut non omnia prædestinauit quæ præsciuit, quāuis omnia prædestinauit quæ præsciuerit. Præsciuit enim uoluntates hominum bonas & malas, prædestinauit autem nō malas, sed solas bonas. Et licet in eius prædestinatione non fuerit, ut malitiam uoluntati humanæ dedisset, fuit tamen in eius prædestinatione, quod humanæ uoluntatis malitiæ reddidisset. Propter hoc quia sicut Psalmista testatur, misericors est dominus & iustus, prædestinauit iustos ad gloriam, iniquos ad poenam.

poenam. Iustificandis ergo atq; glorificandis prædestinatum misericordiae suae opus prædixit pariter & promisit. Iniquis autem prædestinatum iustitiae suae opus prædixit tantummodo, non promisit. Quod si quis quærat, cur Deus omnia quidem prædestinata prædixerit, non tamen omnia prædestinata promiserit? Respondemus, promissionem dici non posse, nisi cum aliquid ad hoc prædicit facien- dum, ut possit ei, cui promittitur, prodesse iam factum. Et promissum semper esse doni, non semper esse iudicii, cum promissi largitas semper letificet, iudicii uero seueritas aliquando contristet. Quod propheta metu Ps. 142. A. effundit: Ne intres in iudicio cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Sciebat enim cunctos pari retinendos punitionis uinculo, nisi Deus, in quibus uellet misericordiam fecisse, super exaltaret iudicio. Iustificatio igitur & glorificatio, quæ non est homini ex homine, sed ex Deo, quia multum sanctis fuerat profutura, ideo prædicta est & promissa. Punitio uero,

D 4 quæ

quæ in æternum fuit impijs obfutura, prædicta est tantummodo, non promissa. Quod etiam diuinis testimonijs facilius ostēditur. In illo quippe Prophetæ loco utrunq; pariter inuenitur expressum, ubi Deus per Esaiā eos qui sibi non seruiunt his arguit uerbis: Ecce qui seruiunt mihi manducabunt, uos uerò esuriētis. Ecce qui seruiunt mihi bibēt, uos uerò sitietis. Ecce qui seruiunt mihi lætābuntur, uos uerò confundemini. Ecce qui seruiunt mihi exultabunt in lætitia, uos autem clamabitis propter dolorem cordis uestri, & à contritione spiritus ululabitis. In his omnibus, quæcuncq; ad iniquorum personam pertinent, prædicta sunt tantummodo, nō promissa. Neque enim dicendum est, bonitatis largitate promissum, quod intendat iniquitatis merito sæueritas inferendum. Si quæ uerò ad personam seruientium Deo pertinent, & prædicta sunt & promissa. Tale aliquid etiam in illo Saluatoris nostri sermone, quo ait: Tunc illi ibunt in combustionem æternam, iusti autem in uitam æternam. Prædixit & promissit præmium,

miſi quo fruuntur iuſti, no aut promiſit, ſed prædixit ſupplicium, quo punientur iniuſti. Neque uerò, ſicut prædeſtinauit ſanctos ad iuſtitiam accipiendam, ſic prædeſtinauit iniquos ad eandem iuſtitiam amittendam, quia miſericors Dominus & iuſtus, potuit gratis à prauitate libera- re quem uoluit, prauitatis autem opera- tor nunquam fuit: quia prauus nunquã aliquis fuit, niſi in quãtum à Deo diſceſ- ſit. Nec diſceſſurum Deus prædeſtina- uit, quamuis diſceſſurum cognitio diui- na præſciuerit. Deus itaque licet author non ſit malarum cogitationum, ordina- tor tamen eſt malarum uoluntatum, & de malo opere cuiuslibet malì non deſi- nit ipſe bonum operari. Nec in ipsis in- iuſtæ uoluntatis operibus deſerit operũ ſuorum iuſtum ordinem, quia & hoc in ipſo ordine habet, quod malam iuſtẽ de- ſerit uoluntatem. Quam tamẽ ſic in ſuis malis operibus, à ſe diſcedentem deſe- rit, ut ibi permittentis Dei operatio bo- na non deſit, dum & in peccantis uolun- tate iniuſta implet ipſe iuſtitiam, & de malo, quo peccantem iudicat, quibus i-

D s pſe

ipse uult beneficium prerogat: in sanctis
igitur perfectus est Dominus; quod ut
essent boni, gratis dedit. Quod autem
daturum se præsciuit, in æterna bonita-
tis dispositione prædestinavit. Ipsa est e-
nim prædestinatio Dei, sempiterna sci-
licet dispositio futuri operis Dei. Porro
autem in iniquis puniturus est, quod ut
essent mali non dedit, nec eos ad ini-
quitatem aliquam prædestinavit, quia
ut iniquè uellēt, hoc eis daturus ipse nō
fuit. Et quia male uolūtatis perseverans
iniquitas inulta remanere non debuit,
tales ad interitum prædestinavit, quia ta-
libus iuste punitiois supplicium præ-
parauit. Quod utique manifesto Domi-
nus ipse sermone perdocuit, in eo, quod
à se ostēdit paratum, non solum regnū;
ubi lætētur boni, sed & ignem æternum,
ubi crucientur mali. Bonis etenim dictu-
rus est: Venite benedicti patris mei, per-
cipite regnum, quod uobis paratum est
à constitutione mundi. Malis autem di-
cturus est: Ite maledicti in ignem æter-
num, qui paratus est diabolo & angelis
eius. Ecce ad quod Dominus iniquos &
impios

impios prædestinauit, id est, ad supplicium iustum, non ad aliquod opus iniustum: ad poenam, non ad culpam: ad punitionem, non ad transgressionem: ad interitum, quem ira iusti iudicis peccantibus reddidit, non ad interitum, quo in se iram Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apostoli prædicatione manifestat, qui malos, quos in æternum damnaturus est Deus, uasa uocat iræ non culpe. Ait enim: Quod si uolens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia uasa iræ, aptata in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ, quæ preparauit in gloriam. Quæ so Monime charissime, ut hunc Apostoli locum diligenter attendas. Notū nāque est, iram Dei dici non posse nisi ubi creditur hominis iniquitas præcessisse. Neque enim Deus aut ignarus esse potuit, aut iniustus, qui posset aut peccantis hominis culpam non agnoscere, aut nō peccati iudiciū pūitionis inferre. Nam & ipse beatus Paulus in iniquitate hominis iustitiā Dei prædicat commēdari, ut ostendat

ostendat, non iniuste iram omnipotentis inferri. Ait namq: Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus, nunquid iniquus Deus, qui infert irā? Secundum hominem dico. Absit. Alioquin, quomodo iudicauit Deus mundum? Non itaq; frustra talis est ab eo facta inter puniendos glorificandosq; discretio, ut illos uocaret uasa iræ, istos autem uasa misericordiæ, nisi ut ostenderet, tam in uasis iræ, quàm in uasis misericordiæ, iniquitatem propriā præcessisse. Talis est dominus uerus, cui, ut gratuita sit misericordia, & ira non sit iniusta. Ac per hoc, & illos indignos præueniat bonitate, quos iustificat, & illos dignos inueniat punitione, quos damnat. Ac sic appareat, & in uasi misericordiæ, non ex ipsis, sed ex Deo esse, quod boni sunt, & in uasis iræ, nō ex Deo, sed ex ipsis esse, quod mali sunt. Posset enim Apost. quos dixit uasa misericordiæ, potius uasa iustitiæ nuncupare. Sed si uasa iustitiæ uocarentur, forsitan ex seipsis habere iustitiam putarentur. Nunc autem cum uasa misericordiæ dicit proculdubio

dubio, quid ipsi fuerint, non tacuit, quia quid eis à Deo cōlatum sit, euidenter ostendit. Si enim per seiplos essent iusti, mercedem eis dominus pro operib. suis redderet, non misericordiam prarogaret: Sicut idem Apostolus alio loco dicit: Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Vasa itaq; misericordiae ad indebitam sunt gloriam prae parata, quia gratis sunt misericordiam consecuta. De quibus etiam ipse beatus Apostolus se esse testatur, dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Hoc est opus Dei in uasis misericordiae, ut blasphemis & persecutoribus & contumeliosis, non debitus redderetur interitus, sed misericordiae donaretur gratuitum munus. Vasis uero irae nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habere peccatū, quia nec Deus peccanti homini iuste inferret iram, si homo ex praedestinatione Dei cecidisset in culpam. Sed quia causam iniqui-

quiritatis sue ex propria homo habuit voluntate, propterea B. Paulus sustinuisse asserit Deum in multa patientia uasa iræ aptata in interitum. Hæc igitur ira, ideo talibus uasis interitum reddidit, quia in eis meritum uoluntariæ iniquitatis inuenit. Quando autem peccanti seruo iram iustus dominus intulisset, si seruus ex Domini prædestinatione peccasset? In hoc itaque ista uasa Deus aptauit, in quod prædestinauit, hoc est, in interitum illum utiq; interitum, quem Paulus malis repente superuenturum denūciat, dicens: Cum enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus. Quod si Deus tales in peccatum prædestinaret, non eos Apostolus uasa iræ mallet nominare, sed culpe, nec in interitum talia uasa, sed in peccatum dicerentur aptata. Nunc autem ideo uasa iræ dicuntur, ut ostendatur, in talibus ex Dei prædestinatione non hoc esse, quod est male ab eis admissum, sed quod est talibus bene redditum. Bene quippe malis interitus à Deo redditur, quāuis sit malus interitus eis, qui nunc iuste deseruntur

1. Thess. 5. A.

tur, & postmodum iuste torquebuntur.
 In talibus enim Deus iudicium suū de-
 fensione inchoat, cruciatiōe cōsummat.
 Nam & hoc tempore, quo discedentes
 malos deserit Deus, non operatur in eis,
 quod ei displicet, sed operatur per eos
 q̄d ei placet, postmodum eis redditurus,
 quod ab eius iustitia merentur. Recipi-
 ent enim non pro eo, quod Deus bene-
 usus est eorum operib. malis, sed pro eo
 quod ipsi male abusi sunt Dei operibus
 bonis. Tales itaq; Deus aptauit in inte-
 ritum punitiōis, quem peccatori ius-
 tus iudex prædestinatione iusta decre-
 uit: non in peccatum, quod homo non
 ex prædestinatione diuina, sed ex uolun-
 tate sua, male concupiscendo cœpit, &
 male operādo perfecit. Concupiscentia
 enim cōcipiēs peperit peccatū, peccatū
 uerò consummatū genuit mortem. Nō
 ergo iniqui p̄destinati sunt ad mortē ani-
 mę primā, sed prædestinati sunt ad ad se-
 cundā, id est ad stagnum ignis & sulphu-
 ris. De q̄ B. Ioānes dicit: Et diabolus, qui
 seducebat eos missus est in stagnū ignis
 & sulphuris. Et alio loco: Et mors & in-
 fernus

nus missi sunt in stagnū ignis. Hęc mors
 secunda est stagnū ignis. Et qui non est
 inuentus in libro uite scriptus, missus est
 in stagnū ignis. Rursus dicit, Dubijs au-
 tem & infidelibus contaminatis, & ho-
 micidis, & impudicis, & ueneficis, & i-
 dolis seruientibus, & omnibus menda-
 cibus, pars eorū in stagno ardenti & sul-
 phure, quod est mors secunda. Illam se-
 cundam nuncupat mortem, quę sequi-
 tur ex sententia iusti iudicis, non illam,
 quę precessit in mala cōcupiscentia pec-
 catoris. Qua morte saluator quosdam
 mortuos asserebat, dicens: Dimitte mor-
 tuos sepelire mortuos suos. Et Aposto-
 lus de uidua: Quę autē in delicijs, est ui-
 uēs, mortua est. Ad Epheseos quoq; sic
 loquitur: Et uos cū essetis mortui deli-
 ctis & peccatis uestris, in quibus aliqua-
 do ambulastis, secundum seculū mundi
 huius, secundū principem potestatis aē-
 ris huius spiritus, qui nūc operatur in fi-
 lijs diffidentię, in quibus & nos omnes
 aliquando conuersati sumus, in deside-
 rijs carnis nostrę, facientes uoluntatem
 carnis & cogitationum, eramus nature
 filij

filij iræ, sicut & cæteri. Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatē suam, qui dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo. De hac morte, qua homo est mortuus in peccatis, dicit Deus: Nolo mortem morientis, sed ut reuertatur à uia sua mala, & uiuat anima eius. Quo modo autem ad mortem peccati prædestinasse Deus hominem creditur, quam se ipse nolle testatur. Mors ergo ista morientis, uia sua mala est, quæ quia mala, Deo ignota. Scriptum namq; est: Vias enim quæ à dextris sunt, nouit Dominus, peruersæ autem sunt, quæ à sinistris sunt. Vias ergo, quas Deus fecit, nouit, quas non fecit, perdit, quia eas non nouit. Vnde scriptum est: Nouit Dominus uiam iustorum & iter impiorū peribit. Ille igitur, qui scit omnia antequā fiant, & cuius oculi in omni loco speculantur bonos & malos, cuius etiam uultus super faciētes mala, ut perdet de terra memoriam eorum, ideo uiam malam non nouit, non quia scientiam ipsius aliquid in operibus hominū fugit, sed quia mor-

Et tem

tem morientis non fecit, qui tamen mortem mortuo iuste retribuit. Prima igitur mors animæ, quam sibi homo intulit, secundæ mortis est causa. Et secunda mors quam Deus homini reddit, primæ mortis est pœna. Et quia istam sibi homo iniustus iniuste intulit, illam à iusto iudice iuste percepit, ut quia in ista uolens semen iniquitatis seminat peccator improuidus, in illa metat fructum punitio- nis inultus. Qui enim seminat in carne sua, de carne metet corruptionem: qui autē seminat in spiritu, de spiritu metet uitam æternam. Sed qui seminat in spiritu, & de spiritu metet uitā æternā, à Deo habet donū & messis & seminis: (Quod Paulo teste cognouimus: sic enim ait: Qui aut dat semen seminanti, & panem ad manducandū præstabit, & multiplicabit semē uestrum, & augebit incremēta frugum iustitiæ uestre,) qui uerò seminat in carne, & de carne metet corruptio- nē: Ideo nō lætabitur in messe, quia non Deū, sed seipsum habuit authorem in semine. Peccata itaq; hominū cuncta quidē Deus in peccatorib. præsciuit futura.

Et

Et quia ipse nō ea prædestinavit faciendā, iuste prædestinavit iudicio puniendā. Quod etiam in ipsis dictis sancti Augustini, quæ tuæ inseruisti epistolæ, si consideres, profecto cognosces: q̄ postquā dixit: Hoc ergo bonum, quod est requirere Deum, non erat qui faceret, nō erat usq̄ ad unū. Sed in eo genere, quod prædestinatum est ad interitū, statim secutus adiunxit, dicens: Super hoc enim respexit Dei præscientia, protulitq̄ sententiā. Nempe satis atq̄ euidenter his dictis ostendit, quia Deus peccata hominū præscientia uidit, quibus sententiā prædestinatione dictauit. Quid enim aliud accipere debemus, in hac prolatione sententiæ Dei, nisi paratū supplicium peccatoris iuste aut ad punitionē diuinā æquitate prædestinatus, q̄ peccator est diuinā cognitione præscitus: utpote, qui iniquitatem, ad quā à Deo nō est prædestinatus, propria esset uoluntate factururus: ut in q̄ præscientia Dei uidebat futurū op̄, iniustū, huic per p̄destinationis sententiā pararet supplicium iustū. Quāuis igitur tu ipse, ceteriq̄ tui similes, studio legendi,

B a uel

uel uelocitate intelligendī, ex hoc loco
dictorum sancti Augustini, quæ in tua
epistola posuisti, facillime cognoscatis,
quid catholicus habeat intellectus, de
his, quos ad interitum prædestinatos au
dimus, tamen ne tardiores quicq; hunc
tantum locum minus sibi putent in hac
quæstione sufficere, de alijs quoque san
cti Augustini libris quædam inserui, qui
bus docuit humanæ iniquitatis causam
solam esse superbiam, nec ad peccandū
homines, sed ad damnationem præde
stinatos à Deo, qui, ut non adiuuentur à
Deo, in ipsis causa est, non in Deo. In li
bro itaque secundo, de Baptismo paru
lorum, ad Marcellinum scribens, inter a
lia sic dicit: Ignorantia igitur & infirmi
tas uitia sunt, quæ impediunt uolun
tatem, nemo ueatur ad faciendum opus
bonum, uel ab opere malo abstinēdum,
Ut autē innotescat, quod latebat, & sua
ue fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei
est, qua hominum adiuuat uoluntates,
qua ut non adiuuentur, in ipsis itidem
causa est, non in Deo, siue damnādi præ
destinati sint propter iniquitatem super
bia,

bia, siue cōtra ipsam superbiam iudican-
 di & erudiendi, si filij sunt misericordiæ.
 Hic statim Sāctus Augustinus testimo-
 nium Prophetæ subiunxit, dicens: Vn-
 de Hieremias, cum dixisset: Scio Domi-
 ne, quoniam nō est in homine uia eius,
 nec uiri est, ut ambulet, & dirigat gres-
 sus suos: cōtinue subiunxit: Corripe me
 Domine, ueruntamen in iudicio, & non
 in furore tuo. Tanquam diceret: Scio ad
 corruptiōem meam pertinere, quōd mi-
 nus abs te adiuuor, ut perfectē dirigan-
 tur gressus mei: ueruntamen hoc ipsum
 noli sic mecum agere, tanquam in furo-
 re, quo iniquos damnare statuisti, sed tā-
 quam in iudicio, quo doces tuos non su-
 per bire. Vnde alibi dicitur: Et iudicia
 tua adiuuabunt me. Supra dictum itaq;
 Marcellinum tali doctrina Sanctus Au-
 gustinus informans, sequit̃ & dicit: Nul-
 lius proinde culpe humanę in Deum re-
 feras causam, uitiorum nanq; omnium
 humanorum causa superbia est. In istis
 Sancti Augustini dictis attende quæso
 mi charissime. Primum, quia ut non ho-
 mines adiuuentur à Deo, in ipsis causq;
 E ; esse

Hier. 19.

Psal. 118.

esse dicitur, nō in Deo. Deinde, quia propter iniquitatem superbix, prædestinati dicuntur damnandi, quod pertinet ad iudicium, non deprauandi, quod pertinet ad peccatum. Tertio, etiam considera, quia nullius culpæ humanæ, in Deū referendam admonet causam, qua si aliqua peccatoris iniquitas, à Deo prædestinata creditur, ipsius iniquitatis causa in prædestinatione diuina constituatur. Quod quàm sit impium, quamquē fidei Christianæ contrarium, nullum puto fugere Christianum. Alio quoq; eiusdem libri loco memoratus sanctus Augustinus sic dicit: Extolli quippe in superbiam propriæ uoluntatis est hominum, nō operis Dei: neq; enim ad hoc eos compellit aut adiuuat Deus. Et ut manifestiore dictorum eius indicio nostra fulciatur assertio, aliquid nobis ponendum est de libro, quem scripsit de prædestinatione sanctorum, quo manifestius ostendit, sine prædestinatione præscientiam Dei esse posse: prædestinationem uerò sine præscientia esse non posse: & quia Deus præsciuit etiam quæ ipse non facit, hoc est,

est peccata. Supra memorato igitur libro, hæc est eiusdē beati Augustini sententia: Prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse, potest autē esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse factururus. unde dictum est: Fecit quæ futura sunt. Præscire etiā potens est autē, quæ ipse non facit; sicut quæcūq; peccata. Quia etli sunt quædam, quæ ita peccata sunt, ut pœne sint etiā peccatorū (unde dictū est: Tradidit illos Deus in reprobā mentē, ut faciā, quæ non conueniūt,) nō ibi peccatū Dei est, sed iudiciū. Puto in his dictis beati Augustini euidenter ostēsum, bona opera sua Deū præscisse & p̄destinasse, hoc est, siue quæ ad misericordiam, seu quæ ad iustitiam pertinent: mala uerò opera, hoc est, peccata, præscisse tantum, non etiam prædestinasse: quia ibi non opus dei esse dicitur sed iudiciū. Ideo in peccato opus Dei non est, quia ut peccatum fieret, prædestinatum ab eo non est: ideo autem iudiciū est, quia inultū nō relinquitur, quod sine operāte Deo malus operat. Nō autē

E 4 igno-

ignorans, etiam præterito tempore illi
luculentissimo sancti Augustini operi,
quod scripsit de Prædestinatione sancto-
rum, à quibusdam Gallis obiectū, quod
beatus Augustinus in assertionem præde-
stinationis diuinæ, peccatores nō ad so-
lum prædestinatos diceret iudicium, sed
etiam ad peccatū, cuius dicta, quia ipse
scelerī præuentus est obitu. Prosper, uir
eruditus & sanctus, rectē dēfendit fide,
& copioso sermone. Ex quibus Gallo-
rum capitulis, ut non multa nunc pona-
mus, ne libellum istum, quem prolixum
facere disputandi necessitas cogit, proli-
xiorem uoluntas facere uideatur, dua-
rum responsionum loca duximus inse-
renda. Quartadecima quippe obiectio
sic habetur: Quod qui Euangelicæ præ-
dicationi non credunt, ex Dei prædesti-
natione non credant. Et quod Deus ita
diffinierit, ut quicumq; non credunt, ex
ipsius constitutione non credant. Huic
itaq; prauitati, quæ beati Augustini di-
ctis, non ex ueritate, sed ex liuore obij-
ciebatur, tali Prosper sermone respōdit.
Infidelitas non credentium Euangelio,
nequa-

nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. Bonorum enim Deus author est, non malorum. Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ. Vniuersæ enim uiz domini misericordia & ueritas. Proinde infidelitas non credentium, non ad constitutionem Dei sed ad præscientiam referenda est. Quæ non ideo necessitatem nõ credendi intulit, quia falli de ea quæ futura erat, infidelitate nõ potuit. Quinadecima etiã obiectio his uerbis inserta est, quod idem sit præsciẽtia, quod prædestinatio. Cui Prosper sic respõdit: Qui præscientiam Dei in nullo ab ipsius prædestinatione discernit, quod tribuendum est deo de bonis, hoc ei etiã de malis conatur ascribere. Sed cum bono ad largitorem, cooperatoremq; eorum, mala autem ad uoluntariam rationalis creaturæ nequitiam referenda sint dubium non est sine ulla temporali, differẽtia deum & præscisse simul & prædestinasse, quæ ipso erant authore facienda, uel quæ malis meritis iusto erant iudicio retribu-

Psal. 4. B.

E 5 enda:

enda: præscisse autem tātummodo; non
etiam prædestinasse, quæ non ex ipso e-
rant causam operationis habitura. Nos
itaq; charissime, hæc interim pauca deli-
bris sancti Augustini: & de responsioni-
bus Prosperi, ob hoc maluimus huic li-
bello inferere, ut cuncti nouerint, quid
debeant de prædestinatione sanctorum
impiorumque sentire, simulq; ut appa-
reat eiusdem Beati Augustini dictis te-
norem nostræ sententiæ cōuenire. Pro-
inde, quia sufficienter (ut arbitror) in
quos non ad peccatum, sed ad supplicii
prædestinatos ostendimus, huic uolu-
mini iam terminum demus, ut ad alia-
rum quæstionum disputationem atten-
tius recensendam, latoris renouet
studium, temperies distincta
librorum.

BEATI

BEATI FVLGENTII,
AD MONIMVM, TRES
quæstiones complectens unam, de Sa-
crificij oblatione, Alteram, de Spiritus
sancti missione, Tertiam, de super-
erogatione Beati Pauli, Li-
ber Secundus.

Atis ut Arbitror, Moni-
 mecharissime quæstionem
 de diuersitate prædestina-
 tionis, iustorum scilicet &
 iniquorum, hoc est, eorum
 quos grauita misericordia Dei præue-
 niens iustificando conuertit, glorifica-
 tura conuersos & eorum quos iusta
 Dei seueritas in peccatis derelinquit,
 punitura damnatos: superior sermo (in
 quantum dominus pusillitatem no-
 stram dignatus est adiuuare) & pertra-
 ctam continet & solutam, ita ut pler-
 que, licet in ea soleant nō leuiter permo-
 ueri, facile possint, & diuinorum libro-
 rum testimonijs instrui, & S. Aug. libris, &
 Prosperi eruditissimi uiri responsionibus
 infor-

informari in quibus agnoscant prædesti-
nationem Dei nihil aliud esse, nisi præpa-
rationem operum eius, quæ in æterna sua
dispositione, aut misericorditer se factu-
rum præsciuit, aut iuste: & quia in pecca-
tis nec misericordia inuenitur nec iusti-
cia, ideoq; omnem iniquorum malā vo-
luntatem, qua peccant, præscitam nō ta-
men esse à Deo prædestinatam, cum i-
psam voluntatem malam non aliter es-
sent habituri, nisi in eo, quo fuissent à do-
mino recessuri, nec Deū prædestinasse
dicesionem hominis à se, cum causa i-
psius dicesionis sola uoluntaria esset a-
uersio peccatoris. Quæ quia Deū futu-
ra non latuit, in æterna præscientia eius
preparatam sibi pœnam iuste retributio-
nis inuenit. Nunc itaq; ad residuas quæ-
stiones, duce domino, indagandas, no-
stræ disputationis dirigatur intentio. Di-
cis à nonnullis te interrogatum de sacri-
ficio corporis & sanguinis Christi, quod
plerique soli patri existimant immolari.
Hanc etiam asseris Hæreticorū esse qua-
si palmarem interrogationem. Sed no-
uum non est, ut Hæretici, priuati lumine
ueri:

ueritatis, illis se propositionibus ueritatem superaturos arbitrentur, quibus facillimè superantur. Gloria namq; in confusionem ipsorum est, qui terrena sapiunt. Hoc ergo sectantes heretici, ea sibi, quasi palmaria & inuicta uidentur proponere, unde sibi confusionem non uident imminere. Sed cum à ueritate superantur, hoc in illis utiq; impletur, ut unde gloriantur, inde confundantur. Non est igitur mirum, si illi, quos malicia sua (sicut scriptum est) (excecatos, ueritas ipsa (que lux est uera) deseruit, quorumq; squalentem peruersi cordis obtutum, tetri erroris obscuritas circumsepsit, inseparabilem Trinitatem, quam substantiali diuersitate disparem prædicare nō dubitant, consequenter honorificentia quoq; impari officio impie dissipare cōtendant. Et quoniā in ipsa sapientia peccare conuincuntur, ipsius sapiētiæ in eis sermo completur, ut dum in ipsa peccāt, in animas suas peccatum impietatis admittant. Sic namque dicit ipsa sapientia: Qui autem in me peccant, impie faciunt in animas suas. Qui oderunt, diligunt

mor-

mortem. Quomodo enim Dei filiū non oderut, quem unigenitum quidem uerbis negare non possunt, sed eum à natura patris, inconsiderata peruersitate discernunt? Aut quomodo in animas suas impiè non faciunt, qui Dei unigenitum filium, Deum scilicet uerū nec glorificare cum patre cōsentiunt, nec uno eodemq; sacrificio pariter honorari permittunt? Quibus cū Dei adiutorio (in quantum series præsentis operis capit) breuiter respondētes, hanc interrogationem præmittimus, ut dicant: Vtrū eam fidem Deus suæ donarit ecclesiæ, qua pater noster Abraham Deo credens placuit, & in qua cunctas gentes terre in suo semine benedicendas accepit? An aliam sibi religionis normam diuinitus profiteātur traditam, ut Patriarcharum & Prophetarum fidem æstiment abdicandam? Et licet ab hac fide (sicut demonstratus est ueritas) omnimodis habeantur extranei ipsam tamē ecclesiæ datā dicunt, ipsamque apud se inuiolatam manere contendunt. Dum ergo inter nos & illos sacrificij uertitur quæstio, ad illos nobis recurren-

Num est patres, quos Deus, uelut luminaria in mundo, ad instructionem nostram uere fidei clarificauit indicio, quorum fidem ita dignatus est à se inspiratam ostendere, ut eorum se Deum inueniatur euidentissimè nominare, dicens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Hoc mihi nomē est sempiternum, & memoriale in generationem & generationem. Cum itaq; nos dicimus, sacrificium non soli patri, sed simul unum patri filioq; offerri: illi autem patri soli existimant immolari: In sacrificio patriarcharum uere ac Deo placite queramus immolationis indicium. Ab illo itaque nobis est documentorum series inchoanda, in cuius inuenitur semine futura cunctarum gentium benedictio repromissa, dicente Paulo: Abrahę dicte sunt promissiones & semini eius. Non dicit, seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno. Et semini tuo; quod est Christus. Et iterum: Vt in gentibus benedictio Abrahę fieret, in Christo Iesu, ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidē. Sit igit omnino cōpertum,

tum, illos esse benedictionis diuinę com-
potes, & spiritualis gratię participes, quos
constat fidei Abrahę in sacrificio reperi
ri sequaces in libro Genesis legimus. Vi-
sus est dominus Deus Abrahę, & dixit
ei. Semini tuo dabo terram istā. Et edi-
ficauit ibi Abraham altare Domino, qui
uissus est ei, & recessit inde in montē con-
tra orientem Bethel, & edificauit ibi al-
tare domino Deo, & inuocauit in nomi-
ne Dei, qui uissus est. Eligant nunc Hęre-
tici quod uolunt, ut aut patrem fatea-
mur Abrahę uissum, ut certe consentiant
ab Abraham filio altare constructum.
Altare uerò non ob aliud edificari, nisi
ad offerendum sacrificium Deo, ueteris
testamenti lectio frequenter insinuat.
Moyse quippe de Noe iusto sic loqui-
tur: Et ædificauit Noe altare Deo. Et tã-
quam interrogaretur, cuius rei gratia uir
iustus illud altare construxerit, secutus
adiunxit: Et accepit ab omnibus pecori-
bus mundis, & ab omnibus uolatilibus
mundis, & obtulit hostiam super altare
Deo. Claret igitur, sanctum quoq; Ab-
raham, amicū Dei fidelem, & gentium fide-

fideliū patrem, ob hoc Deo, qui ei uisus est, ædificasse altare, ut ei posset sacrificium congruæ immolationis offerre. Ne autem, cum in nomine domini Dei dicitur inuocasse, quisquam existimet alterum Deum in nomine Dei alterius inuocatum, cum nō aliud sit, inuocasse in nomine domini Dei, quā inuocasse nomen domini Dei: subsequenter euidenti manifestatione hoc quoque scriptura curauit diuina monstrare. Paulō post enim sic dicitur, Abraham autem erat onustus ualde pecoribus, & argento & auro, & abiit illō, unde uenerat, in desertum usq; Bethel, ad locum ubi fuerat tabernaculum, eius prius, inter Bethel & inter Aggē, in locum ubi altare fecerat initio, & inuocauerat ibi Abraham nomen domini Dei. Cognoscitur itaq; hoc fuisse inuocare in nomine domini Dei, quod est inuocare nomen domini Dei. Quocirca dicant Hæretici, utrum patri an filio, Abraham existiment construxisse altare: quia, cui altare construxit, ipsius utique nomen inuocauit. Ipse autem non nisi Deo, qui ei uisus est, alta
F re con

re construxit, quem Hæretici filium dicere consueuerunt. Nitentes quippe patris & filij diuersam docere substantiam, omnes corporearum rerum conspicabiles formas (quas ad insinuandum se hominibus omnipotentissima deitas, creaturæ totius dominæ, sicut uoluit, & congruere temporalibus locis ac personis nouerat, coaptauit) filio tantummodo existimant deputandas. Inde asserentes, inæqualem patri atque imparem filium, quod eius natura capax mutabilium potuerit esse formarum: tanquam eo naturaliter eius diuinitas uisibilis fuerit, quo se ad infirmas hominum mentes uisibilibus rebus demonstrare non spreuit. De qua re non nobis hoc opere disputandum, cum præsentis quæstionis hoc tantum deponat intentio: ut quia sanctus Abraham illi Deo sacrificasse cognoscitur, quem ei uisum fuisse diuina scriptura testatur, aut patrem uisum Abraham dicant, aut filio Abraham sacrificasse consentiant. Vtroque enim tanquam bis acuto gladio, nefariæ necessitatis obtruncatur assertio: quia, si Deum patrem
Abra-

Abrahę uisum dicunt, ut soli sacrificium
asserant immolatum, in eo quod uisus
asseritur, non erit tanquam uisibilis pa-
ter inuisibili filio præponendus: si au-
tem filius uisus est, & ei sacrificium sac-
ctus Patriarcha obtulit, non est patri fi-
lius in aliquo præponendus. Neque e-
nim illi Abraham sacrificium offerret, si
potiorem illo quenguam alium credi-
disset. Ac sic isti, qui fidem nostram hui-
us impulsu quæstionis existimant qua-
tiendam, utrobique necesse est menda-
cium incredulitatis agnoscant. Et uti-
nam cognoscētes abñciant, & ad ueram
fidem (quā inaniter rebelles impugnāt)
salubriter, humiles, pccatiq; iam rede-
ant. Abraham enim, qui non alteri
Deo, sed ei qui sibi uisus est, altare con-
struxit, ut secundum id quod sentiunt
Hæretici conuincantur, aut patrem ui-
dit, aut filio sacrificauit. Hunc Deum
qui uisus est Abrahę, cuiq; Abraham,
non utique ad aliud, quàm ad offeren-
dum sacrificium ædificauit altare, Isaac
quoq; uidit, & ei, paternę fidei tenax, al-
tare construxit. Scriptū est enim de Isaac

(hoc liber Geneleos continet) Ascendit autem inde ad puteum iuramenti, & uisus est ei dominus in illa nocte, & dixit ei: Ego sum Deus Abraham patris tui, ne timeas, tecum enim sum, & benedicam te, & multiplicabo semen tuum propter Abraham patrem tuum. Et ædificauit ibi Isaac altare, & inuocauit in nomine Domini. Proculdubio eius Domini, qui ei uisus, præsentia suæ auxilium, & benedictionis donum, & multiplicandi seminis promisit augmentum. Iacob quoque non alteri Deo, sed illi qui uisus est ei, altare fecisse cognoscitur: & quod amplius est, non hoc sponte arripuit, sed diuinis obediens præceptis impleuit. Quod his uerbis sancta scriptura testatur: Dixit autem Deus ad Iacob: Surgens ascende in locum Bethel, & inhabita ibi, & fac ibi altare Deo, qui uisus est tibi, cum fugeris à facie Esau fratris tui. Et subsequenter dicitur: Venit autem Iacob in Lusa, quæ est in terra Chanaan, quæ est Bethel ipse & omnis plebs quæ erat cum eo, & ædificauit ibi altare, & uocauit nomen loci illius Domus Dei, ibi enim
ap.

apparuit ei Deus, cum fugeret à facie fratris sui Esau. Ecce in ore duorum & trium testium uerbum fidei nostrę consistit, ecce amicorum Dei sacrificio prorsus ecclesię catholicę concordat oblatio, quę sic sacrificat patri, ut simul omni sacrificet Trinitati. Quoniam & sancti patriarchę, sacrificium quod filio iuebantur offerre, sciebant se patri simul & filio, placitis obsequijs exhibere. Idcirco autem eis diuinitus iubebatur, ut filio altare construerent, non quia sacrificandũ non esset patri, sed ut quod immolabatur à sanctis, simul filio immolaretur & patri. Neq; ut præponendus esset patri filius, sed ne putaretur genitori genitus in aliquo postponendus. Proinde, licet nulli dubium sit patriarchalis sacrificij testimonio rectitudinẽ nostrę fidei cõmuniri (cui quãdiu obdurato corde qui libet obnitendum existimat, fide consortioq; sanctorum alienus exerrat) possemus & de prophetis testimonia, non imparis firmitatis ac roboris, innectere, nisi totius reddendi memores debiti, ad residuarum etiam quæstionum solutionẽ

F ;

mal-

lemus quantotius festinare. Veruntamen, ne sub nomine abundantiae quisquam nos penuriam defensionis existimet obcelasse, unum de prophetis testimonium proferemus, quo possit euidenter ostendi, prophetas sanctos, diuinitus inspiratos, certo fidelissimoque uaticinio prædixisse, noui quoque tempore testamenti spiritalis hostias, non patri tantum, sed etiam filio à fidelibus offerendas. Prophetæ testimonium de sacrificio, quod nunc in Ecclesia gerit. Sophonias quippe dicit: Sustine me, dicit Dominus, in diem resurrectionis meæ in testimonium, quoniam iudicium meum in congregationem gentium erit, ut recipiam reges, & effundam super eos iram furoris mei, quoniam in igne æmulationis meæ consummabitur omnis terra, quia tunc transferam super populos linguam in progenies eius, & inuocent omnes nomen Domini, ut seruiant ei sub iugo uno, à transflumine Aethiopiæ suscipiam obseruantes me, qui dispersi sunt, adferent hostias mihi in illo die. Quid hac, rogo, uaticinatione lucidius, uel quod hic tenebrosè ob-

stina-

stinationis latibulum hæretica potest in fidelitas reperire, quo possit lumen tantæ manifestationis effugere? Cum sic in solæ tabernaculum suum posuerit Dominus, ut non sit, qui se abscondat à calore eius. Quoniam si quis se glaciali frigore infidelitatis stupefactus abscondat, sibi propiciationis potest auxilium subtrahere, se autem non potest cælare uindictæ. Ecce ille, qui se expectandum in die resurrectionis suæ præcipit, ipse sibi hostias ab omnibus gentibus offerendas ostēdit, ut agnosceretur sacrificium illud esse acceptabile Deo, quod cōmuniter patri & filio supplex offert fidelium puræq; deuotio. His atque huiusmodi testimonijs Hæretici communiti, utinā non surdis auribus audiant, sed ueritatem fidei, concessa sibi diuinitus illuminatione cognoscant, ut recepto salutari lumine, desinant deinceps in tenebris mortiferæ infidelitatis errare: qui cum filio sacrificium non offerunt, & à fide patriarcharum ac prophetarum miserabili obduratione desciscunt, impie delinquētes, seipso à semetipsis damnatos ostendunt.

Ad Titum 3. C.

dunt. Apostolica quippe omnem hæreticum tali cognoscitur pronuntiatione condemnasse sententia, Quod & hereticus post primam correptionem sit omnibus modis euitandus, eò quod eiusmodi non solum sit subuersus, uerum etiam suo sit iudicio condemnatus. Si qui uerò catholici fideles huius sacramenti nunc usque uidebantur ignari, deinceps scire debent omne cuiuslibet honorificentie & sacrificij salutaris obsequium & patri & filio & spiritui sancto, hoc est, sanctæ Trinitati, ab ecclesia catholica pariter exhiberi. In cuius utique uno nomine manifestum est sanctum quoque baptisma celebrari. Neque enim præiudicium filio uel sancto spiritui comparatur, dum ad patris personam præcatio ab offerente dirigitur, cuius consummatio, dum filij & spiritus sancti complectitur nomen, ostendit nullum esse in trinitate discrimen. Quia dum ad solius patris personam honoris sermo dirigitur, bene credentis fide tota trinitas honoratur. Et cum ad patrem litantis destinatur intentio, sacrificij munus omni trinitati uno eodemque offer-

offeritur litantis officio. Nos itaq; dum trinitati, quæ unus & uerus est Deus, unum sacrificium offerimus, uanis hæreticorum non moueamur obiectis, cum ad hoc sequendum, ac robustissimè retinendum, & diuinitus promulgatis instruemur oraculis, & præcedentium sanctorum firmemur exemplis. Iam nunc etiã illa nobis est de Spiritu sancti missione quæstio reuoluenda; Cur scilicet, si omni trinitati sacrificium offertur, ad sacrificandum oblationis nostræ munus, sancti spiritus tantum missio postuletur? Quasi uerò (ut ita dicam) ipse pater Deus à quo spiritus sanctus procedit, sacrificium sibi oblatum sacrificare non possit, aut ipse filius sanctificare nequeat sacrificium corporis sui, quod offerimus nos, cum corpus suū ipse sanctificauerit, quod obtulit, ut redimeret nos: aut ita spiritus sanctus ad conseruandum ecclesiæ sacrificium mittendus sit, tanquam pater aut filius sacrificantibus desit. Primo itaq; meminisse nos conuenit, in huius uocabulo missionis nec inferiorem accipi debere sanctū spiritum

F s

nec

nec minorem, quia si minor itaq; inferior, & si inferior, utiq; minor. Hoc autem præmonuimus, scientes ab hæreticis quammaxime fidei nostræ frequenter obiectum, ideo spiritum sanctum minorem credendum patri & filio, quia & à patre missus est & à filio. Porro autem, si missio mittens potior est credendus, cognoscant in hoc suam conuinci perfidiam: quia sicut à patre & filio missus legitur spiritus sanctus, sic à patre & spiritu missus inuenitur & filius. Quod ipse filius et per prophetam multo antequam mitteretur dixit & postquam missus est propria testificatione firmavit. Nam ueniens in Nazareth, & synagogam ingressus, cum tradito sibi ad legendum libro Esaiaë prophetæ, illum locum reuolueret, ubi scriptum est: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, Euangelizare pauperibus misit me: Reddito uolumine, ueritatem prophetiæ illius præsentati testatus est effectu completam dicens: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Sed & alio eiusdem prophetæ loco à domino atque ab eius spiritu

spiritu se missum his uerbis ostendit: Et nunc dominus misit me & spiritus eius. A se quoque sanctum spiritum mitti discipulis ante passionem hoc modo pronunciat. Cum autem uenerit paracletus quem ego mittam uobis, spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Superius autem eundem spiritum etiam à patre mitti docuerat: Paracletus autem, inquit, spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia. A patre ergo & à spiritu missus est filius, & à patre & filio missus est spiritus: Verumtamen, nec Spiritus sancti missionem localiter factam, quisquam debet Christianus accipere, sed illo missionis nomine opus intelligamus manifestationis indultæ. Sic enim non localiter missus est filius, nec localiter mittitur spiritus sanctus, sicut nec ipsius patris est quoquam localis aduentus, cum tamen filius dilectoribus suis non tantum suum sed & patris promittit aduentum, ait enim: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, &

mansio-

mansionem apud eum faciemus. Sicut ergo pater & filius nusquam quidem de sunt, & tamen ad quem uolunt, ueniūt, (per gratiam enim ueniūt. qui per potē-
 tiam nusquam desunt) sic etiā in missio-
 ne uel aduentu spiritus sancti nullus lo-
 calis illius accipiendus est motus, sed
 nostræ credēdus est sanctificationis ef-
 fectus. Nam si localiter secundum deita-
 tem missus est filius, aut localiter mitti
 putatur spiritus sanctus, ergo etiam De-
 us pater loco (quod absit) credetur inclu-
 sus. Et ubi est. quòd immēsitatem suam
 Deus ipse taliter nobis insinuat, dicens:
 Cœlum & terram ego impleo: filij quo-
 que immensitatem Propheticus nobis
 sermo commendat, de quo sanctus Hie-
 remias sic loquitur: Magnus est & non
 habet finem excelsus & immensus. Et
 quia ipse est uirtus & sapientia Dei, de
 ipso utiq; dicitur: Attingit à fine usq; ad
 finem fortiter, & disponit omnia suauiter.
 Apostolica quoq; tenemus prædica-
 tione compertum, quia in Christo con-
 dita sunt uniuersa in cœlis & in terra, ui-
 sibilia & inuisibilia, siue throni, siue do-
 mina-

minationis, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Quid ergo est, quod implere sua præsentia nequeat, in quo Apostolus uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia constare pronūciat? Sancti quoque spiritus immensitatem scriptura sic loquitur: Spiritus domini repleuit orbem terrarū. Propter quod & Dauid sanctę Trinitatis unam substantialiter immensitatem non solum corde credens ad iusticiam, quin etiam ore confitēs ad salutem, sic cecinit: Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? si ascendero in cœlum, tu illic es, & si descēdero in infernum, ades. Et si assumpsero pennas meas ante lucem, & habitauero in nouissimo maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Cum ergo sicut diximus, tota Trinitas unitate deitatis suę naturaliter immensa infinitaque permaneat, & sic localiter nusquam sit, ut tamen nusquam desit, atque ita sit ubique tota, ut nec per partes creaturę totius particulariter diuidi,

1. Cor. 7.
Iohan. 14.

Rom. 8. C.

di, nec uniuersitate totius possit creatura
concludi, quotiens spiritus sanctus
ad consecrandum sacrificium à patre pos-
citur, prima est fidei ratio, primaque cun-
ctis Christianis salubriter retinenda cau-
tela, ut sancti spiritus nullatenus localis
cogitetur aut existimetur aduentus. Fi-
delibus quippe dicit Apostolus: Nesci-
tis, quia templum Dei estis, & spiritus
Dei habitat in uobis. Et alio loco: Oran-
tes omni tempore in spiritu, & in ipso ui-
gilantes. Et ipse saluator discipulis suis
dicit: Si diligitis me, mandata mea serua-
te, & ego rogabo patrem, & alium para-
cletum dabit uobis, ut maneat uobiscum
in æternum, spiritum ueritatis, quem mun-
dus non potest accipere, quia non uidet
eum, nec scit eum, uos autem cognosce-
tis eum, quia apud uos manebit, & in uo-
bis erit. Vnde & Paulus eundem nos spi-
ritum adoptionis accepisse se prædicat:
Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterum in timore, sed accepistis spiritum ado-
ptionis filiorum, in quo clamamus: Abba
pater. Fidelibus itaque, qui templum Dei
sunt, & in quibus spiritus Dei inhabitat,
imo

Imò qui templum sunt spiritus sancti (sicut Apostolus dicit. Nescitis, quia membra uestra templū est spiritus sancti, qui in uobis est, quē habetis à Deo. Quibus etiam idem Apostolus mādāt, ut in ipso orent, atq; in ipso uigilēt) quomodo spiritus sanctus, tanquam antē absens' miti creditur? cum nec orare cōdigne ac uigilare aliquis possit, nisi se illi spiritus sanctus infuderit. Quocirca sicut dicit Apostolus, spiritalibus spiritalia cōparātes, & in spiritu, q̄ utiq; naturaliter Deus est, nihil corporale, nihil locale, nihil temporale, nihil mutabile cogitātes, cōsiderare debemus, nomine Spiritus sancti nonnunquam dona spiritalis gratiæ nuncupari. Nam legimus in libro Regum: Cum esset Helias diuino munere transferendus, & discipulo, priusquam tolleretur, dedisset fiduciam postulandī quod uellet: ille spiritū quem Helias acceperat, duplicē sibi postulauit attribui. Vbi utiq; intelligimus spiritus nomine donum spiritalis gratiæ designari. Neq; enim substantia spiritus sancti potest uel augeri uel minui, q̄ sicut est sine initio & sine

sine termino sempiternus, sic est sine augmento detrimentoq; perfectus. Cuius tamen dona secundum ipsius inperscrutabilem atq; irreprehensibilem uoluntatem, sicut in hominibus posse augeri credimus, sic in eis posse minui non negamus: Nam cū dona sunt Spiritus sancti, charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia continentia, & cum aliq; detur per spiritum sermo sapientiæ, aliq; autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, hæc tamen omnia possunt in hominibus & augeri & minui. Vnde est illud, quod ipsi Apostoli augmentum fidei sibi à Domino postulant condonari, dicentes: Domine auge nobis fidem In charitate quoq; nos crescere ipse beatus demonstrat Apostolus, qui ait: Veritatem autē facientes, in charitate crescimus in illo per omnia. Quomodo autem in charitate crescimus, nisi cum per dona gratiæ spiritualis clementiū accipimus charitatis? Charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

Hoc

Hoc sentitur & de cæteris spiritalibus donis, quæ pro uniuscuiusq; captu, uel augeri uel minui dicuntur in nobis. Quoniam talium cremēta detrimentaq; charismatum secundum id dicuntur, quod quibusdā seu plus seu minus insunt. Nō quod in se uel augeri uel minui possunt. Nam & sol tantus est cum uidetur ab oculis sanis, quantus cum uidetur à faucijs, nec ipse minuitur, cum minus ab oculis turbatis percipitur, nec augetur, cū amplius oculis sanis infundit. Quia diuersitas illa uisionis, non ex diuersitate solis euenit, sed in diuersitate sanitatis infirmitatisq; consistit. Et quamuis unū minus, alterum magis illuminet, ipse tamen unum atq; idē in se lumem habet, quod unus minus, alter amplius uidet. Sic etiā spiritu sancto, in se sine augmento ac detrimento immutabiliter permanente, duplicem sibi Heliseus spiritum poposcit, in eo, quod augmentum spiritalis gratiæ postulauit. Cum ergo Sancti spiritus, ad sanctificandum totius ecclesiæ sacrificium, postulatur aduentus, nihil aliud postulari mihi uidetur, nisi ut

G

per

per gratiam spiritalem in corpore Christi (quod est Ecclesia) charitatis unitas iugiter indisrupta seruetur. Hæc est enim principale spiritus sancti donū, sine qua quisquis linguis hominum angelorum quæ loquitur, uelut æs sonans, aut cymbalum tinniens: sonum dare potest: uitam habere non potest. Et si habeat omnem prophetiam, & nouerit mysteria omnia, & omnem sciētiam, & si habeat omnem fidem, ita ut montes transferat, charitatem autem non habeat, nihil est. Et si distribuerit in cibos pauperum omnes facultates suas, & tradiderit corpus suum ut ardeat, charitatem autem non habeat, nihil ei prodest. Nā quia legem, dicit Apostolus, ordinatā per angelos in manu mediatoris, linguis loquuti sunt angelorū, qui in ore, quæ legis sunt docebant, & aduersus legē prauis operibus militabant. De quibus ipse Saluator dicit. Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim & non faciūt. Saul quæque prophetiā habuit, & Simon magus credidit, & baptismi sacramentū accepit. Nam & dæmones, dum credūt
& con

& contremiscunt uidetur habere fidem, sed nihil eis prodest, quia non habent charitatem. Multi etiam facultates suas pauperibus erogantes, quia non curauerunt acquirendæ charitatis studium impendere, res quidem suas donauerunt, quod ideo nihil eis profuit, quia seipsos perderunt non acquirendo charitatē, quam acquirere debuerunt. His igitur demonstratur indicijis ibi esse Spiritū sanctum, ubi est finis præcepti, hoc est, charitas de puro corde, & conscientia bona, ex fide non ficta. Vbi autem cum fide charitas non est, quæcūq; dona spiritus sancti esse posse, ipsum uerò spiritum sanctū esse nō posse, ac p hoc, nihil prodesse illorū donorū largitatē, ubi sic aliquod donū spiritus habetur, ut ipse spiritus non habeatur. Proinde tales, etsi uidentur quorumlibet paternorum donorum participes, nō tamen sunt hæreditatis paternæ consortes, quoniam spiritus sanctus est pignus hæreditatis nostræ. Et in hoc nos Deus & pater Domini nostri Iesu Christi benedixit in omni benedictione spiritali, in cælestibus in Christo, sicut elegit

Ad Ephesios.
1. A

G 2 nos

nos in ipso, ante mundi cōstitutionem; ut essemus sancti & immaculati in conspectu ipsius in charitate. Dum itaq; ecclesia spiritum sanctum sibi cælitus postulat mitti, donum sibi charitatis & unitatis postulat à Deo cōferri. Quando autem congruentius quàm ad celebrandũ sacrificium corporis Christi, sancta ecclesia (quæ corpus est Christi) spiritus sancti deposcat aduentũ; quæ ipsum caput suum secundum carnem de spiritu sancto nouerit natum. Sic enim angelico Maria informatur eloquio: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod nascetur ex te sanctũ uocabitur filius dei. Euangelista quoque Matthæus, eodem spiritu sancto repletus, affirmat: Quia cum desponsata esset mater eius Maria Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est, in utero habens de spiritu sancto. Et ad Ioseph sic memorat angelum in somnis dixisse: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, Quod enim in ea natũ est, de spiritu sancto est. Quid uerò est illius incarnationis

nis dominicę mysterio factum, nisi ut di-
uisa unirentur, & discordantia pacaren-
tur? Testis est enim Paulus de Christo:
Quia ipse est pax nostra qui fecit utraq;
unum, & medium parietem macerie sol-
uens, inimicitias in carne sua, legem mā-
datorū decretis euacuans, ut duos con-
dat in semetipsum in unum nouum ho-
minem, faciēs pacem, ut reconciliet am-
bos in uno corpore Deo, per crucem in-
terficiens inimicitias in semetipso, & ue-
niens, euangelizauit pacem, his qui lon-
ge, & pacem his qui prope, quia in ipso
habemus ambo accessum in uno spiri-
tu ad patrem. Hoc ergo factum est chari-
tate diuina, ut ex ipso spiritu corpus illi-
us capitis esset renatū, de quo ipsum ca-
put est natū. Et ob hoc necessarium no-
bis est, ut sicut ex spiritu sancto natus est
Christus, quando Deus unigenitus in
utero uirginis unitus homini suo, tan-
quā sponsus processit de Thalamo suo:
sic ecclesia dono spiritus sancti adhære-
at Christo tanquam mulier uiro suo, &
tanquam corpus capiti suo. Dicit enim
Apostolus: Quia Christus caput est ec-
clesiæ,

G ;

desiæ,

clesiae, ipse saluator corporis. Et iterum,
 Quia membra sumus corporis eius, de
 carne eius, & de ossib. eius, propter hoc
 relinquet homo patrem, & matrem su-
 am, & adhærebit uxori sue, & erunt duo
 in carne una. Quod exponens adiecit:
 Sacramentum hoc magnum est. Ego au-
 tē dico in Christo & in ecclesia. Hoc te-
 stimonium ueteris testamenti, cum Do-
 minus aduersus Phariseorum tentamen-
 ta proferret, secutus adiunxit: Igitur iam
 non sunt duo, sed una caro. Quod ergo
 Deus iunxit, homo nō separet. Vt ergo
 in illo sancto connubio, quod factū est
 in thalamo uteri uirginalis, iā nō essent
 duo sed una caro, spiritali gratia, factum
 est. Hoc etiam ut in disruptū iugiter te-
 neatur, spiritalis gratia operat̃. Quia ut
 capiti suo inhæreat hæc unitas corporis,
 & ut sciens, quia omnes qui se elongant
 ab ipso, peribunt, & quia perdet omnes
 qui fornicantur ab eo possit ipsa castè ac
 suauiter dicere: Mihi autem adhærere
 Deo bonum est. Et rursus: Adhæsit ani-
 ma mea post te. Illa charitas Dei facit,
 quæ diffusa est in cordib. nostris per Spi-
 ritum

ritum sanctum qui datus est nobis. Per hunc Spiritum sanctum tanta est unitas Christi & ecclesiae: Et cum electionis uas dicat: Quia Christus caput est corporis ecclesiae: ipsum tamen corpus Christi non dubitet Christum ueraciter appellare. Denique sic ait ad Corinthios scribens: Si cut enim corpus unum est, & membra 1. Cor. 12. 13. habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum est corpus, ita & Christus. Et ut ostenderet, quia hoc corpus quod sic est Christi, ut Christus sit, cum multa membra habeat, non nisi gratia sancti spiritus unum permaneat atque consistat, sequitur statim dicens: Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, siue iudei, siue gentiles, siue serui, siue liberi. Et omnes unum spiritum potauimus. Ipsa ergo gratia spiritalis per unitatem pacis & charitatem corpus Christi per dies singulos ædificare non desinit, quæ in utero Mariæ uirginis donum sapientiæ, quod est caput huius corporis fabricauit. Vnde nos quoque in ipso ædificari Beatus Apostolus his uerbis ostendit: Ergo

G 4 iam

Eph. 4. D.

iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superedificati supra fundamētum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio cōstructa crescit in templum sanctū in Domino, in quo & uos coedificamini in habitaculum Dei in spiritu. Hanc ædificationem, qua in spiritu ædificamur, alio loco non ob aliud fieri testatur Apostolus, nisi ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Vbi unitatem eiusdem ædificationis spiritalis, quæ in charitate constat, insinuans ait: Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni uento doctrinæ, in nequitia hominū, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes, in charitatem crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam

ram

ram subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Hæc itaque spiritalis ædificatio corporis Christi, quæ fit in charitate (cum scilicet secundum Beati Petri sermonem: lapides uiui ædificantur in domum spiritalem, in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo prolesum Christum) Hæc inquam, ædificatio spiritalis, nunquam oportunius petitur, quam cum ab ipso Christi corpore (quod est ecclesia) in sacramento panis & calicis ipsum Christi corpus & sanguis offertur. Calix enim quem bibimus, cōmucinatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, participatio corporis Domini est. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnesque de uno pane participamus. Et propterea petimus, ut scilicet ea gratia, qua factum est, ut ecclesia Christi corpus fieret, eadem gratia fiat, ut omnia membra charitatis manente compage, in unitate corporis perseuerent. Hoc autem dignè petimus illius in nobis dono

G 5 spiri

Spiritus fieri, qui est unus Spiritus & pater & filij. Quia sancta naturalis unitas & æqualitas & charitas Trinitatis, quæ unus, solus, & uerus est Deus, unanimi-
tate sanctificat, quos adoptat. In illa quippe una substantia Trinitatis, unitas est in origine æqualitas in prole. in charitate autem unitatis æqualitatisq; communio, nulla est diuisio illius unitatis, nulla diuersitas illius æqualitatis, nullum fastidium illius charitatis. Ibi enim nihil discrepat, quia æqualitas chara & una, & unitas equalis atq; una, naturaliter & incommutabiliter perseuerat. Quia igitur ex ipsa (si dicendum est) communione Spiritus sancti charitas una demonstratur patris & filij. (Quam cōmunionem beatus Apostolus tali sermone cōmendat: Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Et alio loco: Si quod solacium charitatis, si qua communicatio spiritus) propter hoc dicitur: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Spiritus quippe sanctus,

ctus, qui unus est patris & filij, hoc operatur in his, quibus gratiam tribuit adoptionis diuinæ, quod operatus est etiā in illis, qui in libro Actuum Apostolorum inueniuntur eundem spiritum accepisse: de quibus dicitur: Multitudinis autem credentium erat cor & anima una. Vnum enim cor & animam fecerat multitudinis, credentium in Deo qui patris & filij unus est spiritus, & cum patre ac filio unus est Deus. Vnde & Apostolus hanc spiritalem unitatem in uinculo pacis sollicite dicit esse seruandam sic Ephesios monēs: Obsecro itaq; uos, ego uinctus in Domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, cū omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem, in charitate sollicite seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, unum corpus & unus spiritus. Hunc spiritum discedendo amittunt, si qui aut perfidia deprauati, aut superbia inflati, ab unitate corporis ecclesie segregantur: quo Iudas Apostolus sine hoc spiritu euidenter ostendit, dicens: Hi sunt qui segregant semetipsos animales, spiritum

ritum non habentes. Hi enim, quia animales sunt, ideo spiritum non habent. Propter quod Paulus Apostolus dicit: Animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei. Tales itaque faciles sunt ad diuisionem, quia spiritum non habent, in quo uno membra Christi charam seruant spiritualiter unitatem. Vnde manifestum est, apud omnes hæreticos spiritus sancti gratiam non esse, nec eorum sacrificia, quamdiu hæretici sunt, posse Deo placere, neque spiritualis gratiæ sanctificationem sacrificijs eorum tribui, qui offerunt, ab ecclesiastici corporis unitate disiuncti. Solius enim ecclesiæ Deus delectatur sacrificijs, quod sacrificium Deo facit unitas spiritualis, ubi & fidei ueritas nullam credit in Trinitate distantiam, & pacis tenacitas fraternam seruat in charitate concordiam. Ne quis autem nos putet, dum ecclesia in sacrificij prece Spiritus sancti deposcit aduentum incongrue sancti spiritus uocabulo charitatē intelligere, quæ diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis, commodum duximus, pater-

nis

nis diffinitionem nostrā præmunire sententijs. Sanctus enim Augustinus in libris de baptismo, cum quæstionem de Hæreticorum receptione sine baptismatis iteratione uersaret in tertio eiusdem operis libro, inter alia sic dicit: Spiritus autē sanctus, quod in sola catholica ecclesia, per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerūt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipsa est enim charitas, quam non habent qui ab ecclesiæ catholicæ communione præcisi sunt. At rē de quæso, beatissimum Augustinum in sanctis scripturis diuinis eruditum, quomodo uno in loco, non solum sancti Apostoli Pauli, sed etiā sancti Iudæ Apostoli sensum, in sancti spiritus nomine mirabiliter aperuit. Ait enim superius: Spiritus autem sanctus, quod in sola catholica per manus impositionem dari dicitur. Nimirum hoc intelligi Maiores nostri uoluerunt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris,

Rom. 5. A.

nos in ipso, ante mundi cōstitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ipsius in charitate. Dum itaq; ecclesia spiritum sanctum sibi cælitus postulat mitti, donum sibi charitatis & unitatis postulat à Deo cōferri. Quando autem congruentius quàm ad celebrandū sacrificium corporis Christi, sancta ecclesia (quæ corpus est Christi) spiritus sancti deposcat aduentū? quæ ipsum caput suum secundum carnem de spiritu sancto nouerit natum. Sic enim angelico Maria informatur eloquio: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod nascetur ex te sanctū uocabitur filius dei. Euangelista quoque Matthæus, eodem spiritu sancto repletus, affirmat: Quia cum desponsata esset mater eius Maria Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est, in utero habens de spiritu sancto. Et ad Ioseph sic memorat angelum in somnis dixisse: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, Quod enim in ea natū est, de spiritu sancto est. Quid uerò est illius incarnationis

nis dominicę mysterio factum, nisi ut di-
uisa unirentur, & discordantia pacaren-
tur? Testis est enim Paulus de Christo:
Quia ipse est pax nostra qui fecit utraq;
unum, & medium parietem macerie sol-
uens, inimicitias in carne sua, legem mā-
datorū decretis euacuans, ut duos con-
dat in semetipsum in unum nouum ho-
minem, faciēs pacem, ut reconciliet am-
bos in uno corpore Deo, per crucem in-
terficiens inimicitias in semetipso, & ue-
niens, euangelizauit pacem, his qui lon-
ge, & pacem his qui prope, quia in ipso
habemus ambo accessum in uno spiri-
tu ad patrem. Hoc ergo factum est chari-
tate diuina, ut ex ipso spiritu corpus illi-
us capitis esset renatū, de quo ipsum ca-
put est natū. Et ob hoc necessarium no-
bis est, ut sicut ex spiritu sancto natus est
Christus, quando Deus unigenitus in
utero uirginis unitus homini suo, tan-
quā sponsus processit de Thalamo suo:
sic ecclesia dono spiritus sancti adhære-
at Christo tanquam mulier uiro suo, &
tanquam corpus capiti suo. Dicit enim
Apostolus: Quia Christus caput est ec-
clesiæ,

G ;

desiæ,

clesiae, ipse saluator corporis. Et iterum:
 Quia membra sumus corporis eius, de
 carne eius, & de ossib. eius, propter hoc
 relinquet homo patrem & matrem su-
 am, & adhærebit uxori sue, & erunt duo
 in carne una. Quod exponens adiecit:
 Sacramentum hoc magnum est. Ego au-
 tē dico in Christo & in ecclesia. Hoc te-
 stimonium ueteris testamenti, cum Do-
 minus aduersus Phariseorum tentamen-
 ta proferret, secutus adiunxit: Igitur iam
 non sunt duo, sed una caro. Quod ergo
 Deus iunxit, homo nō separet. Vt ergo
 in illo sancto connubio, quod factū est
 in thalamo uteri uirginalis, iā nō essent
 duo sed una caro, spiritali gratia, factum
 est. Hoc etiam ut in disruptū iugiter te-
 neatur, spiritalis gratia operat̃. Quia ut
 capiti suo inhæreat hæc unitas corporis,
 & ut sciens, quia omnes qui se elongant
 ab ipso, peribunt, & quia perdet omnes
 qui fornicantur ab eo possit ipsa castè ac
 suauiter dicere: Mihi autem adhærere
 Deo bonum est. Et rursus: Adhæsit ani-
 ma mea post te. Illa charitas Dei facit,
 quæ diffusa est in cordib. nostris per Spi-
 ritum

ritum sanctum qui datus est nobis. Per hunc Spiritum sanctum tanta est unitas Christi & ecclesiae: Et cum electionis uas dicat: Quia Christus caput est corporis ecclesiae: ipsum tamen corpus Christi non dubitet Christum ueraciter appellare. Denique sic ait ad Corinthios scribens: Si cut enim corpus unum est, & membra 1. Cor. 12. 13. habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum est corpus, ita & Christus. Et ut ostenderet, quia hoc corpus quod sic est Christi, ut Christus sit, cum multa membra habeat, non nisi gratia sancti spiritus unum permaneat atque consistat, sequitur statim dicens: Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, siue Iudei, siue gentiles, siue serui, siue liberi. Et omnes unum spiritum potauimus. Ipsa ergo gratia spiritalis per unitatem pacis & charitatem corpus Christi per dies singulos aedificare non desinit, quae in utero Mariae uirginis donum sapientiae, quod est caput huius corporis fabricauit. Vnde nos quoque in ipso aedificari Beatus Apostolus his uerbis ostendit: Ergo

G

4

iam

Eph. 4. D.

iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superedificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio cōstructa crescit in templum sanctū in Domino, in quo & uos coedificamini in habitaculum Dei in spiritu. Hanc ædificationem, qua in spiritu ædificamur, alio loco non ob aliud fieri testatur Apostolus, nisi ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Vbi unitatem eiusdem ædificationis spiritualis, quæ in charitate constat, insinuans ait: Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni uento doctrinæ, in nequitia hominū, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes, in charitatem cre-
scamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam
ram

ram subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Hæc itaque spiritalis ædificatio corporis Christi, quæ fit in charitate (cum scilicet secundum Beati Petri sermonem: lapides uiui ædificantur in domum spiritalem, in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum) Hæc inquam, ædificatio spiritalis, nunquam oportunius petitur, quam cum ab ipso Christi corpore (quod est ecclesia) in sacramento panis & calicis ipsum Christi corpus & sanguis offertur. Calix enim quem bibimus, cōmucinatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, participatio corporis Domini est. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnesque de uno pane participamus. Et propterea petimus, ut scilicet ea gratia, qua factum est, ut ecclesia Christi corpus fieret, eadem gratia fiat, ut omnia membra charitatis manente compage, in unitate corporis perseuerent. Hoc autem digne petimus illius in nobis dono

G 5 spiri

Spiritus fieri, qui est unus spiritus & pater & filij. Quia sancta naturalis unitas & æqualitas & charitas Trinitatis, quæ unus, solus, & uerus est Deus, unanimi-
tate sanctificat, quos adoptat. In illa quippe una substantia Trinitatis, unitas est in origine æqualitas in prole: in charitate autem unitatis æqualitatisq; communio, nulla est diuisio illius unitatis, nulla diuersitas illius æqualitatis, nullum fastidium illius charitatis. Ibi enim nihil discrepat, quia æqualitas chara & una, & unitas equalis atq; una, naturaliter & incommutabiliter perseverat. Quia igitur ex ipsa (si dicendum est) communione Spiritus sancti charitas una demonstratur patris & filij. (Quam cōmunionem beatus Apostolus tali sermone cōmendat: Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Et alio loco: Si quod solacium charitatis, si qua communicatio spiritus) propter hoc dicitur: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Spiritus quippe sanctus,

clius, qui unus est patris & filij, hoc operatur in his, quibus gratiam tribuit adoptionis diuinæ, quod operatus est etiā in illis, qui in libro Actuum Apostolorum inueniuntur eundem spiritum accepisse: de quibus dicitur: Multitudinis autem credentium erat cor & anima una. Vnum enim cor & animam fecerat multitudinis, credentium in Deo qui patris & filij unus est spiritus, & cum patre ac filio unus est Deus. Vnde & Apostolus hanc spiritalem unitatem in uinculo pacis sollicite dicit esse seruandam sic Ephesios monēs: Obsecro itaq; uos, ego uinctus in Domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, cū omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem, in charitate sollicite seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, unum corpus & unus spiritus. Hunc spiritum discedendo amittunt, si qui aut perfidia deprauati, aut superbia inflati, ab unitate corporis ecclesię segregantur: quo Iudas Apostolus sine hoc spiritu euidenter ostendit, dicens: Hi sunt qui segregant semetipsos animales, spiritum

ritum non habentes. Hi enim, quia animales sunt, ideo spiritum non habent. Propter quod Paulus Apostolus dicit: Animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei. Tales itaque faciles sunt ad diuisionem, quia spiritum non habent, in quo uno membra Christi charam seruant spiritualiter unitatem. Vnde manifestum est, apud omnes hæreticos spiritus sancti gratiam non esse, nec eorum sacrificia, quamdiu hæretici sunt, posse Deo placere, neque spiritualis gratiæ sanctificationem sacrificijs eorum tribui, qui offerunt, ab ecclesiastici corporis unitate disiuncti. Solius enim ecclesiæ Deus delectatur sacrificijs, quod sacrificium Deo facit unitas spiritualis, ubi & fidei ueritas nullam credit in Trinitate distantiam, & pacis tenacitas fraternam seruat in charitate concordiam. Ne quis autem nos putet, dum ecclesia in sacrificij prece Spiritus sancti deposcit aduentum incongrue sancti spiritus uocabulo charitatē intelligere, quæ diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis, commodum duximus, pater-

nis

nis diffinitionem nostrā præmunire sententijs. Sanctus enim Augustinus in libris de baptismo, cum quæstionem de Hæreticorum receptione sine baptismatis iteratione uersaret in tertio eiusdem operis libro, inter alia sic dicit: Spiritus autē sanctus, quod in sola catholica ecclesia, per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerūt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipsa est enim charitas, quam non habent qui ab ecclesia catholicae communione præcisi sunt. Atque de quæso, beatissimum Augustinum in sanctis scripturis diuinis eruditum uno in loco, non solum sancti Pauli, sed etiā sancti Iudæ Apostoli sum, in sancti spiritus nomine mirabiliter aperuit. Ait enim superius: Spiritus autem sanctus, quod in sola catholica ecclesia per manus impositionem dari dicitur. Nimirum hoc intelligi maiores nostri uoluerunt, quod Apostolus ait: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris,

Rom. 5. A.

nostris, per spiritum sanctum qui datus
 est nobis. Subsequentur autem etiam,
 quod Iudas Apostolus in epistola sua
 posuit, remoto dubitationis ambiguo,
 sanctus Augustinus exposuit. Iudas e-
 nim Apostolus dicit: Hi sunt qui segre-
 gant se, metipsum animales, spiritum non ha-
 bentes. Et Beatus Augustinus de chari-
 tate Dei, quæ diffusa est in cordibus no-
 stris per spiritum sanctum, qui datus est, dicit:
 Ipsa est enim charitas quam non habet,
 qui ab ecclesiæ catholicæ communione
 præcisi sunt. An quisquam dicturus est,
 aliud esse, spiritum sanctum per manus im-
 positionem redeuntibus hereticis dari,
 quàm spirituali sacrificio diuinitus tribui?
 Hoc autem qui sentit, aut dicit profecto non
 dum intelligit, qualiter semetipsum exhi-
 beant hostiam uiuam, sanctam, Deo placentem,
 si qui schismaticorum & hæreticorum
 mortiferum relinquentes errorem, ad catho-
 licæ ueritatis redeunt unitatem, ubi offe-
 rentes sacrificium Deo spiritum contribu-
 latum, ipsi sunt hostia uiua, sancta, placens
 Deo. Quia per contritionem humilitati cor-
 dis in unitatem membrorum redeunt.

lius

Deus sacerdotis, qui dilexit nos, sicut dicit
Apostolus: Et obtulit semetipsum: pro
nobis oblationem & hostiā Deo in odo-
rem suauitatis. Vt autem redeant & spi-
ritale sacrificium fiāt, charitas Dei facit,
quæ diffusa est in cordib. nostris, per spi-
ritum sanctū qui datus est nobis. Solius
itaq; catholice ueritatis & cōmunionis
sacrificium Deus libenter accipit. Quia
dum charitatē suam, per spiritū sanctum
diffusam, in ea custodit, ipsam ecclesiam
sibi gratū sacrificiū facit, quæ ipsam sem-
per poscit gratiā spiritalis charitatis acci-
cipere, per quam se poscit hostiā uiuam,
sanctam, Deo placentem, iugiter exhi-
bere: Scribis præterea de illo Apostoli
loco, ubi ait: De uirginibus autem præ-
ceptum Domini non habeo, consilium
autem do. Quod consilium in epistola,
quā ad te nuper scripsi, ad illud pertine-
re memorauī, quod duob. denarijs à do-
mino acceptis, fidelis stabularius super-
erogauit. Cuius loci sensum, licet nō ita
à sancto Augustino positū asseras, alio-
tamē illustres uiros taliter hoc posuisse
cōfirmas. Est quidē uerum, quia sanctus
Augu-

Augustinus hoc dixit ab Apostolo supererogatum, quod cum secundum preceptum posset, si uellet de euangelio uiuere, maluit tamen non solum sibi, sed et his qui cum illo erant proprijs manibus laborare, sicut Ephesijs ueraciter dixit: Ipsi scitis, quomodo ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ: & omnia ostendi uobis quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos. Nam & Thessalonicensibus scribens: Memores enim estis fratres laborem nostrum & fatigationem, nocte & die operâtes, ne quem uestrum grauaremus. Nam & ad Corinthios hæc dicit mercedem suam, ut Euangelium prædicans, sine sumptu ponat Euangelium, ut non abutatur potestate sua in euangelio. Cum ergo hoc sanctus Augustinus competenter & congrue posuisset, non tamen incompetens uideri aut incongruum debet, quod sanctus Ambrosius b. Pauli supererogationem in sermonibus atq; epistolis eius, uel in nimio labore mentis & corporis collocauit. Sanctus autem Optatus Milebitanus,

ius, in sexto aduersus Parmenianum libro consilium de Virginibus Paulū supererogasse testatur his uerbis: Virginitas enim uoluntatis res est non necessitatis. Denique stabularius ille Apostolus Paulus, cui confossus peccatorum uulneribus populus commendatus est, duos denarios quos erogasset acceperat, duo scilicet testamenta: Hæc per doctrinam, quasi sumptus impendit: Docuit quomodo conjugales Christiani debeant uiuere, de quo cū quæreretur, quid de uirginibus præciperet, respondit, sibi de uirginibus nihil esse mandatum. Confessus est, se duo testamenta, hoc est, duos denarios erogasse. Explicati erant quodammodo sumptus, sed qui saucium cōmēdauerat, promiserat se reddiditum, quicquid in cura amplius erogasset post impensos duos denarios. Non præcepta, sed consilium erogat Paulus ad uirginitatem. Nec impedimento est uolentibus, nec nolētes impellit aut cogit. Cū itaque hic beati Apostoli locus tripartito sit modo à tribus, quos nominauimus, uiris sanctis expositus, quisquīs unum
H modum

modum ex his tribus posuerit, & ueritate utiq; non dissentit: Neq; enim necesse est, ut quod multipliciter intelligitur, in omnibus scriptis multipliciter infertur. Nam & ipsi sancti, quorum ministerio Deus scripturarum suarum dignatus est aperire secreta, dixerunt pleraq; non uno modo tantum, sed multipliciter, sine offensione, duntaxat ueræ fidei non indecēter intelligi. Sicut ipse Beatus Augustinus in mysterio arcæ Noæ fecisse cognoscitur aduersus Faustum. Namq; Manichæo asserente, in libris ueteris testamenti, nihil Christi in carne uera futuro aduentu propheticè contineri, ostendens idem beatissimus Augustinus nostram ueterem scripturam propheticiis de Christo significationibus plenam, & ob hoc diuinitus inspiratam, sic inter cetera illud exponit: Quod memorat arcam bicameratam & tricameratam Deus imperat construendam, ut in libro de Ciuitate Dei quintodecimo, duobus alijs modis eiusdē loci mysticam explanationem, non doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed uerē (sicut Apostolus dicit) in doctrina

doctrina spiritus nō minus dulciter, quā mirabiliter explicaret. Quod ut facilius agnoscat utriusq; operis, sicut ab eo posita sunt, uerba subnectam. Igitur aduersus Faustum posuit hæc: Quod inferiora Arcæ bicamerata & tricamerata construuntur, sicut ex omnibus gentibus, uel bipertitam multitudinem congregat Ecclesia, propter circumcisionem & præputium, uel tripertitam propter tres filios Noæ, quorum progenie repletus est orbis. In Quintodecimo autem libro de Ciuitate Dei, memoratæ Arcæ pro loci opportunitate aggressus exponere sacramentum, post aliqua, in hoc quod dicitur bicameratam & tricameratā arcam Noæ debere cōstrui illius expositionis, quæ in libris aduersus Faustum Manichæum continetur, indidit mentionem, hæc subsequenter adiciens: Et fieri quidem potest, ut & à nobis quispiam & alius alio exponat hæc aptius, dum tamen ea quæ dicuntur, ad hanc, de qua loquimur, dei ciuitatē in hoc sæculo maligno, tanquam in diluuiō, peregrinantem, omnia referantur, si ab eius sensu, qui ista

H 2

constru-

conscripsit, non uult longe aberrare, qui
 exponit exempli gratia: Velut si quispi-
 am, quod hic scriptum est: inferiora bica-
 merata & tricamerata facies eam: non
 quod ego in illo opere dixi, uelit intelli-
 gi, quia ex omnibus gentib. ecclesia cō-
 gregatur, bicameratam dictam, propter
 duo genera hominum, Circumcisionem
 scilicet & præputium, quos Apostolus
 & alio modo dicit, Iudæos & Græcos: tri-
 cameratam uero, eo quod omnes gētes
 de tribus filiis Noæ, post diluuium repa-
 ratæ sunt: Sed aliud dicat aliquis, quod
 à fidei regula non sit alienum. Nam quo-
 niam non solas in inferioribus mansio-
 nes habere Arcam uoluit; uerum etiam
 in superioribus, & hæc dixit bicamera-
 ta: & in superiorib. superiorū, & hæc ap-
 pellauit tricamerata, ut ab imo sursum
 tertia confurgeret habitatio. Possunt hic
 intelligi & tria illa, quæ cōmendat Apo-
 stolus, fides, spes, charitas, possunt etiā
 multo convenientius tres illæ ubertates
 Euangelicæ, tricena sexagena, centena,
 ut in infimo habitat pudicitia coniuga-
 lis, supra uidualis, atq; hæc superior uir-
 ginalis

Gal. 3. D.

1. Cor. 13. D.

ginalis: Et si quid aliud secundum fidem ciuitatis huius intelligi & dici potest. Hoc etiam de cæteris, quæ hic exponenda sunt, dixerim, quia etsi non uno differuntur modo, ad unam tamen catholicæ fidei concordiam reuocanda sunt. Rursum idem Beatus Augustinus in lib. i. de Trinitate, asserit utile esse plures libros à pluribus fieri diuerso stilo, non diuersa fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perueniat, ad alios sic, ad alios autem sic. Si ergo illa, quæ de arca Noæ beatus Augustinus uno loco duobus posuit modis, à duobus hominibus singula assumpta singulis ponantur in locis: nōne uterque digne tenax pronuntiabitur ueritatis: si tamen sic uterque unum harum suis inditum dictis uideatur adstruere, ut illud, quod aliter in suis dictis æque ueritati cōgruum ponit, magis pacatus approbet, quàm contentiosus impugnet. Quocirca charissime, licet ille sensus, qui à me positus est, forsitan in sancti Augustini dictis non inueniatur, in sancti Optati tamen libris (sicut ipse mecum nosti) apertissime pos-

eus inuenitur. Nec tuam prudentiam latet eorum, quæ à sanctis Patribus qui fidei catholicæ rectam in doctrina sancti spiritus regulam defenderunt, diuersis modis, uel in expositionibus, uel in defensionibus suis inueniuntur posita, quicquid à nobis ponatur, ita nos illius loci alstruere ueritati congruum sensum, ut alijs patrum sententijs æque ueritati congruis nō denegemus assensum. Neque uim à ueritate receditur, si in hac supererogatione Apostoli, siue quod sanctus Ambrosius, seu quod sanctus Augustinus, siue quod sanctus Optatus senserunt, à nobis quoque salua ueritate fidei sentiatur. Quoniā si digne creditur, duobus denarijs acceptis, aliquid supererogasse Paulum, in eo quod proprii laboris sumptu Euangelium prædicans, stipendium sibi debitum à fidelibus non exegit, dignè etiā supererogasse aliquid creditur, in eo quod de Virginitibus præceptum Domini non habuit, sed consilium dedit: utrunq; sine dubio illo habens largiente, à quo nisi accepisset, supererogare non posset.

BEATI

BEATI FVLGENTII,
AD MONIMVM, LIBER
tertius, de uera expositione illius Di-
cti Evangelici: Et uerbum erat
apud Deum.

Votiens, dilectissime Mo-
nime, à Christi famulis uir-
tus consideratur ac perpen-
ditur charitatis, non minus
inuenitur mirabilis quàm
suavis. Quis enim eam non miretur?
aut quis non admodum delectetur? cu-
ius sarcina cum portatur, non fatigatio-
ne animum debilitat, sed alacritate con-
fortat. Ipsa enim cum onerat, subleuat,
& miro modo, quem onerat, non per-
mittit comprimi: quem subleuat, non si-
nit extolli. Hæc, ut me tibi præteritum
debitum cum Domini adiutorio persol-
uentē, rursus efficit debitorē. Iam enim
de quatuor quæstionib. quas mihi mise-
ras pertractādas illo adiuuāte, qui sapiē-
tiā præstat paruulis, duos libros absolue-
rā, cupiēs tibi reddere q̄ debeā. Sic repē-
te cuiusdā Assertionis arianę meas aures

H 4 per

perstrinxit opinio: quæ tanto magis inutilis est ad inuentionem genita, quanto magis reperitur ab omni intellectu, non solum diuinarum scripturarum, sed etiam ipsius humanitatis, externa. Comperi quippe quandam eos de initio Euangelij secundum Ioan. insolitam nunc ferere questionem ut illud quod dictum est: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum: ita intelligendum atque exponendum putent, ut id ipsum uerbum apud patrem esse, non in patre, sed extra patrem esse accipiendum existiment. Ita ut quidam eorum (quantum auditu comperi) dum de his duabus præpositionibus hoc est, in & apud, inter eos oriretur quodam die conflictus, accepto cuiusdam Birro, & in manibus retento, interrogasset, an in illo esset, cum apud illum esset Birrus ille, quem ipse retineret. Atque hunc suam quasi sententiam firmaturus, hac sermonem suum definitione clausisse: cum aliquid in nobis esse dicitur, intra nos intelligendum: dum uero apud nos esse dicitur, extra nos accipiendum, Et quia Birrus ille, quem ipse re-

tine-

tinebat, sic apud illum esset, ut in illo nō esset, ac per hoc ex eo quod apud illum esset, non tamen in illo esset, extra illum non intra illum esset: eodem modo Verbum quoq; Dei (quod Deus est) credendum quidem apud patrem esse, nō in patrem esse & ob hoc nec unius esse cū patre substantiæ: Quoniam quicquid sic apud aliquem est, ut in illo non sit, profecto sic apud illum est, ut unius cum eo substantiæ esse non possit. Hæc est eorū ratiocinatio rationi contraria: hæc legalis disputatio, legi Dei intolerabiliter inimica. Hinc dominante Christo, aliquid scribere meus excitatus est animus, ne uirulentis sermonibus paruulorum perturbetur auditus. Pertinet enim ad nostræ seruitutis officium, aduersus nascentem pestilentiam cuiuslibet opinionis mortiferæ salubria diuinorum eloquiorum remedia præparare. Itaq; cum sanctus Apostolus sollicitè fideles præponeat, dicens: Videte, ne quis uos decipiat per philosophiam & inanem fallaciā, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum

H 5 Chri

Christum. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Isti e-
contrario non solum præterito tempore philosophiæ mundialis sectantes erro-
rem secundum elementa mûdi, de Deo existimauerunt disputandû, sed ita sunt totius nunc religionis obliti, ut cum de Deo disputant, nec ipsa elementa mûdi istius corporalis attêdunt. Ac sic dum oculus intelligentiæ etiam contra ea, quæ uidêtur, pertinaciter claudunt, nunquam inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta concipiunt. Quid enim potest absurdius dici quàm ut cum de Deo quis disputat, non nisi de crassiori-
bus tantum corporibus documenta disputatiõis assumat? Magnû enim quid-
dam sibi ille uisus est inuenire, cum acce-
pto Birro, & manibus retento, interro-
gasset, utrum, sicut apud illû eslet, ita in il-
lo esset. Ex inde docere uolens, quemad-
modum Birrum apud hominem, sic esse
filium apud patrê, ut quia Birrus apud
hominem esse possit, in homine autem
esse non posset, ita filius sit quidem apud
patrem, sed non sit in patre. Rogo si de
corpo-

corporibus istis cōtrectabilibus aliquid
in exemplum disputās delectabatur ad-
sumere (licet aduersus ueritatem dispu-
tandi, elemēta quæ à ueritate facta sunt,
nō possent ullatenus suffragari, tamen
ut tolerabile aliquid dicere uideretur, ut
de cæteris taceam) quur Birrum, quem
manibus tenebat, ostendit & non saltem
flatum, quem naribus carpebat, attrēdit?
Quia si Birrus ille posset dici apud illum
esse & non in illo esse, flatus iste tamen,
quem ex aëre carpimus, cum eum spirā-
do percipimus & apud nos est, & in no-
bis est: & quicquid eius respirando red-
dimus, cū reddiderimus nec apud nos,
nec in nobis habemus. An forte dictu-
rus est, aëris istius alimentū, cum spiran-
do accipimus, in nobis tantū esse, nō eti-
am apud nos esse? Dicat ergo quādo a-
pud nos possit esse, an cū eū reddimus,
& eum in nobis habemus? Sed hoc pu-
to, quia nec de Birro illo dicere audebit,
si tamē eum illi, à quo acceperat, reddit.
Videt em̄, quia eū tūc apud se habuit, cū
accepit, postquā autē reddit, apud se habe-
re iam destitit. Sicut enim acceptiōe fa-
ctum

ctum est, ut quod nō habuit, apud se haberet, ita redditione factum est, ut quod apud se habuit, non haberet. Proinde si Bitrum dixit, non in se esse, sed apud se esse, hunc tamen flatum, quem de circumfuso aëre uicissim sumimus & reddimus mihi uidetur, quia non dicet, non esse apud hominem, cum est in homine, quia tunc eum homo apud se & in se habet, cum eum accipit spirando: cum uerò respirando reddit, sic eum apud se non habet, sicut nec in se habet. Frustra igitur in illa disputatiōe, de hoc quod dictum est. Verbum erat apud Deum, asserere uoluit, quod in aliquo est, esse semper interius, quod apud aliquem est, esse semper exterius, cum flatus receptus in corpus, sic in homine sit, ut apud hominem sit: & rursus e corpore redditus, ita nō sit apud hominem, quemadmodum nō est in homine. Minus enim attendit in hoc, quod absurdo nitebatur asserere documento, quā grauior eum sublequenter absurditas teneret innexum. Etenim cum dicitur: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat

rat uerbum: si exterius est omne quod apud Deū est, & interius est omne quod in Deo est: quid illi disputatori peritissimo restat nisi ut nos potiores filio Dei esse contēdat? Dicit quippe Apostolus, de Deo: Quia in ipso uiuimus, & mouemur, & sumus. Et alio loco: Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipso. Nūc iam quis quis ille est, qui sub Christiano nomine non metuit aduersus Christum tam temere disputare, cum audit uerbū esse apud Deum, & nos in Deo, si audet, dicat, uerbum esse exterius, & nos interius. Quod si dicēdum existimat, ipse de suis dictis iudicium ferat. Neq̃ enim in tali sermone iudex querendus est alius, quando ipse, qui hoc dixit, à seipso sit profecto culpandus. Quid iterum respōdebit aduersus illam eiusdem beati Pauli sententiam, qua dicit de Deo: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula amen? Ecce omnia Paulus ex Deo, & per Deum & in Deo esse testatur. Verbum uerò apud Deum esse, Ioan. Euangelistæ prædicatione dignoscitur. Si autem secundum

Arria-

Arrianorū sensum omne quod in Deo est, interius est, & omne quod apud Deum est, exterius est, quoniā Arrianis uerbum, quod apud Deum est, non in Deo esse creditur hoc reliquum est, ut omnibus quæ in Deo sunt, illud quod apud Deum est inferius prædicetur. Hoc autem recepto, (quia de uerbo scriptū est: Omnia per ipsum facta sunt) ipsa erit secundum Arrianos rectitudo fidei, ut præponenda sit factura factori. Quis iam nō cernit, in quod præcipitium improuidi homines cadunt? qui uerę fidei resistentes perfidiā defensare cōtendunt. Quid enim aliud talibus uerbis agitur, nisi ut huius defensione sententię, conditionis suę ac redemptionis oblita, semetipsam filio Dei, non solum æquare, sed & præferre audeat creatura? Miror autem, quomodo nō considerant, à quibus illud asseritur, quā deterior ex eo fructus nefandę blasphemię nascatur. Aiunt enim Quod in Deo est, interius esse credēdū: quod aut apud Deum est, exterius æstimandū. Quocirca illud quod apud Deum est, & exterius est, non est credendū
unius

unius cum Deo naturæ. Consequens est, ut illud quod in Deo est, & interius est, unius credatur cum Deo substantiæ. Ad hanc igitur conclusionem ratiocinatio ista perducitur: ut sicut uerbum, pro eo quod apud Deum est, ab eius natura separatur, ita creatura, pro eo quod est in Deo, unius credatur naturæ cum Deo. Vnde conuincuntur illa sentire, quibus nos & filio audeant præferre, & patri contentur æquare. Sic totū confundūt, qui à ueritate dissentiunt. Ex quibus sententijs error infidelis asseritur. Ecce quibus adinuentionib. fidei ueritas impugnatur. Sed quibuslibet arietibus ecclesiam sanctā hæretici quaterere nitant, certi sumus de Domino Deo nostro, quoniā ciuitatē supra montem constitutam, subuertere nō ualebūt. Imò seipsos prorsus subuerunt & extermināt, qui Deum uerū Dei unicū filium cōtumeliosis assertionibus exacerbant: nec ab iniuria tēperant etiā patris, dum ingratificentiā reddūt gratiæ Saluatoris. Quapropter congruū uidet, ita ex alijs scripturarū locis uerbi huius intelligētia requiratur, ut appareat, utrū quic-

quicquid apud aliquem esse dicitur, de-
beamus, secundum illorum sententiam,
semper exterius æstimare. In lib. sapien-
tiæ legimus dictum de quibusdam: Di-
xerūt apud se cogitantes non recte. Hu-
ius loci ab Arrianis exigimus rationem
utrū qui apud se cogitat, intra se an extra
se cogitet? cum hominis cogitatio nō so-
lum extra corpus hominis nō sit, sed ne
corporis actio sit: Enimvero, quia id i-
psū, quod cogitatio dicitur, non solū
non extra hominem, sed nec in ipso cor-
pore hominis inuenitur: quis non uide-
at, cogitationem solius esse animæ, cui
per rationalem uirtutem diuinitus datū
est cogitare? In homine quippe cogitan-
do dominatur animus, operando autē
seruitiū exhibet corpus. Ibi est enim ho-
mini data cogitatio, ubi est inserta boni
maliq; discretio. Interior igitur homo
cogitationis officium gerit, qui etiam in-
telligendī uirtutem ad imaginem Dei
creatus accepit. Cum ergo apud se ho-
mo cogitat, non extra se, sed intra se co-
gitat, qui non extra se cogitaret, etiam si
ad exteriorē hominem cogitatio perti-
neret:

tineret: quanto magis intra se cogitatur?
 quando quidem non exterior homo. sed
 interior cogitat, qui tamen secundū scri-
 pturæ testimonium apud se cogitare di-
 citur, quo utiq; non exterioris sed inte-
 rioris hominis officio reperitur. Ait e-
 nim scriptura, sicut supra iam positū est:
 Dixerunt apud se cogitantes non recte.
 Quid est autē, apud se dicere, nisi in cor-
 de suo dicere? Propter quod alibi dici-
 tur. Quæ dicitis in cordibus uestris, & in
 cubilibus uestris compungimini. Hoc
 est ergo apud se dicere, quod est intra se
 dicere. Vnde & Phariseus ille, qui domi-
 num poposcerat ad uescendum, cum in-
 gressa mulier peccatrix, lachrymīs riga-
 ret & capillis pedes tergeret saluatoris,
 quia intra se cogitabat. intra se utiq; dice-
 bat, quod cogitando dicebat. Ait enim
 euangelista: Videns autem phariseus,
 qui uocauerat eum, ait intra se, dicens.
 Quid est enim, ait intra se, nisi cogitauit
 intra se? Veruntamen scriptura docente
 cognoscimus, quia qui cogitat intra se,
 cogitat apud se. Ideo utiq; dicitur: Dixe-
 runt apud se cogitantes non recte. Atta-
 men

men ne hoc, quod dictū est, apud se, nō
precedenti sermoni, sed subsequenti ue
lint Arriani cōiungere, ut nō dicatur, di
xerunt, apud se, sed dicatur, dixerunt, &
postmodum inferatur, apud se cogitan
tes: audiant etiam hinc diuinarum testi
monia scripturarum, & cognoscant of
ficiū cogitationis humanæ, nō ad ex
teriorem, sed ad interiorem hominē per
tinere. Euangelista dicit: quia cum do
mīno paraliticus offeretur, uidens domi
nus fidem illorum, qui eum per tegulas
submiserant, dixit: Cōfide fili, remittun
tur peccata tua. Et ecce quidā de scribis
dixerūt intra se: Hic blasphematur. Et cum
uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit:
Vt quid cogitatis mala in cordibus ue
stris? Quos dixit Euangelista intra se di
xisse, ipsos dominus dicit, in cordib. ma
la cogitasse. Quid est autem mala in cor
dibus cogitare, nisi cogitare apud se nō
recte? Quomodolibet ergo huius loci
sensem Arriani distinguant, ibi necesse
est, confusionem suæ prauitatis inueni
ant. Et utinā sic de errore confundantur,
ut ad ueritatem cōuertantur. Si enim di
xerint,

xerint, sic istū scripturæ uersiculū diuidē
 dum, q̄ scriptum est, dixerūt apud se, co
 gitātes non recte, ut ipsum, apud se præ
 cedenti sermoni iūgentes, sic distinguāt:
 Dixerunt apud se, ut postea inferant, co
 gitantes non recte, Dauidico statim cō
 uincuntur eloquio, non aliud esse, aqud
 se dicere, nisi in corde dicere. Ait enim;
 Quē dicitis in cordibus uestris. Quod si
 aliter distinguere uoluerint, ut ipsum, a
 pud se, non præcedēti sermoni, sed subse
 quēti coniungant, ut præmittētes, dixe
 rūt, interiecto silentio, postmodum infe
 rant illud quod dictū est apud se cogitā
 tes non recte, etiam hinc increpationem
 Saluatoris audiant, & cordis esse cogita
 tiones agnoscant: ait enim: Quid cogita
 tis mala in cordibus uestris? Alio quoq̄
 loco idem dominus docet: Quia de cor
 de exeunt cogitationes malæ. Et denuo
 dicit: Quia bonus homo de bono thesau
 ro cordis sui profert bona, & malus ho
 mo de malo thesauro cordis sui profert
 mala. Iam nē cognoscūt, in quāto errore
 uersent̄: qui uerbū apud Deū nō interi
 us, sed exterius asserere moliant̄. Rursus

I 2 in

in eodem libro scriptum de sapientia legimus. Immortalis enim est memoria illius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. Quomodo autem apud homines nota est, si non intra homines, sed extra homines est? cum nisi in animam hominis intrauerit, nota homini esse non possit. De ipsa quippe sic dicitur: & permanens in se, omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert. Et non aliud agnoscatur, in animas se transferre, quam in animas intrare, rursus de illa textus scripturæ sanctæ sic memorat hęc: Populum iustum & semē sine querela liberauit à nationibus, quæ illū comprimebant, intrauit in animam serui domini, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis. Hunc introitum suum, quo in animas intrat, etiam in Apocalypsi Ioannis insinuat, dicens: Ecce sto ad ianuam & pulso, si quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad eum, & cœnabo cū illo, & ipse mecum. Hoc introitu Pater & filius ad dilectorem suum ueniunt, & mansionem apud eum faciunt, sicut ipse filius loquitur:

tur: Siquis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quòd si uenientes pater & filius ad eum, apud quem mansionem faciunt, non interius sed exterius sunt: dicatur nobis, ubi ad eum ueniant, & mansionem apud eum faciāt. Interim, quod interius in suis fidelibus inhabitet Christus. Paulo predicāte cognouimus, qui ait: In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus uestris. An forsità dicturi sunt, aliter in interiore homine nostro habitare Christū per fidem & aliter eum cum patre ueniētem apud dilectorem suum facere mansionem, ut Christus interim solus in interiore homine nostro inhabitare possit, pater autem exterius remanens, apud quem mānionem facit, non solum ipse interius manere nequeat, sed etiam filium communionē aduentus sui, ne in interiore homine habitare possit, impediāt. Spiritū quoq; sanctum sic filius Dei promisit fidelibus suis, ut apud eos maneat, & in ipsis sit. Dicit enim: Si diligitis me, man-

l 3

data

data mea seruate, & ego rogabo patrē;
& alium paracletum dabit uobiscum in
æternum, spiritum ueritatis, quem mun-
dus non potest accipere, quia non uidit
eum, nec scit eum, uos autem cognosce-
tis eum, quia apud uos manebit, & in uo-
bis erit. Ecce apud quos manet, in eis est
Spiritus sanctus, dicatur, quæ hic po-
test esse diuersitas in eo, quod apud eos
manet, & in eis est. Etenim in uno loco
utraq; prepositio ponitur, & spiritui san-
cto utriusq; rei possibilitas assignatur,
ut apud quos manet, in eis sit. Ita ne ue-
rò spiritus sanctus sic apud fideles ma-
net ut in ipsis fidelibus esse possit, uerbū
autem Deus sic apud Deū est, ut in Deo
esse nō possit. Quid dicā his, qui de scri-
pturis sic disputare desiderant, ut intelli-
gentiæ spiritalis uiam nullatenus quæ-
rant, & auertentes oculos à uerò lumine
iugiter in tenebris delectentur errare.
Hoc idē quippe esse apud Deum, quod
est esse in Deo, sancta scriptura alijs quo-
que locis ostendit. Dicit enim Moyses:
Deus fidelis, in quo nō est iniquitas, iu-
stus & sanctus dominus. Dauid etiā ca-
nit:

nit: Quoniam iustus dominus Deus noster, & nō est iniquitas in eo. Paulus autē Apostolus, apud Deum non esse iniquitatē dicit. Sic enim ait: Nunquid iniquitas apud Deum? absit. Eligant in hoc loco, quod uoluerint Arriani, & ut suam sapientiam euidenter ostendant, de legalibus & propheticiis atq; Apostolicis dictis iudicium ferant. Moyses dicit. Deus fidelis, in quo non est iniquitas. Dauid quoque dicit: Iustus dominus Deus noster, & non est iniquitas in eo. Paulus uerō dicit: Nunquid iniquitas apud Deū? absit. Aut igitur fateātur Apostolicū sensum legali propheticoq; sensui cōuenire, aut dicāt Apostolū Paulum à legali & prophetica intelligētia discrepare. Paulus equidē Apostolus eundē se spiritum fidei habere dicit, quē Dauid beatus habuit, quem etiam Moyses sanctus accepit, sicut ipse testatur dicens: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod loquutus sum: Et nos credimus, propter quod loquimur. Quomodo autē unū spiritū fidei habuerunt, si de fideli Deo diuer-

sa. senserunt: Magna est autem sentiendi diuersitas, si diuersum est qđ dicit Paulus, Non esse iniquitatem apud deum, ab eo quod Moyſes & Dauid dicunt, Non esse iniquitatem in Deo, Et si dicēte Paulo, eundem se habere spiritum fidei, quem & prophetæ habuerunt, in eorum fide diuersus est sensus, mēdax (qđ ablit) Apostolus pronuncietur, qui in se Christum loqui testatur. An experimentum, inquiens, queritis eius, qui in me loquitur Christi: Sed quoniam uere Christus in Paulo loquutus est, Paulus utiq; mendax non est: & quia cum eundē spiritum fidei se habere dicit, non mentitur uterque sensus consonans inuenitur, ut quod Moyſes & Dauid dixerunt, Iniquitatem in Deo nō esse, hoc sit, quod etiā Paulus dicit, Iniquitatem apud Deum non esse. Quod si eis forsitan uidetur, ut ex aduerso aliud dicant, hoc eis reliquū est, ut aut prophetis aut Apostolo contradicant. Et licet tot tātisq; testimonijs confutata hæreticorum sentētia cognoscatur, nulla ueritate subnixa, respondeant tamen, quid de illo Apostoli Iacobi loco

loco sentiunt, ubi dicit. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Apud quē autem transmutatio non est, profecto mutabilitas non est: & apud quem mutabilitas non est, immutabilitas est. Hęc igitur immutabilitas, quę apud Deum est, dicant utrum exterius an interiorius est. Si enim interiorius est, ecce hoc est, in Deo esse, quod apud Deum esse. Desinant igitur peruersa sentire. & festinent catholicę rectitudini consentire. Si autem hęc immutabilitas, quę apud Deum est, nō interiorius esse, sed exterius creditur, profecto in Deo esse nō creditur. Etsi in Deo immutabilitas esse non creditur, consequenter Deus ipse mutabilis prædicatur: Et ne hoc uel in filio assignare audiāt, in eodem loco, patrem luminum nominatum. Proinde, cum audimus, quia apud Deum non est transmutatio, hoc sentiamus, secundum catholicę fidei ueritatem, quia nulla est in Deo mutatio. Et cum dicitur, uerbum erat apud Deum,

I s non

Joan. 1. A.

nō aliud sentiamus, quā uerbum erat
 in Deo. Et cū sapientia in Prouerbīs dī-
 cit: Eram apud illū componens, non ali-
 ud sentiamus, quā, erā in illo compo-
 nēs. Et cū Deo dicitur: Apud te est fons
 uitæ: non aliud intelligamus, quā, in
 te est fons uitæ. Et cum Ioānes dicit: An-
 nunciamus uobis uitā æternā, quæ e-
 rat apud patrē, & palām facta est nobis:
 non aliud intelligamus, quā, uitam æ-
 ternā quæ erat in patre. Vere enim apud
 Deum est Deus uerbū, quia in Deo est
 Deus uerbum: & uere apud Deum sapi-
 entē est sapientia, quia in sapiente Deo
 est sapientia: & uere apud Deū uiuū est
 uita, quia in Deo uiuo est Deus uita: &
 uere apud Deum uerum est Deus ueri-
 tas, quia in Deo uero est Deus ueritas: &
 uere apud Deum fortē est Deus uirtus,
 quia in Deo forti est Deus uirtus. Sed
 quid mirum, si hoc est filio esse apud pa-
 trem, quod est illi esse in patre, quia scili-
 cet naturaliter natus de patre, permanet
 semper in patre: cum etiā de homini-
 bus legamus (quantum ad substantiam
 attinet, qua naturaliter homines sunt)
 non

nō aliud esse, cū dicitur aliquid apud illos esse, quā in illis esse. Vnde testimonia manifestissima proferemus. In libro Esaiaē continetur Ezechiaē regis oratio, *Esaia. 38. &* quam post adiectos sibi ad uitā annos quindecim, ad Deū effudit, ubi inter cætera sic dicit: Spiritus meus apud me factus est, sicut lanifica proximās demere telā. Quid aut hic aliud intelligitur. Spiritus meus apud me, nisi, spiritus me, in me? An & hic dicetur, spiritū hominis apud hominē esse, in homine aut nō esse? Cum euidenter Apostolus dicat: Quis enim scit hominum, quæ sunt hominis, *1. Cor. 2. G.* nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sed & illud, quod supra posuimus scriptum, Dixerunt apud se, cogitantes nō recte: quid est aliud, quā dixerunt intra se? Rursus, in libro Sapientiæ dicitur: Hæc *Sapient. 2. A* cogitans apud me, & commemorans in corde meo, quoniam immortalitas est in cogitatione sapientiæ. Quod apud se cogitat, hoc in corde suo commemorat, quod utrunque dum dicit, illam utique cogitationem, & illam commemorationem, non exterius, sed interiorius

Prov. 2. C.

teritus sibi inesse monstrauit. Dicitur etiam in Prouerbijs: Fili, non te comprehendat cogitatio mala, quæ derelinquit doctrinam adolescentiæ, & testamenti diuini obsita est. Posuit enim apud mortem domum suam, & apud inferos cum tetrigenis axes suos. Si ergo cogitatio mala, quæ apud mortem posuit domum suam, extra mortem, non in morte profecto uiuit, & si apud inferos, posita non est, inferno superest, ut illa, quæ nec in morte est, nec in inferno, uitam habere dicatur in cælo. Ideo enim Deo dicitur:

Psal. 8. 5. C.

Quia eripuisti animam meam de morte: quia animæ per fidem uitam donauit, dicēs: Iustus autem meus ex fide uiuit: Et rursus idcirco ipsi dicitur: Eripuisti animam meam ex inferno interiori quia idcirco animi ab inferno gratia Dei eripiuntur, ut in cælis conuersentur. Vnde dicit

Philip. 3. D.

Apostolus: Nostra autem conuersatio in cælis est. Porro anima, quæ per cogitationem malam apud mortem fuit, quomodo de morte liberata est, si in morte non fuit & quomodo ex inferno erepta est, si apud inferos constituta, in infer-

inferno non fuit? cū utique, si in morte non esset, mortua nō fuisset. Per malam autem uoluntatem, hoc est, per peccatū, quis nesciat animam mori? cū Deus dicat: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Certum est igitur, animam male cogitantem, cum apud mortem est, in morte esse, & cum apud inferos est, inferno esse. Quid qđ etiam saluator dicit: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ergo ne sic dicemus, omnia Deo possibilia esse, ut hoc ipsum quidē possibile esse, sic dicamus apud Deum esse, ut dicamus in Deo nō esse? Quid autē posse apud se Deus habet, si ipsum posse in se non habet? His atq; huiusmodi testimonijs claret, cum dicitur. Verbum erat apud Deum, nō aliud intelligi debere, quàm uerbum erat in Deo. Nā & ipse filius, qui est uerbum Deus, non solum patrem in se, sed etiam se in patre esse testatur, dicens: Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Hoc autem filij esse apud patrem, & esse in patre, non uideatur tale, quale, si quis homo sit apud aliquem, siue iure hospitali,

Exech. 18. 2.

Matt. 19. D. 2.

Luc. 1. 5. E.

tali, siue charitatis affectu. Nam & Apostolus Paulus dicit se apud Apostolum Petrum quindecim diebus mansisse, iure scilicet hospitalitatis, & puritate dilectionis, quorum licet per unitatem fidei & charitatis fuerit anima una, & cor unum, non tamen sic mansit Paulus apud Petrum, sicut uerbum manet apud Deum. Quia nec sic potest esse homo apud hominem, sicut uerbum Deus apud Deum patrem. Homo enim apud hominem sic est, ut non solum apud eum non esse possit, sed etiam, cum apud eum est, in ipso substantialiter esse non possit. Vere enim qui sic apud alium est, extra illum est, quia cum est apud illum sinceritate dilectionis, loco discernitur, quodolibet affectu inuicem sibi uterque iungatur. Sed sic est uerbum apud Deum, sicut est in mente uerbum, sicut in corde consilium. Cum enim mens apud se uerbum habet, utique cogitando habet, quia nihil aliud est apud se dicere, quam apud se cogitare. Cum ergo mens cogitat, & cogitatio uerbum intra se generat, de sua substantia generat uerbum, & sic illud uerbum
gene.

generat de se, ut genitū habeat apud se. Nec minus aliquid habet uerbū, quod ex mēte nascitur, quā est mens de qua nascitur, quia quanta est mens quę generat uerbū, tantum est etiā ipsum uerbū. Sicut enim de tota mente nascitur uerbum, sic intra totam permanet natum. Et quia cogitante mente, non est eius aliquid, ubi in ea uerbū non sit, ideo uerbum tantum est, quāta est mens ipsa de qua est, & cum apud illam est, in illa est, & quanta illa est, tantum etiam uerbum est, quia de tota & in tota est: tantumq; est ipsum uerbū, quanta simul est & mēs ipsa cum uerbo. Neq; enim sic de illa uerbum nascitur, ut ab ea localiter secernatur. Natiuitas quippe illa, quę ostendit quid sit, & de qua sit ipsa ostendit, quod extra eam, de qua natum est, esse nō possit: nec in aliquo minus sit, sed sic de ipsa sit, ut apud ipsam & in ipsa sit, tantumq; sit de illa, quantum in illa, & tantum in illa, quantum cum illa. Equidem & nos quodammodo dicit scriptura & in Deo esse & apud Deum esse, sed non quomodo apud Deum est & in Deo est
uer-

uerbum Deus, qui est unigenitus filius. Dicitur enim & nobis, quia in Deo uiuimus & mouemur & sumus: & dicitur ipsi Deo: si non peccauerimus, scimus, quia apud te sumus deputati. Veruntamen cum hoc de nobis dicitur, non naturalis unitas nostra cum Deo ostenditur, sed aut potentia creatoris intelligitur aut pietas redemptoris. Sic enim qui credimus in Deo & apud Deū sumus, sicut de Deo geniti, filij Dei sumus. Scriptum est enim: Charissimi. nūc filij Dei sumus. Et iterum: Volūtariē genuit nos uerbo ueritatis. Nos ergo Deus uerbo ueritatis genuit, illud autem uerbum ueritatem genuit. Nobis potestatem dedit, filios Dei fieri, ille autem non ex potestate filius Dei factus, sed de Deo naturaliter est Dei filius natus. Nos Deus uoluntarie genuit, quia uoluntas generationem præcessit, in unigeniti autem generatione, nulla generantis præcessit uoluntas, ubi sine initio naturali permanet æterna natiuitas. Sicut ergo geniti sumus, sed non sicut unigenitus Deus, & filij Dei sumus, sed non sicut unicus & uerus

uerus filius, & dñ sumus, sed non sicut
 uerbum, qui uerus est Deus: ita in Deo
 sumus, & apud Deum sumus, sed non si-
 cut apud Deum est & in Deo est uerbū
 Deus, q de Deo naturaliter natus. Quā-
 uis enim ille filius dicatur, & nos filij di-
 camur, & ille Deus, & nos dñ, & ille ge-
 nitus, & nos geniti: multum tamē distat
 in re, quod unum sonare uidetur in no-
 mine. Quoniam ille, quod Deus, quod fi-
 lius, quod unigenitus est, naturaliter est,
 quia de natura patris natus est: nos autē,
 quod dñ, quod filij, quod geniti sumus,
 non natura, sed gratia sumus: quia cū in
 natura non haberemus, ut hoc esse posse-
 mus, gratis nobis datum est, ut hoc facti
 essemus. Hanc discretionem si hæretici,
 misericorditer Deo donante, percipiāt,
 lumen uerum uidebunt, & ab unigeniti
 filij contumelijs temperabunt: cui nō so-
 lum in eo, quod apud Deum est, detra-
 hunt, sed etiam & animam humanam in
 illo negare contendunt, quos ipse filius
 Dei uno psalmi uersiculo designauit, di-
 cens: Hoc opus eorum qui detrahūt mi-
 hi apud Deum, & qui loquūtur mala ad
 K uersus

uersus animam meam. Quis enim deterius Christo apud Deum detrahit, quàm qui audiens uerbum Deū apud Deum esse, dicit idem uerbum in Deo nō esse? aut quis amplius mala aduersus Christi animam loquitur, quàm qui in Christo humanam animam diffitetur? cum illud uerbum, quod Deus est, sic apud Deum sit, de quo est, ut per unitatem naturæ in Deo sit, & per eandē unitatem naturæ unus cū illo Deus sit: & illa anima simul cum carne suscepta fuerit ab unigenito Deo, ut simul in Christo & anima nostra saluaretur & caro, à quo proculdubio ille sempiternam consequetur salutem, qui in eo diuinæ humaneq; naturæ plenam cognouerit ueritatem.

LIBER

LIBER ARRIANO-
RVM CONTRA OR-
thodoxos, decem Obiectio-
nes complectens.

Dictum est patrem de seipso,
hoc est, de eo quod ipse est,
ineffabiliter filium genuisse.
Ad auctum est, quod
non extrinsecus, sed ex Deo
natum esse. Quid ad hoc dicitur? Si ex
Deo natus est, est de intra Deum, sed si
non est de intra, nec ex ipso est, si modo
uocabula diuersa apponuntur. Quid
prodest, si ipsa ueritas non profiteatur?
Ista nunquam nos legisse recolimus,
quæ superius proposita sunt. Quia
scriptum est de eo: Generationem au-
tē eius quis enarrabit? & quasi nemo,
dixit scriptura, qui enarrat? Aduerten-
di sunt hi homines, ut dicant se posse
nosse, quia inenarrabilis est generatio
eius, non autem ignorabilis. Genera-
tione eius ita est recte profiteri, ut dicit
ipse Dominus per scripturas: Dominus
creauit me initium uiarum suarum, ante
K secula

sæcula fundauit me Et sequitur: Et ante
 omnes colles genuit me. Et iterum: Ego
 à patre prodij, & ueni in hunc mūdum:
 Et iterum: Dominus dixit ad me, filius
 meus es tu, ego hodie genui te. Et post-
 quam cognitus est in carne, profitetur
 de eo Euāgelista, dicens: Et uidimus glo-
 riam eius, tāquam unigeniti à patre, plen-
 num gratia & ueritate. Et Apostolus ait
 Qui est primogenitus totius creaturæ.
 Ecce creatum, fundatum, & genitū pro-
 fitemur, sine aliqua ambiguitate irratio-
 nabili. Sed qui præsumūt irrationabi-
 liter dicere, de patris substantia natū es-
 se filium, doceant per scripturas tamen,
 quomodo non sit erroris falsaprofessio,
 qui cum dicit, inenarrabilem esse genera-
 tionem eius, asserat eum de patris esse na-
 tum substantia. Perturbationes menti-
 um, quæ sine ratione dicuntur, cum hor-
 tantur ad ueritatem, ueritas nō uidetur ab eis
 comprehendī nec profiteri: ob hoc quod
 absurdum sit dicere uel credere, patrem
 & filium ingenitos esse. Qui sibi suadet
 ista excogitare, ipse se uult fraude decipi-
 pere, quam quidem exigit illis hoc dici,
 qui

qui patrem & filium equales asserunt esse. Interea dum de lumine dicitur, non intel igit, quod scriptum est, quia alius est pater luminis, & alius est qui lumen est appellatus, & lucet in tenebris, & tenebræ eum non compræhenderunt. Idcirco debet aduerti, quid lex mandat uel instruat mentes hominum, quia inter illum authorem luminis, & istud lumē in tenebris lucēs, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum per quod uita factus est filius, & lux est ostensus hominum, illo, qui ostenditur factus non esse pater, æqualis esse non posse. Omisimus superfluas rationes, quæ fastidium non facerēt auditoribus, & ad hoc responsum est, ad quod sententia inquirebat expositionem. Et quia inter patrem & filium distantia est, & quod dicitur non est, eo quod inter illos differentia non sit. Ipse saluator dicit, qui credendus est: Alius est, qui testimonium perhibet de me pater. Idem ipse filius dicit de spiritu sancto: Et aliū paracletum mittam uobis. Alium dixit patrem, & alium dixit paracletum Et cum non aduer

K ;

rum

VI

VII

tuntur diuina iura & sacramenta, efficiuntur homines paganitatis professores, qui ante aduentum Saluatoris dixerunt Homouision, quorum & hæretici facti sunt professores, cum asserunt, patrem & filium & spiritum sanctum, unum esse Deum. Scelus & ualde esse blasphemiam, aduertant homines, qui salutaria præcepta cupiunt sectari. Nam falsitas professionis nunquam prodesse eis poterit, quam quærunt iniuriando Deum per blasphemiam colere uel uenerari. Si ab hominibus non toleratur iniuria, ab ipso Domino, auctore, qualiter poterit tolerari? Ostendit enim circa infideles suam oburgationem, dicendo: populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. De generatione autem eius quod dictum est: I. x. utero ante Luciferum genui te: quis dubitet, de carnali natiuitate fuisse dictum? cum ipsa ante scriptio ostendat tibi ad intelligendum, cum dicit Propheta, quod in splendoribus sanctorum ante Luciferum genitus sit. Et splendor sanctorum præconium ostenditur esse Prophetarum, & eorum uaticinatio

natio de eo fuisse adimpleta, cum manifestaret ipsam esse, & Propheta dicēdo: Ex utero ante Luciferū genui te, & splendidum contigit, quod per uirginem nascieum os Propheticiū antea dixit. Quis dubitet hanc natiuitatem ita contigisse, ut scriptura memorat? Non est nimium dedecus, ut fraudibus proprijs decipiamur, male intelligens animus, ut aliquando duo dicantur esse unus, aliquādo tres unus? Nunquid non occurrat beneficii munus, quando unus non est cum duobus designatus? Delubrum est credere, ex tribus partibus Deum unum constare, cum adhuc, quod peius est, dicitur de eis, quod si credendus est unus Deus, cū non sit ipse pater, qui filius, non ipse filius, qui spiritus sanctus: De quibus profitentur differentias inter se habere, honorem uerò unusquisq; suum non posse habere, nisi malignum pectus eos in uno Deo iuueniatur copulare.

K 4

BEA

BEATI FVLGENTII CONTRA OBIECTIONES

Arrianorum liber unus, ad decem ob
iectiones, decem responsio-
nes continens,

dictum est, Patrem de seipso,
hoc est, quod ipse est, ineffa-
biliter filium genuisse. Ad-
auctum est, quod nō extrin-
secus, sed ex Deo natum es-
se. Hæc responsione non indigent, quia
fidei nostræ concordant. **OBIECTIO.**
Quid ad hoc dicitur? Si ex Deo natus
est, est de intra deum, sed si non est de in-
tra, nec ex ipso est, si modo uocabula di-
uersa apponuntur. Quid prodest, si ipsa
ueritas non profiteatur? **RESPONSIO.**
Equidem, dum nominantur Pater & fi-
lius, in his duobus nominibus uocabu-
lorum diuersitas agnoscitur. Quin poti-
us per hæc duo diuersa uocabula signi-
ficatur utriusque natura, quoniam isto-
rum nominum diuersitas, non naturas
diuidit, sed ueritatem generationis ostē-
dit, ut ex uno uero patre, unum uerum
agno-

agnoscamus filium extitisse. Ac sic, dum
 uera patris generatio, & uera filij natiui-
 tas prædicatur, in uno genitore, & uno
 genito, non solum unitas substantiæ, ue-
 rumetiam in unoquoque proprietates pos-
 sit agnoscere personæ, ne aut ipse putetur
 natus esse qui genuit, aut aliud putetur
 esse qui natus est, quàm est ille qui genuit.
 Non enim ipse est pater qui filius, quo-
 niam in utroque personarum proprietates
 reservatur. Sed quod pater est, hoc est &
 filius, quia de Deo Deus, de perfecto per-
 fectus, de immenso immensus, de omni-
 potente omnipotens, de æterno pater
 natus est filius coæternus, eadem uerita-
 te dicente: Omnia quæ habet pater, mea
 sunt. Pater ergo & filius relatiua sunt no-
 mina, quæ naturam gignentis geniti-
 que non separant, sed unam sine dubitatione
 significant. Relatiuum uerò illud dici-
 mus, quod ad aliud agnoscendum refe-
 rimus, ut dum unum nominauimus, ali-
 um demonstramus. Sicut inter homines,
 hæc relatiua sæpius nominantur pater
 & filius, filius & pater, socer & gener, ge-
 ner & socer. Nam ideo pater dicitur, ut

Matt. 2. D.
 Lu. 19. D.

K 5 filium

filium genuisse noscatur: & filius ideo dicitur, ut de patre genitus demonstretur. Nec in hac diuersitate nominum inuenitur diuersitas naturarum, quoniam uterq; similiter homo dicitur, quamuis unus pater, & alius filius nuncupetur. Non ergo patris & filij posset una cognosci natura, si hæc non essent diuersa uocabula: quoniam si ambo uocarētur patres, essent profecto natura dissimiles: unusquisq; enim ex semetipso cōstaret, & communem substantiam cum altero nō haberet: nec deitas una esset, quibus una natura non esset. Consequens aut fuit, ut duo patres duos filios gignerent, quoniam nisi uera de singulis proles existeret, paterni nominis in nullo ueritas appareret. Iā uerò in duobus filiis, de diuersis patribus natis, licet posset non esse diuersitas relatiui nominis, attēdatur, si posset esse natura cōmunis. Quis non uideat in utroque filij nomen unum esse sed utriusque naturam unam non esse? magis autem unumquemq; filium non cum altero filio, cum quo unum relationis habuit nomen, sed cum patre, de quo
exti-

extiterat, naturam habere communem. Sed quid ulterius de duobus patribus, duobusq; filiis disputetur? cum istius assertionis ueritas personarum diuersitate non egeat, sed ad documentum sui facilius possit unius hominis consideratione fulciri, qua cognoscatur, relatiua nomina diuersitate sui non naturarum diuersitatem ostendere, sed ad personarum significationem maxime pertinere, ut scilicet, dū unus ostenditur, alterius quoque persona noscatur. Illud autē nomen patri semper esse filioq; commune, non quo relatio personalis ostenditur, sed quo substantialis proprietas demonstratur. Nempe Seth de Adam patre natus, & de non genito genitus, Adam patris dictus est filius. Ille ergo, donec ad uirilem perueniret aetate, ut filium gigneret, pater dici non potuit, & priusquā generaret, filius tantū fuit, quādo autē genuit, etiam pater esse iam cōcepit. Accedēte igitur diuersitate paterni nominis, nulla in eo facta est diuersitas naturalis, & cum unus homo hæc duo cōpisset habere uocabula, non est in eo mutata aut diuisa

sa uel duplicata natura: fuit enim filius, quia de patre exitit, fuit pater, quia filium genuit. Nec tamen ita naturam filij, in qua natus est, habuit, ut in eo permanens, pater esse non posset: nec aliam cum nomine patris essentiam acquisiuit, ut filij substantiam, in qua natus fuerat, perdidisset: Sed quod uerum est, sicut homo fuit, quando filius exitit nascendo, sic permansit homo, quando pater factus est generando: nec aliud fuit quam homo, quod erat Adam, de quo ipse est natus, & quod erat Enos, qui de ipso est genitus. In patre ergo Deo & filio Deo, personarum proprietate seruata, impossibile non dicatur, quod documento etiam cuiuslibet hominis comprobatur, sed discernamus, quid ad relationem, quid ad substantiam pertinere noscatur. Relationis enim sunt nomina, pater & filius, substantiae uero nomen unum est, quod dicitur Deus. Relationis ergo nomina singula retinent, substantiae uero nomen unum communiter possident: quia licet unus dicatur pater, & alter filius, sic tamen est filius Deus, sicut pater est Deus.

us.

us. Illis namq; duobus nominibus generatio uera cognoscitur, isto autem uno communí nomine substantialis unitas demonstratur. **O B I E C T I O.** Ista nunquã nos legisse recolimus, quæ superius proposita sunt, quia scriptum est de eo Generationem eius quis enarrabit? Et quasi nemo, dixit scriptura qui enarret. Aduertendi sunt hi homines, ut dicant se posse nosse, quia inenarrabilis est generatio eius: non autem iguorabilis. **R E S P O N S I O,** Scriptum est: Credidi, propter qd loquutus sum. Et nos credimus, propter quod loquimur, & fiducialiter profiteamur, quia filij generatio inenarrabilis est, ignorabilis non est. Neq; enim consequens est, ut quod non potest enarrari, non possit sciri; cum ipsum Deum nullus ualeat enarrare, nec impune tamen alicui liceat ignorare. In tantum uerò cognoscibilis Deus est, cum sit inenarrabilis, ut quosdã ob hoc inexcusabiles pronunciet beatus Apostolus, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Nam si à nobis Dominus, noller agnosci, non dixit.

dixisset: Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis: nec Philippum dicentem: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis: hac increpatione corripere, dicens: Tantotempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui me uidit, uidit & patrem: Hoc enim uerbo Dominus, uoluit demonstrare, totum in se inueniri quod quærebatur. Nec enim fieri potest, ut sempiterno & immenso patre minus aliquid filius habeat, in quo corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitat. Nō est ergo ignorabilis Deus, cum sit inenarrabilis, sed à fidelibus cognoscitur, ut ametur quamuis nec humanis linguis nec angelicis enarretur. Nā ignorationem Dei non aliud esse, quàm deum seruitutem, Paulus demonstrat Apostolus, dicens: Sed tunc quidē ignorantes Deum, his qui natura non sunt dñi, seruebatis. Sicut ergo Christi diuinitatem ignorare nō debemus, licet enarrare nō possumus, ita natiuitatis eius, quamuis nulli suppetat enarratio, nō est tamen fidelibus adempta cognitio. Quis enim natū prædicet

dicet, cuius natiuitatem ignoraret? Quis filium dicat, & genitū nesciat? Quis patrem ualeat credere, quem non consideret genuisse? Genuit uere pater, & uere natus est filius. Veram ergo filij natiuitatem datum uobis est cognoscere, licet datum nō sit, qualiter natus fuerit, enarrare. Quoniam & Propheta non dixit: Generationem autē eius quis agnouit, sed quis enarrauit. Quocirca diuinam generationem, quantum homini fas est, in eo dignē cognoscimus, cum & uerā generationem dicimus, & ipsam generationem, quæ uera est, inenarrabilem prædicamus. Filius ergo uere de patris substantia natus agnoscitur, dum natiuitas eius, quæ de inenarrabili Deo est, inenarrabilis prædicat. Inenarrabilis enim proculdubio est filij natiuitas uera, quia una est illi cum inenarrabili genitore substantia.

O B I E C T I O. Generationē eius ita est recte profiteri, ut dicit ipse dominus per scripturas: Dominus creauit me initium uiarū suarū, ante sæcula fundauit me. Et sequitur: Et ante omnes colles genuit me. Et iterum: Ego à patre prodij, & ueni in hunc

hunc mundum. Et iterum: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genuite. Et postquam cognitus est in carne, proficitur de eo Euangelista dicens: & uidimus gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Et Apostolus ait: Qui est primogenitus totius creaturæ. Ecce creatum fundatum, & genitum profiteamur: sine aliqua ambiguitate irrationabili. **RESPONSIO.** In utraque Christi natiuitate non fallitur, qui in Christo, Dei & hominis filio, & plenam ex patre diuinitatem, & plenum ex matre hominem proficitur. Atque ita in illo utranque substantiam ueram esse cognoscit, dum quid æternitati, uel quid temporalitati congruat, fidei pietate distinxerit. Neque enim ignorare debemus, ipsum in sæculo, secundum carnem, creatum ex homine, qui sine initio secundum diuinitatem creatus est, generatus ex patre. In illa namque natiuitate, quæ initium non habet, sempiternæ diuinitatis maiestas agnoscitur: in hac uero sempiternæ diuinitatis pietas inuenitur. Qui enim non creatus, sed creator;

de

de creatore, p̄genitus, bonitate sua creauit hominem; ipse postmodū est pietate sua creatus ex homine, nec suum opus ipse dedignatus est fieri, quo posset pereum status sui operis reparari. Huius igitur creationis uolens sapiētia pronunciare mysteriū, ut incarnationis suæ futurum ostenderet sacramentum, prophetico more, quo solent sub enunciatione præteriti temporis futura narrare, dixit: Dominus creauit me initium uiarum suarum, in opera sua: Causam creationis ostendit, deum se initium uiarum Deum in opera eius creatum esse nō tacuit. Nam ut ostenderet, non illius æternæ natiuitatis esse, quod creata dicitur, sed huius temporis, quo carnem suscepisse Dei filius inuenitur, quid præmiserit attendatur. Si nunciauero (inquit) uobis, quæ quotidie fiunt, commemorabo, quæ à sæculo sunt, enunciare. Ergo cum quotidie ista fierent, à sæculo facta præmonet nunciari, ostendit, quæ dictura est nobis, nō æternitatis esse sed temporis. Ob hoc statim addidit: Dominus creauit me initium uiarum suarum in o-

L pera

pera sua. Quod ergo sapiētia creata est, non ante sæcula, sed à sæculo est. Quod autem initium uiarum Domini creatus est filius, quid est aliud, nisi quòd ipse uia nobis est factus, ut eo duce atq; rectore, per adoptionis, quam accepimus, gratiam, diuino munere ad uirtutum nobis profectum pateret ingressus? Quod ut euidentius appareat, debemus attendere ad hoc, filium creaturæ initiū factum, non ut nouam rursus creaturam conderet, sed ut uetustā iam pridem perditam renouaret. Inuenitur enim Apostolos quoq; huius fecisse creationis initium, quorū officio reparauit, quod fuerat ante collapsum, beato Iacobo dicente de Deo patre: Voluntariē genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initiū aliquod creaturæ eius. Euidētissimis igitur demonstratur indicijs, hoc loco creationem, nō ad conditionē omnium creaturarū, sed ad reparationem hominum referendā. Sicut & Dauid sanctus orauit, dū gemini fuisset criminis recordatione perterritus, non solū temerati connubij, sed mariti etiam infantis occisi: dum igitur tādū faci-

facinoris neuum lachrymarum flumine
 meditaretur abluere, hoc inter gemitus,
 quos testes habuit doloris, effudit: Cor ^{Psal. 51. B.}
 mundum crea in me Deus, & spiritū re-
 ctum innoua in uisceribus meis. hoc ef-
 se significans cor mundum in se creari,
 quod erat, spiritum rectum in eius uisce-
 ribus innouari. Ad hoc ergo Christus
 uoluit creari, & huius creationis Apo-
 stolos suos initium fieri, ut per eum pos-
 set homo, qui uetustate perierat, nouari.
 Ante sæculum aut sapiētiam fundatam
 se dixit, ut natiuitatem suam, qua de pa-
 tre nata est, immutabilem demonstraret.
 Quod enim fundatum dicitur, nulla ra-
 tione conuellitur: quod autem non con-
 uellitur, non mutatur. Vt autem natiui-
 tas diuinitatis eius sine initio cognosca-
 tur, debet attendi quod sequitur: Prius-
 quam terrā faceret, priusquā abyssos cō-
 stitueret, priusquā pcederēt fontes aqua-
 rū, priusquā mōtes itabilirentur, ante o-
 mnes aut colles genuit me. Istud ante, cū
 dicitur, omne prorsus initiū preuenitur.
 Quod considerandū est: quia ubicunq;
 illa diuina & æterna demonstratur filij
 L 2 nati-

natiuitas, non dicitur, quando natus sit, sed ante, semper ponitur, ut quicquid homo infinitatis æternitatisq; cogitare uoluerit, ante omne quod cogitatione concipitur, filij, semper natiuitas cogitetur, ac sic natiuitas filij dei sine initio cognoscatur, in qua non aliud quam ante positum iugiter inuenitur. Vellemus autem nobis responderi, utrū hoc sit genitum quod creatū? quod si unum putatur utrumq;, dicatur ergo à Deo genitus mundus, à quo generari non potest, & creatus dicantur etiam increduli homines filij Dei, qui de potestate tenebrarum nō fuerint liberati: dicantur hæredes future beatitudinis, qui fidem non recipiūt Saluatoris. Si autem, quod uerum est, aliud est creari, aliud generari: discernatur, in qua Christus substantia creatus à Deo dicatur, & in qua ex patre genitus prædicetur. Nam & ipse scripturę locus perspicue quærentibus monstrat, in qua creatus natura dicendus est Christus, in ea scilicet, in qua dominum nominat, ut ueritatem in se formæ seruilis ostendat sicut & in Psalmo loquitur, dicens: O domine,

ne, ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ, Ex ancilla ergo natus est seruus, qui ex patre generatus est dominus. Propter formam igitur serui dixit: Dominus creauit me: non se à patre dicit creatum, sed à domino. Nā ubi secundum diuinitatem genitus dicitur, pater continuo nominatur. Sicut uere ipse dixit: Ego à patre prodij, & ueni. Et Beatus Euangelista de eo: Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre. Vides, quia non dixit hic, à domino, sed à patre. Quod autem eum primogenitum totius creaturæ dicit Apostolus, creatura utiq; intelligitur reparata, non condita, creatura filiorū Dei, qua ex seruis eius facti sunt fratres eius, qui nos, secundum Apostoli dictum, non confunditur fratres uocare, dicens: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Et iterum: Ego ero fides in eum. Et iterum: Ecce ego & pueri: quos mihi dedit Deus. Quoniam ergo & pueri communicauerunt sanguini & carni similiter, & ipse participauit iisdem, ut per mortem destrueret eū, qui

Psalm. 119.
Hebr. 2. C.

L ; habe-

habebat mortis imperiū, id est, diabolu;
ut liberaret eos, q̄ timore mortis p̄ totā
uitā obnoxij erāt ieruituti. Nusquam e-
nim angelos apprehēdit, sed semē Abra-
hę apprehēdit. Vnde debuit p̄ omnia fra-
trib. similiari, ut misericors fieret, & fide-
lis pōtifex ad Deū, ut repropiciaret deli-
cta populi. In eo enim, q̄ passus est ipse;
& tētatus, potens est, his, qui tentant, au-
xiliari. Audimus Christū habentem fra-
tres, audimus semen Abrahę, audimus
per mortē, eum, qui habebat mortis im-
perium, destruentē, audimus tentatum,
audimus passum: & dubitamus Christū
primogenitum totius creaturæ, sæcun-
dū incarnationis profiteri mysteriū. Cū
denuo Beatus Apostolus, in quo eū pri-
mogenitū debemus accipere, testimo-
nio suæ prædicationis ostēdat: Scimus,
inquiens quoniam diligentibus Deū o-
mnia cooperantur in bonū, his qui secū-
dum propositum uocati sunt. Nā quos
præsciuit, & prædestinavit, conformes
fieri imaginis filij eius, ut sit ipse primo-
genitus in multis fratribus. Qui ergo se-
cundum deitatem semper unigenitus
fuit

fuit sine fratribus, factus est secundū hominem primogenitus in multis fratribus. Quod euidentius illo rursus Apostoli testimonio perdocetur, ubi primogenitus ex mortuis nominatur. Quid enim est primogēitus ex mortuis, nisi primus ex peccatoribus hominibus homo Christus Iesus in Dei filium exaltatus? Natus autem est, non sic ex peccatoribus. peccator, sicut ex hominibus homo, sed natus est homo, susceptus est à Deo sine ullo peccato, ut peccatores homines reconciliaret Deo, liberatos ad omni peccato. Talē quippe hominē oportuit à Deo suscipi, per quem possent homines Deo gratuita iustificatione coniungi. Primogenitus igitur est totius creaturæ, illius profecto, de qua Beatū Apostolū Iacobum audiūimus Paulo ante dixisse: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius: De hac creatura dicit etiam Paulus Apostolus: Si qua ergo in Christo noua creatura. De quā etiam Dauid prædixerat: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciē terræ. Alio-

L 4 quin,

quin, si secundum diuinam natiuitatem
Christus primogenitus creaturæ totius
accipitur, quib. testimonijs ante omnem
creaturam primogenitus ex mortuis o-
stenditur; cum dici non possent mortui
qui necdum fuerant uel creati. Unigeni-
tum ego Christum cognoscimus ex pa-
tre, primogenitum profiteamur ex uirgi-
ne: In illa quippe natiuitate uere est uni-
genitus, in qua sine, initio de solo Deo
solus natus est Deus; in hac autem nati-
uitate primogenitus est totius creature,
id est, eorum quos in fratres sibi per fi-
dem dignatus est adoptare. Quotquot
autem receperunt eum, dedit eis pote-
statem filios Dei fieri, his qui credunt in
nomine eius. Hæc generatio in secun-
do quoque psalmo cognoscitur prædica-
ta, ubi Christus ex persona suscepti ho-
minis dicit: Dominus dixit ad me, filius
meus es tu, ego hodie genui te. Quod
ut secundum incarnationis futuræ my-
sterium dictum esse monstraret, adiun-
xit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæ-
reditatem tuam, & possessionem tuam
terminos terræ. Quomodo enim secun-
dum

dum formam Dei terminos terræ possidendos peteret, cum regnum cælorum, quod maius est, suis fidelibus promittat & donet: Ille ergo qui permanens in forma Dei, pro salute seruorum factus est seruus, secundum seruilem formam, ut acciperet gentes hæreditatem & possessionē, terræ terminos postulauit, qui secundum diuinam naturam, sicut uniuersa, quæ in cælo sunt & in terra, uisibilia & inuisibilia cum patre fecit, ita cum patre semper uniuersa possedit. Hanc generationem, quam Psalmus secundus insinuat, ad incarnationis mysteriū pertinere, Liber actuum Apostolorū, Paulo in Synagoga loquente, testatur, cuius uox ad Iudæos huiuscemodi reperitur: Et nos uobis adnūciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est, quoniā hanc Deus animpleuit filiis nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc igitur quod Psalmus dixit, secundum id Apostolus ostēdit ad filium dictum, secundū quod à mortuis prædicat suscitatum. Attenda

*fidel. b. d.
ut domin
cus in psal
sed ut loc
Co 1. redi*

AA. 13. E.

L 5 sur

tur ergo, quæ à mortuis in Christo natura surrexit, & intelligetur secundū quid Christus hodie genitus, terminos terræ possidendos accepit. Agnoscatur itaq; in Christo proprietas utriusq; naturæ, ut sine errore possit intelligi & creatus, & fundatus & genitus. Genitus quippe est & fundatus, secundum quod de Domino inenarrabiliter natus est Dominus: creatus autem secundum humanā generationem, quæ de ancilla natus est seruus, ut quem ante omnia solum pater genuit ex natura, pro nostra salute generaret ex gratia. Quocirca utranq; debemus in Christo domino naturā agnoscere, ut nec aduersus creatorem uideamur superbi, nec beneficij nostri saluatoris existimans ingrati, ne apud saluatorem ipse sibi denegat quam quærit salutem, qui creatoris de Deo patre ueram denegat deitatem. **O B I E C T I O.** Sed qui presumunt irrationabiliter dicere, de patris substantia natum esse filium, doceant per scripturas tamē, quomodo non sit erroris falsa professio. Qui cum dicit inenarrabilem esse generationis eius asserat

afferat eum de patris esse natum substantia. **R E S P O N S I O.** Assertionis defectus agnoscitur, quando quis ita fidei alterius destruere nititur regulam, ut credulitatis suæ formam nolit proferre sententiam. Nos idcirco filium Dei de patris substantia natum, hoc est, de id quod pater est, credimus & fatemur, quoniam quicquid substantia Dei non est, non possumus ut Deum uel adorare uel colere; (præceptum legis sollicitius obseruantes, quo dicitur: Audi Israel, Dominus Deus tuus Dominus unus est, & Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias) quem Deum, non patrem solum credimus, sed patrem & filium & spiritum sanctum: fides enim nostra, qua unum Deum colimus & timemus; nec unione personali contrahitur, nec substantiali diuersitate disiungitur, ne aut Deos gētiliter colamus, diuersas colendo substantias, aut filium & spiritum cum Sabellio denegemus, non seruantes in Trinitate personas. Huius fide rectā credulitatem, non solum Prophetica
sed

Esai. 5. A.

sed Apostolica nobis insinuat in ueritate doctrina. Nam Esaia, cum Dei uisione dignus efficitur, huius fidei credulitas intimatur, duobus seraphim tertio clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, & semel inferentibus, dominus Deus sabaoth. Quid est, quod tertio sanctus dicitur, si non trina est in Diuinitate persona? cur semel dominus Deus dicitur, si non una est in Diuinitate substantia? Dominus quoque per Moysen, uolens benedicere populum, hoc benedicendum tenore mandauit, sic (inquiens) benedices populum meum, & ego benedicam eos: Benedicat te Dominus, & custodiat te, inluminet dominus faciem suam super te, & misereatur tui, ac tollat dominus faciem suam super te, & det tibi pacem. Ter dominus dicitur, & unus semper dominus nominatur, ut in Trinitate, quæ uerus est Deus, nec confundatur proprietates personarum, nec substantialis unitas denegetur. Dauid quoque Deo per omnia placitus, sub hac credulitate populo fideli diuinæ benedictionis gratiâ his uerbis exoptat infundi: Benedicat nos
Deus

Psal. 66.

Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Cui sententię Beatus concordat Apostolus, qui cum quodam loco dixisset: 1. Cor. 8. B.
 Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipso, Et unus dominus Iesus Christus per quem omnia, & nos per ipsum: de spiritu sancto quoque diceret: Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis: cum se dixisse meminisset, ex patre per filium in spiritu sancto, ut hanc Trinitatem, unum Deum esse monstraret, alio loco ait: Rom. 2. D.
 Quoniā ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia: & quod singulariter intulit: Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Ex substantia patris natum filium, & fides Christiana recte prædicat, & sancta scriptura Hebr. 1. A.
 commemorat, Paulus Apostolus de filio Dei dicit: qui cum sit splendor glorię & figura substantiæ eius. Dominus de nouo dicit ad Hieremiam: Super montes accipe planctum, & homines non audierunt uocem substantiæ meæ, à uolatilibus cæli usque ad pecora. Filium autem patris esse substantiam, Sapientiæ liber cui Sap. 10.
 denter

denter ostendit, dicens: Esca angelorum
nutristi populum tuum, præparatum pa-
nem de cælo præstitisti eis, sine labore,
omne delectamentum in se habentem,
& omnem suauitatis saporem. Substan-
tiam enim tuam & dulcedinem tuam,
quam in filios habes ostendebas. Panē
de cælo datum, substantiam & dulcedi-
nem Dei esse, scriptura testatur: panem
uerò de cælo datum, filium Dei esse, ipsi
us filij uerbis ostendit, quia ait: Ego sum
panis uiuus, qui de cælo descendi. De
quo Dauid ait: Panem angelorum man-
ducauit homo. Ecce de substantia patris
extitisse filium, nō solū rationabiliter cre-
dimus, uerū etiam testimonijs approba-
mus, scriptura dicente: Qui diligit geni-
torē, diligit eum qui natus est ex eo, quo-
niam fides uera quod credit, nō nescit,
etiā si nondū potest uidere quod sperat
& credit. Hi uerò, qui filiū de patris sub-
stantia natū denegant, debent utiq; dice-
re, unde arbitrentur Dei filium extitisse.
Vtrū de nihilo, an ex aliquo. Si de nihilo
extitit, creatura dicendus est, nō crea-
tor. Si aut de aliquo dicatur, sic etiam id
ipsum

ipsum Deus fecit, unde filiū genuit. An forte coæternū dicitur aliquid habuisse, unde posset filiū generare? Si coæternū aliquid æstimat, unde genitus filius creditur, Manichæorum error hac assertionē firmatur. Si autē non fuit aliquid, unde generaretur filius, nec tamē de substantia patris Deus natus, hoc superest, ut euidenter ex nihilo Dei filiū extitisse fateantur, eum in diuinitate minorē prædicare cōtendunt. Sed forsitan dicūt, ex uolūtate patris natū esse filium. Dicatur ergo, utrum ex se an aliunde pater filium genuit. Si enim ex seipso genuit, non potuit uolūtas generationem præcedere, quia nefas est credere, in Deū aliquid, quod non semper fuit, nouiter accidisse. Vnde cognoscitur, quoniā Deus omnem quidem creaturā de nihilo cōdidit uoluntate sua, filiū uerò substantia genuit uel natura. Si autē aliunde filius dicitur natus, aut ex nihilo eius origo asseritur, aut (sicut superius dictū est) excepto Deo, semper aliquid fuisse contra regulam ueræ fidei prædicatur. Beat⁹ quippe Apostolus, sciēs filiū ex patris essentia uerum Deum genitum

nitum, & ob hoc cum patre unum dominum Deum, nec immemor præcepti dominici, quo prohibemur duobus dominis deseruire, Domino Christo, sicut uero Deo, præcepit seruiendum, quem æqualiter cum patre nouerat honorandum, ipso domino dicente: Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. Quem uerum Deum Ioannes Apostolus, ipso in se domino loquente, testatur, dicens: Vt simus in uero filio eius Iesu Christo. Hic est uerus Deus, & uita æterna. Quocirca ueræ fidei tenenda est regula, qua Dei filius de patris substantia, hoc est, de eo quod ipse est, ineffabiliter sine initio natus creditur: & uerus Deus cum patre colitur & tenetur, quia nec Christianis licitum est, ei qui natura non est Deus, sicut uero deo seruire: nec cuiquam fas est, Christo unigenito Dei filio, non sicut uero deo seruire. Nā eum qui seruit Christo placere Deo, beatus Paulus (qui dñs, qui natura non sunt

Rom. 84 C. dij, seruiendum interdixerat) euidentissimè manifestat, dicens. Non est Dei regnum esca & potus, sed iustitia & pax & gau-

& gaudium in spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo. Quot circa cognoscentes Christum uerum Deum esse, non audeamus ab æqualitate paternæ substantiæ separare. Verus enim Deus est, qui natura Deus est, natura autem Deus est, qui deitatem ex æternitate ueræ natiuitatis habuit, non ex gratia donationis possedit. Quod enim nascitur, connexum est genere, quod uerò adoptatur, sola prouehitur largitate. **O B I E C T I O.** Perturbationes mentium, quæ sine ratione dicuntur, cum hortantur ad uerti, ueritas non uidetur ab eis comprehendere, nec proficere: ob hoc quod absurdum sit dicere uel credere, patrem & filium ingenitos esse. Qui sibi suadet ista excogitare, ipse se uult fraude decipere, quam quidem exigit illis hoc dici, qui patrem & filium æquales asserunt esse. **R E S P O N S I O.** Perturbant quidem mentes, aut ignauas aut infidas, qui uoluerint patrem & filium ingenitos dicere: sed non hoc faciunt, qui cognoscuntur æquales patrem & filium predicare. In duobus enim ingenitis, di

M uersa

uerſa diuinitas inuenitur: in uno autē
ingenito, ex uno ingenito, naturalis uni-
tas demonſtratur. Duo quippe ingeni-
ti, non poſſunt unam habere naturam,
ubi nec unus in uno ueram ex ſe gene-
rationem inuenit, nec unus ex uno uere
in ſe ſubſtantiā natiuitatis agnoſcit. Nos
autē patrem & filium, nec duos ingeni-
tos dicimus, nec duos genitos appella-
mus, nec perſonaliter cōfundimus, nec
ſubſtantialiter ſeparamus. Et ideo ſqua-
les ſine ambiguitate dicimus, quia diuer-
ſos à ſe nullatenus inuenimus. Unus u-
num genuit, unus de uno natus eſt: Et
quia de incommutabili patre incommu-
tabilis filius extitit, & pater æternus &
perfectus, coæternum perfectumq; fi-
lium genuit, propterea filius uerā, quā
habet ex uero patre, ſubſtantiā, nec mi-
norem habere potuit, nec diuerſam. Cō-
tumelia eſt quippe diuinæ naturæ, ſi pa-
ter filium generans, non potuit eſſe in
filio. quantus permanet in ſeipſo, & ge-
nitori (quod nefas eſt) potentia natura-
lis adimitur, ſi filio paternæ ſubſtantiæ æ-
qualitas abnegetur, cū hanc Apoſtolicā
doctrinā

doctrina nō taceat, Euāgelista Ioāne di-
 cente. Propterea uolebant eū Iudæi in-
 terficere, quia nō solū soluebat sabbatū,
 sed et patrē suū dicebat Deū, æqualē se
 faciens Deo. Quā æqualitatē, non male
 uola Iudeorū aduersitas (sicut quibusdā
 uidetur) obiecit, sed Euāgelistæ ueridi-
 ca prorsus autoritas declarauit: qui si-
 cut uere dixit Iesum soluisse sabbatū, u-
 re etiam patrē suū dixisse deum, ita
 uere dixit p. p̄fessionē paterni nominis
 æqualē se fecisse diuinitati & omnipotē-
 tię genitoris. Hanc æqualitatē in se ipse
 uerus filius p̄dicās & demōstrās ait: E-
 go et pater unū sumus. Et alio loco: O-
 mnia q̄ pater fecit, eadem & filius fecit si-
 militer. Idē ipse dicit: Pater clarifica fili-
 um tuum, et filius clarificet te. Et alio lo-
 co: Vt omnes honorificēt filium, sicut
 honorificant patrem. Et alia multa, quę
 prolixitatem uitantes, omisimus. Æ-
 qualem se itaque Deo per professio-
 nem paterni nominis facere, unum cū
 patre esse, omnia quę pater facit ea-
 dem similiter facere, clarificatus & ipse
 clarificare, æqualitatē sibi paterni hono-
 ris exige-

ris exigere, sicut minori non competit, sic æqualem, remoto scrupulo dubitationis, ostendunt. **O B I E C T I O.** Interea dum de lumine dicitur, non intelligunt quod scriptum est, quia alius est pater luminis, & alius est qui lumen est appellatus, & lucet in tenebris, & tenebræ eum non comprehēderunt. Idcirco debet adverti, quid lex mandat uel instruit mentes hominum, quia inter illū authorem luminis, & istud lumē in tenebris lucēs, quod illuminat, omnem hominem uenientem in hunc mundum, quod per uirtutē factus est filius, & lux est ostensus hominum, illo qui ostenditur factus non esse pater, æqualis esse non posse. **R E S P O N S I O.** Hoc semper patris & filij demonstrat æqualitas, ut quicquid fuerit derogationis uel honorificentia, simul sit utriusque commune. Quo sit, ut dum contra fidei normam filius à patris æqualitate discernitur, magis patri quàm filio detrahatur: quod huius loci manifestius demonstrat assertio, qua, dum filius solus lumen appellari creditur, ipsi patri, qui lumen genuit, nomen luminis abnegatur

tur: qui autem non substantialiter possidet nomen luminis, non potest habere substantialiter uocabulum deitatis. Beatus quippe Ioānes Apostolus dicit: Quoniam Deus lux est: Si ergo qui Deus est, lux est, qui lux non est, Deus non est. Quare lumen ex lumine credendus est filius, quia de Deo natus est Deus; ne dū solus filius lumen dicitur, Deus pater intolerabiliter blasphemetur. Ac ne putemus patrem coniectura magis quam ueritate lucē dicere necesse habemus hoc quoque testimonijs approbare in sanctis eloquijs de sapientia dicitur: Omnium mobilitatum mobilior est sapientia. Attingit autem ubique propter suam mundiciam, uapor est autem uirtutis Dei, & emanatio quædam charitatis omnipotentis Dei synceris. Et ideo nihil iniquitamenti in illam incurrit, candor est enim, lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Candor lucis æternæ sapientia dicitur, quam lucem æternam patrē esse, uniuersa Christianitas profitetur. Quod si forte aliqui putant, istam lucem æternam, cuius sapi-

M ; entia

entia candor est, patrem accipere non debere, necesse est, ut dum deum patrem lucem æternam denegant, aliã lucem æternam quærant, cuius esse candorẽ sapientiam euidenter ostendant. Sed ipsi nouerint, quomodo possint, aut lucem, quæ Deus non sit, aut alteram lucẽ, præter sapientiam, quæ Deo coæterna sit, inuenire. Cognoscatur ergo lux esse pater luminis, ut saltem sic filius patri non dubitetur uel negetur æqualis. Vno iã testimonio Deum patrem lucem esse docuimus, melius est, si id ipsum Apostolica quoque prædicatione mōstremus. Beatus Paulus: filios dei nos esse testatur dicens: Quicūque spiritu Dei agunt, hi filij sunt Dei. Non accepistis spiritũ seruitutis iterũ in timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater. Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, qđ simus filij Dei: Ioānes etiã Euāgelista dicit: Quotquot aut crediderunt in eũ, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Vt igitur B. Paulus deum, cuius filij sumus, lucem esse mōstraret, eosdẽ filios lucis quoque filios appellauit

lavit, ita dicens: Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut uos dies ille, tanquā fur, comprehendat, omnes enim uos filij lucis estis, & filij diei. Et filius ad discipulos: Vt sitis filij patris uestri, qui in cælis est. Ipsum uerò filium lucem esse, nullus poterit abnegare, de quo Euangelista dicit: Erat lux uera, quę illuminat omnem hominem uenientē in hunc mūdum. Et rursus: Et uita erat lux hominū, & lux in tenebris lucet, & tenebrę eam non comprehenderunt. Ipse quoq; filius, lucem se esse propria uoce testatur: Ego sum (inquiens) lux mundi: Ut autē agnoscat: pater in filio, lumen in lumine esse, in Ioānis testimonio perdoceat, qui ait: Deus lux est, & tenebrę in eo non sunt ullę. Atq; subiunxit. Si in lumine ambulemus, sicut & ipse est in lumine, societate habemus ad inuicē. Quod ut se de patre dixisse monstraret, adiūxit Et sanguis Iesu filij eius, mündat nos ab omni peccato. Patrem quem lucē dixit, in lumine esse asseruit. Quod ergo istud est lumen, in quo pater est lumen, nisi lumen uerū, quod illuminat omnem ho-

M 4

minem

minem uenientem in hunc mundū. O-
stensus est igitur, patrem esse lumen, si-
cut est filius lumen. Demōstratur etiam
filius dies, sicut & pater est dies. Prophe-
ta dicente: Euangelizate diem ex die sa-
lutare eius, Quapropter agnoscatur pa-
ter esse in lumine, & filius in patre lumi-
ne, ipso de se lumine protestante: Ego in
patre, & pater in me. Tanquam diceret:
Ego in lumine, & lumē in me. Et ubi nō
inuenitur diuersitas luminis, non nege-
tur æqualitas deitatis, ne dum Deus lux
esse Apostolica prædicatione dicitur, il-
le qui lumen esse non dicitur, Deus etiā
esse (quod nefas est) abnegetur. **O B I EC-
TIO.** Omisimus superfluas rationes, quæ
fastidium facerent auditoribus, & ad hoc
responsum est, ad quod sententiā inqui-
rebat expositionem. Et quia inter patrē
& filium distantia est & quod dicitur,
non est, eo quod inter illos differentia
non sit. Ipse saluator dicit, qui credendus
est: Alius est, qui testimonium perhibet
de me pater. Idem ipse filius dicit de spiri-
tu sancto: Et alium paracletum mittam
uobis. Alium dixit patrem, & alium di-
xit

Psal. 95. A.

Ioan. 14. B.

xit esse paracletum. Et cum non aduer-
tuntur diuina iura & sacramenta, effici-
untur homines paganitatis professores,
qui ante aduentum Saluatoris dixerunt
Homouision quorum & hæretici facti
sunt professores, cum asserunt patrem &
filium spiritū sanctū unū esse Deum. R E
S P O N S I O. Vera fides nunquam superflua
tus, sed rectas semper habet & habuit ra-
tiones, nec ex his aliquod fastidium na-
scitur, si modo absq; contentionis stu-
dio ueritas audiatur, quæ ob hoc alium
dixit patrem, ut personas discerneret, nō
ut substantialem distantiam demonstra-
ret. Nam cum alium dixit, ostendit, pro-
prium habere personam. Patrem uerò
nominans, demonstrauit se unam cum
eo habere substantiam, hoc modo: Si e-
nim pater, qui testimonium perhibet fi-
lio, uere alius est, utriusq; persona discer-
natur. Vere & pater est, ut substantialis
unitas demonstretur. Quod si uera est
paternitas patris, uera est etiam natiui-
tas prolis. Et si est filij uera natiuitas, in-
ter patrem filiumq; substantialis non po-
test esse diuersitas. Vera enim & æterna

M 5 sub-

stātia, de qua uera natiuitas extitit, sicut generando minui diuidiq; non potuit ita in tota permanens, totā se coæternæ ueritati natiuitatis indulsit, ut scilicet gignētis genitiq; nō solum æqualitas absque diuersitate consisteret, sed etiam sine confusione, detrimentoq; naturalis unitas permaneret. Diuinæ quippe natiuitatis & nomen & ueritas, sicut discretam monstrat gignentis genitiq; personam, sic diuersam non sinit putari substantiam. Alius ergo propterea dictus est pater, ut generationis ueritas monstraretur, non, ut putaretur aut prior aut potior. Nam si potiozem accipere debemus, quem audimus alium dici, compellimur etiam paræletū spiritum, pro eo quod alius dictus est, potiozem filio confiteri. Sicut enim patrem alium filium dixit, ita paracletum alium nuncupauit. Si placet igitur, & hoc fidei ueritas exigit ut melior putetur, qui alius dicitur, quoniam pater alius est dictus, & alius paracletus: ex hoc iam filius subiiciatur amobus, ut saltem sic paracletus coæquetur patri, qui pro eo quod alius nuncupatus

patus

patus est, filio dicitur antepōni, ut huius
 communione pronominis, in patre &
 paracletō demonstretur communiō dei
 tatis. Si autem paracletus licet alius dica
 tur, tamen filio non præfertur, nec pater
 ideo præferendus est filio, quia alius di
 citur. Hoc enim pronōmine, persona
 rum ostenditur discretio, non naturæ.
 Denique ne fidei ambiguitate, ueritatis
 regulam deserentes, per deuios circum
 feramur errores, ipse Dominus nobis,
 & unam se cum patre retinere substan
 tiam, & alteram se demonstraui habere
 personam, dicens in Euangelio: Ego &
 pater unum sumus. Quod dictum, hi
 qui diuinæ unitatis in patre & filio signi
 ficationem tenuare contendunt, non ad
 substantialem unitatem, sed ad uolunta
 tis student referre concordiam. Quod
 si sic dominus uellet intelligi, posset di
 cere: Ego & pater unum uolumus, non,
 ego & pater unum sumus. Sed nunc eli
 gat quisque quod uelit, utrum in Deo ali
 ud puret esse, & aliud uelle, an hoc cre
 dat esse quod uelle, ut ei possit huius di
 cti dominici manifestius ueritas appa
 rere.

rere. Si enim aliam dixerit in Deo uoluntatem quo uelle dicitur, & aliam essentiam, quæ esse cognoscitur, ad uoluntatem referri non potest, quod secundum essentiam dictum est: Ego & pater unum sumus esse enim ab essentia dicitur. Si autem hoc in Deo (sicut certum est) putatur, esse quod uelle dum uoluntatis unitas asseritur, substantialis etiam unitas non negetur: ut & in eo, quod dixit, sumus, agnoscatur non aliud esse quam pater est & pater est, & in eo, quod dixit sumus agnoscatur ipse filius esse qui pater est. Hanc patres nostri, per omnia Christi sectati doctrinam, unius esse substantiæ patrem filiumque dixerunt, quod græce Homousion dictum est, illa scilicet ratione, quoniam in Græcia, noua tunc emergerat hæresis, quæ unigenitum separare nitebatur à substantia genitoris ad hoc ut quisquis illam doctrinam reciperet, non creatoris cultor, sed creature potius appareret. Mirum autem est, quod in hoc nomine sonus tantum à quibusdam intēditur, nec dicti intelligentiauestigatur, cum plerique non sint antiquitatus

tus dicta, & pro temporum causarumq;
 oportunitatibus professione fidei repe-
 ritur inserta. Sicut ingenitus pater, nus-
 quam in scripturis Canoniciis legitur, &
 tamē secūdū fidei ueritatē ingēitus præ-
 dicatur: Aduersus Sabelliū scilicet, qui
 qui patrem filiumq;, non communione
 substantiæ unum intelligit, sed persona-
 li singularitate confundit. Quod si so-
 nus, non sensus, consideratur in uerbis,
 non censeatur ecclesia nomine catholi-
 co, quod nec in ueteri, nec in nouo repe-
 ritur positum testamento. Si uerò hæc o-
 mnia cum in nullo sint canonico uolu-
 lumine, digne tamen tenentur in fide:
 quæ nobis in Homousion putetur pro-
 hibendum, non sonum dicti considera-
 re, sed sensum: nec attendere nouitatem
 uerbi, sed uirtutem intelligere sacramen-
 ti. Mirum est autem eos, qui pro unius
 substantiæ credulitate uolunt nos Ho-
 mousianos dici, quomodo se nolūt Tri-
 ousianos, pro tribus & diuersis substanti-
 is, appellari, quāuis & si tali nomine cen-
 seri fugiāt, cum hoc eos tamen esse, qua-
 litas suæ crudelitatis ostēdat, Digne ita
 limus

itaq; patrem & filiū & spiritū sanctū, p̄sonarum proprietate seruata, unū colimus Deum, quoniā fides uera, nec tres Deos recipit, quod faciunt Pagani multicolae, nec Deum suū creatum asserit, quod cultores p̄dicant creaturę. **O B I E C T I O.** Scelus & ualde blasphemū aduertant homines, quia salutaria p̄cepta cupiunt sectari. Nā falsitas professionis nunquā prodesse eis poterit, quā querunt iniuriando Deū per blasphemiam colere uel uenerari: si ab hominib. non toleratur iniuria, ab ipso domino authore qualiter poterit tolerari? Ostendit enim circa infideles suā obiurgationē, dicendo; Populus hic labijs me honorat, cor aut̄ eorū longe est à me. **R E S P O N S I O.** Apostolica fides Deum nō iniuriat, sed honorat, quę diuinam substantiam nec minorari potuisse asserit, nec mutari. Et ideo filiū æqualem patri prędicat, quoniam una utriusq; substantia, perfectionis suę plenitudinem in utroq; conseruat. Tunc ergo Deo infertur iniuria, quando per diuersitatē diuinitatis cū creatore colitur creatura, cum creationis nomen in eo sit tantum

num accipiendum in filio, quod pro redemptione hominum, ex hominibus factus est homo. Spiritū quoq; sanctum, si creaturam Dominus uellet intelligi, nunquam præciperet sibi & patri in sacramento baptismatis copulari, dicens: Ite, docete omnes gentes, baptizate eos in nomine patris & filij & spiritus sancti

OBJECTIO. De generatione autem eius, quod dictum est: Ex utero ante luciferum genui te: quis dubitet de carnali natiuitate fuisse dictum? cum ipsa ante scriptio ostendat tibi ad intelligendum, cum dicit Propheta, quod in splendoribus sanctorum ante luciferum genitus sit. Et splendor sanctorum præconiū ostenditur esse Prophetarum, & eorum uaticinatio de eo fuisse adimpleta, ut cum manifestaret ipsam esse, & Propheta dicendo: Ex utero ante luciferum genui te, & splendidum contigit, quod per uirginem nasci eum os propheticum ante dixit. Quis dubitet hanc natiuitatem ita contigisse, ut scriptura memorat? RESPONSIO. Multum fallitur, qui huius scripturæ locum diuinæ natiuitati non credit

credit conuenire: Et audiens Deum dixisse: Ex utero anteluciferum genuit: quia in Deo carnalis uterus non potest credi, æstimet huius loci sensum eitammodo generationi, quæ secundum carnem est coaptandum, cum præcedens uersus diuinæ magis intellectum generationis insinuet, quo pater dicit ad filium: Tecum principium, ut agnoscatur, patrem & filium unum esse principium. Nomen uerò uteri translato uocabulo dictum est, quo ipsa diuina significaretur natura, sicut corporalibus nominibus incorporealis substantia Dei asolet nominari, ut sensus hominum consuetis naturæ suæ uocabulis, ad intelligentiam diuinitatis possit adduci. Dicuntur enim oculi Dei omnia uidere, sicut scriptum est: In omni loco oculi Dei speculatur bonos & malos. Quis autem dubitet, ita Deum per naturam suam totam uidere, sicut eum per naturæ infinitatem omnia fatemur implere? Sed & diuersa corporalium membrorum uocabula ob hoc in Deo inuenimus (ut dictum est) nominari, ut per harum rerum efficien-

cientias, substantiæ ipsius incorporalis
 proprietas possit intelligi. Sic ergo &
 hic se dixit, ex utero filium genuisse, ut
 quem audimus ex utero genitum, à na-
 tura patris nullus existimet alienū. Qd
 autem ante luciferum dixit, ostendit fili
 natiuitatem perpetuam initio tempora-
 lia non esse subiectam. Lucifer enim stel-
 læ uocabulum est, & in initio mundi, cū
 Deus luminaria & sydera condidisset,
 iussit ea esse in dies & menses, & tempo-
 ra & annos, quib. nominum circulis tem-
 pus omne uoluitur. In splendoribus au-
 tem sanctorum, nō recte intellecta sunt
 uaticinia prophetarum. Splendor enim
 sanctorum, nō in officio prædicationis,
 sed in resurrectionis claritate consistit.
 De quo splendore dominus dicit: Tune
 iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris
 sui. Hunc splendorem futurę resurrectio-
 nis, his uerbis etiam Daniel Propheta
 commemorat. Et multi dormientium in
 terræ fossura, in opertione exurgent, hi
 in uitam æternam, & hi in opprobrium
 & confusionem perpetuam. Et intelligē-
 tes splendebunt, ut splendor firmamen-

N ti

Psalm. 3. D.

ti. Et ex iustis multi, sicut stellæ in sæcula. Hic autem splendor tunc sanctis à domino tribuetur quando secundum Apostoli dictum, reformabit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ. In hoc ergo splendore, tunc integrè sancti intelligent patrem & filium unum principium esse, nec à se inuicem uel substãtia uel maiestate distare. Licet ergo confiteamur filium secundum carnem ex utero uirginis procreatum, non tamẽ ambigimus de utero patris, id est de patris substãtia genitum, imò sic confitemur filium de utero Dei uerum Deum natum esse, sicut de uirginis utero uerum non dubitamus hominem processisse: ne (quod absit) si de matris substãtia uerus homo natus credatur, & uerus Deus patris substãtia, de negetur, potior æstimetur humana natura (quæ id quod est, procreare potuit) quam diuina substãtia, quæ uerũ Deum generare nõ ualuit, O B I E C T I O. Non est nimium de decus, ut fraudibus proprijs decipiatur male intelligens animus, ut aliquando duo dicantur esse unus, aliquãdo tres. nus.

Ans. Nunquid nō occurrat beneficiū mu-
sus, quando unus non est cum duobus
designatus? Ludibrium est credere, ex
tribus partibus Deum unum constare,
cū adhuc quod peius est, dicitur de eis,
quod sic credendus est unus Deus, cum
non sit ipse pater, qui filius, non ipse fili-
us, qui spiritus sanctus. De quibus pro-
fitentur differentias inter se habere, ho-
norem uerò unusquisq; suum non pos-
se habere, nisi malignum pectus eos in
uno Deo inueniatur copulare. **RESPON-**
sio. Nullis fraudibus ac proprijs aut alie-
nis decipitur, qui Deum unum sic colit,
ut in Trinitate nouerit, nec personas con-
fundere, nec substantiam separare: & il-
lam unam naturam unum Deum intelli-
git, in qua æternitatem ueræ diuinitatis
agnoscit. Dicitur enim nobis: Audi Isra-
el, dominus Deus tuus, dominus unus
est. Item: Dominum Deum adorabis, &
illi soli seruiēs. Quod si dominū Deum,
solum patrem accipere debemus, filio er-
go nec ut Deo seruiamus, nec eū adore-
mus. Quicquid enim ad naturā domini
Dei solius nō pertinet, ut Deus a nobis

N 2

adora-

adorari non debet. Quid autem dictum
 sumus de filio, quem in coelis omnesque
 uirtutes adorant semper & laudant, in ta-
 tum, ut etiam in forma serui positum &
 propter passionem mortis paulo minus
 ab angelis minoratum, adorare angeli
 iuebantur, Moyse dicente: Lætamini
 coeli simul cum eo, & adorent eum omnes
 angeli Dei. Hominum quoque adoratio-
 nem Dauid, diuinitus inspiratus, adiu-
 gens, ait: Adorabunt eum omnes reges
 terræ. Omnes gentes seruient ei. Quo-
 modo ergo & ab hominibus & ab ange-
 lis adoratur, si ab unius Dei substantia se-
 paratur? Quomodo illi seruitutem, quæ
 Deo tantum debetur, audemus exhibe-
 re, si una non est illi natura cum patre?
 Nam quia unus est Deus, ita nobis dici-
 tur per prophetam: Ego Deus, & non est
 alius præter me, iustus & saluans non est
 alius præter me. Conuertimini ad me, &
 salui eritis, quia ab extremo terræ ego
 sum Deus; & non est alius. Per me ipsum
 iuro, quoniam exiit ex ore meo iusticia
 & uerba me non auertentur, Mihi enim
 inclinauit uniuersitas genu, & iurauit o-
 mnis

Isai. 45. D.

omnis lingua per Deū. Ecce Deus in hoc loco se tantum dicens Deum, præter se alium nō esse testatur. Quod si quisquā omnem hīc noluerit Trinitatem accipere, cogetur hanc uocem soli filio deputare. Quis enim Deus, præter quem alius non est, nisi ille, cui Esaias dicit: Laborauit Aegyptus, & mercatus Aethiopum & Saba uiri excelsi ad te trāsibunt, & tui erunt serui, & post te sequentur alligati uinculis, & adorabunt te, & in te deprecabuntur, quoniam in te est Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Eru- bescent & pudebunt omnes qui aduer- santur ei, & ibunt cum confusione. Ecce in ipso est Deus, & præter ipsum non est Deus, & ipse est Deus Israel saluator. Su- perius autem is qui dixit: Ego Deus, & non est alius præter me adiunxit: iustus & saluans non est alius præter me. Quis autem iustus est? nisi cui Dauid dicit: *Psalm. 4. C.* Di-
lexisti iusticiam, & odisti iniquitatem. Quis uerò est saluans? nisi de quo ange- lus in somnis ad Ioseph locutus est dicēs Ioseph fili Dauid, noli timere accipere *Matt 1. C.*

N 3 Mariam

Gen. 1. 1. C.

Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est, pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Cui uerò conuenit dicere: Conuertimini ad me & salui eritis, quia ab extremo terræ ego sum Deus, & non est alius: nisi filio: De quo

Psalm. 12. F.

Dauid dicit: Reminiscantur & conuertentur ad dominum uniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius omnes patriæ gentiū. Quod ergo sequitur: Per me ipsum iuro: Quis hoc credendus est dicere, nisi qui hoc modo inuenitur Abraham ante iurasse. Hunc autem nō patrem, sed filium asserunt, qui filium à patre secundum diuinam naturam minorem prædicare cōtendunt. Iste autem Deus, qui per semetipsum iurat, utrum maiorem se habeat. Paulus nobis beatus ostēdit, qui ad Hebræos scribens, ait: Abraham namque promittens Deus, quoniā neminem habuit, per quē iuraret, maiorem, iurauit per semetipsum, dicens: Nisi benedicens benedicam te, & multiplicās multiplicabo te. Iste ergo deus, qui per semetipsum iurat

Heb. 6. C.

rat, quoniam neminem habet, per quem iuraret, maiorem, quid sequitur uideamus. Quoniam exhibet, inquit ex ore meo iusticia, & uerba mea non auertentur. Mihi enim inclinauit uniuersitas genu, & iurauit omnis lingua per Deum. De cuius ore ergo exiit iustitia? nisi eius, de quo dixit Esaias: Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Et post paululum: Iudicabit in iusticia pauperes & arguet in equitate pro manuetis terram. Sequitur deinde: Iste Deus præter quem non est alius: & dicit: Verba mea non auertentur. Cuius autem hæc uox est? nisi illius, qui in Euan. Matthei 23. C. gelio dicit: Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Item adiungit Deus iste præter quem non est alius, & dicit: Mihi enim inclinauit uniuersitas genu, & iurauit omnis lingua per Deum. Hoc autem de quo intelligi debeat, Paulus nobis magisterio Christi doctus, ostendat, qui scribens ad Rom. Rom. 14. B. sic ait: Nemo enim nostrum sibi uiuit, & nemo sibi moritur, siue enim uiui-

N 4 mus,

mus, domino uiuimus. siue morimur, domino morimur, siue ergo uiuimus siue morimur, domini sumus. Et ut se de Christo dixisse monstraret, adiunxit: In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, ut & mortuorum & uiuorū dominetur. Tu autem iudicas fratrem tuū, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Dei: statim hoc propheticū subiicit, testimonium dicens: Scriptum est enim: Viuo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis lingua confitebitur Deo. Ante tribunal uerò Christi, nos astituros ipse denuo testatur, dicens: Omnes enim manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. Ipsi quoque omne genu flectendum, idem docet Apostolus dicens: Vt in nomine, Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Iam nunc omnia quæ superius dicta sunt, denuo consideremus.

Dicit

Dicit Deus: Ego Deus, & non est alius præter me. Et in persona filij dicit Esaias. Quoniam in te est Deus, & præter te non est Deus. Tu enim es Deus, & nesciebamus. Deus Israel saluator. Deus autem Israel Deus unus est, Sequitur autem. Cætera quæ testimonijs supradictis ad filium ostendimus pertinere. Ipse enim per semetipsum iurat, neminem habens maiorem. Ipse populū suum saluat: Ipse iuste iudicat. Ipsi flectitur omne genu coelestium, terrestrium, & infernorum. Ipsi omnis lingua cōfitemur, à quo est retributio reddenda factorum. Ipse ergo, de quo hæc omnia dicuntur, per prophetam dicit: Ego Deus, & non est alius præter me. Nunquid nam Deum istum, præter quem alius non est, ita solum filiū accipimus, ut ab eo patrem & spiritum sanctum separemus? Absit. Hoc enim impossibile est. Nam præter Deum patrem Deus filius non est, quia de patre est, & in patre est. Præter patrem & filium Spiritus sanctus nō est, quia patris & filij spiritus est, & in patre & in filio est. Vnde cognoscitur, quoniam ista Tri-

N 5

nitas

credit conuenire: Et audiens Deum dixisse: Ex utero anteluciferum genuit, quia in Deo carnalis uterus non potest credi, æstimet huius loci sensum ei tantummodo generationi, quæ secundum carnem est coaptandum, cum præcedens uersus diuinæ magis intellectum generationis insinuet, quo pater dicit ad filium: Tecum principium, ut agnoscat, patrem & filium unum esse principium. Nomen uerò uteri translato uocabulo dictum est, quo ipsa diuina significaretur natura, sicut corporalibus nominibus incorporealis substantia Dei asolet nominari, ut sensus hominum consuetis naturæ suæ uocabulis, ad intelligentiam diuinitatis possit adduci. Dicuntur enim oculi Dei omnia uidere, sicut scriptum est: In omni loco oculi Dei speculatur bonos & malos. Quis autem dubitet, ita Deum per naturam suam totam uidere, sicut eum per naturæ infinitatem omnia fatemur implere? Sed & diuersa corporalium membrorum uocabula ob hoc in Deo inuenimus (ut dictum est) nominari, ut per harum rerum efficien-

cientias, substantiæ ipsius incorporalis
proprietas possit intelligi. Sic ergo &
hic se dixit, ex utero filium genuisse, ut
quem audimus ex utero genitum, à na-
tura patris nullus existimet alienū. Quod
autem ante luciferum dixit, ostendit fili-
i natiuitatem perpetuam initio tempora-
lia non esse subiectam. Lucifer enim stel-
læ uocabulum est, & in initio mundi, cū
Deus luminaria & sydera condidisset,
iussit ea esse in dies & menses, & tempo-
ra & annos, quib. nominum circulis tem-
pus omne uoluitur. In splendoribus au-
tem sanctorum, nō recte intellecta sunt
uaticinia prophetarum. Splendor enim
sanctorum, nō in officio prædicationis,
sed in resurrectionis claritate consistit.
De quo splendore dominus dicit: Tune
iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris
sui. Hunc splendorem future resurrectionis,
his uerbis etiam Daniel Propheta
commemorat. Et multi dormientium in
terræ fossura, in opertione exurgent, hi
in uitam æternam, & hi in opprobrium
& confusionem perpetuam. Et intelligē-
tes splendebunt, ut splendor firmamen-

N ti

Psalm. 3. D.

ti. Et ex iustis multi, sicut stellæ in sæcula. Hic autem splendor tunc sanctis à domino tribuetur quando secundum Apostoli dictum, reformabit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ. In hoc ergo splendore, tunc integrè sancti intelligent patrem & filium unum principium esse, nec à se inuicem uel substãtia uel maiestate distare. Licet ergo confiteamur filium secundum carnem ex utero uirginis procreatum, non tamẽ ambigimus de utero patris, id est, de patris substãtia genitum, imò sic cõfitemur filium de utero Dei uerum Deum natum esse, sicut de uirginis utero uerum non dubitamus hominem processisse: ne (quod absit) si de matris substãtia uerus homo natus credatur, & uerus Deus patris substãtia, de negetur, potior æstimetur humana natura (quæ id quod est, procreare potuit) quam diuina substãtia, quæ uerũ Deum generare nõ ualuit, O B I E C T I O. Non est nimium de decus, ut fraudibus proprijs decipiatur male intelligens animus, ut aliquando duo dicantur esse unus, aliquãdo tres. u
nus.

Ans. Nunquid nō occurrat beneficiū mu-
sus, quando unus non est cum duobus
designatus? Ludibrium est credere, ex
tribus partibus Deum unum constare,
cū adhuc quod peius est, dicitur de eis,
quod sic credendus est unus Deus, cum
non sit ipse pater, qui filius, non ipse fili-
us, qui spiritus sanctus. De quibus pro-
fitentur differentias inter se habere, ho-
norem uerò unusquisq; suum non pos-
se habere, nisi malignum pectus eos in
unō Deo inueniatur copulare. **RESPON-**
sio. Nullis fraudibus ac proprijs aut alie-
nis decipitur, qui Deum unum sic colit,
ut in Trinitate nouerit, nec personas con-
fundere, nec substantiam separare: & il-
lam unam naturam unum Deum intelli-
git, in qua æternitatem ueræ diuinitatis
agnoscit. Dicitur enim nobis: Audi Isra-
el, dominus Deus tuus, dominus unus
est. Item: Dominum Deum adorabis, &
illi soli seruiēs. Quod si dominū Deum,
solum patrem accipere debemus, filio er-
go nec ut Deo seruiamus, nec eū adore-
mus. Quicquid enim ad naturā domini
Dei solius nō pertinet, ut Deus à nobis

N 2

adora-

adorari non debet. Quid autem dictum
 fumus de filio, quem in coelis omnesque
 uirtutes adorant semper & laudant, in ta-
 tum, ut etiam in forma serui positum &
 propter passionem mortis paulo minus
 ab angelis minoratum, adorare angeli
 iubebantur, Moyse dicente: Lætantur
 coeli simul cum eo, & adorent eum omnes
 angeli Dei. Hominum quoque adoratio-
 nem Dauid, diuinitus inspiratus, adiun-
 gens, ait: Adorabunt eum omnes reges
 terræ. Omnes gentes seruient ei. Quo-
 modo ergo & ab hominibus & ab ange-
 lis adoratur, si ab unius Dei substantia se-
 paratur? Quomodo illi seruitutem, quæ
 Deo tantum debetur, audemus exhibe-
 re, si una non est illi natura cum patre?
 Nam quia unus est Deus, ita nobis dici-
 tur per prophetam: Ego Deus, & non est
 alius præter me, iustus & saluans non est
 alius præter me. Conuertimini ad me, &
 salui eritis, quia ab extremo terræ ego
 sum Deus, & non est alius. Per me ipsum
 iusto, quoniam exiit ex ore meo iusticia
 & uerba me non auertentur. Mihi enim
 inclinauit uniuersitas genu, & iurauit o-
 mnis

Esai. 45. D.

mnis lingua per Deū. Ecce Deus in hoc loco se tantum dicens Deum, præter se alium nō esse testatur. Quod si quisquā omnem hic noluerit Trinitatem accipere, cogetur hanc uocem soli filio deputare. Quis enim Deus, præter quem alius *Ibidem. C.* non est, nisi ille, cui Esaias dicit: Laborauit Aegyptus, & mercatus Aethiopum & Saba uiri excelsi ad te trāsibunt, & tui erunt serui, & post te sequentur alligati uinculis, & adorabunt te, & in te deprecabuntur, quoniam in te est Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Eru- bescent & pudebunt omnes qui aduer- santur ei, & ibunt cum confusione. Ecce in ipso est Deus, & præter ipsum non est Deus, & ipse est Deus Israel saluator. Su- perius autem is qui dixit: Ego Deus, & non est alius præter me adiunxit: iustus & saluans non est alius præter me. Quis autem iustus est: nisi cui Dauid dicit: *Psalm. 4. C.* Di- lexisti iusticiam, & odisti iniquitatem. Quis uerò est saluans: nisi de quo ange- lus in somnis ad Ioseph locutus est dicēs Ioseph fili Dauid, noli timere accipere *Matt. 1. C.*

N 3 Mariam

Gen. 1.1. C.

Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est, pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Cui uero conuenit dicere: Conuertimini ad me & salui eritis, quia ab extremo terræ ego sum Deus, & non est alius: nisi filio? De quo

Psalm. 12. F.

Dauid dicit: Reminiscantur & conuertentur ad dominum uniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius omnes patris gentiū. Quod ergo sequitur: Per me ipsum iuro: Quis hoc credendus est dicere, nisi qui hoc modo inuenitur Abrahæ ante iurasse. Hunc autem nō patrem, sed filium asserunt, qui filium à patre secundum diuinam naturam minorem prædicare cōtendunt. Iste autem Deus, qui per semetipsum iurat, utrum maiorem se habeat. Paulus nobis beatus ostēdit, qui ad Hebræos scribens, ait: Abrahæ namque promittens Deus, quoniā neminem habuit, per quē iuraret, maiorem, iurauit per semetipsum, dicens: Nisi benedicens benedicam te, & multiplicās multiplicabo te. Iste ergo deus, qui per semetipsum iurat

Heb 6. C.

rat, quoniam neminem habet, per quem
iuraret, maiorem, quid sequitur uidea-
mus. Quonia exhibet, inquit ex ore meo
iusticia, & uerba mea non auertentur.
Mihi enim inclinauit uniuersitas genu,
& iurauit omnis lingua per Deum. De *Esaiæ. 2. A.*
cuius ore ergo exiit iustitia? nisi eius, de
quo dixit Esaias: Egredietur uirga de ra-
dice Iesse, & flos de radice eius ascendet,
& requiescet super eum spiritus domini
Et post paululum: Iudicabit in iusticia
pauperes & arguet in equitate pro man-
suetis terram. Sequitur deinde: Iste De-
us præter quem non est alius: & dicit:
Verba mea non auertentur. Cuius au-
tem hæc uox est? nisi illius, qui in Euan- *Matthæi 23. C.*
gelio dicit: Cælum & terra transibunt,
uerba autem mea non transibunt. Item
adiungit Deus iste præter quem non est
alius, & dicit: Mihi enim inclinauit uni-
uersitas genu, & iurauit omnis lingua
per Deum. Hoc autem de quo intelligi
debeat, Paulus nobis magisterio Christi
doctus, ostendat, qui scribens ad Rom. *Rom. 14. B.*
fica it: Nemo enim nostrum sibi uiuit,
& nemo sibi moritur, siue enim uiui-
mus,

mus, domino uiuimus. siue morimur, domino morimur, siue ergo uiuimus siue morimur, domini sumus. Et ut se de Christo dixisse monstraret, adiunxit: In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, ut & mortuorum & uiuorū dominetur. Tu autem iudicas fratrem tuū, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Dei: statim hoc propheticū subiicit, testimonium dicens: Scriptum est enim: Viuo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis lingua confitebitur Deo. Ante tribunal uerò Christi, nos a sitaturos ipse denuo testatur, dicens: Omnes enim manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. Ipsi quoque omne genu flectendum, idem docet Apostolus dicens: Vt in nomine, Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Iam nunc omnia quæ superius dicta sunt, denuo consideremus.

Dicit

Dicit Deus: Ego Deus, & non est alius præter me. Et in persona filij dicit Esaias. Quoniam in te est Deus, & præter te non est Deus. Tu enim es Deus, & nesciebamus. Deus Israel saluator. Deus autem Israel Deus unus est, Sequitur autem. Cætera quæ testimonijs supradictis ad filium ostendimus pertinere. Ipse enim per semetipsum iurat, neminem habens maiorem. Ipse populū suum saluat: Ipse iuste iudicat. Ipsi flectitur omne genu coelestium, terrestrium, & infernorum. Ipsi omnis lingua cōfitemur, à quo est retributio reddenda factorum. Ipse ergo, de quo hæc omnia dicuntur, per prophetam dicit: Ego Deus, & non est alius præter me. Nunquid nam Deum istum, præter quem alius non est, ita solum filiū accipimus, ut ab eo patrem & spiritum sanctum separemus? Absit. Hoc enim impossibile est. Nam præter Deum patrem Deus filius non est, quia de patre est, & in patre est. Præter patrem & filium Spiritus sanctus nō est, quia patris & filij spiritus est, & in patre & in filio est. Vnde cognoscitur, quoniam ista Tri-

N 5

nitas

mus, domino uiuimus. siue morimur,
domino morimur, siue ergo uiuimus si
ue morimur, domini sumus. Et ut se de
Christo dixisse monstraret, adiunxit: In
hoc enim Christus & mortuus est & re-
surrexit, ut & mortuorum & uiuorū do-
minetur. Tu autem iudicas fratrem tuū,
aut tu quare spernis fratrem tuum? O-
mnes enim stabimus ante tribunal Dei:
statim hoc propheticū subiicit, testimo-
nium dicens: Scriptum est enim: Viuo
ego, dicit dominus, quoniam mihi fle-
ctetur omne genu & omnis lingua con-
fitebitur Deo. Ante tribunal uerò Chri-
sti, nos astituros ipse denuo testatur, di-
cens: Omnes enim manifestari oportet
ante tribunal Christi, ut recipiat unus-
quisque propria corporis, prout gessit, si-
ue bonum siue malum. Ipsi quoque omne
genu flectendum, idem docet Aposto-
lus dicens: Vt in nomine, Iesu omne ge-
nu flectatur, cœlestium, terrestrium, & in-
fernorum, & omnis lingua confiteatur,
quia dominus Iesus Christus in gloria
est Dei patris. Iam nunc omnia quæ su-
perius dicta sunt, denuo consideremus.

Dicit

Dicit Deus: Ego Deus, & non est alius præter me. Et in persona filij dicit Esaias. Quoniam in te est Deus, & præter te non est Deus. Tu enim es Deus, & nesciebamus. Deus Israel saluator. Deus autem Israel Deus unus est, Sequitur autē. Cætera quæ testimonijs supradictis ad filium ostendimus pertinere. Ipse enim per semetipsum iurat, neminem habens maiorem. Ipse populū suum saluat: Ipse iuste iudicat. Ipsi flectitur omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum. Ipsi omnis lingua cōfitemur, à quo est retributio reddenda factorum. Ipse ergo, de quo hæc omnia dicuntur, per prophetam dicit: Ego Deus, & non est alius præter me. Nunquid nam Deum istum, præter quem alius non est, ita solum filiū accipimus, ut ab eo patrem & spiritum sanctum separemus? Absit. Hoc enim impossibile est. Nam præter Deum patrem Deus filius non est, quia de patre est, & in patre est. Præter patrem & filium Spiritus sanctus nō est, quia patris & filij spiritus est, & in patre & in filio est. Vnde cognoscitur, quoniam ista Tri-

N 5

nitas

Deut. 6. A.

Matthæi 23.

Ioan. 19. F.

nitas unus dominus Deus est, de quo dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus, dominus unus est, & dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Huic domino etiā Esaias propheta dicit: Domine præter te alium non nouimus, nomen tuum nominamus. Hoc autem nomen Saluator noster ostendit, dicens discipulis suis. Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Istud enim nomē domini præter quem alium non nouimus, & cuius nomine nominato, à morte liberamur, de potestate tenebrarū eruimur, ut in regnum filij transferamur. In patre ergo & filio & spiritu sancto unitatem substantiæ accipimus, personas confundere non audemus. Beatus enim Ioānes Apostolus testatur dicēs: Tres sunt, qui testimoniū perhibēt in cœlo, Pater uerbum & Spiritus. Et tres unū sunt. Quod etiam Beatissimus martyr Cyprianus, in Epistola de unitate Ecclesiæ confitetur, dicens: Qui pacem Christi & concordiam rumpit, aduersus Christum facit, qui alibi præter ecclesiam colligit, Christi eccle-

ecclesiam spargit. Atq; ut unam ecclesiam unius Dei esse monstraret, hæc confestim testimonia de scripturis inseruit: dicit dominus: Ego & pater unū sumus. Et iterum: De patre & filio & spiritu sancto scriptū est, & tres unum sunt. Nam & in libro de Oratione dominica, ut ostenderet Trinitatem unius deitatis esse, nec inter se aliquam diuersitatem habere, Daniele & tres pueros, ternarum horarum circulis reuolutis, orationem fundere solitos memorauit. ubi & in trium horarum curriculo, & in unius orationis officio, unum Deum esse trinitatem euidenter ostendit. Non ergo ex tribus partibus unum colimus Deum, sed Apostolicæ fidei regulam retinentes, perfectum & consempiternum filium, de perfecto & sempiterno patre, sine initio genitum, & potestate nō imparē, & natura fatemur equalē. Sanctum quoque spiritum non aliud fatemur esse quā Deum, nec à filio nec à patre diuersum, nec in filio nec in patre confusum. Vnus est enim, atq; idem patris & filij spiritus, totus de patre procedens,
totus

totus in utroq; consistens, nec est diuisus in singulis, quia inseparabiliter est utrisq; communis.

BEATI FVLGENTII
AD TRASIMVNDVM RE-
gem Vandalorum, in Aphrica, de myste-
rio Mediatoris Christi, duas naturas
in una persona retinentis, Li-
ber primus.

Riumphalibus tuis sensib.
pijsime rex, nequaquam
crediderim obliuioni sub-
tractum, quod nuper mihi
quoddam uolumen baiu-
lo Fœlice præceperis destinari, iubens
me illico respondere. Cuius quia tanta
fuit prolixitas, ut egeret aliquando diu-
tius recenseri, & diurni finis aderat, no-
cte propinquate, curriculi, uix eiusdem
uoluminis principia citatæ delibans le-
ctionis excursu, poposceram, ut ad cun-
cta plenæ recensione ordine perlegen-
da, noctis unius nobis spacium fuisset in-
dultum. Quod uestre mansuetudinis
uolun-

voluntas omnino statuit abnegandum,
 ita, ut nec saltim ad residuā perlegenda
 scripturæ nobis præcepisses attribui. E-
 go uerò, cum spacio, quorundā dierum
 ordinationem tui culminis præstolarer,
 ac deinceps interrogationis illius tenore
 subtracto, sola fuisset à nobis flagitata
 responsio, pauca, quibus domino adiu-
 uante, nostri paruitas sufficit ingenij, de
 eadem interrogatione, quam ex princi-
 pio tenuiter cognoui, uestræ recensen-
 dam mansuetudini destinaui: Ne forsi-
 tan, aut fastidio putarer tumidus, aut ta-
 citurnitatis culpa iudicaretur obstrictus,
 quem uestra celsitudo suspicaretur, aut
 superbia respōsionem non reddere, aut
 ueræ fidei diffidentia tacuisse. Nam stu-
 dio uestro, clementissime Rex, comper-
 tum esse nō ambigo, apud eos, qui Chri-
 stianæ gratia participatione redēpti sunt
 pene id esse, fidem nolle asserere, quod
 negare. Quippe cum ipse unigenitus
 Deus, humani generis conditor & re-
 demptor, sicut se confessurum confiten-
 tem, se negaturum negantem, certa pror-
 fus denunciatione testatur dicens: Qui
 me

adorari non debet. Quid autem dictum
 sumus de filio, quem in coelis omnesq;
 uirtutes adorant semper & laudant, in ta-
 tum, ut etiam in forma serui positum &
 propter passionem mortis paulo minus
 ab angelis minoratum, adorare angeli
 iubebantur, Moyse dicente: Lætamini
 coeli simul cū eo, & adorent eum omnes
 angeli Dei. Hominum quoq; adoratio-
 nem Dauid, diuinitus inspiratus, adiu-
 gens, ait: Adorabunt eum omnes reges
 terræ. Omnes gentes seruient ei. Quo-
 modo ergo & ab hominibus & ab ange-
 lis adoratur, si ab unius Dei substantia se-
 paratur? Quomodo illi seruitutem, quæ
 Deo tantum debetur, audemus exhibe-
 re, si una non est illi natura cum patre?
 Nam quia unus est Deus, ita nobis dici-
 tur per prophetam: Ego Deus, & nō est
 alius præter me, iustus & saluans non est
 alius præter me. Conuertimini ad me, &
 salui eritis, quia ab extremo terræ ego
 sum Deus, & nō est alius. Per me ipsum
 iusto, quoniam exiit ex ore meo iusticia
 & uerba me non auertentur, Mihi enim
 inclinauit uniuersitas genu, & iurauit o-
 mnis

Esai. 45. D.

omnis lingua per Deū. Ecce Deus in hoc loco se tantum dicens Deum, præter se alium nō esse, testatur. Quod si quisquā omnem hic noluerit Trinitatem accipere, cogetur hanc uocem soli filio deputare. Quis enim Deus, præter quem alius non est, nisi ille, cui Esaias dicit: Laborauit Aegyptus, & mercatus Aethiopum & Saba uiri excelsi ad te trāsibunt, & tui erunt serui, & post te sequentur alligati uinculis, & adorabunt te, & in te deprecabuntur, quoniam in te est Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Eru-bescant & pudebunt omnes qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Ecce in ipso est Deus, & præter ipsum non est Deus, & ipse est Deus Israel saluator. Superius autem is qui dixit: Ego Deus, & non est alius præter me adiunxit: iustus & saluans non est alius præter me. Quis autem iustus est, nisi cui Dauid dicit: *Di* *psalm. 4. C.* *lexisti iusticiam, & odisti iniquitatem.* Quis uerò est saluans? nisi de quo angelus in somnis ad Ioseph locutus est dicēs Ioseph fili Dauid, noli timere accipere *Matt 1. C.*

Ibidem. C.

psalm. 4. C.

Matt 1. C.

N 3 Mariam

Gen. 1.1. C.

Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est, pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Cui uerò conuenit dicere: Conuertimini ad me & salui eritis, quia ab extremo terræ ego sum Deus, & non est alius: nisi filio. De quo

Psalm. 12. F.

Dauid dicit: Reminiscantur & conuertentur ad dominum uniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius omnes patriæ gentiū. Quod ergo sequitur: Per me ipsum iuro: Quis hoc credendus est dicere, nisi qui hoc modo inuenitur Abraham ante iurasse. Hunc autem nō patrem, sed filium asserunt, qui filium à patre secundum diuinam naturam minorem prædicare cōtendunt. Iste autem Deus, qui per semetipsum iurat, utrum maiorem se habeat. Paulus nobis beatus ostēdit, qui ad Hebræos scribens, ait: Abraham namque promittens Deus, quoniā neminem habuit, per quē iuraret, maiorem, iurauit per semetipsum, dicens: Nisi benedicens benedicam te, & multiplicās multiplicabo te. Iste ergo deus, qui per semetipsum iurat

Heb. 6. C.

fat, quoniam neminem habet, per quem
iuraret, maiorem, quid sequitur uidea-
mus. Quoniam exhibet, inquit ex ore meo
iusticia, & uerba mea non auertentur.
Mihi enim inclinauit uniuersitas genu,
& iurauit omnis lingua per Deum. De *Esaiæ. 2. A.*
cuius ore ergo exiit iustitia? nisi eius, de
quo dixit Esaias: Egredietur uirga de ra-
dice Iesse, & flos de radice eius ascendet,
& requiescet super eum spiritus domini
Et post paululum: Iudicabit in iusticia
pauperes & arguet in equitate pro man-
suetis terram. Sequitur deinde: Iste De-
us præter quem non est alius: & dicit:
Verba mea non auertentur. Cuius au-
tem hæc uox est? nisi illius, qui in Euan- *Matthæi 23. C.*
gelio dicit: Cælum & terra transibunt,
uerba autem mea non transibunt. Item
adiungit Deus iste præter quem non est
alius, & dicit: Mihi enim inclinauit uni-
uersitas genu, & iurauit omnis lingua
per Deum. Hoc autem de quo intelligi
debeat, Paulus nobis magisterio Christi
doctus, ostendat, qui scribens ad Rom. *Rom. 14. B.*
ficait: Nemo enim nostrum sibi uiuit,
& nemo sibi moritur, siue enim uiui-
mus,

mus, domino uiuimus. siue morimur, domino morimur, siue ergo uiuimus siue morimur, domini sumus. Et ut se de Christo dixisse monstraret, adiunxit: In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, ut & mortuorum & uiuorū dominetur. Tu autem iudicas fratrem tuū, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Dei: statim hoc propheticū subiicit, testimonium dicens: Scriptum est enim: Viuo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis lingua confitebitur Deo. Ante tribunal uerò Christi, nos asitatuos ipse denuo testatur, dicens: Omnes enim manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. Ipsi quoque omne genu flectendum, idem docet Apostolus dicens: Vt in nomine, Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Iam nunc omnia quæ superius dicta sunt, denuo consideremus.

Dicit

Dicit Deus: Ego Deus, & non est alius præter me. Et in persona filij dicit Esaias. Quoniam in te est Deus, & præter te non est Deus. Tu enim es Deus, & nesciebamus. Deus Israel saluator. Deus autem Israel Deus unus est, Sequitur autem. Cætera quæ testimonijs supradictis ad filium ostendimus pertinere. Ipse enim per semetipsum iurat, neminem habens maiorem. Ipse populū suum saluat: Ipse iuste iudicat. Ipsi flectitur omne genu coelestium, terrestrium, & infernorum. Ipsi omnis lingua cōfitemur, à quo est retributio reddenda factorum. Ipse ergo, de quo hæc omnia dicuntur, per prophetam dicit: Ego Deus, & non est alius præter me. Nunquid nam Deum istum, præter quem alius non est, ita solum filiū accipimus, ut ab eo patrem & spiritum sanctum separemus? Absit. Hoc enim impossibile est. Nam præter Deum patrem Deus filius non est, quia de patre est, & in patre est. Præter patrem & filium Spiritus sanctus nō est, quia patris & filij spiritus est, & in patre & in filio est. Vnde cognoscitur, quoniam ista Tri-

N 5

nitas

Deut. 6. A.

Matthæi 23.

Ioan. 19. F.

nitas unus dominus Deus est, de quo dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus, dominus unus est, & dominum Deum tuum adorabis, & illi soli serues. Huic domino etiā Esaias propheta dicit: Domine præter te alium non nouimus, nomen tuum nominamus. Hoc autem nomen Saluator noster ostendit, dicens discipulis suis. Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Istud enim nomen domini præter quem alium non nouimus, & cuius nomine nominato, à morte liberamur, de potestate tenebrarū eruimur, ut in regnum filij transferamur. In patre ergo & filio & spiritu sancto unitatem substantiæ accipimus, personas confundere non audemus. Beatus enim Ioānes Apostolus testatur dicēs: Tres sunt, qui testimoniū perhibēt in cœlo, Pater verbum & Spiritus. Et tres unū sunt. Quod etiam Beatissimus martyr Cyprianus, in Epistola de unitate Ecclesiæ confitetur, dicens: Qui pacem Christi & concordiam rumpit, aduersus Christum facit, qui alibi præter ecclesiam colligit, Christus eccle-

ecclesiam spargit. Atq; ut unam ecclesiam unius Dei esse monstraret, hæc confestim testimonia de scripturis inseruit: dicit dominus: Ego & pater unū sumus. Erit erum: De patre & filio & spiritu sancto scriptū est, & tres unum sunt. Nam & in libro de Oratione dominica, ut ostenderet Trinitatem unius deitatis esse, nec inter se aliquam diuersitatem habere, Daniele & tres pueros, ternarum horarum circulis reuolutis, orationem fundere solitos memorauit. ubi & in trium horarum curriculo, & in unius orationis officio, unum Deum esse trinitatem euidenter ostendit. Non ergo ex tribus partibus unum colimus Deum, sed Apostolicæ fidei regulam retinentes, perfectum & consempiternum filium, de perfecto & sempiterno patre, sine initio genitum, & potestate nō impari, & natura fatemur equalē: Sanctum quoque spiritum non aliud fatemur esse quā Deum, nec à filio nec à patre diuersum, nec in filio nec in patre confusum. Vnus est enim, atq; idem patris & filij spiritus, totus de patre procedens,
totus

totus in utroq; consistens, nec est diuisus in singulis, quia inseparabiliter est utrisq; communis.

BEATI FVLGENTII
AD TRASIMVNDVM RE-
gem Vandalorum, in Aphrica, de myste-
rio Mediatoris Christi, duas naturas
in una persona retinentis, Li-
ber primus.

L Riumphalibus tuis sensib.
pijsime rex, nequaquam
crediderim obliuioni sub-
tractum, quod nuper mihi
quoddam uolumen baiu-
lo Foelice præceperis destinari, iubens
me illico respondere. Cuius quia tanta
fuit prolixitas, ut egeret aliquando diu-
tius recenseri, & diurni finis aderat, no-
cte propinquâte, curriculi, uix eiusdem
uoluminis principia citatæ delibans le-
ctionis excursu, poposceram, ut ad cun-
cta plenæ recensionis ordine perlegen-
da, noctis unius nobis spacium fuisset in-
dultum. Quod uestræ mansuetudinis
uolun-

voluntas omnino statuit abnegandum,
ita, ut nec saltem ad residuā perlegenda
scripturæ nobis præcepisses attribui. E-
go uerò, cum spacio, quorundā dierum
ordinationem tui culminis præstolarer,
ac deinceps interrogationis illius teno-
re subtracto, sola fuisset à nobis flagitata
responsio, pauca, quibus domino adiu-
uante, nostri paruitas sufficit ingenij, de
eadem interrogatione, quam ex princi-
pio tenuiter cognoui, uestræ recensen-
dam mansuetudini destinaui: Ne forsi-
tan, aut fastidio putarer tumidus, aut ta-
curnitatis culpa iudicaretur obstrictus,
quem uestra celsitudo suspicaretur, aut
superbia respōsionem non reddere, aut
ueræ fidei diffidentia tacuisse. Nam stu-
dio uestro, clementissime Rex, comper-
tum esse nō ambigo, apud eos, qui Chri-
stianæ gratiæ participatione redēpti sunt
pene id esse, fidem nolle asserere, quod
negare. Quippe cum ipse unigenitus
Deus, humani generis conditor & re-
demptor, sicut se confessurum confiten-
tem, se negaturum negantem, certa pror-
sus denunciatione testatur dicens: Qui
me

me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum corā patre meo qui est in cœlis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corā patre meo, qui est in cœlis. Ita denuo erubescensem se suosq; sermones, ipse quoq; in sua maiestate ueniēs erubescet. Cuius dicti normam, tali Lucas sententia cognoscitur posuisse, ubi huius confusionis sic exitiale firmat taciturus silentium, ut erubescensem perditioni non si leat mancipandum, inter alia dominum hæc dixisse commemorans: Quid enim proficit homini, si lucretur uniuersum mundū, se aut ipsum perdat, & detrimentum sui faciat. Causamq; huius perditionis insinuans, adiecit: Nam qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum uenerit in maiestate sua & patris & sanctorū angelorum. Nec immerito talis seruus & abijcitur & punitur, quoniā uno eodemq; silentio firmat errorē, qui errore, seu tēpore possessus, silendo nō adstruit ueritatem: dominicam quoq; gloriam qui non firmari, euacuat: & diuinam contumeliā qui nō refu-

relutarit, accumulatur. Plerūq; miles igna-
 uus, regia castra, somnolēto corpore de-
 pressus, oppugnantib. tradit, dum com-
 petentib. excubijs nō defendit. Hæc id-
 circo quam maxime præmittēda, ne su-
 perbæ responsionis aliquatenus notare
 tua pietas uelit, cui ipsa respondendi ne-
 cessitas officiū liberę responsionis impo-
 nit. Nā cum de deo res agitur, non levis
 reatus est, si quod ad salutem pertinet, ta-
 ceatur. Ita nāq; nos oportet corde ad iu-
 sticiā credere, ut oris cōfessio fiat pariter
 ad salutē, quoniam uerbū dei non est uin-
 ctū. Huc accedit, quod illud diuinę præ-
 ceptionis oraculum, omnis ecclesiastici
 prædicatoris personam, nō tantum fidei
 sed etiam seruitij quadam cōmunionē
 perstringit, dicente domino: Clama, ne
 cesses, quasi tuba exalta uocē tuā. Quod
 Esaie cum dicitur, in uno pluribus im-
 peratur, ipso unigenito deo discipulis lo-
 quente: Quod uni uestrum dico, omni-
 bus dico. Propterea nos etiam Beatus
 Petrus ad respondendum paratos esse
 debere, paternæ iubet dilectionis in-
 stinctu: Parati, inquit, semper ad re-
 sponnen-

Esaie. 58. A.

1. Pet. 3. C.

reſpondendum omni poſcenti uos ratio-
nem de fide & ſpe, quæ in uobis eſt. Cui
omni poſcenti rationem fidei ſpeiꝛ no-
ſtræ præcipimur reddere, ceſſat proriſus
uniuerſæ tam dignitatis exceptio quàm
perſonæ. Cum enim ueritatis inſinuatio
deneganda putabitur, cum ſe loquutum
ſine confuſione coram regibus Prophe-
ta teſtatur, dicens: Loquebar in teſtimo-
nijs tuis in conſpectu regum, & non con-
fundebar. Quocirca cum pro noſtra fi-
de, in quantum facultatum diuinitus ac-
cepimus, liberè reſpōdemus, nulla con-
tumacię ſeu contumelię debemus ſuſpi-
catione notari, cum nec regiæ ſimus di-
gnitatis immemores, ſciamuſꝛ Deo ti-
morem, honorem regibus exhibēdum.
Apoſtolica ita nos præmonente doctri-
na. Reddite omnibus debita, & paulo
poſt: Cui timorem, timorem: cui hono-
rem, honorem. Huius timoris honoris-
quæ manifeſta nobis beatus Petrus ape-
ruit diſcretionē notitiā, dicens: Sicut
ſerui dei omnes honorate, fraternitatem
diligite, Deum timeſte, regem autem ho-
norificate. Nō autem parum clementiæ
tuæ

tuae dilectionis exhibet & honoris, quisquis interroganti tibi hoc respondet, quod ad fidem pertinet ueritatis. Competens igitur mansuetudini tuae deferimus honoris obsequium, cui regalis apicem culminis diuina cernimus largitate collatum. Nec tamen quenquam sapientem fugit, quāto sempiternus ille rex regum & dominus dominantium timore debeat suspici, qui temporales etiam reges praecipit honorari. Hunc si quis parum metuit, ualde contemnit. huius qui non memorat honorificētiā, augeat iniuriā: nec ingrati refugit culpam, qui creatoris immensitatem perpetuā & perpetuitatem immensam creaturam putauerit qualitatibus aestimandam. Hoc benigna mānsuetudo tua proculdubio perspicit, hoc ingenij studiūq; tui sagacitas recognoscit, quam uere mirādam, quisquis nouit considerare, pronunciat, non quod insolitum sit, hominem scripturarum studijs insistere, sed quod rarum haecenus habeatur. Barbari regis animum numerosis regni curis iugiter occupatum, tam feruente cognoscendae sapientiae

tiae

tia delectatione flammari, cum huiusce
 modi ſemper intatigabiles niſus, non ni
 ſi uel ocioſus quis habere ſoleat, uel Ro
 manus: per te clementiſſime rex, per te
 inquam, diſciplinæ ſtudia moliuntur iu
 ra Barbaricæ gētis inuadere, quæ ſibi ue
 lut uernacula proprietate ſolet inſcitiam
 uendicare. Inuentus es, qui teipſo poti
 or extitiſſes, dum ſic Aphricano præſi
 des moderando regimini, ut magis deſi
 deres animæ ſpacia dilatare quàm regni,
 noſti uenerabilis rex, & (ut nō ambigo)
 firma tenes ſententia comprobatū, quā
 to melioribus inhæreat commodis, qui
 ueritatē deſiderat noſſe, quàm qui ſub
 actis gētibus, temporalis fines regni cu
 pit latius propagare. Magnum bonum
 confert inquiſitio ueritatis, quæ tamen
 tunc deſiderato non fruſtratur effectu, ſi
 rectis ad uerī cognitiōem lineis animus
 innitatur. Tunc etiam ueloci proderit in
 genio cucuriſſe, ſi tēdentis ad ueritatem
 greſſus, nullo prauitatis teneatur errore.
 Qualiter autem ſalubris eſt credulitas
 æſtimanda, quæ putat in eo cultum re
 ligionis diuinę conſiſtere, ut uel natura

ueritate sit priuanda diuinitas, dum ne-
gatur in ea, quod non negatur in homi-
ne, uel cum redemptionis nostre perue-
nit incerta confusione mysterium, ut
dominum Christum, Dei & hominis fi-
lium, uel Deum de patre naturaliter ue-
rum, uel hominem quis audeat negare
perfectum, aut si subiaccuisse diuinitas æ-
stimetur passionibus hominis, uel non
totus homo fuisse credatur in uirtutibus
deitatis, ac sic non dissimili ueritas eua-
cuatur errore, si uel in una persona ueri
Dei uerique hominis Christi, quod diuer-
sum substantialiter constat esse, confun-
ditur, uel in diuinitate patris & filij & spi-
ritus sancti, substantiali diuersitate credi-
ta, quod unum atque indiuisibile Trinita-
tis est, separatur, cum nec diuina simplici-
tas particularem sibi diuersitatem ascri-
bi permittat, unde non immerito com-
positioni subiaceat, nec rationalis intelli-
gentia cultu diuersitatis ullatenus egeat,
quæ unius tantum simplicis sempiternæ
que naturæ fidem, ad salutis suæ plenitu-
dinem sat esse cognoscat: ut pote, quæ
non ignoret, ipsum Deum sibi celestibus

Dei. S. A.

oraculisintonare: Audi Israel, Dominus
 Deus tuus, Deus unus est. Et Dominū
 Deum tuum adorabis, & illi soli ieruiēs
 & non erunt tibi dñi absq; me. Sed nec il-
 lud est humanis mentibus ignorādum,
 quanto salutis mutetur æternæ dispen-
 dio, quisquis ueri Dei proprio unigeni-
 toꝝ filio, quātum ad diuinitatis attinet
 immensam sempiternamq; substātiā,
 uel localis motionis uel cuiusquam mu-
 tabilitatis non metuat impijs mortife-
 risq; contumeliā cogitationibus uel
 sermonibus irrogare. Vnde non imme-
 rito Dauidici carminis illos ita condemi-
 nat eloquium. Dixit insipiens in corde
 suo, non est Deus: quia reuera, si localis,
 non immensus, si mutabilis, non est De-
 us. Certum est autem, penē omnes hære-
 ticæ prauitatis errores hinc quibusdam
 multipliciter subrepsisse, dum magnum
 pietatis sacramentum, quod manifesta-
 tum est in carne, iustificatum est in spiri-
 tu, apparuit angelis, prædicatum est gen-
 tibus, creditum est in hoc mundo, assum-
 ptum est in gloria, nonnulli aut non si-
 cut est credunt, aut omnino non credū
 Et

Et ille lapis, qui ab ædificantibus repro-
 batus, in caput factus est anguli, quibus-
 dam prauæ credulitatis cæcitate posses-
 sis, lapis offensionis & petra scandali ef-
 ficitur. Vnde non immerito, cum Sime-
 on infantē Christum, templi dominum, Lc. 2. D.
 ad templum suum præcepto suę legis al-
 latum, gaudens ulnis meruisset gestare Psalm. 21. R.
 senilibus, & figuram gerens præsentis
 æui, carnali senio iam defessi, nouum ue-
 tulus hominē sumeret, eum scilicet, qui
 solus posset ex peccatoribus (longe uo-
 dicenti: Tu es Deus saluator meus, & te
 expectaui toto die) nō solum inolitam
 uetustatem demere, quin etiam iuuentu-
 tem, sicut aquilæ, renouare, (ut pote cui
 etiam Apostolica tuba foret ueraciter ca-
 nitura: Sicut est ueritas in Iesu, deponere
 uos secundum pristinam conuersatio- Eph. 4. C.
 nem ueterem hominem, qui corrumpi-
 tur secundum desideria erroris, renoua-
 mini autem spiritu mentis uestræ, & in-
 duitæ nouum, eum qui secundum De-
 um creatus est in iustitia & sanctitate ue-
 ritatis, ille igitur Simeon, mūdanz cer- Iohan. 3. D.
 nens adesse saluationis ac renouationis
 O ; esse

Lk. 2. D.

effectū, (non enim misit Deus filium suum ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum) cum primum se uita praesentis angoribus precaretur abso-
 lui, dicens: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium populorum Lumen ad reuelationē gentium, & gloriam plebs tuae Israel: paulo post hoc de ipso testatur: Ecce positus est hic in ruīnam & resurrectionem multorum. Ibi ergo male credentibus ruīnam perfidia generat, ubi recta credulitas fideles exaltat in uno eodemque Christo uero Dei ueroque hominis filio, minus perspicientium tenebratur hactenus lip-
 pitudō, in quo illuminatis ueri luminis claret manifesta cognitio. Inde est, quod Iudaeus hominem Christum cecus uidit & cecidit, cui iam pridem Esaias non destitit praedicare: Aure audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis & non uidebitis. Quid uero essent non uisuri uidentes, subsequutus ostēdit, dum Deum ex uirgine nasciturum euidenti us-
 ticina

Esai. 7. B.

tinatione testatur. Ecce, inquit, uir- Isa. 7. 2.
 go in utero concipiet, & pariet filium, &
 uocabitis nomen eius Emanuel, quod
 interpretatur Euangelista, dicens: No-
 biscum Deus. Audiens ergo Iudæus re-
 mansit surdus, & uidens, magis factus
 est cæcus, à quo nec ueri patris sempiter-
 nus atq; unigenitus filius creditur, & in
 corruptæ uirginitatis fœcunditas abne-
 gatur. Hinc etiam Manichæus in Deo
 ueroueram carnē formidat credere, cum
 humanam carnem, non uitio culpæ, sed
 naturali credens proprietate pollutam,
 naturæ malignam sibi mēdaciter fingit,
 tantam uirtutem cæcus attribuit, ut si cre-
 diderit, uerum Deū ueram carnis assum-
 plisse naturam, diuinitatem, quam falla-
 ci professione dicit inquinabilem, car-
 nis non credat pollutionis expertem: &
 ideo in Christo carnis phantasiā cre-
 dere maluit quā naturam: & dum in-
 firmitatem humanam, ab illa susceptam,
 medicinali uirtute, nō uidit, semetipsum
 miser à remedio salutis exclusit. Sed
 hæc impura clementia falsitatis, sancti
 Spiritus præscientia resistente, prius
 O 4 est

Sap. 7. C.

est extincta quam genita, incoinquina-
 bilem sapientiæ statum his uerbis instru-
 menti ueteris serie commédante: Omni-
 um mobilitatum mobilior est sapientia,
 attingit autem ubiq; propter suam mun-
 diciam. Vapor est enim uirtutis Dei, &
 manatio quedam claritatis omni poten-
 tis Dei synceris, & deo nihil inquinamē-
 ti in illam incurrit. Splendor est enim lu-
 cis æternæ, & speculum sine macula dei
 maiestatis, & imago bonitatis illius, &
 cum sit una, omnia potest, & permanēs
 in se, omnia innouat. De qua sapientiæ
 incoinquinabilitate, atq; incarnationis
 ueritate securus ille, qui de pectore ipsi-
 us sapientiæ mysteriorum celestium me-
 ruit intelligentiam illuminatus hauri-
 re, fiducialiter dicit, Omnis spiritus, qui
 confitetur Iesum Christum in carne ue-
 nisse, ex Deo est: Omnis spiritus, qui nō
 confitetur Iesum Christum in carne ue-
 nisse, ex Deo non est. Et hic est Antichri-
 stus. Fetulentæ quippe carnis inquina-
 menta non sensit, qui ad suscipiendam
 ueram substantiā carnis, & eandem mun-
 dandam carnis fetulentiam uenit, Quo-
 niam

nam ideo carnem immaculatam dignatus est sumere, ut carnem saluans, omnē possit carnis maculam submouere, memorato rursus Ioanne testante; Scimus quia ille apparuit, ut peccata tolleretur, & peccatum in eo non est. Iterum: In hoc apparuit filius Dei, ut soluat opera diaboli. Nam quia opus uinculo tenebatur diabolici operis, apparuit filius Dei, ut illud solueret, hoc saluaret. Ignorat etiā Fotinus magnum pietatis, quod Apostolus memorat, sacramentum, qui Christi ex uirgine fateretur exordium, ignorans in uno Christo sic esse credendam ueritatem carnis, ex tempore, ut neganda non sit naturalis ueritas sempiternæ diuinitatis ex patre. Et propterea non credit si ne initio substantialiter Deum natum ex Deo patre, in quo carnis ueritatem confitetur ex uirgine, non intelligens de patre Deo substantialiter natum illud uerbum, quod in plenitudine temporū caro factum, habitat in nobis, quod secundum diuinam, quam habet ex patre, substantiam, in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat. Quibus tribus Euange-

Ibid. j. A.

1. Tim. 2.

O s

uange-

uangelistæ sententijs, & sempiterna uerbi natiuitas, & personalis inconfusa proprietas, & indilcreta substantialis unitas patris filiique monstratur. Vt in uerbo caro facta, & habitante in nobis, quod in principio erat, sempiternitatis agnitio suspicionem coeptæ natiuitatis auferret, quod apud Deum erat, personæ utriusque inconfusa proprietas, unionem Sabeiliani erroris excluderet: quod autem Deus erat, essentialis nominis ueritas unitatem substantiæ genitoris genitique monstraret. Non enim dixit Ioannes, Deus dictus est uerbum, sed Deus erat uerbum: ut dum in Deo uerbo essentialis diuinæ ueritas naturalis agnoscitur, consequenter non nuncupatiui, sed naturalis nominis ueritas probaretur. Veritas enim naturæ nunquam priuatur nominis ueritate. Atque sic illa uerbi non prolatiui, sed substantialis uerissima incarnatio tunc salubriter creditur, si æternum uerbum, quod carnem nostram suscepit ex tempore, non initio existendi subditum, non persona cum patre confusum, non alium naturæ credamus

mus esse quàm Deum. Sunt etiam qui-
dam in eo quamplurimum gratiæ salua-
toris ingrati, quod in Christo, Deo scili-
cet homineque perfectò, sic se asserunt
accipere Dei hominisque naturam, ut u-
nam falsam, alteram semiplenam nõ du-
bitent in Dei filio prædicare substanti-
am. Nam ueram Christi deitatem nõ
lunt credere, cuius ex Deo patre ueram
natiuitatem negant substantialiter exti-
tisse, uolentes Deo filio naturam ueri no-
minis adimere, cui nequeunt nomen na-
turalis ueritatis auferre. Dicunt enim in
unigeniti Dei nomine non naturalẽ ex
patris generatione substantiam, sed nun-
cupatiõem solius esse uocabuli donatio-
ne concessam. Humanam quoque natu-
ram sic in Christo credunt, ut quod est
melius hominis adimant, quod est infe-
rius, hoc relinquunt. Et minus consi-
derantes magnum pietatis quod Apo-
stolus memorat sacramentum, ab illa me-
diatoris mirabili susceptione rationa-
lem nituntur animam separare, quam
in mediatore Dei & hominum peni-
tus asserunt non fuisse. Aliud quoque ab
istis

istis adiicitur, memorato errori piaculū
 quo cōfusionis admittūt tēterrimæ cau-
 ponatum: Nam in unitate personæ (in
 qua deus & homo unus Christus, incō-
 fusibilem atq; inseparabilem utriusq; ue-
 ritatem naturæ commendans, uerum se
 Deum diuinis operibus, uerumq; homi-
 nem humanis passionibus demonstra-
 uit, impassibile habēs, per quod homo
 creatus est sanus, passibile suscipiēs, per
 quod sanaretur infirmus) sic isti nescio
 qua deceptione falluntur, ut quicquid
 Dominus, ueram formæ seruilis susce-
 ptionem mōstrans, humiliter gessit aut
 dixit, totum ad contumeliam diuinita-
 tis deriuare non metuant, quam passio-
 ni mutabilitatis subiūciunt, dum utriusq;
 naturæ ueritatem, tam dictorum quam
 operū manifestatione clarissima rei plen-
 dentem nulla consideratione distingu-
 unt, non attendentes, ubi demonstratur
 infirmitas, ab inuicta & impassibili uir-
 tute suscepta, ubi per infirmitatem re-
 splendeant inuictę uirtutis insignia: atq;
 ita diuini mysterij frustrare conantur ef-
 fectum. Qui re uera homo saluari nō po-
 tuit,

uit, si uel susceptor hominis naturaliter
uerus Deus non fuit, uel in dei ueri sus-
ceptione aliquid hominis defuit. Et ut
omne submoueatur dubitationis ambi-
guum, in una Mediatoris Dei & homi-
num, hominis Christi persona, perfectio
diuinæ humanæq; substantiæ, propheti-
eis est Apostolicisq; testimonijs demon-
stranda. Esaias, sicut supra memorauimus,
dicit: Ecce uirgo in utero concipiet,
& pariet filium, & uocabis nomen eius
Emanuel, butyrum & mel manduca-
bit, priusquã sciat aut proferat maligna,
mutabit bonum, quoniam priusquam
sciat puer bonum aut malum, non cre-
dit maliciæ, ut eligat quod bonum est,
& relinquetur terra desolata, quoniam
priusquam sciat puer uocare patrem aut
matrem, accipiet uirtutem Damasci, &
spolia Samariæ. In hoc testimonio tota
continetur salutaris mysterij plenitudo.
Nam ueritas carnis in uirginali conce-
ptu cognoscitur, & in electione boni ani-
ma intellectus ostenditur, & in Ema-
nuel nomine uera deitatis natura mon-
stratur. Ac sic in uero deo nec falsa fuit
homi-

hominis, nec semiplena susceptio. Dignū etenim fuit, ut in sacramēto redemptionis humanæ, nec ueritas defuisset perfectioni, nec perfectio ueritati. Nā si uera caro in Christo non fuit, quid in utero uirgo concepit? Et si anima uel intellectus naturæ in Christo defuisset crederetur humanæ, quid in infante bonum malumque dicitur ignorasse? An illam diuinam filij Dei naturā, ignorantie boni malique subicimus, ut humanam in Christo animam denegemus? Ita ne credendus est homo susceptus à Deo, quæ Dei sunt aliquatenus potuisse sapere, in quo ipsa sapientia cognitiōe boni malique dicitur ruisse? Anima igitur humana, quæ rationis capax naturaliter facta est, bonū malumque in infante Christo nescisse dicitur, quæ secūdū euangelicā ueritatē, in puero Iesū sapiētia & gratia p̄fecisse narratur, sicut Lucas ponit & dicit: Puer autē crescebat & cōfortabatur, plenus sapientie, & gratia dei erat in illo. Et paulò post: Iesū proficiebat sapiētia etate & gratia, apud deū & homines. Nā sicut carnis est, ut aetate proficere, sic est animæ, sapiētia & gratia

Lu. 2. 40.

ita profecisse: quæ tamē in sapientia nul-
 latenus proficeret, si naturalē intelligen-
 tiam (quæ hominib. rationis causa con-
 cessa est) non haberet. Non quia hoc su-
 sceptor Deus eguit, sed quia hoc pro re-
 medio nostræ salutis effectus piæ susce-
 ptionis exegit, ut dū caro & anima ratio-
 nalis à deo suscipitur, utraq; pariter salua-
 retur. Nā nec caro ipsa fuit à dei filio su-
 scienda, nisi diuina fuisset susceptione
 saluanda. Quod si deus carne non eguit
 sed ut eam saluaret accepit, ita nec ani-
 ma rationali deus eguit, sed eam saluan-
 dam cū carne suscepit. Cuius animæ hu-
 manæ susceptionem prophetico more
 David sanctus intimat, dicēs: Ecce enim *Psal. 44.*
 Deus adiuuat me, & dominus susceptor
 est animæ. Adiuuit utiq; quam suscepit,
 quam proculdubio, nisi susceperet, nō iu-
 uisset. Necessarium aut̃ reor, perfectam
 hominis in Christo susceptionem, Euan- *Luc. 15. 2.*
 gelicæ quoque parabolæ recensitione
 monstrandā, ouis scilicet erraticæ, quam
 proprijs humeris subuectam Dominus
 reportauit ad domum, cuius quæren-
 da David iam pridem flagitabat lachry-
 mabili

mabili postulatione subsidium, dicens: Erravi sicut ovis quæ perierat; require seruum tuum. Cum ergo murmurarent Pharisei & scribæ, dicētes: Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis: Refert euangelista, quod hanc eis Dominus parabolam dixerit: Quis ex uobis homo, qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat illā? Et cum inuenerit eam imponet in humeros suos gaudens, & ueniens domū, conuocat amicos & uicinos, dicēs illis: Cōgratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. Hanc ouem, in qua peccatoris hominis natura signatur, quæ si errore dicemus errasse: cordis an corporis? errore pedum an errore morum? Non opinor quenquam sic humanæ cogitationis exortem, qui putet hominem quomodolibet à Deo longinquitate habitationis, & non peruersitate cogitationis errare. In uia Dei, non gressu corporis, sed mentis ambulatur incessu. Via Dei fides est recta, quæ tantū uia prorsus

sus ostēditur, ut in ea nos Apostolus ambulare testetur: Per fidem, inquit, ambulamus, non per speciem. **Via domini iustitia est**, per quam se Beatus Dauid deductum esse cōmemorat, dicens: **Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum. Viæ etiam domini misericordia & ueritas**, per quas utiq; nō corporis gressu, sed animæ magis ambulatur affectu. Hanc nobis ambulandi doctrinam Beatus Ioannes intimat, dicens: **Qui dicit se in Christo manere, debet, quemadmodū ille ambulauit, & ipse ambulare, quia uia se præcipit Christus ipse sequendū, dicens: Si uis perfectus esse, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni, sequere me. Non ergo corporali gressu solo quisquam sequitur Christum, aut errat à Christo. Equidem erroris huius qualitatem dominus ipse Saluatorq; noster, dū Saducæos increparet, ostendit, dicens: Erratis, nescientes scripturas, neq; uirtutem dei. Propterea utiq; miserabiliter errabant.**

rabant, quia illum, qui Dei uirtus est, nesciebant. Sicut ergo uirtutis Dei scientia tenax est cælestis itineris sic est inscientia mater erroris, quod etiam beatus Dauid ostendit, dicens de quibusdam: Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant: His atque huiusmodi testimoniis euidentissime demonstratur, ovis illius errorem, non solum corpori, sed etiam animæ deputandum, ille scilicet ratione, quoniam & si ab homine corporaliter uideatur aliquod admitti peccatum, ex corde sumit exordium, nec extrinsecus quicquam perficitur, nisi hoc intrinsecus cogitationis iudicio porrigatur. Cuius rei ueritatem ueritas nobis ipsa monstrauit, ita discipulis loquens: Decor de enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie: Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. In hoc igitur unusquisque errat, in quo semetipsum malæ cogitationis assensione commaculat. Quapropter cum error iste animæ simul intelligatur & corporis, si dei filius absque anima rationali solâ accepit hominis carnem,

Matt. 23. C.

nem, inferiorem patrem illius ouis domum retulit, meliorē uerò (quod absit) errori perpetuo dereliquit. Nam manifestum est, quoniam hoc reuocauit, quod proprijs humeris reportauit. Si autem ipse totam se profitetur ouē proprijs humeris impositā reportasse, totus homo cognoscatur in Christo. Quoniam tunc est hominis credenda redemptio, si in filio Dei susceptionis humane, id est, ouis illius reportatæ non defuit plenitudo. Hoc enim Deus in nobis saluauit, quod pro nobis accepit: & illā Deus Dei filius naturam fecit participem salutis eterne, quā sibi coniunxit in unitate personæ. Illā in coeleste palatiū introduxit, cū qua sponsus de thalamo uteri uirginalis exiuit. Ipse enim tanq̃ sp̃sus procedēs de thalamo suo, exultauit ut gygas ad currēdam uiam. Quis aut̃ moliat dicere, uerbi dei sponsam carnē fuisse, non animam? cui animæ iam pridem dictū est ab ipso domino per prophetam. Et desponsabo te mihi in æternum, & sponsabo te mihi ad iustitiam, & in iudicio, & in misericordia, & pietate. Cuius mysterij Esaias

Osce.

Esaias. 62. C.

P quoque

quoque testis fidelis existit, qui ex persona Christi loquentis hæc dicit: Gaudebo in domino, & exultauit anima mea in Deo, qui induit me uestimētum salutis, & indumentum iustitiæ, circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam decoratam monilibus suis. Ecce unus est sponsus, est & sponsa, qui se etiam animam habere testatur. Quam ut ostenderet, non sine intellectu susceptam cor (quod proprium est animæ humanæ) simul cum carne in Deo exultasse, ex persona hominis suscepti monstrauit dicens: Cor meum & caro mea exultauerūt in Deum uiuum. Quia uerò naturæ primitias suscipiens dominus, sicut in suo corpore cunctos fidelium corpus, sic in sua anima uniuersorum fidelium animas per naturæ unitatem & gratiam iustificationis accepit: per hanc omnē ecclesiam in coniugium sibi perpetuæ incorruptibilitatis asciuit, cuius desponsionis mirabile sacramentum sic fidelis sponsi seruus ipsi sponsa commendat, ut mentis intelligatur magis esse quam corporis, dicens: Despondi enim

di enim uos uni uiro uirginem castā exhibere Christo. Timeo autem, ne, sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri, & excidāt à simplicitate, quæ est in Christo. Ibi ergo spiritalis adulter corrumpere quærit castitatem uirginalis matrimonij, ubi cernit cælesti sponso fidem connubij debere seruari. Inaniter autē animæ charitatem custodiri mādat Apostolus, si huius primitias coniunctionis in se nō habuit homo à Deo susceptus. Præsertim cum caput & corpus Christum ecclesiamq; doctor idem gentium prædicare non cesset, dicens: Secundum operationem potentiae uirtutis eius, quam operatus est in Christo Iesu, suscitās illum à mortuis, & constituens ad dextram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & uirtutem & dominationē, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. & omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet. A-

Ephes. I. D.

P 3

lio

lio quoque loco dicitur: Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae, ipse Saluator corporis. Quomodo ergo anima ecclesiae poterit saluari, si defuit anima saluatoris? uel qualis effectus liberationis credetur sequuturus in corpore, qui non praecessit in corpore? Nam sicut suis fidelibus dicit: Si uos filius liberauit tunc uere liberi eritis: Ita de se quoque pronunciat: Quia factus est sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Quod ergo caput liberum fecit in se, hoc etiam liberauit in corpore. Quia intrans in domum fortis, atque alligans fortem, hoc ibi a seruitio liberauit, quod primitus in se pro seruo suscepit, nec aliud est in corpore regnantium, quam quod in capite praecessit ad coelum. Cuius rei credulitatem fideliter ac fiducialiter gerens Paulus exultat & dicit: Nostra autem conuersatio in coelis est. Ibi itaque suam animam conuersari non ambigit, ubi humanam animam in Christo regnare confidit. Propter quod etiam Colossenses huiusmodi praedicationis hortatur eloquio, dicens: Si corresurrexistis cum Christo quae

Ioh. 1. D.

quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est, in dextra Dei sedens. Nec illud est aliquatenus omittendum, quod cum magno prædicationis miraculo Petrus cōmendat in Christo: Quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sic enim dicit: Christus pro nobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Nam si Dei filius animam humanā in carnis susceptione non habuit, & hoc Beatus Petrus de eius creditur diuinitate dixisse, quid est, quod pro magno in laudē dicitur Christi: quia diuinitas eius immunis esse potuit a labe peccati, cum Dei sit proprium non solum peccare, sed etiam à peccato saluare: qui propterea solus potest donare indulgētiā, quia solus admittere nō potest culpam: ideo solus est uulneratorum medicus, quia diuina natura nunquam in se recipit uulnus. Si autē hoc ad Christi carnem creditur referendū, quomodo ab animab. nostris seruari iustitia poterit: quibus exemplū Apostolice memoratū susceptio Christi nō debet. Sed ^{1. Pet. 2. C.}

P 4 ut osten-

ostenderet beatus Petrus, & in anima simul & in carne Christi præcelsisse iustitiam, quam nobis imperat imitandam, sequutus, adiunxit: Qui cum malediceretur, non remaledicebat. Quod proprie ad animæ patientiam pertinet. Propter quod & alio loco dicit: Non reddentes malum pro malo, uel maledictum pro maledicto, sed econtrario, benedicentes. Quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hæreditatis possideatis. Cuius benedictionis Saluator noster ex corde prodire commendat exordium, dicens: Homo bonus de bono thesauro cordis sui proferet bona. Constat ergo in anima bene uolentiam esse, unde benedictionem possimus maledicentibus redhabere. Ut autem beatus Petrus, & animæ nobis & carnis in Christo demonstraret exemplum, cum dixisset: Qui cum malediceretur, non remaledicebat: sequutus adiunxit: Cum pateretur non comminabatur. Commendabat autem iudicanti iuste, qui peccata nostra pertulit in corpore suo, super lignum, ut à peccatis nostris separati, cum iustitia uiuamus, cuius liuore sanati estis,

his, qui sicut oues errabatis. Sed nunc
conuertimini ad pastore & uisitatorem
animarum uestrarum. Est igitur Dei fili-
us animarum nostrarum uisitator & pa-
stor, quia fieri dignatus est animæ huma-
næ susceptor. Cui ex persona future su-
sceptionis humanæ dicitur in Psal. Su-
scipe me secundum uerbum tuum & ui-
uam. Christus ergo pastor noster est, cu-
ius nos oues esse, Apostolica testatur au-
thoritas, qui tamen, ut plene suscepto-
rem se nostræ naturæ dignaretur osten-
dere, non solum pastorem, sed & ouem
se non dedignatus est appellare, utpote
de quo, sancto spiritu actus propheta, te-
statur: Sicut ouis aduictimam adductus
est, sicut & agnus coram tondente sine
uoce, sic nō aperuit os suum. Et ipse per
Hieremiam: Ego sicut agnus innocens
adductus sum, ut immolarer & nesciui.
In me cogitauerunt cogitationem ma-
lam, dicentes: Venite mittamus lignum
in panem eius. De quo etiam Ioānes Ba-
ptista proclamat: Ecce agnus Dei, ecce
qui tollit peccata mundi. Non dissimi-
lia de Christo Petrus quoq; ponit Apo-
stolus,

Ioan. 1. 29

stolus, dicens: Scientes, quod non corruptibilibus argento uel auro redemptionis de uana uestra conuersatione paternæ traditionis, sed præcioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi. Vnus igitur idemque mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus ipse pastor & ouis, ipse sponsus & sponsa, ipse sacerdos & uictima, unus idemque & oblator muneris & munus factus est oblatoris, ut nec oblator à muneris qualitate descisceret, nec munus oblatoris merito discreparet. Qui si minus aliquid habuit humanæ naturæ nec personam sumere pontificis, nec offerri potuit pro peccatis. In lege enim sacerdotio fungi non poterat, si quis hominus aliquid habuisset in se: nec uitiosum uel imperfectum pecus ad sacrificium cuiquam licebat offerre. Pontificem uerò nostrum Iesum Christum esse quis ambigat? Quem sub hac Paulus euidenter appellatione commendat: Habētes autem, inquit, pontificem magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei, teneamus confessionem. Non enim habemus

benus pontificem, qui non possit com-
pati infirmitatibus nostris, tentatum au-
tem per omnia pro similitudine absque
peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad
thronum gratiæ, ut misericordiam con-
sequamur, & gratiam inueniamus in au-
xilio opportuno. Ut autem humanæ na-
turæ hoc pontificatus officium demon-
straret, adiecit: Omnis nanq; pōtifex ex
hominibus assumptus, pro hominibus
constituitur in his quæ sunt ad Deum,
ut offerat dona & sacrificia pro peccatis,
qui condolere possit his, qui ignorant &
errant, quoniam & ipse circumdatus est
infirmitate. Et propterea debet, quē ad-
modum pro populo, ita etiā pro semeti-
pso offerre pro peccatis, nec quisquam
sumit sibi honorem, sed qui uocatur à
Deo, tanquam Aaron. - Sic & Christus
non semetipsum clarificauit, ut pontifex
fieret, sed qui loquutus est ad eum, fili-
us meus es tu, ego hodie genui te. Quē
tamen pontificem dicit per omnia pro
similitudine absque peccato tentatum.
Per quæ autem omnia tentatus fue-
rit, superius euidenter ostendit, dicens:
Nuf-

Heb 5. A.

Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehēdit, unde debuit per omnia fratribus simulare, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim quo passus est ipse, & tentatus, potens est, his qui tentantur auxiliari. Si ergo in eo quod tentatus est; qui tentatis auxilium donat, profecto in quo tentatus non est, tentatis auxilium non ministrat. Quo conficitur, ut hi qui Christo solam carnem humanam assignant, & animam denegant, in sola carne quærant auxilium Christi, in anima uerò remaneant destituti: filius Dei namque hoc adiuvat in homine, quod suscepit pro homine. Quod si & in anima & in carne promereri Christi delectantur auxilium, fateantur necesse est (sicut ueritas habet) & in anima pariter & in carne tentatum. Et anima igitur humana & caro simul est in Christo tentata. Quod si simul est in Christo & anima & caro tētata, simul est ab eo utraq; suscepta. Et si utranq; dignatus est suscipere, utranque dignatus est sine dubitatione saluare. Dignū namque

que fuit, nostraq; saluti conueniens, ut Deus uerus ex uero patre solus substantialiter natus, ueram hominis, quam ipse fecit, animam carnemq; susciperet, in utraque cum tentatore pugnaret, in utraque uinceret, ac deinceps in utraq; tentatis subministraret auxilium, cum in utraque infirmis ac morituris uictoriæ præberet exemplum. Illa quoque sententia sacramentum Mediatis manifeste demonstrat indicio, quam ipsa ueritas protulit, dicens: Venit enim filius hominis saluum facere & querere quod perierat. Adtendamus igitur, quid perierit terræ in hominis lapsu, & agnoscamus, quid quesitum fuerit hominis cælestis aduentu. Consideremus quid in se peccando uendiderit seruus, & apparebit, quid suscipiendo redemerit Dominus. Adtendamus, quid latro in hominis seductione uulnerauit, ut clareat, quid medicus in hominis susceptione sanauerit. Nonne ex carne simul animaq; compositus, præceptum Dei homo primus accepit? Quod si in utraq; præceptum Dei cognoscitur accepisse, in utraq; debuit obedientiam

tiam præcepti seruare. Si autem in utraque fuit parendum præcepto, ab utraq; admiffa est transgressio. Quoniam ficut est in inchoatum animæ cupiditate peccatum, sic est carnali comestione perfectum. Et ideo quod totus homo reatum transgressionis admiffit, totum sibi diabolus captiuauit. Quod si totus tenebatur captiuitatis uinculo, totus eguit liberatoris auxilio. Si autem totum debuit liberare pietas, totum debuit suscipere diuina maiestas. Totius ergo fuit hominis à Deo suscipienda natura, quoniam in toto fuit captiuitas, captiuanda, ut tota simul acquireretur de captiuata captiuitate uictoria. Et secundum prædicationis Apostolicæ sententiam, captiuam duccens captiuitatem, principatus & potestates traduceret confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Ad extremum dicatur: Cur ab illa ineffabili diuinitate non fuerit animæ natura suscepta cum carne? Vtrū à Deo nō fuerit facta? an peccato non fuerit uitiata? an carne uiliore uniuersalis medicina despexit? An peccati uulnere sauciata, omnipotens

tens curare nequiuir. Sed horū primum
 postremumq; qui sentiunt, & aduersus
 uirtutem creatoris, & contra potentiam
 saluatoris rebelles existūt, si uel aliquam
 creaturam putant à deo non factam, uel
 ad salutem animæ conferendam pote-
 statem dicunt omnipotētis inualidam.
 Duobus uerò medijs, nec peccatum cō-
 siderant rationalis creaturæ, nec meri-
 tum, non intelligentes, carne sua uilio-
 rem esse nō posse, quæ uitam tribuit car-
 ne, & illam grauius uulneratam, quæ per
 intelligētiam magis potuit resistere ten-
 tatori. Illa igitur omnipotens uirtus, &
 pia sapientia, nec despexit uelut extra-
 neam, quā à se nouerat factam, nec
 spreuit sanandam quam sciebat graui-
 us uulneratam, nec eam quam carne po-
 tiorem fecit, à remedio salutis exclusit:
 sed sicut totum hominem diabolus de-
 cipiēdo percussit, ita Deus totum su-
 sciipiēdo saluauit, ut agnosceretur i-
 dem creaturę totius conditor, & redem-
 ptor, qui potuit & quod non erat face-
 re, & quod dilapsū fuerat reparare. Cū-
 ctos præterea qui salutis esse cupiunt
 ater-

æternę participes, oportet agnosce-
 riter & tenere, non incassum hominem
 Iesum Christum mediatorem Dei & ho-
 minum nuncupatum, nisi quia idē De-
 us totam in se naturam suscepit homi-
 nis, & idem homo totam in se habet sub-
 stantiam Diuinitatis. Nam quia per pec-
 catum homo fuit separatus a Deo, inter
 Deum irascentem, hominemque pec-
 cantem, talis utique mediatoris necesse
 erat ut interueniret persona, quæ ad pro-
 pitium Deum hominē, totū uerum-
 que in se Deum de Deo natum habe-
 ret, & ad reconciliandum hominē Deo
 totum uerumque in se de homine natum
 hominem contineret. Atque ita ex utroque
 in utroque unus Christus esset, ut plenitudo
 deitatis susceptam non consumeret,
 sed prouheret hominem: & plenitudo
 humanitatis, nec minoraret immensum,
 nec mutaret impassibilem deitatem: ac
 sic hominis natura, quæ mutata fuerat
 in deterius, per illum tota redintegrare-
 tur, quo nihil est melius. Propterea se
 Mediator Dei & hominum, plenū De-
 um plenumque dignatus est hominem de-
 mon-

mōstrare. Qd si quis ambigit, aut omni
no nō credit, eligat, utrū sibi nomine an
opere uerit, quod asserimus, demonstra-
ri. Neq; enim scriptura sancta in uno eo-
demq; Christo, aut Dei uocabulum pre-
termisit, aut hominis, Euangelista dicen-
te: In principio erat uerbum, & uerbum
erat apud Deum, & Deus erat uerbum,
hoc erat in principio apud Deum. O-
mnia per ipsum facta sunt, & sine ipso fa-
ctum est nihil. Et paulo post: Verbū ca-
to factum est, & habitabit in nobis. Illud
utiq; uerbū carnem factum asserit, quod
Deū esse, superius memorauit, ut osten-
deret eundem uerum Deū ex patre, qui
est homo uerus ex homine. Ostendit
præterea, in quo naturaliter sempiternū
credamus ex Deo patre, & in quo tem-
poraliter ex homine factum hominem
debeamus accipere: aliud in exordio, a-
liud in subsequentibus monstrans. Ae-
ternitas igitur filij Dei asseritur, dum uer-
bum Deus in principio prædicatur. Ibi
uerbum non dicit factum, quod ex pa-
tre nouerat genitum. ibi non est tempo-
ris nomē, ubi sempiternitas nec initium

Q potest

potest habere nec finem. Cum autem uenit ad carnis uocabulum, tunc uerbum caro dicitur factum, ut agnoscamus, eum, qui factus non erat, sed natus de patre semper erat, tunc fieri uoluisse, quando quod iecerat, tactus opus suum, dignatus est reparare. In hoc tacto Beatus quoque Paulus, sicut ueritatem hominis, sic ueritatem curauit temporis profiteri, dicens: Cum autem uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Hec ipsum ubique prophetis congruens Apostolica seruat autoritas, ut factum prædicans Christum, & quid factus sit, & unde factus sit, euidenter ostendat, ut agnoscat, rerum omnium dominum, sic formam suscepisse seruilem, ut non aliunde, sed ex homine ueram suscepent carnem, dicit igitur Dauid: Mater Syon dicet homo & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Ecce in uero Christo, sicut una persona indubitanter asseritur, sic ueritas Dei atque hominis

Psal. 86.

nis inconfusa monstratur. Qui enim homo factus est in ea, ipse fundauit eam altissimus. Huic dicto illud Apostolicum prorsus est comparandum. Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Quod Dauid dicit: Et homo factus est in ea: Hoc Paulus firmat dicens: Quorum patres, ex quibus. Christus secundum carnem. Quod autem Dauid asserit: Ipse fundauit eam altissimus: Hoc Paulus sequitur, dicens: Qui est super omnia benedictus in sæcula. Testamentum uetus concinit nouo, Dauid fo-
 rum concordat & Paulo. Quem uerum hominem dicit Dauid: Quia mater. Syon dicet homo, & homo factus est in ea: eundem uerum Deum credit & prædicat: Quia ipse fundauit eam altissimus: Quem uerum hominem nouit Ioannes, audiens eum dicentem: Queritis me occidere hominem, qui ueritatē loquutus sum uobis: Eundem uerum Deum monstrat, dicens: Hic est uerus Deus & uita æterna. Verum hominem Christum recognoscat, quia uerbum caro factum
 Q 2 est,

est, & habitabit in nobis: eundemq; uerbum Deum ostendit, quia in principio erat uerbum, & uerbū erat apud Deum & Deus erat uerbum. Quem uerum sciebat hominem Paulus, quia uoluntaria pietate factus est ex muliere Dominus hominis, & factus est sub lege dominus legis: sicut ipse testatur: Quia misit Deus filium suum, factū ex muliere, factum sub lege: Et, quia factus est ex semine Dauid secundum carnem: Et, quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem: eundem uerum Deū confiteri non cessat dicens: Qui est super omnia Deus benedictus in secula. Neq; uero illud ex aduerso nescimus opponi, quod cū uerbum caro factum dicitur, & factus est ex semine Dauid secundum carnem, & quorum patres ex quibus Christus secundum carnē, in supra dictis locis ita quorundam carnalis sensus carnis nomine teneatur, ut suscepta carne nō credatur Christus etiam rationalem animam suscepisse. Sed qui sic sentiunt, minus attendunt id esse locutionis humane, quæ nonnunquam totum significatur a patre

Rom. I. A.

Ibidem. 9. A.

te. Nouerint igitur in scripturis sanctis,
 aliquando carnis tantummodo nomine,
 nonnunquam animæ solius uocabulo,
 totum hominem demonstrari. Cuius rei
 ueritatem, non solum ex uetere testamen-
 to, uerum etiam ex nouo, facile perdoce-
 bo. Dauid carnis nomine totum signifi-
 cat hominem, dicens: Exaudi Deus ora-
 tionem meam, ad te omnis caro ueniet.
 Quid est autem omnis caro, nisi omnis
 homo? Similiter ab eodem in alio psal-
 mo dicitur: In Deo sperabo, non timebo, *Psalm. 55. C.*
 quid faciat mihi caro. Et ut ostenderet,
 quod carnis nomine totum hominem de-
 signaret, paulo post identidem dicit: In
 deo laudabo uerbum, in Deo laudabo ser-
 monem, in Deo sperabo, non timebo,
 quid faciat mihi homo. His dictis *Esaia. 40.*
 quoque dicta concordant, cum Saluato-
 ris nostri aduentum in carne prænunci-
 ans, dicit. Erunt praua in directa, & aspe-
 ra in uias planas, & uidebit omnis caro
 salutare Dei. Quid est autem omnis ca-
 ro, nisi omnis homo? An forsitan ex ani-
 mem sic leuabimus carnem, ut illi non du-
 bitemus diuinam tribuere uisionem? In

Q 3

nouo

Matt. 24. C.

nouo quoque Testamento, ipse humani generis creator & dominus, carnis nomine totum reperitur hominem nuncupasse, dum tribulationis extremæ prænuncians qualitatem, hæc discipulis loquitur: Erut enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo, nec fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propterea electos breuiabuntur dies illi. Anima quoque uocabulo totum significari hominem, ueteris ita demonstrat series testamenti, cum dicitur: Erant autem uniuersæ animæ de Iacob quinque & septuaginta. Rursus in eodem testamento: Anima quæcunque deliquerit, ante Dominum, nolens in omnibus præceptis domini, quæ non oportet facere, & fecerit unum de his; siquidem princeps sacerdos qui unctus est deliquerit, nec sic plebs faciat, offerat pro delicto suo, in quo deliquit, uitulum ex bubus immaculatum Domino. Ecce anima dicitur, & sacerdos unctus deinceps nuncupatur, ut cum animam audimus, totum simul hominem cognoscamus. Nec in nouo testamento huius

huius significationis potuit deesse locutio siquidem cum sancti spiritus aduentu firmati discipuli, reiecta formidine, publicæ prædicationis auspiciarentur officium. Consummato Petri sermone, Liber Actuum Apostolorum, Lucam narrante sic continet. Qui ergo receperunt sermonem, eius, baptizati sunt, & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia. Quisquis hic animarum nomine significatos homines nititur denegare ostendat necesse est, qualiter ab Apostolis sine corporibus animæ credantur sacramentum baptismatis accepisse. Simile huic loco quiddam beatus quoque Petrus sic in suæponit epistola. In diebus Noë, inquit, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per arcam. Cum sit igitur manifestum, scripturarum more, totum hominem aliquando carnis, aliquando solius animæ uocabulo designari, profecto monstratur, cum Euangelista dicit. Verbum caro factum est. Propterea utique. Mediator dei & hominum homo Christus Iesus ab Apostolo prædicatur. Nam quia Deus erat uerbum, in eo

Q 4 quod

quod Deus totum hominē suscepit pro nobis. Verbum caro factum est, & habitabit in nobis. Verbum utiq; caro factū est, in eo quod est una in Christo Dei hominisq; persona. Habitauit autem in nobis, quia in Christo uera totaq; permanet diuina humanaq; substantia. Verbum enim habitans in homine, non est mutatum in hominem Vbi autem maxime uerbum potuit habitare? quam in illa substantia, quam ad suam imaginem fecit, hoc est, in anima illius hominis quē suscepit. Quod propheticē per Salomonem spiritali gratia cernimus intimatū, cum dicitur anima iusti sedes est sapientia. Nam ut ostendatur Christus in animæ substantia specialiter habitare, Paulus nobis porrigat suæ attestationis in ueritate subsidium, qui dicit: Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini nostri, ex quo omnis paternitas in coelis & in terra nominatur, ut det uobis secundum diuitias gloriæ suæ uirtute corroborati per spiritum eius in interiore homine habitare Christum per fidem in cordib. uestris. Ecce & animam nominat

nat & cor appellat, ubi Christum habitare confirmat: Vnde liquido cognoscitur, uerbum Deum totum hominem suscepisse, eum probetur habitationem filij Dei in anima magis quā in carne monstrari. Huius inseparabilis ueritas sacramēti, quo totum hominem suscipere dignatus est Deus, & totus in Deo monstratur homo manere susceptus, & id qđ de homine naturaliter est, filium Dei, & id quod de Deo patre naturaliter est, filium fecit hominis appellari, dicente angelo ad Mariam. Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo quod nasceretur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Marci quoque non discordat assertio, tale scilicet Euangelio suo ponentis exordiū: Euangelium Iesu Christi dei. Nathanael quoque, de quo dixerat: A Nazareth potest aliquid boni esse: non cunctatur Dei filium appellare, Rabbi, inquit, tu es filius Dei, tu es rex Israel. Vbi Iesus, ut plenum pietatis suae mysterium demonstraret, non solum id, quod de patre naturaliter semper est libeter audiuit, sed etiam

Ioh. 1. B.

Q s quod

quod ex muliere misericorditer factum
 est, euidentissime predicauit dicēs: Amen
 amen dico uobis, uidebitis cœlū apertū,
 & angelos Dei ascendentes & descēden-
 tes super filiū hominis. Propter hanc in
 Christo unitatē personę, & inconfusam
 ueritatē diuinæ humanæq; substantiæ, u-
 nus idemq; Christus & puer ab Esaia di-
 citur, & filius ac Deus pariter prædicat;
 Sicut inq̃t puer natus est nobis, filius da-
 tus est nobis, cuius principiū sub humer-
 os eius, & uocabitur nomē eius admi-
 rabilis, cōsiliarius, deus fortis. In uno Chri-
 sto nō sunt duę personę, ut alius puer &
 alius Deus fuerit nūcupatus, sed in una
 persona est Deus plenus, & homo, perso-
 natus, quia substantialiter aliud puer. & al-
 iud Deus, cū tamē personaliter nō sit al-
 ius puer & alius Deus, cum ramen per-
 sonaliter nō sit alius puer & alius Deus.
 Unus enim filius & puer & Deus, quia
 puer, qui natus est nobis, & idē filius qui
 datus est nobis; uocatur nomen eius ad-
 mirabilis, cōsiliarius, Deus fortis. Hic ta-
 men puer sicut ueram carnem, sic & ue-
 ram habuit animam, ut illa uera diuinitas

tas totam hominis & renouandam susci-
peret, & susceptam posset renouare natu-
ram, sicut superius est, Luca testante, mō-
stratum. Quia puer, id est, Iesus, p̄ficiē-
bat ætate & sapientia & gratia apud De-
um & homines. Propterea in se nec cari-
nis nomē nec animæ dominus ipse p̄ter
misit ostēdere. Carnē quidem se habere Ican. 3. B.
uerissimā monstrans, cū dicit: Quod na-
scitur de carne, caro est. Cuius plena ue-
ritas operū quoq; manifestatiōe resplen-
duit, cū infans natus, nō solum cunis in-
uoluit & angusto p̄sepe concluditur, sed
etiā circuncisionē suscipiens, carnē uerā
habere monstrat. Preterea etiā post resur-
rectionē discipulos cunctātes informat
dicēs: Palpate & uidete, quia spirīt⁹ car-
nē & ossa nō habet, sicut me uidetis ha-
bere. Animā quoq; se suscepisse cū carne
nec nomine cessauit intīmare, nec opere
dū dicit: Animā meā pono p̄ ouib. meis. Lu. 6. F.
Et, anima mea turbata est. Et cetera, que
inferius ostendent. Hanc animā nō sine
intellectu ratiōali susceptā à Christo, per
Esaia sic diuinū demōstrat oraculū: Ec-
ce intelliget puer meus, & exaltabitur &
ma-

magnificabitur uehementer. Et quamquam multa super sint, quibus nostra firmetur assertio, tamen quoniā ad finem libelli series orationis nostræ festinat, de actibus quoque Apostolorum euidentissimum huius sacramenti indicem beati ponemus Apostoli Petri sermonē, quē de illa mirabili multī spiritualis ebrietate ructauit. Hinc etenim, cum ex autoritate diuina ludæos informans, Dauid istamen posuisset eloquium, quod diuinitus edoctus, ē Christi persona cecinerat, dicens: Prouidebam dominum coram me semper, quoniam a dextris est mihi ne commouear. Præterea iocundatum est cor meum, & exultauit lingua mea. Insuper & caro mea requiescit in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ. Adimplebis me iocunditate cum facie tua. Quod testimoniū Psalmi cum beatus Petrus commemoraret, ut hoc de Christo manifeste dictum ostenderet, sequutus adiecit: Viri fratres, liceat audenter dicere ad nos, de Patriarcha

Psalm. 15.

cha David, quoniam & defunctus est & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usq; in hodiernū diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, providens loquutus est de resurrectione Christi; quia neque derelicta est anima eius in inferno, neq; caro eius uидit corruptionem. Hoc equidem testimonium propterea p̄senti loco duximus inserēdum, ut euidēs nominum rerumq; distinctio carnem simul & animā doceret in Christo. Cæterum oportunior ei suus exhibebitur locus, cum de mysterio loquemur dominicæ passionis, ubi etiā illud quod dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et nūc anima mea turbata est. Et: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quā ut animā suam ponat quis pro amicis suis: speramus ita, Domino adiuuante, tractāda, ut appareat, ueram in Christo carnis animæq; substantiam, non solum uocabulis, uerum etiam manifestis naturalium officiorum indicijs demonstratam. Proinde, si ueritas nostræ
salu-

salutis in saluatore creditur, consequenter in uno eodemq; mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, diuina humanaq; substantię indiuisa & inconfusa perfectio non negetur, quoniã Dei filius, de patris substantia genitus, nec sempiternitatem diuinæ nature perdidit, dũ hoc, quod erat temporale, pro temporaliũ æterna salute suscepit: nec domino naturalis ac ueræ, diuinitatis caruit, qui ueritatẽ formę seruilis acceptam in terminabili & inamissibili domino sublimauit: nec uera uirtus, cum nostrarũ infirmitatem susciperet, infirmari potuit, quẽtium infirmitatis ab infirmo submouit nec imperfectus esse potuit, qui perfectionem imperfecto concessit: nec localiter ad infernũ diuinitas Christi descendit, quæ sine mole sic ubique tota consistit, ut licet ea carere nullus locus possit, localiter tamen eam locus ullus continere non possit. Est enim illa dei uera infinitaq; substantia ineffabiliter in singulis creaturis tota, & in omnibus tota, non minoratur in minimis, nec augetur in magnis, non concluditur tempore
non

non circumscribitur quantitate, non ini-
 tio coepta, non termino finienda, à qua
 totus homo, & creatus est ad iustitiam,
 & sine peccato susceptus est post ruinam.
 Nunc igitur, quoniam de sacramento Me-
 diatoris (quantum ipse, qui Verbum pa-
 tris est, gratiae suae dona concessit) dispu-
 tationis ueritas nihil dereliquit ambigu-
 um, quo unus idemq; Christus tota na-
 tura iter habere deitatem ex patre, & to-
 tam hominis naturam habere monstra-
 retur in homine: Illud est deinceps pro-
 uidendum quod nonnullos carnaliter,
 quae diuina sunt, cogitantes, eo grauius
 conceptae falsitatis error confundit, quo
 diuinitatem Christi, aut localiter de coe-
 lo uenisse, aut ad infernum descendisse
 localiter fateatur: quicq; etiam Christum
 in carne passum firmare non dubitant
 etiam diuinitate compassum. Harum
 ergo rerum demonstrandae (quantum
 sat erit) ueritati, singulos deputaui cura-
 re libellos, ut alter immentiam filij Dei
 diuinitatem ostendat, tertius uerò myste-
 rium dominicae passionis manifestissi-
 ma rerum claritate contineat. Huic
 itaq;

itaque primum libellum, seruata disputandi temperies claudat, ut ad ea, quæ sunt deinceps disputanda, Deus nobis ostium sermonis aperiat.

BEATI FVLGENTII
AD TRASIMVNDVM RE-
gem, liber secundus, de immen-
sitate diuinitatis fi-
lij Dei.

Quotiens humanę conditio-
nis infirmitas, semetipsam
p̄tinus cognitura fines mo-
litur aliquatenus suæ parui-
tatis excedere, atq; cœlestis
illuminationis pregnata conceptu, con-
ditoris sui ac redēptoris inquisitionem
cœperit parturire, sola, quantū arbitror,
immutabilis illa sempiternitas Trinita-
tis, reperietur incomprehensibilitatis di-
gna miraculo, quæ sic excedit omne
quod cogitare uel sapere possumus, si-
cut superat omne quod sumus. Hoc no-
bis diuinorum series uoluminum ue-
ridica protestatur, Esaia dicente: Non e-
nim

nim cogitationes meæ, cogitationes uestræ, neq; uia meæ, uia uestræ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatę sunt uie meę à uis uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Quę ergo humane discipline peritia, quę uiuacitas animi, quę cordis sagacitas, illius essentię (id est, Trinitatis, quę unus, uerus, & solus est Deus) contingeret arcanum? quę nec cœpit esse nec desinit, in cuius substantia nihil est quod nō fuit, nihil potest non esse quod fuit, cuius nihil loco cōcluditur, quia totum immensum, nihil initio preuenitur, quia totum est sempiternū. Quę se hoc præsertim indicio sempiternam, increatam, immutabilemq; mōstrabit, cum ex nihilo, id est, ex eo quod non esset, creare potuit quod fuisset. Quicq; rationale creaturę suę partē, hoc præ cæteris gratię privilegio sublimauit, ut munere libi æternitatis & rationis indulto, hinc liquidò sui creatoris ac reparationis essentiam, sine initio prorsus esse non ambigeret, cum se, quamuis non sine initio factam, nunquam tamen omnimoda con-

R. lumen

sumendam abolitione deinceps cognovisset. Hinc etiam protinus moneretur, quanto infinitatis atque incomprehensibilitatis culmine, creatrix omnium virtus & sapientia, modum creaturæ intellectualis excederet, cum ipsam rationalem creaturam plena suæ comprehensibilitatis agnitio, creatori quidem comprehensibilis & finita, sibi tamen incomprehensibilis atque infinita, lassaret, ut cum naturæ suæ investigationem, quæ extra se non est, & intimam sibi cerneret & occultam, ita ut tamen supra se non sit, atque in se sit totum se, sicut est, uestigare non possit. Eo magis pauescens admiransque superne infinitatis magnitudine, omnes intelligentiæ terminos excedentem, cuius pax (sicut Paulus dicit) superat omnem intellectum, cuius etiam iudicia abyssus multa, solo se ad cognitionem altissimi humiliatis ascensu relapsisset prouehi, à quo superbæ cogitationis casu quondam meruit segregari. Sed hoc nunquam prorsus adgredi posset, si vel exemplo uel auxilio caruisset. Inquirendus ergo fuit unus, cuius esset reformatio

da

da munere, informanda lumine, confir-
 manda uirtute, ut æqualitai æterna iusti-
 ficaret impiam, instrueret in sciã ueritas,
 uirtus firmaret in ualidam. Sed hoc nun-
 quid posset homo per solum hominem.
 aut in solo quolibet homine repetire?
 Nullo modo. Quis enim homo possit
 existere medicus humani uulneris, cū o-
 mnes in radice uniata cōmuniocircūple-
 cteretur uitij naturalis? uel qualiter pos-
 set per se solum medelã uulneratis affer-
 re, cuius ortus teneret in uulnere? quo-
 uẽ modo beneficentiã largitor uniuersa-
 lis existeret, quem alienã opis indignũ
 natura mōstraret? Vere igitur salutis ex-
 haustus homo diuitijs, perenni bonorũ
 professiõe priuatus, forsã angelico fuit
 iuamine subleuandus, ut ille, qui do-
 mus luteę seculentus ergastulo, ad facul-
 tatem purioris uitę nequiuiisset aliquate-
 nus aspirare, gratia iuaretur opitulatio-
 nis angelicę, qua pristinã offensiõis de-
 posuisset illuuiem & amissã dudum pu-
 ritatis resumere dignitatem. Verunta-
 men nec angelico poterat hoc repara-
 tionis munus adipisci subsidio. Ange-

R 2 lica

lica quippe natura tunc homini reparando aliquatenus esset idonea, sic adendi mobilitate nunquam naturaliter fuisset obstricta. Cum uerò se iuuaminis egenam, consubstantialis ruinæ documento testatur, profecto cognoscitur multo minus ad humanæ posse redintegrationis efficaciam redundare, quæ propriæ nequeat stabilitati sufficere. Suis autem ad custodiam sibi sat esse uiribus non incongruè crederetur, si nulla pars eius in deterius laberetur. Vnitas enim naturalis uniuersitatem circumplexa naturæ angelicæ, tota proculdubio maneret impassibilitatis firmamēto subnixa, si passioni nō esse posset obnoxia, nec unquam pateretur in reliquo, quod perpeti non posset in toto. Cū uerò pars eius, de celesti beatitudinis culmine, in imam perpetuamq̃ cernitur deuoluta misericordiam, beato Petro dicente: Quia Deus angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni tradidit, in iudicio puniēdos referuari, profecto cognoscitur, uniformi cūctos opprimi potuisse ruinæ consortio, nisi, quos uellet, calu

casu prauitatis uirtus illa defendere, quæ
 sola naturaliter mutari deprauari uel non
 posset. Ipsa igitur etiam hominī reparan-
 do fuit necessaria, quia non alia stantem
 angelum à ruina potuit custodire, nisi il-
 la, quæ lapsum hominem post ruinā po-
 tuit reparare. Vna est in utroq; gratia o-
 perata, in hoc, ut surgeret, in illo, ne cade-
 ret: in illo, ne uulneraretur, in isto, ut sa-
 naretur: ab hoc infirmitatem repulit, illū
 infirmari non sinit: illius esca, istius me-
 dicina. Hunc autem quisquis sanum sa-
 pit, filium Dei esse non ambigit, qui est
 uirtus & sapientia patris: Sapientia quæ
 cuncta disposuit: uirtus, quæ omnia crea-
 uit: Sapientia quæ illuminat: uirtus, quæ
 adiutoriū præstat, Sapientia, quia immu-
 tabilis: uirtus, quia insuperabilis. Qui o-
 mnī creaturæ suæ per infinitam poten-
 tiam naturalē semper adest, & immēsus
 nunquam deest: qui hoc in se naturaliter
 habet esse quod pater est, & ideo potuit
 & angelum in superioribus stabilire, &
 pro reparatione lapsi hominis ad infe-
 riora descendere, sicut & ipse testatur, di-
 cens: Descendi de cœlis, non ut faciam

Iohan. 6. D.

R ; uolun-

uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui misit me patris. Hunc quidam, cum audiunt de cendis, descensionem eius affirmare nituntur localem, quia nesciunt Dei, sicut oportet considerare uirtutem nec ualent agnoscere, sic pro homine Deum hominem factum, ut accepta hominis forma maneret immutabilis diuina substantia: nec sic intelligunt temporaliter natum, ut semper fuisse teneant sempiternum. Hi sunt qui etiam considerare contemnunt, qualiter descenderit, cum perseveraret immensus: uel qualiter humiliatus sit, qui maneret altissimus. Si enim eius natura queratur est essentialiter Deus: Quia in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Est etiam sempiternus, quia sempiterna Dei uirtus est atque diuinitas. Est immensus, quia de ipso Hieremias dicit, Magnus est & non habet finem excelsus & immensus. Et paulo post, ut hæc de filio se dixisse demonstraret, adiecit: Hic Deus noster, & non estimabitur alius ad eum Adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam

Iacob

Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Posthac in terris uisus est, & cū hominibus conuersatus est. Altissimū uerò quis audeat Dei filium denegare: de quo Dauid dicit: Mater Sion dicit homo, & ho- *Psalm. 6.*
mo factus est in ea, & ipse fundauit eam *Luc. 1. Q.*
altissimus. De q̄ etiā Zacharias, nascen-
te Ioāne, sic p̄dicat: Et tu puer Propheta
altissimī uocaberis, præibis em̄ ante faci-
em Domini, parare uias eius. Si ergo do-
cet esse naturaliter deus, si immēsus, si al-
tissimus, si est etiā sempiternus, dicat, qd
melius deo, qd maius immenso, quid iū-
perius altissimo, quid anterius sempiter-
no? Deus igit̄ non discrepat à patre, im-
mēsus nō caret patris æqualitate, nec cel-
situdine priuat̄ altissimus, nec est origi-
ne posterior sempiternus. Nam quia in
Deo patre nihil potest esse mutabile, ex
deo natus est Deus: quia nihil locale, ex
immēso p̄cessit immensus: quia in Deo
humile aliqd nō est, altissimū generauit
altissimus: & q̄a inītiatū nihil in deo po-
terit reperiri, sempiternus p̄tulit sempī-
ternum. Generatio illa, nullā separatio-
nē patris filijq̄ monstrauit, sed errorem

R 4

con

Es. 45. C.

confusionis exclusit, ne eum, quē cum patre unum audiremus, natum minime crederemus. De Deo deus potuit nasci, sed immensus ab immenso non potuit segregari. Natus enim extitit, nō abscessit. Talis est enim illa diuina inenarrabilisq; natiuitas, ut quem pater genuit ex se, haberet in se. Hanc fidei regulam, per Esaiam nobis unitas ipsius ueræ diuinitatis ostēdit, memorato propheta dicente: Quoniam in te Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Erubescunt & pudebunt omnes, qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Qui autem filio Dei aduersantur, nisi qui patrem in ipso, & ipsum in patre per unitatem naturalem denegant esse, atq; patrem & filium per naturalem diuersitatem audent perfidē infidelitatis uitio separare? Sic est enim pater in filio, sicut est filius in patre. Vnitas ibi naturalis sic æqualem demonstrat utrunq; ut immensum gigneret, & immensus ex immenso genitus, immensitatis paternæ nihil minus haberet. Quæso, Regnator inclyte, ne ista, quæ de Deo loqu

loquimur, corporaliter existimes cogi-
randa, superat qui fecit cūcta quæ fecit.
Cuius est, substantialiter sine initio ge-
nuisse: cuius est per ineffabilem immen-
sitatem totum implere quod fecit, eius
est, per unitatem naturæ totum filio ines-
se, & totum filium in se semper habere
quem genuit. Si non omnia filius cū pa-
tre disposuit, non est sapientia, quæ dicit:
Cum pararet cœlum, aderam illi, & cum
segregabat sedē suā super uentos. Quan-
do fortes faciebat sursum nubes, & cum
stabiles ponebat fontes sub cœlo, & in-
ferius, quando fortia faciebat fundamen-
ta terræ, eram apud eum disponens. Qd̄
si sapientia patri cœterna non creditur,
necesse est, ut etiam deus in dispositione
cœpta mutabilis prædicetur. Si non cun-
ctia fecit filius, nec uirtus debeat appella-
ri, nec manus. Et ubi est, quod per pro-
phetam dicitur? Cœlum mihi sedes est,
terræ autē scabellum pedum meorum,
quam domū ædificabitis mihi? dicit do-
minus, aut quis est locus requietionis
meæ? Nōne manus mea fecit hæc omnia?
Nam & Euangelista dicit: Omnia per
R ; ipsum

Esai. 6. A.

itaque primum libellum, seruata disputandi temperies claudat, ut ad ea, quæ sunt deinceps disputanda, Deus nobis ostium sermonis aperiat.

BEATI FVLGENTII
AD TRASIMVNDVM RE-
gem, liber secundus, de immen-
sitate diuinitatis fi-
lij Dei.

Votiens humane conditio-
nis infirmitas, semetipsam
ptinus cognitura fines mo-
litur aliquatenus suæ parui-
tatis excedere, atq; celestis
illuminationis pregnata conceptu, con-
ditoris sui ac redemptoris inquisitionem
cœperit parturire, sola, quantū arbitror,
immutabilis illa sempiternitas Trinita-
tis, reperietur incomprehensibilitatis di-
gna miraculo, quæ sic excedit omne
quod cogitare uel sapere possumus, si-
cut superat omne quod sumus. Hoc no-
bis diuinorum series uoluminum ue-
ridica protestatur, Esaia dicente: Non e-
nim

nim cogitationes meæ, cogitationes uestræ, neq; uia meæ, uia uestræ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatę sunt uie meę à uis uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Quę ergo humanę disciplinę peritia, quę uiuacitas animi, quę cordis sagacitas, illius essentię (id est, Trinitatis, quę unus, uerus, & solus est Deus) contingeret arcanum? quę nec cœpit esse nec desinit, in cuius substantia nihil est quod nō fuit, nihil potest non esse quod fuit, cuius nihil loco cōcluditur, quia totum immensum, nihil initio preuenitur, quia totum est sempiternū. Quę se hoc præsertim indicio sempiternam, increatam, immutabilemq; mōstrabit, cum ex nihilo, id est, ex eo quod non esset, creare potuit quod fuisset. Quicq; rationalē creaturę suę partē, hoc præ cæteris gratię priuilegio sublimauit, ut munere libi æternitatis & rationis indulto, hinc liquidò sui creatoris ac reparationis essentiam, sine initio prorsus esse non ambigeret, cum se, quamuis non sine initio factam, nunquam tamen omnimoda con-

R. sumen,

sumendam abolitione deinceps cognovisset. Hinc etiam protinus moneretur, quanto infinitatis atque incomprehensibilitatis culmine, creatrix omnium virtus & sapientia, modum creaturæ intellectualis excederet, cum ipsam rationalem creaturam plena suæ comprehensibilitatis agnitio, creatori quidem comprehensibilis & finita, sibi tamen incomprehensibilis atque infinita, lassaret, ut cum naturæ suæ investigationem, quæ extra se non est, & intimam sibi cerneret & occultam, ita ut tamen supra se non sit, atque in se sit totum se, sicut est, uestigare non possit. Eo magis pauescens admiransque superne infinitatis magnitudinem, omnes intelligentiæ terminos excedentem, cuius pax (sicut Paulus dicit) superat omnem intellectum, cuius etiam iudicia abyssus multa, solo se ad cognitionem altissimi humiliatis ascensu relapsa ceret prouehi, à quo superbæ cogitationis casu quondam meruit segregari. Sed hoc nunquam prorsus adgredi posset, si uel exemplo uel auxilio caruisset. Inquirendus ergo fuit unus, cuius esset reformanda

da munere, informanda lumine, confir-
 manda uirtute, ut æqualitai æterna iusti-
 ficaret impiam, instrueret in sciã ueritas,
 uirtus firmaret in ualidam. Sed hoc num
 quid posset homo per solum hominem.
 aut in solo quolibet homine reperire?
 Nullo modo. Quis enim homo possit
 existere medicus humani uulneris, cū o-
 mnes in radice uniata cōmunio circūple-
 cteretur uitij naturalis? uel qualiter pos-
 set per se solum medelã uulneratis affer-
 re, cuius ortus teneret in uulnere? quo-
 uē modo beneficentiæ largitor uniuersa-
 lis existeret, quem alienæ opis indignū
 natura mōstraret? Vere igitur salutis ex-
 haustus homo diuitijs, perenni bonorū
 professiōe priuatus, forsā angelico fuit
 iuuamine subleuandus, ut ille, qui do-
 mus luteę seculentus ergastulo, ad facul-
 tatem purioris uitę nequiuisset aliquate-
 nus aspirare, gratia iuuaretur opitulatio-
 nis angelicæ, qua pristinæ offensiōis de-
 posuisset illuuiem & amissæ dudum pur-
 titatis resumere dignitatem. Verunta-
 men nec angelico poterat hoc repara-
 tionis munus adipisci subsidio. Ange-

R 2 lica

lica quippe natura tunc homini reparando aliquatenus esset idonea, sic adendi mobilitate nunquam naturaliter fuisset obstricta. Cum uerò se iuuaminis egenam, consubstantialis ruinae documento testatur, profecto cognoscitur multò minus ad humanae posse redintegrationis efficaciam redundare, quæ propria nequeat stabilitati sufficere. Suis autem ad custodiam sibi sat esse uiribus non incongruè crederetur, si nulla pars eius in deterius laberetur. Vnitas enim naturalis uniuersitatem circumplexa naturæ angelicæ, tota proculdubio maneret impassibilitatis firmamēto subnixa, si passioni nō esse posset obnoxia, nec unquā pateretur in reliquo, quod perpeti non posset in toto. Cū uerò pars eius, de cœlesti beatitudinis culmine, in imam perpetuamq̃ cernitur deuoluta misericordiam, beato Petro dicente: Quia Deus angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni tradidit, in iudicio puniēdos referuari, profecto cognoscitur, uniformi cūctos opprimi potuisse ruinae consortio, nisi, quos uellet, a casu

casu prauitatis uirtus illa defendere, quæ
 sola naturaliter mutari deprauari uel non
 posset. Ipsa igitur etiam homini reparan-
 do fuit necessaria, quia non alia stantem
 angelum à ruina potuit custodire, nisi il-
 la, quæ lapsum hominem post ruinā po-
 tuit reparare. Vna est in utroque gratia o-
 perata, in hoc, ut surgeret, in illo, ne cade-
 ret: in illo, ne uulneraretur, in isto, ut sa-
 naretur: ab hoc infirmitatem repulit, illū
 infirmari non sinit: illius esca, istius me-
 dicina. Hunc autem quisquis sanum sa-
 pit, filium Dei esse non ambigit, qui est
 uirtus & sapientia patris: Sapientia quæ
 cuncta disposuit: uirtus, quæ omnia crea-
 uit: Sapientia quæ illuminat: uirtus, quæ
 adiutoriū præstat, Sapientia, quia immu-
 tabilis: uirtus, quia insuperabilis. Qui o-
 mnī creaturæ suæ per infinitam poten-
 tiam naturalē semper adest, & immēsus
 nunquam deest: qui hoc in se naturaliter
 habet esse quod pater est, & ideo potuit
 & angelum in superioribus stabilire, &
 pro reparatione lapsi hominis ad infe-
 riora descendere, sicut & ipse testatur, di-
 cens: Descendi de cœlis, non ut faciam

Iohan. 6. D.

R ; uolun-

uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui misit me patris. Hunc quidam, cum audiunt descendisse, descensionem eius affirmare nituntur localem, quia nesciunt Dei, sicut oportet considerare uirtutem nec ualent agnoscere, sic pro homine Deum hominem factum, ut accepta hominis forma maneret immutabilis diuina substantia: nec sic intelligunt temporaliter natum, ut semper fuisse teneant sempiternum. Hi sunt qui etiam considerare contemnunt, qualiter descenderit, cum perseveraret immensus: uel qualiter humiliatus sit, qui maneret altissimus. Si enim eius natura queratur est essentialiter Deus: Quia in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Est etiam sempiternus, quia sempiterna Dei uirtus est, atque diuinitas. Est immensus, quia de ipso Hieremias dicit, Magnus est & non habet finem excelsus & immensus. Et paulo post, ut hæc de filio se dixisse demonstraret, adiecit: Hic Deus noster, & non estimabitur alius ad eum Adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam
Iacob

Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Posthac in terris uisus est, & cū hominibus conuersatus est. Altissimū uerò quis audeat Dei filium denegare: de quo Dauid dicit: Mater Sion dicit homo, & ho- *Psalm. 6.*
mo factus est in ea, & ipse fundauit eam *Luce. 1. 3.*
altissimus. De q̄ etiā Zachariās, nascente Ioāne, sic p̄dicat: Et tu puer Propheta altissimi uocaberis, præibis em̄ ante faciem Domini, parare uias eius. Si ergo docet esse naturaliter deus, si immēsus, si altissimus, si est etiā sempiternus, dicat, qd melius deo, qd maius immenso, quid iuperius altissimo, quid anterius sempiterno? Deus igit non discrepat à patre, immēsus nō caret patris æqualitate, nec celsitudine priuat altissimus, nec est origine posterior sempiternus. Nam quia in Deo patre nihil potest esse mutabile, ex deo natus est Deus: quia nihil locale, ex immenso pcessit immensus: quia in Deo humile aliqd nō est, altissimū generauit altissimus: & q̄a in initiatū nihil in deo poterit reperiri, sempiternus ptulit sempiternum. Generatio illa, nullā separationē patris filijq̄ monstrauit, sed errorem

R 4

con

confusionis exclusit, ne eum, quē cum patre unum audiremus, natum minime crederemus. De Deo deus potuit nasci, sed immensus ab immenso non potuit segregari. Natus enim extitit, nō abscessit. Talis est enim illa diuina inenarrabilisq; natiuitas, ut quem pater genuit ex se, haberet in se. Hanc fidei regulam, per Esaiam nobis unitas ipsius ueræ diuinitatis ostēdit, memorato propheta dicente: Quoniam in te Deus, & nō est Deus præter te. Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel saluator. Erubescunt & pudebunt omnes, qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Qui autem filio Dei aduersantur, nisi qui patrem in ipso, & ipsum in patre per unitatem naturalem denegant esse, atq; patrem & filium per naturalem diuersitatem audent perfidē infidelitatis uitio separare? Sic est enim pater in filio, sicut est filius in patre. Vnitas ibi naturalis sic æqualem demonstrat utrumq; ut immensum gigneret, & immensus ex immenso genitus, immensitatis paternæ nihil minus haberet. Quæso, Regnator inclyte, ne ista, quæ de Deo loqu

Es. 45. C.

loquimur, corporaliter existimes cogi-
randa, superat qui fecit cūcta quæ fecit.
Cuius est, substantialiter sine initio ge-
nuisse: cuius est per ineffabilem immen-
sitatem totum implere quod fecit, eius
est, per unitatem naturæ totum filio ines-
se, & totum filium in se semper habere
quem genuit. Si non omnia filius cū pa-
tre disposuit, non est sapientia, quæ dicit:
Cum pararet cœlum, aderam illi, & cum
segregabat sedē suā super uentos. Quan-
do fortes faciebat sursum nubes, & cum
stabiles ponebat fontes sub cœlo, & in-
ferius, quando fortia faciebat fundamen-
ta terræ, eram apud eum disponens. Qd'
si sapientia patri cœterna non creditur,
necesse est, ut etiam deus in dispositione
cœpta mutabilis prædicetur. Si non cun-
cta fecit filius, nec uirtus debeat appella-
ri, nec manus. Et ubi est, quod per pro-
phetam dicitur? Cœlum mihi sedes est, Esaï. 6. A.
terræ autē scabellum pedum meorum,
quam domū ædificabitis mihi? dicit do-
minus, aut quis est locus requietionis
meæ? Nōne manus mea fecit hæc omnia?
Nam & Euangelista dicit: Omnia per
R ; ipsum

ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si alicui deest, filius immensus non est: si non eum pater corde ructauit, uerbum non debet dici: si de utero patris hoc est, de substantia patris, non est genitus, falso (quod absit) nomine uerus Deus dicitur. De quo testatur Ioannes, quia hic est uerus Deus, & uita æterna In principio quoque erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerat uerbum. Hic sempiternitas ostenditur, hic immensitas inuenitur, hic essentialis natura monstratur. Nam quod in principio erat, nunquam nō erat, qui semper erat: quod uerò apud Deum erat, locale non erat, sed immensum erat: quia cum Deus localis non sit, uerbum, quod apud Deum erat, in loco non erat. Quod autem uerbum Deus erat, in unitate naturæ nominis ueritate hoc utique erat quod ille Deus erat, apud quem uerbum Deus erat. An forte, quia in principio erat, audiuius dictum, aliquid filio existendi audebimus assignare principium? Et ideo sine initio natus esse non creditur, quia Ioannes non eum

eum ante principium, sed in principio
 fuisse testatur. Absit, ut hæc insulsa co-
 gitatio cuiusquam mentem sapientis
 contingat: absit, ut hæc in quolibet læ-
 thalis perfidiæ cōtagio puritatem Chri-
 stianæ religionis inficiat. Quis enim
 non consideret illud digne principium
 dici, quod nullo potuit principio præ-
 ueniri? Nam quicquid ante quodlibet
 principium cogitare uolueris, hoc ne-
 cesse est uerum principium fatearis. Et
 quoniam semper cogitando principi-
 um, nullus inuenit terminum, propterea
 illud est dicendum uere principium, quod
 est essentialiter sempiternum. Hinc est
 profecto, quod ipse filius, uolens ludæis
 immensitatem sempiternitatis suæ cer-
 ta prorsus manifestatione monstrare, in
 interrogantibus quis eslet, respondit: Prin-
 cipium † quod & loquor uobis Sed for-
 sitan eo quod est principium dictus, ma-
 gis putabitur initio existendi subiectus.
 Quod si ex hoc uocabulo quisquam
 molitur præiudicium struere ueritati, ut
 quem principij cognoscit uocari nomi-
 ne, quoddam principium natiuitatis
 existi-

talys, qui
 Iohan. 8.

existimet habuisse, dabit profecto etiam patri (quod nephas est) aliquod existendi principium cognoscimus nominatum sicut ipse dicit: Tecum principium in die uirtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. Quid autem respondebit, qui de principij nomine asserit filium natiuitatis habere principium? Quod si quis pro eo quod principium dicitur, natiuitatem filij habere credit initium, consequens esse, ut ipsum filium, pro eo quod finis dicitur, finem quoque asserat habiturum. Nam ipse dominus, interrogantibus iudæis, principium se esse firmavit, dicens: principium quod & loquor uobis: Paulus uero Christum finem nominat, dicens: Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti: ipse quoque de se dominus: Ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Quod si ergo pro quod principium dicitur asseritur coeptus, etiam pro eo quod finis dicitur, putetur etiam finiendus. Et ubi erit iohannis illa ructatio, quam de pectore uiui fontis bibeat? Scimus quia filius Dei uenit & dedit nobis intellectum, ut
cogno-

cognoscamus uerum, & simus in uero filio eius Iesu Christo. Hic est uerus Deus, & uita æterna. Quam uitam necesse est neget æternam, quisquis asserit defuturam. At ipse qui est uerus Deus & uita æterna, iustos dicit ituros in uitam æternam: quomodo ergo istorum uita æterna erit, si uita ipsa æterna quandoq; non erit? Aut ut quid hic labor sanctæ conuersationis, & continui aduersus tentamenta certaminis toleratur, si præmium uictoribus quandoq; tolletur? Hæc inest laudabilis in sanctis totius cursus intentio, propterea corpus suum castigant, & seruituti subijciunt, ob hoc se non in incertum præsumunt currere, & pugnantes sciunt se non aerem uerberare, ideo sibi nouerunt non esse colluctationem aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae in cœlestibus, idcirco leoni rugienti, & indefesso circuitu quærenti quem deuoret resistunt fortiter in fide, ut postquam hic in tribulatione patientes uixerint, consummpta quant-

quandoq; diuinæ promissionis seductō
 ria magis retributione quā uera, aut
 misere uiuant, aut omnino non uiuant.
 Vita nanq; Christus dicitur, sicut ait: E-
 go sum uia ueritas & uita, Initiū & finis
 Christus dicitur, quia similiter ipse di-
 xit: Ego sum Alpha & O, initiū & finis.
 Hæc autem uita, si eo quod initium dici-
 tur, initio natiuitatis putatur subdita, cō-
 sequens est, ut eo quod finis dicit, quan-
 doq; putetur finaliter abolenda. Quali-
 ter uerò sine fine uiicturi sunt, quibus ui-
 ta æterna dabitur, si uitæ ipsius æternitas
 finietur? Quod si hæc omnino absurda
 sunt, consequenter ueritas est Catholice
 atq; Apostolicæ fidei retinenda, quæ si-
 cut Christum propterea finem nominat,
 quia non solum in illa substātia, qua na-
 tus est naturaliter sempiternus ex patre,
 sed etiam in ea, quam in tempore sum-
 pfit ex matre credit sine fine perpetuum
 sic cum ideo iuste prædicat, ueraciterq;
 principium, quoniam in diuina, quā ha-
 bet, substantia genitoris semper assertio
 coæternum. Non autem ambigitur, ue-
 ro principio nihil alterius, uero sine ni-
 hil

Apoc. 1. B.

posterius inueniri. Principium igitur Christus, quia sempiternus, omnia præcedit: Finis Christus, quia perpetuus uniuersa concludit. Principium Christus, quia ipse inchoauit perficienda: Finis Christus, qui ipse perficit inchoata. Principium Christus, quoniam ab ipso habent, quæ non fuerunt ut sint: Finis Christus, quoniam ab ipso habent, quædam quæ esse cœperunt, ut semper sint. Quid autem hinc dubitationis creditur derelictum, cum in Melchisedech (quia Christi futuri pontificis typum gessit) huius eiusdemque Dei & hominis Christi personam significatam demonstraret Apostolos, ostendens eam, & secundum diuinam substantiam sine initio sempiternam, & secundum seruilem formam, quam in tempore accepit, sine fine perpetuam. Sic idem igitur gentium Doctor loquitur ad Hebræos: Hic etenim Melchisedech, rex Salem sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abraham regresso à czde regum, & benedixit ei, cui decimas omnium diuisit Abraham. Primum quidē, qui interpretatur rex iustitiæ, deinde

deinde autē rex Salem, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initum dierum, neque finem uitæ habens, assimilatus autem filio Dei manet sacerdos in perpetuum. Posset ut cunq; in hoc forsan testimonio quicquā contradictio renitentū, super huius Melchisedech persona, tanto luminī ueritatis opponere, si esse credendum, quamlibet creaturam sine initio naturaliter existisse. At cum clareat, omnem omnino dis creaturam, utpote prorsus ex nihilo factam, initio non carere, cuius origo sola Creatoris uolūtate & potestate, quando faciendam iudicauit, qui mutabilium operum dispositionem semper immutabilem habuit, substituta cognoscatur ex nihilo, quæ tamen nunquam fuerit, priusquam initio creationis existerit: nullatenus accipitur, quod Melchisedech aut ex patre fuerit matreq; non genitus (qd est hominis primi) aut initio existēdi naturaliter careat, quod solius est Dei. Ille itaq; figurę huius retinet naturaliter ueritatem, qui in utraq; natiuitatem mirabilis, nec uspiā ueritate naturalis caruit origi-

originis, & in utroque mirabiliter natus est singularis. Quis enim rex iustitiæ, nisi rex noster Christus? qui factus est pro nobis peccatum, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Quis est etiam rex pacis? nonne ille qui ait: Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis? Ipse est enim pax nostra qui fecit utraq; unū. Ad ipsum Propheta clamat: Domine Deus noster pacem tuam da nobis. Omnia enim dedisti nobis. Domine Deus noster posside nos. Domine, p̄ter te aliū nō nouimus, nomē tuum nominamus. Matrē quoq; non habuit Christus dei filius in Dei substantia, quam semper habet ex patre. Rursus idem patrem in hominis natura non habuit, quam ex sola matre suscepit. In ueritate namq; utriusq; natiuitatis singularitatē seruauit parentis & prolis, ut quamuis prius de solo patre, postmodum de sola uirgine nasceretur. Vnus tamē idemq; fuerit, qui & prius de patre, & postmodum sit natus ex uirgine, ut in unius ueri Dei ueriq; hominis Christi, miro atq; ineffabili sacramento, nec naturalis genito defuisset ex
S gignen-

deinde autē rex Salem, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initum dierum, neque finem uitæ habens, assimilatus autem filio Dei manet sacerdos in perpetuum. Posset ut cunq; in hoc forsan testimonio quicquā contradictio renitentū, super huius Melchisedech persona, tanto luminī ueritatis opponere, si esse credendum, quamlibet creaturam sine initio naturaliter extitisse. At cum clareat, omnem omnimodis creaturam, utpote prorsus ex nihilo factam, initio non carere, cuius origo sola Creatoris uolūtate & potestate, quando faciēdam iudicauit, qui mutabilium operum dispositionem semper immutabilem habuit, substituta cognoscatur ex nihilo, quæ tamen nunquam fuerit, priusquam initio creationis existerit: nullatenus accipitur, quòd Melchisedech aut ex patre fuerit matreq; non genitus (quod est hominis primi) aut initio existēdi naturaliter careat, quod solius est Dei. Ille itaq; figurę huius retinet naturaliter ueritatem, qui in utraq; natiuitatem mirabilis, nec uspiā ueritate naturalis caruit origi-

originis, & in utroque mirabiliter natus est singularis. Quis enim rex iustitiæ, nisi rex noster Christus? qui factus est pro nobis peccatum, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Quis est etiam rex pacis? nonne ille qui ait: Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis? Ipse est enim pax nostra qui fecit utraq; unū. Ad ipsum Propheta clamat: Domine Deus noster pacem tuam da nobis. Omnia enim dedisti nobis. Domine Deus noster posside nos. Domine, p̄ter te aliū nō nouimus, nomē tuum nominamus. Matrē quoq; non habuit Christus dei filius in Dei substantia, quam semper habet ex patre. Rursus idem patrem in hominis natura non habuit, quam ex sola matre suscepit. In ueritate namq; utriusq; natiuitatis singularitatē seruauit parentis & prolis, ut quamuis prius de solo patre, postmodum de sola uirgine nasceretur. Vnus tamē idemq; fuerit, qui & prius de patre, & postmodum sit natus ex uirgine, ut in unius uerī Dei uerīq; hominis Christi, miro atq; ineffabili sacramento, nec naturalis genito defuisset ex
S gignen-

gignente substantia, nec geminaretur in
gignente genitoque persona, licet in uno
Christo ueritatem Dei & hominis natu-
ræ uirtus inconfusa seruaret, unā tamen
in Christo personam utriusque naturæ in-
diuisa ueritas exhiberet, ut nec gemina
natiuitas unius Christi uideretur gemi-
nare personam, nec personæ unitas, aut
Dei in homine, aut hominis in Deo, ue-
ram posset abolere substantiam. Et licet,
utraq; uera in uno Christo substantiam,
naturalem in se testetur & originis nati-
uitatem, & natiuitatis originem, myste-
rii tamen pietas mirabilis permanens,
quandam diuinæ illius & ineffabilis ge-
nerationis, quæ initium nō habet, in hoc
quoque humana generatione certam no-
bis intelligentiæ lineam demonstrauit.
Nam qui semper Deus ex Deo, idē tem-
poraliter ex homine Deus & homo. Et
in quo naturalē paternæ substantiæ ple-
nitudinem natiuitas sempiterna posse-
dit in eodem plenam hominis naturam
ueritas naturalis exhibuit, filius enim
Dei, ut nostrum ex uisibilibus ad inuisi-
bilia prouheret intellectum, ueritatem
in

hise demonstrauit humanæ naturæ, ut
consequenter crederetur, ex ueri Dei na-
tura deus uerus naturaliter extitisse, quē
uerum hominem naturaliter natum cō-
staret ex homine. Initium quoq; natiui-
tatis in natura hominis Christus habuit,
in qua sine initio non potuit mater esse
quæ genuit, ut agnosceretur, a naturæ ue-
ritate recognita, nullum diuinæ natiuita-
tis habuisse, ubi sempiterno patri, sicut
initium existendi nullum fuit, sic nulla
natiuitas initiatae generationis acces-
sit. Ita namq; utriusq; in se Christus Iesus
demonstrauit substantiæ ueritatem, ut
sicut in hominis Christi substantia salua
prærogatiua singularis illius dignitatis,
hoc substantialiter inuenitur, quod natu-
raliter constat in homine: sic in eodē deo
Christo, hoc substantialiter esse creda-
tur, quod naturaliter subsistit in patre.
Ut cum in homine Christo uidetur ueri-
tas hominis, in eodē deo Christo cogno-
scatur paternæ ueritas deitatis: & cum i-
sta natiuitas inuenit initio subdita, quæ
ex tēporali homine substantialis tēporali-
ter extitit, illa quoq; sine initio credatur
S 2 esse

Esaiæ. 53. B.

esse natiuitas, quæ de sempiterno Deo
 substantialis ac sempiterna subsistit. Ipse
 igitur sine matre in diuina substantia, quæ
 est ex solo patre, naturaliter genitus, ipse
 sine patre, fructus inuiolatæ uirginis,
 quam complexus non contigit marita-
 lis, ipse sine genealogia, de quo scriptum
 est: Generationem eius quis enarrauit?
 Ut cum in generatione uera filij Dei
 fides nobis cognitionem præstat, sermo
 nem uerò sempiternitas superat, in eo,
 quod fidei constantia credulitatis firma-
 mento nutritur, sermonis uerò audacia,
 fideli timore conprimitur, Diuinæ gene-
 rationis uera naturalis sempiternitas a-
 gnoscatur. Nam quia diuina, utiq; natu-
 raliter uera est, quia in Deo uero nihil est
 falsum. Quia uero nec coepta est nec cre-
 ata, sicut omnem coeptæ creatæq; naturæ
 superat cogitationis indaginem, sic o-
 mnem supergreditur eloquij facultatē.
 An forsitan, quòd de Dei pace apostoli-
 cæ auctoritatis ueritate percepimus, de
 eius generatione prorsus accipere du-
 bitamus? cū nobis Paulus Beatissimus
 dicat: Pax Dei, quæ exuperat omnem in-
 telle-

tellectum, custodiat corda uestra, & intelligentiās. u estsas in Christo Iesu. Cuius ergo Pax, licet omnem superet intellectum, uera tamen sempiterna, naturalisq; creditur, cur generationis, quæ superat omne prorsus eloquium, naturalis ueritas & infinita sempiternitas abnegetur? Vbi ergo sempiterna pax est, credatur etiam sempiterna natiuitas: cuius est credenda sempiterna natiuitas, non negetur immensa maiestas. Nullo quippe naturali fine concluditur, quod natiuitatis initio nō tenetur. Et ideo immensa prorsus agnoscitur illa substantia, cuius est natiuitas non cœpta, sed uera. Nā quod aliquo circumscribitur fine, necesse est ut loco teneatur, aut tēpore. Quomodo autem fecisse tempus & locū creditur, si loco ipse temporis subdatur? Nam per ipsum omnis factus est locus, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Per ipsum factum tempus agnoscitur. De quo Paulus dicit: Multifariē multisq; modis olim Deus loquēs patribus in prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio,

Heb. 1. A.

S ; lio,

lio, quem constituit heredem uniuersorum, per quem fecit & secula. Non est ergo localis, per quem factus est locus, nec temporalis per quem factū est tempus. Nam si localis ipse, locum fecit, & certum est omne locale in loco esse, consequenter intelligitur, quod prius in loco fuerit, & sic locum creare potuerit. Sed hic locus, in quo fuisse Dei filius dicitur quæro, utrum filio anterior, æquæuiusue credatur. Sed si aliqui anteriorem filio existimant locum, uideant, in quod Barathrum nefariæ assertionis incurrunt, cum rerū omnium operatori materiam cuiuslibet operis anteponunt. Cumq; Ioannes omnia per ipsum facta commemoraret, nullam (quod absit) in se habuisse dicendus est ueritatem, si quodlibet opus præcessit opificē. Quomodo enim locum facere potuit, ante quem esse, uel sine quo esse, si ita est factus, ipse non potuit. Tunc deinde sollicita cōsideratione perpendat, quoniam sempiternitatis infinitatem, loco uidetur dare, quam filio Dei conantur adimere. Nam si propterea filium Dei non sine initio natū asserunt,

unt, quia dicit Euangelista: In principio erat uerbum & non dicit: ante principium erat uerbum isti, qui hūc locum ante uerbum fuisse asserunt, ante principium quoq; fuisse, necesse est fateantur. Quoniā id, quod fuisse putant ante uerbum, hoc existimant non habuisse principium. Si autem principium nō habuit locus, ipse est sempiterno patri sine dubio coæternus. Et quoniam sempiternum distare non potest sempiterno, talis hanc impietatem profecto consequitur absurditas, ut aut localis putetur deus, aut locus hoc credatur esse quod deus, aut ipsum locum aliquod existimēt esse sine Deo principium, quod sempiternitate sui naturaliter perseueret infectum. Sed quoniam hæc non sine impietate creduntur, idcirco non solum filio anterior, sed æquæuus dicendus est locus: per quem enim omnia facta sunt, huic facta quælibet anteferri conferriue non possum. Quoniam, qui omnia in numero & pondere & mensura disposuit, sicut tempore numerari, sic loco mensurari non potuit. Proinde Psalmus

S 4 ueraciter

ueraciter canit: Magnus dominus Deus noster, & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Atq; ut huius admirabilis sempiternitatis infinita mōstraretur immensitas, alio loco dicitur: **n. 144. A,** Magnus dominus & laudabilis nimis & magnitudinis eius non est finis. Quia reuera est, naturaliter pronūciatur immensum, quod est naturaliter sempiternum, quia quod semper est, non capitur numero, & quod ubique totum est, non cōcluditur loco. Idcirco deniq; alio scripturæ testimonio de sapientiā dicitur. Attingit autem ubiq; propter suam mundiciā. Et paulò post: Attingit autem à fine usq; ad finem fortiter & disponit omnia suauiter. Hic utiq; cum à fine usq; ad finem sapientiam audimus attingere, intelligendum est, quia cum à fine usq; ad finem attingit, utrunq; finem immensitate suæ infinitatis excedit. Ille enim omnem potest creaturā attingere, quem omnis non potest creatura concludere. Nam sicut implens cœlum perseuerat immensus, sic à fine usq; ad finem attingens, permanet infinitus. Tale nanq; est,

est Attingit à fine usq; ad finem fortiter,
quale est & illud, quod per Hieremiam
dicitur: Ego deus proximans, & nō De-
us de longinquo. Si absconditus fuerit
homo in occulto, ego ergo non uidebo
eum? Nōne cœlum & terram ego im-
pleo? Qui implet omnia, uidet omnia.
Et in deo demonstrauit, quid sit, uidebo
eum, quod adiunxit, dicens: Cœlum &
terram ego impleo. Neque enim more
corporali uidere credendus est Deus, tan-
quam alibi sit ipse cū uidet, & alibi quod
uidet. Quicquid enim uidet, nō extra se
uidet, quia ipse implet uniuersa quæ ui-
det. Nam scriptum est: Quoniam in o-
mni loco oculi Dei speculantes bonos
& malos. Et alio loco: Oculi domini su-
per iustos, & aures eius ad preces eorū,
uultus autem Domini super faciētes ma-
la. Vbi non prætereundæ locus nascitur
quæstionis, in eo, quod Salomon dicit:
In omni loco oculi Dei speculantur bo-
nos & malos. Et rursus Propheta dicit
ad Dominum: Mundus est oculus tuus,
ne uideat malum. Metuendus est enim
ne hic, qui dicitur ea uidere quæ dicitur

S s imple-

implere, putetur alicubi non esse, cum dicitur aliquid non uidere, quodnam non ubique substantialiter est, siue in malis non est. Sed in diuinis sermonibus, si teneatur humilitas cordis, nulla reperietur repugnantia ueritatis. Quodammodo ergo non uidet omnia Deus, & quodammodo quædam non uidet Deus, sicut quodammodo ubique totus est, & quodammodo alicubi non est: non quia substantialiter alicubi deest, (de quo scriptum est: *Col. 1. C. 1.* *Esa. 49. C.* Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant: quique secundum Propheticum dictum, mensus est manu aquam & cælum palmo, & uniuersam terram clausa manu) sed quia non omnibus æqualiter adest. Vbiq; enim adest per potentiam, *Gen. 1. in fine* non ubiq; per gratiam. Per potentiam, qua cuncta deus implet & continet, per ipsam uidet omnia: per gratiam uero illud uidere dicitur, quod ipse largitur, & quod in suis fidelibus operatur: Vidit enim Deus omnia quæ fecit, & ecce bona ualde. Ac per hoc & ubi quædam non uidet, ut tribuat, uidet, ut retribuat. Sic etiã uidet

uidet malum, & non uidet malum quia
 quod non uidet ut probet, uidet ut iudi-
 cet: & quod non uidet per gratiam suam
 donatum, uidet à peccante per iustitiam Rom. 2. C.
 exigendum. Quoniam & ubi non adest
 iustificandi largitas, non deest iudicandi
 seueritas, beato Paulo dicente: Vide er-
 go bonitatem & seueritatem Dei, in eos
 quidem qui ceciderunt, seueritatem, in
 te autem bonitatem, si permāseris in bo-
 nitate. Quæ cum ita sint, quomodo po- Iohan. i. A.
 test substantialiter alicubi deesse? Cum
 lux etiam in tenebris luceat, licet tene-
 bræ eam non comprehendant. Aut quo
 modo potest aliquid substantia-
 liter non uidere? De quo B. Paulus euidentissi-
 mè protestatur, dicens: Viuis est enim
 Dei sermo, & efficax, & penetrabilior o-
 mni gladio ancipiti, & pertingens usq[ue]
 ad diuisionem animæ ac spiritus, com-
 pagum quoque & medullarum, & di-
 scretor cogitationum & intentionum
 cordis, & non est ulla creatura inuisi-
 bilis in conspectu eius. Omnia autem
 nuda & aperta sunt oculis eius. Nec
 hic, sicut superius diximus, ulla debet
 cor-

corporeæ uisionis subintrare suspitio, tã
quam dei filius in cœlo sit, & exinde cū-
cta uideat, ubi non sit. Hoc est enim deo
uidere, quod esse, & quantam insinuat
uisionem suam, tantam uult credi sub-
stantiam suam ut cum audiamus omnia
nuda & aperta esse oculis eius, nullum
terminum putemus substantiæ eius. Ut
autem unius infinitatis cum patre filius
monstraretur, sancta scriptura curauit
de Sapientia dicere: Splendor est enim
lucis æternæ, & speculum sine macula
Dei maiestatis, & imago bonitatis illius
in hoc testimonio & naturalis unitas, &
personarum proprietas, & æqualitatis
immensitas patris filij monstratur. Pa-
trem nanq; lucem, filium uerò splendo-
rem hoc in loco nullus ambigit appella-
ri, De quo etiam Apostolica dicit aucto-
ritas: Qui cum sit splendor gloriæ, & fi-
gura substantiæ eius, gerens quoq; om-
nia uerbo uirtutis suæ. Ecce & splendor
esse filius, & omnia gerere perhibetur.
Si quis ergo patrem putat immensum
filium uerò quantitate credit aliqua ter-
minatum demonstret nobis qualiter lux
&

& splendor diuersæ possint esse substantiæ, cum nec confundantur nomine, nec segregentur genere, nec alterum altero differat quâtitate, Nam lucis & splendoris non sunt confusa nomina, sed lucis & splendoris non est discreta natura. Rursus luci splendor sic indiuiduus unitur, ut ab ea nullatenus separetur, tantumq; lux in se habet splendorem, quantam in se splendor continet lucem: nec lux, ut luceat, splendore potest priuari, nec splendor, ut splendeat, luce potest aliquando destitui: sed quæcunq; lux complet, æqualis in splendore permanens, eadem & splendor cõplet, in luce pariter æqualis existens. Quocirca, si etiam lux illa æterna, nec sine suo potuit splendore esse nec eodem potest carere, consequenter aut patri filioq; unus dabitur, qualitatis quantitatisq; terminus, aut æqualiter uterq; necesse est prædicetur immensus. Quantus est enim splendor illius lucis, tantam necesse est lucem splendoris illius fatearis: quoniam lucem sic æquat suus in omnibus splendor, ut nec maior ibi possit esse nec minor. Multum uerò miramur

miramur istos, qui in contumeliam filij Dei conspirant, æstimantes eum secundum deitatis substantiam, aut ad locum de loco motu locali transire, aut nō posse simul omnia deitatis suæ immensitate complere, intantum, ut cum eum audiunt ad terram descendere, credant eum in cœlo uel apud inferos nō fuisse, & ad infernum secundū deitatis substantiam ita descendisse confirmant, ut eum cœlo defuisse tunc & terris existiment. Quomodo non considerant secundum scripturarum morem, quo paruulorum intellectui cœlestia solent eloquia coaptari, nonnunquam in persona quoque patris similia reperiri? Vt enim illa legalistæ uoluminum loca præteream, quibus dicitur: Et descendit Dominus uidere ciuitatem & turrim: tanquam si nō descenderet, non uideret cum superius demonstrauerimus scripturam dixisse: In omni loco oculi Dei speculantur bonos & malos. Et ipse Dominus ad Prophetā: Ego sum Dominus Deus uniuersæ carnis: nunquid à me absconditur aliquid? Sed & illud, quod paulò post dicitur: Venite descen-

descendamus & confundamus in illis
linguas eorū. Vt ergo hæc silentio nunc
interim deputentur, quoniā solent hæc
aliqui non totius Trinitatis, sed solius fi-
lij deputare personæ. Quid de illo loco
Euangelij dicturi sunt, in quo filius ipse
discipulos, priusquam pateretur, infor-
mans, ait: Qui habet mandata mea, & ser-
uat ea, ille est qui diligit me, qui autē di-
ligit me, diligitur à patre meo, & ego di-
ligam eum, & manifestabo ei meipsum.
Cumq; Iudas discipulus (non traditor)
respondisset, dicens: Domine, quid fa-
ctum est, quia nobis manifestaturus es
te ipsum, & non mundo? ut ostenderet
manifestationis gratiam aduentus no-
mine demonstrari, respondit Iesus, & di-
xit ei: Si quis diligit me, sermonem me-
um seruabit, & pater meus diliget eum,
& ad eum ueniemus, & mansionem a-
pud eum faciemus. Simul diligunt, si-
mul ueniunt, & apud suum dilectorem
simul unam faciunt mansionem, simul
se manifestant, quia uno aduentus sui
lumine cor dilectoris illuminant. Et
quoniam reuelando se manifestant, non se

se sine sancto spiritu reuelant, quia non
 se sine sancto spiritu manifestant. Sic e-
 nim sine sancto spiritu cognosci nō pos-
 sunt, sicut sine suo spiritu esse non pos-
 sunt. Et ob hoc, sicut una est manifesta-
 tio, sic una est reuelatio Trinitatis: & ubi
 unum est diuinæ reuelatiōis munus, ibi
 unus est indiuiduæ Trinitatis aduentus.
 Nam sicut pater reuelare monstratur, i-
 pso filio dicente: Beatus es Simon Ba-
 riona, quia caro & sanguis non reuela-
 uit tibi, sed pater meus qui est in cœlis: ita
 filius patrē reuelare suo sermōne mō-
 stratur. Dicit enim: Nemo nouit filium,
 nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi fi-
 lius, & cui uoluerit filius reuelare. Non
 est etiā sancti spiritus dissimilis æstiman-
 da reuelatio, in quo est ipsius dei natura
 lis agnitio, dicēte Apostolo: Quis enim
 scit hominum quæ sunt hominis nisi spi-
 ritus hominis qui in ipso est: ea & quæ
 Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus
 Dei. De ipso dicit idem gētium doctor:
 Nobis enim reuelauit Deus per spiri-
 tum suum. De hoc denique ad Ephesios
 ita scribit: Vt Deus domini nostri Iesu
 Christi

Matt. 16.

M. lib. 2. B.

Christi pater gloriæ, det nobis spiritum sapientiæ & reuelationis. Et ut ostendat agnitionem Dei in nobis, reuelationem in spiritus operari, cum dixisset: Det vobis spiritum sapiētiæ & reuelationis: adiecit: in agnitione eius Sola uerò se potest Trinitas reuelare, quia sola se plene potest ipsa Trinitas nosse. Et quantum se dederit agnoscendam, tantum se condonat reuelandam. Ibi autem est plena sui cognitio, ubi nō est naturalis ulla discretio. Imminus nancq; ab immēso plene cognoscitur, & scientiæ infinitas manet, ubi substantia finem non habet, nec scientiæ terminus ab aliqua creatura cōtingitur, ubi quod immensum est, nullatenus terminatur. Sola est ergo una Trinitas, quæ cum se manifestat, ineffabiliter uenit: & cum se indignis occultat, ineffabiliter omnino discedit. Veniunt atque abeunt proprio atq; incomprehensibili modo pater & filius & spiritus sanctus, nec tamen localiter aut pater aut filius mouetur aut spiritus. Nouerunt sic uenire atq; abire, ut nec ad locum localiter ueniant, nec localiter de loco discedant

T dant

dant. Hic aduentus patris & filij & spiritus sancti non mobilitatem, sed pietatem Dei uenientis ostendit. Vna enim Deitas Trinitatis, quæ omnia implet, omnia continet, illi uenire dicitur, cui se manifestare dignatur: & ab illo discedit, à quo lumen suæ dilectionis abscondit. Nec tamen localiter absens efficitur, cum iuste relinquit indignum: nec loco præsens efficitur, cum misericorditer uisitat quem fecerit dignum. Propterea licet Deus dicat: Cælum & terram ego impleo, tamen de quodam dicitur: Non est Deus in conspectu eius. Et licet totum impleat pater, dicitur tamen in libro sapiëntiæ: Per uerse enim cogitantes separant à Deo. Et cum de filio id est, de Sapiëntia Dei dicatur: Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia luauiter: eadem tamē de se dicit: Quæruni me mali, & non inueniunt. Et rursus dicitur: In maleuolam animā non introibit sapiëntia, nec inhabitat in corpore subdito peccatis. Spiritus quoque sanctus, cum immensus omnimodis prædicetur, quia spiritus Domini repleuit orbem

Psal. 9. E.

Sap. 3. A.

Sap. 1. A.

bem terrarū: de eodē tamen dicitur: San-
 ctus enim spiritus effugiet fictum, & au-
 feret se à cogitatiōibus, quę sunt sine in-
 tellectu. Quantum ergo ad substantiam
 & potentiā suam, ubiq; est Trinitas, u-
 nus Deus, totus, totum complens uirtu-
 te, nō mole, totus in singulis, totus simul
 in omnibus creaturis. Quātum uerō ad
 cogitationes attinet nostras, descendere
 ad nos Deus dicitur, cum sermonem su-
 um ita nobis diuinitas temperat, ut hu-
 mano nobiscum more loquens, agnitio-
 nem & dilectionem suam nobis intima-
 re dignetur. Ascendit aut in nobis, quan-
 dō nos ascēdimus per charitatē & scien-
 tiā deitatis, ut discamus, nec in immenso
 quicquā locale sapere, nec de altissimo
 humile aliqd estimare, nec aliqd in Deo
 credere mutabile, nec in sempiterno tem-
 porale aliquid cogitare. Talis est patris
 & filij & spiritus sancti credēdus aduen-
 tus quoniā sicut mūdāna operatione pri-
 mordialiter cōsummata, requieuisse dici-
 tur deus, quia tamē nō laborauit in ope-
 re, quia cūcta sola operatus est uolūtate
 Huic enim dicit; Subest em̄ tibi cū uoles
 T : posse,

posse, Sicut & in Psalmo audimus: Omnia quaecumque uoluit fecit, in cœlo & in terra, & in mari & in omnibus abyssis. Cuius uoluntatis omnipotentiam Euangelicus ille leprosus diuina illuminatione cognoscens, hanc ad suæ mundationis sufficere testatur effectum, dicens: Domine, si uis, potes me mūdare. Cum dicit, si uis potes, ostēdit diuinam uoluntatem ipsam esse plenissimam potestatem. Denique etiam Dominus hoc misericorditer effectui curationis ostendit, quod crediderat fideliter qui poposcit. Ait enim, uolo mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Sicut facies ergo mundum, non cuiusquam sensit laboris incommodum, ut uires labore operationis exhaustas, quietis posset instaurare successu, sed cum se requieuisse dicit, non post bona opera requieturos ostendit: ita cum uenisse uel descendisse dicitur, diuinę reuelationis erga nos gratia commendatur, & cum non descendere, sed ascēdere dicitur, profectus nostrę illuminationis agnitionisque mōstratur. Talem Dominus Iesus ascensum significauit.

cavit, quando tangendi se facultatē Mariæ Magdalenaē prohibuit. Post resurrectionem namq; cum flenti misericorditer appareret, Ioannes eum dixisse commemorat. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meū. Hic tactus, de quo Dominus loquitur, credulitatis probatur esse, non corporis: alioquin repugnans euangelistarum reperietur assertio. Nam cum Ioannes tangendi dominum Mariæ facultatem præreptam, ipsius domini testetur imperio, dicentis: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum: & Dominum in cœlum secundum hominem ascēdisse quadragesimo resurrectionis die scriptura confirmet, quod non solum Ecclesiæ sanctæ Catholicæ fides intemerata retinet, AA. I. A. sed etiam uariarum hēresum, earum duntaxat, quæ ueræ carnis in Dei filio non abnuunt sacramentum, diuersam multiformisq; credulitas, uniuoco prorsus celebret assensu: si prius quā Dominus ascēdisset ad patrem, noluit corporali ascensu Marię contingi, quomodo Matthæus, ipso resurrectionis die, Mariam

T 3 Magda-

ib. 21. A.

Magdalenæ, & aliam Mariam. pedes Iesu memorat tenuisse. Quod ut manifestius agnoscatur, totum eiusdem loci capitulum, sicut Matthæus posuit, huic operi duximus inferendū. Ait igitur: Verspere aut sabathi, quæ lucefcit in prima sabathi, uenit Maria Magdalene, & altera Maria, uidere sepulchrum, Et ecce, terræ motus factus est magnus. Angelus autem Domini descendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & uestimentū eius sicut nix. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere uos, scio enim quod Iesus, qui crucifixus est, quæritis non est hic, surrexit enim sicut dixit. Venite, uidete locū, ubi positus erat dominus, & cito euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit, & ecce præcedit uos in Galileā, ibi eum uidebitis. Ecce dixit uobis. Et exierunt cito de monumēto, cum timore & gaudio magno, currētes nūciare discipulis eius. Et ecce Iesus occurrit illis, dicēs: Aue,

Auete. Ille autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Quo modo ergo se, eo quod nondum ascendisset ad patrē, à Maria Magdalene tangi uetuit, à qua sibi eodem die pedes teneri permisit? An ita quisquam peruerso sensu raptatur, ut momentaneis putet Christi sententias motibus uariatas? tanquam qui postmodū melius recogitans Mariæ tribuerit, quod ante denegarit? Sed tali cogitationi protinus Vas electionis obsistit, qui in Dei filio, secundum immutabilitatē diuinitatis eternæ, nulla nos mutabilitatis suspicione permittit errare, Corinthiis ita scribeus: Dei enim filius Iesus Christus, qui in uobis p nos prædicatus est, per me & Syluanū & Timotheum, non fuit in illo, est & nō, sed, est, in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est. Ideo & per ipsum dicim⁹: Amen deo ad gloriā uestrā. Non ergo hic Euāgelistarū discrepat intellectus, nec Christus aut inaniter se tangi, nondum ascendens ad patrem prohibuit, aut incassum sibi pedes teneri permisit. In uno enim demonstrauit ueritatē

T ↵ carnis,

carnis, in altero insinuauit gloriam deitatis. Illic permisit manum, hic amouit intellectum, ut in homine Christo resuscitatae carnis tangeretur ueritas, & in eodem deo Christo paternae diuinitatis crederetur æqualitas. Ideo igitur dicit: Noli me tangere, quia nondum ascendi ad patrem meum, quia Maria Magdalene nondum patri equalem credebat quem uelut extinctum fœminea pietate plangebatur. Quid est enim, Noli me tangere, nondum enim ascēdi ad patrem meum? nisi, noli hoc in me tātum credere quod putas, noli hoc in corde firmare quod æstimas, quia quādiu in me illa tantū quæ sunt carnis attendis, æqualitatem meam cum patre non sentis. Et reuera nōdum illis Christus ascendit ad patrem, qui patri filium non confitentur æqualem. Festinandum itaq; est, ut unusquisq; perfectionem & ueritatem humanæ naturæ in Deo filio credens tanquā pedes Christi teneat, eiusdemq; filij de patre natam substantiam fateatur, ut illi Christus ad patrem per æqualitatem naturalis diuinitatis ascendat. Quid est enim, Nondum

dum ascendit ad patrem meum, nisi, infra
patrem existimas, quem mortuum plo-
ras. Et quidem est, Noli me tangere, no-
li in eo fidei tue motum statuere. Quo-
riescunque enim uolumus quolibet mem-
bro aliquid tangere, nisi eiusdem mem-
bri finierimus motum, non dicimus ta-
ctum tamdiu autem membrum illud ne-
cesse est moueamus, donec ad rē, quam
uolumus tangere, ueniamus: ulterius au-
tem motum membri non porrigimus,
postquam, ad tactum integrum ueneri-
mus. Sic & animi nostri motum illic sta-
tuimus, quod in corde nostro credulita-
te firmamus. Proinde, si quę digna & cō-
grua sunt credamus de Christo, tunc tan-
gimus Christum: quilibet autem Dei fi-
lium, secundum diuinam naturam, equa-
lem patri non credit, nondum illi ad pa-
trē Christus ascendit. Et cui filius non
ascendit ad patrem, tangendi Christum
non accipit facultatem. Illi autem uerē
filius ascendit ad patrem, qui filium pa-
tri æqualem, sempiternitatis & immensi-
tatis parilitate non ambigit, ut filiū De-
um de Deo patre naturaliter genitum,
T nec

nec posteriorem æstimet, nec minorem, quia non æqualis, si minor immenso, nec coæternus, si posterior sempiterno. Vterque autē sensus à Christi tactu separat, quia non exequat patri filium, sed minorat. Huiusmodi autē digne audit à Christo: Noli me tangere, nondū enim ascendi ad patrem meum. Quisquis enim tangere Christum non sinitur, ab eius utroque corpore separatur, Quod est autem corpus Christi, nisi ecclesia Christi? Vnde intelligitur, quia donec aliquis filium Dei secundum diuinā substantiam equalem non credit patri, membrīs Christi per tactum fidei nō potest copulari. Ille autem Dominici corporis tenet profecto compagē, cui filius ascendit ad patrē, illi autē filius ascēdit ad patrē qui Deitatem filij deo patri fatetur equalē. Manifeste itaque claret, per illū ad patrē ascensum filij, nostræ potius pfectum fidei demonstrari: nos enim eū quodāmodo in nostris cordibus exaltamus, quādo sic in eius intelligentia crescimus, ut de illo, tanquā de Deo uero, quæ diuinæ celsitudinis digna sunt, cogitemus, Ad hāc nos dei exaltationem

tionem David sanctus hortatur, dicens: Exaltate dominum Deum nostrum, & adorete scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Et paulò post: Exaltate dominum deum nostrum, & adorete in monte sancto eius, quoniam sanctus dominus Deus noster. Quid est autem, Exaltare dominum, nisi quæ altissima sunt de altissimo credere? Hoc est utique in monte adorare, ut cum de Deo cogitamus, nihil de illo humile sapiamus. Sic in nobis uere exaltatur, quando eum exaltamus, cum sit ipse semper altissimus, sicut in nobis sanctificatur, quando eum sanctificamus, cum semper ipse maneat sanctus. Nam beatus Petrus ammonet nos, dicens: Dominum uerò Christum sanctificate in cordibus uestris. Quid est autem Christum sanctificare, nisi de Christo quæ sancta sunt cogitare? quæ cogitatio non illū, sed nos sanctificat, & sanctificando conseruat. Sicut Salomon dicit: Cogitatio sancta seruabit te. Ipse quoque dominus iubet, ut in oratione dicamus. Sanctificet nomen tuū. Et tamen hūc orationis locū sic beatus intellexisse

cogno-

cognoscitur Cyprianus, ut in hac diuini nominis sanctificatione, non Deum diceret sanctificari, sed nobis donū sanctificationis diuinæ conferri. In Epistola namq; de dominica oratiōe, quibusdam præmissi, ita loquit: Post hoc dicimus: Sanctificetur nomen tuum, nō quòd optemus Deo, ut sanctificetur orationibus nostris, sed quòd petimus ab eo, ut nomen eius sanctificetur in nobis. Cæterum à quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, quia & ego sanctus sum: id petimus & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo qd esse cœpimus, perseueremus, & hoc quotidie deprecamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatiōe, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus. Sicut ergo sanctificantes Christum nos sanctificamur, & nomen Dei sanctificari poscentes, nos donum sanctificationis accipimus: cur exaltantes deum non potius nos per intelligentiæ profectum exaltari credamus? Quod si Deū exaltantes, nos potius exalta-

altamus: similiter cum nobis uenire dicitur, nostrum profectum debemus credere, in eo quod se diuina maiestas nostris dignatur cordibus reuelare. Nam si filius Dei ad nos locali motu descendit, localiter de illo uirtus exiuit. Cū enim quędam mulier, in profluuio sanguinis constituta, facultatibus uiribusq; consumptis, omnia quę habuit propter infirmitatem finiret, & solam infirmitatē, quam habere nolet, finire non posset, atq; à cœlesti medico, gratis curari desiderans, occult ē simbriam tangens, fideli raptu sanitatis sibi furaretur effectum, ille credulitatis conscius, & salutis, ait: Tetigit me aliquis. Nam ego noui, uirtutem de me exisse. Quid igitur hęc uirtus, quę de domino exiuit? Nunquid exeundo discessit? An ad sanandā sic exiens potuit peruenire, ut à saluatore localiter nō posset exire? Quod si localiter ab eo, qui uirtus dicitur, uirtus exiuit, dicatur: qualiter uirtus à uirtute discessit? Si uerò talis credulitas fidei Christianę uidetur incongrua, non alium putemus illum de Christo uirtutis exitum, nisi diuinę curationis

onis effectum. Tunc enim ad mulierem uirtus saluatoris exiuit, quando in se uirtutem diuinæ curationis agnouit. Si ergo Dei filius, qui est uirtus & sapientia Dei, locorum creator & temporū, quem admodum tempus omne, sempiternus præcedit, sic omnem locum immensus excedit, qui nobis tunc uenire dicitur, cum nos illuminare dignatur. De ipso namq; dicit Euangelista: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Quomodo igitur & in mundo fuisse dicitur, & in mundū uenisse firmatur? An illud est potentia, istud gratia deputandum? ita plane. Secundum diuinitatem namq; suam nec de cœlo unquā defuit, nec inferno, nec mundo. Omnia enim per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant: secundum gratiam uerò tunc in mundum uenit, quando parenti mundo mira pietate subuenit. Quod etiam ipse testatur dicens: Non enim misit Deus filium suum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus

Ius per ipsum. Est igitur immensus Dei Ioh. 1. 3.
 filius, sicut pater & spiritus. Quoniam
 de ipso dictum est: Magnus est & nō ha-
 bet finem, excelsus & immēsus. De quo
 paulō post dicitur: Post hęc in terris ui-
 lus est, & cum hominibus conuersatus
 est. Immensus est etiam spiritus sanctus.
 Quod sciens propheta, dicebat ad Deū:
 Quō ibo à spiritu tuo, & à facie tua quō
 fugiam? Quem spiritū Dei, ut ipsum san-
 ctum spiritum propheta memoratus o-
 stenderet, dicit Deo: Ne proijcias me à fa-
 cie tua, & spiritum sanctum tuum ne au-
 feras à me. Quem spiritum dei ipsum es-
 se spiritum sanctū Apostolus quoq; hac
 attestatōne significat: Nolite contrista- Ephes. 4. D.
 re spiritum sanctum Dei, in quo signa-
 ti estis, in die redemptionis. Et alio lo-
 co: Qui autē hęc spernit non hominem
 spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiri-
 tum suū sanctū in nobis. Hunc spiritum
 Dei sanctū sic immēsum David pronun-
 ciat, ut Deo, sicut superius memorauimus Psal. 138.
 dicat: Quō ibo à spiritu tuo, & à fa-
 cie tua quō fugiā? Si ascēdero in coelū, tu
 illic es, & si descēdero in infernum, ades.
 Et

Etſi aſſumpſero pēnas meas in directio-
ne, ſiue (ſicut alia trāſlatio habet) antelu-
cem, & habitauero in nouiſſimo maris.
Etenim illuc manus tua deducet me, &
continebit me dextera tua. Manum pa-
tris filium nullus ambigit nominari, de
quo ipſe Deus dicit: Nōne manus mea
fecit hæc omnia? Attamen propheta, ut
Trinitatē æqua' iter prædicaret immer-
ſam, & patrē ſignificauit, cui dixit: Quò
ibo à ſpiritu tuo: & ipſum ſpiritū, à quo
ſe ire uel fugere nullo modo poſſe teſta-
tur: & filium demonſtrauit, ubi ſe à Dei
manu etiam in nouiſſimo maris prædi-
cat deducēdum, ut agnoſcatur patris &
filij & ſpiritus ſancti una eſſe immenſi-
tas, & una præſentia in omnibus creatu-
ris. Hæc eſt Trinitas unus Deus, qui ſi-
cut potuit ſolus uniuerſa condere, ſic po-
teſt omnia ſolus implere. Nec localis in
loco, nec temporalis in tempore, nec ter-
minabilis termino creature. Nā immen-
ſitatē diuinitatis filij Dei, manifeſta præ-
dicatione, & eloquiorum diuinorum at
teſtatione, beatus martyr Cyprianus af-
firmat in epiſtola de oratione dominica,
dicens.

dicens. Deniq; magisterio suo dominus
secretò nos orare præcepit, in abditis &
secretis locis, in cubiculis ipsis, quod ma-
gis cõuenit fidei, ut sciamus, Deũ ubiq;
esse præsentem, audire omnes & uidere
& maiestatis sue plenitudinẽ in abdita
quoq; & occulta penetrare, sicut scriptũ
est: Ego Deus approximans, & non de-
us de longinquo. Si absconditus fuerit
homo in absconditis, ego ergo non ui-
debo eum? Nõne cœlũ & terram ego
impleo? Et iterum: In omni loco oculi
Dei speculãtur bonos & malos. Et quã-
do in unum cum fratribus cõueniemus,
& sacrificia diuina cum Dei sacerdote
celebramus, uerecundiæ & disciplinæ
memores esse debemus, nõ passim uen-
tiliare preces nostras incõditis uocibus,
nec petitionem commendandam Deo
cum uultuosa loquacitate iactare, quia
Deus non uocis, sed cordis auditor est,
nec ammonẽdus est clamoribus, qui co-
gitationes uidet, probante domino &
dicente: Quid cogitatis nequam in cor-
dibus uestris? Et alio loco: Sciẽt omnes
ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis

V &

& cordis. Beatus certe Cyprianus, Deus, quem dixit ubiq; esse praesentem, audire omnes, & uidere, & maiestatis suae plenitudine abdita, quoq; & occulta penetrare, ipsum quoq; non uocis sed cordis asserit auditorem, nec ammonendū clamoribus qui cogitationes uidet, ipsum quoq; ponit dicentem: Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? Et alio loco: Scient omnes ecclesiae, quia ego sum scrutator renis & cordis. Haec autē quis nesciat à filio Dei dicta; sicut Apocalypsis Euangeliumq; testatur. Filius igitur (sicut sanctus asserit Cyprianus) ubiq; praesens est, idem omnes audit & uidet, & maiestatis suae plenitudine in abdita quoq; & occulta penetrat, nec clamoribus ammonendus est qui cogitationes uidet. Huic sensui. Ioannis Euangelistae dicta cōcordant, qui dicit de quibusdam: Quia Iesus non credebat semetipsum illis, eo quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine. Simile quiddam beatus Cyprianus etiā ad Tyberitanos

beritanos scribens, de fili Dei immensitate testatur his uerbis: Solus nō est, cui Christus in fuga comes est, solus nō est, qui templum Dei seruans, ubicunq; fuerit, sine domino non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fœra inuaserit, fames aut sitis aut frigus afflixerit, uel per maria præcipiti nauigatione properantem tempestas aut procella submeriserit, spectat militem suum Christus ubiq; pignantem. In epistola quoq; de lapsis, quisquis uolet hæc inserta reperiet. Videt illa corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantum de factis, sed & uerbis & cogitationibus nostris, omnium mentes uoluntatesq; conceptas intra ipsas adiuocauit pectoris latebras intuet. Filius ergo Dei tam authoritate diuina quam sanctorū patrum fidei ueraciq; sententia secundam diuinam naturam infinitus immensusq; probatur, ubiq; præsens, omnia replens, testis nunc cogitationum, & operum, futurus iudex retributorq; cunctorum. Quia uerò idem filius dei uerus deus natus de Deo patre, uerus homo factus

V 2 est

est pro nobis ex homine: factus est enim ex semine Dauid secundum carnem, Diuinæ humanæque naturæ in se continens ueritatem, quæ fuerunt ueræ Diuinitatis non amisit, & quæ sunt ueræ humanitatis accepit, unus idemque secundum carnem de matre temporaliter natus, qui secundum diuinitatem de patre permanet sempiternus, unus idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex patre, unus idemque secundum humanam substantiam, absens cœlo, cum esset in terra, & derelinquens terram, cum ascendisset in cœlum: secundum diuinam uerò immensamque substantiam, nec cœlum dimittens, cum de cœlo descendit, nec terram deferens, cum ad cœlum ascendit. Quod ipsius Domini certissimo potest cognosci sermone, qui ut localem ostenderet humanitatem suam, dicit discipulis suis: Ascendo ad patrem meum & ad patrem uestrum, Deum meum & Deum uestrum. De Lazaro quoque cum dixisset Lazarus mortuus est: adiunxit, dicens: Et gaudeo propter uos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Immensitatem uerò suam

suę diuinitatis ostēdens discipulis dicit: Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus usq; ad consumationem sæculi. Quomodo autem ascendit in celū, nisi quia localis & uerus est homo? Aut quomodo adest fidelib. suis, nisi quia immēsus & uerus est Deus? De ipso rursum dicit scriptura: Quia uerē habitauit Deus cū hominibus in terra, de quo Euangelista dicit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quod uerbum, ut agnosceretur etiam, cū caro factum est, & habitauit in nobis, nunquam discessisse de cœlo propterea Dauid dicit: In æternū Domine permanet uerbum tuum in cœlo. De ipso uno eodemq; Dei sempiterno filio, & futuro tunc hominis filio, in quo permansisset uera & immensa Diuinitas, & à quo suscipiēda esset uera localisq; humanitas. Pròpheticę inspirationis agnitione repletus, dixerat Hieremias: Hic Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus

V ;

con-

conuersatus est. Et quoniam de ipso superius dixerat. Magnus est, & non habet finem, Excelsus & immensus: ne ista Dei in terra uisio, & cum hominibus conuersatio, Deum immensum putarent alienasse de cœlo, propter hoc ipse filius, ut immensitatem diuinitatis suæ in terra positus demonstraret, & secundum hominem, quem susceperat in terra positus, secundum Deum, quod semper erat, præsentem se etiam de cœlo doceret, ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit filius hominis qui est in cœlo. Non quia humana Christi substantia fuisset ubique diffusa, sed quoniam unus idem quæ Dei filius atque hominis filius, uerus Deus ex patre, sicut homo uerus ex homine, licet secundum ueram humanitatem suam localiter tunc esset in terra, secundum diuinitatem tamen (quæ loco nullatenus continetur) cœlum totus impleret & terram. Istam Christi ueram humanitatem, quæ localis est, ut ueram diuinitatem (quæ immensa semper est) Apostolica quoque doctrina cernimus intimari. Nam

ut

ut Christi ueri hominis corpus localiter contineri Paulus monstraret Apostolus, ait ad Thessalonicenses: Quo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulacris, ſeruire Deo uiruo & uero, & expectare filium eius de cœlis, quem ſuſcitauit, à mortuis Ieſum, ipſum utique monſtrans corporaliter de cœlo uenturum, quem corporaliter à mortuis nouerat ſuſcitatum. Propterea ruruſus ait: Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt. Vnde etiam Saluatorem expectamus dominum Ieſum Chriſtum, qui reformauit corpus humilitatis noſtræ, conforme corpori claritatis ſuæ, ſecundum operationem, qua poteſt etiam ſubijcere ſibi omnia. Interim quoniam huius loci oportunitas nullo eſt prætereunda ſilentio, attendatur hic locus, in quo Beatus Paulus Apoſtolus filiū dicit, omnia ſibi poſſe ſubijcere, nec patre exiſtimetur cuncta tanquam in ualido ſubieciffe, dicit etiam corpus humilitatis noſtræ reformaturum conforme corpori claritatis ſuæ. Quod ſi uerū eſt corpus Chriſti, loco poteſt ubique contineri. Hanc ueritatem cor-

poris Christi de cœlo uenturi, Ioannes quoq; confirmat dicens: Ecce ueniet cœ nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. In libro que Actuum Apostolorum, sic eius corporalis intimatur ascensus. Et cum hæc dixisset, uidentibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumq; intuerentur in cœlum eundẽ illum: ecce duo uiri astiterunt iuxta eos in uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, quem uidistis euntem in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum, euntem in cœlum. Cum ergo caro Christi localis absque dubitatione monstraretur, diuinitas tamen eius ubiq; semper esse, Paulo testante, cognoscitur, qui fidelibus dicit: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur, Christi? Quomodo autem in eo loqui potuit, si in illo non fuit? Vel quomodo corporaliter ascendit in cœlum, & in suis fidelibus esse prædicatur in terra, si non est in illo diuinitatis immensitas, quæ cœlum implere possit & terram? Nam Corinthiis Paulus

Ius dicit: An non cognoscitis uos ipsos?
 quia Iesus Christus in uobis est. Et ad E-
 phesios ait: In interiore homine habita-
 re Christum per fidem in cordibus ue-
 stris. Est itaq; filius in cœlo, & habitat in
 nobis in terra, scilicet illa sue immensita-
 tis præsentiâ, qua in nobis pater spiri-
 tusq; sanctus habitat. Nam Deus pater
 suam in nobis habitationem sic, Prophe-
 ta loquente, monstrauit: Quoniam inha-
 bitabo in illis, & in ambulo, & ero illo-
 rum Deus, & ipsi erunt mihi populus.
 Propter quod exite de medio eorum, &
 separamini dicit Dominus. Et immun-
 dum ne tetigeritis, & ego recipiam uos,
 & ero uobis in patrem, & uos eritis mi-
 hi in filios & filias, dicit Dominus omni-
 potens. Spiritum quoq; sanctum in no-
 bis pariter habitare Paulus ostendit, in
 Corinthiis scribens: Nescitis, quia tem-
 plum Dei estis, & spiritus Dei habitat in
 uobis? Ac ne quis eorum, qui spiritum
 sanctum minorem patre filioq; constitur-
 unt, hic ubi dictum est: Spiritus Dei ha-
 bitat in uobis: ad personam sancti spiritus
 deneget pertinere, quid in illo replicatu-

V s rus

Etſi aſſumpſero pēnas meas in directio-
 ne, ſiue (ſicut alia trāſlatio habet) antelu-
 cem, & habitauero in nouiſſimo maris.
 Etenim illuc manus tua deducet me, &
 continebit me dextera tua. Manum pa-
 tris filium nullus ambigit nominari, de
 quo ipſe Deus dicit: Nōne manus mea
 fecit hæc omnia? Attamen propheta, ut
 Trinitatē æqua iter prædicaret immer-
 ſam, & patrē ſignificauit, cui dixit: Quō
 ibo à ſpiritu tuo: & ipſum ſpiritū, à quo
 ſe ire uel fugere nullo modo poſſe teſta-
 tur: & filium demonſtrauit, ubi ſe à Dei
 manu etiam in nouiſſimo maris prædi-
 cat deducēdum, ut agnoſcatur patris &
 filij & ſpiritus ſancti una eſſe immenſi-
 tas, & una præſentia in omnibus creatu-
 ris. Hæc eſt Trinitas unus Deus, qui ſi-
 cut potuit ſolus uniuerſa condere, ſic po-
 teſt omnia ſolus implere. Nec localis in
 loco, nec temporalis in tempore, nec ter-
 minabilis termino creature. Nā immen-
 ſitatē diuinitatis filij Dei, manifeſta præ-
 dicatione, & eloquiorum diuinorum at
 teſtatione, beatus martyr Cyprianus af-
 firmat in epiſtola de oratione dominica,
 dicens.

dicens. Deniq; magisterio suo dominus
secretò nos orare præcepit, in abditis &
secretis locis, in cubiculis ipsis, quod ma-
gis cõuenit fidei, ut sciamus, Deũ ubiq;
esse præsentem, audire omnes & uidere
& maiestatis sue plenitudine in abdita
quoq; & occulta penetrare, sicut scriptũ
est: Ego Deus approximans, & non de-
us de longinquo. Si absconditus fuerit
homo in absconditis, ego ergo non ui-
debo eum? Nõne cœlũ & terram ego
impleo? Et iterum: In omni loco oculi
Dei speculãtur bonos & malos. Et quã-
do in unum cum fratribus cõueniemus,
& sacrificia diuina cum Dei sacerdote
celebramus, uerecundiæ & disciplinæ
memores esse debemus, nõ passim uen-
tiliare preces nostras incõditis uocibus,
nec petitionem commendandam Deo
cum uultuosa loquacitate iactare, quia
Deus non uocis, sed cordis auditor est,
nec ammonēdus est clamoribus, qui co-
gitationes uidet, probante domino &
dicente: Quid cogitatis nequam in cor-
dibus uestris? Et alio loco: Sciēt omnes
ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis

V

&

& cordis. Beatus certe Cyprianus, Deus, quem dixit ubique esse presentem, audire omnes, & uidere, & maiestatis suae plenitudine abdita quoque & occulta penetrare, ipsum quoque non uocis sed cordis asserit auditorem, nec ammonendum clamoribus qui cogitationes uidet, ipsum quoque ponit dicentem: Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? Et alio loco: Scient omnes ecclesiae, quia ego sum scrutator renis & cordis. Haec autem quis nesciat à filio Dei dicta, sicut Apocalypsis Euangeliumque testatur. Filius igitur (sicut sanctus asserit Cyprianus) ubique praesens est, idem omnes audit & uidet, & maiestatis suae plenitudine in abdita quoque & occulta penetrat, nec clamoribus ammonendus est qui cogitationes uidet. Huic sensui. Ioannis Euangelistae dicta concordant, qui dicit de quibusdam: Quia Iesus non credebat semetipsum illis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine. Simile quiddam beatus Cyprianus etiam ad Tyberitanos

beritanos scribens, de fili Dei immensitate testatur his uerbis: Solus non est, cui Christus in fuga comes est, solus non est, qui templum Dei seruans, ubicunque fuerit, sine domino non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro oppresserit, fœra inuasit, fames aut sitis aut frigus affligerit, uel per maria præcipiti nauigatione properantem tempestas aut procella submergerit, spectat militem suum Christus ubique pugnantem. In epistola quoque de lapsis, quisquis uolet hæc inserta reperiet. Videt illa corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantum de factis, sed & uerbis & cogitationibus nostris, omnium mentes uoluntatesque conceptas intra ipsas adhuc clausi pectoris latebras intuet. Filius ergo Dei tam authoritate diuina quam sanctorum patrum fidei ueracique sententia secundam diuinam naturam infinitus immensusque probatur, ubique præsens, omnia replens, testis nunc cogitationum, & operum, futurus iudex retributorque cunctorum. Quia uerò idem filius dei uerus deus natus de Deo patre, uerus homo factus

V 2 est

est pro nobis ex homine: factus est enim ex semine Dauid secundum carnem, Diuinæ humanæque naturæ in se continens ueritatem, quæ fuerunt ueræ Diuinitatis non amisit, & quæ sunt ueræ humanitatis accepit, unus idemque secundum carnem de matre temporaliter natus, qui secundum diuinitatem de patre permanet sempiternus, unus idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex patre, unus idemque secundum humanam substantiam, absens coelo, cum esset in terra, & derelinquens terram, cum ascendisset in coelum: secundum diuinam uero immensamque substantiam, nec coelum dimittens, cum de coelo descendit, nec terram deferens, cum ad coelum ascendit. Quod ipsius Domini certissimo potest cognosci sermone, qui ut localem ostenderet humanitatem suam, dicit discipulis suis: Ascendo ad patrem meum & ad patrem uestrum, Deum meum & Deum uestrum. De Lazaro quoque cum dixisset Lazarus mortuus est: adiunxit, dicens: Et gaudeo propter uos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Immensitatem uero suam

suę diuinitatis ostēdens discipulis dicit:
 Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus
 usq; ad consumationem sæculi. Quo-
 modo autem ascendit in celū, nisi quia
 localis & uerus est homo? Aut quomo-
 do adest fidelib. suis, nisi quia immēsus
 & uerus est Deus? De ipso rursum dicit
 scriptura: Quia uerē habitauit Deus cū
 hominibus in terra, de quo Euangelista
 dicit: Verbum caro factum est, & habi-
 tauit in nobis. Quod uerbum, ut agno-
 sceretur etiam, cū caro factum est, & ha-
 bitauit in nobis, nunquam discessisse de
 cœlo propterea Dauid dicit: In æternū
 Domine permanet uerbum tuum in cœ-
 lo. De ipso uno eodemq; Dei sempiter-
 no filio, & futuro tunc hominis filio, in
 quo permansisset uera & immensa Di-
 uinitas, & à quo suscipiēda esset uera lo-
 calisq; humanitas. Propheticaē inspira-
 tionis agnitione repletus, dixerat Hiere-
 mias: Hic Deus noster, & non æstima-
 bitur alius ad eum. Adinuenit omnem
 uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob pue-
 ro suo, & Israel dilecto suo. Post hæc
 in terris uisus est, & cum hominibus

V 3

con-

conuersatus est. Et quoniam de ipso superius dixerat. Magnus est, & non habet finem, Excelsus & immensus: ne ista Dei in terra uisio, & cum hominibus conuersatio, Deum immensum putarent alienasse de cœlo, propter hoc ipse filius, ut immensitatem diuinitatis suæ in terra positus demonstraret, & secundum hominem, quem susceperat in terra positus, secundum Deum, quod semper erat, præsentem se etiam de cœlo doceret, ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit filius hominis qui est in cœlo. Non quia humana Christi substantia fuisset ubique diffusa, sed quoniam unus idem quæ Dei filius atque hominis filius, uerus Deus ex patre, sicut homo uerus ex homine, licet secundum ueram humanitatem suam localiter tunc esset in terra, secundum diuinitatem tamen (quæ loco nullatenus continetur) cœlum totus impleret & terram. Istam Christi ueram humanitatem, quæ localis est, ut ueram diuinitatem (quæ immensa semper est) Apostolica quoque doctrina cernimus intimari. Nam
ut

ut Christi ueri hominis corpus localiter
 contineri Paulus monstraret Aposto-
 lus, ait ad Thessalonicenses: Quo con-
 uersi estis ad Deum à simulacris, seruire
 Deo uirgo & uero, & expectare filium
 eius de cœlis, quem suscitauit, à mor-
 tuis Iesum, ipsum utique monstrans cor-
 poraliter de cœlo uenturum, quem cor-
 poraliter à mortuis nouerat suscitatum.
 Propterea rursus ait: Nostra autem con-
 uersatio in cœlis est. Vnde etiam Sal-
 uatorem expectamus dominum Iesum
 Christum, qui reformauit corpus humi-
 litatis nostræ, conforme corpori clarita-
 tis suæ, secundum operationem, qua
 potest etiam subijcere sibi omnia. Inte-
 rim quoniam huius loci oportunitas
 nullo est prætereunda silentio, attenda-
 tur hic locus, in quo Beatus Paulus A-
 postolus filiū dicit, omnia sibi posse sub-
 ijcere, nec patre existimetur cuncta tan-
 quam in ualido subiecisse, dicit etiam cor-
 pus humilitatis nostræ reformaturum
 conforme corpori claritatis suæ. Quod
 si uerū est corpus Christi, loco potest u-
 bique contineri. Hanc ueritatem cor-

poris Christi de cœlo uenturi, Ioannes quoq; confirmat dicens: Ecce ueniet cū nubibus, & uidebit eum omnis oculus; & qui eum compunxerunt. In libro quoque Actuum Apostolorum, sic eius corporalis intimatur ascensus. Et cum hæc dixisset, uidentibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumq; intuerentur in cœlum eundē illum: ecce duo uiri astiterunt iuxta eos in uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus, quem uidistis euntem in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum, euntem in cœlum. Cum ergo caro Christi localis absque dubitatione monstraretur, diuinitas tamen eius ubiq; semper esse, Paulo testante, cognoscitur, qui fidelibus dicit: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur, Christi? Quomodo autem in eo loqui potuit, si in illo non fuit? Vel quomodo corporaliter ascendit in cœlum, & in suis fidelibus esse prædicatur in terra, si non est in illo diuinitatis immensitas, quæ cœlum implere possit & terram? Nam Corinthiis Paulus

ius dicit: An non cognoscitis uos ipsos? quia Iesus Christus in uobis est. Et ad Ephesios ait: In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Est itaq; filius in coelo, & habitat in nobis in terra, scilicet illa sue immensitatis praesentia, qua in nobis pater spiritusq; sanctus habitat. Nam Deus pater suam in nobis habitationem sic, Propheeta loquente, monstrauit: Quoniam inhabitabo in illis, & in ambulo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini dicit Dominus. Et immundum ne tetigeritis, & ego recipiam uos, & ero uobis in patrem, & uos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. Spiritum quoq; sanctum in nobis pariter habitare Paulus ostendit, in Corinthiis scribens: Nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis? Ac ne quis eorum, qui spiritum sanctum minorem patre filioq; constitunt, hic ubi dictum est: Spiritus Dei habitat in uobis: ad personam sancti spiritus deneget pertinere, quid in illo replicaturus.

V s rus.

rus est locus: Vbi Apostolus Timotheum sollicitudine paterni amoris informat: Bonum depositum, inquit, custodi per spiritum sanctum, qui habitat in nobis. Hæc utiq; patris & filij & spiritus sancti in nobis habitatio, non localis est sed immensa: non comprehensibilis cogitatione, sed uenerabilis fide. Inhabitat enim Trinitas in suis fidelibus, sicut tota in singulis, sic tota in cunctis, quæ nec cœli terræq; spacio distenditur, nec uniuersæ creaturæ termino terminatur, nec per separatos homines & separata loca particulariter separatur, nec inferno desit, cum terræ non desit & cœlo. Qui enim potuit omnia facere, solus potest uniuersa replere. Quisquis autem localem filij & spiritus sancti aduentum habitationemue considerat, prius est, ut patrem in nobis localiter, non solum habitare, uerumetiam ambulare confirmet; quem beatus Paulus dixisse asserit per Prophetam: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo. Explicetur ergo, qualiter in nobis filius uel spiritus sanctus inhabitat. Nam si hæc humano more

recredimus metienda, maioris est quantitat^{is} qui habitare tantummodo dicitur, quàm ille qui etiam in nobis ambulare monstratur: Potest enim qui habitat totum implere quod habitat: qui autem inambulare dicitur, minor utiq^{ue} spacio, in quo ambulat, absq^{ue} dubitatione monstratur. Sed hanc cogitationis ineptiam deterior consequetur absurditas. Procul dubio enim cordis nostri spacia uidebuntur ipsa Trinitate maiora, in quibus sit locus, quẽ filius atq^{ue} spiritus sanctus inhabitando implere possint, & locus quem in ambulando patre implere non possit. Quod si hæc non conueniunt ueritati, credamus habitationem Trinitatis secundum immensitatis illius incomprehensibilem maiestatem ineffabiliter designari. Et cum Deum in nobis habitare atq^{ue} inambulare audiamus, ita spiritaliter cognoscamus, ut non credamus, quòd Deus localiter moueatur in corde nostro, sed quòd cor nostrum dilatetur in Deo. De qua cordis latitudine Apostolus loquebatur dicens: Os nostrum pater ad uos ò Corinthi.

Corinthij, cor nostrū dilatatum est. Eandem autem habentes remunerationem tanquam filijs dico, dilatamini & uos. Vbi paulo post testimonium Prophetæ posuit superius memoratū, dicens: Vos enim estis templum Dei uiui sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis & inambulabo. Sed nec illud est aliquatenus omittendum, quo manifestissima Trinitatis immensitas, & per omnia non localis, sed diuina mirabilisq; præsentia demonstratur, dum in nomine patris & filij & spiritus sancti, secundum ipsius domini præceptum credentes, ubi cognoscimus baptizari. Si enim omnis Trinitas in baptismo sanctificare credit, omnis utiq; Trinitas adesse monstratur. Cū autem ubiq; uno tempore per totū orbem Baptisma celebratur in nomine Trinitatis, si tota Trinitas adest ad significandū ecce ubiq; mirabiliter exhibet præsentiam maiestatis immensę quoniam solius est Dei, simul uniuersa complere. Si autem non tota Trinitas ubiq; pariter adest, si filius aut Spiritus sanctus putatur deesse, nominandus utiq; in baptismo non

non est, qui ad sanctificandū adesse non potest. Quisquis ergo putat, æqualitatē immensitatis paternæ denegādam filio uel spiritui sancto, nomen, eorum prius auferat de baptismatis sacramēto. In hoc igitur quā maxime fidei catholicæ ueritas agnoscitur, quæ recte in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizare cōsueuit, quoniam omnē Trinitatē ubiq; pariter adesse confidit. Posset adhuc immensitas diuinitatis filij Dei testimonijs innumerabilibus demonstrari: sed nos maluimus pauca de plurib. ponere, uolentes etiam secundum librum celerius terminare, quā maxime prospicientes, ut in his, quæ uestræ clementiæ destinamus, animum regalibus curis fœliciter occupatū, non lectionis prolixitas oneret, sed manifestatio ueritatis informet. Proinde quæ de immensitate diuinitatis filij Dei disputata sunt, isto cōcludamus termino, ut ea quæ de Sacramento dicenda sunt Dominicæ passionis, alio rursus incipiamus exordio.

BEATI

BEATI FVLGENTII
AD TRASIMVNDVM RE-
gem, de Sacramento dominicæ
passionis liber
tertius.

Vanquã secundo libro, super-
ni muneris opitulatio-
ne subnixi, diuinitatem filij
Dei probauerimus immen-
sam, nec tẽpore scilicet nec
loco conclusam, utpote quæ omnia re-
plet, omnia continet, omnia sempiterni-
tate præcedit, omnia pariter immensita-
te concludit, quod idcirco quàm maxi-
me curauimus demõstrandum, ut si qui
nunc usque spiraliter de Deo nequeunt
cogitare, localis in Dei filio suspensionis
absoluerentur errore; non minor nobis
est sollicitudo residua, tertij quoque hu-
ius uoluminis absoluendi, quo de Sa-
cramento dominicæ passionis, quod i-
pse, qui pro nobis passus est, donauerit,
sumus utique tractaturi. Vbi non mini-
mo

no timore concutimur, nec leui formidi
ne perurgemur. Sumus enim prorsus
(quantum ad nos attinet) explicationi
tantę profunditatis inualidi. Sed ille, qui
aperuit os mutum, & linguas infantium
facit disertas, ipse (sicut confidimus) da-
bit sermonem directum & bene sonan-
tem in os nostrum, tantamq; huic operi
(quod per nos dignatur misericorditer
operari) demonstrandę ueritatis gratiam
largietur, ut manifestis scripturarum cla-
reat documentis, & rectitudo Catholici
dogmatis, & tortuosus error ac multi-
plex hereticę prauitatis. Sunt enim qui-
dam, qui de sacramento dominicę pas-
sionis aliter, quàm se pietas habet, cogi-
tantes, dum salutem quærunt, dispendi-
um salutis incurrunt: & dum in Deo id
accipiunt, quod in hominibus cernunt,
quadam uelut lancea peruersę loquu-
tionis latus percutiūt saluatoris: & cum
increduli milites detrahare ausi non fue-
rint morienti quidam nunc sub Chri-
stiani nominis fūco non metuunt de-
rogare regnanti. Hi sunt, qui cum in
uno

uno Christo Deo uero homineq; perfecto humanam diuinarumq; forsitan nequeunt, aut certe negligunt, secundum naturalem ueritatem considerare substantiam, in id erroris incurrunt, ut non humanam in Dei filio naturam, manente diuinæ uirtutis immutabilitate considerent, sed ut diuinam substantiam diuinæ infirmitatis passibilitate dedecoret. Quod utiq; diuino spiritu præuidens, dicebat Apostolus: Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est. His autē, qui salui fiunt, uirtus Dei est. Pereunt in uerbo crucis, non solum, qui putant Dei filium, quæ humanana sunt in carne pati non potuisse, uerum etiā, qui credūt diuinitatem filij Dei, dolores uel passionem substantialiter in cruce sensisse. Quomodo autem uerbum crucis uirtus est Dei, si in cruce diuina substantia potuit infirmari? uel qualiter nos ad immutabilitatis atq; in corruptionis gratiam perducturus est Christus, si ipse secundum diuinam naturam probatur in deterius commutatus? Cum diuinæ naturæ sit, proprium nec defectum capere
nec

nec profectū. Igitur quid in Christo semper impassibile, quidūe ante mortē carnis passibile fuerit, tractaturi, primitus li bello huic inferenda duximus, quæ de uno Christo Deo homineq; credimus & tenemus. Ne quis, cum in uno Christo cœperimus ea, quæ ad proprietatem diuinę humanęq; naturę pertinent, demonstrare, aut duos Christos nos existiment credere, secundum utraq; naturam, aut quartam à nobis inferi putet Trinitati personam. Nos enim fidem retinentes Euangelicę ueritatis, sic in Mediatore Dei & hominī homine Christo Iesu, propria uniuscuiusque naturę cognoscamus, ut unitatem personę nullatenus diuidamus: scientes, quod sic utriusque in Christo substantiæ manserit unita proprietas, ut in carne patiens impassibilis Deus, & ueram passionē (quia uoluit) in uera carne sentiret, & in diuinitate prorsus impassibiliter permaneret: nec alius in carne passus fuerit, nisi ille, qui in uera carnis passione, impassibilis omnino permāsit: nec alius semetipsum mortī dignatus sit tradere, quā ille qui

X

Ac

sic potuit moriendo mortem uincere,
ut mortem non posset in morte sentire. Sed hæc qualiter in unitate personæ,
substantiarum in Christo proprietate seruata, dicamus, professionis nostræ series
subiecta monstrabit. Credimus igitur
Dei filium, ante omne prorsus initium,
hoc est, sine aliquo suæ natiuitatis initio
de patris substantia genitum, Deum de
Deo, Dominum de domino, non ex nihilo,
quia de patre, non nuncupatum,
quia nomen habet ex ueritate naturæ,
non ex aliqua natura, quia non aliquid
fuit coeternū Deo, unde origo filio præstaretur,
nec posteriorem filium eo qui genuit
nec minorem, sed (sicut etiam in secundo
libello diximus) patri prorsus & sempiternitate
immensitatis, & immensitate sempiternitatis
æqualem, immutabilem mutabilium conditorem,
intemporalem temporalium factorem & temporum,
quem nullus continet locus, quo nullus caret locus,
quia cuncta replet Creator immensus,
qui non propterea non est deus,
quia dicitur genitus, sed ideo uerus
dignè creditur, quia de patre substantialiter

Naturaliter genitus prædicatur. Quod enim
 dicitur genitus, non hoc est nomen diui-
 nitatis in filio, sed nomen est natiuitatis
 in Deo, ut quem constat de patre natu-
 raliter genitum, constet non aliud esse
 quàm Deum. Hic itaq; de patre sempi-
 ternus existens, unam tenuit cum Deo
 patre naturam, sed propriam sumpsit ex
 genitore personam, quia diuina natiui-
 tas, non diuisionē naturalis unitatis ha-
 buit, sed personam filij subsistentis à pa-
 tre distinxit, & ex uocabulo patris alium
 qui natus est monstrat, ut errorem Sabel-
 lianæ confusionis excludat, sicut ipse fi-
 lius protestatur, dicens: Alius est, qui te-
 stimonium perhibet de me. Et scio, quia
 uerum est testimonium, quod perhibet
 de me. Et ut ostenderet, quem alium di- *Ioan. 5. E.*
 ceret, post pauca subiecit: Qui misit me
 pater, & ipse testimoniū perhibet de me
 Alio loco similiter suā personam patris-
 quē discernens: Non sum, inquit, solus, *Ib. d. 8. B.*
 quia pater mecū est. Ad hanc distinctio-
 nem geminæ personæ & professionē *Ibid. 12. F.*
 nius substantiæ in patre & filio perdocen-
 dā, ipse filius dicit: Qui credit in me, non
 X 2 credit

credit in me, sed in eum qui misit me, &
 qui uidet me, uidet eum qui me misit.
 Unus est igitur filius ex patris natura ge-
 nitus, qui ideo unigenitus dicitur, ut ex
 proprietate paternæ naturæ unus & ge-
 nitus demonstretur. Sed hic, qui unige-
 nitus ex patre naturaliter dicitur, sicut in-
 separabilis est unitate naturæ, sic incon-
 fusibilis permanet proprietate personæ.
 Ob hoc se tantummodo Dei filius uni-
 genitum nominat, dicens: Sic enim dile-
 xit Deus mundum, ut filium suum uni-
 genitū daret, ut omnis qui credit in eum
 non pereat, sed habeat uitam æternam.
 Et paulò post: Qui credit in eum, non lu-
 cabitur, qui autem non credit, iam iudi-
 catus est, quia non credit in nomine uni-
 geniti filij Dei. De solo Ioannes quoque
 protestatur, & dicit: Verbum caro factum
 est, & habitauit in nobis, & uidimus glo-
 riam eius, gloriam quasi unigeniti à pa-
 tre, plenum gratiæ & ueritatis: Verbum
 caro factum, plenum est gratiæ susceptio-
 nis humanæ, quia Christus nihil in se mi-
 nus hominis habet: idemque unigeni-
 tus à patre, plenus est ueritatis paternæ
 substan-

substantiæ, quia omnem in se diuinitatis paternę plenitudinem naturaliter habet. Plenũ igitur gratię & ueritatis Euāgelista cognouit, quem unum eundemque uerum hominem gratia ueræ incarnationis ostenderet, & uerum Deum unigenitum à patre natiuitatis æternæ ueritas declaret. Quid autem filio prodest, ut nuncupetur unigeniti nomine, si priuatur uocabuli ueritate? Frustra namque unigenitus dicitur, si in eius generatione non naturalis de Deo generante ueritas, sed creationis ex donante largitas prædicatur. Et alijs enim, quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quod si etiam unigenitus filius factus dicitur ex gratia, non uere genitus ex natura, proculdubio nomen & ueritatem unigeniti perdidit, postquam fratres habere iam cœpit. Priuatur enim huius ueritate nominis, si in unigenito nō est de patre ueritas naturalis. Etenim in filijs Dei, qui non de patris natura subsistunt, adoptiuę communio dignitatis diuersitatem munerum potest habere, non nominũ. Et adoptantis gratia, cun-

X ; ctis

Matth. 23. 6.

ctis ex Deo nascentibus, quamuis diuer-
 sę retributionis munus pro laboris me-
 rito repromittat, unum tamen cūctis fi-
 liorum nomen accommodat, & una per
 fidem ueram renatis uita cōlestis regni
 promittitur: quamuis differens regna-
 turis gloria tribuatur, Paulo Beato di-
 cente: Alia claritas solis, & alia claritas lu-
 nę, & alia claritas steilarum. Stella enim
 ab itella differt in claritate, sic & resurre-
 ctio mortuorum, & his tamen omnibus
 pro illa potestate, quam eis dedit, filios
 Dei fieri, simul dicetur dextris: Venite
 benedicti patris mei, percipite regnum,
 quod paratū est uobis ab origine mun-
 di: simul etiam de omnibus dicitur: Iusti
 autem ibunt in uitam æternam. Aequa-
 liter igitur tenebit cūctos Dei filios u-
 nigenitas adoptiui nominis, licet meri-
 torum qualitatem monstratura sit diffe-
 rentia claritatis. Nec in eo, quòd spirita-
 les esse cōepimus natiuitatis exortu, di-
 scernimur nomine, quamuis ex profe-
 ctu simus discernēdi mercede. In eo nan-
 que, quòd uoluntariē genuit nos uerbo
 ueritatis, pariter filios nuncupauit gra-
 tia

tia genitoris. Quòd si diuina illa filij sem-
 piternâq; natiuitas, non de natura Dei
 patris, sed ex gratia creditur substituisse,
 non debet unigenitus uocari, sed tan-
 tummodo genitus. Quoniã sicut ei no-
 men geniti largitas adoptionis paternæ
 contribuit, si eum ab unigeniti nomine,
 nobis quoque tributa communio pater-
 næ adoptionis exclusit. Unigenitus e-
 nim non uocatur, quamuis genitus pos-
 sit uocari cum genitis. Quod si ita est, de-
 leatur, quod Ioannes ausus est nomē u-
 nigeniti scribere, ut probetur falsum, qd
 meruit de pectore ueritatis haurire. Si
 uerò proprietas unigenita manifestè de-
 monstranda est significationis indicio, sic
 multi filij Dei dicantur ex gratia, ut co-
 gnoscatur unus genitus ex natura. Quis
 enim natus est Deus uerus de Deo ue-
 ro, nisi unigenitus filius, qui est in si-
 nu patris? Quem ideo solum à cæteris
 Dei filijs exceptio segregat incommu-
 nicabilis nominis, quia in solo perma-
 net de patre ueritas naturalis. Hic uerus
 Deus & uita æterna, cum in forma Dei
 esset, non rapinam arbitratus esse æqua-
 lem

X-4

lem

lem Deo, semetipsum exinaniuit, formam
 serui accipiens, æqualitatem enim Dei
 ueri Deus uerus non rapuit, quam uni-
 tate naturali sempiternus cum genitore
 possedit. Idcirco unigenitus Dei filius,
 etiã quando formam serui accipiens, se-
 metipsum exinaniuit, plenus gratiæ ue-
 ritatisq; permansit. Vidimus, inquit Io-
 annes, gloriam eius, gloriam quasi uni-
 geniti à patre, plenum gratiæ & uerita-
 tis: Hoc est utiq; quod in uno eodemq;
 semetipsum exinaniēte, & pleno gratiæ
 & ueritatis, accepta serui forma, uerita-
 tem uoluntarię prorsus exinanitionis o-
 stendit, in coæterna permanens Dei for-
 ma, plenitudinē gratiæ ueritatisq; mon-
 strauit. Quæ est igitur illa unigeniti ex-
 inanitio, nisi accepta passibilis & morta-
 lis humanitas Christi? Quæ autem est
 unigeniti plenitudo, nisi permanens im-
 passibilis atq; immortalis diuinitas Chri-
 sti? in quo perfectus homo plenus est
 gratiæ, & in quo perfectus Deus plenus
 est ueritatis. Quod procul dubio pleni-
 tudinis nomen, ut diuinitatis esse mon-
 stratur. Apostolum de Christo loquen-
 tem

tem pariter audiamus: quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & estis in illa repleti. Quæ autem Coloss. 2. 9. sit, quæ in Christo inhabitat, plenitudo diuinitatis, Ioannes ostendit: Verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. De ista plenitudine Baptista Ioannes nos asserit accepisse, dicēs: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus & gratiam pro gratia. Vnus igitur idemque Christus Dei & hominis filius, qui & semetipsum exinanauit, & plenus gratiæ ueritatisque permansit, uere mutabilis factus, immutabilis manens, uere passus, passioni non subiacens, uere mortuus, mortem non sentiens, sed extinguens. Hæc autem cuncta unus Christus & gessit et pertulit, quia in uno eodemque Christo uera diuinitatis ueraque humanitatis natura permansit, dum Deus non confusus homini, sed unitus, sic in una persona utriusque naturæ permanentis indicia demonstrauit, ut uerus Deus & plenus ueris diuinisque uirtutibus in homine clareret assumpto, & ueritas infirmitatis humanæ uerum plenumque homi-

X 5 nem

nem monstraret in Deo. Propter quod Beatus Apostolus unum eundemque Christum & crucifixum prædicat, & dei uirtutem sapientiamque pronunciat, dicens: Nos autem prædicamus Christum crucifixum, ludæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis Iudæis atque Græcis Christum dei uirtutem & Dei sapientiam. Et ut infirmitate susceptionis humanæ magnitudinem diuinæ uirtutis monstraret, adiecit: Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Ille igitur dei filius, Dei uirtus, & Dei sapientia, in exordio redemptionis nostræ, diuersam quidem peregit in homine, quam quod semper habebat in patre. Quia uidelicet aliud ibi maiestatis natiuitas habuit, aliud hic pietas redemptionis exegit. In illo enim sempiternæ natiuitatis arcano, sempiternus atque incommutabilis pater, alterum genuit non diuersum, & quantum generando protulit, tantus ipse permanlit, personaliter distinxit à se, quem naturaliter totum habet in se. Hoc ipsius filij

Non nobis manifestatur eloquio, dicentis: Ego in patre, & pater in me. In confusibiliter ergo unit utrumque natura, quamvis inseparabiliter discernat utrumque persona. Ideo filius ipse testatur: Ego & pater unum sumus. Per hoc quod unum dicit, non separatur à Deo diuinitas: per hoc, quod dicit sumus, non conditur in genitore natiuitas. Hic autem dum nostrę redemptionis commertium gereretur, pleno ueroque homini plenum uerumque Deum decebat uniri, sic tamen, ut in unitate personę, nec in homine Deus, nec homo posset in Deo confundi. Nunquam enim quisquam hominum, ad uincendum humani generis inimicum, fuisset idoneus, si in Mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, aut aliquid fuisset hominis minus, aut homo à Deo susceptus, diuina fuisset susceptione consumptus. Non autem humana natura poterat in reparatione consumi, cuius pars damnata non consumetur æternitate supplicij. Cum autem pœnæ sit consumere, gratiæ reparare, redemptor humani

mani generis, plenus cōfitendus est Deus, plenum suscipiens hominem, plenus gratiæ, qua homo fieri dignatus est Deus, & plenus ueritatis, qua deus ipse, qui homo factus, permanet immutatus. Sicut per Prophetam antè iam dixerat: Videte, quia ego sum, & non sum mutatus. De quo etiam Paulus Beatum David cecinisse commemorat: Mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es. Vnus ergo idemq; Christus, in eo quòd plenus gratiæ, nihil minus habens humanæ naturæ, plenus homo natus ex homine, & in eo quòd plenus ueritatis, nihil minus paternæ diuinitatis habens, Deus plenus generatur ex patre. Nam non erat plenus gratiæ unigenitus à patre, si in Dei filio minus fuit aliquid hominis: nec erat plenus ueritatis, si in eodē hominis filio, minus fuit aliquid deitatis. Ille igitur ineffabilis Deus de patre naturaliter sine initio genitus, postquā uenit plenitudo temporis, ut missus à patre fieret ex muliere, fieret sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus, totus regnans

gnans in sinu patris, totus semetipsum
formans in utero uirginis. Neque enim
pars eius remansit in patre, & pars eius
descendit in uirginem, cum totus in pa-
tre maneret quod erat, & totus in uirgi-
ne fieret, quod nō erat: totus cum patre,
totum implens & continens mundum,
totus sibi in utero uirginis ædificans do-
mum. Scriptum est enim: Sapientia ædi-
ficauit sibi domum. Totus in patre sem-
piterno, totus in homine suscepto: totus
in cœlo, totus in mundo, totus etiam in
inferno, sic in se totam hominem uerus
Deus & summus accepit, & sic plenitu-
do diuinitatis ueritate diuine humanęq;
substantiæ inconfusibiliter permanente
semetipsum pleno coniunxit homini,
ut unitate deinceps in æternum manen-
te personæ, nec homo Christus à sua di-
uinitate, nec idem Deus Christus à sua
posset humanitate disiungi: Hoc enim
infirmittatis nostræ medela poscebat, ut
sicut naturalis unitas in patre manet &
filio, sic personalis unitas maneret in
Christo: & sicut personalis duas non fa-
cit in patre & filio substantias, sic natura-
lis

lis discretio duas non faceret in Christo personas. Rursus, sicut unitas naturalis patrem non confundit & filium, sic unitas personalis hominem non confudisset & uerbum: & quemadmodum à genitore Deo per unitatem naturæ nunquam segregari potest unigenitus filius, sic à susceptore Deo per unitatem personæ nunquam posset homo separari susceptus. Sic tamen, ut quamuis Christus nec confundi posset aliquando nec diuidi, unus tamen atque idem Christus & ex ueritate passionis humanæ, quæ nostra fuerant, redderet, & ex ueritate impassibilitatis diuinæ, quæ suæ fuerant, tribuisset. Vt dum ille pauper efficetur, in suis diuitiis manens, nos ex pauperibus diuites faceret, quibus suæ paupertatis infinitas diuitias contulisset. Quod Vas electionis manifestò uideatur denunciare sermone, dicens: Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quia propter uos egenus factus est, cum esset diues, ut illius paupertate uos diuites essetis. Hoc igitur personæ inseparabilis unitas, in qua Deus & homo u-

nus

Ius est Christus, fecit, ut & homo Chri-
 stus per gratiam nasceretur ex Deo, sal-
 ua ueritate ac plenitudine humanæ na-
 turæ & idem Deus Christus uoluntarie
 pateretur in carne, salua impassibili ple-
 nitudine diuinæ substantiæ. Quoniam
 sicut unus est, (De quo Apostolus dicit:
 Quorum patres, ex quibus Christus se- *Rom. 9. 5.*
 cundum carnem, qui est super omnia
 Deus Benedictus in sæcula,) sic unus est
 de quo idem dicit Apostolus: Nam etsi
 crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex
 uirtute Dei. Vnus est igitur Christus, in
 quo crucifixo uera fuit infirmitas carnis
 & in quo uiuente uirtus ueræ claruit
 deitatis: quod humanum est, habens de-
 us in ueritate humanæ, & quod diui-
 num est, habens homo in ueritate diui-
 næ substantiæ. Hinc incomprehen-
 sibilis in cruce, inuiolabilis in uulnere, im-
 passibilis in passione, immortalis præ-
 dicatur in morte. Hæc dum quidam
 minus attendunt, diuinitatem Christi
 non dubitant subijcere passioni, & au-
 dientes Christum in carne passum, pu-
 tant Deum carni fuisse compassum. Mi-
 nus

nus attendentes diuinam illam atq; immutabilem filij Dei substantiam, & in carne passibili passionem suscepisse, & cum carne passionē sentire non posuisse. Quod utiq; Beatus Petrus in ueritate diuinæ inspirationis confirmat, & dicit: Christo igitur in carne passo, & uos eadem sciētia armamini. Qui si sciret Christi diuinitatem fuisse passibilem, suffecisset, ut diceret: Christo igitur passo: nec addidisset, in carne. Sed quoniā nouerat, in uno eodemq; Christo, & passibilem ante mortem fuisse humanam naturam & impassibilem semper diuinam manere substantiam, propterea Christum passum fatetur in carne, cuius diuinitatem nouerat prorsus impassibilem permanere. Sed forsitā dicetur, Christum ideo in carne passum prædicari, quia diuinitas, quæ ante carnem pati non potuit, passibilem suscipiens carnem, passionē quoque cum carne persensit, quia pro susceptione passibilis carnis, ipsa impassibilis in passione permanere non potuit. Quod si ita est, primum mutabilis assertur diuinitas Christi, & Apostolo cōtra
itur.

itur, qui filium Dei Iesum Christum immutabilem prædicans, euidenter Corinthiis dicit: Dei enim filius Iesus Christus qui in uobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit, est & non, sed est in illo fuit. Quod ut ipsum, est prorsus immutabile demonstraret, denuo sic ad Hebræos loquitur, ubi euidenter de filio memorat dictum: Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent. Et utelut amictum mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem es. Quid autem est idem esse, nisi immutabilem esse? Sicut de se ipse testatur dicens. Ego sum, qui sum. Et dices filiis Israel, qui est, misit me ad uos. Quod si quis inter patrem filiumque diuinitatis cupiens differentiam demonstrare, locum istum, quo dictum est: Ego sum, qui sum: personæ solius patris asserat conuenire primum meminerit, quia patrem Moyse apparuisse fatebitur deinde, quia sibi in propria substantia pater apparuit: Ergo pater inuisibilis fuit.

Y

Quod

Quod si etiam nunc uisibilis permanet,
iam non est corporeis oculis inuisibilis
Deus. Si autem tunc quidem substantia-
liter uisus, postmodum inuisibilis puta-
tur effectus, ergo Deus ante mutabilita-
ri subiacens, imperfectus utique fuit, &
postmodum perfectum, immutabilis factus,
statum plenae perfectionis accepit. Quod
si ex imperfecto perfectus est factus, qua-
rendus est alius, qui semper fuisse perfe-
ctus credatur, à quo iste, qui imperfectus
fuit, donum perfectionis accepit. Si ue-
rò hæc Christianæ mentes auresque non
tolerant, credatur deus nunquam per pro-
prium uisibiliter hominibus apparuisse
substantiam, sed per subiectam (sicut ipse
uoluit) creaturam, & pariter inuisibilis,
sicut pater, credatur & filius, qui sicut in-
temporalis permanens, potuit tempo-
ralia condere, sic inuisibilis permanens,
potuit in his, quæ uisibilia condidit, ui-
sibiliter apparere, tametsi personæ pa-
tris à quolibet assignetur hic locus, quo
dicitur: Ego sum qui sum: nec sic filius
ab æqualitate immutabilitatis paternæ
credatur secernendus. Quoniam sicut
pater

pater dicit: Ego sum qui sum: sic de filio dicit Apostolus, sicut supra posuimus: Non fuit est & non, sed Est in illo fuit. Et rursum: Tu autem idem es. Cum itaque illud singulare Est, sicut inuenitur in patre, sic reperiatur in filio, aut uterque immutabilis creditur, aut uterque mutabilitati subditur. Sed quoniam ualde impium est, ut patrem mutabilem dicamus, hoc sine dubio pium est, ut sicut immutabilem patrem, sic immutabilem filium prædicemus. Et si immutabilis est diuinitas filij, nihil ei utique accessit aut decessit in tempore, quoniam nihil mutabilitatis recipit, quod immutabile naturali ueritate subsistit. Restat igitur, ut diuinitatem Christi, quam immutabilem sancta scriptura commendat, sic passam fateamur in carne, ut eam tamen credamus compassam non fuisse cum carne. Ideo enim Deus in carne passus est, quia passibilem carnem Deus accepit: ideo autem carni compassus non est, quia in carne patiens impassibilis natura diuina permansit, communem passionem diuinitatis

Y 2 tatis

nitatis & carnis, unitasq; personæ fecit in Christo, non diuinę humanęq; naturę confusio. Per hanc unitatem personę dominus glorię asseritur crucifixus, dicente beato Paulo: Si enim cognouissent, nunquam dominum glorię crucifixissent: Propter hanc unitatem personæ Author uitę dicitur interemptus, sicut in Actibus Apostolorum Petrus Iudæos increpat, dicens: Et petistis uirum homicidam donari uobis: Authorem uerò uitę interemistis. Quis autem quemlibet hominem uitę authorem diceret, nisi pro nobis Deus hominem suscepisset? Ex quo igitur Deus, uitę Author, hominem in unitate personæ suscepit, ex eo ille homo nomen uitę authoris obtinuit: sicut ex eo, quod Dei filius hominem suscepit in utero uirginali, ex eo simul deus & homo unus cœpit Dei filius nominari, Angelo dicente ad Mariam: Spiritus sanctus supernueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ideoq; quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. De quo etiam paulo superius eisdem uirgini dicit: Ecce concipies in utero

ro, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Non solum uerò filius Dei, secundum id quod natus est de homine, dictus est Christus, uerum etiā homo ille Deus dicitur, pro eo quod est à Deo susceptus. Quod nobis indubitanter Psalmorum liber ostendit, in quo dicitur: Thronus tuus in sæculum sæculi, uirga æquitatis uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. Hanc autem unctionem ad hominem potius referendam beatus Petrus ostendit, dicēs: Iesum à Nazareth, quem unxit Deus spiritu sancto & uirtute. Quæ igitur à Nazareth, nisi humana in Christo, natura potuit prædicari? Nam in tantum à Nazareth non diuinitas Christi, sed humanitas prædicatur, ut etiā Philippus, quē à Nazareth dicit, Ioseph filium æstimaret, sicut à Nathanael loquens: quem scripsit Moyses, inquit, & Prophetę, inuenimus Iesum, filiū Ioseph à Nazareth. Hic igitur qui spiritu sancto unctus dicitur

Y ;

Deus

Psal. 44.

Deus Dauidico carmine nominatur. Qualiter autē homo ille habere potuit Dei nomen, nisi quoniam à Deo susceptus, unam cum eo possedit nominis dignitatem? Sed si in eo quod dicitur: *Vni-*
xit te Deus Deus tuus: diuina creditur accipiendā natura, in qua putatur filius à Deo unctus, eguit profecto Deus uerus sanctificationis munere, priusquam homo uerus idem nasceretur in carne. Dicitur ergo, quid potuit esse Dei filio sanctius, cuius unctione sanctificatio illi, aut daretur ante non habita, aut perficeretur quæ inerat imperfecta? Et si aliquid dicitur Dei filio melius, (cui solum præferendum existimant patrem) sine dubio, quicquid illud est, patri fatebuntur æquale. Sed siue cœquetur, siue etiam postponatur patri, filio interim, quicquid aliud est, præferatur. Iniuste ergo in Baptismate patri & filio spiritus sanctus fungitur cum potius illud debuerit patri filioq; coniungi, quod potioris merito sanctificationis filio debuit anteponi. Qualis uerò uirtus illa credetur, quæ diuinitatem filij Dei unctione sanctifica-

ificauit, & eius carnem sanctificare nō potuit. Nam utique si posset Christum hominem plenē sanctificare, non opus erat, ut ungeretur sancto spiritu & uirtute. Attendatur ergo, ne forsitan & ipso Dei filio & illo, qua unctus uirtute dicitur, potior atque sanctior credendus sit spiritus sanctus. Iesum enim à Nazareth, hoc est filium Dei secundum carnem, sicut Beati Petri manifestat assertio, unxit Deus spiritu sancto & uirtute. Quod si homo Christus sine sancti spiritus gratia, plene sanctificari non potuit, superflua dicet collatio illius unctionis. Si autē sine sancto spiritu plene sanctificari non potuit, & plenam sanctificationis gratiā sine spiritu sancto Christus homo nō habuit, utpote quem pater sanctificauit & misit in mundum, & qui de seipso dixit: Et ego sanctifico me ipsum *Iohan. 10. 6.* & in quo sancti spiritus sanctificatio similiter agnoscitur, quoniam unxit eum Deus spiritu sancto & uirtute: quomodo quis spiritum minorem patre uel filio audet dicere, sine quo sanctificationis perfectionem uidet cōstare non posse?

Y 4

Quod

Quod autē dubitatur olei nomine sp̄ritum sanctum demonstratum, cum Dauid & Petrus, tam olei quam sancti sp̄ritus uocabulo, unum prædicent unctionis dominicæ sacramentum? Dauid enim dicit: Unxit te Deus deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis. Et utique hominē significat, cum participes nominat. Nam illa diuinitas filij dei, nullius creaturæ habet participiū, quia cum creatura nō habet naturale consortium. Deus ergo in carne unctus est, ut in illo homine Christo, quem sine peccato mater & concepit & peperit, plena diuinæ sanctificatiōis agnosceretur gratia, quæ nomine Trinitatis esset fidelibus conferenda. Propterea beatus Petrus dicit: Iesum à Nazareth, quem unxit Deus sp̄ritu sancto & uirtute. Et tamen ille Iesus à Nazareth Deus in psalmo dicitur, Unde quæso, nisi quoniam Deus & homo unus est Christus? Et ideo manente in unitate personæ naturali hominis & Dei inconfusa & inseparabili ueritate: sicut Deus sicut Christus in homine nomen hominis, sumpsit, sic idem homo Christus

tus in Dei uocabulum deitatis accepit.
 Nam si non ex coniunctione naturali,
 nomen Dei & hominis unitas persona-
 lis habet in Christo, consequenter secun-
 dus homo, quem de cœlo cœlestem præ-
 dicat Paulus, nihil habere naturaliter pu-
 tetur ex uirgine, & secundum cœlestem
 naturam, cœlestis carnis dicatur habere
 substantiam. Præsertim, quoniã ipse quo-
 que de se Dominus profitetur: Nemo a-
 scendit in cœlũ, nisi qui de cœlo descen-
 dit, filius hominis qui est in cœlo. Quod
 si cœleste corpus, & non humanum su-
 scipisse credendus est Christus, quomo-
 do ueritate Dauidici Psalmi uaticinatio
 fulcietur: ubi scriptum est: Vt inhabitet
 gloria in terra nostra, ueritas de terra or-
 ta est. Christum autem quis negare au-
 deat ueritatem, cum ipse se hoc nomine
 nuncuparit, dicens: Ego sum uia ueritas
 & uita. Si ueritas igitur de terra orta est,
 quomodo secundus homo de cœlo cœ-
 lestis, nisi quoniam à Dei filio suscepta
 materies terreni corporis, in cœleste no-
 men transiit per consortium Deitatis?
 Et quomodo rursus filius hominis de-

Y 5

scen

1b. 16. C.

scendit de cœlo, nisi quia filius Dei non
 locali motu, sed pietatis descendit affe-
 ctus. Qui sicut in carne suscepta, ex ho-
 mine dignatus est nasci, sic pro una Dei
 suscipientis & hominis suscepti persona
 qui Dei filius erat, dignatus est hominis
 filius nuncupari. Ad hanc unitatem pes-
 sonæ, sine ulla confusione utriusq; sub-
 stantiæ cognoscendam. Christus disci-
 pulos interrogat, dicens: Quem me di-
 cunt homines esse? filiū hominis. Cum-
 quæ illi oppinionem vulgi protinus in-
 dicarent, tunc propria ab eis qualitas ve-
 ræ fidei experitur, ut erroris humani fal-
 sitas auferatur. Hæc igitur est Domini
 interrogatio consecuta. Vos autē quem
 me esse dicitis, me utiq; filium hominis.
 Ibi iam Petrus Apostolus revelationis
 diuinæ firmamento subnixus, generalis
 salutis confessus est sacramentum: Tu
 es, inquit, Christus filius Dei uiui. Quid
 est hoc? Quantum ad ignaros congruit
 interrogationi respōsio. Petrus enim de
 filio hominis interrogatur, & ipse Dei fi-
 lium confitetur. Nunquid interrogantē
 Iesum minus audiuit, aut ipse ueritatem
 in

in confessione non tenuit. Absit. Quo-
modo error hominis ore laudari poterat
ueritatis: Sed quid uerè Christus fuit,
hoc interrogas dixit. Et quod uere Chri-
stus fuit, hoc ex ore Petri confitentis au-
diuit. Filius enim hominis Christus Dei
uiui filius fuit. Nec immerito diuina uo-
ce promeruit beatitudinem qui propria
uoce fidei protulit ueritatē. Propter hoc
audit: Beatus es Simō Bariona, quia ca-
ro & sanguis non reuelauit tibi, sed pa-
ter meus qui est in cœlis. Etiā ipse Chri-
stus Dei se utiq; iā confessus est filium,
cū à patre suo, qui est in cœlis. Petro asse-
ruit reuelatū. Nec hoc tamen ociose prę-
tereundum existimo, quod Christo pri-
mū se filium hominis nūcupato, Petrus
dicit: Tu es Christus filius Dei uiui. Ete-
nim dei filius carnis humilitate suscepta,
debuīt in se sacramentū magnę pietatis
ostēdere, homo uerò redēptus, debuīt in
hominis filio, uerā diuinę natiuitatis sub-
stantiā prędicare, ut dū à redemptore be-
neficiū gratuita miserationis ostenditur
à redēpto diuinę cōfessionis obsequiū
redderetur. Et nemo uerum Deum de-
nas

natura patris ambigeret, quem ex homi-
nis natura uerum hominem cognouit-
set. Ac per hoc, quem hominem uerum
constaret esse passionibus hominis, eun-
dem uerum Deum crederemus operib.
deitatis, ipso filio dicente: Si mihi nō uul-
tis credere, uel operibus credite. Vnus
ergo atq; idem Christus, qui infirmitate
humana passionem pertulit, & miracu-
la beneficiorum omnipotentia uirtutis
diuinę perfecit. Ab ipso nanque conce-
ptionis uirginalis exordio, sic in Christo
personalis unitas mansit, & sic utriusq;
naturę inconfusa ueritas perdurauit, ut
nec homo à Deo diuelli, nec Deus à su-
scepto posset homine separari, nec tamē
Deus hominem consumeret, nec homo
Deum in aliquo permutaret. Et licet in
Christi morte carnem morientem fuisset
anima desertura, diuinitas tamen Chri-
sti, nec ab anima nec à carne posset sepa-
rari suscepta. Igitur quia totū hominem
Deus ille suscepit, ideo totius hominis
in se passionēs in ueritate mōstrauit. Et
animam quidem rationalē habens quic-
quid fuit infirmitatis animæ, sine pecca-
to

to suscepit & pertulit, ut dum humanæ animæ passiones, in anima, quā accepit uinceret, nostrasque animas ab infirmitatibus liberaret. Carnē quoque humanā accipiens, in eiusdem ueritate carnis, ueritatem uoluntariæ habuit passionis, ut in carne mortuus, totā in se hominis occideret mortem, & in æternam uitam immortalis resurgens, æternæ nobis uitæ gratiam condonaret. Verus ergo in anima humana Christus Lazarum suscitaturus (sicut Euangelista dicit) fremuit spiritu, & turbauit seipsum, idemque uerus in carne humana Christus, cū dixisset Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine ueni & uide. Et lachrymatus est Iesus, idem quoque uerus in diuina natura Christus nec animam suam, dum semetipsum turbaret, deseruit, quia ipse semetipsum turbauit: nec à carne sua, cum fleret, abscessit, quia Iesus lachrymas fudit, & tamen in ipsa anima carneque diuinitas, immutabilis atque impassibilis manens secundum diuinam naturam, nec lachrymas proferre, nec turbationē potuit in animi morte sentire. Sic etiam passione propinquante.

te.. Christus secundum animam turbatur, ipso dicente: Nunc anima mea turbata est. Item in cruce Christus secundum carnem moritur, Apostolo dicente: Tradidi enim uobis in primis quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas. Cū igitur euidentius fuerit manifestatione discretum, quid in Christo proprium fuerit animæ, quid carnis, quid etiam Deitatis, cum unus idemque Christus fuerit & turbatus & mortuus, sic tamen est utrobique ueritas Dei hominibus seruata, ut licet Christus secundum animam turbaretur, propinquante passione, & idē Christus secundum corpus moreretur in cruce, in perturbabilis manens immortalisque Christi diuinitatis nec ab anima perturbata, nec a corpore moriente discederet, nō tamen, aut turbaretur in animæ turbatione, aut moreretur in corporis morte. Unus namque Christus, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, sicut uere mortuus

mo.

morī nōn potuit, sic in uera passione im-
passibilis mansit. Qui ad demonst-
randum in se & ueram mortalitatem homi-
nis, & uerā immortalitatem deitatis. Iu-
dæis dicentibus: Quod signum osten-
dis nobis, quia hæc facis? Respondit Ie-
sus & dixit eis: Soluite templum hoc, &
in tribus diebus excitabo illud. Quod
autem fuerit illud templum, sanctus E-
uangelista mōstrauit dicens: Ipse autem
dicebat de templo corporis sui. Osten-
sa est igitur & ueritas humanæ substan-
tiæ, quam Iudæi possent in Christo, ipso
uolente, soluere & ueritas diuinæ natu-
ræ, quia Christus templum sui corporis
poterat suscitare. Quādo enim mortuo
Christo, anima deseruit carnem, tunc so-
lutū est illud templum, quod fuit ex ani-
ma carneq; constructum, & cum anima
reuerteretur ad carnē, tunc est illud tem-
plum die tertia suscitātū: & tamen, pro-
pter unam Christi Dei hominisq; perso-
nam, idem mortuus est in corpore suo,
qui suscitauit templum corporis sui. Sic
etiam, tamen secūdm̄ Esaia uaticinan-
tis oraculum, dorsum suum posuit ad fla-
gella,

Esaia l. c.

gella, maxillas suas ad palmas, faciē autē suam non auertit à confusione sputorū. Hæc omnia Deus in carne passus, nō est carni compassus, quia Deus passionem in carne sensit, cum carne non sensit. Vna enim persona est Dei hominis Christi, quam etiam Paulus commendat dicens: Nam & ego quod donauī, si quid donauī propter uos in persona Christi. Et quāuis una sit in Christo persona nō una tamen in Christo substātia, quia sic uerus Deus uerum suscepit hominem, ut in ueritate humanæ susceptionis, ueritatem non amitteret deitatis: & sic dignatus est fieri quod antē nō erat, ut non desisteret esse quod semper erat. Sic etiā uoluit unam cum homine personam deus habere, ut licet non alius esset Christus deus, & alius Christus homo, uerus tamen Deus permaneret in homine, & uerus homo permaneret in Deo: atque ita, in uno Christo diuinę humanęq; naturę esset inconfusa pariter & indiuisa perfectio. Non tunc nata est Christi diuinitas in se, cum nata est pro nobis in carne. Fuit infans uerbum secundū carnem,

nem, & fandi non habuit facultatem, sed idem uerbum Deus, nullo unquam potuit coerceri silentio, quia ipse est patris sempiterna loquutio. Crescebat puer ætatis accessu, sed quia in Deo nulla est ætas, in puero crescente nō crescebat diuina maiestas. Sapientia quoq; nouimus Christum secundum animam profecisse, sed sapientia Christus nō potuit cum anima proficiēte proficere. Ac per hoc idem Christus, & in carne sua creuit & in anima sua profecit, qui tamen & in carne sua crescens, & in anima sua proficiens, nec cum anima sua proficere, nec cum carne sua potuit ætatis incrementa sentire. Item secundum susceptam animam Deus tristis fuit, sed in anima tristitiam sensit, cum anima tristitiam sentire non potuit. In sua Deus anima suam uoluit esse tristitiam, & in sua carne suā Deus esse uoluit passionem, quia totus in toto homine permanens inseparabilis Deus nec animæ tristanti defuit, nec carnem suam in passione deseruit. Sed in Christo tristi & passo licet deitate separare non posset patiens & tristis hu-

Z

mani-

manitas, in toto tamen homine tristi nō est diuinitas tristata, & in homine toto patiens, nō est diuina natura compassa: sicut moriente carne, non solum deitas, sed nec anima Christi potest ostendi cōmorta. Aliud est enim in carne passum deum dicere, aliud carni prædicare compassum: aliud in anima contristatum, & aliud cum anima cōtristatum. Passus est Deus in homine, quia una est Dei hominisq; persona: non est compassus Deus homini, quia in uno Christo non est confusa Dei hominisq; substantia. Quodeuidētib; scripturarum potest testimoniū comprobari, ut cognoscatur ita tristitiam passionemq; toto deputandam Christo, officiorum naturalium ueritate monstrata non sit aliqua Dei hominisq; confusio. Mattheus narrat, Dominum propinquante tempore passionis, dixisse discipulis: Sedete hic, donec uadam illic & orem. Et assumpto Petro & duob; filiis zebedei, coepit cōtristari & mœstus esse. Marcus uerò sic posuisse cognoscit: Et ueniunt in prædiū, cui nomen Gethsemani, & ait discipulis suis: Sedete hic donec

donec orem Et assumpsit Petrum & Iacobum & Ioannem secum, & coepit pauere & tædere. Non ignoro, quàm maxime nunc nostræ congruet responsionis officio, ut nō solum uocabulis, sed etiam affectibus, sit in Dei filio carnis animæq; monstranda proprietas. Tunc enim diuine impassibilitatis natura splendeat, cū quid animæ quid uē carnis sit proprium, non solum ratione, sed etiam diuinarum scripturarum autoritate claruerit. Matthæus itaq; dicit, Iesum cōtristari & mœstum esse: Marcus pauere tædereq; commemorat. Dicant igitur, quibus in Christo displicet animæ humanæ susceptio, utrum tristitiam, mœrorem, tædium, & pauorem diuinitati an carni existiment deputandas? Et si quidem carnis hæc fuisse responderint, ab omnibus passio-num generib; erit excepta diuinitas, quæ participes passionum generibus carnis non fuit, licet susceptæ carni nec in passione defuerit. Si autem deitatem Christi asserunt tristitia, mœrore, tædio, & pauore concussam, passibilem dicentes deitatem, animabus nostris fatebun-

tur æqualem. Restat autem, ut angelorū
imparem dicant, quem passioni subiace
re pronunciant. Hoc enim nostris sunt
animabus angeli quammaximè potio
res, quia sicut à peccatis, ita sunt à passio
nibus alieni. Quod etiam recte se colen
tibus, & sanctè conuersantibus in retri
butione Dominus repromittit, dicens:
Erunt sicut angeli Dei in cœlo. Tunc u
tique, cum (secundum beati Pauli testi
monium) corruptibile (hoc est, mortale)
ita induetur incorruptione & immorra
litate, ut corruptio incorruptionem pos
sidere non possit. Quæ non solum in
peccato consistit, sed etiam infirmitate
quæ præuaricatori ex pœna cognosci
tur accidisse peccati. Nam peccato nos
& infirmitate tūc omnimodis carituros
Apostolus testatur & dicit: Tunc fiet ser
mo, qui scriptus est: Absorpta est mors
in uictoria. Vbi est mors contentio tua?
Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus
autem mortis peccatum est. Absorpta
ergo morte in uictoria, nulla erit animæ
carnisue corruptio. Quoniam cum à no
bis amota fuerit omnis iniquitas, nulla
rema-

remanebit infirmitas. De talibus utique dicit Esaias: Gaudium & lætitiā obtinebūt, & fugiet ab eis dolor & gemitus. De his etiam Ioannes in Apocalypsi loquitur: Non esurient, neq̃ sitient, neque cadet super eos sol, neq̃ ullus æstus. Et ut ostendat, hanc eos Christi dono gratiā adepturos, sequutus adiunxit: Quia agnus, qui in medio throni est, reget eos & deducet eos ad uitæ fontes aquarum, & absterget dominus omnē lachrymam ab oculis eorum. Cum ergo talis hodie sit angelorum beata securitas & læticia, passionum prorsus ignara, ut ullo peccati casu, nullo infirmitatis quatiantur incurſu, tandem resipiscant, in quod blasphemix barathrum deuoluuntur, qui diuinitatem Christi passionibus subijcientes humanis, dominum angelorum conantur in substantia, quam habet ex patre, inferiorem angelis demonstrare. Falsum igitur est, quod ipse dicit: nō est seruus maior domino suo. An illud abijciendum putant, quod Dauid dicit de filio hominis: Domine quid est homo, nisi quòd memor es eius, aut filius hominis,

nis quoniam uisitatus eum? Minorasti eum paulò minus ab angelis. Sed aduer-
 tant Paulum Apostolum, hunc locum ad mortis humanæ intelligentiam refe-
 rentem, ita, ut istam minorationem non solū naturæ humanitatis assignet, quin etiam diuinitatem Christi à consortio, passionis & mortis exceptet. Itaque nan-
 que ad Hebræos loquitur: Eum autem qui modico quàm angeli minoratus est uidimus Iesum, propter passionem mor-
 tis gloria & honore coronatum, ut sine Deo pro omnibus gustaret mortem. Non autem hic Christū diuisit Aposto-
 lus, sed ostēdit, in uno Christo, quæ sub-
 stantia passibilis & mortalis fuerit, quæ autem impassibilis immortalisque per-
 manserit. Sine Deo igitur homo ille gu-
 stauit mortem, quantum ad conditio-
 nem attinet carnis, non autem sine Deo, quantum ad susceptionem pertinet dei-
 tatis: quia impassibilis atque immortalis illa diuinitas, cum in ueritate formæ ser-
 uilis, & pati uoluntariè pro nobis digna-
 retur & mori, sicut in morte solius carnis immortalis fuit, sic in passionib. totius homi-

hominis, impassibilis omnino perman-
sit. Sed nunc ostendendum à nobis est,
passionem tristitiæ, mœroris, tædij, & ti-
moris, ad animæ substantiā proprie per-
tinere, ut in eo, quod ingrati gratiæ Chri-
sti, diuinitatem eius cupiunt subdere
passioni, appareat, quid cuiusque natu-
ræ sis proprium: & in eo magis agnosca-
tur domini mirabilis inuictaq; clemen-
tia, cum probauerimus animæ carnisq;
substantiam ob hoc cum suis passionib.
à Deo susceptā, ut sicut saluo diuinæ im-
passibilitatis statu, uolūtaria susceptio-
ne mortis in carne sua, mortem nostram
cognoscitur occidisse, sicut uolūtaria su-
sceptione tristitiæ ad hoc cognoscatur
animam rationalem cum suis passionib.
suscepisse, ut animas nostras ab omnib.
dignaretur passionibus liberare. Osten-
damus igitur tristitiam Christi non ad di-
uinitatis, nec ad carnis, sed ad animæ per-
tinuisse substantiam. Atq; ut hoc inte-
gra possit manifestatione cognosci, at-
tendamus, quid discipulis pene sub i-
pso dixerit tempore passionis, ut serua-
tam animæ substantiam non minus offi-

Z 4 cio

ctoquàm nomine demonstraret: Tristis est inquit, anima mea usq; ad mortem. Quis autē ambigat, nec in diuinitatem posse tristitiam cadere, nec ad carnis officium pertinere? Animæ nanq; est proprium metuere, desiderare, tristari, gaudere. Sicut etiam carminis Dauidici textus ostendit, dicentis: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Anima tristatur, ipsa turbatur. Ideo & ipse Saluator, ut ostenderet perturbationem istam non carni, sed animæ deputandam sic discipulos suos consolatur, cum de futuro eius cōtristarentur abscessu: Non turbetur cor uestrum, neq; formidet, Ad eosdem denuo sic loquitur: Nunc uado ad eum qui me misit, & nemo ex uobis interrogat me quò uadis? Sed quia hæc loquutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. Quis carni uel diuinitati audeat assignare, quod ad officium cordis dominus dicit propriè pertinere? Nam cum superius dixerit: Non turbetur cor uestrum, ueq; formidet, ubi proprie cordis nomine humanam demonstraui animam, ac deinde dixerit: Tristitia imple-

pleuit cor uestrum ut euidentius ostenderet, & tristitiam & gaudiū ad animam pertinere. Rursus Apostolis dicit: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit, uos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium: Mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam nō meminit pressurę, propter gaudium, quia natus est homo in mūdum. Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis. Iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Ecce propriè in homine tristitia, formido, & gaudium cordi (id est, animæ) deputantur. Propterea & Apostolus dicit: Ipse autem dominus Iesus Christus, & deus & pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem eternam, & spem bonam, in gratia consoletur corda uestra, & confirmet in omni opere & sermone bono. Vbi autem potest adhiberi consolatio, nisi ubi potest irrepere mœstitudo? Quę quia propriè ad animam pertinet propterea de Christo

sto scriptum est: Quia cœpit contristari
& mœstus esse, & cœpit pauere & rede-
re. Et ipse dicit: Tristis est anima mea us-
que ad mortem. Et nunc anima mea tur-
bata est. Gaudium quoq; in sua Salua-
tor anima mea monstrauit, cum discipu-
lis de Lazaro diceret: Lazarus amicus
noster mortuus est, & gaudeo: ut creda-
tis, quia non eram ibi. Substantia homi-
nis utique gaudebat in Christo, quæ pro
naturali confortio gaudium iam habuit
de Lazaro suscitando, simul ut & disci-
puli uerum Deum intelligerent in homi-
ne, quem cognouissent etiam longe po-
sita non latere. Atq; ut omnia in se Chri-
stus animæ officia demonstraret, etiã de-
sideriũ à sua anima fieri noluit alienum
dicens discipulis: Desiderio desiderauì
hoc pascha manducare uobiscum, ante-
quam patiar. Nemo potest hæc omnia
uel naturæ deputare carnis, uel substan-
tiæ Deitatis, quoniam caro nec uiuere
potest per semetipsam, nec sentire, nec
tristari, nec desiderare, nec metuere, nec
mœrere. Deitas nihil metuit, quoni-
am omnium dominator in nullo trista-
tur,

tur, quoniam ei nihil passionis infertur: in nullo metuit, quia nulla est illi naturalis infirmitas: nihil desiderat, quia omnia potest, & omnia possidet. Hæc ergo cuncta in anima, quam susceperat, pertulit Christus, ut ueram totamq; in se cum suis infirmitatibus hominis demonstraret accepti substantiam, & infirmitatibus, quas pro infirmis accepit, uirtutem perficeret, quã infirmis attribuit. Qui & hominis carnem propterea mortalem habuit, ut mortalib. plenam conferret immortalitatis gratiã: Et hominis animam cum infirmitatib. suis sine peccato suscepit, ut nostris animab. impenderet medicinam, quia sicut, Esaia teste, uulneratus est propter iniquitates nostras (quod propriũ carnis fuit, quippe cũ iam defuncti latus lancea percuteret miles) ita infirmatus est propter peccata nostra, quod est animæ, cuius pro nobis infirmitatem suscepit. Huius animæ ponendę ac resumendę habens plenissimam potestatem, dicebat: Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, & iterũ sumam eam, nemo tollit

tollit eam à me, sed ego ponā eam, à me ipso potestatem habeo ponēdi eam, sed potestatem habeo iterum sumēdi eam. Hoc præceptū accepi à patre meo. Quæro in hoc loco ab his, qui in Christo humanam animam dicunt omnimodis nō fuisse, quam hic substantiam credant animæ uocabulo nuncupatam; utrum diuinitatis, an carnis; uel quæ in Christo substantia ponendæ animæ sibi uindictæ potestatem; Quod si diuinæ substantiæ hanc potestatem tribuūt, ut carnem dicant animæ uocabulo nuncupatam quam in passione fuerat positura diuinitas, ut secundum eorum uoluntatē nūc interim disputemus. Si diuinitas de carne dicit: Potestatem habeo ponendi animam meam: dum carnem, uocabulo animæ nuncupat, carni sine dubio cunctas etiam infirmitates assignat, dum dicit: anima mea turbata est. Dum dicit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Cum ergo nō dixerit Christus: Tristis sum usque ad mortem: sed dixerit: Tristis est anima mea usq; ad mortem. Nec dixit. Turbatus sum, sed anima mea turbata est:

est: has utiq; passionēs carnis esse monstrauit: diuinitatem uerò suam impassibilem omnino perdocuit. Quòd si forte substantiæ carnis hanc tribuunt potestatem, tanquam caro de diuinitate dixerit: Potestatem habeo ponēdi animam meam: tantum ne eos diuinam Christi delectat minorare substantiam, ut eam carnis suæ potestati subiiciant: ut ipsa obedierit carni, cum ei caro debuerit famulari. Illa ergo uox, qua dictum est: Potestatem habeo ponendi animam meam: totius hominis esse, credenda est. Sicut enim totus semetipsum tradidit, & totus homo semetipsum obtulit (De quo dicit Apostolus: Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiam Deo, in odorem suauitatis) ita totus homo animam suam posuit, cum anima in cruce carne moriente discessit. Quam tamen carnem nec in morte diuinitas deseruit, sicut nec in inferno animā dereliquit. De qua etiam Propheta dixerat: Non derelinques animam meam in inferno: Cū ergo homo Christus tanta

tam acceperit potestatem, ut cum uellet animam poneret & cum uellet, denuo resumeret: quantam potuit habere Christi diuinitas potestatem, cui hoc est semper uelle quod posse? Nam in hoc loco uerè impassibilis atq; inuicta diuinitas, uniuersa prorsus hæreticæ falsitatis commenta destruxit. Si enim integra fuit dicentis potestas, uoluntaria fuit patientis infirmitas. Voluntas autem, quæ ex potestate uenit, naturalem utiq; ueritatem diuinitatis humanitatisq; seruauit. Nam potestas naturalis proculdubio defuit, si in diuinitate Christi quælibet infirmitas fuit. Qualiter autem patiendi potestatem humanitas habuit, si plenam impassibilitatem diuinitas habere non potuit? Cognoscatur ergo, quoniã ubi naturaliter plena est potestas, nulla potest esse passionis infirmitas, quoniam potestas Christi, qua immortalis permansit, cū moriens in carne Christus animã poneret, ipsa sine tristitia permansit, cū uoluntariã ex potestate Christus in anima tristitiam sustineret. Ideo aut ille homo potestatẽ ponendæ animæ habuit, quia
eum

eum diuina potestas in unitatem personæ suscepit. Quæ autem plena est potestas, nisi sola diuinitas? de qua dicit: *O* ^{*Psal. 134.*} *omnia quæcunq; uoluit fecit. Et cui dicitur: Subest enim tibi, cum uoles, posse. Propterea in illo digne plena potestas creditur, cui tantum posse quantum uelle, & tantum uelle quantum posse, naturaliter suffragatur. Adhuc autem ueram se Christus animā suscepisse tam nomine dignatur monstrare quàm opere, dicens: Maiorē hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam quis ponat pro amicis suis. Vnde sciens Petrus animam Christi proprio substātiālicq; uocabulo nuncupatā, ne quisquam putaret, à domino carnem, nomine forsitā animæ designari, perfectæ mutatiōis, quàm fuit postmodum accepturus cupiens sectari uirtutem, dicente domino: Quo ego uado, non potes me sequi modò, seque-
ris autē postea. Respōdit. Domine, quare nō possum sequi te modò? Animam meam pro te ponā Ostendit utiq; Christum pro se animam positurum, cū se in hoc eum seq diceret, ut etiā ipse pro Christo*

Iohan. 13. d.

sto animam posuisset. Nam quia diuinitatis naturam cōmunem Petrus cum Christo non habuit, non ei de diuinitate potuit dicere: Animam meam pro te ponam. Rursus, si carnem pro se nosset Christum tantummodo posuisse, posset etiam ipse dicere: Corpus meum pro te ponā, sicut proprie corpus ostendit Paulus, ubi dixit: Si tradidero corpus meum ut ardeam. Sed quoniam sciebat Petrus, Christum pro nobis animā positurum, propterea in eo se dominum uelle sequi monstrauit, in quo pro eo animæ ponēde demonstrauit affectum, ut quam pro se Christum posuisse sciret, hanc ipse pro Christo similiter posuisset. Et ut omnis prauæ caligo sententiæ, clarissimo prorsus Catholicæ ueritatis lumine dissipetur, Ioannis informemur eloquio, qui ad imitationem Christi fideles exhortans, quod in capite nouerat factum, hoc in membris præcipit faciendum: In hoc, inquit, cognoscimus charitatem, quoniam ille pro nobis animā suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Animā igitur ponere, dilectiōis est

est proprium. Vbi autem dilectionō est,
 corpus tradi dicitur, anima poni non di-
 citur, sicut Vas electionis, plenum dile-
 ctionis, omnino testat: Si tradidero cor-
 pus meum, ut ardeam, charitatē autem
 non habuero, nihil mihi prodest. Osten-
 dit sine charitate corpus posse tradi, non
 animam poni. Vbi autē dilectionis suæ ^{1. Th. 5. 6.}
 significare nititur puritatem, sic Thessa-
 lonicēsis scribit: Cupidē uolebamus
 tradere uobis, non solum Euangelium
 Dei, sed etiam animas nostras. Et ut cha-
 ritatis hoc esse demonstraret, adiecit, quo-
 niam charissīmi nobis facti estis. Ideo e-
 tiam Petrū, qui se pro domino animam
 spōderat positurum, ut agnosceremus,
 officium ponendæ animæ in dilectione
 constare, primitus Christus ad confessio-
 nem amoris inuitat, & ut facultatem po-
 nendæ animæ suo deinceps amatori cō-
 cedat, sic eum deniq; interrogat: Simon
 Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: E-
 tiam domine, tu scis quia amote. Cumq;
 hoc etiam secundo dixisset: Dicit ei ter- ^{1. Ioh. 21. d.}
 tio, Simon Ioānis amas me? Cumq; ille
 terrio interroganti trinum amoris sui te-

Aa

rimo.

stimonium reddidisset, statim Dominus Petro ponēdæ pro se animæ largitus est facultatem, dicens: Amen amen dico tibi. Cum essēs iunior, cingebas te, & ambulabas ubi uolebas. Cum autem senueris, extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non uis. Statim Evangelista subiecit dicens: Hoc autem dixit significans, quam morte clarificaturus esset eum. Et hoc cum dixisset, dicit ei, sequere me. Ecce qualiter eum, & antea sequi Petrus uolebat, quando pro eo animam ponere cupiebat, sicut eum postea recto dilectiōis itinere seq̃ meruit, quando pro eo animam in passione deposuit. Quocirca, quia manifeste scripturarum attestatione probatum est, dilectionem deesse ubi solum corpus ponitur, ibi autem charitatem esse, ubi anima cum corpore ponitur: Christus ex uirgine plenip̃plus credēdus est Deus, & plenus homo, id est, anima rationalis & caro: & sicut fidei catholicæ ueritas habet, in uno eodemq̃ Christo credamus, secundum ueram substantiam carnis, uoluntariā & ueram tamen, cū esuriens ad ficulneam
ue

senfret: uoluntariam & ueram fitim, cū
 bibere à Samaritana deposceret, uel cū
 cum se fitire in cruce dixisset: uoluntari-
 am & ueram lassitudinē, cum fatigatus
 ab itinere super puteum federet: uolun-
 tarium & uerum uulnus, cum militis lan-
 cea percuteretur in latere: uoluntariam
 & ueram mortem, cum inclinato capite
 spiritum emisisset in cruce: uoluntariam
 & ueram sepulturam, cum eum deposi-
 tum de ligno Ioseph & Nicodemus po-
 nerent in sepulchro. Has enim carnis o-
 mnes infirmitates, uoluntarias quidem,
 sed ueras Christus habuit, quia carnis hu-
 manæ naturā, non in phantasia, sed in ue-
 ritate suscepit: Quas passiones ppter ea
 in carne uoluntarias habuit, ut in uerita-
 te carnis, diuina potētia, quæ nec pati po-
 tuit aliquādo nec mori infirmitatē mor-
 temq; deuinceret, & carnē suā in uitam
 uirtutemq; perpetuam suscitaret. Quod
 Paulus sic ore ueridico protestatur: Chri-
 stus surgens à mortuis, iā nō moritur, &
 mors ei ultra nō dominabitur. Quod e-
 nim mortuus est peccato, mortuus est se-
 mel. Quod autē uiuit, uiuit deo. Quis autē

Aa

2

ignoret

ignoret Christum nec diuinitate, sed in solo corpore mortuū & sepultū. Quod euidenter Ioannis his uerbis ostendit. Post hæc autem, inquiring, rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum, ut tolleretur corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu, Venit autē Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam mirhæ & aloës, quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & alligauerunt eum linteis cum aromatibus, sicut Iudæis mos est sepelire. Ecce facta distinctione diuinitatis, carnis & animæ quantum ad proprietatem substantiæ attinet, solum corpus Iesu dicit de cruce depositū, aromatibus conditum, & linteis obuolutum. Propter unitatem uero personæ quoniam Deus hominem, quē ex uirginis utero suscepit, nec in morte nec in sepulchro deseruit, propterea secutus Ioannes adiecit: Erat autē in loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentū nouum, in quo nondum quisquam positus erat. Ibi er-

go propter Parasceuem Iudæorū, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum. Verediūino spīritu plenus, sanctus Euangelista loquutus est, ut primitus, quid in Christo mortuū fuerit, & sepultum, ostendens, diceret acceptum corpus Iesu, & ligatum linteis cum aromatibus. Et quia quod Deus coniunxit homo non separat, propterea non corpus Iesu, sed Iesum dicit in monumento positum. Sciebat enim quod illeceptor pleni hominis Deus, totus esset cum carne sua in sepulchro, totus cū anima sua in inferno, totus in mundo, totus in cœlo, totus in unitate naturæ in patre, de quo extitit, totus per omnipotentiam diuinitatis suæ in tota creatura quā fecit. Hanc in Christo unitatem personæ seruans Apostolus, sic Corinthiorum in fide ueritatis confirmat ecclesiam: Tradidi enim uobis in primis, quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia surrexit tertia die secundum scripturas. Mortuum dixit non corpus Christi, sed Christū, ut unitatem

Aa 3

per-

ignoret Christum nec diuinitate, sed in solo corpore mortuū & sepultū. Quod euidenter Ioannis his uerbis ostendit. Post hæc autem, inquit, rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum, ut tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu, Venit autē Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam mirhæ & aloës, quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Iesu, & alligauerunt eum linteis cum aromatibus, sicut Iudæis mos est sepelire. Ecce facta distinctione diuinitatis, carnis & animæ quantum ad proprietatem substantiæ attinet, solum corpus Iesu dicit de cruce depositū, aromatibus conditum, & linteis obuolutum. Propter unitatem uero personæ quoniam Deus hominem, quē ex uirginis utero suscepit, nec in morte nec in sepulchro deseruit, propterea secutus Ioannes adiecit: Erat autē in loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentū nouum, in quo nondum quisquam positus erat. **Ibi er-**

go propter Parasceuem Iudæorū, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum. Veredivino spiritu plenus, sanctus Evangelista loquutus est, ut primitus, quid in Christo mortuū fuerit, & sepultum, ostendens, diceret acceptum corpus Iesu, & ligatum linteis cum aromatibus. Et quia quod Deus coniunxit, homo non separat, propterea non corpus Iesu, sed Iesum dicit in monumento positum. Sciebat enim quod illeceptor pleni hominis Deus, totus esset cum carne sua in sepulchro, totus cū anima sua in inferno, totus in mundo, totus in cœlo, totus in unitate naturæ in patre, de quo extitit, totus per omnipotentiam divinitatis suæ in tota creatura quā fecit. Hanc in Christo unitatem personæ servans Apostolus, sic Corinthiorum in fide veritatis confirmat ecclesiam: Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia surrexit tertia die secundum scripturas. Mortuum dixit non corpus Christi, sed Christū, ut unitatem

Aa ; per-

157. 7. 8.

personæ Dei hominisq; serualet. Vt autem substantialem proprietatem Deitatis & humanitatis ostenderet, alio loco (sicut superius iam posuimus) dicit: Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Attendenda est Apostolorum uirtus præclara dictorum, si & Paulus dixisset de Christo, quia crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute, & non addidisset, Dei: nec sic debuit infirmitas passibilitatis humanæ cum diuinæ uirtutis impassibilitate confundi; At cum uirtutē deitati Paulus assignet, quis non uideat, quod ea, quæ infirmitatis uidentur, hominis esse denunciaret. Nam & quod dicit de Christo, quia uiuit ex uirtute Dei, ex sua deitate utiq; uiuit, quod ipse est uirtus Dei, & sic uiuit, sicut pater uiuit. Quoniam ipse est uia ueritas & uita. Nam ut unam uitā patris filijq; Ioannes nobis insinuaret Apostolus, epistolæ suæ hoc ponere curauit exordiū: Quod erat ab initio, quod audiuiimus, quod uidimus oculis nostris, quod inspeximus, & manus nostræ cōtrectauerunt de uerbo uitæ, & uita palam facta est. Et uidi-

mus

Iohā. 1. A.

mus & testamur, & nunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem & palā facta est nobis. Filiū Dei, quam uerbum Dei superius dixit, uitam insub sequētibz nominauit. Quod est autem uerbum uitæ, nisi uerbum Dei? Et quoniam uerbum uitæ uita est, una est utiq; uita. Illud uitæ uerbum, & uita cuius est uerbum. Ideo ergo Christus, qui mortuus est ex infirmitate, uiuit ex uirtute dei, quoniam illi diuinitati hoc est uitam esse, quod est uirtutem esse, & propterea hoc est illi posse, quod uiuere. Et ideo nec in passione uirtutem uita deseruit, nec in morte Christi uirtus à uita discessit, quoniam Christi diuinitas (quæ uirtus & uita est) mutari non potuit. Rursus pro unitate personæ in Christo firmissime commendanda sic Paulus, scribens Romanis, potuit, dicens de Deo, Qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Atq; ut illa traditio uolūtaria ex potestate filij monstraretur effecta, filiū quoq; pro nobis se memorat tradidisse, dicens alio loco: Quod autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo

Aa 4 filio

Iob. 9. C

filio Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Sed ut ostenderetur, quid in Christo potuerit tradi, propheticè dicit liber Iob: Terra tradita est in manus impij. Et tamen pro unitate personæ, non solum humanitatem Christi, sed Christum traditum tenet & confitetur Ecclesia, quoniam in illa traditione, salva proprietate utriusque naturæ, nec homo susceptus separari potuit à Deo, nec Deus potuit ab homine segregari suscepto. Sicut ergo passionē mortis & mortem propter unitatem personæ, Dei quidem filio scriptura prorsus assignat, & tamen deitatem impassibilem immortalemque pronunciat: ita & animæ tristitiam & perturbationem quam uoluntariam in anima Dei filius habuit, sic habuisse credatur, ut etiam ipsas humanæ animæ passiones, & uoluntate ueras & in ueritate uoluntarias non negemus. Ipsa quoque Christi diuinitas, quæ secundum animam contristari & secundum carnem dignata pro nobis est mori, secundum substantiæ proprietatē, sicut immortalis, sic est impassibilis

bilis prædicanda. Quæ quia uerum hominem suscepit, ideo cunctas naturæ humanæ infirmitates, ueras quidem, sed uoluntarias in eadem ueritate naturæ duntaxat humanæ sustinuit. Quis autem tam mortiferam sectetur improvidus de Christo sententiam, ut famem illum sitim, lassitudinem, passionem mortem, & rursus tristitiam, perturbationem, metum & tædium (quæ carnis & anime esse, nemo potest aliquatenus dubitare): sic uera fuisse credat in natura hominis, ut ab his immunem non credat substantiam deitatis: cum sperantibus in se, hoc ut superent Christus dederit, quod pro nobis ipse uoluntate persensit. Propter quid diuinitus inspiratus, perfidis ac mortiferis cogitationibus Esaias obnititur, dicens: Deus æternus, Deus qui Esai. 4. 5. fecit fines terræ, non esuriet neque laborabit, neque inueniri potest prudentia eius, præstans esurientibus uires, & non dolentibus mœrorem. Esurient enim iuuenes, & laborabunt adolescentes, et electi sine uiribus erunt. Qui uerò expectant Dominum exultabunt cum uirtute

Aa 5 tute

tute perducent pennas sicut Aquilę, currant & non laborabunt, ambulabunt & non esuriēt. Ipse quoq; panis, qui de cōlo descendit, credentib. in se perfectā sacietatem ueraciter repromittit, dicens: Qui uenit ad me, non esuriet, & q̄ credit in me, non sitiet in æternū. Rogo, qualiter hæc uirtus concedet̃ hominib. si eam habere nō potuit Deus? Aut quomodo Christus in sua diuinitate nō habuit, qđ ab eo Paulus, ut haberet, accepit? Ipse enim de se similibusq; testatur, dicēs: Tribulationē patimur, sed non coangustamur. Et alio loco: Quasi morientes, & ecce uiuimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semp̄ autem gaudentes sicut egentes, multos aut locupletantes, tanquā nihil habētes, & omnia possidentes. Quām graue atq; incōgruum est, & a uera fide modis omnibus alienum, ut Paulus in una eademq; animæ substantia cū tristatur, possit in domo Christi semper gaudere, & de Christi diuinitate dicatur, qđ tristis est anima, quā suscepit, non potuit in seipsa sine tristitia permanere. Non timet Ioannes, qđ dicit: Timor non est

est in charitate, nam perfecta charitas foras mittit timorem. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Audierat enim à Domino: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Timorē nullus audet ascribere Ioāni, & timor mortis adscribit deitati? Sperat in illo David & dicit: In deo sperabo, non timebo quid faciat mihi homo. Idēq; confidēter ingeminat: dominus illuminatio mea, & salus mea: quē timebo? Dominus defensor uitę meę: à quo trepidabo? *Iob. 14. d.* Et ipse Dominus Apostolis dicit: Non turbetur cor uestrū neq; formidet. Idem denuo: Gaudete, inquit, quia ego uicimū-dū. Expectātes igitur eū, fortitudinē sumunt, pennas producunt, quib. ad cœlestia subleuentur, currentes nesciunt laborem, ignorāt ambulantes esuriē, in tri- pulatione non patiuntur angustia, morientes retinent uitam, tistes quidem uidētur, tamen semper gaudētes exultant, egeni diuitias plurib. conferunt, & omnia possident, dū nihil habere contēdunt, dilectiōe Christi repleti, carēt timore ab ipso illuminati, fatētur se nullā metuere, ipso

ipso defensore, nequeunt ab aliquo trepidare, de corde eorum turbatio propellitur & formido: gaudent, quia uident mundum à Christo deuictum. Si hæc seruis accipientibus, nemo potest adimere: qualiter Domino largienti perfida cecitas, uel potius ceca perfidia, quod diuinum naturaliter habet, conatur auferre? Quis autem nō uideat in illis passionibus Christi quædam nostrarum uirtutum semina contineri? Vnus ergo idemque Christus in humanitate quæ humana sunt sensit, in diuinitate autē impassibilis immortalisque permansit. Dei enim filius uerbum & sapientia patris, ipse est salus, de quo Propheta dicit: Salus nostra cito ueniet. Ipse uirtus & sapientia. Christus enim Dei uirtus & Dei sapientia. Ipse saturitas, quia panis est qui de cœlo descendit. Idem uia, ipse ueritas, ipse uita. Idem gaudium & lætitia nostra, de quo Propheta dicit. Et factum est mihi uerbum tuum in gaudiū & lætitiā cordis mei. Ipse lumen, quod illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundum.

His

His nominibus superius designatis incommutabilis atq; impassibilis inuenitur. Aegrotare nō potest salus, infirmari non nouit uirtus, nescit saturitas esurire, uia nequit errare, sapientia non mutatur, uita non moritur, lumen non extinguitur, nec ueritas deprauatur, nescit tristari letitia, Deitas non potest superari. Propterea utiq; etiam Christi humanitas sine peccato permansit, quia eam in unitate personæ diuinitas accepit, quæ naturaliter peccare non nouit. Homo ergo Christus, quoniā peccata non habuit propria, portare dignatus est aliena. Illorum autem à se uoluit peccata portari, cum quibus tenebatur consortio naturali, dicente Apostolo: Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos uocare, dicens: Nunciabo nomen tuum fratribus meis. Esaias etiam Propheta, pietatis huius taliter effectum prænunciat, ut hominis in eo nomen euidenter ostendat, hæc dicens: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini tui reuelatum

Esai. 53. A

reuelatum est: Cum dicit brachium domini, diuinitatem filij Dei ostendit. Ac deinceps incipit incarnationis & passionis mysterium prædicare: Annunciauimus coram ipso, ut pater, ut radix in terra sitienti. Non est ei species neque gloria. Et uidimus eum & non habuit speciem neque decorem, sed species eius sine honore, & abiecta præ omnibus hominibus, homo in plaga, & sciens ferre infirmitatem, quoniam aduersatus est, facies eius dehonestata est, nec aliquid estimata est. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos existimauimus eum in doloribus esse, & in plaga, & in uexatione, ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra. Eruditio pacis nostre in eum, liuore eius nos sanati sumus omnes, ut oues errauimus, homo à uia sua errauit, & dominus tradidit eum pro peccatis nostris, & ipse, quia male tractatus est, non aperuit os, ut ouis ad immolandum ductus est, & ut agnus ante eum qui se tondet sine uoce, sic non aperuit os suum. In humiliatione iudicium eius

estus sublatum est. Generationem eius
 quis enarrabit? quoniam tolletur à terra
 uita eius, ab iniquitatib. populi mei du-
 ctus est ad mortem. Et ut Propheta ple-
 nam in Christo substantiam hominis de-
 monstraret, paulò inferius adiecit: Pec-
 cata eorum ipse portabit. Ideo ipse hære-
 ditatē possidebit multos, & fortium par-
 tici spolia, propter quod tradita est in
 morte anima eius, & inter iniquos depu-
 tatus est. Et ipse peccata multorum susti-
 nuit, & propter iniquitates eorum. tradi-
 tus est. Ex his prophetæ uerbis, & ani-
 ma tradita cognoscitur Saluatoris & ca-
 ro, qui totus pro nobis ad crucem du-
 ctus est homo. Sic enim oportuit nostro-
 rum peccatorum deleri Chirographum
 ut dum uetus homo noster, simul cruci
 affigitur, tanquam in trophæo, trium-
 phatoris uictoria panderetur. Resta-
 bat tamen, ad plenum nostræ redem-
 ptionis effectum, ut illuc usque homo
 sine peccato à Deo susceptus descende-
 ret, quousq; homo separatus à Deo, pec-
 cati merito cecidisset, id est, ad infernū, u-
 bi solebat peccatoris anima torqueri, &
 ad

ad ſepulchrum, ubi conſueuerat peccatoris caro corrumpi, ſic tamen, ut nec Chriſti caro in ſepulchro corrumpetur, ne inferni doloribus anima torqueretur. Quoniam anima immunis à peccato, nō erat ſubdenda ſupplicio: & carnem ſine peccato non debuit uitiare corruptio. Nam quia peccās homo megit in ſeipſo per ſupplicium diuidi; quia maluit à Deo, qui diuidi non poteſt, præuaricationis reatu diſiungi, propterea factum eſt, ut peccatoris mors carnē peccati ad ſepulchrum corrupendam perduceret, animam inferno torquendam protinus manciparet. Sed hæc ulciſcentis dei æquitas fecit, quæ ideo taliter peccatorem addixit, quia ne peccaret ante prædixit. Hæc fuit retributio peccatori reddēda, ut iuſte peccati ſupplicium lueret, qui deo iſto iniuſtè peccaſſet. Vt autem peccator fuiſſet gratuito munere liberatus, factum eſt, ut mortem corporis quā à Deo iuſto peccator homo pertulerat, iuſte Dei filius à peccatore patere tur iniuſte: & ad ſepulchrum perueniret caro iuſti, quouſque fuerat caro deuoluta pecc

pro peccati: & usque ad infernum descende
 et anima saluatoris, ubi peccati merito
 torquebatur anima peccatoris. Hoc au-
 tem ideo factum est, ut per morientem
 temporaliter carnem iusti donaretur ui-
 ta æterna carni: & per descendantem ad
 infernum animam iusti, dolores solue-
 rentur inferni. Vtrunque autem scriptu-
 ra sancta non tacuit. De resurrectione qui-
 dem carnis sic beato Paulo loquente: Per
 hominem mors, & per hominem resur-
 rectio mortuorum. Et sicut in Adam om-
 nes moriuntur, ita & in Christo omnes
 uiuificabuntur. Idem homo Christus est
 qui pro nobis & pontifex factus est, dum
 semetipsum passioni obtulit, & hostia fa-
 ctus est, dum passionem ipse suscepit.
 Huic dicitur: Tu es sacerdos in æternum
 secundum ordinem Melchisedech. Et sa-
 cerdos tamen & hostia, humanæ naturæ
 tam officia cognoscuntur esse quam no-
 mina. Et quoniam idem pontifex infir-
 mitates nostras suscepit & habuit, pro-
 pterea de ipso Apostolus dicit: Non e-
 nim habemus pontificem, qui non pos-
 sit compati infirmitatibus nostris. Et ut

Psalm. 109.

B b se de

Ibid. 2. A.

se de natura humana loqui doceret, adiecit: Tētatū autem per omnia pro similitudine absq; peccato. Et paulò inferius subdidit: Omnis enim pōtifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cōstituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolare possit his qui ignorant & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate. In eo ergo, quo circumdatus fuit infirmitate, in eo condoluit ignorantie & erroribus nostris, & in eo compassus est infirmitatibus nostris. Ibi enim est unitas compassionis, ubi est unitas naturalis. In eo autem nobis pontifex ille compassus est, in quo etiam nos compatimur, dicente beato Apostolo: Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei: si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & glorificemur. Beatus quoque Petrus ad huius nos gratiam cōpalsionis hortatur, dicēs: Charissimi, nolite expauescere in feruorem, quia ad tentationem uobis sit. Nolite pauere, tanquam noui

1. Pet. 4. C.

noni uobis aliquid contingat, sed ut cō-
municantes Christi passionibus gaude-
te, ut & in reuelatione gloriæ eius gau-
deatis exultantes. In natura ergo huma-
na pontifex ille ueritatem sustinens pas-
sionis in ea utiq; nouit cōpati membris
suis. Propterea & beatus Paulus dice-
bat: Vt adimpleam ea quæ defunt pas-
sionum Christi in carne mea pro corpo-
re eius, quod est Ecclesia. Quid autē mi-
rum, quoniam pontifici nostro natura-
li communione compatimur, cum nos
beatus Apostolus etiā cum illo mortu-
os esse testetur his uerbis: Si mortui estis
cum Christo, quid adhuc tanquā uiuen-
tes in mundo discernitis? Dicit etiam Ti-
motheo: Memor esto Iesum Christum re-
surrexisse à mortuis, ex semine Dauid, se-
cundum Euangelium meum, in quo la-
boro usq; ad uincula quasi male operās,
sed uerbum Dei non est alligatum. Om-
nia autem sustineo propter electos, ut
& ipsi salutem consequantur, quæ est in
Christo Iesu cum gloria cœlesti. Sciens
ergo Apostolus Iesum Christum ex se-
mine Dauid à mortuis surrexisse, in quo

Bb 2 utiq;

utiq; cōmunio naturæ manifestatur humanæ, in quo eum mortuum nouerat, in eo nos illi commortuos esse commemorat, dicens: Fidelis sermo. Nam si cōmortui sumus, & conuiuemus: sustinebimus, & conregnabimus. Pontifex ergo ille, qui semetipsum pro nobis obtulit (sicut Apostolus dicit) oblationem & hostiam Deo in odorē suauitatis, sicut mortuus pro nobis, omnes nos sibi commori fecit, sic, solutis doloribus inferni, omnes fideles ab hisdem doloribus liberauit. Sicut B. Petrus testificatur, & dicit: Iesum à Nazareth, uirum approbatum à Deo in uobis uirtutibus & signis & prodigijs quæ fecit per illum Deus in medio uestro, sicut uos scitis, hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Vbi etiam Dauidicum illud (quod in primo libro posuimus) testimonium ita protulisse mōstratur. Dauid enim dicit in ipsum: Prouidebā Dominum corā me semper, quoniam à dextris

tris est mihi ne cōmouear. Propter hoc iucundatum est cor meum, & exultauit lingua mea, in super & caro mea requieuit in spe, quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, & adimplebis me iucunditate cum facie tua. Ibi beatus Petrus diuino uerè spiritu luminatus, & secundum Domini sermonem, lux mundi effectus, qualiter hunc locum intelligere deberemus, clarissima luce prædicationis ostendit, ne quis in Christo ueram carnem sic intelligeret, ut ueram in illo animam denegaret. Sequitur ergo: Viri fratres, liceat audēter dicere ad uos de Patriarcha Dauid, quia & defunctus Aa. 2. E. est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usq; in hodiernū diem. Propheta igitur cū esset, & sciret, quia iure iurando iurasset illi deus, de fructu lumbi eius sedere super sedē eius, prouidens loquutus est de resurrectione Christi, quia neq; derelicta est anima eius in inferno, neq; caro eius uidit corruptionem. In hoc igitur diuinitas Christi uirtutem

Bb 3 suæ

suæ impassibilitatis ostendit, quæ ubiq;
 semper atq; ineffabiliter præsens, & se-
 cundùm animã suam in inferno sine do-
 loribus fuit, & secundum carnem suam
 in sepulchro sine corruptiõẽ iacuit, quia
 nec carnì suæ defuit, cum animam suam
 in inferno dolere non sineret, nec ani-
 mam suam in inferno deseruit, cum in se-
 pulchro carnem suam à corruptione ser-
 uaret. Dignum nanq; fuit, ut carnem se-
 pulchri non corrumpere locus, quam
 peccati nō corrupti affectus. & animam
 dolor non contigisset inferni, quam ser-
 uitus nequiuisset tenere peccati. Propter
 hoc in Psalmo, cū ex forma serui, in qua
 Christus nostra peccata portauit, dice-
 ret: Quia repleta est malis anima mea,
 & uita mea in infernum appropinqua-
 uit: ut ostenderet eandem animam su-
 am à peccato liberam, in infernum pro
 nobis peccatoribus descendisse, subdi-
 dit, dicens: Factus sum sicut homo sine
 adiutorio inter mortuos liber. Verun-
 tamen cum sola caro moreretur & resu-
 scitaretur in Christo, propter unitatem
 personæ Dei & hominis, filius Dei dici-
 tur

tur mortuus. Quod euidenter his uerbis Paulus Apostolus protestatur: Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Rursus, filium dei resurrexisse, Petri prosecutione firmatur. Iudæos ad credulitatem Christi taliter exhortantis: Vos estis filij Prophetarum & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens, ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ, uobis primum suscitans Deus filium suum, misit cum benedicentem uobis, ut conuertat se unusquisq; à nequitia sua. Etiam in hoc capitulo, quem semē Abrahæ memorat, eundem filium dei B. Petrus appellat: Non enim diuiditur Christus, qui tamen non secundum id quod ex Deo patre, sed secundum id quod ex semine Abrahæ, cognoscatur surrexisse pro unitate personæ, in qua Deus & homo unus est Christus, nō incongrue dei filius dicitur suscitatus. Cuius, ut secundum diuinitatem una probaretur natura cum patre, unus simul fuit effectus

Bb 4 in

in opere. Sicut enim carnem suam in uirginis utero faciente patre etiam ipse fecit (quia secundum humanam naturam de Christo scriptum est, & Dominum eum & Christum Deus fecit, hunc Iesum quem uos crucifixistis. Scriptum est etiam: Quia sapiētia ædificauit sibi domū) sic etiam cū traderetur a patre, ipse quoque se cognoscitur tradidisse. Scriptum est enim: Quia Deus filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Et de ipso filio dicitur: Quod autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me. In resurrectione quoque eius inuenitur operis equalitas, quia una est patris filijque Maiestas. De patre quippe sic Beatus loquitur Petrus: Vobis primum Deus suscitans filium suum, misit eū benedicentem uobis. De ipso uerò sic Dei filius loquitur ad iudæos: Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud. Quod iohannes aperuit dicēs: Ipse autem dicebat de templo corporis sui. Collossenibus quoque Paulus loquens, ipsum Deum filium humanitatē suam
his

his uerbis significat suscitasse: Videte ne quis uos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundū traditiones hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis. In quo & circumcisi estis, circumcissione nō manu facta, in expoliatiōe corporis carnis, in circumcissione Christi, consepulti ei in Baptismo, in quo & consurrexistis per fidem operationis dei, qui suscitauit illum à mortuis, & uos, cū mortui essetis in delictis & pręputio carnis uestrę, cō- uiuificauit cū illo, donans uobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, exuens se carne principatus & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Non nescimus, hunc locum ad personam patris à nonnullis referri sed ex conexione uerborum, sic ut & legentis accedat intentio, magis id capituli huius

B b s sensus

sensus ostendit, ut unus idemque filius, non solum Christus, qui suscitatus est, sed etiam Deus ipse, qui Christum suscitauit, appareat. Vt constet Apostolum in hoc loco Dei nomen ad illam sempiternam filij, quæ est ex patre, substantiam: nomen uerò Christi ad eam, quam ex homine dei filius sumpsit, retulisse naturam. Dignum præ omnibus ducens Doctor gentium, in fide & ueritate, ut sicut eundem Christum, qui suscitatus est prædicauit hominẽ, (dicens: Per hominem mors & per hominẽ resurrectio mortuorũ. Sicut enim in adã omnes moriuntur, ita in Christo omnes uiuificabuntur,) non minore cautela eundem filium, qui suã carnem illa (quæ æqualis est patri) potentia suscitauit. Deum uerissimè prædicaret: sicut huius loci textus clara manifestatione uulgauit. Deus enim qui suscitauit Christum à mortuis, quiq; nos, cum mortui essemus in delictis & propter uicio carnis nostræ, conuiuificauit cum illo, idem nobis delicta omnia donauit, & qui donauit delicta, Chirographum, quod aduersum nos erat, deleuit, & sublatum de medio,

2. Corin. 15, C.

medio, cruci affixit, Qui Chirographū cruci affixit, idē se carne exuit, q se carne exuit, ille etiā principatus & potestates traduxit cōfidenter, palā triumphans illos in semetipso. Hęc aut. Paulo teste, omnia deus fecit, q Christū à mortuis suscitauit. Attendat itaq; si pater Chirographū cruci affixit, si pater se carne exuit, si pater principatus & potestates traduxit, palā triumphans illos in semetipso. Et si hęc omnia paternæ potuerint coaptari ptonæ, digne negabit filius hic Apostolo designatus. Ille scilicet deus, qui Christū à mortuis suscitauit. Si aut omnia superius designata, filio magis quàm patri cōueniūt, cognoscat unus atq; idē ab apostolo p̄dicatus Christus, q̄ à mortuis resurrexit, & deus q Christū à mortuis suscitauit. Igīt & qui suscitauit semetipsum & suscitatus est Christus. Quia sicut in eo q in se fecit, ipse dignatus est fieri: & in eo q in se tradidit, ipse dignatus est tradi: in eo qd in se occidi permisit, ipse dignatus est mori: Sic in eo, qd in se suscitauit, ipse dignatus est suscitari. Humāitas ergo uera filij dei nec tota in sepulchro fuit nec tota in in-

in inferno, sed in sepulchro secundum ueram carnē Christus mortuus iacuit, & secundum animam ad infernū Christus descendit. Secundum eandem animam ab inferno ad carnem (quam in sepulchro reliquerat) redijt: secundum diuinitatem uerō suam, quæ nec loco tene tur, nec fine concluditur, totus fuit in sepulchro cū carne, totus in inferno cum anima. Ac per hoc plenus fuit ubique Christus, quia non est Deus ab humanitate, quam suscepit, separatus, qui & in anima sua fuit, ut solutis interni doloribus, ab inferno uictrix rediret, & in carne sua fuit, ut celeri resurrectione corrumpi non posset. Totum igitur hominem cum suis infirmitatibus sine peccato dei filius pro nobis accepit: in tota traditus idem Christus secundum solam carnem mortuus, totus Christus secundum solam animam ad infernum descendit. Idem atq; inseparabilis Christus, secundū solam carnem de sepulchro surrexit: idem atq; inseparabilis Christus, secundum totum hominem, quem accepit, terram localiter deferens, ad cœlum ascendit, & in dextris

dextris Dei sedet, secundum eundem totum hominem uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, coronaturus fideles & pios, illos scilicet, qui eum in utraq, id est in humana diuinaq, substantia, uerum plenum & perfectum credentes, nec Dei filio aliquid paternae substantiae minuunt, & totum pro se susceptum hominem sine peccato cognoscunt, condemnaturus autem infideles, qui diuersos cuiuslibet perfidiae sectantur errores, qui quae in eis ita simul obdurato corde perdurant, ut eos usq, ad uitae praesentis obitum non relinquunt. In quibus sunt illi, qui in Christo phantasiam carnis audet credere. Et cum eum ueritatem carnis denegant accepisse. Illi etiam qui in eo diuinitatem omnimodis abnegantes, solam hominis putant fuisse substantiam. Sed & hi qui eum uel de Deo patre Dominum denegant naturaliter natum, uel totum non credunt hominis in Christo substantiam. Similiter & illos condemnaturus adueniet, qui ex operationis unitate unum Deum patrem & filium credentes, alterum ex altero sic natum denegant,
ut

ut personaliter patrem filiumq; confundant. Quiq; patri humanam pariter natiuitatem assignantes & mortem, ipsum patrem dicunt natum ex uirgine, ipsum etiam passum fatentur, in carne. Illos etiam eterno condemnabit gehennalis tormenti supplicio, qui corpus Christi non ex uirgine fatentur substantialiter sumptum, sed confingunt de cœlo depositum. Cum Dei filius propterea de hominaturam fuerit dignatus corporis terreni suscipere, quia non uenerat eos qui in cœlo, sed eos qui fuerant in terra, saluare, sicut Apostolus dicit: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit, unde debuit per omnia fratribus similari. Suscepit ergo filius Dei animā nostram, id est, melius nostram: (quia melior est meliore nostro, de quo Ioānes dicit: Maior est Deus corde nostro) sed non spreuit etiam carnem nostram, id est, infimum nostrum suscipere, quia totum hominem uenerat liberare, nec potuit infimo nostro infimus fieri, per quem infimum nostrum in illud nomen, quod super omne nomē est, meruit

Hebr. 2. C.

1. Iohan. 3. D.

meruit exaltari, ut in nomine Iesu omne
 genu flectatur, cœlestium, terrestrium,
 & infernorum, & omnis lingua confitea- Philip. 28. B.
 tur, quia Dominus Iesus Christus in glo-
 ria est Dei patris. Qui etiam illos tormē-
 tis est interminabilibus traditurus, qui
 sancti spiritus naturam à substantia pa-
 tris filijq; discernūt, ut uel omnino eum
 personaliter esse nō putent, uel tanquā
 ministrum meriti prorsus inferioris exi-
 stiment. Ipsi sibi sua professione contra-
 riij, qui se uel in illo, qui omnino non est,
 uel in eo, qui Deus non est, credere con-
 fitentur. Vt enim pauca huius operis
 causa subiiciam. Dicatur, quid minus ha-
 bet spiritus sanctus, quā habet pater
 & filius? qui & in initium creationis no-
 stræ cum patre ab filio simul fecit, & effe-
 ctum redemptionis nostræ cum patre si-
 mul filioq; perfecit. Cœlum fecisse dici-
 tur Deus, sed operante patre simul & fi-
 lius inuenitur cooperator & spiritus san-
 ctus. Verbo enim domini cœli firmati,
 & spiritu oris eius omnis uirtus eorum.
 Quid patre uel filio minus habere cre- Psal. 32. B.
 ditur, à quo uirtus omnis cœlorum fir-
 mata

2. Corin. 3. B.

mata monstratur: Vitam dare nullus, potest, nisi qui substantialiter Deus est. Sicut autem uiuificat pater, sic uiuificat filius, sic uiuificat spiritus sanctus. Nam sicut pater suscitāt mortuos & uiuificat, sic & filius, quos uult, uiuificat. Et de spiritu Apostolus dicit: Litera occidit, spiritus autē uiuificat. Idem rursus Si autem Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, uiuificauit & mortalia corpora uestra, propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Regenerat pater, regenerat filius, regenerat spiritus sanctus: quia cum Baptisma datur in nomine patris & filij & spiritus sancti, ex eo unusquisque regeneratur, in cuius nomine baptizatur. Cum ergo in nomine Trinitatis datur Baptisma, simul tota Trinitas regenerat, quæ unus & solus est Deus. Propterea de fidelibus Ioannes dicit: Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Est in nobis charitas patris, qua dicit Paulus: Commendat autem suam charitatem Deus in

in nobis, quoniam si, cum adhuc peccatores essemus. Christus pro nobis mortuus est, multo igitur magis iustificati nunc in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum. Est in nobis charitas Christi, dicente Apostolo: Quis nos separabit à charitate Christi? ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Eadē est in nobis etiam charitas Spiritus sancti, de qua *Rom. 8. B.* Paulus dicit: Obsecro igitur vos fratres, per dominum nostrum Iesum Christum & per charitatem spiritus. Et alio loco. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis. Et denuo dicit: Fructus autē spiritus est charitas, gaudiū, pax. Habitat in nobis pater, habitat filius, habitat spiritus sanctus. Quia scriptum est: Inhabitabo in illis & inambulabo. De filio quoque dicit Apostolus: In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Spiritum quoque sanctū his uerbis in nobis habitare confirmat: *Ephes. 3. C.* Nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Et ut ostēderet, eundem esse spiritū dei, qui spiritus sanctus est

Cc

est

est, Timotheum sic ammonet, dicēs: Bonum depositum custodī per spiritū sanctum qui habitat in nobis. Dat gratiam pater, dat gratiam filius, dat gratiam spiritus sanctus. Sicut p̄dicator ueritatis, Christo in se loquente, testatur: Gratia uobis & pax à Deo patre nostro, & domino Iesu Christo. De spiritu quoq; sancto scriptum est in Actibus Apostolorum, cum Petrus ad docendum Cornelium ab ipso spiritu mitteretur: Loquente autem Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes, qui audiebant uerbum, & obstupuerunt ex circūcisione fideles, qui uenerāt cum Petro, quia & in nationes gratia spiritus sancti effusa est. Sumus templū patris, sumus templum filiī, sumus templum spiritus sancti, sicut à Paulo doctore didicimus, qui ait: Vos enim estis templū Dei uiui. Et alio loco: Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus, Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Filiī quoq; templū sumus, cuius domus sumus. Nam & ipse filiū templum domū uocauit, dicente Euangelista: Ascendit

Ad. 10. B.

tendit Iesus Hierosolymam, & inuenit in templo uendentes boues & oues & cætera. Quos cum de templo protinus *Ioh. 2. C.* eiecisset, uendentib. columbas dixit: Auferite ista hinc, & nolite facere domū patris mei domum negotiationis. Similiter Dauid idem esse templum Dei quod domum in Psalmis ostēdit, dicens: Ego autem in multitudinem misericordiæ tuæ *Psal. 5. J* introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctū in timore tuo. Cū hoc ergo sit templum dei, quod domus, Dei templum nos filij demonstrat Apostolus, cuius nos domū, ita scribēs Hebræis appellat: Christus autem tanquā filius in domo sua, quæ domus nos sumus, fiduciā & gloriā spei usq; ad finem firmā retineamus. Nam & ipsum corpus filij & domum scriptura sancta nominauit & templum, cum dicit Salomon: Sapientia ædificauit sibi domum: Et Euangelista huic sensui concordans ait: Ipse autē dicebat de templo corporis sui. Si ergo quod corpus est Christi, templū est Christi, nos quoq; tēplum eius sumus, quos corpus eius esse cōfirmat Apostolus, dicens:

Cc 2

cens;

cens: Vos estis corpus Christi & membra. Templum etiam spiritus sancti nos esse manifeste commendat: Nescitis, inquit, quia membra uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis à Deo? Vbi eum Deum quoque monstrauit, ista subiiciens: Et non estis uestri, empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore uestro. Hoc tamē templum spiritus sancti, membra Christi esse testatur, dicens: Nescitis, quia corpora uestra membra Christi sunt? Dicatur igitur, si cœlorum uirtutem potuit firmare qui non est Deus: si potest uiuificare, qui non est Deus: si potest in Baptismatis regeneratione sanctificare, qui non est Deus: si potest charitatem tribuere, qui non est Deus: si potest in credentibus habitare, qui non est Deus: si potest gratiam dare, qui non est Deus: si potest templum membra Christi habere, qui non est deus: Et digne Spiritus sanctus negabitur Deus. Rursus dicatur: Si ea, quæ de Spiritu sancto cōmemorata sunt, potest aliqua creatura facere: & digne Spiritus sanctus dicetur

etur creatura. Si autem hæc Creaturæ
possibilia nunquam fuerunt, & inueni-
untur in Spiritu sancto, quæ tamen soli
competunt Deo, non debemus natura-
liter diuersum à patre filioq; dicere, quæ
in operum potentia diuersum nō possu-
mus inuenire. Ac sic ex unitate operis
unitas est cognoscēda uirtutis, nec quis-
quam dubitet Patrem & Filium & Spiri-
tum sanctum, personarum Trinitate ser-
uata, unum deum naturaliter dicere, qui
potuit uniuersa sola uoluntate condere,
qui cuncta potest uirtutis omnipotētia
gubernare, qui omnia potest immensita-
te diuinitatis implere. Hæc ut Dominus
dedit. Clemētissime Rex, malui tuę pie-
tati scribere, quàm omnimodis reticere,
ne silēdo, aut æstimarer superbus, aut de
fidei nostræ ueritate putarer ambiguus.
Cum ecclesiam Catholicam solam Chri-
stus columbam suam uoluerit appellari
dicens: Vnā est columba mea, una est di-
lecta mea. In quo columbæ nomine cha-
ritas & simplicitas designatur. Sola autē
ueram possidet charitatem, quæ Filium
Dei, quem diligit, non dicit in diuinitate

C c ; mino-

minorem, sed patri fatetur æqualem. So-
la uerò possidet ueritatem simplicitatis,
quæ unam, ueram, & simplicem credit
substantiam Trinitatis. Oramus autem
Deum, ut aures clementiæ tuæ uerbo ue-
ritatis placidas reddat, & pio cordi tuo
lumen sapientiæ spiritalis infundat, ut fi-
lium Dei Deum Dominū Iesum Chri-
stū sic honorifices, sicut honorificas, pa-
trem. Meretur enim hoc à te, ut eum qui
te fecit patre tuo meliorem, patri suo se-
cundum diuinā naturam fatearis æqua-
lem. Quæso gloriose rex, ut in te confide-
res largitatem diuini muneris, & potesta-
tem non minuas largitoris, ut qui tibi
temporale donauit regnum, donet etiā
sempiternū. Ipse enim dicit: Eos qui me
glorificant, glorificabo. Quod ipsa Tri-
nitas faciat, quæ unus & uerus est deus,
qui potest omnia facere, supra quàm pe-
timus aut intelligimus. Ex ipso enim &
per ipsum sunt omnia, ipsi gloria in sæcu-
la sæculorum. Amen.

FINIS.

BEATI

BEATI FVLGENTII
DE CONIVGALI DEBITO,
& uoto continentiae à coniugibus e-
misso, Epistola prima.

Pistolam tuam, sanctę soli-
citudinis indicem, ante ali-
quot menses accipiens, cū
persolvere cuperē sine dila-
tione responsum, sic sū re-
pentina corporis ægritudine correptus,
ut febrium uiolenta nimietas commea-
tum mihi uitæ præsentis auferret, nisi ue-
rus animarum corporumque medicus
qui sanat omnes languores nostros, &
redimit de interitu uitam nostram, ad re-
mouendum tantę infirmitatis flagellum
dignaretur medicinæ suæ largiri subsidi-
um, recepta quoque sospitate, non defuit
quidem rescribendi uoluntas, sed ad di-
rigendum obstitit hyemalis asperitas.
Nunc itaque, quia creator & modera-
tor temporum, temperiem dignatus est
donare uentorum, consultationi tuæ,
quod miseratione atque inspiratione

Cc 4

superni

superni largitoris accepi, redhiberi non
destiti. Dicis itaq; filiam nostram, coniu-
gem tuam, penè usq; ad extremum nu-
per ægrotasse periculum, & sicut plerum-
que contingit, accepta manus imposi-
tione, pœnitentiam secundum morem
(quem habet Christiana religio) pere-
gisse. Verum, quia postmodum diuinæ
bonitatis munere plenam accepit cor-
poris sospitatem, fragilitatem carnis al-
legans, ætatis insuper iuuenilis inconti-
nentiam confiteris. Et in hac ambiguita-
te cogitationis, qua carnem consideras,
maiestatemq; formidas, uelut nauta lo-
corum ignarus, & fluctibus uentisq; ia-
ctatus, dum periculorum incerta præca-
ues, nostra tibi responsione demonstra-
ri flagitas portum, ubi possis animæ ui-
tare naufragium. Tenor ergo interroga-
tionis tuæ duo quædam me compellit
non segniter considerata pensare, scilicet,
non solum quid in se cōiugalis am-
mixtionis qualitas habeat, sed etiā, quid
in unaquaq; re pollicitatio uouentis ex-
poscat: Igitur si per seipsam quis fidelitū
coniugum commixtionem, duce ratio-
ne

ne, consideret culpabilis usus nō in con-
iugali concubitu, sed in cōcumbentium
reperietur excessu. Neq; ex commixtio-
ne maris & foeminæ, sed ex immodera-
tione libidinis culpam trahit coitus con-
iugalis. In coniugibus ergo excessus iu-
re reprehenditur, nuptialis tamen digni-
tas collati sibi diuinitus honoris mune-
re non priuatur. Ideo clamat apostolicæ
prædicationis autoritas: Honorabile
connubium in omnibus, & thorus im-
maculatus. Corinthios quoq; super ma-
trimoniū honestate seruanda Paulus in-
formans, cum præmisisset, bonum homi-
ni mulierem non tangere, quorundam
infirmitatem uidens, atq; Apostolica sa-
tagens charitate, tanquam parietī incli-
nato, & maceriæ impulsæ, non neglexit
Doctor egregius consolationis destinā,
Christo in se loquente, supponere. De-
niq; subsequenter adiungit: Propter for-
nicationis autem unusquisq; suam ux-
orem habeat, & unaquæq; suum uirū ha-
beat. Vxorī uir debitum reddat, simili-
ter autem uxor uiro. Apostolicæ itaq; le-
ctionis tenor ostendit, uxorem uiro, &

Hcb. 13. A.

Cc s uiuum

uirum uxori quadam debiti communi-
one misceri. Quod proculdubio non ap-
pellaret Apostolus debitum, nisi legiti-
mum sciret esse reddendum, nec iuberet
reddendum mutux consensionis officii-
um, si esset iniqua repositis exactio. Vt
que adeo nanque nuptias operi diuino
applicare nō ambigit gentium Doctor,
ut & mulieris in corpore uiri, & in uxo-
ris corpore uiri potestatem æquali prorsus
iure confirmet dicens: Mulier sui cor-
poris potestatem non habeat, sed uir, Si-
militer autem & uir sui corporis potesta-
tem non habeat, sed mulier. Alio autem
loco idem dicit: Quia non est potestas ni-
si à Deo. Huius igitur potestatis incul-
pabilis est usus, officio gignendi diuini-
tus attributus, si iustitię terminum trans-
gredi libidinosus non permittatur ex-
cessus. Iustitia uerò utendi coniugij hæc
est, ut non explendæ libidinis, sed substi-
tuendæ pſolis obtentu sibi coniuges
congruo tempore misceantur. In illis
nanque bonis quæ fecit Deus, inueni-
tur casta copulatio uxoris & uiri, in qui-
bus Dei operibus libido non potest in-
ue

ueniri: nec aliquando iustitiæ congruit, quæ non hominibus ex dono conditionis, sed peccatoribus ex uitio primæ pręuaricationis accessit, Sed quia sine illa in corpore mortis huius proles humana non feritur, non eam affectant coniugia casta, sed tolerant, eicq; imponit nuptialis honestas modum, sine qua non potest in carne peccati naturalis explere fœcunditatis officium. Sic ergo quæri debet ex nuptiis fructus, ut cohibendus sit lubricę uoluptatis excessus. Quocirca, si coniugalís usus eatenus temperetur, ut non æstuantí libidini animus seruiat, sed prouentum nascituræ prolis attendat, & cum nata fuerit, diluendam celerius spiritali generatione non negligat, non deputatur fidelibus coniugibus ad peccatum, carnis indulta commixtio, quia & coniugalís seruat confœderatio castitatem, & uerecundia custodit modesta temperiem, & Deo dicandam coniugalís exhibet fœcunditas prolem, ut & redemptoris ope homo iam natus reformetur baptismatis Sacramento, cuius opere prius formatur in utero: &
illum

& illum habeat humana natura beneficio secundę natiuitatis patrem, quem in prima natiuitate suę conditionis agnoscit authorem. Coniugatus ergo si fornicetur, damnabiliter peccat: si uerò thori fidem non deserat, sed in uxore sua naturali duntaxat usu aliquantulū intemperatus excedat, non solum scilicet generationem querens, sed aliquando libidini carnis obediens, hoc equidem sine culpa non facit: talis autem culpa citius bene operāti atq; oranti remittitur, quia ipsi coniugi seruat maritalis charitas fides, in qua non potest maritalis infirmitas custodire temperiem: & si nuptialis in uxore modestia non tenetur, a nuptiali tamen fide nulla immoderatione disceditur. Retenta ergo thori fides maculam diluit, quàm contrahit infirmitas carnis, si mulieri non misceatur alteri, quisquis non pro sola generatione, sed etiam propter fragilitatē carnis suę miscetur uxori. Quia & si præfixum concumbendī modum transit, tamen coniugalem terminum nō excedit. Et licet cōtrahat carnalis infirmitas culpam, impe-
trat

trat tamen nuptialis integritas ueniam. Accipit ergo talis indulgentiam, non pro eo quod ab una debitum coniugale plus quam oporteat exigit, sed quia una legitima accepta cōtentus, alteram non requirit. Si tamen non desunt misericordiæ opera, quæ tantum ualent in religione Christiana, ut non solum qui coniugijs utuntur, aut qui continentes sunt, sed etiam uirgines ad premium uirginitatis peruenire non possint, si opera misericordiæ charitatisq; neglexerint. Si uero quis intentus operibus bonis, tantam seruauerit in uxore temperiem, ut filiorum procreandorum causa tantummodo misceatur uxori, multa laude talis est proculdubio dignus, si quis hoc nostris potest implere temporibus. Fornicatio tamen nunquam potest esse sine graui crimine, in qua licet nō dubitemus damnabiliter peccare hominem ab uxore disiunctum, damnabilius tamen fornicari existimo coniugatum. Vtrunq; autem scriptura sancta iudicandum, & regno Dei pronunciat alienum. Scriptum namque est in epistola ad Hebræos: Quia for-

Gal. 5. C.

2. Cor. 12.

“
“
“
“

fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et in Epistola, quam ad Corinthios scripsit Apostolus, dicitur: Nolite errare: neque fornicarij, neque idolis seruietes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Rursus inter opera carnis idem Apostolus Paulus fornicationem immunditiam, luxuriamque dinumerat: in quorum conclusione dicit: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequuntur. Præmonet etiam ne lugeat multos ex his qui ante peccauerunt, ut non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia quam gesserunt. Igitur quia de qualitate coniugij, quod Dominus donauit, diximus, illud est consequenter tota sollicitudine pertractandum, quidnam uestræ uoluntatis præfixerit (si qua nunc potuit esse) deuotio. Neque enim quia rebus à Deo concessis usus hominibus nō interdicitur, ideo debet homo quod uouerit Deo non reddere. Cū scriptum sit:

fit: Reddam tibi uota mea, quæ distinxerunt labia mea. Et ne quisquam sibi uellet excusationem tribulationis ad frustrandæ licentiam promissionis assumere, nec se putaret uoti reum, si se dixisset aliquid uouendum non uoluntate sed tribulatione compulsus, docens beatus David omnia esse Deo reddenda, quæ fuerint legitime duntaxat etiam in tribulatione promissa, cum dixisset deo: Reddam tibi uota mea, quæ distinxerunt labia mea: continuo subdidit Et loquutum est os meum in tribulatione mea. Nam & in Deuteronomio scriptum est: Si autem uoueris uotum domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, quia exquirens exquiret Dominus Deus à te, & erit in te peccatum. Si autem nolueris uouere, non erit in te peccatum. Quæ exeunt per labia tua custodies, & facies quemadmodum uoueris Deo tuo uotum, quod loquutus es ore tuo. Dicit & Salomon: Statim ut uoueris uotum Domino, non tardabis reddere illud. Tu itaque quæ uoueris redde. Bonum est non uouere, quàm uouisse & nō soluere. Proinde

inde licitarū rerum usus licitè cum temperantia geritur, donec rei licitæ renunciatio non mouetur, & quamdiu non tenetur ex utriusq; id est, mariti uxorisq; consensu, perpetua continentie promissio, non est illicita cōiugalis ammixtio. Scriptum est enim: Si duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit uirgo, nō peccauit. Veruntamen non peccet uirgo quæ nubet, inuenitur tamen aliqua uirgo peccare si nupserit. Non enim peccat uirgo nubens, si uirginitatem De priusquam nuberet in corde non uouit. Cæterum si, quemadmodum dixit Apostolus, statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autē habens suæ uoluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare uirginitatem suā, grauius postmodū peccat, si post dicatam uirginitatem Deo, uoluerit humano seruire connubio. Nā & uiduas quasdam beatus Paulus uinculo pronunciat damnationis obstrictas, quia scilicet post continentie professionem, nubendi receptam non abijciunt uolūtatem. De quibus euitandis Timotheum sic instruit.

Adule-

Adulescentiores autem uiduas deuota, 1. Tim 5. B.
 cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo
 nubere uolunt, habētes damnationem,
 quia primam fidem irritam fecerunt.
 Adimit igitur concumbendi licentiam
 continentia promissio, nec sola talibus
 fornicatio interdicitur, sed etiam marita
 lis ammixtio prohibetur, & præuarica
 tricem uoluntatem tenet culpabilis ne
 xus, etiā si nullus in opere consequa
 tur effectus. Neq̃ enim frustra scriptum
 est: Quia concupiscentia cum concepe
 rit, parit peccatum. Quocirca nō solum
 à uirginibus integritas, uerum etiam à ui
 duis atq̃ coniugibus debet Deo dicata
 continentia cum timore & tremore ser
 uari. Quia priusquam sit aliquis uoti re
 us, non condemnatur, siue uirgo licite
 nubat, siue maritus & uxor cōiugale si
 bi debitū reddant: Postquā uerò quis
 que meliora consectans, professione se
 ipsum continentia siue integritatis ob
 strinxerit, grauissimē delinqt, si sibi de
 inceps licere putat, quod ante licitum
 fuerat In talibus quippe rebus, quod uo
 uens deo sibi adimit uoluntas, nulla de.

Dd

inceps

inceps impune permittit usurpare necessitas, ne ctemerator uoti excusatione iustā suę præuaricationis inueniet, quem nemo compulit ut uoueret. Est planē aliquid discernendum, inter uotum uirginis aut uiduę, & inter uotum eorum qui tenentur uinculo coniugali. Nec enim tanta est uouendi licentia uel libertas uiro siue mulieri, potestatem sui corporis non habenti, quanta est uiduę cui libet aut uirginī. Cōiugato enim uel cōiugatę corporalis cōtinentiæ uouendę facultas plena nō suppetit, cuius corpus non in sua, sed in coniugis potestate cōsistit, secundum illud Apostoli dictum, quod supra posuimus: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter autem & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Non itaq; finitur absq; coniugis uoluntate continentiam assumere, cuius corpus non est in propria potestate. Hoc enim quisque rectā & firma deuotiōe solus promittit, quod sui tantum iuris esse cognouerit. Tale est enim, ut uelit quisque corporis sui, quod est in coniugis potestate, continē-

mentiam profiteri, quale, si quis de alterius substantia aut eleemosynam facere, aut sacrificium conetur offerre. Deus autem noster (sicut ipse testatur) diligit iustitiam, & odio habet rapinam in holocausto. Illa itaq; inter coniuges est continentiae certa promissio, quae fuerit utriusque consensione firmata. Quam cum uir & mulier sibi consentientes concordi uoluntate, tanquam sacrificium in odorem suauitatis, super altare fidei deo uero ac summo in templo sui cordis obtulerint, nec mulier ulterius in uiri nec uir in mulieris corpore, adrepscendum debitum coniugale potest habere legitimam potestatem. Sicut enim, priusquam Deo simul uouerent, reprehensibilis fuit unius oblatio, quia legitimi consortis deerat assensus: ita cum pari obtulerit uterque consensu, quod est inseparabiliter utriusque commune, non erit impunitus, si quis munus, Deo uoluntaria deuotione oblatum, illicito crediderit opere temerandum. Quod si forte quis non toto animo uouisse causebitur, eo magis danabilis erit, quod non sim

D d plex

plex ad Deū, sed fictus accessit. Scriptū est autem: Quia spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictū, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Alio quoque loco ficta sancta scriptura sic increpat: Ve duplici corde, & labijs sceleratis, & manibus malefaciētibz, & peccatori ingredienti terram duabus uijs. Quàm sit aut malū, quamq̃ sollicitè effugiendum, si quis de hoc quod deo uouerit, aut retinere aut repetere aliquid, mortifera præuaricatione pertentet, Exemplo sunt Ananias & Saphira, q̃s de precio agri quādam patrem infideliter subtrahentes, non solum uox Apostolica, tanquam diuini iuris peruasores increpauit, sed etiā seueritas iustitiæ cœlestis occidit. Beatus deniq̃ Petrus nō solum fraudis uitio memoratū Ananiam dixit obnoxium, quin etiam, cor eius à Sathana pronunciauit impletum, dicens: Anania, cur impleuit sathanas cor tuum, mē. tiri te spiritui sancto, ut fraudares de precio agri? Nōne manens tibi manebat, & uendatū in tua erat potestate? Qui utiq̃ fecisti hoc, non hominibz. mentitus es,

es, sed Deo. Si quis igitur rem domino iam deuotam, carnali uictus illecebra, crediderit denuo repositendam, non est legitimus rei suæ possessor, sed diuini iuris pronuntiatur inuasor. Nec immerito continentia iam deuotæ uiolator immundus audit, quod auarus pecuniæ fraudator audiuit. Proinde cuncta quæ superius disputata sunt, consciëntia uobis testimonium perhibente, perpendite. Et si quidem continentiam pari uouistis assensu, tenorem uestræ dilectionis cum Dei timore seruate. Et si quando carnis infirmitas mentem pulsat, animus ad auxilium diuinæ miserationis accurrat, ne cedat libidini, sed Deum tota humilitate fidelis exoret, & carnali desiderio militanti aduersus animam non consentiat, sed repugnet. Si uero continentiam unus uestrum sine alterius uouit assensu, temerarie se uouisse cognoscat, & debitum coniugii casta sinceritate redhibeat. Veruntamen, ut omnia uestra honesta fiant, in redditione coniugalis debiti, sic infirmitatem carnis usus excipiat coniugalis, ut non caro libidini seruiat, sed animi uirtus adiu-

D d 3 ca

ta diuinitus, carnalis concupiscentiæ freno restringat. Negocium namque substituendæ prolis ita debet à coniugibus peragi, ut subseruiente uerecundia, dum se ad opus fœcunditatis animus fidelis inclinatur, modestiam simul naturalis honestatis Deo adiuuante custodiat. Præcipue autem obseruandum est fidelibus coniugibus, ut illa fugiant opera, quæ diuina seueritas & facienda prohibet, & facta condemnat. Hæc enim nec Apostolica doctrina fidelibus insinuare cessauit, ut ad custodiendam uitæ bonæ regulam prudenter instrueret salubriterque terret: Magnum itaque bonum est, mulierem non tangere, quod debet omnis fidelis principaliter obseruare. Propter fornicationes tamen quisquis siue coniugatus, siue à coniugio liber, si continentiam Deo non uouit, & seipsum ad implendam continentiam cernit inualidum quamuis ubi plena fuerit continendi uoluntas, & ab oratione atque operibus bonis non destiterit uera cordis humilitas. Ille qui dixit: Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur

tur uobis: quia ueritas est, & mentiri nō
poteſt, & bene petenti det, & quærenti
ad inuentiones ſuas præparet, & bene
pulfanti ipſe aperiat. ut ad penetralia ui-
tæ melioris introeat. Tamē ſiquis adhuc
plus eſt de ſua infirmitate ſollicitus, quā
de Domini uirtute ſecurus, ſi continen-
tiam non nouit carnis, contineat ab ini-
quitate, & ſicut decet utatur uxore, ma-
litiā atq; auaritiā fugiat, & non con-
demnatur, ſi coniugi debitum reddat.
Non ſit ebrioſus, non inuidus, non con-
tentioſus, non fictus, non malignus, nō
litigioſus, non ſuperbus, non rapax, non
auarus. Quantum ad ipſum attinet, pa-
cem habere cum omnibus quærat, per-
niciem non teneat, nulli detrahat, cum
amicis fidem teneat, inimicis nunquā
perfidus aut periurus exiſtat, aliena non
rapiat, æquitati pecuniam non præpo-
nat, ſit in negocijs iuſtus, in operibus pi-
us, mitis ad tolerandas, tardus ad retri-
buendas iniurias, in fide ſtabilis, ama-
tor caſtitalis & pacis. Attendat Salua-
toris noſtri dictum, quo nobis & quid
faciamus præcipit, & quid accipiamus

Dd 4 oſten-

ostendit, Ait enim: Dimittite & dimitte-
tur uobis, date & dabitur uobis. Sit ergo
quantum potest in eleemosynis largus
& hilaris, & ad dimittendum peccanti-
bus facilis ac suavis, nec tamen se putet
ita peccantibus tribuere ueniam, ut dis-
ciplinam suæ domus existimet negligē-
tiam, sed uigoris retinens clementiæque
temperiem, seruet in correptione mode-
stiam, & in remissione censuram. Argu-
at, moneat, terreat, increpet, consoletur,
oblectet. Nec tantum faciat in subditis
peccantibus, quantum impetus furoris
impellit, sed quantum modus consulta-
tionis exposcit. Et si uerberandus est pro
peccato famulus, non ulciscendi libido
præualeat, sed æquitas Christiana poti-
us illi clementer consulat quem flagel-
lat: ac sic & quando iustitia persequitur
culpam, non desit misericordia, quæ mo-
deste nouit tenuare uindictam. Nutrian-
tur filij secundum Apostoli præceptum,
in disciplina & correptione domini, nec
permittantur impudicæ aut luxuriose ui-
uere, cum non lasciuiæ, sed castitati ac tē-
perantiæ proles debeat Christiana serui-
re.

re. Neq̃ enim & de malis operibus filiorum non erit in illa terribili examinatione parentum negligentia iudicanda: cū & in hoc seculo propterea Heli sacerdos à domino reprobatus fuerit & abiectus non quia filijs in iniquitate cōsensit, sed quia peccantes mansueto quamuis sermone monuerit, prohibere tamen competentī seueritate cessauit. Magis autem parentes, qui uere diligūt filijs, bene operando eis cōsulant, quā diuicias colligendo: dum filijs tenaciter substantia colligitur, oportūitas boni operis omitatur. Præ omnibus autem fideles meminerint coniugati, semper orationibus atque eleemosynis insiltēdum, nec uelint iugiter in ipsa carnis infirmitate iacere, sed festinent gradum uitæ potioris ascendere. Et ut ad uirtutem continentię perueniat animus, magis magisq̃ carnalis concupiscentię comprimatur excessus. Ut dum Deo adiuuante illum superaue rint gradum, in quo coniugalis infirmitas ueniam postulat, celsiorē possint laudabiliter obtinere, in quo continentię uirtus palmā uitæ melioris expectat.

D d 5

BEATI

BEATI FVLGENTII
AD GALLAM DE CONSO-
latione super morte mariti, & de sta-
tu uiduarum, Epistola se-
cunda.

Ominæ uere illustri, & in
Christi timore uenerabili,
filix Gallæ, seruorum Chri-
sti famulus. Ante mentes a-
liquot Diaconi mei, ex ur-
be meantis, certa narratione comperi,
non solum tui coniugis obitum, tierum
etiam sanctum propositi tui tramitem,
in quo iam ambulas, illo deducente, qui
est uia, ueritas & uita, qui fidelibus suis
nouit per momentaneam tristitiam do-
num sempiternæ largiri lætitiæ, & quos
uult salubriter de terrenis ad cœlestia pa-
ternæ benignitatis dispensatione trans-
ferre. Neque enim frustra Dominus
(cuius incomprehensibilia iudicia, &
inuestigabiles uias Apostolus prædicat
Paulus) coniugem tuam religione syn-
cere fidelem, corde humilem, moribus
mitem,

mitem, operibus misericordem, con-
uersatione penitus innocentem, ætate
iuuenem, de peregrinatione huius uitæ
ad æternam cœlestis patriæ celeriter trā-
stulit mansionem: nisi ut & illi gaudia
æterna conferret, & tibi facultatem me-
lius uiuendi concederet. Illi donauit
ut corpore spoliatus, sit cum Christo si-
ne fine uiicturus: tibi donauit, ut quæ
sunt Domini ageres, & secundum Apo-
stoli sermonem, sis sancta & corpore &
spiritu. Proinde, sine dubitatione cre-
de, quod diuinitus dicitur: & cum dile-
ctione spera, quod promittitur, ut pos-
sis benefacere quod iubetur. Primo i-
gitur de mariti morte per Apostolum
Paulum, quid debes fideliter tenere, co-
gnosce. Ait enim: Nolumus autem uos
ignorare fratres de dormientibus, ut
non contristemini, sicut & cæteri qui
spem non habent. Si enim credimus,
quod Iesus mortuus est, & resurrexit, i-
ta & Deus eos qui dormierunt per Ie-
sum adducet cum eo. Si ergo ueræ fidei
tenaces sumus, si de sermonibus Dei ni-
hil ambigimus, si ad futurā uitam spe cer-
tissimi-

tiſſima tendimus, ſi digne Deum proxi-
 mumq; diligimus, ſi non ab hominibus
 inanem, ſed à Deo ueram gloriam Chri-
 ſtiani nominis expectamus, non debe-
 mus utique de fidelibus mortuis & (ut
 proprie dicam) de dormientibus noſtris
 aliquã (ſicut infideles) habere triſtitiam.
 Salubris etenim noxiæq; triſtitia debet
 in noſtro corde manere diſcretio, qua fit
 ut nec de amiſſione ſolatij temporalis
 concidat animus æternis rebus deditus,
 & de his ſalubrem triſtitiã ſumat, in qui-
 bus ſe aut minus aliquit aut ſecus quã
 oportuit feciſſe cõſiderat. Propter quod
 Paulus utranq; triſtitiam non minus o-
 pere docet, quã retributionem diſcre-
 tam. Deniq; in una ſalutis prouentum,
 in altera mortis poſitum demonſtrat ex-
 itium, dicens: Quæ enim ſecundum De-
 um eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem
 ſtabilem operatur, ſæculi autem triſtitia
 mortem operatur. Ne igitur ultra fidei
 Chriſtianæ modum indiſcretam teneas
 de mariti morte triſtitiam, nec amiſſum
 exiſtumes ſed promiſſum, nec ipſius iu-
 uentutẽ putes immature præciſam, quã
 inter-

2. Cor. 7. C.

interminabili uides eternitate firmatam
Fideli quippe animę dicitur: Renouabi-
tur sicut aquilę iuuentus tua. Absit autē Psa. 192. A.
ut infidelium consentientes errorib. x-
stimemus aut dicamus, quia illum iuue-
nem Christianum abstulit atra dies, & fu-
nere merisit acerbo. Illos namq; atra dies
aufert, qui secundum Ioannis Apostoli
dictū, in tenebris sunt, & in tenebris am-
bulant, & nesciunt ubi ambulant, quia te-
nebrę obcæcauerunt oculos eorum. Il-
los abstulit atra dies, quos ipsa lux uera
uehementer obiurgans: Hoc est autem,
inquit, iudicium, quia lux in mūdum uē-
nit, & dilexerunt homines magis tene-
bras quā lucem, erant enim eorum ma-
la opera. Tales sunt qui uiuunt, ut cum
audierint uocem filij Dei, non ad uitam
sed ad iudicium suscitentur, dicente do-
mino: Quia ueniet hora, quando om-
nes qui in monumētis sunt, audient uo-
cem eius, & procedent qui bona fece-
runt in resurrectionem uitę, qui mala e-
gerūt in resurrectionem iudicij. Et quia
his nec breuis uita potest prodesse nec
longa consequenter de talibus in libro
Sapien-

3ap. 7. D.

Sapientia dicitur: Et si quidem longa uita erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die magnitudinis alloquutionem. Quae est autem dies magnitudinis, nisi dies in qua non iudicandus sed iudicaturus ueniet Dominus. Nunc enim cum uenit ut pro nobis iudicaretur, non fuit dies magnitudinis sed minorationis, in qua minoratus est paulo minus ab angelis: tunc autem erit dies magnitudinis, quando secundum Ioannis attestationem, omnes mali abscōdicupient in cauernis montium, dicentes montibus & petris: Cadite super nos & abscondite nos à conspectu patris sedētis super thronum, & ab ira agni, quoniam uenit dies magnus irae illorum. Et quis poterit stare? In hac die magnitudinis, mali non habebunt alloquutionem sed increpationem. Non enim audient

Matth. 25. D.

Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est à constitutione mundi: sed dicetur eis: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est

est diabolo & angelis eius. Tales igitur, quantumlibet longæui moriantur, acerbo funere demerguntur, & quamvis ætas eorum matura uideatur in corpore, mortifera tamen mundi dilectio immaturæ mentis acerbicatem retentat in corde. Christianus autem qui in timore Dei uixerit, quacunque fuerit defunctus ætate corporis, non acerbo funere mergitur, sed placita Deo subnixus maturitate transfertur. Legimus namque in eodem Sapientiæ libro: Quia senectus honorabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, & ætas senectutis uita immaculata, quæ placita Deo facta dilecta est. Denique in subsequentibus bene uiuentem quendam Deoque placitum, ob hoc raptum celeriter dicit, ut nullam mutationem perferret malitiæ sæcularis, nec anima eius aliqua fuisset fictione decepta. Sic ergo dicitur. Raptus est, ne malitia mutaret illius intellectum, aut ne fictio deciperet animam illius. Falcinatio autem nugacitatis obscurat bona, & instatia concupiscen-

cupiscentiæ transuertit sensum sine malitia, consummatus autem in breui repleuit tempora longa. Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit de media, iniquitate illū educere. His nempe uerbis, sancta scriptura nos docet in hoc sæculo Christianis fidelibus nō uitam longam prodesse, sed bonam. Et ad cognoscendum, quantum possibile est, cuiuslibet defuncti meritum, non quantum uixerit, sed qualiter quisque uixerit intuendum. Sicut enim uita mala, quanto magis fuerit temporaliter prolongata, tanto magis delinquentib. multiplicat poenam: sic in uita bona, quamuis hic breui tempore terminata, magnā sempiternamque conquirat bene uiuentibus gloriam. Vita igitur mala immaturos acerbosque senes demergit in Tartarum: uita uero bona defunctos iuuenes maturos perducit ad regnum. Non ergo sis tristis quod te ille præcesserit diebus paucis, sed esto sollicita, & sic uiam mortalis huius uitæ perage, ut ad æternam uitam ualeas peruenire. Proinde Apostolici te oportet indefinanter meminisse

minisse sermonis, quo ait: Mulier innupta & uirgo sollicita est quæ sunt domini, ut sit sancta & corpore & spiritu. Innuptam hic uiduam dicit, non quia omnino non nupserit, sed quia uiro mortuo soluta fuerit uinculo nuptiali. De qua alio loco dicit: Si autem mortuus fuerit uir eius, soluta est à lege uiri. Hanc ergo sanctam iubet esse & corpore & spiritu. Quid autem aliud est, corpore & spiritu sanctam esse, nisi quod sanctum est, & in opere & in cogitatione seruare? Etenim quæ mundi sunt, illa cogitare permittitur, quæ corporali uincta connubio detinetur, eodem Apostolo dicente: Quæ Rom. 7. A. autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uiro. Illic est ergo mundanæ cogitationis subeunda necessitas ubi mortalis caro morituro carnaliter nubet. Et quia illos ipsa carnis necessitas durioribus uinculis tenet innexos, propter hoc de illis Apostolus dicit: Tribulationem autem carnis habebunt huiusmodi. Mulier ergo, innupta, id est, uidua, cui præcipitur ut sit sancta & corpore & spiritu, sicut corpore desit marito

Ee ser,

seruire, sic non debet corde carnalia cogitare. Sæcta quidem sunt Christianorum coniugia, quia & coniugalis ibi castitas custoditur in corpore, & puritas fidei seruatur in corde. Nam & Apostolica dicit autoritas: Honorabile connubium in omnib. & thorus immaculatus. Non est ergo connubium ex colluione peccati, sed institutione Dei, & in eo quod sibi coniuges inuicem carnis debitum reddunt, in quantum id modeste faciunt Christi præcepta custodiunt, quia nullatenus à coniugali charitate & castitate discedunt. Execratur autem adulterios concubitus castitas coniugalis, & honestatis uerecundiæ tenax, ab una uirgine, & ab uno una expetit, quod uterque se uni tantum legitime debere cognoscit. Illic equidem carnis debitum redditur uiro, coniugalis autem castitas magis debetur Christo quàm uiro: quia & corpus tunc uere castum est, quod fornicatione carnali non polluitur, quando spiritalis integritas Christi timore ac dilectione seruatur. Attamē à muliere nupta

pta mulier innupta & uirgo non parua
gradus dignitate discernitur, quādo qui
dem nupta cogitationibus mūdānis te-
netur obstricta, mulier autē innupta &
uirgo carnalibus tribulationib. non su-
biicitur, quia carnalis matrimoniū uincu-
lo non tenetur. Vbi certior est corpora-
lis atque spiritalis continentiae libertas;
quia nulla est ex coniugali seruitute ne-
cessitas. Vtrunq; igitur donum Dei est,
& coniugalis pudicitia, & cōtinentia ui-
dualis. Vnusquisq; enim propriū habet
donum ex Deo, & illud quidem, quan-
tum in se est, laudabile, quia bonum:
hoc autem laudabilius, quia melius. Cō-
iugali nanq; seruitute turpitudine uinci-
tur fornicationis, uiduali uerò libertate
crescit dignitas castitatis. Illic fides con-
sulit infirmitati, ne cadat in uitium: hic
se fidelis animus ad uirtutis extendit au-
gmentum. De coniugatis enim dicitur:
Propter fornicatiōes autem unusquisq;
suā uxorem habeat, & unaquæq; suum
uirū habeat. De uidua uerò dicitur; Bea-
tior autem erit, si sic permanserit. Beata
Ee ; ergo

ergo quæ illicitum concubitum turpitudinis horrore non appetit, sed beator quæ licitum maiore puritatis amore cōtemnit. Beata quæ alligata uiro sic uiuit, ut soli uiro carnis suæ debitum reddat: sed beator, quæ soluta sic permanet innupta, ne debeat. Proinde in eo quòd ex coniugata facta es uidua, donum dei auctum tibi magis existima, non ablatū. Neq; enim te deseruit, qui tibi sequendā uiam uitæ melioris ostendit. Gradibus te uoluit Dominus ad meliora conscendere, ut primitus coniugata cum uno uiro fideliter uiueres, quo postmodum sine difficultate absq; uiro uidua permaneres. Ad hoc igitur animum tuum diuina gratia coniugali castitate nutriuit, ut quæ didiceras, illo uno uiuente, alterum non quærere, disceres ab omni uiro uidua continere. Noli ergo negligere gratiam quæ in te est. Et tu enim nosti, quāto melius sit iugiter à concubitu continere, quàm uel pro coniugali necessitate concumbere. Maritus qui tibi datus fuerat ad tempus, discessit in tempore, datus enim tibi fuerat non ad patrię beatitudi-

titudinem, sed ad itineris consolationē.
 Alia quippe sunt Dei dona, quæ Deus
 ita suis largitur fidelibus in præsentem tem-
 pore, ut eorum usus in hac tantum uita
 necessarius habeatur, quo futuræ uitæ
 meritum comparetur, sicut est creduli-
 tas, rectam uitam tenens, & operatio ius-
 titiam misericordiamq; custodiens, ut
 fides recta non deferatur charitatis auxi-
 lio, quæ in operatione cognoscitur, pro-
 pter quod Apostolus eam fidem probat
 quæ per dilectionem operatur. Recta i-
 gitur fides & misericors operatio post Gal. 5. 6.
 hanc uitam desinent, cum per speciem ui-
 debitur, quod nunc cum creditur nō ui-
 detur. Neq; inter beatos erit aliquis mi-
 ser, cui misericordia prærogetur. Hæc au-
 tem duo, id est, fides & operatio, ita post
 huius uitæ finem non sunt necessaria, ut
 ante finem non sint ullatenus deserenda.
 Quisquis enim ante finem uitæ præ-
 sentis à fide recta siue bona operatione
 discesserit, etiam si in his antea strenue
 uigilanterq; cucurrerit, pro eo quod ab
 itinere recto desistit, perdit meritum to-
 tius itineris quod cucurrit. Itē sunt alia,
 Ec 3 quæ

quæ sic hominibus in hoc tempore pietas diuina largitur, ut non solum in hac uita cum hominibus debeant continua, uerumetiam crescant in retributione diuina: sicut est peccatorum mundatio, ueritatis agnitio, Dei proximiq; dilectio. Hæc enim si quis in hoc tempore perseueranter in se custodierit, & diuino munere proficiendo augere curauerit inchoata in futuro habebit æterna secum perfectione mansura. Tunc enim perfecta mundatio perfectam cognitionem ueritatis accipiet, & perfecta cognitio nihil in nobis perfectæ charitatis deesse permittet. Alia uerò sunt, quæ sic à Deo temporaliter donantur, ut temporaliter auferantur, sicut est copulatio coniugum, procreatio filiorum, abundantia diuitiarum, incolumitas corporum, & si qua similia, quæ per se nec miseros homines possunt facere, nec beatos. Ideo hæc & bonis & malis à Domino dantur, & nonnunquam bonis malisque diuinitus auferuntur. Beatus fuit Iob, cum in diuitijs iuste uiueret: sed beatior, cum in paupertate iustior extitisset. Beatus fuit cum decem circunda-

retur

retur filijs: sed beatior, cum una cuncto-
rum simul orbitate percussus, in Dei di-
lectione permansit immobilis. Beatus
etiam fuit in corporis sospitate: sed bea-
tior est factus in uulnere. Beatior etiam
in aceruo squalorib. pleno, quàm in pa-
latio marmoribus adornato. Attende e-
tiam duos, unum in diuitijs & sanitate
miserum, alterum in ægestate & uulne-
nere multum beatum. Diues ille qui in-
duebatur purpura & bysso, & epulaba-
tur quotidie splendide, quàm inanis fu-
it in illis epulis, quàm pauper in multitu-
dine diuitiarum, quàm nudus in pulchri-
tudine uestium, quàm infirmus in sani-
tate corporis, quàm famelicus in saturi-
tate uētris, quàm miser in gaudijs, quàm
delolatus inter amicorum colloquia,
quàm deiectus inter obsequia seruulo-
rum. Attende quoq; Lazarū in pauper-
tate diuitē, in miseria beatum, in infortu-
nitate fœlicem, in uulnerib. sanū, & qui-
dem sine domo, sed non sine domino: si-
ne ueste, sed nō sine fide. sine bona uale-
tudine corporis, sed nō sine robore chari-
tatis: sine cibo, sed nō sine Christo: canib.

Ec 4

expositum,

positum, sed locium angelorum, qui nō accipiebat de micis quæ cadebant de mensa diuitis, sed cœlestē panem uisceribus ructabat internis. Hæc sunt igitur quæ nonnunquam bene habentur, nonnunquam male: nonnunquam bene cōtemnuntur, nonnunquam male. Bene quippe habentur, cum in eorum usu timor Dei seruetur. Bene autem contemnuntur, cum in eorū contemptu à summo Deo gloria, non ab hominibus queritur. Tales sunt etiam nuptiæ, quæ & bene suscipi possunt, & bene contemni. Quàm bene nuptiarum opus in castitate cōiugali Susanna seruauit: quàm melius in continentia uiduali Iudith atque Anna contempsit: quàm optime in integritate uirginali Maria instituit: Non est igitur inter præcipua Dei dona coniugium æstimandum, licet non negetur donum esse diuinum. Nec est dicendum, beatitudinis munus, quod cum bono possit proposito teneri, potest etiam proposito meliore cōtemni. Nam si hoc inter præcipua Dei dona æstimari oporteret, non ore Saluatoris nostri laudarentur

tur, qui seipso castrauerunt propter regnum coelorum, nec pro se patrem, matrem, fratres, sorores, uxore, filios, agros, relinqui Saluator ipse cum centupla retributionis & uitae aeternae promissione iussisset, dicens: Omnis qui reliquerit domum uel fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam aeternam possidebit. Hoc autem dices, Christus non diuortium fieri iussit, sed iuxta discretionem, quamuis Dei munera, tamen temporalia aeternis, caduca permanentibus, parua magnis a suis fidelibus postponenda monstrauit. Non damnat bona, sed meliora plus laudat. Illa non odit, sed ista plus diligit. Illorum enim siue adeptio siue amissio, non est retributio fidei, sed probatio. Fides autem nostra non temporalibus, sed aeternis esse debet intenta. Propter quod Vas electionis ad tollerantiam nos praesentis tribulationis exhortans, praecipit, ut a contemplatione temporalium rerum cordis nostri penitus auertamus obtutum: dicens: Id enim quod

Ec 5 in

in presenti est momentaneū & leue tribulationis nostræ, supra modū in sublimitate æternū gloriæ pōdus operatur in nobis, nō contemplantib. nobis quę uidentur sed quę nō uident. Quę enim uidentur temporalia sunt, quę aut non uidentur, æterna sunt. Ambula igitur sicut scriptum est, de uirtute in uirtutem, & animus tuus ab intētionē temporalium ad contemplationem transeat æternorum, transiensq; à uirtute coniugalis pudicitiae ad potiozem uirtutem continentiae uidualis, non minore continentia cordis prædicata debes esse quàm corporis, & post obitum temporalis mariti, omnes in corde tuo reliquiae debent mundanae cogitationis extinguī. Cur enim uidua Christiana gerat animum uinculo cuiusquam mundanae cogitationis innexum, quæ mortuo uiro mundum debet aestimare commortuum? Causa igitur mundanae cogitationis desistente, debet ipsa quoque cogitatio mundana cessare. Et sicut antea corporaliter ornabaris uiro, qui delectaretur specie corporis, ita nunc spiritaliter ornan-

da

daes Christo, qui solam in te quærit pulchritudinem mentis. Attende quid beatus Petrus etiam coniugatis mulieribus mandet, quibus exterioris habitus interdicit ornatum, hæc loquens: Mulieres subditæ sint uiris suis, ut si qui non credunt uerbo Dei, per uxorum suarum conuersationem sine uerbo lucrificentur, considerantes uestram in timore castam conuersationem, qua insit non extrinsecus capillorum implicatio, aut auri circumpositio, aut in habitu uestimentorum ornatus, sed ille absconditus cordis homo incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est ante Deum locuples. Hoc præceptum beatus Apostolus sanctarum mulierum firmavit exemplo, dicens: Sic enim & aliquando mulieres sanctæ, quæ sperabant in Deum, ornabant se, subiectæ uiris suis. Si ergo sanctæ mulieres etiam coniugatæ, non sunt monilibus commendæ, sed moribus, & eo magis humilitate debent ornari quàm ueste: qualis debet esse uiduæ habitus & incessus, quæ non homini uiro cupit placere, sed Christo, quæ necessitate

fitate corporalis absoluta connubiū, spiritalia tantum debet ornamenta sectari. Habitus ergo talis sit, qui non ad lasciuiam excitet, sed ad continentiam prouocet: qui non inlicitat ad libidinem, sed comprimat ad timorem, qui non attendat carnis concupiscentiam, sed extinguat: qui non inlicitet ad concubitum, sed excitet ad profectum: ex quo cordis cōpunctio, carnis libido nascatur, unde filio Dei placeas, unde te castam obtutui spōsi cōlestis ostendas. Ille etenim sponsus carnem tuam maceratam uult uidere, non nitidam. Animæ connubio utitur, nec carnis sed animæ pulchritudine delectatur: Quocirca castigatione corporis acquire pulchritudinē cordis. Vilibus caro tegatur operimentis, & præciosis anima uestibus induat. Nec quæras ut placeas oculis hominum, sed ut Christi non offendas aspectum, Ille in te quod diligit uideat, quod dedit iuueniat, quod delectatur agnoscat. Concupiuit enim rex speciē tuam, sed omnis gloria filiæ regis intrinsecus. Transiit tempus amplectendi, nunc tempus est longe

ge

gē fieri ab amplexu. Adhæreāt uiris quę
coniugali uinculo tenentur astrictę. Ti-
bi dicendum est cum propheta: Mihi au-
tem adhærere deo bonum est, ponere in
Deo spem meam. Vnde & Apostolus
ait: Quę autem uere uidua est & desola-
ta, sperauit in domino, & instat obsecra-
tionibus & orationibus nocte & die.
Oratio ergo tibi sit in postulatione cre-
bra, in sancta uerò cogitatione atq; ope-
ratione continua. Sīc enim poteris im-
plere quod Apostolus iubet, ut sine in-
termissione oremus. Oratio nanq; est in
conspectu Dei omne opus bonū, quod
delectatur nihil indigens Deus. Et ut a-
gnoscamus bona opera locum oratio-
nis apud Deū habere, scriptura nos san-
cta sic ammonet: Absconde eleemosy-
nam in corde pauperis, & ipsa exorabit
pro te. Caue ne carnis curam in deside-
rijs facias, ne semper gulę quod poscit
indulgeas. Refectione tua nō uoluptas
expleatur, sed sustentetur infirmitas. Ta-
les autem conuiuij debes habere partici-
pes, quę non carnis solent delicias lau-
dare, sed cordis, quę angelorum panem
in

interioris hominis auiditate perquirunt
quæ post sponsum tuum in odore ungu-
entorum eius currunt: quæ suauitate de-
um gustus interioris percipiunt: quæ pu-
ro affectu esuriunt, sitiunt quæ iustitiam:
quæ operantur cibum, non qui perit, sed
qui permanet in uitam æternam. Cum
talibus & colloquia tibi conferenda, &
frequentanda conuiuia, ut cum eas cibis
corporalibus pascis, ad meritum tibi san-
ctæ operationis accedat: & cum earum
uerbis spiritalibus pascaris, profectus ti-
bi sanctæ conuersationis accrescat. Nec
uelis talibus nunc mensam tuam reple-
re delicijs, qualibus eam replebas, quan-
do carnali connubio seruiebas. Audi
Magistrum gentium, quid de uidua di-
cat: Quæ in delicijs est, inquit, uiuens,
morta est. Habes & in ueteri & in no-
uo Testamento sanctarum uiduarum,
quibus edificeris, exempla. In ueteri Te-
stamento Iudith. Anna consideretur in
nouo, quarum, si domino adiuuante,
imitatrix fueris, & delicias carnis, & ia-
ctantiam secularem, uera cordis humili-
tate calcabis, ut illius in te sponsi semper
uiuas

uiuat affectus, qui semper est uiuus, sicut eodem resurgente uocis angelicæ attestazione firmatur, cum mulieribus dicitur: Quid queritis uiuentem cum mortuis? De quo etiam Apostolica sic auctoritas loquitur: Viuus est enim sermo Dei & efficax. Viuus est ergo ille qui est uerbum patris, & ideo ipse est fidelium uita. Hunc sanctæ uiduæ cordis contritione, & corporis castigatione quesierunt: huic cordis & corporis plena continentia deuotissimè seruiuerunt. De ludith enim scriptum est: Et erat ludith in domo sua uidua annis tribus & mensibus quatuor, & fecit sibi tabernaculum super solarium domus sue & imposuit super lumbos suos cilicium, & erant super eam uestimēta uiduitatis sue & ieiunabat ludith omnibus diebus uiduitatis sue. Ac ne quis illam sanctam uiduam non deuotione cordis, sed necessitate paupertatis existimet ieiunasse, audi quid de ea in subsequētibz dicitur: Et erat ludith bona aspectu, & formosa facie ualde, & prudēs corde, & bona intellectu, & erat honesta ualde. Quia
reli,

reliquerat ei Manasses, uir eius, filius Achitob, filij Melchis, filij Heliab, filij Nathanael, filij Surisada, filij Simeon, filij Israel, aurum & argentum, seruos & ancillas, & pecora & prædia. Ecce uidua præclara natalibus, facultatibus diues, ætate iuuenis, specie mirabilis, diuitias contempsit, delicias respuit, carnis incentiua calcauit, & induta uirtute ex alto non quæsiuit secundo famulari connubio. Propterea testimonio tam præclari operis apparuit, quantum deo dilecta sit continentia uidualis. Denique cum Olofernes in numero Bethuliam obsedisset exercitu, & omnis Israëlitarum uirtus perturbata languesceret, egreditur castitas, oppugnatura lasciuiam, & ad interitum superbix, humilitas sancta procedit. Ille pugnabat armis, ista ieiunijs. Ille ebrieta te, ista oratione. Igitur quod omnis Israëlitarum populus facere non potuit, sancta uidua castitatis uirtute perfecit. Obtruncauit una mulier tanti agminis ducem, & insperatam Dei populo reddidit libertatem. Videamus & in nouo Testamento, qualiter nobis sanctæ Annæ con-

conuersatio demonstretur, de qua sanctus Lucas sic refert: & erat Anna prophetissa; filia Phanuel de tribu Affer, & hæc processerat in diebus multis, & uixerat cum uiro suo annis septem à uirginitate sua. Et hæc uidua usq; ad annos octuaginta quatuor; quæ nō discedebat de templo, ieiunjs & obsecrationib; seruans nocte & die. Istæ duæ uiduæ, licet tempore fuerint diuerso, unius tamen fidei seruiuerūt ambæ mysterio. Quia Christum quem Anna cognouit in carne natum, ipsum Iudith nouerat nasciturum. Quam uerò multum Deus in utraq; uidua continentiam sibi placitam demonstrauit? Nam Iudith spiritalibus armis accincta, caput lasciuiprædonis abscidit; Anna uerò ipsum caput ecclesiæ Spiritu sancto repleta cognouit. Datus est Iudith Olofernīs interitus: Annæ reuelatus est Saluatoris aduentus. Illi Deus dedit à populo repellere pestilētiā: huic tribuit humani generis agnoscere medicinam. Et quia sanctimoniam uirginalē uidualis continentia gradu inferiorē subsequitur, idcirco postquam de uirgine

Ff

gine

gine natus est filius Dei uidualis lingue dignatus est officio prædicari. Nec tamē de illo loquuta est uidua, delitijs dedita (quæ uiuens mortua) sed quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte & die. De quibus ieiunijs & obsecrationibus non est nunc latius differendi locus. Disponimus enim, si dominus uoluerit, & si uiixerimus, ad sororem tuam, sanctam Christi uirginem. Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in urbe Roma dare dignatus est uirginitatis & humilitatis exemplar, de ieiunio & oratione aliquid scribere, sicut in Epistola quā ad eam nuper dedi, mea pollicitatio continetur, cuius tibi præcipue sancta conuersatio est in omnibus imitanda. Quæ cum sit auis atauis quæ nata consulibus, & delitijs regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratiæ cœlestis infusa, ut amore subiectionis & usu seruiendi Dominam se aliquādo fuisse iam nesciat, cum omnes dominos habere delectatione sanctæ seruitutis affectat. Scit enim à Domino (cui uirginitatem uouit & cordis &

& corporis) pro liberatione nostra humilitatem formæ seruilis acceptam. Et ob hoc delectatur sponso in huius seruitutis humilitate placere, ut consortio quinque sapientum uirginum deputata, cum sponsa possit in æterna claritate regnare. Delicias uerò corporis quanta uirtute cōtemplerit, & quomodo suam famem faciendis faciat deseruire pauperibus, nec ob aliud ipsa uilibus tegatur indumentis, nisi ut & humilitatis propositum impleat & uestiendis pauperibus iugem curam sanctę pietatis impendat, plenius ipsa uidēdo cognoscis, quā id a me uelis audire, quod minus possum sermonibus explicare. Hanc ergo tibi tanquam speculum pone, & ex ipsius cōsideratione, quid tibi iam insit, uel quid adhuc desit, sanctorum studiorum operumque cognosce. Et licet illa egregio præcellat uirginitatis munere, comitem te debet in cæteris habere uirtutibus. Disce igitur tu quoque nihil tibi nobilitate generis assignare: & licet a uo, patre, socero, marito consulib, pridē fueris inter seculares illustris, nunc in eo te

Ff 2 in

illustrē fieri cognoscere, in quo tibi uirtus humilitatis accrescit. Disce à domino, quia mitis & humilis corde, & inuenies requiem animæ tuæ: Nobilitatem carnis, quæ superbix fomes est, abiice, & nobilitatem spiritus perfecta cordis humilitate sectare. Orationib. operam da, ieiunijs insta, & quicquid tuis apparatus subtrahis esuriētibus tribue, & quicquid tibi deducis, egenis expende. Voluntarium ieiunium tuum, esuriem subleuet ieiunantium, ut in fructu misericordię tuorum possit ieiuniorum foecunditas apparere. Prosit etiam tibi uilitas uestium: & pauperum per te nuditas uestiatur. Tunc enim utiliter fugies noxiū præciosæ uestis ornatum, si nudos uestias, ut uere consortem te pauperum Christi, non inanitate uerborum, nec ostentatione fallaci, sed testimonio sanctæ operationis edoceas. Nec te illis, quos paſcis aut uestis, superiorē credas, aut pro eo quod tu tribuis & illi accipiunt, merita tua Christi pauperib. anteponas, tanquam tu ideo potior sis, quod plura contempseris. Frustra enim contemnis facultatē

cultates tuas, si noxias iactantiae teneas in corde dicitur. Non enim illi soli peccant, qui pro diuitiis quas habent aliquam gestant in corde iactantiam, imò grauius delinquunt, qui uolunt iactantiam cordis de diuitiis habere contemptis, aut qui se propterea uolunt pauperibus preponere, eo quod plura uidentur pauperibus erogare. Non autem idē ordo est apud Deum, qui non quantitatem contemptae facultatis, sed qualitatem uoluntatis attendit. Plures diuitias pauperibus pro Christo dicitur expendisse Zachaeus, pro quo uilissima piscatoriae artis instrumenta Petrus reliquit Apostolus, & tamen à Christo non Zachaeus diues pauperi Petro, sed pauper Petrus diuiti Zachaeo praepositus, ut diuitibus Christi nulla de contemptis diuitiis iactantia nasceretur. Absit autē ut aliquid tibi thesaurizes in terra, in qua non es carnis filios relictura, cum etiam illi qui ex carne filios habent, non sine peccato thesaurizare sibi delectentur in saeculo. Cunctos enim fideles una Saluator noster dignatur ammonere sermone, dicens: Nolite thesauriza

Ff ; re

re uobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea exterminat, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem uobis in cœlo, ubi neque erugo neq; tinea exterminat, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Multum metuenda est illa increpationis domini, quam stultus diues illico moriturus, audiuit: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti cuius erunt? Omnes ergo diuitias tuas ad Christum præmitte, in cœlo tibi thesaurum reconde, quem perdere non possis, & in æternum ualeas possidere. In omnibus autem operibus bonis caue ne laudis humanæ desiderio uentileris: laudari quippe in bonis operibus debes, sed in eo quod operaris, hominū laudes expectare non debes. Laudet te quidem humana lingua, sed tu laudem à solo deo desidera. Atq; ita fiet, ut dum tu laudem ab hominibus non quesieris Deus laudetur in operibus tuis. Memēto qualiter nobis dominus interdicit, ne iustitiam nostrā laudis humanæ faciamus obtentu, dicens: Attendite, ne faciatis iustitiam uestram corā hominibus, ut uideamini

mini ab eis. Alioquin mercedem nō habebitis apud patrem uestrum, qui in cōlis est: Veruntamē ipse rursus ait: Luceat lux uestra corā hominib. ut uidentes uestra bona opera, glorificent patrē uestrū qui in cōlis est. Cū ergo dicit, ut Attendamus, ne faciamus iustitiam nostrā corā hominib. ut uideamur ab eis: & iterū iubet, ut lux nostra luceat coram hominibus, nunquid contraria pręcepit: Absit: sed sic iubet opera bona fieri, ut non nos ipsos, sed Deum, uelimus in nostra operatione laudari. Nam & Apostolus in suis operib. gloriā humanam uitabat, sed diuinam gloriam quærebat. Propter quod dicit Thessalonicensibus scribēs: Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neq; in occasione auaritiæ. Deus testis est. Nec quærentes ab hominib. gloriā, neq; a uobis, neq; ab alijs. Et tamen idem in suæ conuersationis auditu deū ab ecclesiis glorificatū, cū exultatione sic memorat. Erā aliquando ignotus facie ecclesiis Iudeæ quæ erant in Christo, tantum autē auditū habebāt, qui persequēbat nos aliquādo, nūc

Ff 4

euan.

euangelizat fidem, quam aliquando ex-
pugnabat, & in me glorificabant deum.
Proinde manus quidem ab opere bono
non desinat, nec tamen animus ita ope-
retur, ut merces boni operis humanæ
laudis intentione cassetur: Apostolus e-
nim, sicut ipse testat, uult ut simus synce-
ri & sine offensa in diem Christi, repleti
fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in
gloriam & laudem Dei. In studio ergo
bonorum operū, & laudis humanæ con-
temptu, caue ne bonum quod facis, nō
gratiæ Dei, sed tuæ uelis assignare uirtu-
ti: imò firmiter tene, nullam tibi faculta-
tem inesse posse uoluntatis aut operis,
nisi id gratuito munere diuinę miserationis
acceperis. Scito ergo Deum in te o-
perari & uelle & perficere pro bona uo-
luntate. Proinde cum timore & tremore
tuam salutem operare. Humiliare in cō-
spectu Domini, exaltet te. Ab illo posce
uoluntatis exordiū, ab ipso postula bo-
næ operationis effectum, ab ipso perse-
uerantiæ donum pete. Nec aliquando
te putes, illius adiutorio desistente, al-
quid posse boni uelle seu facere. Illum ro-
ga,

ga, ut auertat oculos tuos, ne uideāt uanitatē. Ipsum postula, ut demonstret tibi uiam in qua ambules. Ipsum obsecra, ut gressus tuos dirigat secundū uerbum suum, & non dominetur tibi omnis iniquitas. Illum ora, ut opera manuum tuarum dirigat super te. Viriliter ergo age, & confortetur cor tuum. lacta in Deum cogitationem tuam, & ipse te enutriet. Nec quia dixi, nihil te debere proprię assignare uirtuti, ideo tibi est de diuina uirtute ac pietate in aliquo diffidendū. Fidelis est enim Deus in uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Nec tibi auxilium denegat in hoc seculo, nec pręmium subtrahet in futuro. Qui tibi demonstrauit rectam uiam, & ipse tibi deductor ad patriam. Spera ergo in Domino, & fac bonitatem, nec te putes posse deficere, si te ille dignatus fuerit custodire. Scriptum est enim: Quis sperauit in Domino, & confusus est? Aut quis permansit in mādatis eius, & derelictus est? Aut quis inuocauit, & despexit illum? Ne igitur amittas confidentiam tuam, quę magnam habet remunerationem.

Ff 5

Esto

Esto stabilis, & immobilis, sciens, quòd labor tuus non erit inanis in Domino. Potiora semper appetite, & animū tuum ad incrementa uirtutis extende. Nunquam cesses à diuinis eloquijs, & totam delectationem cordis tui scripturis sanctis indulge. Non tenearis nexibus humanæ delectationis, & de diabolo prospere triumphabis. Et ut sanctæ scripturæ testimonio atq; admonitiōe præsens tibi terminetur epistola, cunctis quæ superius dicta sunt hoc quoq; subnectam. In mansuetudine opera tua perfice, & super omnium gloria diligeris. Quanto magis magna es humilia te in omnibus coram Deo inuenies gratiam. Dominus te in uia uirtutis suæ dirigat, & ad regni cœlestis promissa perducatur, Domina illustris filia.

BEATI

BEATI FVLGENTII
DE VIRGINITATE SIMVL

atque humilitate ad Probam.

Epistola tertia.

Piritali Desiderio atq; insti-
tuto tuo, Sancta famula
Dei Proba quantum con-
gratuler atq; congaudeam,
uellem competenter uerbis

exprimere, si pari modo cogitationem
loquutio posset equare. Neq; enim par-
ui propositi debet iudicium æstimari,
quod cum te constet (illo in te operante
a quo est omne datum optimum & om-
ne donum perfectum) spiritualibus uirtu-
tibus præditum, arbitraris te tanquam
expertem de uirtutibus ammonendam.
Hoc itaque studium, quo me sancto fra-
tre nostro Tuto scilicet Dei seruo scrip-
tis frequentibus insistente, uehemen-
ter instigas, ut tibi exhibeam sermo-
nem de uirginitate atque humilitate
aliquid continentem in Deo in quo
laudanda est anima tua, multum laudo:
sed quantum laudare debeo, laudare
non

euangelizat fidem, quam aliquando ex-
pugnabat, & in me glorificabant deum.
Proinde manus quidem ab opere bono
non desinat, nec tamen animus ita ope-
retur, ut merces boni operis humanæ
laudis intentione cassetur: Apostolus e-
nim, sicut ipse testat, uult ut simus synce-
ri & sine offensa in diem Christi, repleti
fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in
gloriam & laudem Dei. In studio ergo
bonorum operū, & laudis humanæ con-
temptu, caue ne bonum quod facis, nō
gratiæ Dei, sed tuæ uelis assignare uirtu-
ti: imō firmiter tene, nullam tibi faculta-
tem inesse posse uoluntatis aut operis,
nisi id gratuito munere diuinę miserationis
acceperis. Scito ergo Deum in te o-
perari & uelle & perficere pro bona uo-
luntate. Proinde cum timore & tremore
tuam salutem operare. Humiliare in cō-
spectu Domini, exaltet te. Ab illo posce
uoluntatis exordiū, ab ipso postula bo-
næ operationis effectum, ab ipso perse-
uerantiæ donum pete. Nec aliquando
te putes, illius adiutorio desistente, ali-
quid posse boni uelle seu facere. Illum ro-
ga,

ga, ut auertat oculos tuos, ne uideāt uanitatē. Ipsum postula, ut demonstret tibi uiam in qua ambules. Ipsum obsecra, ut gressus tuos dirigat secundū uerbum suum, & non dominetur tibi omnis iniquitas. Illum ora, ut opera manuum tuarum dirigat super te. Viriliter ergo age, & confortetur cor tuum. Iacta in Deum cogitationem tuam, & ipse te enutriet. Nec quia dixi, nihil te debere proprię assignare uirtuti, ideo tibi est de diuina uirtute ac pietate in aliquo diffidendū. Fidelis est enim Deus in uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Nec tibi auxilium denegat in hoc seculo, nec pręmium subtrahet in futuro. Qui tibi demonstrauit rectam uiam, & ipse tibi ductor ad patriam. Spera ergo in Domino, & fac bonitatem, nec te putes posse deficere, si te ille dignatus fuerit custodire. Scriptum est enim: Quis sperauit in Domino, & confusus est? Aut quis permansit in mādatis eius, & derelictus est? Aut quis inuocauit, & despexit illum? Ne igitur amittas confidentiam tuam, quę magnam habet remunerationem.

Ff 5

Esto

Esto stabilis, & immobilis, sciens, quòd labor tuus non erit inanis in Domino. Potiora semper appete, & animū tuum ad incrementa uirtutis extende. Nunquam cesses à diuinis eloquijs, & totam delectationem cordis tui scripturis sanctis indulge. Non tenearis nexibus humanæ delectationis, & de diabolo prospere triumphabis. Et ut sanctæ scripturæ testimonio atq; admonitiōe præsens tibi terminetur epistola, cunctis quæ superius dicta sunt hoc quoq; subnectam. In mansuetudine opera tua perfice, & super omnium gloria diligeris. Quanto magis magna es humilia te in omnibus coram Deo inuenies gratiam. Dominus te in uia uirtutis suæ dirigat, & ad regni cœlestis promissa perducatur, Domina illustris filia.

BEATI

BEATI FVLGENTII DE VIRGINITATE SIMVL

atque humilitate ad Probam.

Epistola tertia.

Piritali Desiderio atq; insti-
tuto tuo, Sancta famula
Dei Proba quantum con-
gratuler atq; congaudeam,
uellem competenter uerbis

exprimere, si parimodo cogitationem
loquutio posset equare. Neq; enim par-
ui propositi debet indicium æstimari,
quod cum te constet (illo in te operante
a quo est omne datum optimum & om-
ne donum perfectum) spiritalibus uirtu-
tibus præditum, arbitraris te tanquam
expertem de uirtutibus ammonendam.
Hoc itaque studium, quo me sancto fra-
tre nostro Tuto scilicet Dei seruo scri-
ptis frequentibus insistente, uehemen-
ter instigas, ut tibi exhibeam sermo-
nem de uirginitate atque humilitate
aliquid continentem in Deo in quo
laudanda est anima tua, multum laudo:
sed quantum laudare debeo, laudare
non

gine natus est filius Dei uidualis lingue dignatus est officio prædicari. Nec tamē de illo loquuta est uidua, delitijs dedita (quæ uiuens mortua) sed quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte & die. De quibus ieiunijs & obsecrationibus non est nunc latius differendi locus. Disponimus enim, si dominus uoluerit, & si uiixerimus, ad sororem tuam, sanctam Christi uirginem. Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in urbe Roma dare dignatus est uirginitatis & humilitatis exemplar, de ieiunio & oratione aliquid scribere, sicut in Epistola quā ad eam nuper dedi, mea pollicitatio continetur, cuius tibi præcipue sancta conuersatio est in omnibus imitāda. Quæ cum sit auis atauis quæ nata consulibus, & delicijs regalibus enutrita, tanta illi est humilitas dono gratiæ cœlestis infusa, ut amore subiectionis & usu seruiendi Domini se aliquādo fuisse iam nesciat, cum omnes dominos habere delectatiōe sanctæ seruitutis affectat. Scit enim à Domino (cui uirginitatem uouit & cordis &

& corporis) pro liberatione nostra humilitatem formæ seruilis acceptam. Et ob hoc delectatur sponso in huius seruitutis humilitate placere, ut consortio quinque sapientum uirginum deputata, cum sponsa possit in æterna claritate regnare. Delicias uerò corporis quanta uirtute cōtemplerit, & quomodo suam famem faciendis faciat deseruire pauperibus, nec ob aliud ipsa uilibus tegatur indumentis, nisi ut & humilitatis propositum impleat & uestiendis pauperibus iugem curam sanctę pietatis impendat, plenius ipsa uidēdo cognoscis, quā id a me uelis audire, quod minus possum sermonibus explicare. Hanc ergo tibi tanquam speculum pone, & ex ipsius cōsideratione, quid tibi iam insit, uel quid adhuc desit, sanctorum studiorum operumque cognosce. Et licet illa egregio præcellat uirginitatis munere, comitem te debet in cæteris habere uirtutibus. Disce igitur tu quoque nihil tibi nobilitate generis assignare: & licet auo, patre, socero, marito consulib, pridē fueris inter seculares illustris, nunc in eo te

Ff 2 in

illuſtrẽ fieri cognoscere, in quo tibi uir-
tus humilitatis accreſcit. Diſce à domi-
no, quia mitis & humilis corde, & inue-
nies requiem animæ tuæ: Nobilitatem
carnis, quæ ſuperbiæ fomes eſt, abiice, &
nobilitatem ſpiritus perfectæ cordis hu-
militate ſectare. Orationib. operam da,
ieiunijs inſta, & quicquid tuis apparati-
bus ſubtrahis eſuriētibus tribue, & quic-
quid tibi deducis, egenis expende. Vo-
luntarium ieiunium tuum, eſuriem ſub-
leuet ieiunantium, ut in fructu miſeri-
cordiæ tuorum poſſit ieiuniorum foecū-
ditas apparere. Proſit etiam tibi uilitas
ueſtium: & pauperum per te nuditas ue-
ſtiatur. Tunc enim utiliter fugies noxiū
præcioſæ ueſtis ornatum, ſi nudos ueſti-
as, ut uere conſortem te pauperum Chri-
ſti, non inanitate uerborum, nec oſten-
tatione fallaci, ſed teſtimonio ſanctæ o-
perationis edoceas. Nec te illis, quos pa-
ſcis aut ueſtis, ſuperiorẽ credas, aut pro
eo quod tu tribuiſ & illi accipiunt, meri-
ta tua Chriſti pauperib. anteponas, tan-
quam tu ideo potior ſis, quod plura con-
tempſeris. Fruſtra enim contemnis fa-
cultas:

cultates tuas, si noxias iactantiae teneas in corde diuitias. Non enim illi soli peccant, qui pro diuitijs quas habent aliquam gestant in corde iactantiam, imò grauius delinquent, qui uolunt iactantiam cordis de diuitijs habere contemptis, aut qui se propterea uolunt pauperibus preponere, eo quod plura uidentur pauperibus erogare. Non autem idē ordo est apud Deum, qui non quantitatem cōtemptae facultatis, sed qualitatem uoluntatis attendit. Plures diuitias pauperibus pro Christo dicit expendisse Zachæus, pro quo uilissima piscatoriae artis instrumēta Petrus reliquit Apostolus, & tamen à Christo non Zachæus diues pauperi Petro, sed pauper Petrus diuiti Zachæo praepōnitur, ut diuitibus Christi nulla de cōtemptis diuitijs iactantia nasceretur. Absit autē ut aliquid tibi thesaurizes in terra, in qua non es carnis filios relictura, cum etiam illi qui ex carne filios habent, non sine peccato thesaurizare sibi delectentur in saeculo. Cunctos enim fideles una Saluator noster dignatur ammonere sermone, dicens: Nolite thesauriza

Ff ; re

re uobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea exterminat, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem uobis in cœlo, ubi neque erugo neq; tinea exterminat, & ubi fures non effodiunt nec furantur. Multum metuenda est illa increpationis domini, quam stultus diues illico moriturus, audiuit: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti cuius erunt? Omnes ergo diuitias tuas ad Christum præmitte, in cœlo tibi thesaurum reconde, quem perdere non possis, & in æternum ualeas possidere. In omnibus autem operibus bonis caue ne laudis humanæ desiderio uentileris: laudari quippe in bonis operibus debes, sed in eo quod operaris, hominū laudes expectare non debes. Laudet te quidem humana lingua, sed tu laudem à solo deo desidera. Atq; ita fiet, ut dum tu laudem ab hominibus non quesieris Deus laudetur in operibus tuis. Memēto qualiter nobis dominus interdicit, ne iustitiam nostrā laudis humanæ faciamus obtentu, dicens: Attendite, ne faciatis iustitiam uestram corā hominib; ut uideamini

mini ab eis. Alioquin mercedem nō habebitis apud patrem uestrum, qui in cōlis est: Veruntamē ipse rursus ait: Luceat lux uestra corā hominib. ut uidentes uestra bona opera, glorificent patrē uestrū qui in cōlis est. Cū ergo dicit, ut Attendamus, ne faciamus iustitiam nostrā corā hominib. ut uideamur ab eis: & iterū iubet, ut lux nostra luceat coram hominibus, nunquid contraria pręcepit? Absit: sed sic iubet opera bona fieri, ut non nos ipsos, sed Deum, uelimus in nostra operatione laudari. Nam & Apostolus in suis operib. gloriā humanam uitabat, sed diuinam gloriam quærebat. Propter quod dicit Thessalonicensibus scribēs: Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neq; in occasione auaritiæ. Deus testis est. Nec quærentes ab hominib. gloriā, neq; a uobis, neq; ab alijs. Et tamen idem in suæ conuersationis auditu deū ab ecclesiis glorificatū, cū exultatione sic memorat. Erā aliquando ignotus facie ecclesiis Iudeæ quæ erant in Christo, tantum autē auditū habebāt, qui persequēbat nos aliquādo, nūc

Ff 4

euan-

euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, & in me glorificabant deum. Proinde manus quidem ab opere bono non desinat, nec tamen animus ita operetur, ut merces boni operis humanæ laudis intentione cassetur: Apostolus enim, sicut ipse testatur, uult ut simus synce-ri & sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei. In studio ergo bonorum operum, & laudis humanæ contemptu, caue ne bonum quod facis, non gratiæ Dei, sed tuæ uelis assignare uirtuti: imò firmiter tene, nullam tibi facultatem inesse posse uoluntatis aut operis, nisi id gratuito munere diuinæ miserationis acceperis. Scito ergo Deum in te operari & uelle & perficere pro bona uoluntate. Proinde cum timore & tremore tuam salutem operare. Humiliare in conspectu Domini, exaltet te. Ab illo posce uoluntatis exordium, ab ipso postula bonæ operationis effectum, ab ipso perseverantiæ donum pete. Nec aliquando te putes, illius adiutorio desistente, aliquid posse boni uelle seu facere. Illum roga,

ga, ut auertat oculos tuos, ne uideāt uanitatē. Ipsum postula, ut demonstret tibi uiam in qua ambules. Ipsum obsecra, ut gressus tuos dirigat secundū uerbum suum, & non domīnetur tibi omnis iniquitas. Illum ora, ut opera manuum tuarum dirigat super te. Viriliter ergo age, & confortetur cor tuum. Iacta in Deum cogitationem tuam, & ipse te enutriet. Nec quia dixi, nihil te debere proprię assignare uirtuti, ideo tibi est de diuina uirtute ac pietate in aliquo diffidendū. Fidelis est enim Deus in uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Nec tibi auxilium denegat in hoc seculo, nec pręmium subtrahet in futuro. Qui tibi demonstrauit rectam uiam, & ipse tibi ductor ad patriam. Spera ergo in Domino, & fac bonitatem, nec te putes posse deficere, si te ille dignatus fuerit custodire. Scriptum est enim: Quis sperauit in Domino, & confusus est? Aut quis permansit in mādatis eius, & derelictus est? Aut quis inuocauit, & despexit illum? Ne igitur amittas confidentiam tuam, quę magnam habet remunerationem.

Ff 5

Esto

Esto stabilis, & immobilis, sciens, quòd labor tuus non erit inanis in Domino. Potiora semper appete, & animū tuum ad incrementa uirtutis extende. Nunquam cesses à diuinis eloquijs, & totam delectationem cordis tui scripturis sanctis indulge. Non tenearis nexibus humanæ delectationis, & de diabolo prospere triumphabis. Et ut sanctæ scripturæ testimonio atq; admonitiōe præsens tibi terminetur epistola, cunctis quæ superius dicta sunt hoc quoq; subnectam. In mansuetudine opera tua perfice, & super omnium gloria diligeris. Quanto magis magna es humilia te in omnibus coram Deo inuenies gratiam. Dominus te in uia uirtutis suæ dirigat, & ad regni cœlestis promissa perducatur, Domina illustris filia.

BEATI

BEATI FVLGENTII
DE VIRGINITATE SIMVL
atque humilitate ad Probam.

Epistola tertia.

Piritali Desiderio atq; instituto tuo, Sancta famula Dei Proba quantum congratuler atq; congaudeam, uellem competenter uerbis exprimere, si pari modo cogitationem loquutio posset equare. Neq; enim parui propositi debet indicium æstimari, quod cum te constet (illo in te operante a quo est omne datum optimum & omne donum perfectum) spiritualibus uirtutibus præditum, arbitraris te tanquam expertem de uirtutibus ammonendam. Hoc itaque studium, quo me sancto fratrem nostro Tuto scilicet Dei seruo scriptis frequentibus insistente, uehementer instigas, ut tibi exhibeam sermonem de uirginitate atque humilitate aliquid continentem in Deo in quo laudanda est anima tua, multum laudo: sed quantum laudare debeo, laudare non

non ualeo. Et quantum me huic desiderio digne laudando imparem cerno, tanto magis in te Deum, seu dura negatione, siue diuturna dilatione offendere timeo. Quippe Christus offenditur, seu quando debita seruitus membris ipsius denegatur: cū non ob aliud ipse uoluerit male quōdam liberos à peccati seruitio liberare, nisi ut nos duceret nos inuicem libera charitate seruire. Quos enim compressos inuenit iugo seruilis ac pessimæ libertatis, subleuauit dono liberalis atq; optimæ seruitutis. Illius deniq; noxiæ libertatis, in qua magis libet peccato seruire quàm Deo. Apostolico nobis intima tenemus sermone lætitiā. Dicit namq;: Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Et adiiciens, ait: Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. Illam quoq; seruitutem, quam liberati accepimus, ut liberatori deo liberaliter seruiremus, in subsequentibus eiusdem doctrinæ sermonibus inuenimus, cum dicit: Nunc autē liberati à peccato, serui autem facti Deo habetis

tis fructum uestrum in sanctificatione,
finem uerò uitam æternam. Ecce quò
ducit ac perducit hæc sancta seruitus: in
qua ueræ libertatis est munus: ad uitam
scilicet æternam, in qua semper uiuitur,
semperq; regnatur: In qua nemo tamen
hominū uiuet, nisi qui mortificatur huic
mundo: in qua nemo regnabit, nisi qui
humilis perseveret in Deo. Illa namq; ui-
ta huic mortificationi promittitur, & illa
celsitudo huic humilitati seruatur. Ipsi
humilitati, quam scilicet efficaciter secta-
ris, & in qua sanctam uirginitatem, Deo
custodiente, custodis, me quoq; deuote
libenterq; seruire compellis. Et ego qui
dem Sancta filia, in quantum me chari-
tas Dei, quæ diffusa est in cordibus no-
stris, per spiritum sanctum qui datus est
nobis, tam delectabiliter quàm liberali-
ter seruire Christi membris instigat, uolo,
quod iniunxisti, competenter implere,
sciens illum uerè Christo seruire, qui per
illam charitatem Christi membris seruit
per quam ut eiusdē Christi membrum
fieret, prior pro eo Christus ipse seruauit.
Propter quod Apostolus, ut ad liberta-
tem

Gal. 5. B.

tem perueniamus æternam, seruitutem liberam inuicem Christi membris imperat exhibendā, dicens: Vos enim in libertatem uocati estis fratres tantum, ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per charitatem seruite inuicem. Quanto magis igitur reddere, quod exigis huius seruitutis præcepta compellor, tanto magis uirium mearum consideratione deterreor. Est enim talis utriusque uirtutis copula, de qua mihi est aliquid, in quantum Deus donauerit, disputandum ut in presenti uita ipsa sit omnium perfectio culmenque uirtutū. Quia nec in corpore est aliquid integritate melius, nec in anima est aliquid fidei humilitate sublimius. Est mihi tamen confidentia diuinæ opitulationis, in eo quod adiuuor orationibus uestris. Ob hoc enim Deus sancti desiderij seruorem filijs filiabusque suis inspirat, ut cum à conseruis suis spiritale debitum flagitant, ipsi quoque pro eis orare Dominum non quiescant: atque, ita mutux charitatis officio sic debitum, quod sic debetur, exigant ut debitoribus quod exigunt reddant. Nemo est

est enim fidelium, qui sic sibi charitatem
flagitet reddi ut ipse non illam suo debe
at reddere debitori. Quæ licet in diuer
lis donationibus, secundum gratiam
quæ data est nobis, differentibus, diuer
so reddi uideatur effectû, in adiutorio ta
men mutuæ orationis omnes facit uni
us debiti participes, in qua facit singu
los omnibus debitores. Vide qualiter il
le, qui se debitorem sapientibus, & insi
pientibus profitetur, debitum orationis
& cunctis reddat & ab omnibus exigit.
Romanis ait: reddens hoc dabit: Testis Rom. 1, B.
enim est Deus, cui seruo in spiritu meo,
in Euangelio filij eius, quod sine in ter
missione memoriam uestri facio semper
in orationib. meis. Sed huius debiti, cu
ius est deuotus redditor, uide quâ sit aua
rus exactor. isdem denuo ait: Obsecro i
gitur uos fratres per dominum nostrum
Iesum Christum, & per charitatem spiri
tus, ut adiuuetis me in orationib. pro me
ad dominû. In hoc debito quod exigitis
à nobis & redditis nobis adiuuari me
nō dubito: ut deus, qui operat in suis &
uelle & p̄ficere, pro bona uoluntate ipse
do-

donet quod digne cogitem, digne dicā.
In bonis enim cogitationib. non sumus idonei cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et ob hoc nō deficimus indigētia, quia gratuito munere ab illo sufficientia nostra est, in quo indigentia ulla non est. Qui sicut bonorum nostrorum non eget, sic semper abundat ut donet. Nec donando fit indigus, quia hoc donat quo semper est plenus. Nec est quod illi à nobis afferatur cogitationis, sermonis, aut operis placitum munus, quod ipse non fuerit gratuita benignitate largitus. Idcirco autem gratuita semper est Dei sancta largitio, quia humaniorū meritorum nulla unquam præcedit exactio. Quia etsi quod est bonum cuiuslibet hominis meritum, ab ipso est utiq; à quo est omne datum optimum, & omne donū perfectum. Quod nec habere potest homo nisi ab ipso fuerit datum: nec perseveranter habere, nisi fuerit ipso custode servatum. Ab ipso igitur posco reddi huius debiti facultatem, à quo reddendi uoluntatem accepi. Neq; enim uel reddere aliqua-

qua-

quatenus, uellē, nisi misericors ipse donaret ut uellē. Si quid itaq; in hoc opere dixerō qd placeat & sufficiat, uel si non sufficiat, saltem placeat sancto desiderio tuo, non est meæ indigentiae, sed diuinæ sufficientiæ. Si quid uerò forsitan ita dixerō, ut nec sufficere tuo sancto possit desiderio, nec placere, non est sufficientiæ diuinæ, sed indigentiae meæ. Proinde Christiana charitas utrobique operis sui patres exhibeat & sufficientiam Dei humiliter agnoscat, & indigentiae seruili patienter ignoscat. Virginem sacram te sibi munere gratuito fecit, qui omnia quę cunq; uoluit fecit, à quo ideo gratia nullis præcedentibus meritis datur illi semper gratiarum actio pura cordis humilitate reddatur. Hic est autem unigenitus Dei filius, unigenitus etiam uirginis filius, unus omnium sacrarū uirginū sponsus, sanctæ uirginitatis fructus decus & munus, quem corporaliter sancta uirginitas peperit, cui spiritaliter sancta uirginitas nubit, à quo sancta uirginitas foecundatur, ut perseveret intacta: à quo decoratur, ut permaneat pulchra: à quo co-

G g

ronatur

ronatur, ut regnet perenniter gloriosa.
Quapropter bonum depositum custo-
di, & meritum tanti boni, quod ut habe-
res Deus dedit, & ut Deo uoueres, ipse
fecit, ex nominis ipsius significatiōe per-
pende. Tam magnum quippe Deus uo-
luit esse bonum uirginitatis, ut illud nō
aliunde, sed ex uocabulo dignaretur no-
minare uirtutis. Virginis itaq; si quis ue-
lit diligenter considerare uocabulum, ex
uirtutis inueniet nomine derivatū. Vir-
go enim dicitur, quasi uirago. Viraginē
uērō scriptura sancta non ob aliud uoca-
tam dicit, nisi quia, de uiro sumpta est.
Hoc autem à S. Hieronymo secundum
Hebraicam proprietatem libri Genese-
os docet expressa translatio, in qua sic
habetur: Immisit ergo dominus deus
soporem in Adam, cumq; obdormisset,
tulit unam de costis eius, & repleuit car-
nem pro ea, & ædificauit dominus deus
costam quam tulerat de Adam in mulie-
rem, & adduxit eam ad Adam, dixitq;e
Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, &
caro de carne mea. Hæc uocabitur uira-
go, quoniam de uiro sumpta est. Itaq; cū
in

in uirginis nomē ex nomine uiri descen-
 derit, quis dubitet quòd uir à uirtute uo-
 catus sit? Et quia sicut Paulus docet, illa
 omnia in figura facta sunt nostri, profe-
 cto in illa uirgine quæ ex uiri fiebat co-
 ssa, futura iam tunc præfigurabatur ec-
 clesia, quæ uere de uiro sumpta, & de quo
 sumpta illi coniuncta, inde habet in ue-
 ritate uirtutem, unde habet uerum uir-
 aginis nomen. Propter quod hanc uir-
 ginem, id est, uirginem, quæ de uiro sum-
 pta est, non solum uirginis, sed etiam ui-
 ri nomine Paulus non dubitat appella-
 re: ait enim fidelibus: De spōdienim uos
 unī uiro uirginem castā exhibere Chri-
 sto. Christus est quispe uir de quo hæc
 uirgo sumpta est. Iplis denuo fidelibus
 Apostolus dicit: Donec occurramus o-
 mnes in unitatem fidei & agnitionis fi-
 lij Dei in uirum perfectum, in mēsuram
 ætatis plenitudinis Christi. Per sanctum
 quoque Dauid tam uiris quàm mulieri-
 bus in communionē spiritalis huiusce-
 modi pmulgatur hortatio: Viriliter agi-
 te, & cōfortetur cor uestrū, q̄ speratis in
 Domino. Typice itaq; à uiro dicit uir-
 ginis

Gg 2

ginis

ginis uocabulum, quia nomē à Christo ducitur Christianum. Christus enim dei uirtus est & Dei sapientia, ex quo est ecclesia, quæ uirgo in fide & charitate persistens, & sapientiam possidet & uirtutem. Ideo nec seductione decipitur, nec uiolentia uincitur, quia internæ uirginitatis integritate fulcitur. Huic uirgini Esaias dicit: Quoniam complacuit domino in te, & terra tua inhabitabit. Habitabit enim iuuenis cum uirgine, & habitabunt in te filij tui. Et ut ostenderet non alium esse iuuenem quam sponsum nec aliam esse uirginem quam sponsam, sponsum autem & sponsam Christum & ecclesiam, sequutus adiunxit: Et gaudebit sponsus super sponsam. Et gaudebit super te Deus tuus. Hæc uirgo mater est, cui dicitur: Habitabunt in te filij tui. Et hæc mater uirgo est, de qua dicitur. Habitauit enim iuuenis cū uirgiue. Hæc uirgo sponsa est de qua dicitur: Et gaudebit super sponsam suam. Hæc igitur ecclesia una & uera catholica spōsa est, quia inhæret Christo. Mater est, quia fecundatur à Christo. Virgo est, quia incorru-

corrupta perseverat in Christo. Huius spōsæ nec fœcūditate uirginitas corrūpi-
tur, nec uirginitate fœcunditas impedi-
tur. Tale nanq̃ istius est uiri uirginisq̃ue
connubium, ut idcirco ab hoc uiro fœ-
cundetur hæc uirgo, quia in hoc connū-
bio nulla unquam potest esse corruptio.
Et tanta in hac matre uirginitatis perse-
uerat integritas, ut nisi uirgo semper es-
set, mater esse non posset. Istius matris ac
uirginis nomen nouum ita pronunciat
Esaïas: Et uocabitur tibi nomen nouum
quod os domini nominauit. Ergo quia
Christus uirtus est, sicut ecclesia uocabu-
lum uirginis à uirtute sumpsit, sic à Chri-
sto Christianum nomen accepit. Quæ
cum in diuersis membris suis habeat do-
nationes secundum gratiam quæ data
est ei differenter, maiorem tamen gratiã
donationis in illis membris accepit, in
quibus spiritaliter uirgo dicitur, ut etiam
corporeæ uirginitatis integritate potia-
tur. Nam in cæteris fidelibus membris,
quæ in Deum secundum fidei catholice
regulam recte credunt, & pudicitiam
coniugalē uidualemue custodiunt quæ

Gg ; scilicet

scilicet nec actualis sunt fornicationis colluuioue respersa, & ab omni stupro manent infidelitatis immunia, spiritali tatum uirginitate potitur ecclesia: in his uerò membris in quibus sic fidem custodit rectam, ut etiam carnem ab omni concubitu reseruet intactam, quanto pleniorum habet uirginitatem, tanto plenius & perfectius eiusdem uirginitatis possidet nomē. In illa quippe nihil minus habet ad uitam: in hac autem amplius aliquid acquirit ad gloriā. Quia sicut Paulus ait: Alia est gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Denique sub spadonum nomine, quos etiam in euangelio propter regnum cœlorum seipso castrasse Saluator affirmat, meliorem locum in domo sua, & in muro suo dominus per Esaiam uirginibus repromittit. Sic enim scriptum est: Hæc dicit dominus spadonibus: Qui cunctos custodierint præcepta mea, & elegerint quæ ego uolo, & amplectuntur testamentum meum, dabo illis in domo mea & in muro meo locum nominatum me-

melio^{rem} filio^{rum} & filia^{rum}, nomen electum dabo illis, & non deficiet. In apocalypsi quoq; S. Ioannis illi sunt qui sequuntur agnum quocunq; ierit, qui uirgines permanserunt. Claret itaq; inter cæteras ecclesiæ donationes, illius præcipuum munus spiritalis esse charismatis, ubi uirtus ipsa integritatis perfecto mereatur uocabulo censeretur uirtutis. Quamuis enim sit Prophetia secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in sollicitudine: hæc dona diuersa proprijs Inueniunt appellari nominib. Integritas autem carnis Deo fide liter consecrata, & in cordis uirginitate. Deo iuuante & protegente, seruata, idcirco proprie uirginitas dicitur, ut ibi perfectio ueræ uirtutis inesse monstretur. Melior est igitur cæteris actualib. donis intemerata sanctitas uirginalis, quæ diuini gratia muneris uirtute uidetur originē uocabuli trahere, ut ex ipso nomine semper se ammoneri cognoscat, ea q̃ uirtutis sunt debere seruare. Vnde nō im

Gg 4 merito

1. Cor. 7. F.

merito doctor gentium ad uas electiōis
cœlibem conjugalemq; uitam tali defi-
nitione discernit, ut istam sollicitā, quæ
dei sunt, in sanctificationem corporis &
spiritus Deo placere, illam uerò munda-
nis cogitationibus deditam placendi ui-
ro studium gestare confirmet: Qui sine
uxore est, inquiens, sollicitus est, quæ dei
sunt, quomodo placeat deo. Qui autem
cū uxore est, sollicitus est, quæ sunt mun-
di, quomodo placeat uxori, & diuisus
est. Et mulier innupta & uirgo cogitat,
quæ sunt domini, ut sit sancta corpore
& spiritu: quæ autem nupta est, cogitat
quæ sunt mundi, quomodo placeat ui-
ro. Veruntamen hoc Apostolus dicens,
non sic ascripsit uirginibus sanctitatem
corporis & spiritus, ut illam uel conjuga-
tis demeret, uel uiduis abnegaret, præci-
puè, qui superiori loco eiusdem epistolę
fidelium corpora membra Christi & tem-
plū appellet Spiritus sancti. Dicit enim
Nescitis quia corpora uestra membra
Christi sunt: Et paulo post. An nescitis,
quia membra uestra templum est spiri-
tus sancti, qui in uobis est, quem habetis
à Deo

¶ Deo, & non estis uestri: Empti enim e-
 stis precio magno. Glorificate & porta-
 te Deum in corpore uestro. Et ut se con-
 iugatis quoque scribere demonstraret, con-
 tinuo subiunxit: De quibus autem scri-
 pſistis: Bonum est homini mulierē non
 tangere, propter fornicationes autem u-
 nusquisque suam uxorem habeat, & u-
 naqueque suum uirum habeat. In epistola
 quoque ad Ephesios cōiugatis utique lo-
 quebatur, quibus dicebat: Viri diligite
 uxores uestras, sicut & Christus dilexit
 ecclesiam. Et paulo post: Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim
 unquam carnem suam odio habuit, sed
 nutrit & fouet eam, sicut & Christus ec-
 clesiā, quia membra sumus corporis de
 carne eius, & de ossib. eius. Petrus quo-
 que Apostolus coniugatas fideles san-
 ctas non ambigat appellare, dicens: Sic
 enim aliquando mulieres sanctæ speran-
 tes in Deo ornabāt se, subiectę uiris suis
 sicut Sara obsequebatur Abraham, domini
 num eum uocans. Nō ergo Apostolus
 Paulus à sanctificatione corporis & spi-
 ritus fideles coniugatas separat, sed hoc

Eph. 4. 2.

1. Pa. 3. 6.

G g s

eas

cas cogitare dicit, ubi earum cogitationem amplius teneri cognoscit. Quis enim nesciat sanctam uirginum cogitationem magis ad spiritualia recurrere, & sanctarum coniugatarum cogitationem magis coniugali necessitati seruire? Scimus ergo nuptias non esse peccatum, sed Dei opus & Dei donum quas ipse dominus connexuit fidei uinculo, gratificauit benedictionis dono, multiplicauit propagationis augmento. Nouimus honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum, nouimus à Deo non coniugia, sed fornicationes & adulteria iudicanda. Fornicatores enim & adulteros iudicabit deus. Fatemur enim à Deo esse nuptiarum fidem, coniugum charitatem, naturę fecunditatē: sed quia unusquisque proprium habet donum à deo alius quidem sic, alius autē sic. Nos quoque sic utriusque doni gradum discernimus, ut utrunque donum à Deo tribui fidelibus non negemus. Non igitur inferius donum Dei deuocamus in culpam cum potioris doni præferimus gratiam: nec cum primum pudicitię donum præpo-

preponimus, secundum tertiumue dam-
namus, nec in eo quod integritatis uirgi-
nalis agnoscimus culmen, pudicitiae cō-
iugalīs asserimus crimen: neq; sic uirgi-
nitatem frumentis adscribimus, ut con-
iugium inter zizaniā deputemus. Nō
est coniugium nocturni seminis fructus
quia hoc in agro dominico nō sator in-
uidus super seminauit, sed dominus bo-
nus instituit. Veruntamen utriusque rei
congrua discretione momenta pensan-
tes, tantum dicimus à sanctis nuptiis, u-
bi nubunt qui se continere non possunt
sanctam uirginitatem merito potiore di-
stare, quantū distant à bonis meliora, ab
humilib, celsa, à terrēis cœlestia, à beatis
beatiora, à sanctis sanctiora, à mūdis mū-
diora, à mortali cōnubio immortale cō-
nubium, à carne spiritus, ab infirmitate
uirtus, à fœtu transititię plis permāsuri
germinis fructus, à tribulatiōe securitas,
à perturbatione tranquillitas, à bono qđ
est cum angustia momētaneū, melius qđ
est cū leticia sempiternū. Nec dubitamus
dicere, tātū à sancta uirginitate carnis &
spiritus, fidelijū coniugatorū (licet à Deo
con-

concessum (infirmæ mortalisque carnis
huius distare concubitus, quantum si-
militudo pecorum ab imitatione discer-
nitur angelorum. In uno quippe ad ter-
râ spiritus, terrena carnis uoluptate de-
primitur: in altero autem terrena caro,
cœlesti delectatione spiritus, ad cœlestia
subleuatur. Ad placendum quippe car-
nali coniugio sæpe mundana mente cu-
ra sollicitat: ad placendum uerò spiritali
connubio, mens dulcedini cœlestis co-
gitationis intenta, corpus suum spiritali
pinguescens delectatione castigat. In o-
pere corporalium nuptiarû uirginitas
carnalis amittitur, ut ad carnis fœcundi-
tatem ueniat, ubi tamen nonnunquã
sic incertę spei fructu fraudatur humana
delectatio, ut quæ uirgo esse destitit, ma-
ter esse non possit, & sterilitatis obstacu-
lo coërcita, nec in corpore queat repara-
re quod perdidit, nec ex corpore ualeat
habere quod cupit: plerunque (quod est
grauius) grauiore dolore fœtus carnis
perdit, quos graui dolore suscepit: & ad
hoc pariens pericula gemitusq; tolerat,
ut amittens quos cū gemitu pepererat,
dete-

deterius gemit. In copula uerò matrimo-
nii spiritalis cum sponso Christo sic con-
iugatur anima, ut etiam caro seruetur in-
tacta: quanto magis uirginalis integri-
tas uiget, tanto magis immortalis foecū-
ditas pollet. Sic enim ibi non est morta-
lis fructus ex corpore, ut immortalis foe-
tus nō desit ex corde: ibi maritalis acces-
sus non uitiat corpus, quia Christi spiri-
talis amplexus, & animam seruat & cor-
pus: in tali connubio nullus effectus æ-
stuantī cupiditati conceditur, quia san-
ctæ charitatis seruire refrigerio spiritali
nutritur. O angelicę imitationis non hu-
mana in hominibus uirtus. O ineffabile
superni sempiternique muneris decus.
Quod qui accipiunt hoc meditantur in
carne mortali, quod sunt in immortalita-
te sumpturi. Eligunt enim bonam patrē,
quæ non auferetur ab eis, sed perficietur
in eis. Quod enim ab eis nunc inuiola-
tum seruatur in opere, hoc eis gloria im-
mortalitatis cumulatum reddetur in mu-
nere. Quocirca, quæ non est sæculi uir-
go sed Christi, sicut non debet monili-
bus, ita debet uirtutibus adornari. Orna-
tus

tus autem uirginis est, uirginitatis bonū
non minus mente quā carne seruare.
Vt scilicet semetipsam tanto muneri cō-
dignam semper exhibeat, & sic ueritatis
teneat uiam, ut non diuertat ad dextram
uel sinistram. Sinistram quippe obsidet
carnalium turba uitiorum: dextram te-
net spiritaliū iactatio superba uirtutum.
Illa carnem publicis delectamentis oble-
ctare contemnit: hæc menti laudem pro-
priæ ueritatis immurmurare nō desinit.
Illa nanq; blandiens uirgini persuadere
conatur, ut tantum carnis integritate ser-
uata quicquid pertinet ad delicias cibo-
rum, nitorem uestium, fomenta balnea-
rum, somniorum lenitatem, iocorum hi-
laritatem, sub specie uitandę infirmitatis
& custodiendæ corporeæ sospitatis di-
ligat, appetat, teneat. Et quasi molliori
cliuo de uexum latioris uiaē mōstrat gra-
dienti descensum, quia non conscendat
ad cœlum, sed deuoluatur in Tartarum,
insinuat uitandum itineris angusti labo-
rem, ne perueniatur ad requiem. Est alia
quanto occultius tanto periculosius pa-
rat uirgini præcipitium, dum callide col-
laudat

laudat ascensum. Etenim si teneatur in
 cibis abſtinentia, uestis nō sit nitida, sed
 despecta, buxum pallorem, rubore sub
 lato, corpori ieiunia generent, cando
 rem carnis lauādi contemptus obfuscet,
 laſſo corpori somnus stratis durioribus
 detur, cutis lenitas despectis asperetur u
 guentis, contractior uultus risui semper
 obſiſtat & ioco: hæc omnia non diuino
 adiutorio deputat, sed uiribus humanæ
 poſſibilitatis aſſignat. Proinde ad exte
 riorem uirginitatem interioremq; ſer
 uandam, ſollicita debet uirgo ſemper
 exultare cautela, delicias carnis & ob
 lectamenta corporis (quæ ſibi non
 tam neceſſitas exigit quam uoluptas)
 omnino ſacra uirgo refugiat. Spiritualis
 enim uirginum ſponſus nō querit in uir
 gine carnem delicijs accuratam, ſed ie
 iunjs caſtigatam. Hæc Doctor genti
 um cum ſacere dicit, nobis quoque inſi
 nuat faciendum. Caſtigo, inquit, cor
 pus meū, & ſeruituti ſubijcio. Et ruruſ:
 In uigilijs multis: in fame & ſiti, in ieſu. 1. Cor. 9. D.
 nſ multis. De uidua uerō dicit: Quæ au
 tem in delicijs eſt, uiuens mortua eſt. Nō 2. Cor. 11. P.
 quæ.

1. Tim. 5. A.

Gen. 19. E.

Ione. 3. B.

querat ergo Christi uirgo carnis delicias quas nec uiduæ uidet esse cōcessas. Inſatūritate cibi uiuēs Sodoma, cibis ignis effici meruit. Et Niniuiticus populus diuinum furorem, cunctorum iam ceruicibus imminentem, ieiunio lachrymisq; ſubmouit. Igit̃ ſi uiſibilis cupiditas uindicatur in corpore inimica, inuiſibilis potestas non dominatur in corde. Illam foeliciter uincimus, ſi fortiter cū iſta certemus: & de illa triumphus acquiritur, cū iſta calcatur. Porro ieiunij ſic eſt adhibenda temperies, ut corpus noſtrum nec ſaturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Talis igitur tantāq; uirginis ieiunium reſectio ſubſequatur, ut nec ſuauidate corpus illiciat, nec ſaturitate ſuccendat. Suauidate quippe minuitur eleemoſyna pauperum, ſaturitate corpus efficitur bellicoſum. Illic fratribus debitum inuaditur, hic hoſti auxilium ſubrogatur. Volentibus enim nobis concupiſcentiam gulę diuerſis oblectare pigmentis, quod ægenus accipere debuit, uoluptas inſumit. Proinde ieiunium nec debilitas præripiat, nec ſaturitas

ritas extollat. Vtraque enim nostris aduer-
 sarijs militat, quia una utilitatem ieiunij
 precedentis adimit, altera facultati ieiunij
 subsequenti obstitit. Saturitas facit,
 ut inaniter ieiunemus: debilitas facit, ne
 ieiunare possimus. Vestis quoque talis sit
 sacrae uirginis, quae testis existat intimae
 castitatis. Nihil nitoris in habitu exte-
 ris hominis quaeratur, ne interioris ho-
 minis habitu sordidetur. Virgo, quae or-
 natum corpore uestis affectat, animam
 suam uirtutum splendore despoliat: nec
 habet castitatem ueram, quae intuentib.
 parat illecebram: nec fidem seruat Chri-
 sto, quae populo quaerit magis placere
 quam sponso. Consequenter autem ne-
 cesse est, ut quae humano conspectui co-
 cupiscentiam seminat, in diuino conspe-
 ctu iracundiam metat. Qui enim semi-
 nat in carne sua, de carne metet corrup-
 tionem: qui uero seminat de spiritu, de
 spiritu metet uitam aeternam. Verum de
 his atque horum similibus, quae ad curam
 pertinent carnis, & animam faciunt sub
 uirginitatis nomine in concupiscentijs
 dormire, illae potius admonendae sunt

Galat. 6. B.

Hh

uir.

uirgines, quæ delitiosæ, quæ uagæ, quæ
locis deditæ. Nobis autem nunc ad spiri-
talem uirginem loquentibus, de illis est
laqueis euitandis aliquid memorandum,
quos (ut ita dicam) non terrenis rebus,
sed in ipsis cœlestibus aduersarius ten-
dit: nec à uia manifesto seducit errore,
sed (sicut ait Propheta: In uia hac qua am-
bulabam, absconderunt laqueos mihi,) ubi
bene ambulantes perspicit in ope-
ribus bonis, ibi uehementius & pericu-
losius sub colore simulatæ pacis occul-
tis repugnat insidijs, & non ualens uirgi-
nitatem carnis in carne perdere, uirgini-
tatem spiritus conatur auferre. Propter
quod non est Christi uirginibus negli-
gentius intuendum, quâ tum cordis uir-
ginitas carnis uirginitati præponderet.
Hæc enim si à fidelibus Coniugatis ac-
uiduis in fide (quæ per dilectionem ope-
ratur) etiam sine uirginitate corporea in
hac uita fuerit custodita, in futuro nec
carnis uirginitate priuabitur & regni cœ-
lestis beatitudine perfruet. Corporalis
uerò uirginitas, etiam deo dicata, si uirgi-
nitatem non seruauerit cordis, nihil pro-
derit

derit in corpore custodita, si spiritalis castitas fuerit in mente corrupta. Vtrancq; Diabolus persequitur, utrancq; callidis consilijs infectatur. Sed uirginitatē carnis per hominē nititur præripere, cordis uerò uirginitatem per seipsum conatur auferre. Nam pleruncq; ad hoc carnis uirginitatem (quæ inferior est) non impugnat. ut illius, quę potior est, fundamenta suffodiat, & tâquā diuerlis machinis, sic innumeris utit argumētis: & cū certamini manifesto cedit, ad hoc se uictū demonstrat, ut uincat: ad hoc fugam simulat, ut persequentem, missis post tergum sagittis, occidat. Euidētib. quippe uitijs prouocat, dū uirginitatē cordis impugnat, in quib. si palā superetur, illico superbiam perniciosissimē iaculatur, & uitiorū author, in eo quod uincere nō potest uitijs suis, uincit uirtutibus alienis. Armis, quib. eliditur, surgit, & uirtute, qua deijcitur, deijcit. Laudat, qua se perspicit superari uirtutē, ut uictus possit captiuare uincētem. Inijcit enī cordi iactantiā, ut grauiori lapsu de alto possit deijcere si q̃s in humilibus uidet gradu firmiore pugnare.

Hh 2

gnare.

gnare. Nam (uerbi gratia) cum gulæ delectamenta porrigit, si suscipiatur, fomitem libidinis subministrat: si respuatur, iactantiam de abstinentia seminat, insinuat dilectionem pecuniæ, si tenuerit assensum, auaritiæ gladio animam confodit incautam: si autem fuerit repulsus, in sidias, quas per tenacitatem tendere nō potuit, per liberalitatē nequissimus tendit, & in opere misericordiæ facit cordis superbiam pullulare, ut eò quòd egenti largitur, magna sibi habere merita uideatur. In multis hæc facit, ut maxime sic repugnare spiritales Dei famulos & famulas assueuit, ut si quis reb. noxijs mortiferisq; nō uincitur, uitalibus remedijs occidatur. Bonis operatur mala, salubribus noxia, iustis iniusta, & commodis præstat incommoda. Hoc in seipso primum operatus est, qui non ex conditione habuit originem criminis, sed ex elatione uirtutis ueritatem per iniustitiam detinere uoluit, & per iniustitiā lapsus, in ueritate non stetit. Quomodo enim stare potuit, cui pro superbia restitit ille qui nunquam cadit? Initiū enim omnis pec-

peccati superbia, propter quod Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Hæc autem superbia ideo initium omnis peccati dicitur, ut omne peccatū de ipsa, tanquā de radice, pullulare monstretur, quæ multiplici modo miseris inferens mortem, publico certamine carnales deſcit, spiritales uerò, si quos incautos inuenerit, occultiore conflictu prosternit. Quis enim nesciat, fornicarios, idolis seruientes, adulteros, molles, masculorum cōcubitores, fures, auaros, ebrios, maledicos, rapaces, superbos, aduersus deum ceruices erigere, & nequissimis operibus magis diabolo militare? Sunt alij, quos in conspectu hominum superbia tanquam suos demonstrat hostes, & intrinsecus habet nequissimos milites. Ab his iniquitas callide geritur, ut humanis obtutibus iustitia fallaciter ostendatur. Hos dominus noster sic increpat: Vos estis, qui iustificatis uos coram hominibus. Deus autem nouit corda uestra. Quos aut superbos euidenter ostenderet, sequutus adiunxit; quia quod hominibus altum est, abominatio est ante

Hh ; te

Luc. 16. G.

te Dominū. Ad eos etiam, qui sub Christiana professione uiuunt, & Christi præcepta manifeste peccando contemnunt sic ipse Christus loquitur: Quid aut uocatis me Domine Domine, & nō facitis quæ dico? Tales gentiū quoque Doctor his uerbis obiurgat: Confitetur se nosse Deum, factis aut negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobī. Nā & Beatus Iacobus dicit: Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera aut non habeat? Nunquid potest fides saluare eum? Humilitas ergo (quā docuit Christus dicens: Discite a me, quia mitis & humilis corde,) non in sola consistit fide, sed in fide simul & opere. Nā scriptū est: Quia & dæmones credunt & contremiscunt, qui tamē deo humiles nō sunt. Vnde etiam Apostolus Paulus asserit: Quia sapiētia carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non subiicitur. Nec enim potest, quæ sapientia secundū Iacobi sententiā nō est, desursum descendēs, sed terrena, animalis, diabolica. Manifesta igitur superbia apprehenditur, cum manifeste peccatur

Atta.

Mat. 23. D.

Attamen cum fūco iustitiæ iniquitas tegitur illa supbia pestilentia uenenosius serpit, illa periculosius irrepit cū ab his, qui iustitiæ studiū gerūt, uel aliorum uita tanquam indigna despicitur, uel in operibus bonis aliquid humanis uiribus assignatur. Illa deniq; superbia, quæ cæteri ab his qui sibi iusti uidentur uelut peccatores despiciuntur, in Phariseo cōdemnatur, sicut etiā sanctus Euāgelista testatur, dicens; Dixit autē & ad quosdā, qui in se confitebant tanquā iusti, & aspernantur cæteros, parabolam istā: Duo homines ascenderunt in templū, ut orarēt, unus pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stās, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia nō sum sicut ceteri homines, rapaces, iniusti, adulteri, sicut etiā hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omniū quæ possideo. Publicanus autē à longe stans, nolebat oculos ad cœlū leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis: Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui

Hh 4 se

Rom. 10, A.

se humiliat, exaltabitur. In conspectu iudicis misericordis & iusti, non est accepta superba iactatio bonorum operum, sed humilis confessio peccatorum. Illi etiam, qui uirtutem bonæ uoluntatis aut bonæ operationis suis nituntur superbiæ uirib. assignare, ab Apostolo taliter denotantur: Quia ignorantes Dei iustitiā, & suam quærentes statuere, iustitiæ dei non sunt subiecti. In sua igitur iniustitia profecto deficit, qui iustitiæ Dei superba colla non subijcit. In his itaq; quatuor superbiæ generibus, quibus diabolus uelut quadrigis uehitur, & ad gehēnam miserorū, quibus insidet, mortifero cursu raptatur, duobus animas opprimit, quas in carne iacētes perspicit, alijs duobus animas deijcit, quas de carne uolare cognoscit, istas captiuat delectatione uitiorum, illas circumuenit elatione uirtutum. Illarum sic uirginitatem præripit ut se fornicari nō dubitent, istas sic constuprat & maculat, ut se conculcari non estimēt. Proinde, ut integra permaneat Deo dicata uirginitas, sicut custoditur integritas corporis, multo amplius custod-

studienda est humilitas cordis. Si qua enim uerò uirgo est Christi, non potest Christo nisi cordis humilitate coniungi. Filij Dei thalamus elatas non recipit, & humilis sponsus à connubio suo superbos expellit. Sit igitur studium tuum (sicut decet uirginem sacram) sectari iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Non tamen, ut consideratiōe tui quaslibet Christianas etiam in inferiori positas professione, despicias, aut te in bonis operibus, præsumptione propriæ uirtutis, extollas. Quicquid enim spiritaliū donorū plus habueris quàm habent aliæ, non parua est factura uirtutis, si in ipsa principali uirtute (quæ est humilitas) non alias antecellas: cum non nescias scriptū: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Attende igitur in te sponsi tui amorem, considera domini pietatem. Pius est dominus, qui te sibi fecit ancillam, speciosus sponsus, qui te castificauit sponsam. Idem tamen, quia, uerus est dominus & sponsus est, uerus utriusque potestatis partes ex-

Hh 5 equi-

equitur. Exigit de ancilla humilem seruitutem, in sponsa quærit integram castitatem. Serui ergo domino cum timore, & exulta sponso cum tremore. Nā quia dominus est, territat: & quia sponsus est, zelat. Timens igitur custodi domini terrentis imperium, & tremens dilige sponsi zelantis affectum. In ancilla domini nihil suum prædo reperiat, in sponsa Christi nihil suum adulter agnoscat. Sicut in corpore uirginis non dominatur libido sic in corde uirginis nulla dominetur elatio. Cum timore & tremore tuam salutem operare, Deus est enim qui operatur in te & uelle & conficere, pro bona uoluntate. Quotiens cogitas de perfectione uirtutum, noli considerare, quid aliæ minus habeant quam tu habes, sed quid tu minus habeas, quam habere iam debes: nec ideo te putes uirtutibus perfectam, si quamlibet aliam uideas criminibus deditam: nec propterea tibi aliquid uelocitatis assignes, si quaslibet, aut retro redeuntes, aut segniter uideas ambulantes. Neque enim idcirco fac nos oculos habere pronuntiandus est

lip;

Philp. 2. B.

lippus, quia uidetur cæcus à lumine penitus alienus: nec ideo sanus dicendus est, qui graui iacet uulnere semiuuius, si alius grauiore uulnere reperiatur occisus: nec ibi debet tanquam uictor uindicare gloriam, quisquis, licet ab hoste non sit occisus, tenetur tamen ab hoste captiuus. Noli ergo alijs te comparare, sed tibi. Audi Apostolum hoc facientem, & ut hoc faciamus, salubriter ammonentem: ad Corinthios quippe scribens, dicit: Non enim audemus inferere aut comparare nos quibusdam, qui se ipsos commendant, sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. Si ergo semetipsam comparet uirgo Christi, & ut ad perfectam perueniat sanitatem, non debet de aliorum sibi periculo grauiore blandiri, sed de sua curet infirmitate tristari. De qua ille tristabatur iugiter, qui dicebat: Tota die contristatus ingrediebar, quoniam anima mea impleta est illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Et ut ostenderet, huic tristitie humilitatem debere coniungi, statim sequitur

Psal. 29.

sequutus adiūxit: Incarnatus sum, & humiliatus sum nimis. Et ut desiderio sanitatis hoc à se fieri perdoceret, adiunxit: Rugiebam à gemitu cordis mei, & ante te est omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Iste autem qui hoc dicebat, fatetur se aliquando tanquam de uirtute sanitatis elatum, & in eo se periculum grauissimæ infirmitatis expertū. Dicit enim in alio psalmo: Ego dixi in abundātia mea, non mouebo in æternum. Et quia hoc dicens, adiutorio diuinæ gratiæ fuerat desertus, & in sua defecerat infirmitate, turbatus sequitur dicens: Domine in bona uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem, auertisti faciē tuam à me, & factus sum conturbatus. Et ut ostenderet adiutoriū diuinæ gratiæ, quamuis iam habitū, humiliter esse sine intermissione poscendum, hoc quoque subnectit: Ad te domine clamabo, & ad Deū meum deprecabor. Nemo autem deprecatur, & rogat, qui non aliquid se cognoscit minus habere, aut quod habet, sua tantum uirtute potest seruare. Quisquis igitur & bene-

beneficium rogat, & adiutorium flagitat, necesse est, ut & euidenciam suæ imbecillitatis & egestatis agnoscat. Et ideo egestas nostra dari sibi quod non habet poscit, & imbecillitas nostra custodiri sibi postulat quod accepit. Egestas audit, quid enim habes, quod non accepisti? Et nō potest homo accipere quicquam, nisi datum fuerit ei de cælo. Imbecillitas audit: Reuela ad dominum uiam tuam, & spera in eum, & ipse faciet. Audit etiam ab ipsa uirtute: Sine me nihil potestis facere. Audit à Propheta: Nisi Deus custodierit ciuitatem, in uanū uigilant qui custodiunt eam. Dicat ergo egestas illi, qui propter nos pauper factus est, cum esset diues, ut illius paupertate nos diuites essemus. Dicat: Da mihi intellectum ut discam mandata tua. Dicat etiam imbecillitas illi, qui pro nobis crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei. Et qui sic infirmatus est propter peccata nostra, ut semper ipse sit Dei uirtus & Dei sapientia. Dicat ergo illi imbecillitas humana: Custodi me Domine, ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum
pro,

Psal. 126.

protegè me, à facie impiorum, qui me affligerunt. Grauius hic affliguntur animæ omnium iam iustificatorum ex fide uiuentium, imò solæ animæ intelligunt, in qua sint afflictione positæ, quibus se infundit lumen uerum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Vident enim, quia licet sint gratiæ dono ab operum malorum contagione libere, teneantur tamen cogitationū uarietate captiue. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Attendamus qualis quantusq; iustus dixerit, in multis enim offēdimus omnes. Et ille qui dixit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ille etiā qui condelectabatur legi Dei secundum interiorē hominem, uidebat autē aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem eum in lege peccati, quæ erat in membris eius donec eum suę infœlicitatis consciū, de corpore mortis huius liberaret gratia Dei per Iesum Christum dominū nostrū. Ab hac

hæc ergo lege peccati, quæ est in mēbris nostris, non uirtus cuiuslibet hominis fortis, non industria sapientis, sed sola liberat gratia saluatoris, quæ nō nisi humilibus gratis dat̃. Deus enim superbis resistit, humilib. autem dat gratiā. Verumtamen hæc gratia, sicut nō nisi humilib. datur, sic humilis homo esse non potest, nisi detur. Datur enim ut humiles esse incipiāt, & datur, ut humiles esse nō desināt. Gratia igitur Dei facit, & ut humiles simus, & humiles perseverare possimus. Qui enim potuit quod non habuimus dare, ipse potest, quod accepimus custodire. Proinde, ut in te sit uera humilitas, quæ uirginitatis est interna uirginitas, non ignoras, quanta sacræ uirgini debeat paupertas spiritus inesse, ut regnum cœlorū mereatur accipere: quanta mansuetudo, ut illa possideat uiuentium terram, in qua se Dauid bona domini uisuum plena credulitate confidit, quanta etiam cautione uirgini luctuosa sit præsentis sæculi læticia fugiēda, cui semper in hac uita præstolanti spōsi cœlestis aduentum, magis sit ex desiderio spiritali lugens.

lugendum, ut adipiscatur intimum cer-
 tumq; solatium: quantam quoq; uirgo
 Christi debeat esuriem sitimq; iustitiæ
 perpeti, ut plena mereatur æternæ dul-
 cedinis facietate lætari: qualibus etiam
 sit induenda uisceribus misericordiæ, ut
 in conspectu Dei misericordiam ualeat
 inuenire: mundandiq; cordis quantum
 debeat inesse sacre uirgini studium, ut il-
 lū uidere mereatur fœlicib. oculis spon-
 sum, speciosum forma præ filiis hominū;
 ad quem carnis uirginitas non potest
 peruenire, nisi humili corde fulciatur uir-
 tute uirginitatis internæ: quantam etiam
 pacificæ quietis uirgo possidere uirtu-
 tem debeat, ut desideriorum carnalium
 tela spiritalibus armis induta cōpescat.
 Talibus te sponsus tuus uti fruiq; moni-
 libus cupit, qui te sibi fide despondit, spe
 firmavit, charitate coniunxit. Neque ue-
 rò fidei ueritate carnisq; integritate spiri-
 taliter tali sponso nupsisses, si non eum,
 cōtempta uanitate sæculi dilexisses, nec
 tamē eum fuisses aliquatenus dilectura,
 nisi fuisses gratuita spōsi dilectione præ-
 uenta. Dixi autem te præuentam, non so-

so-

solū dilectionē, qua ille te dilexit, sed etiam dilectionē, quam tibi gratis, ut à te diligeretur infudit. Totū ergo quicquid in te sanctæ dilectionis erga sponsum tuum habes, in te quidem habes, sed ex te non habes. Pauperem te accepit ditissimus sponsus, quicquid in te boni habes, non ex te sed ex ipso habes, & quicquid nondum habes tunc habebis, si sponsus dederit, qui omnia bona quæ habet, gratuita largitate iam dedit. Ipsi ergo de acceptis humiliter gratias age, ipsum de accipiendis humiliter posce. Sic enim diuitem sponsum habes, ut nec egeat his quæ dedit, & abundet ad largiendum multo meliora quàm dedit. Hęc humili semper compunctione considera, & uirginitatem, quàm Deo uouisti, non solum carnis integritate, sed & cordis humilitate conserua. Ab illo tibi semper custodiam uirginitatis & humilitatis exposcēs qui non dormitauit neq; obdormiet custodiens Israel. Ecce sancta filia, inquā tum Dominus dedit, breuem ad te libellum de uirginitate & humilitate conscripsi, magis eligēs, pauca tibi desiderāti trans-

Ii

mitte.

mittere, quàm debite seruitutis officium
sponsæ Domini denegare.

BEATI FVLGENTII
AD PROBAM DE ORATIO.
ne ad Deum, & compunctione
cordis Epistola
quarta.

DOMINAE in Christo plur
rimū uenerabili, & cum om
ni honorificentia nomi
nandę famulæ dei, filiæ Pro
bæ. Fulgentius seruorum
Christi famulus, in Domino salutem. E
pistolam sanctitatis tuę, cum tota cordis
gratulatione, suscepi, non solum studi
um boni operis, sed etiam humilitatem
cordis tui certis indicijs præferentem.
Bene igitur, sancta filia, in laudem Dei,
nō de bonis operibus superbię uēto ex
tolleris, sed ad implenda Domini præce
pta infirmitatē inualidamq; testaris. Ita
debet sentiri, quisquis uerbi Dei non au
ditor obliuiosus, sed factor operis esse
desiderat, qui non hic ab hominib. reci
pere mercedem suam, sed à Deo in die
retri

retributionis expectat, qui nō in præsenti tempore inanis gloriæ uanitate raptatur, sed sancto igne diuini amoris accenditur. Hunc enim Christus uenit mittere in terram, ut omne superbię germen exurat, & humiliatio cordi feruorem sanctę compunctionis inñciat. Sic fit ut in nostris peccatis nosmetipsos ueraciter accusemus, & in bonis operibus nostris Deum uera cordis humilitate laudemus. Illi assignemus, quæ nobis eius pietas donat: nobis imputemus, in quibus eū nostra infirmitas exacerbat. Et quia frequenter à nobis offenditur, necessarium est, ut frequens oratione, & iugi cordis cōpunctione mitigetur. Compūctio enim cordis excitat oratiōis affectū, oratio humilis diuinū promeretur auxiliū. Cōpunctio cordis uulnera sua respicit, oratio uerò medelam sanitatis exposcit. Et ad hæc quis idoneus? Quis enim uel orare competenter ualeat, nisi medicus ipse nobis initium desiderij spiritualis infundat? Aut quis perseuerare in oratione queat, nisi Deus in nobis hoc quod cœpit augeat, quod seminauit enutriat,

Luc. 12. F.

H 2 &

& quod, misericordia præcedente, gratis donauit indignis, ad effectum perfectionis, misericordia subsequente, perducatur. Sic enim à nobis poterit boni operis meritum non perire, si Deus author atque adiutor semper glorificetur in opere, nec putemus, sic eum authorem boni operis existimandum, tanquam in ipso tantum creationis exordio sic Deus naturæ humanæ boni operis facultatē dederit, ut ipsius adiutorio desistente, sola per seipsas possit humana natura quodcunque bonum uelle seu facere, cum hoc nec in ipso primo homine potuerit sola implere conatu proprio, quando necdum fuit uitiata peccato. Quomodo ergo infirma, sine iuuamine medici, sospitatem suam reparare potuerit? quæ dum sana esset sospitatē suam custodire nequiuit. Non ergo gloriatur terra & cinis, quia in uita sua protecit intima sua, nec uulneratus, de hoc, quod in se sanum existimat, tanquam sanus exultet, sed suorum uulnerum putredinem compuncti cordis humilitate consideret, ut clamans cum propheta (Computruerunt & deterioratae

rata sunt cicatrices meae, à facie insipientis meae) possit medelam, non suo merito, sed gratuito munere diuinæ pietatis accipere. Quidenim habet homo, quod non accepit? Si autem accepit, quid gloriatur, quasi non acceperit? Solus igitur Deus potest omnibus, quibus uoluerit, dare, unde uera salus acquiri possit: & ideo solus potest in accipiente custodire quod dederit. Nisi enim dominus custodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui custodiunt eam. Ille itaque non patietur furtiuum nequissimi prædonis ingressum, cui non defuerit domini uigilantis auxilium. Ipse enim non dormitauit, neque obdormiet, qui custodit Israel. Sicut autem, qui ad patriam tēdit, donec perueniat, semper habet ubi ambulet, sic etiam nos, quamdiu in hoc mortali corpore constituit peregrinamur à domino præsens uita nobis est uia, in qua semper habemus ubi possimus proficere, donec Deo perducente, ad illam ualeamus beatæ immortalitatis æternam patriam peruenire. Magnæ igitur beatitudinis est, si in præsentī uiuere sæculo, ut profeci-

li 3 ctui

etui spiritali omnis fidelis operam det,
 nec tamen hoc suis aliquando uiribus
 superbus assignet, sed humili corde à
 deo poscat. iugē custodiā accepti mune-
 ris à quo emanat totius bonæ, non tan-
 tum principium, sed etiam perfectio uo-
 luntatis. Neq; enim Iacobi Apostoli præ-
 dicatio, aliqua potest argumentatione
 cassari, dicens: Omne datum optimum,
 & omne donū perfectum desursum est
 descendens à patre luminum. Nec quis-
 quam hominum, siue ad cogitandum,
 siue ad operandum quodcunq; bonum,
 potest esse idoneus, nisi fuerit munere
 gratuito diuinæ opitulationis adiutus.
 Deus est enim qui operatur in suis & uel
 le & perficere pro bona uoluntate, sicut
 Vas electionis affirmat: quo etiam do-
 cente cognouimus: Quia non sumus i-
 donei, cogitare aliquid à nobis, quasi ex
 nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.
 Ille igitur nobis omnem boni sufficien-
 tiā subministrat, cuius non minuitur ple-
 nitudo cum donat, qui nobis omne bo-
 num benigne largitur, ut habeamus, &
 in seipso sine diminutiōe permanet ple-
 nus

nus: quod nec angelica potest, nec humana præstare natura, ac sic, nulla, licet spiritalis, tamen creata substãtia: quia omne quod creatum est, sicut antequam crearetur non fuit, sic antequam acciperet habere non potuit, & sicut subsistere non potest sine illius operatione qui fecit, sic bonum nõ potest uelle seu facere, nisi Deus dignetur iugiter adiuuare. Ab ipso nanq; est initium bonæ uoluntatis ab ipso facultas boni operis, ab ipso per seuerantia bonæ conuersationis, ab ipso datur in præsentis sæculo uera cordis humilitas, & in futuro retributionis æternæ fœlicitas, ut ipsi sint sine fine fœlices, qui nunc sine fictione sunt humiles. Nec se inflatione uana seducunt in qua sic non potest esse bonis plena securitas, ut tunc facilius aduersitas subrepat, cum se prosperitas fraudulenter ostendat. Nec est aliquod huius uitæ tempus, in quo non hominibus muscipulam tendat inimicus, cuius laqueos nemo potest proprijs uiribus euadere, nisi quæ Deus gratia sua per Iesum Christum dominum nostrum dignatus fuerit liberare. Ideo

Vas electionis, cum captiuari se in lege peccati sentiret, exclamabat dicens: Infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Propterea etiam propheta, non sua uirtute, sed diuino munere, pedes suos e laqueo prædicat euellendos, dicens: Oculi mei semper ad dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Et alio loco, ex persona sanctorum, quos de huius sæculi laqueo liberatos, ad æternam dignatus est dominus securitatem lætitiæque transferre, sic dicitur: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Veruntamen, ut suam animam unusquisque nostrum inter aduersitates & laqueos inimici uersari cognoscat, nec in hoc seculo noxia unquam securitate torpescat, idem propheta dicit: Tota die contristatus ingrediebar. Quoniam anima mea impleta est illusionibus. & non est sanitas in carne mea. Quid est autem: Tota die contristatus ingredi, nisi totius huius uitæ tēpore, peccatorum

re-

Psal. 122.

recordatione trīstari: in quo enim anima
 illusionibus impletur, nisi cum concu-
 piscētiarum carnalium frequenti tenta-
 tione concutitur: Quibus et si consensu
 one nō cedit, fatigatione lassescit. Quā-
 uis enim subinde suis dominus in certa-
 mine, ne deficiant, adiutorium tribuat,
 permittitur tamen fatigari propriæ infir-
 mitatis onere prægrauata mortalitas, sed
 cum in seipsa nullum uirtutis inuenit fir-
 mamentum, ad poscendum diuinæ pie-
 tatis cito recurrat auxilium. Hic ergo
 tunc aduersarium uincimus, si lachrymis
 & orationibus & continua cordis humi-
 litate pugnemus: Scriptum est autem, *Eccle. 35.*
 quia oratio humilium nubes penetrat,
 & non elongat dominus, donec exau-
 diat. Humilium ergo fletus, magnus est
 concupiscentiæ carnalis interitus. Lach-
 rymæ, quæ ex compunctione cordis ue-
 niunt, & inimicum uincunt, & nobis do-
 num lætitiæ triumphalis acquirunt. Qui
 enim euntes eunt & flent, mittentes se-
 mina sua, ipsi uenientes uenient in exul-
 tatione, portātes manipulos suos. Quā
 bene autem sanctos propheta semina
 li s bo;

Sapient. 9. D.

bonorum operum riganda docet flumini
 nelachrymarum. Omnia etenim semina
 non germinant, nisi fuerint irrigata, nec
 de semine procedit fructus, si fuerit a-
 quarum iuuamine destitutus. Proinde
 nos quoque, si uolumus fructus nostro-
 rum seminum capere, non desinamus
 semina nostra lachrymis irrigare, quæ
 magis corde sunt fundendæ quàm cor-
 pore. Ideo namq; nobis dicitur per pro-
 phetam, ut scindamus nostra corda, &
 non uestimenta nostra, quod tunc face-
 re possumus, cum scilicet recordamur
 nosmetipsos, & si nō in opere, saltem in
 cogitatiōe frequēter delinquere. Quia
 terrena inhabitatio sensum multa cogi-
 tantem deprimit, & terra nostra germi-
 nare spinas nobis & tribulos non quie-
 scit, nec possumus peruenire ad esum pa-
 nis nostri, nisi fuerimus sudore uultus &
 fatigatione confecti. Fatigamur enim
 sudoribus, dum proprijs cupiditatibus
 repugnamus. In quibus uincendis, idcir-
 co maior est certaminis difficultas, quia
 non extrinsecus ex altero, sed intrinse-
 cus ex seipso certanti homini concupi-
 scentia

rentiæ carnalis generatûr aduersitas,
quæ fatigationem ingerit humanæ im-
becillitati dum nascitur, quamuis diui-
næ uirtutis opitulatione uincatur. Ca-
ro enim concupiscit aduersus spiritum,
spiritus autem aduersus carnem. Hæc
enim inuicem aduersantur, ut non quæ-
cunq; uolumus illa faciamus. Hinc est,
quod nondum deo sumus omnino sub-
iecti, quia ex nobis nascitur, quod diui-
næ renititur iussioni. Nam licet ex gra-
tia dei sit uoluntas nobis bona, quæ nos
Deo reddat humiles, non nobis tamen
deest prauæ cupiditatis exortus, qui nos
faciat contumaces. Per Dei ergo grati-
am sumus iam deo ex patre subiecti, per
culpam uerò nostram sumus adhuc ex
patre non subditi. Propter quod ad He-
bræos dicitur, necdum omnia Christo
esse subiecta. Sic enim ait: In eo enim
quod ei subiicit omnia, nihil dimisit nō
subiectum ei. Nūc aut necdum uidemus
omnia subiecta ei. Subiecti sumus igitur
deo, ex eo quod ipso nobis operante cō-
delectamur legi Dei secundum interio-
rem hominem: Necdum autem sumus
sub-

subiecti ex eo quod uidemus aliam legem in membris nostris, repugnantem legi mentis nostræ, & captiuantem nos in lege peccati, quæ est in membris nostris. Subiecti sumus Deo, quia ipsius miseratione eripimur à tentatione: (ipsi enim cantamus: A te eripiar à tentatione,) sed necdum sumus omnino subiecti, quia tentatio est uita hominis super terram. Subiecti sumus Deo, in quo gressus nostros dirigit secundum uerbum suum, ut non dominetur nobis omnis iniquitas, sed necdum sumus omnino subiecti, quia in multis offendimus omnes. Subiecti sumus, in quantum ipso donante, in carne ambulantes, non secundum carnem militamus: sed necdum sumus omnino subiecti, quia etsi habemus ex dono Dei, ut mente seruiamus legi Dei, habemus tamen ex reliquijs peccati, ut carne seruiamus legi peccati. Propter quod Apostolus dicit: Igitur ipse ego mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati. Omnis enim qui nunc iuste uiuit, carne quidem seruit legi peccati, dum in se nasci carnalem con-

Psal. 17.

2. Cor. 10. A.

Rom. 7. D.

concupiscentiam sentit, mente autem
seruit legi Dei, quia eidem carnali con-
cupiscentiæ non consentit. Carne ser-
uimus legi peccati, dum filij Babylonis
nascentes, inquietant animam nostram:
sed mente seruimus legi Dei, cum ijdem
paruuli Babylonis eliduntur ad petram.
Babylon enim confusio interpretatur,
cuius filia est omnis carnalis cupiditas,
quam cordis confusio generat. Quam-
diu autem in corpore peregrinamur à
domino, partus suos nobis integerit i-
sta confusio. Ex ipsa quippe confusio-
ne omnis praua cogitatio nascitur, quæ
paruula tunc ad petram eliditur, dum
celeri recordatione atque opitulatione
Christi superata calcatur. Igitur liceat
habeamus, unde gratias agere Deo de-
beamus, quia nos sibi gratuita misera-
tionis subiicit, ut humiles simus: habe-
mus tamen, unde continuis præcibus
diuinas aures pulsare debeamus, quia
quamdiu in hoc mortali corpore sumus
sicut non possumus sine peccato esse,
sic necdum ualemus perfectam humili-
tatē diuinis iussionibus exhibere. Pro-
pter

pter quod agenda quidem sunt gratiæ Deo, in quantum nobis donat, ut bene operemur, ne muneribus eius existamus ingrati: & danda est opera, ut ad meliora proficiamus, ne mortiferam incidamus superbiam, si conuersationem nostram putemus ex omni parte perfectam. Proinde gemamus & fleamus coram domino qui fecit nos, ut à concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum, & superbia sæculi, quæ non est ex patre, sed ex mundo est, liberet nos, & ad illam nos subiectionem perducatur, in qua nobis nihil repugnet ex mortalitatis uitio, sed ex immortalitatis dono totum, quicquid in nobis est, fiat subditum Deo. Tunc enim erit in nobis uera, perfecta, & excelsa humilitas, cum & in carne, & in mente nostra, nulla remanserit praua cupiditas, nec cogitationibus fatigabitur spiritus laboribus macerabitur corpus, nulla erit sollicitudo certaminis, sed perfecta erit securitas pacis, nulla nobis erit iustitiæ indigentia, sed cū delectatione saturitas plena Ibi erimus perfectæ celsitudine beati
quia

quia perfecta erimus Deo carnis & spiritus humilitate subiecti. Ibi nec minor erit laudatione nostra dilectio, nec inferior dilectione laudatio. Erit enim plena nostra laudatio, quia tunc in nobis erit Dei proximique perfecta dilectio. Tunc laudabimus & habebimus & amabimus, tunc satiabimur cum delectatione, & delectabimur cum satietate.

BEATI

BEATI FVLGENTII
AD EVGYPIVM ABBATEM
de charitate & eius dilectione, E-
pistola quinta.

Domino beatissimo, & plurimum uenerabili, ac toto charitatis affectu desiderabili, sancto fratri & cōpresbytero Eugypio, Fulgentius seruorum Christi famulus, in Domino salutem. Utinam sancte frater, tanta meo facultas suffragaretur eloquio, ut ad explicādam spiritalē, quam ex tuarum literarum lectione percepi, dulcedinem uerba sufficientia reperirem, quod dum uolo, nec ualeo, mirū mihi aliquid euenisse cognosco, uidens gaudiū, quod ex tuis sermonibus sumpsi, non posse meis sermonibus explicare. Nempe, quod mihi scripsisti, postquam cogitatione inuentum dispositumq; est, sic in literas digestsisti, ut aut ipse manu scriberes, aut ore dictares. Vnde igitur factum est, ut os meum dilectionem dictando

pa.

parere nō pōssit, quam cor meum ex tui
oris dictatione concepit, quæ est inops
opulencia, uel opulenta inopia, ut eo mi
nus mihi sermo sufficiat, quo me magis
affectus instigat. Et quod ideo loquor,
quia delector, minus eloquar quā de
lector. Quid rogo est hoc quod eloquio
significare uolo, nec ualeo? Nimirum a
liquid est, quod sic corporali eloquio sibi
loqe significatur, ut tamen non corpo
raliter, sed spiritaliter habeatur. In spiri
talibus autem donis, primus fructus est
charitas. Vnde non inordinate eam. Vas
electionis ita posuit, fructus autem spiri
tus est Charitas, gaudium, pax & cæte
ra. Alio quoque loco, præcipuum quid
dam cœlestium uoluit significare charis
matum, cum diceret: Quia charitas dis
fusa est in cordibus nostris per spiritum
sanctum, qui datus est nobis. Hæc chari
tas, quā spiritus sancti dono, cum indi
gni essemus, accepimus, tam bona, tam
sancta, tam immensa est, ut eam etiā qui
habet in corde, nunquam possit sermo
nibus explicare. O qualis charitas mul
tum miranda, multum laudanda, mul
tum

Kk

tum

tumq̃ diligenda. Veruntamen non omnes, qui charitatem mirantur & laudant, statim diligunt charitatem. Et ideo nisi eam quisq̃ diligat, nihil ei proderit, quòd eam miratur & laudat. Tunc autem fructuosa est admiratio charitatis & laudatio, si non desit in admirante atque laudante dilectio. Sed nunquid, sicut eam possunt admirari atque laudare, qui eam non habent, ita possunt eam diligere, qui eam necdum habent? Nequaquam Charitas quippe ipsa est dilectio. Quomodo autem dilectionē iam diligit, qui dilectionem habere non coepit? Nam ecce multa uisu corporeo uidemus, ubi non hoc est ipse uisus, quod est illud quod eo uidemus, quia illud est sensus, quo uidemus, illud autem sensibile, quod uidemus. Et cum illud, quod uidetur, ab oculis tollitur, si sanitas inest oculis, sic illud quod uidebatur, à sensu uidentis auferitur, ut ipse sensus à uidente nullatenus auferatur. Ita fit, ut uidendi sensus in homine maneat, quāuis ab eo quod uidebatur uisus ipse discedat. Ac cū charitas diligitur, quia non nisi dilectione

ctione diligitur, non potest homo, tanquam oculum corporis à quacunque re visibili, sic à charitate intentionem auertere dilectionis, ut possit & charitatem non diligere, & dilectionē habere. Charitas quippe, id est, dilectio, nullatenus diligitur, nisi dilectio habeatur, qua ipsa dilectio diligitur. A seipsa igitur dilectio diligitur, quia tunc diligitur, cū habetur, nec diligitur nisi habeatur. Equidem potest diligi à nobis etiam cum petimus, ut augeatur in nobis, sed non diligit eius augmentum, qui non habet initium. Non ergo sic charitas diligitur, sicut nummus aut aliquid eiusmodi. Potest enim quisque unū non habere nummum, & multitudinem diligere ac desiderare nummorum. Diligit ergo iste nummorum multitudinem, cū ne uniusquidē nūmi habeat facultatē. Apud se unū nummum non inuenit, & foris nūmos innumerabiles quærit. Hoc & in cæteris rebus corporis inuenimus, ut aliquid eorū possit diligi, ita, ut hoc ipsum quod diligitur, nulla ex patre habeatur. Est tale quiddam & in plerisque spirita-

Kk 2 libus

libus donis. Velut, si quis diligat (uerbi gratia) ut habeat prophetandi donum, quod nullus negat, inter dona spiritalia literis Apostolicis contineri. Alij quippe datur per spiritum sermo sapientiae, (sicut Vas electionis affirmat) alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in uno spiritu, alij prophetia, alij diiudicatio spirituum, alij generalium linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæ autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Cum igitur, ut de cæteris taceamus spiritalibus donis, possit diligi prophetia nec haberi: charitas tamen non habetur, si non diligatur, nec diligitur, si non habeatur. Ideo cæterea sancti spiritus dona, id est linguæ, prophetia, sacramentorum scientia, fides, facultatem in pauperes distributio, corporis quoque ipsius exultio, possunt hæc haberi sine uoluntate bona, ad hoc scilicet, ut habentem onerent, non honorent. Charitas uero sine bona uoluntate non potest haberi, quia uoluntatem, in qua charitas fuerit,

nit, malam fieri non permittit. Charitas enim nec agit perperam, nec cogitat malum. Et quia non gaudet super iniquitate, necesse est, ut in qua est, bonam faciat voluntatē. Maleuolus ergo animus non impendit charitatem alteri, quia non habet sibi. Cum autem cœperit habere exordium, ut ita dixerim, charitatis nec maleuolus potest esse nec sterilis. Et quia donec permanet in charitate, in Deo permanet, & Deus in illo manet, semper habebit, si eam semper impenderit. Quando autem eam non impenderit, non habebit. Propriū est enim charitatis, quod ad cursum præsentis attinet uitæ, ut in eo qui eam erogat, crescat ab eo autem, qui sibi tantum habere uoluerit, sine dilatione discedat. Ille igitur eam magis habebit, qui libenter impenderit. Quia sicut eam nec impendere potest nec habere maleuolus, sic nec habet eā quisquam nec impendit inuitus. Homo ergo beneuolus est domicilium charitatis. Hoc autem nomen, id est, beneuolus, ex bene & uelle compositum est. Si ergo alteri quisquam male uelit, in quantum male

Kk

uelit,

uelit, in quantum male uult, beneuolus non est: ac per hoc maleuolus est. In maleuolam autem animam non introibit sapientia. Maleuolus autem homo ille proprie dicitur, non omnis qui uel sibi uel alteri contrarium aliquid cupit aut poscit, sed qui nocendi uoluntatem gerit, siue bonū siue malū possit esse quod cupit. Voluntas autem uel bona uel noxia, non ex officio, sed ex fine, ei est cuiusque pensanda, quia non ex eo quod facit, sed ex eo propter quod facit, qualitatem suā quīque uoluntatis ostendit. Nam & Paulus contrarium sibi aliquid uolebat, cum posceret, ut ab eo stimulus auferretur, quem salubriter aduersus uitium elationis acceperat, nec tamen habuit maleuolam mentem, quamuis utilitati suā contrariam gereret uoluntatem. Ut enim à se stimulū, quo colaphisabatur, rogaret auferri, salutē corporis sui plus uolebat prædicationi prodesse quā sibi, non quærens, quod sibi utile esset, sed quod multis, ut salui fierent. Illis ergo uolebat prodesse sospitatem suam, quibus suam prodesse sciebat & uitam.

2. Corin. 12. B.

uitam. Denique cum desiderium haberet dissolui, & esse cum Christo, quod esset multo melius, sciebat tamen manere in carne, necessarium esse, propter illos, in quibus Apostolatus ministrabat officium. Charitas ergo eum Christi urgebat, siue cum à se stimulum rogaret auferri, siue cum in carne, quamuis aliud desiderans, cuperet immorari. Coarctabatur enim latitudine Charitatis, ut & cum Christo desideraret esse, & officium uellet piæ necessitatis implere. Charitatem igitur utrobique dilexit, quam semper bona uoluntate sperauit. Quisquis itaque secundum charitatem (quæ Deus est) diligit fratrem, ipsam in eo quammaxime diligit charitatem: Ideo cum saluator noster Apostolos suos nouo dignaretur innouare mandato, dicens: Mandatum nouum do uobis, ut inuicem diligatis: iubens per se fraternitatem diligi, ipsam quoque charitatem fraternitatis per Apostolum Paulum præcipit diligendam. Christo enim in se loquente, gentium Magister uult nos dilectionem habere sine

Rom. 12. C.

K k 4

simus

simulatione, odientes malum, adhærentes bono, charitatem fraternitatis inuicem diligentes. Hinc est, quod in undecimo confessionum libro egregius ille doctor, Beatus scilicet Augustinus, cum deo amorem suum, quem ut eum diligeret, ab ipso acceperat, cōfiteretur, ait: Iam dixi & dicam, amore amoris tui facio istuc. Psalmum quoque centesimum duodevigesimalumque exponens, cum illius loci intelligentiam explanaret, ubi dicitur: Incola ego sum in terra, ne abscondas à me mandata tua: post aliqua sic ait: Quid autem diligendum diligatur, si ipsa dilectio non diligatur? Vnde consequenter iste incola in terra, cū Dei mandata, ne absconderentur, orasset, in quibus dilectio præcipitur, uel sola, uel maxime ipsius dilectionis dilectionem se uelle habere proclamat, dicens: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tēpore. Nonne tibi uidetur aperte prophetici atque Apostolici dictis tracta Beati Augustini de diligenda dilectione sententia? Quocirca dilectio Dei & proximi, quæ plenitudo legis

Psalm. u. s. G.

legis, finisq̃ præcepti est, & in Deo charitatem diligit, quæ Deus est, & in proximo charitatem diligit, quæ ex deo est. Tunc enim recte Deus proximusq̃ diligitur, si & in Deo & in proximo ipsa charitas diligatur. Ita fit, ut & in Deo ipsum Deum, & in proximo Deum, sine dubio diligamus. Neq̃ enim frustra post dilectionem Dei, non alia nisi proximi sola nobis est mandata dilectio: scilicet, ut agnoscamus, illam creaturam nos debere diligere, ubi charitatē ipsam possumus inuenire. Omne namq̃ animal irrationale, sicut non habet rationem, sic non habet charitatem. Nec aliud mihi uidetur esse ratio præcipua, quàm competens atque ordinata dilectio, quæ ab homine soli Deo debetur & proximo. Vide sancte frater, quàm prolixum tecum conserui de charitate sermonem, dum nimis in te, ipsam diligo Charitatem. Quam utiq̃ ipse quoq̃ in nobis diligis. Nec ob aliud, nisi quia hanc in nobis sic amas, quia dono Dei plenus es, ut etiam quos diligis, similiter plenos esse desideres. Hoc ergo superest, ut quia nos pure di-

K k 5 ligis

ligis, instanter pro nobis orare digneris, ut Deus qui nos prior dilexit, & dedit nobis charitatem, qua diligatur à nobis sicut non habentibus, ipse eam, gratia præueniente, largitur, sic in nobis omnes reliquias mundanæ cupiditatis absumat, & nos spiritu seruientes in charitate perficiat. Illiusq; nos faciat beatitudinis cōpotes, in qua sicut nulla est delectatio praua, sic nulla mors timetur ex poena, ubi nihil quisquam ex carnis fragilitate perpetitur, sed ab omnibus sanctis Dei & proximi perfecta semper charitate regnatur. Orantem pro nobis sanctitatem suam, clementia diuina custodiat, quod opto domine sancte ac beatissime frater. Dominus Ianuarius sanctitatem tuam toto salutat puritatis, & plenæ rationis affectu. Benedictionem à uobis directam, tota cum exultatione suscepi, Libros sicut præcepisti, ad Monium datos, in quaternionibus destinaui, in quibus, si aliquid placuerit, utinam ueritatis, & non solum amoris esse cognoscam: Hi sunt igitur meæ paruitatis oblatio, quam uobis faciet puritatis uestri

fratris cordis acceptam. Suggestione fratris
communis accepta, quæso, ut adiutrix
adsit uestre charitatis industria. Obse-
cro ut libros, quos opus habemus,
serui tui describant de codici-
bus uestris.

BEATI FVLGENTII
AD THEODORVM SENA-
torem, de conuersione à sæculo E-
pistola sexta.

DOMINO illustri, & meri-
to insigni, ac præstantissimo
filio Theodoro, Fulgentius
seruorum Christi famulus,
in Domino salutem. Vt ig-
notus corpore uidear epistolari tibi me-
am notitiam inferre sermone, quæso ne
impudentię deputes, neue importunitati
opus charitatis assignes. Ad scribendum
nāq; primū sancti fratris Romuli dulcis
epistola, deinde fratrum exinde uenientium
qui à uobis in Domino benigne susce-
pti sunt, eò me magis suasio compulsi,
quo

quo uestri ſpiritalis propoſiti cognitio
libentius inuitauit. Retulerunt quippe
quòd Chriſti compulſus affectus, noſtri
nominis in colloquio benigne feceris
mentionem, dicēs te noſtra epiſtola de-
lectari. Libens igitur feci, quòd te uelle
libenter agnoui, malens incultus uideri
ſermone, quàm eſſe frigidus charitate,
Domine illuſtris & merito inſignis ac
præſtantiffime filij. Itaque multum gau-
deo, quòd iam ſæcularis dilexionis ne-
xibus non teneris, & mundum contem-
nendo calcas, à quo cum eum diligeres,
calcabaris. Nunc uerò conſulatu proue-
heris, nūc felici triumpho certiffime ſub-
limaris, non cui populus Romanus ap-
plaudat, ſed cui angelicus cœtus ad gau-
deat. Beatus es quia hoc non caro & ſan-
guis reuelauit tibi, ſed ille pater qui eſt
in cœlis, inter quos cœlos & tu factus es
cœlum. Quantum putas in eſſe luctum
diabolo, quòd à te contemptum perſpi-
cit mundum, & te conuerſum cognoscit
ad Chriſtum, quòd te uidet ea, in quibus
uideris eſſe, deſerere, & ab amore tem-
poralium terrenarumq; rerū, ad illa cœ-
leſt

lestia & æterna, iā corde migrare? Quamuis enim Christus æqualiter sit pro cunctis fidelibus mortuus, & æquale cunctis beneficium redemptionis impenderit (dicente Apostolo: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Nō est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina, omnes enim uos unum estis in Christo Iesu,) tamen conuersio potentium sæculi multum militat acquisitionibus Christi. Sicut enim multi fratres & amici, clientes & subditi, non pariter & ignoti, talium autoritate, ad mundanæ dilectionis excitantur ardorem, & eo magis igne sæcularis concupiscentiæ succeduntur, quo sublimes sæculi dilectione mundana libenter captiuos teneri conspiciunt: ita quotiens ille, qui respicit in terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigabūt, dum terrenis rebus intenta corda misericorditer respicit, & consideratione iudicii sui tremere compellit, dumq; contingit superba corda sublimiū, uelut altitudines montium, ut confessione fumigant peccatorum, in talium tremore plurimi

Gal. 3. D.

rimi contremiscunt, & in talium conuersione multi ad subsidium miserationis diuinæ confugiunt. Ita fit, ut qui sunt in sæculi culmine constituti, aut plurimis secum perdant, aut secum multos in uia salutis acquirant. Magna tales, aut pœnas manet, si multis præbeant malæ imitationis laqueum, aut gloria, si multis ostendant sanctæ conuersationis exemplum. Quis enim non paruam despiciat cellam, quando senator domum despicit marmoratam? Quis non terrena contemnens ad acquirenda celestia sibi consulat, quando ad cœlum Romanus consul terrenorum contemptu festinat? Vere in te illud, quod Propheta cecinit, opere uidemus impleri. Hæc est mutatio dextra excelsi. Quis enim in te hoc operari potuit, nisi ille, qui ordinem mutabilium rerum, secundum incommutabile nouit regere ac dispensare consilium? Quia ut singula pro opportunitate temporum, pro uarietate causarum, uel in deterius uel in melius commutentur, illius incommutabili consilio fit, qui nec melioribus rebus nec deterioribus commutatur

tatur. Neque enim habet ubi proficiat ipse in melius, aut unde in deterius deficiat. Ille quod est, semper est: & sicut est, ita est: non in se habet non esse posse, quod est. quia nec in se habet esse posse, quod non est. Et hoc quod sic est, non initio preuenitur, non fine concluditur, non temporibus uoluitur, non locis continetur, non ætatibus uariatur. Nihil ibi deest, quia totum in illo est. Nihil ibi superest, quia nihil præter illum est. Si qui ergo rerum temporalium & mutabilium amore contempto, in illius dilectionem transeunt, in ipso erunt pleni, in quo nihil indiget: in eo securi, in quo nihil metuitur: in eo uere semperque gloriosi, cuius uera & sempiterna gloria nec aufertur, nec minuitur, nec augetur. Quis non illius uitæ desiderio, presentem uitā despiciat? Quis non illius abundantie delectamento, diuitias temporis labentis exhorreat? Quis non illius regni dilectione, omnia terrena regna contemnat? Illā ergo uitam tunc accipiemus, si huic nos uitæ mortuos æstimemus & illas diuitias tūc possidebimus, si hic pauperes spiritu

tu uiuamus, & ad illius regni culmē tūc
perueniemus, si hic humilitatem, quam
Deus ille Magister docuit, uero corde te-
neamus. Talibus mortuis dicit Beatus
Apostolus: Mortui enim estis, & uita ue-
stra, abscondita est cum Christo in deo,
cum Christus apparuerit, uita uestra,
tunc & uos apparebitis cum illo in glo-
ria. De talibus etiam pauperibus ipse
dominus loquitur, dicens: Beati paupe-
res spiritu, quoniam ipsorū est regnum
cœlorum. De talibus quoq; humilibus
dicit: Quoniam qui se humiliauerit, ex-
altabitur. Et alio loco: Discite à me, quia
mitis sum, & humilis corde, & inuenie-
tis requiem animabus uestris. Hanc hu-
militatem nō habent, siue qui mundum
diligunt, seu qui suis uiribus assignant,
cum ea quæ sunt in mundo contemnūt.
Hæc duo superbiæ genera uno uersicu-
lo spiritus sanctus designauit in psal. di-
cente Dauid: Qui confidunt in uirtute,
quicq; in abūdantia diuitiarum suarum
gloriantur. In abundantia enim diuitia-
rum suarum gloriantur, qui sic diuitias
suas diligunt, ut in ipsis summam beati-
tudi-

tudinis collocent. In sua uerò uirtute cō
fidunt, qui sic contemnunt diuitias, ut i-
psum contemptū uiribus suis assignent.
Ac per hoc utriq; superbi sunt. Illi, quia
in diuitijs confidunt, non in Deo: Illi au-
tem, quia quod diuitias spernūt, sibi uo-
lunt assignare, non Deo. Illi, quia quod
bene diligere nō potest, male diligunt: isti,
quia quod bene sperni potest, non bene
spernunt. Ac per hoc, illi malum male fa-
ciunt: isti bonum male operantur. Proin-
de, quoniam domino in te misericordi-
ter operante, iam didicisti, in abundātia
diuitiarum tuarum non gloriari, hoc su-
perest, ut non cōfidas in uirtute tua, id
est, ne deputes uiribus tuis, quòd sæculi
facultates diuitiasq; cōtemnis, quod ho-
nores mundi pro nihilo ducis, quod de-
siderio regni cœlestis accenderis, quòd
uiam mandatorum Dei currere delecta-
ris. Hęc enim omnia nullatenus haberes
nisi à Deo munere gratuita donationis
acciperes. Non hoc homini dat natura,
sed gratia. Non hoc ex qualitate condi-
tionis humanæ habetur, sed ex benigni-
tate diuinæ illuminatōis acquiritur,

LI

Hc mo

Homo quidem ſic à Deo factus eſt, ut hæc habere poſſit, ſed habere nō poteſt, niſi dono dei miſerantis acceperit. Nam & oculus ſic factus eſt, ut uidere lumen poſſit, ſed uidere non poteſt, niſi ſe illi lumen infuderit. Quod ergo uidet oculus beneficium eſt luminis, quo ſi caruerit, cæcus remanebit intenebris. Nō omne, quod aliquid eſſe poteſt, iam hoc eſt qđ eſſe poteſt, cui naturaliter hoc eſt eſſe poſſe quod ſemper eſt. Hic autem unus Deus ipſa Trinitas eſt, id eſt pater & filius & ſpiritus ſanctus, qui ſolus eſt omnium rerum creator, quia ſolus à nullo creatus eſt. Omnia uerō, quoniam ab illo creata ſunt, non de illo, naturaliter & detrimento ſubiacent & cremento. Ut ergo quædam in deteriora non recidant gratia eius gubernat: & ut quædam ad meliora conſcendant, gratia ipſius eleuat: & ut in æternum permaneant, ipſa gratia uiuificat & conſeruat. Huius gratiæ adiutorium ſemper eſt nobis à Deo poſcendum, ſed ne ipſum quod poſcimus noſtris uiribus aſſignemus: neque enim haberi poteſt ipſe ſaltem orationis afſe-

Effectus, nisi diuinitus fuerit attributus. Ut ergo desideremus adiutorium gratiæ hoc ipsum quoque opus est gratiæ. Ipsa namq; incipit infundi, ut incipiat posci: ipsa quoque amplius infunditur, cū poscentibus datur. Quis uerò potest gratiam poscere, nisi uelit? Sed nisi in eo Deus ipsam uoluntatem operetur, uelle nullatenus poterit. Propter quod Beatus Apostolus, non solum bona opera hominum, sed etiam bonam uoluntatem Deum in nobis operari testatur, dicens: Deus est enim qui operatur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Hoc est quod sollicitudinem fidelibus humilitatemq; commendans, permisit dicens: Cum timore & tremore uestram salutem operamini. Et ibi adiecit: Deus est enim qui operatur in nobis & uelle & perficere p bona uoluntate. Ut ad eū quoq; ueniamus, currimus: & ideo currimus, quia currere uolumus. Sed ne uel uoluntatē uel ipsum cursum assignemus uirib. nostris, idē nos informat Apostolus, dicens: Non uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Quocirca,

Philip. 2. B.

ut in his bonis quæ à Deo accepisti, permanas & proficias, ut nec in uia remaneas, nec retro redeas, nec in dextram sinistram uel diuertas, quicquid habes bonæ uolūtatis uel bonæ operationis deo asigna qui dedit: & ipsum humiliter roga, ut & conseruet & augeat quod donauit. Nihil tibi boni tanquam tuum assignes, ne non accipias, quod accipere poteras, & quod acceperas, perdas. Detestabilis est enim cordis humani superbia, qua facit homo, quod Deus in hominibus damnat: sed illa detestabilior, qua sibi tribuit homo, quod Deus hominibus donat. Tanto enim deterioris tenetur iste superbiæ reus, quanto in melioribus donis existit ingratus. Damnabilis est, qui substantia sæculi male utitur, sed damnabilior, qui spiritalib. donis superbus effertur. Crescat igitur in te humilitas animi, quæ uera est, & integra sublimitas Christiani, & tãto magis in te cognosce Dei gratiã crescere, quãto magis tibi humilitatẽ cordis uideris abundare. Quam ut semper habeas, in qua ut semper proficias, cū timore & tremore tuã salutem
operare.

operare. Nec lectio desit operib. bonis,
nec bona opera desint studio lectionis.
Bona coram Deo & hominib. prouide.
In scripturis sanctis studiū tui cordis im-
pende. Et ibi si fueris, qui sis, quēq; debe-
as esse cognosce. Ad has si humilis & mē-
tis accesseris, ibi profecto inuenies, & p̄-
uenientem gratiā, qua potest elisus sur-
gere, & comitatem, qua uiam recti que-
at itineris currere, & subsequentem, qua
ualeat ad regni cœlestis beatitudinē per-
uenire. Sanctam multumq; in Christo
uenerabilem matrē uestram, quę tuo spī-
ritali studio Christiana fide, & uere ma-
terna charitate concordat, sed & uenera-
bilem sororem tibi iam in Christo coniu-
gem tuam, obsecro, salutare digneris. In-
separabilis Trinitas protectione uos uir-
tutis suę custodiat, quod opto,

Domine illustris

fili.

LI ;

BEATI

BEATI FVLGENTII
AD VENANTIAM, DE RE-
cta pœnitentia, & futura retributio-
ne, Epistola se-
ptima.

DOMINAE illustri & me-
rito uenerabili, filiæ Venan-
tiæ, Fulgentius seruorum
Christi famulus, in Domino
salutem. Sicut uera lux nul-
latenus obscuratur, ita nūquam ueritas
æterna mentitur. Lux autem & ueritas
Deus est, de quo scriptum est: Erat lux
uera, quæ illuminat omnem hominem
uenientem in hunc mundum. Ipsa quo-
que lux & ueritas dicit: Ego sum lux
mundi. Et rursus de se ait: Ego sum uia,
ueritas, & uita. Ipsius ergo doctrina mo-
nemur, quia arbor bona bonos facit fru-
ctus. Et quia ex fructibus arbor agnosci-
tur, in ipso te, domina illustris & merito
uenerabilis filia, cum sis ignota, iam scia
in ipso tibi, cum sis tam procul constitu-
ta, congaudeo. Per epistolam siquidem
clarissimi filij mei Iunilli, propositum si-
mul

mul & studiū tuæ Christianitatis agnoui, qui mihi gratiam, quam tibi largitus est Deus, intantum significari curauit, ut in suis literis tuæ quoq; salutationis mihi demonstraret indicium. Hoc proculdubio nō fecisses, nisi Christum tota puritate mentis in suis famulis dilexisses: nec incognitum seruum tam benigne in Domino salutare, nisi Dominum pio corde gestares. Gratias illi, qui multiplicat gaudium nostrum de charitate fidelium. Ipse est charitas, quæ credētes perducit ad Deum, quia ipsa charitas est deus Vnde Ioānes Apostolus dicit: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo manet. Hæc ubi habitare cœperit, non permittit dominari peccatum, sed cooperit multitudinem peccatorū. Nec solum præsentia peccata facit uitari, quin etiam præterita omnia relaxari. Hanc superbi contumacesq; repudiāt, qui de peccatorū remissione desperant. Et nō solum salutis suæ curā miseranda cæcitate reſciunt, quin etiam fideles animas, si peruertere nequeunt, perturbare mortiferis sermonibus

Ll 4

non

Prov. 18. A.

non quiescunt. His etenim plerumque aut peccatorum immunitas, aut ætatis nequiter peracta longævitas, spem salutis adimit, & ad deteriora perpetranda compellit: ita ut in talibus illa sanctæ scripturæ sententia compleatur: Peccator cum in profundum malorum venerit, contemnit. Et vere malorum profunditas necat, si quos desperatio indulgentiæ detestanda cordis obduratione præiudicat. Quis enim non videat, quàm sit impius, quàmque sacrilegus, si homini per pœnitentiam præteritorum malorum ad bona converso credatur cuiusquam peccati dari non posse remissio? Quid autem aliud his verbis agitur, nisi ut omnipotentis medici manus, sub humanæ salutis effectu, desperationis vitio repellatur? Ipse quippe medicus ait: Non indigent, qui sani sunt, medico, sed qui male habent. Si peritus est medicus noster, omnes potest infirmitates sanare. Si misericors est Deus noster, universa potest peccata dimittere. Non est perfecta bonitas, à qua non omnis malitia vincitur, nec est perfecta medicina, cui morbus aliquis incurabi-

rabilis inuenitur: scriptum uerò tenetur
in literis sacris: sapientiam autem nō uin-
cit malitia. Et omnipotentia medici no-
stri talibus in Psalmo sermonibus inti-
matur: Benedic anima mea dominum.
& omnia interiora mea nomen sanctum
eius. Benedic anima mea dominum, & *Psalm. 103. A.*
noli obliuisci omnes retributiones eius.
Qui propitius sit omnibus iniquitatib.
tuis, qui sanat omnes lāguores tuos, qui
redimet de interitu uitam tuā, qui satiat
in bonis desiderium tuum, qui coronat te
in miseratione & misericordia, renoua-
bitur sicut aquila iuuentus tua. Quid ro-
go nobis putemus remitti non posse, cū
propitius sit dominus omnibus iniqui-
tatibus nostris? Aut quid in nobis æsti-
mamus sanari non posse, cum dominus
sanet omnes languores nostros? Aut
quomodo sanato & iustificato, indigen-
tiæ aliquid relinquit, cuius desiderium
in nobis satiatur? Vel quatenus plene re-
missionis beneficio potiri non creditur,
cui etiam corona in miseratione & mise-
ricordia condonatur? Nemo igitur de
medico desperans, in infirmitate rema-

LI 5

neat

Rom. 8. A.

neat, nemo misericordiam Dei minorans, in iniquitatibus contabescat. Apostolus clamat: Quia Christus pro impijs mortuus est. Ipse itidem dicit: Quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere. Sed forsitan dicitur, illos peccatores posse saluos fieri, qui post peccata merentur Baptismatis ablu-tione mundari. deinceps autem, peccata, quæ uidetur baptisatus admittere, irremissibiliter a permanere. Nunquid non baptizatis loquebatur Ioannes Apostolus, quibus dicebat: Filioli mei, hæc scribo uobis, ut non peccetis. Et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est exoratio pro peccatis nostris. Qualecunq; sit ergo peccatum, à Deo quidem potest remitti cōuerso, sed ille sibi remitti non sinit, qui desperando, contra se indulgentiæ ostium clausit. Cæterum ueritas non mētitur, quæ dixit: Quærite & inuenietis, petite & accipietis, pulsate & aperietur uobis: omnis enim qui quærit inueniet: qui petit, accipiet: & pulsanti aperiet. Vnde & propheta sanctissimus

Esaias

Esaias, ad remissionem peccatorum nul-
 lenus desperādam impios & iniquos
 hortatur, dicens: Quærite dominū, dum Matt. 7. B.
 inueniri potest, inuocate eum, dum pro-
 pe est. Derelinquat ergo impius uia su-
 am, & uir iniquus cogitationem suam,
 & conuertatur ad dominum, quia mul-
 tus est ad ignoscendum. Relinquat er- Esaiæ. 55. B.
 go impius uiam suam, quā peccat, relin-
 quat iniquus cogitationem suā, qua de
 peccatorum remissione desperat, & se-
 cundū prophetæ dictū, conuertat ad do-
 minum, quia multus est ad ignoscendū.
 In hoc multo nihil deest, in q̄ est omni-
 potēs misericordia, & omnipotentia mi-
 sericors est. Tanta est aut̄ & benignitas
 omnipotentiae & omnipotentia benigni-
 tatis in Deo, ut nihil sit quod nolit aut
 non possit relaxare conuerso. Salubris
 autem conuersio duplici ratione consi-
 stit, si nec pœnitētia sperantem, nec spes
 deserat pœnitentem: ac per hoc, si ex to-
 to corde quisquā renūciet peccato suo,
 & toto corde spem ponat remissionis in
 Deo. Etenim nonnunquam aut sp̄ pœ-
 niti homini diabolus adimit, aut spe-
 ranti

ranti pœnitentiam tollit. Vnum, dum onerat, comprimit: alterum, dum eleuat, deſcendit. Iudas qui Chriſtum tradidit, peccati ſui pœnitentiam geſſit, ſed ſalutem perdidit, quia indulgentiam non ſperauit. Denique ſic de illo Euangelista loquitur: Tunc uidens Iudas, qui eum tradidit quia damnatus eſt, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum & ſenioribus, dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu uideris. Et proſectis argenteis in templo, ſeceſſit, & abiens, laqueo ſe ſuſpenderit. Digne quidem pœnitentiam geſſit, quia peccauiſt, tradens ſanguinem iuſtū: ſed ideo ſibi fructum pœnitentiæ denegauit, quia peccatum traditionis ſuæ ipſo, quem tradidit, diluendum ſanguine non ſperauit. Plerosque ſub una ſpe indulgentiæ in peccatis diabolus tenet, & cōpellit eos Dei iuſtitiam non metuere, quos inaniter ſuadet de Dei bonitate gaudere. Tales dicunt ſecūdum Apoſtoli obiurgationem: Faciamus mala, ut ueniant bona, quorum damnatio iuſta eſt. His indicijſ eui-

denter

denter agnoscimus, inaniter hominem
pœnitere, si dum pœnitentia geritur, in-
dulgētia desperatur: & frustra indulgen-
tiam sperari sine peccatorum pœniten-
tia. Ac per hoc, nec sub spe remissionis
debet aliquis peccare securus, nec pecca-
torum suorum considerans multitudi-
nem, remanere cathena desperatiōis ob-
strictus. Hortatur enim nos scriptura
sancta, ut peccare iā desinamus, nec de-
speremus nobis remittēda quę fecimus.
Dicit quippe: Fili peccasti, ne adijcias *Eccl. 1. A.*
iterum, sed & de præteritis deprecare, ut
tibi dimittantur. Vtrancq; sancta scriptu-
ra præmonuit, & ostendit, quòd nec in
peccato debeamus remanere, nec de re-
missione cuiuslibet iniquitatis ambi-
gere. Cur enim iubetur, ne adijciamus
peccata peccatis, si est in peccato manen-
dum? Aut cui iubetur, ut de præteritis
deprecemur, ut nobis dimittātur, si sunt
aliqua, quæ deprecantibus dimitti nul-
latenus possunt? An forsitan temporum
cuiquam prodesse longævitas, ut sicut
peracto tricennali spacio nullus finitur
legibus humanis ablata repetere, sic le-
gibus

gibus diuinis, post lōga peccādi spacia:
 non liceat indulgentiam postulare. Ab-
 sit, ut hoc sit in Deo nostro, quod in lit-
 bus habet humana conditio. Deus ete-
 nim noster sic est misericors & bonus,
 sicut infinitus est & inuictus: proinde
 bonitas inuicti non uincitur, & infiniti
 misericordia non finitur. Deniq; omne
 uitæ præsentis tempus conuersioni de-
 monstrat aptissimū. dices: Iniquus, si se
 conuertat ab omnibus iniquitatibus su-
 is quas fecit, & custodierit omnia man-
 data mea, & faciat iustitiam & misericor-
 diam, uita uiuet & nō morietur. Omnia
 delicta eius, quæcunq; fecit, non erunt
 in memoria. In sua iustitia, quam fecit, ui-
 uet. Nunquid uoluntate uolo mortem
 peccatoris, dicit Dominus, quā ut a-
 uertatur de uia sua mala, & uiuere eum?
 Cum se aut auerterit iustus à iustitia sua
 & fecerit iniquitatem, secundum omnes
 iniquitates quas fecit ille iniquus, om-
 nes iustitiæ eius, quas fecit, non erunt in
 memoria. In delicto suo, quo deliquit, &
 in peccatis suis, quibus peccauit, in ipsis
 morietur. Et infra dicit: In eo cum cōuer-
 tat

tat se iustus à sua iustitia, & faciat delictū
& moriatur in suo delicto quod fecit, in
ipso morietur. Et in eo quod auertatur
iniquus ab iniquitate sua quam fecit, &
faciat iudicium & iustitiam, hic animam
suā custodiuit, & auertit se ab omnibus
iniquitatib. suis quas fecit, uita uiuet &
non morietur. Vtraq; sententia uera est,
quia utraq; diuina est, siue iustum, cū a-
uersus fuerit à iustitia sua, omnes iustitias
eius obliuioni tradendas: siue iniquum,
cum ab iniquitate fuerit cōuersus ad iu-
stitiam, ipsum saluandum, & omnes ini-
quitates eius in memoria non futuras. I-
niquū uerò est, si putemus iniquū quan-
doque conuersum, non posse saluari. Ius-
tus est Deus & misericors. Sicut ergo
potest per iustitiam damnare auersum,
sic potest per misericordiā semper salua-
re cōuersum. Nulla prolixitas temporis
uel æquitati diuinæ uel pietati præiudi-
cat. Pœnitentia nunquā est apud deū se-
ra, in cuius cōspectu semper pro presen-
tibus habētur, tam præterita quàm futu-
ra. Si diuturnitas peccatorum Dei uin-
ceret misericordiā, nō in ætate mundi no-
uissima

uissima Christus ueniret, ut peccatum mundi pereuntis auferret. De quo dicit Ioannes: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Et ipse saluator dicit: Venit enim filius hominis quærere & saluare quod perierat. Samaritanus noster nunquam uulneratum ad stabulum misericorditer impositum iumento perduceret, si aliquod in eo uulnus insanabile iudicaret. Nunquam duobus denarijs datis, redditurum se, quicquid supererogaret, stabulario spopondisset, si supererogationem illam non plenæ sanitati præuolceret profuturam. Vt quid enim stabularius aliquid supererogat, si est in faucio uulnus, quod curari non ualeat. Sicut ergo medico nostro nulla est incurabilis plaga, ita nec in aliquo tempore, cœlestis potest deficere medicina. Ideo ipse medicus, semper se posse conuerso salutem donare testatur, dicens: Cum conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris. Propter quod duritiam quorundam sic per Hieremiam deus nō desinit increpare: Nunquid qui cadit non resurget, aut qui conuersus est nō reuertetur?

teatur? Quare ergo auersus est populus iste in Hierusalem auersione contentiosus? Indurauerunt ceruices suas, noluerunt reuerti. Non punit Deus in peccatore peccata, si peccatoris ceruix non fuerit indurata. Bonum nobis est igitur, si ad eius misericordiam confugiamus, cuius effugere iustitiam non ualemus, ipsa enim iustitia Dei talis est, ut auersos damnet, conuersos saluet, Propter quod dicit: Conuertimini ad me, & saluabo uos. Semper autem delectatur conuersione nostra, nec tempus huiusmodi, quam diu in hac uita est, posuit, quo propitiari conuerso non possit. Immo tempus omne presentis uitae conuersioni nostrae cognoscitur deputasse. Beatus enim Petrus dicit: Non tardat dominus promissum suum, sicut quidam tarditatem existimant, sed patienter fert propter uos, nolens aliquem perire, sed omnes ad poenitentiam conuerti. Si aliquam aetatem iudicaret dominus Conuersionis remedio ineptam, non diuersis temporibus operarios uocaret ad uineam. In diuersitate quippe horarum non incongrue

Mm

accl.

accipiat in mane, pubertas in tertia, iuuetus in sexta, grauitas declinantis ætatis in nona, & in undecima senilis ætas ipsa nouissima. In quacunq; igitur quis ætate uocatus, si benignitatem uocantis domini non spernat, necesse est denariũ uitæ perennis accipiat. Neq; enim non semper delectatur conuersione nostræ de q̃ nobis clamat Iohel propheta: Hæc dicit dominus deus uester. Conuertimini ad me ex toto corde uestro, in ieiunio & in fletu, & in planctu & dirumpite corda uestra, & non uestimenta uestra, & conuertimini ad dominũ Deum uestrum, quia misericors & patiens est, & magnanimis, & multũ misericors, & patientiam habens in malis. Propter quod Apostolus Paulus, duritiã cordis increpat in his qui pœnitentiam suorum negligunt agere peccatorum. Dicit enim: Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterũ, te ipsum cõdemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Scimus aut, quoniã iudiciũ dei est secundũ ueritatẽ in eos qui talia agũt: existimas aut hoc o homo, omnis

mnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciū dei? An diuitias bonitatis eius & patiētiæ & longanimitatis cōtemnis ignorans, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiā te adducit? Secundū duritiā aut tuā & impœnitens cor thesaurizas tibi irā in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei, q̄ reddet unicuiq; secundū opera sua. Alio quoq; loco non tā plangit qui peccare grauiter uidebant, quā eos qui peccatorū suorum pœnitentiā gerere noluerunt. Denique dicit Corinthijs: Ne iterū cū uenero humiliet me deus apud uos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerūt, & nō egerunt pœnitentiā super immūditia & fornicatiōe & impudicitia quā gesserūt. Nec immerito luget apostolus, qui pœnitentiā nō agūt. Scit enim plus esse gaudiū corā angelis dei super uno peccatore pœnitentiā agente, quā super non agitante iustis, quibus nō est opus pœnitentia. Digne igit illos pro impœnitentiā cordis luget beatus apostolus, p̄ quibus nō gaudet angelic⁹ chorus. Benignitas ergo dei ad pœnitentiā nos adducit,

L. 16. B.

Mm 2 id. o

ideo nos tribulationibus affligit, infirmitatibus corripit, angustijs eripit, ut qui in sanitate corporis peccauimus, in infirmitate peccatis abstinere discamus. Qui in lætitia misericordiā dei contempnimus, correpti flagello tristitię, iustitiā ipsius formidemus. Ita fit, ut quæ nobis, abutendo sanitate, infirmitatem peperimus, per infirmitatem sanitatis beneficia reparemus. Et qui per lætitiā in tribulationes incidimus, per tribulationes ad lætitiā recurramus. Deniquæ magis erga nos dilectionem dei flagellis & correptionibus scriptura sancta testatur ostendi. Dicit enim: Fili, ne deficias in disciplina Domini, neque fatigeris, cum ab eo increparis. Quem enim diligit dominus, corripit. Flagellat aut omne filium quem recipit. Nam & ipse saluator illos se dicit amare quos arguit. Ego, inquit, quos amo arguo & castigo. Et apostolorum doctrina prædicare non cessat, quia oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei. Ipse quoque dominus arctam uiam, & angustam dicit esse portam, quæ ducit ad ui-

uitam. Vt autem nouerimus illos qui gaudijs temporalibus oblectantur, & iussa diuina contemnunt, æternis ignibus concremandos, illos uerò, qui mala temporalia cum timore Dei patienter tollerant, æterna quiete potituros. Attendamus diuitem purpuratum, & pauperẽ Lazarum: illum post epulas flammis perennibus traditum, istum post ærumnas in æterna sinus Abrahamæ quiete securum: Vbi cum stillam diues ardens digito beati pauperis linguæ suæ posceret irrorari, hæc ad eum beati Abrahamæ protinus est directæ responsio: Fili recorde, quia recipisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem cruciaris, hic uerò requiescit. Non fuit alia causa, qua diues pœnas lueret, pauper gaudio potiretur ac requie, nisi quia ille bona recepit in uita sua, ille autem mala. Non omnes autem, qui bona præsentis uitæ habent, bona præsentis uitæ recipiunt: nec omnes, qui mala huius uitæ patiuntur, mala huius uitæ recipiunt: sed illi recipiunt bona in uita sua, qui in gaudio & delitijs uitæ præsentis exul-

M m ; tant,

tant, & in eo se beatos credunt, quòd se nulla concuti aduersitate conspiciunt: illi autem mala recipiunt in uita sua, qui pressuras & tribulationes præsentis uite cum timore Dei tolerant, & in corde cōtrito & humiliato non temporalia gaudia, sed æterna suspirant, nec transitura bona, sed permanens desiderant. Denique illis, qui in bonis præsentium rerum uolunt habere lætitiā, dicit psalmus: Filij hominum usq; quo graues corde, ut quid diligitis uanitatē, & quæritis mendacium? Et alio loco: Nolite sperare iniquitatem, & in rapina nolite cōcupiscere. Diuitiæ si affluāt, nolite cor apponere. Tales etiā beatus Iacobus increpare non cessat, dicens: Agite nunc diuites, plorate, ululātes in miserijs, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestre putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrum eruginauit, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & māducauit carnes uestras sicut ignis. Thesaurisastis in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messuri erunt regiones uestras,

Psal. 4.

Psal. 51.

Iacob. 5. A.

stras, qui fraudatus est à uobis, clamant
 & clamor eorum in aures Domini Sa-
 baoth introiuit. Epulati estis super ter-
 ram & luxurijs enutristis corda uestra.
 Talium quoque risum & gaudium in lu-
 ctum conuerti præcipit & mærorem, di-
 cens: Emundate manus peccatores, & Ier. 4. 2.
 purificate corda duplices animo, miseri
 estote, & lugeate, & plorate. Risus uester
 in luctum conuertatur, & gaudium in
 mærorem. Humiliamini in conspectu
 Domini, & exaltabit uos. Neq; uerò pu-
 temus tristitiam humilium, & lætitiã su-
 perborum luctum piorum, & gaudium
 impiorum, futura posse retributione pri-
 uari: manet utriusque cōdigna merces,
 diuino reddenda iudicio. Quam iudex
 ipse tali cognoscitur decreuisse sentētia:
 Ve uobis, qui saturati estis, quia esu-
 rietis. Ve uobis, qui ridetis nunc, quia
 lugebitis & flebitis. Beati, qui nunc esu-
 rietis, quia saturabimini. Beati qui nunc
 fletis, quia ridebitis. Beati qui lugēt, quo-
 niam ipsi consolabuntur. Tales etiam Psal. 129.
 Dauid, semina quidem dicit in fleti-
 bus iacere, nec tamen silet cum gaudio

& exultatione messuros. Sic enim a^{io}
 Qui seminant in lachrymis, in gaud⁴
 metent. Euntes ibant & flebant, mitte^{et}
 tes semina sua. Venientes autem ueni
 in exultatione, portantes manipulos su-
 os. Talibus etiã nunc asserit dominum
 propinquare, dicẽs: Prope est Dominus
 his qui tribulato sunt corde, & humiles
 spiritu saluos faciet. Intantum uerò pro-
 dest tribulatio Christianis, ut per hãc spi-
 ritus noster Deo sacrificiũ fiat. Scriptum
 namq; cõtinetur in Psalmo: Sacrificium
 Deo spiritus contribulatus, cor contri-
 tum & humiliatum Deus non despiciet:
 His & innumeris huiuscemodi testimo-
 nijs informati, principaliter ad Deũ con-
 uerti, quanto citius festinemus. Dicit e-
 nim scriptura: Ne tardaueris conuerti
 ad dominum, & ne differas de die in di-
 em, ne subito ueniat ira eius, & in tempo-
 re uindictę disperdat te. Cõuersi autem,
 de remissione peccatorum, nullatenus
 desperemus, timẽtes domini fidele pro-
 missum, quo ait: Cum conuersus fueris
 & ingemueris, saluus eris. Pressuras tri-
 bulationesq; pręsentis temporis longa-
 ni-

Psal. 33. D.

nimiter toleremus, & à timore Dei nullatenus discedamus. Præcipit enim nos **1. Cor. 13** Apostolus esse in tribulatione patiētes. Qui etiam correptionem præsentis temporis, ad euitandā futuri iudicii pœnam, multum nobis prodesse testatur, dicens: Cum iudicamur autem, à domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Verum in ipsis tribulationibus gratias agamus domino. Et hoc quod sanctus Azarias dixit in fornace, nos in tribulatione dicamus: Benedictus es domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, & gloriosum nomen tuum in sæcula, quoniam iustus es in omnibus quæ fecisti nobis, & omnia opera tua uera, & rectæ uix tuæ, & omnia iudicia tua ueritas, & iudicium ueritatis fecisti, secundum omnia quæ induxisti nobis, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Hierusalem. Quoniam in ueritate & iudicio induxisti hæc omnia, propter peccata nostra. Quoniam peccauimus & iniquè egimus, discedētes à te, & multum peccauimus in omnibus, & mandatis tuis non obediuimus, nec conser-

Mm s uau-

& exultatione messuros. Sic enim a¹⁰
 Qui seminant in lachrymis, in gaud¹¹
 metent. Euntes ibant & flebant, mitte¹²
 tes semina sua. Venientes autem ueni
 in exultatione, portantes manipulos su-
 os. Talibus etiã nunc asserit dominum
 propinquare, dicẽs: Prope est Dominus
 his qui tribulato sunt corde, & humiles
 spiritu saluos faciet. Intantum uerò pro-
 dest tribulatio Christianis, ut per hãc spi-
 ritus noster Deo sacrificiũ fiat. Scriptum
 nanq; cõtinetur in Psalmo: Sacrificium
 Deo spiritus contribulatus, cor contri-
 tum & humiliatum Deus non despiciet:
 His & innumeris huiuscemodi testimo-
 nijs informati, principaliter ad Deũ con-
 uerti, quanto citius festinemus. Dicit e-
 nim scriptura: Ne tardaueris conuerti
 ad dominum, & ne differas de die in di-
 em, ne subito ueniat ira eius, & in tempo-
 re uindictę disperdat te. Cõuersi autem,
 de remissione peccatorum, nullatenus
 desperemus, timẽtes domini fidele pro-
 missum, quo ait: Cum conuersus fueris
 & ingemueris, saluus eris. Pressuras tri-
 bulationesq; pręsentis temporis longa-
 ni-

Psal. 33. D.

nimiter toleremus, & à timore Dei nul-
 latenus discedamus. Præcipit enim nos **1. Cor. 13.**
 Apostolus esse in tribulatione patiētes.
 Qui etiam correptionem præsentis tem-
 poris, ad euitandā futuri iudiciī pœnam,
 multum nobis prodesse testatur, dicens:
 Cum iudicamur autem, à domino corri-
 pimur, ut non cum hoc mundo damne-
 mur. Verum in ipsis tribulationibus gra-
 tias agamus domino. Et hoc quod san-
 ctus Azarias dixit in fornace, nos in tri-
 bulatione dicamus: Benedictus es do-
 mine Deus patrum nostrorum, & lau-
 dabilis, & gloriosum nomen tuum in sæ-
 cula, quoniam iustus es in omnibus que
 fecisti nobis, & omnia opera tua uera, &
 rectæ uix tuæ, & omnia iudicia tua ue-
 ritas, & iudicium ueritatis fecisti, secun-
 dum omnia quæ induxisti nobis, & su-
 per ciuitatem sanctam patrum nostro- **Dan. 3. C.**
 rum Hierusalem. Quoniam in ueritate
 & iudicio induxisti hæc omnia, propter
 peccata nostra. Quoniam peccauimus
 & iniquè egimus, discedētes à te, & mul-
 tum peccauimus in omnibus, & man-
 datis tuis non obediuimus, nec conser-

Mm s

uati-

uauimus, neq; fecimus, sicut præcepisti nobis esset. Et omnia, quæ induxisti nobis, & omnia quæcuncq; fecisti nobis ut bene nobis, in uero iudicio fecisti. Et paulo post ait: Et nunc sequimur in toto corde, & timemus faciem tuam, ne confundas nos.

Plura ex Fulgentio Codex ille uetus non habuit.

Quæ uero sequuntur, aliunde sunt exscripta,

ex Bibliothecis S. Laurentij & S.

Aegydiij Norinbergæ.

REVERENDÆ Matri ac Domine, Charitati Pirckheimerin abbatislæ uirginum sanctæ Claræ, Norinbergæ, Domine suæ omni honorificentia præcolendæ, Ioannes Cochlæus.

DOMINE pestis Francofortiana me hic spe diutius distineret, Mater obseruandissima, ne illuc, ubi residere debeo, irē, allatus est ad fratrem tuū (quo non est hic alius, uel fama notior, uel omnī iuga literarū eruditio-

ne

neclarior (codex quidam peruetustus, Longobardicis & insuetis, atq; adeò incognitis huic sæculo literis, perscriptus, in quo continebantur opera Beati Fulgentij, Theologi undecunq; suspiciendi non solum honore antiquitatis, uerum etiam ubertate doctrinæ, elegantiaq; styli & copia dicendi. Continuo igitur persuasit Germanus ille tuus & Kobergero nostro, Bibliopolæ inquā tamatissimo, ut Calchographiæ impensas ministraret & mihi antiquo suo clientulo ut codicē, dū hic essem, exscriberem. Fuit is mihi labor haud quaquā facilis, non solū quòd oculi mihi sint alioq; hebetiores, languidioresq; quàm ut facile percurrant scripta uetustiora, situ blattisq; squalētia, uerum etiā, quòd totū uolumē adeo insolitis scriptū erat characterib. ut necesse fuerit, me uelut à nouo Alphabetariū (fratrituo literas quasdā præmonstrāte) fieri. Ultra hāc molestiam suberant difficultates non paucae. Erat enim opus admodum in forme, nō sententiæ punctis, non uerba spacijs, non titulis libri erant distincti, sed perpetua quædā textura, seu
ua

uastum aliquod mare, desertum uē campē pestre, ubi nescit ignotus, aut quouſque pergat, aut quo retro cedat. Eo tādīo totum perſcribendum fuit opus, non enim poteram inſolitam eiufmodi ſcripturam cito relegere, ut ſenſum Authoris uelut ſcopum certum intenderem. Itaq; licet eſſem perquam cupidus intelligendi ſingulorum librorum argumenta, nihil tamen commodē conſequi potui, donec omnia perſcripiſſem, ut meā deinceps ſcripturam, utpote notioſiorem mihi oculisq; meis magis peruiam, cito perſpicerem, quid ſibi uelit author intellecturus. Veruntamen non ſtatim, naſto tranſcribendi ſine, omnis eſt labor finitus. Erant adhuc ſine frontibus titulorum libri, cōtextus uerborum ſine punctis flaccidi & indiſtincti, ſine annotationibus ſcripturarum loca, imagines nudi, & id genus defectus plurimi, quibus ad implendis, frequenter fuit totum opus reuoluen- dum. Supra omnes uerò moleſtias fuit inquiſitio locorum, quibus frequentiffime (quæ illius erat copia ingenijq; uis) uſus eſt author. Nā eo tempore ita erat
ſacra

sacra scriptura omnibus Theologiæ studiosis nota, ut inter allegandum non foret opus neque authoris neque libri, multo minus capitis nomine. Satis tum erat dixisse, scriptum est, aut dicit scriptura, seu propheta. Quemadmodum & antea usque ab initio Christianæ doctrinæ observatum fuerat, primum à saluatore ipso & Apostolis eius, deinde à patribus, quotquot sacris literis operam dederāt, antequā Barbarorum immanitate temporumque iniuria omnis recta interiter eruditio. At nostris temporibus a deo neglectui fuerunt literæ diuinæ, ut non satis sit, si notus fieri debeat locus quispiam allegatus, nomen uel Authoris, uel libri, capitisue indicasse, nisi & certa capituli portio, per alphabeti literas distributa, demonstretur. Laboriosum itaque fuit, tot allegata perquirere, suisque libris & capitulis reddere, literis demum certis, uelut digitis ostendere. Accedebat alia quoque difficultas, quòd author alia, quàm nos, usus est interpretatione latina, ut non raro mihi opus fuerit, non tam uerba quàm sensum al-

allegatum perquirere. Volui tamē unus
tot importunitates perferre, ut omnibus
per Calcographiam facilis & absoluta
cōmunicetur tanti lectio authoris, qui
ante mille iam annos tam præclare literas
sacras edocuit. Ideo & amplioribus
in marginibus breues extraxi sententiarum
summas, ut uel per transennam inspicienti
peruia sit mens Authoris. In titulis item
librorum argumenta cōprehendi, singulosq; suis
præfixi libris, atq; uniuersos in primam
cōgressi paginam ut in promptu habeat lector
ubi summā huius operis agnoscat absque foliorum
reuolutione. Nec uerò lectori quippiam
in Authore querenti, opus foret semper
ad caput libri recurrere, singulis paginis
& argumentum & librū affixi. At ut opus
auctius fieret, multas hic bibliothecas,
& publicas & priuatas, locupletes sanè
ac neutiquam uulgares, discussi, ex quibus,
quæ Fulgentij essent, huic operi adiungerem.
Nihil autem inueni usquam, nisi in curia
diui Laurentij, ubi præpositus (ut est tam uita,
quàm doctrina insignis Theologus) ostendit
mibi

mihî unum Fulgentij ad Donatum libellum, aliquotque eius sermones in uoluto uolumine contentos. Sed eorum quatuor iam antea transcripseram ex libro quodam, quem Abbas Sancti Egidij inquirenti mihî benigne communicauerat. Inueni item tres libros Mythologiarum, & unum de abstrusis sermonibus, qui itidem adscribuntur Fulgentio. Quia uerò aliena inest illis materia magis grammaticæ quàm theologiæ conueniens, non libuit, præsertim ex fratris tui cōsilio, eos libros huic albo Theologico inserere. Accipe igitur, reuerenda mater, hanc meam, quantulacunque est, operam, eo, quo tibi offertur, animo. Nempe ut tuo sub nomine (quod doctissimis plerisque iam pridem celebre est & uenerabile) bonis omnibus communicentur tam præclari Theologi (qui tot sæculis latuit) opera, tam eloquētia quàm eruditione referta. Adiecissem alicubi scholia, nisi acceleratum fuisset, non solum ab impressore, sed à me ipso, nam iter mihi nunc maxime suadent, non solum literæ amicorum,

ue-

uerum etiam pestis ipsa, quæ illis placata
in his nunc regionibus sæuere occipit,
& gelu diuturnum ita uías explanauit,
ut commodissimum sit nunc iter arripe
re. Bene uale mater doctissima, cum stu-
dioso uirginum choro. Ex Norinber-
ga undecimo calendas Ianua-
rii. Anno salutis

M. D. XIX.

BEATI FVLGENTII
de Fide orthodoxa, & diuersis erroribus
hæreticorum, ad Donatum,
liber unus.

Omino eximio & in Christi
charitate plurimum desi-
derabili filio Donato, Ful-
gentius, seruorum dei famu-
lus, in domino salutē. Mul-
tis benedico Dominum, dilectissime fi-
li, cuius gratia talis es, ut cum sis ætate
iunior, nō quæ sunt carnis, sed quæ sunt
spiritus, concupiscas: & de fidei seruire
succensus, illa laudabiliter iam incipias
me.

meditari, quib. nō uoluptas carnē dam-
nabiliter nutriat, sed agnita ueritas ani-
mum spiritaliter pascat. Ipsius enim fa-
ctum inspiratione non dubito, ut cū stu-
dijs insistere soleas sæcularium literarū,
diuinis eloquijs affectum impēdas. Il-
lud utique uolens magis apprehendere
non unde tumida eloquentia discitur,
sed unde uitæ perennitas comparatur.
Quisquis enim fidem uerā tenet, uitam
possidet, iustus enim ex fide uiuit. Et
quisquis in eiusdem fidei mysterio cupit
instrui uitæ scientiam desiderat adipisci.
In qua tamen quisque crescit, quāto ma-
gis, quod uerū & salutare est, discit. Hu-
ius scientiæ qui tenuerit indubitanter i-
nitium, perueniet ad perfectum, & qui
nō spreuerit lac Apostolici sermonis hu-
militer accipere, ipse merebitur solidi ci-
bi perceptione gaudere. Siue autē quis
intra ecclesiam catholicam lacte nutria-
tur, siue cibo pascatur, tamen à sinu ma-
tris ecclesiæ nō recesserit, uitæ particeps
permanebit, quia tenens fidei iustitiam,
possidebit & uitam. Quam uitam nec
ille possidebit, qui permanet in fidelita-

N n te,

te, nec ille q̄ perseuerat in crimine, quoniam de illis esse conuincitur, qui secundum Apostoli sententiam ueram, ambulat in uanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à uia Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum. Ipsa enim cordis cæcitas, & quid credat, & quid agat, ignorat. Dicis itaq̄, à quibusdam Arrianis de patre & filio propositam quæstionem, in qua patrem maiorem, & minorem filiū asseriebant. Te uerò, propter diuinarum ignorantiam literarum, quibus minus instructus es, non inuenisse, quid eis in defensionem ueræ fidei responderes. Hoc in te itaq̄ primitus in nomine domini laudo, quia si tibi non fuit tanta respōdendi facultas, permansit tamen in corde tuo ueritatis firma credulitas. Nō enim omnes qui Christi participes sunt, etiam respondendo possunt defensare quod credunt, sed etiam illa pars est p̄fecto uictoriæ, ut quādiu quis sermone non potest defendere ueritatem, fideli tamen corde deuitet errorem. Expedit autem, ut saluberrima
Petri

Petri Apostoli uerba sectemur, præcipientis, ut simus parati semper ad respondendum omni poscenti nos rationem de fide & spe, quæ in nobis est. Volens ergo ad respondendum paratior inueniri, petis, ut nostro instructus sermone, agnoscas, quemadmodum Hereticis, fidem nostram impugnare uolentibus, diuinis ualeas armatus eloquijs obuiare. Proinde illud admoneo, principaliter teneas sanctam Trinitatem, id est, patrem & filium & spiritum sanctum, naturaliter uerum esse Deum, summum, uerum, & bonum, unius naturæ, unius essentiæ, unius omnipotentia, unius bonitatis, unius æternitatis, unius immensitatis. Ac sic, cum unum Deum audis, patrem & filium & spiritum sanctum, unam naturam summe illius Trinitatis intellige. Et cum Trinitatem audis, patrem & filium & spiritum sanctum, tres personas unius summe illius diuinitatis agnosce. Tres enim personæ sunt, pater & filius & spiritus sanctus, ideo trinitas dicitur. Sed una substantia est patris & filij & spiritus sancti, ideo ipsa Trinitas unus

Nō : Deus

Deus ueraciter à fidelibus prædicatur. Tres itaq; personas esse, patrē & filiū & spiritum sanctum, ostendunt ipsius eloquia ueritatis. Vnde Saluator noster ait: Non sum solus, sed ego & qui misit me pater. De spiritu sancto quoq; dicit: Ego rogabo patrē & alium paracletum dabit uobis spiritum ueritatis. Præcepit etiam baptizari gētes, in nomine patris & filij & spiritus sancti. His itaq; huiusmodi testimonijs ostenditur, patrē & filiū & spiritum sanctum, tres esse personas, sed non tres esse naturas. Vnde Trinitas illa sancta digne creditur in personis. Tres autem Deos dici, patrem & filiū & spiritum sanctum, non permittit unitas naturalis. Et quia in una natura Trinitatis, nulla potest esse diuersitas, ideo in tribus personis manet incōfusa proprietas, & in unitate naturæ regnat incommutabiliter substantialis equalitas. Ideo de filio dicitur: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se se æqualem Deo. Et quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens deo.

Philip. 2. A.

Ad

Ad hanc æqualitatem naturæ uirtutisq;
etiam illud pertinet, quod ipse filius ait:
Quia quæcunq; pater facit, hæc eadem
& filius similiter facit. Et sicut pater sus-
citatur mortuos & uiuificat, & filius quos
uult uiuificat. In illa Trinitatis natura, sic
totum unum est, ut nihil ibi possit sepa-
rari uel diuidi: sic totum æquale est, ut ni-
hil ibi maius aut minus ualeat inueniri.
Istum nobis unum Deum, noui & uete-
ris testamenti ueridica demonstrat Au-
thoritas. De hoc enim uno Deo Beatus
Moyse dicit: Audi Israel, Dominus de-
us tuus, Deus unus est, & dominū De-
um tuum adorabis, & illi soli seruies. Et
ipse dominus Deus de se: Videte quod
ego sum solus, & nō est alius Deus præ-
ter me. De hoc & Beatus Dauid dicit:
Quis Deus, præter dominum, aut quis
Deus, præter Deum nostrum. Sanctus
quoq; Iacobus apostolus, istum unum
Deum prædicans, ait: Tu credis, quia u-
nus est Deus, bene facis. Dæmones cre-
dunt, & contremiscunt. Veruntamen
non ignoramus ista testimonia, & si qua
similia in diuinis reperiuntur eloquijs,
Nn 3 qui-

Deus ueraciter à fidelibus prædicatur. Tres itaq; personas esse, patrē & filium & spiritum sanctum, ostendunt ipsius eloquia ueritatis. Vnde Saluator noster ait: Non sum solus, sed ego & qui misit me pater. De spiritu sancto quoq; dicit: Ego rogabo patrē & alium paracletum dabit uobis spiritum ueritatis. Præcepit etiam baptizari gētes, in nomine patris & filij & spiritus sancti. His itaq; huiusmodi testimonijs ostenditur, patrē & filium & spiritum sanctum, tres esse personas, sed non tres esse naturas. Vnde Trinitas illa sancta digne creditur in personis. Tres autem Deos dici, patrem & filium & spiritum sanctum, non permittit unitas naturalis. Et quia in una natura Trinitatis, nulla potest esse diuersitas, ideo in tribus personis manet incōfusa proprietas, & in unitate naturæ regnat incommutabiliter substantialis equalitas. Ideo de filio dicitur: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se se æqualem Deo. Et quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens deo.

Ad

Philip. 2. A.

Ad hanc æqualitatem naturæ uirtutisq;
etiam illud pertinet, quod ipse filius ait:
Quia quæcunq; pater facit, hæc eadem
& filius similiter facit. Et sicut pater sus-
citatur mortuos & uiuificat, & filius quos
uult uiuificat. In illa Trinitatis natura, sic
totum unum est, ut nihil ibi possit sepa-
rari uel diuidi: sic totum æquale est, ut ni-
hil ibi maius aut minus ualeat inueniri.
Istum nobis unum Deum, noui & uete-
ris testamenti ueridica demonstrat Au-
thoritas. De hoc enim uno Deo Beatus
Moyse dicit: Audi Israel, Dominus de-
us tuus, Deus unus est, & dominum De-
um tuum adorabis, & illi soli seruies. Et
ipse dominus Deus de se: Videte quod
ego sum solus, & non est alius Deus præ-
ter me. De hoc & Beatus Dauid dicit:
Quis Deus, præter dominum, aut quis
Deus, præter Deum nostrum. Sanctus
quoq; Iacobus apostolus, istum unum
Deum prædicans, ait: Tu credis, quia u-
nus est Deus, bene facis. Dæmones cre-
dunt, & contremiscunt. Veruntamen
non ignoramus ista testimonia, & si quæ
similia in diuinis reperiuntur eloquijs,

Nn 3 qui-

quibus unus & solus asseritur Deus, nō ipsi sanctæ trinitati, sed uni tantum personæ, id est, soli Deo patri, ab hæreticis assignari. Proinde illorum, quæ proposuimus testimonia, id est, illius, quo dicitur: Audi Israel, Dominus deus tuus, deus unus est: & alterius, quo legitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli serues: in quantum, ipso domino deo donante, possumus, intelligentiam requiramus. Primum quippe nos testimonium posuisse meminimus illud, quod dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus unus est. Hoc itaq; sic utrunq; fatemur esse firmissimum, ut ab hoc testimonio nullus existimet aliquatenus recedendum. Proinde quoniam duos à fidelibus coli, regula præcepti huius nulla ratione permittit, aut patrem & filium credant unum naturaliter Deum, si uolunt sine huius transgressione mandati unum Deum sic colere, aut nec patrem colant sine filio, nec filium sine patre. At quia Deus maior & Deus minor, Deus unus esse non possunt, necesse est, ut aut patrem solum dominum deum suum dicant,

tant, & filium dominum Deum suum omnimodis negent: aut solum filiū, dominum Deum asserant, & à Dei patris cultura recedant. Sed Deum patrem dominum Deū suum negare non possunt, quem usq; adeo dominum Deum omnium esse confirmant, ut etiam ei diuinitatem filiū tanquam minoris Dei inuitæ seruitutis subiugare cōtendunt. Filium uerò, si dominum deū suū negare uoluerint, ipsius paternę uocis testimonio prorsus arguuntur. Per os enim Prophetę, ex persona dei patris dicit: Et domui Iudę miserebor, & saluabo eos in domino Deo suo. Ipsum dominum esse Deū nostrū Euangelicę quoq; ueritatis commendat authoritas, ubi beati Thomę Apostoli cōfessio prauitatis hæreticę prorsus contradicit, exclamantis atq; dicentis: Dominus meus & Deus meus. Ergo quādo & patrem dominum sine dubio confitentur, & filium dominum Deum fateri Prophetica atq; Euangelica ueritate coguntur, aut patrem & filium, personarū proprietate seruata, unū dominum Deū naturaliter dicant, aut confi-

Nn 4 ten-

tentes solum patrem suum dominū Deum, consequenter dicant filium hęc dominum suum esse nec deum. Quod cum dixerint, nunquam se audebūt asserere Christianos, cum utique Christianus à Christo nomen accepit: Christianus autē nullatenus esse possit, quisquis ipsum Christum dominum Deū suum esse non dixerit. Fateantur ergo patrem & filium non duos dominos Deos, sed unum dominum Deum suum, si uolūt ueritatem tenere fidei, & nolunt rebelles pręceptis legalibus atq; Euangelicis inueniri. Sic enim poterunt & illius testimoniū quod dictum est: dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias: intellectum pariter officiumq; seruare. Neque enim fas est, sic adorare Deum patrem, ut Deum filium non adoret, cum utiq; de ipso filio scriptum sit in Deuteronomio: Lætamini cœli cum eo simul, & adorent eum omnes angeli Dei. De ipso quoque Beatus Dauid in Psalmo dicit: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Quia si filius secundum diuinitatem unus Deus cum patre nō esset
unius

unus cum eo naturæ utique non fuisset
 & si naturæ alterius esset, creatura sine du-
 bio esset. Si autem creatura esset, seruien-
 dum ei, sanctarum scripturarum autho-
 ritas non iuberet, sed potius prohiberet.
 In primo enim decalogi mandato sicut
 unius Dei cultura seruitusq; manifestis-
 sime præcipitur, ita omni creaturæ ado-
 ratio ac seruitus à fidelibus exhibenda,
 uehementissime prohibetur: Ibi enim di-
 citur: Ego enim sum dominus Deus tu-
 us, qui eduxi te de terra Aegypti, de do-
 mo seruitutis, non erunt tibi dñj absque
 me. Sed si hoc simul à patre & filio dictū
 accipitur, unus dominus Deus credatur
 pater & filius. Sed si hoc aut pater sine
 filio aut sine patre creditur dixisse filius,
 necesse est, ut aut pater dominus nege-
 tur, aut filius. De illo enim qui dixit: E-
 go sum dominus Deus tuus, qui eduxi
 te de terra Aegypti, de domo seruitutis,
 non erunt tibi dñj absq; me: de ipso san-
 ctus Moyses ait: Audi Israel, Dominus Deus
 tuus Deus unus est. Et quia ipse
 Deus sibi soli præcipiens tantummodo
 seruiendum, seq; iubens à fidelibus ado-

Exod. 20. 2.

Deut. 6. 4.

Nn 5 ran-

randum, prorsus interdixit, ne quis auderet creaturam adorare, creaturæq; seruire, propterea in fine illius primi præcepti, de omnibus quæ creauit ita loquitur Non adorabís eâ nec seruies eis: ego enim sum dominus Deus tuus. Quod utiq; sciens beatus apostolus, iram Dei reuelari pronunciat super omnem impietatem & iniustitiam eorum, qui commutauerunt ueritatem Dei in mendacium, & coluerunt & seruiuerunt creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in sacula. Veritatem Dei tenere, est unum Deum colere. Veritatem Dei in mendacium conuertere, est creaturæ seruire. Vera enim religio in unius constat ueri dei seruitio. Ipsa namq; ueritas unus est deus & sicut excepta una ueritate non est alia ueritas, sic absq; uno Deo uero non est alius uerus Deus. Ipsa enim una ueritas, est naturaliter una uera diuinitas. Et ita non possent duo ueri dñj ueraciter dici, sicut ipsa una ueritas, naturaliter non potest diuidi: Sãcta uerò scriptura, quæ nobis unum dominum Deum ueraciter salubriterq; commendat, sicut patrem uerum

rum Deum, sic & filium uerum Deum, fidelibus cūctis insinuat. De patre quippe dicit beatus Paulus Apostolus Thesalonicensibus scribens: Conuersi estis ad dominum à simulacris, seruire Deo uiuo & uero, expectare filiū eius de cœlis, quem suscitauit à mortuis Iesum, qui eripuit nos ab ira uētura. Hic Iesus Christus non sic est Dei patris filius, sicut nos sumus. Ille est enim proprius, nos redempti: ille natus, nos facti: ille uerus, non adoptiuus: ille autem, qui uerus est filius, ipse etiam uerus est Deus, non adoptione generatus, sed de patre naturaliter natus. In quo uero Deo ueroq; filio ideo est uera diuinitas, quia naturalis est illi de patre natiuitas. Propter quod cum uerum patris filium, uerum Deum uitamque æternam, beatus Iohannes in epistola sua profitetur: Scimus, quia filius Dei uenit, & dedit nobis intellectum, ut sciamus uerum. Et scimus in uero filio eius Iesu Christo, Hic est uerus Deus, & uita æterna. Verum itaque Deum colere, ueroque Deo seruire, non est utique ueritatem Dei in mendacium commutare.

Ille

1. Ioan. ult.

Ille ueritatem Dei commutat in mendacium qui Deo non uero existimat seruiendum. Ille autem Deum non uerū colit, & Deo non uero seruit, qui creaturæ seruiet, creaturamq; coluerit. Quia ubi Deus non uerus colitur, & Deo non uero seruitur, ibi Dei ueritas in mendacium commutatur. Quoniam ergo, & Deum patrem Deum uerum, & Deum filium Deum uerum, cælestium eloquiorum attestatione cognoscimus, aut unum uerum Deum naturaliter patrem & filium cum catholicis asserant, aut duos ueros Deos à se colī contra ueritatem sanctæ fidei dicāt, aut creaturæ cultores seipso profiteri non metuant, ut ueritatem Dei se in mendaciū commutasse, ipsa rerum manifestatione cognoscant. Vna quippe ueritas, unius ueri Dei, imò una ueritas, unus uerus Deus, non permittit seruitutem atque culturam ueri Dei, Deo creaturæq; coniungi: uera quoq; religio excepto uno uero Deo, nulli Deo finit culturæ ac seruitutis obsequium à natura dei patris, sine dubio creata natura est. Quid est autē creata natura, nisi creaturæ

12.º Omnis porro creatura, quoniam opus est ueritatis, est quidem creatura uera, non tamen est ueritas. Sola autem naturaliter est ueritas, quæ naturaliter est uera diuinitas. Illi ergo ueritatem Dei non commutant in mendacium sed ueræ fidei tenent salutare mysterium, qui nec solum patrem nec solum filium, sed simul patrem & filium, unum dominum deum suum, corde credunt ad iustitiam, & ore confitentur ad salutem. Quia non solum pater Deus, sed etiam filius Deus naturaliter & uerax Deus, ueritas Deus permanens cum patre naturaliter, unus uerax, unus uerus, unaq; ueritas. Quia duos Deos credi uel dici, omnino prohibet una ueritas, quæ sola uera est diuinitas. Proinde, secundum diuinam naturam non est minor patre, sed æqualis est patri, quia filius ita uerus Deus dicitur, ut pater Deus uerior non dicatur. In Deo enim uero, nihil minus existimari sine ipsa ueritatis agnitio. Permanet itaq; in patre & filio naturaliter una ueræ diuinitatis æqualitas, & una incommutabilis ac sempiterna maiestas. Sic autem filium

lium patri æqualem ueraciter dicimus, ut etiam minorem ueraciter non negemus. Scimus enim Deum filium natum de natura Dei patris, natum etiam de natura uirginis matris. Ac per hoc uerum Deum ueritatem paternæ naturæ, uerum Deum hominē de ueritate maternæ substantiæ, quem diuinitatis eternitas ostendit sine initio natum, & temporalis suscepcio carnis docet sine dubio minoratum. Aequalis est filius patri, & minor est filius patre, æqualis uera diuinitate, minor uera humanitate. Aequalis, quia in principio erat uerbū, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, minor autem, quia uerbum caro factū est, & habitauit in nobis, Aequalis, quia cū in forma Dei esset, non rapinam arbitratu est esse se æqualem Deo: minor autem, quia semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens. Aequalis est patri filius, quia de domino natus est dominus: minor est autem patre filius, quia de ancilla factus est seruus. Inde est, quod dicit: De uētre matris meæ, Deus meus est tu. Et iterum: O Domine, ego seruus tuus,

&

Ioh. i. A.

& filius ancillæ tuæ. Aequalis est patri filius, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Minor est autem patre filius, quia factus est ex muliere, factus sub lege. Et ideo, sicut ueraciter Dei filius Deo patri coæternus agnoscitur, sic ueraciter matre posterior inuenitur. Primam quippe natiuitatem filij, nullatenus præcessit æternitas patris, cuius tamen secundum natiuitatem præcessit temporalis natiuitas matris. In illa quippe natura Dei patris, quæ esse non coepit, de æterno patre, coæternus est filius, inenarrabiliter natus: in natura uirginis, quæ esse coepit ex tēporali matre tēporaliter est idem filius misericorditer generatus. In ea natura dei filius equalis est patri, qua ante omnia coæternus est patri: & in ea natura est filius patre minor, in qua est & matre posterior. In ea natura patri equalis est filius, in qua creator est angelorū: in ea natura patre minor est idē filius, in qua ab initio creaturæ adoratur & laudatur ab angelis. Apostolica quippe authoritas, huius minoratiōis nō destitit demonstrare mysterium, dicens:
Eum

Eum autem, qui modico quam angeli minoratus est, uidemus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Superius autem, cuius nature sit hæc assignanda minoratio, euidenter ostensum est, quādo illud testimonium prophetae probatum est, in quo dicitur: Domine quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uisitasti eum? Minorasti eum paulò minus ab angelis. Dei ergo filius, ante susceptionem carnis, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, quia in illa forma Dei filius æqualis est patri. Quia si minor esset, in eadem forma Dei non esset. Sed in forma Dei filium esse, Apostolica dicit auctoritas. Ideo ergo æqualem Deo esse, non illi rapina fuerat, sed natura, quæ in forma ueræ Dei non nisi uerus esse potuit Deus. Et diuinæ formæ unitas, ipsa est diuinitatis huius naturalis equalitas. Vbi ergo formæ unitas in natura erat, æqualitas rapina non erat. Naturalis autem diuinitatis æqualitas, quæ in forma Dei erat, auferri Deo uero non poterat.

Inde

Philip. 2. A.

Inde est, quod retinens ueritatem diuinitatis, & ueritatem accipiens carnis, unus idemque Dei & hominis filius, & patre factus est minor, & patri permansit æqualis. Ideo utrunque ueraciter ipsa ueritas dixit: Et pater maior me est, & ego & pater unum sumus. Vere ergo Deo patre minor est Christus, quia naturaliter ex patribus est secundum carnem. Et uere Deo patri æqualis est Christus, quia naturaliter est super omnia Deus benedictus in sæcula. Proinde uera fides, quæ in uno eodemque Christo, utriusque credit & confitetur substantiæ ueritatem, unum eundemque Christum Dei filium, & secundum ueritatem carnis factum, prædicat minorem, & secundum ueritatem diuinitatis patri Deo credit & confitetur æqualem. Sic ueraciter unum Deum cum patre filium, uera fides adorat, quæ sic uni Deo nouit à creaturis omnibus seruiendum, ut nouerit creaturæ non debere seruitutis obsequiū. Inde est, quod etiam spiritum sanctum creatorem uera fides asserit, non creaturam. Quomodo enim creator esse negetur, à quo firmata

O o cælo.

coelorum uirtus ostenditur, dicente Dauid: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et alio loco; Emitte spiritum tuum & creabuntur. Creator quippe est omnium rerum, qui factor est omnium. De quo Beatus Iob dicit: Spiritus diuinus, qui fecit me. Spiritus ergo sanctus, sicut omnia creauit, sic omnia replet immensus. Et quia omnia replet, naturaliter est uerus Deus. Scriptum est enim: Quia spiritus domini repleuit orbem terrarum. Nam & Beatus Dauid, ubique esse spiritum dei testatur, dicens ipse de eo: Quomodo ibo a spiritu tuo, aut a facie tua quomodo fugiam? Quomodo autem negant Arriani, Deum esse spiritum sanctum, cum ita simus templum spiritus sancti, sicut sumus templum patris & filij. Apostolus enim dicit: Nescitis, qui templum Dei estis? & spiritus Dei habitat in uobis? Siquis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Sic autem nos Apostolus asserit esse templum Dei, ut in eadem epistola, nos dicat etiam spiritus sancti. Dicite enim:

him: Nescitis, quia mēbra uestra templū
est, q in uobis habitat, spīrit⁹ sancti, quē
habetis à deo? Et ut ipsum spīritū sanctū
Deū esse monstraret, continuo subiūxit:
Glorificate & portate deū in corpore ue
stro. Aequalis est ergo patri & filio spīri
tus sanctus, quia creator est omniū rerū,
sicut pater & filius. Aequalis est patri &
filio spīritus sanctus, q̄a replet mūdū, im
mensus sicut pater & filius. Aequalis est
patri & filio spīritus sanctus, quia omniū
fidelīū membra unū templū habēt, sicut
pater & filius. Quis aut negare audeat,
unā esse diuinitatē patris & filij & spīri
tus sancti, cū corpora fidelīū (quæ mem
bra sunt Christi) ipsa sint tēplum spīritus
sancti? Trinitas est itaq; unus solus crea
tor omniū rerū Deus. Trinitas est unus
solus immēsus naturaliter de⁹. Adhui⁹
imaginē Trinitatis homo factus agno
scit, in cuius nomine baptizatus, denuo
renouat. Baptizari aut gētes, in nomine
patris & filij & spīritus sancti Saluator
noster edocuit, ut sicut trinitatis opere i
nitiū cōditionis accepim⁹, sic in nomine
Trinitatis, diuinę adoptionis gratia frui

meremur. Vnus est ergo uerus Deus pater & filius & spiritus sanctus, qui omnipotentissima bonitate creat homines, & gratuita miseratione iustificat peccatores. Præter hunc unum Deum uerum nullus est Deus, quia dum dicit: Videte, quia ego sum Deus, & non est alius præter me: Docet nos & admonet, graue esse peccatum, si quis extra unum Deum alium credat. Alium sine dubio credit, quisquis in patre & filio & spiritu sancto diuersitatem diuinitatis existimat. Cum ille Deus qui solus habet ueram diuinitatem, colendi alterius Dei nullatenus tribuat facultatem. Nec sacramento redemptionis sit aliquatenus nominandus, quisquis ab unius ueri Dei natura inuenitur extraneus. Mysterium autem redemptionis humanæ nulla ratione perficitur, si in baptismo uel filij uel spiritus sancti uocabulum subtrahitur. Proinde quoniam epistolaris modus sermonem nostræ disputationis non permittit extendi, dilectionis tuæ primordia, non sunt lectionis prolixitate fatiganda, sed breuitate potius excitanda: ut dum breue

ue

te opus delectabiliter legis, ad prolixā
lectionem ardentius inflammeris. Pau-
ca quæ dicturus sum, intentè lege, pru-
denter intellige, & indubitanter tene, ex
quibus ualeas in assertione à falsis uera
discernere, & Christianam fidem, ipsius
illuminatoris nostri iuuamine retinere.
Vnus Deus est sancta Trinitas, pater &
filius & spiritus sanctus. Vna est patris
& filij & spiritus sancti natura, sed non
una persona. Proinde, ut retenta uerita-
te, possis refellere, uel certe respuere fal-
sitate, si quem uideris, ita patris & filij
& spiritus sancti unam confiteri naturā,
ut uelit unam asserere personam, noli
Christianum catholicum putare, sed he-
reticum Sabellianum agnosce. Si quem
uero audieris, ita tres personas, patris &
filij & spiritus sancti dicere, ut uelit tres
naturas istarum trium personarum asse-
rere, Arrianum hæreticum sine dubita-
tione intellige. Verum est enim quod Sa-
belliani de natura patris & filij & spiri-
tus sancti credunt, sed falsum est, quod
tres personas esse non credunt. Verum
est etiam, quod Arriani tres personas

O o ; pa-

patris & filij & spiritus sancti dicunt, sed falsum est, quod istarū triū personarum tres naturas persuadere contendūt. Peruersè itaq; Arriani naturam Trinitatis diuidunt, personas Sabelliani confundunt. Cum ita sit una natura patris & filij & spiritus sancti, ut non una persona, quia alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Si quem uerò uideris, patris quidem & filij unam conficere naturam, sed spiritus sancti alteram predicare substantiam, ut equalem quidem dicat patri filium, & solum minorem asserat spiritum sanctum, iste non tenet catholicæ fidei ueritatem, sed Macedonianæ perfidiæ sectatur errorem. Proinde quia non est catholicus Christianus, sed Macedonianus hæreticus est, ab omnibus est fidelibus respuendus.

Nunc pauca de mysterio dominicæ incarnationis aduerte. Christus enim Dei filius, qui seipsum ueritatem profitetur, sicut uerus est Deus, sic uerus est homo. In quo, sicut est plenitudo diuinæ naturæ, ita est & plenitudo humanæ substantiæ. Inest enim illi naturalis ueritas

tas

tas diuinitatis, naturalis ueritas animæ rationalis, & naturalis ueritas carnis. Ac per hoc naturalis diuinitas communis est illi cum patre: naturalis uerò humanitas communis est illi cum uirgine matre. Si quis ergo sic in Christo ueram diuinitatem prædicat, ut eius ueram carnē negare contendat, non est Christianus catholicus, sed hæreticus. Manichæus: cū ipse Christus discipulis dubitantibus diceret: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Rursum, si quis in Christo sic ueritatem prædicat animæ & carnis, ut ueritatem in eo nolit accipere deitatis, id est, qui sic dicit Christum hominem, ut Deum neget, non est Christianus catholicus, sed Phocinianus hæreticus. Christus enim quemadmodum secundum ueram diuinitatē Deus creator est hominum, ita secundū uerā carnē mediator est dei & hominū, mediator enim nullatenus esset, si uel cum patre diuinitatis naturā, uel cū hominib. cōmunē carnis animæ & substātiā nō haberet, & crucifixus est ex infirmitate, & uiuit ex uirtute

O o 4

dei. Hæc

Hæc tibi. Charissime fili, pro tuo sancto desiderio & dilectione transmissi, ex quibus tibi quidem præbeatur instructio, nis gustus, & ex hoc gustu crescat in te prolixioris lectionis affectus, ut tanto magis possis Deo adiuuante proficere, quanto studiosius cœperis sanctorum patrū relicta requirere, inuenta frequentius atq; attentius recensere. Vnde tibi, Deo adiuuante, gratia scientiæ plenioris accedat, qua possis non solum ueram retinere fidem, uerumetiā hæreticorum mortiferam conuincere falsitatem, credens, & firmiter retinēs, unam naturam & tres personas in Trinitate Deo, & unam personam duasq; naturas in unigenito Dei filio, Domino nostro Iesu Christo.

SER.

SERMO BEATI FVL

gentij, de confessoribus & dispensatoribus Domini.

Dominicus Sermo quē debemus omnes, non solum studiosē, uerumetiam sapienter audire, cui nos oportet humiliter ac delectabiliter obedire, moderationis suæ tenens ubiq; temperiem, ut nec ouibus desint pabula, nec pastoribus alimenta, quēdam specialiter solis præcepit nobis. Nobis namq; (id est seruis, quos pater ille familiās, rerum omnium dominus, ad hoc in sua magna domo constituit, ut populo eius uerbum gratiæ ministremus) specialiter iniungitur sanctæ prædicationis officium, generaliter uerò nobis & uobis, saluatoris indicitur obedientia mandatorum. In quibus denuo mandatis, tanquā ditissimis ferculis, sic cælestium deliciarum copia spiritalis exuberat, ut in uerbo Dei abundet, quod perfectus comedat, abūdet etiam, quod paruulus sugat

O o 5 fugat

fugat. Ibi est enim simul & lacteus potus, quo tenera fidelium nutriatur infantia, & solidus cibus, quo robusta perfectorum iuuentus, spiritalia sanctæ uirtutis accipiat incrementa. Ibi prorsus ad salutem consulitur uniuersis, Quos dominus saluare dignatur: ibi est, quod omni ætati congruat, ibi, quod omni professioni conueniat, ibi audiuius præcepta quæ faciamus, ibi cognoscimus præmia quæ speremus, ibi est iussio, quæ nos per litteram doceat & instruat scientiam, ibi promissio quæ per gratiam trahat, perducatur ad gloriam. Seruorum igitur quos populo suo præposuit Dominus, speciale uolens officium demonstrare, ait quod ex Euangelio modò audiuius. Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram. Beatus ille seruus, quem, cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantem. Quis est iste Dominus fratres? Christus sine dubio, qui suis discipulis ait: Vos me uocatis Magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Quæ est

est etiam huius Domini familia? Nimirum illa est, quam ipse Dominus de manu inimici redemit, & suo domino mancipauit. Hæc autem familia est catholica ecclesia, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, & redemptam se præcioso sui domini sanguine gloriatur. Filius enim hominis, sicut ipse ait, uenit, non manifestari, sed manifestare, & dare animam suam redemptionem, pro multis. Græx ergo boni pastoris ipsa est familia redemptoris. Dispensator uerò qui sit, quem oportet esse fidelem pariter & prudentem, Paulus nobis ostendit Apostolus, qui de se suisque socijs loquens, ait: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inueniatur. Ne quis autem nostrum solos Apostolos dispensatores factos existimet, neglectoque militiæ spiritualis officio, seruius piger infideliter imprudenterque dormitet, ipse beatus Apostolus, Episcopus quoque dispensatores esse ostendens, ait: Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem.

orem. Serui autem patrisfamilias sumus, dispensatores Domini sumus, mensuram tritici quam uobis erogemus, accepimus. Quæ uerò sit ista mensura tritici, si quæramus, ipsam quoque nobis beatus Paulus Apostolus ostendit, dicens: unicuique sic Deus diuisit mensuram fidei. Quam ergo mensuram tritici Christus nuncupat, ipsam mensuram fidei Paulus appellat, ut agnoscamus, non aliud esse spiritale triticum, quam Christianæ fidei uenerabile sacramentum. Huius tritici mensuram uobis in nomine domini damus, quotiens illuminati dono gratiæ spiritualis, secundum regulam ueræ fidei disputamus, & eandem tritici mensuram per dominicos dispensatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos uerbum ueritatis auditis. De ipsa nunc ergo tritici mensura loquamur. Ex ipsa, sicut Deus diuidit, uniuersi pascamur, inde alimenta bonæ uitæ sumamus, ut ad æternæ uitæ præmia peruenire possimus, in illum credentes, in illo sperantes illum præ omnibus & in omnibus diligentes, qui seipsum nobis, & alimētum præ-

præstat, ne deficiamus in uia, & premium seruat, ut gaudeamus in patria. Christus est enim alimentum nostrum, Christus erit premium nostrum, Christus est cibus & consolatio currentium uiatorum, imple satietas & exultatio quiescentium beatorum. Ad ipsam itaque tritici mensuram pertinet, quod Dominus ait: Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, facite uobis sacculos, qui non ueterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropriat neque tinea corrumpit. Magnum bonum est, fratres charissimi, ualde congruum, ualde commodum, & maxime christianis appetendum, ut unusquisque deficere non delectetur in peius, sed omnes proficere studeamus in melius.

Arbores sumus, fratres, in agro dominico constitutæ: Deus autem noster agricola. Ille nos compluit, ille colit, ipse fecunditatem donat, imple fructificandi gratiam subministrat, Pluuia Dei est sermo sanctæ prædicationis, cultura Dei est infusio gratiæ spiritualis. Deus igitur præcepto nos compluit, adiutorio colit.

Dum

Dum compluit, aufert à nobis ignorantia siccatem: dum colit, bene uiuendi condonat ubertatem: dum pluit, terram nostri cordis irrigat: dum uerò colit, de ipsa terra spinas & tribulos, mūdanz cupiditatis extirpat. Debemus ita, ꝑ foecundari cælestibus pluuijs, debemus congrua fructificatiōe manibus superni respondere cultoris. Et si non possunt omnes arbores æquales fructus afferre, nulla tamen debet in agro dominico sterilis permanere. Multū metuenda est nobis fratres illa sententia cōminantis, quæ dicitur: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Quòd si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? Aut quid recipiet, qui alienum tulerit, si semper ardebit, qui de suo non dederit? Et si iudicium sine misericordia erit illi, qui nō facit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Timeamus ergo fratres, timeamus actus nostros. Obediens Christo, uendat quæ possidet, & eleemosynam det, ut de terra cor ad cælum leuet, ut aparitiam calcet, ut perfectior

tionis culmen tota mentis intentione
festinet ut non sit sollicitus quæ sunt mū-
di, sed quæ sunt domini, ut mundum si-
bi crucifexum habeat, seque mundo cruci-
fixum exhibeat, ut sit omnino pauper in
seculo, & diues in Christo. Quis ignoret
boni huius magnitudinem? Videmus
autem, non omnibus uendendarum re-
rum suarum inesse uirtutē. Vnusquisque
enim proprium habet donum ex Deo,
alius quidem sic, alius autem sic. Ecce
hoc tam magnum bonum implere pau-
ci possunt, multi non possunt. Nunquid
quia paucis donatur ista perfectio, pro-
pterea debent esse pessimi, quicumque in
bono nondum possunt esse perfecti?
Nunquid propterea Christianus debet
uitio rapacitatis insistere, quia forte nō
dum potest omnes res suas pauperibus
erogare? Aut ideo debet aliena concu-
piscere, quia propria necdum potest o-
mnino cōtemnere? Absit hoc fratres ab
omnibus Christianis, auertat hoc deus à fi-
delibus suis. Apostolus enim ueraciter
dicit: Quia neque auari neque rapaces reg-
num dei possidebunt. Manifestū est autē
quia

quia omnes, qui à regno Dei alienabuntur, in æternum ignem cum diabolo eiusmodi angelis damnabuntur. Proinde dilectissimi, si non omnes possunt implere quod dominus ait: Vendite quæ possidetis: Illud tamen, quod adiecit, dicens: Date eleemosynam: omnibus est possibile, si assit bona uoluntas: omnibus facile, si non assit dira cupiditas: omnibus salubre, si ferueat charitas: cunctis debet esse commune, ut omnibus doneatur eterna fœlicitas. Qui ergo tantam uirtutē accipit à domino, ut omnia quæ in mundo sunt, cælestis regni amore contemnat, quæ habet uendat, & egenis expendat: qui uerò tantę uirtutis nondum est, de his quæ habet, in quantum habet, eleemosynam faciat. Tantum operatur bona uoluntas, quantum suppetit facultas. Perfectus possideat primum uirtutis locum, imperfectus saltem perueniat ad secundum. Efficiatur ille gloriose dignus, sit iste laudabiliter largus, sit ille sanctę paupertatis ardentissimus amator, sit iste sanctorum pauperum pñssimus consolator. Habeat iste apud Deum

um patronos pauperes, quia cum domino iudicaturus sedeat, sit iste talis, qui ad dexteram iudicandus assistat: sit ille talis qui ad æterna tabernacula perpetuo iure possideat, sit iste talis, quem ille recipiat. Admonet enim nos dominus, dicens: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Hoc ergo fratres necessarium est omnibus nobis, ut in bonis operibus nemo sit segnis, nemo sit sterilis, nemo presentium delectatione futura contemnat, nemo eternam despiciens sola temporalia peruersus aspiciat, nemo spiritalibus corporalia præferat, nemo terram cœlestibus anteponat. Thesaurum nostrum, fratres, in cœlis ponamus, ut etiam cor nostrum in cœlis habere possimus. Necesse est enim ut quo processerit dilectionis thesaurus, illuc etiam cogitationis sequatur affectus. Ideo ueritas ait: Vbi enim thesaurus uester est, ibi & cor uestrum erit. Vt ergo in cœlis thesaurizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse, ubi thesaurizas? Attende quod amas. Vis nosse quod amas? attende quid cogitas:

P p

gitas:

gitas. Ita fiet, ut thesaurum tuum ex toto amore cognoscas, & amorem tuum indicium tuæ cogitationis intelligas. Ostendens autem dominus, quomodo in cœlis thesaurizare possimus, ait: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes. Si istum. Domini sermonem secundum literam uelimus accipere, nihil in eo commodi spiritualis possimus inuenire. Quid enim profuit ad animæ salutē, si aliquis corporaliter aut lumbos præcingat, aut lucernam accendat? Alia ergo in præcinctis lumbis, & lucernis ardentibus, querenda est intelligentia spiritualis, quæ scilicet diuino sit præcepto condigna, quæ nostræ salutis congrua reperiatur & comoda. Neque enim frustra quodam loco ipse dominus ait: Verba quæ ego loquutus sum uobis, spiritus & uita sunt. In lumbis itaque concupiscentia carnalis ostenditur, in lucernis uero fides & charitas Christiana monstratur. Iubens dominus lumbos nostros præcingi, concupiscentias carnis sine dubio præcepit refræuari. Imperans autem, ut lucernas ardentes habeamus, hoc utique iubet, ut & lumine

mine ueræ fidei splendeamus, & sanctæ
charitatis operibus ferueamus. Iubens,
ut sint lumbi nostri præcincti, mandat,
ut mala desideria atq; opera fugiamus.
Iubens, ut sint lucernæ nostræ ardentes,
monet ut bona diligamus atque facia-
mus. Ista quæ de Euangelio proposui-
mus cum prophetiis sermonibus con-
feramus. Vtrunque enim testamentum
Deus instituit, unus Dominus dedit, &
si sunt utriusque testamenti diuersa pro
temporibus sacramenta, concordat ta-
men in utroq; salutis humanæ sententia
qua præcipitur, ut non peccemus, & iu-
betur, ut bonis operibus insistamus. Pre-
cepit itaq; dominus per beatum Dauid
dicens: Declina à malo, & fac bonum.
Per Esaïam quoq; omnes his admonet
verbis: Auferte malum cogitationum ue-
strarum ab oculis meis, quiescite peruer-
se agere, discite benefacere. Hoc ergo
nunc dominus per seipsum præcipit, qd
nobis per sanctos etiam patriarchas pro-
phetasq; mandauit. Quid est enim: Sint
lumbi uestri præcincti, nisi declinate à
malo? Quid est: Sint lucernæ ardentes,

Pp 2

nisi

nisi facite bonum? Quid est: Sint lumbi uestri præcincti, nisi quiescite agere peruerse? Quid est: sint lucernæ ardentes, nisi discite benefacere? Præcinguntur enim fidelium lumbi, dum concupiscentia mala comprimitur, dum iniqua cogitatio cohibetur, dum libidini resistit animus, dum lasciuie denegatur effectus, dum calcatur luxuria, dum auaritia contemnitur & rapina, dum proximi læsio deuitatur, dum superbia uincitur, dum inuidia superatur. Ardent uerò lucernæ fidelium, dum rectæ fidei regulam seruant, dum in sinu matris ecclesiæ longanimiter perseuerant, dum terrena contemnunt, & cœlestia concupiscunt, dum solliciti pacem custodiunt, dum se inuicem pure diligunt, dum mutuo se honore præueniunt, dum mansuetudine cordis & humilitate proficiunt, dum misericordiae opera libenter atq; hilariter faciunt, dumq; in operibus bonis non hominibus sed Deo placere contendunt. Omnis ergo Christianus præcinctos habeat lumbos, ut fugiat libidinē. Ardentem habeat lucernam, ut custodiat castitatem.

tatem. Præcinctos habeat lumbos, ut aliquid alienum nec rapiat nec furetur. Ardentem habeat lucernam, ut de suo misericorditer operetur. Præcinctos habeat lumbos, ut minorem non opprimat. Ardentem habeat lucernam, ut oppresso uelaminis iustitiæ duntaxat defensionis auxilium impendat, præcinctos habeat lumbos, ut habenti non auferat cibum. Ardentem habeat lucernam, ut esurienti tribuat alimentum. Præcinctos habeat lumbos, ut non spoliet uestitum. Ardentem habeat lucernam, ut uestiat nudum. Præcinctos habeat lumbos, ut domum nullius inuadat. Ardentem habeat lucernam, ut peregrinos Christi libenter excipiat. Præcinctos habeat lumbos, ut fugiat elationem. Ardentem habeat lucernam, ut seruet humilitatem. Præcinctos habeat lumbos, ut expellat à se inuidiam & liuorem. Ardentem habeat lucernam, ut puram cunctis exhibeat charitatem. Præcinctos habeat lumbos, ut non exhibeat membra sua arma iniquitatis peccato. Ardentem habeat lucernam, ut exhibeat membra sua arma iusti

Pp 3 tiæ

tia Deo. Hæc est, Fratres, catholica fides
dei uera sanaq; doctrina. Hæc est men-
sura tritici, de qua domini redemptoris
est pascenda familia. Ex hac nobis, quan-
tum dominus tribuit, damus, ipsumq;
dominum iugiter exoramus, ut & nos
& uos in timore gratiæ suæ pascere dig-
netur auxilio. Auferat à nobis domina-
tionem prauæ cupiditatis, donet omni-
bus profectum & perseuerantiam chari-
tatis. Lumbos uestros ipse præcingat.
Lucernas nostras ipse ardere faciat, ar-
dentesq; custodiat, ut nec refrigescat no-
stra charitas, nec aliqua nobis domine-
tur iniquitas. Sed dominus ac redemptor
noster omnibus tribuat, uniuersis domini
sanctæ illuminationis ac uirtutis infun-
dat: nobis donet, ut quod ab illo audi-
mus, recte intelligamus, & sicut oportet
faciamus, uobisq; faciendum, sermone
sufficienti & congruo prædicemus: uo-
bis quoq; donet, ut quod ab illo per ser-
uos eius auditis, & corde intelligatis, &
opere faciatis. Hoc ergo diuina miseri-
cordia operetur in omnib. nobis, ut nos
quos uoluit esse dispensatores, fideles fa-
ciat

et & prudentes: uos quoq; faciat obediētes & humiles, ut mensuram tritici dominici, quam uobis damus, communem uobiscum salubriter atq; utiliter habeamus.

SERMO BEATI FVL

gentij, de duplici natiuitate Christi,
una æterna ex Patre, altera temporalis ex Virgine.

Vpientes aliquid de huius diei solennitate narrare, simulq; considerantes illud unum Verbum, de quo dicere uolumus, nulla inuenimus uerba, quibus sufficiēter aliquid dicere ualeamus. Est enim hoc Verbum, non quod desinit prolatum, sed quod permanet natum, non transitorium, sed æternum, non factum à Deo patre, sed genitum, nec solum genitum, sed etiam unigenitum. Vnum quippe uerbum, Deus pater genuit de se ipso, per quod anima creauit ex nihilo. In

Pp

†

prin.

principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. In hoc autē quod per illud uerbum Deus pater omnia fecit, ostenditur quia hoc uerbum genuit ipse, non fecit. Illud igitur uerbum de Deo Deus est, de creatore creator est. Vnde hoc in se naturaliter habet esse, quod pater est. Natus est itaq; de patre Deo filius Deus, alter in persona, non alius in natura, semper apud patrem, semper cum patre, semper de patre, semper in patre. Semper apud patrem, cū quo illi est naturalis immensitas. Semper cum patre, cum quo illi una est naturalis eternitas. Semper de patre, de quo illi est naturaliter æterna natiuitas. Semper in patre, cum quo illi est una naturaliter æqualisq; diuinitas. Et alter quidem ille pater est, alter ille qd filius est: neuter tamen alter Deus, quia pater & filius unus est Deus. Quapropter quoniam de patre Deo & filio Deo nascitur sermo, digne dicimus alterum esse patrem, & alterum filium, & nihilo-
minus,

minus, digne dicimus unum Deum esse patrem & filium. Cum enim dicimus alterum esse patrem, alterum filium, discretas personas genitoris genitiq; monstramus: dum uerò dicimus unum deum esse patrem & filium, ipsam unam naturam indiscretæ diuinitatis ostendimus: altera est enim persona genitoris & geniti, sed una est natura genitoris & geniti. Quomodo uerò sufficiēter aut digne loqui poterit quis: de quo? Homo de Deo, mortalis de immortalī, uisibilis de inuisibili, mutabilis de incommutabili, opus de opifice, de creatore creatura, de factore factura, paruus de immēso, temporalis de æterno, humilis de altissimo, plasmatus ē limo de illo qui omnia creauit ex nihilo. Cuius est inenarrabilis omnipotentia, qua nos gratuita bonitate fecit: nec minus tamen inenarrabilis gratia, qua nos omnipotenssima miseratione saluauit, qui & opus creatricis omnipotentia gratis fecit, & opus gratia saluatricis omnipotenter impleuit. Illic habens potestatem condendi & regendi creaturam suam, hic habens potestatem

Pp 5 ponen-

ponendi & sumendi pro nobis animam suam. Omnipotentiam uerò nunc dicimus, qua uerbum, quod in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat, fecit omne quod nouerat, gratiam uerò, qua uerbum caro factum, uenit quærere & saluum facere, quod perierat. Omnipotentiam, qua fecit omnem diē: gratiam, quia certo die concipi, & certo die dignatus est nasci. Idem igitur minoratus paulò minus ab angelis, in die factus est hominum, qui coæternus & æqualis Deo patri, dies sanctorum semper est angelorum. De ipso quippe propheta dicit: Bene nunciate diem de die, salutare eius. Quid est diem de die, nisi filium de patre? Est igitur de patre filius, de die dies, sed tamen pater & filius non duo dies, sed unus est dies. Est de patre filius, de Deo Deus, pater tamen & filius nō duo dñi, sed unus est Deus. Vnus igitur dies æternitatis simul pater & filius à nobis agnoscitur, in die autem temporis solus filius inuenitur. Dies etenim æternus, pater & filius, nostrum corpus & animam fecit: in die uerò temporis, solus filius nostrum

frum corpus animamq̃ suscepit. Christus dies æternus, unigenitus, in forma Dei manens: Christus in die temporis unigenitus, formā serui accipiens. Christus dies æternus, diues permanens, ut conderet nos: Christus in die temporis, pauper factus, ut redimeret nos. Dies æternus Christus deus de Deo patre: Christus in die temporis Deus homo, de uirgine matre. Christus dies æternus, uerbum eructauit de corde patris: Christus in die temporis, uerbum caro factum, de utero uirginis matris. Christus dies æternus, Deus uerus de Deo uero: Christus in die temporis, sponsus, procedēs de Thalamo suo. Dies æternitatis Christus, angelos sanctos creās. Dies in tempore Christus homines saluans. Dies æternitatis Christus, in cœlo sanctos angelos pascens: Dies temporis Christus homines in terra reficiens. Vt enim panem angelorum manducaret homo, creator angelorum factus est homo, utrosque pascens, & integer permanens. Quam bonus panis, qui & angelos pascit per spem, ut de ipso satientur in patria

patri, & nos pascit per fidem, ne deficiamus in uia. Ille panis, qui seipsum dat angelis gaudium stabilitatis, seipsum dedit hominibus ad remedium sanitatis. Et qui est angelorum esca, nobis factus est medicina. Veruntamen hic, dilectissimi fratres, attendite magnitudinem gratiæ, & agnoscite, quid Deus hominem dignatus est prærogare. Christus enim Dei filius, de uero Deo Deus uerus, & unus cum patre naturaliter Deus, semper ex seipso sanctos angelos pascit, sed tamen angelicam naturam Dei filius non accepit. Ut autem suam charitatem deus cōmendaret in nobis, filius eius naturam nostram suscepit ex nobis, & Deus unigenitus, qui panis est angelorum, ut etiam hominem seipsum faceret panem, simul hominis & animam suscepit & carnem. Accepit utranque ueram, utranque sanctam, utranque mundam. Accepit animam nostram sine iniquitate, accepit animam nostram cum mortalitate, accepit animam iustam, per quam nostris animabus iustitiam redderet: carnem uerò propterea dignatus est habere

re

remortalem, ut secundum ipsam moriens, mortem uinceret, secundum ipsam etiam resurgeret, per quam nostra corpora suscitaret Magnum mysterium, dilectissimi fratres, magnum diuinæ dilectionis indicium. Homo Deum contennēs, à Deo discessit, Deus hominem diligens, ad homines uenit. Dilexit impium, ut faceret iustū: dilexit infirmum ut faceret sanum: dilexit peruersum, ut faceret rectum: dilexit mortuum, ut faceret uiuum. Et quid amplius dicam? quandoquidem Deus unigenitus humanam naturam tantum dilexit ut eam non solum à potestate mali angeli liberet uerum etiam in seipso super omnes bonos angelos, in patris dextra collocaret. Natura enim quæ in primo homine mundum peccato polluit, ipsa in secundo homine mundum à peccato mundauit. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Primum hominē mulier corrupta mente decepit, secundum hominem uirgo incorrupta uirginitate concepit. In primi hominis coniuge, nequitia diaboli sedus

seductam deprauauit mentem: in secundi autem hominis matre, gratia Dei & mentem integram seruauit & carnem. Menti contulit firmissimam fidem, carni abstulit omnino libidinē. Quoniam igitur miserabiliter pro peccato damnatus est homo, ideo sine peccato mirabiliter natus est Deus homo. Attendite, fratres, medicinalis gratiæ lineas, diuina nobis benignitate monstratas. Tunc ad Euam angelus malus accessit, ut per eam homo, quem Deus fecerat, à Deo separaretur: Nunc autem ad Mariam bonus angelus uenit, ut in ea, humanæ naturę deus unigenitus uniretur. Venit ad Euam diabolus, ut uitam nobis malignus auferret: uenit ad Mariam Gabriel, ut uitam reddendam hominibus nunciaret. Per primi hominis culpam, coepit diabolus hominĩ dominari: per secundi hominis gratiam, coepit ab homine superari. Super primum superbus: sub secundo captiuus. Per illum nos captiuatos tenuit: per istum nos liberatos amisit. Primus Adam nobis author extitit culpæ: nouissimus Adam nobis author
ex

titit gratiæ. Ille de limo plasmatus, terrenos protulit: iste de Spiritu sancto natus cœlestes effecit. Per illum perdidimus gratiam priorem: per istum recepimus ampliorem. Ille quippe nobis intulit peccati maculam, cum qua nasceremur ad supplicium: iste nobis contulit iustificationis gratiam, ut renasceremur ad regnum. Per illum nos filios sæculi generatio carnalis effecit: per istum nos filios Dei generatio spiritalis exhibuit. Ille nos uitijs subdidit: iste nos florere uirtutibus fecit. Ille nos per uitia deiecit, quò primus cecidit: iste nos per uirtutes eleuat, quò primus ascendit. Ille quippe primus cecidit in infernum: iste primus conscendit in cœlum. Interea fratres, dignum est, ut in die dominicæ natiuitatis diem quoque dominicæ resurrectionis solenniter audiatis. Unigenitus enim Deus, sicut pro nobis dignatus est nasci, sic pro nobis secundum carnem dignatus est mori, dignatus est suscitari. Iste dies est uisitationis, ille redemptionis. Opus enim gratiæ, qua nos Deus unigenitus saluos fecit, conceptus

ceptus in utero cœpit, ipsumq; opus gratiæ de sepulchro resuscitatus impleuit. Conceptus in utero, factus est particeps mortis nostræ: resurgens de sepulchro, fecit nos participes uitæ suæ. Nunc itaque omnes Dominum exoremus, ut sicut in isto die gaudium suo populo tribuit, ad illum quoque diem omnes cum gaudio & pace perducatur populumq; suum in fide & charitate custodiat. Amen.

SERMO BEATI FVL gentij, de laudibus Mariæ ex partu saluatoris.

Activitas Domini nostri Iesu Christi, totum mundum nova aduentus sui luce hodie perfudit. Hodie de cœlo Deus descendit ad hominem, ut in cœlo homini præpararet ascensum. Hodie accepimus natum Dei, uirginis filium, omnium credentium saluatorem, deus de patre, homo de matre: Deus.

Deus occultus, homo manifestus. Et quoniam diabolus per serpentem Euxæ loquutus, per Euxæ aures mundo intulit mortem: Deus per angelum ad Mariam pertulit uerbum, & cunctis sæculis uitā effudit. Angelos sermone eiecit, & Christum uirgo concepit. O coniunctio sine sordibus facta, ubi maritus sermo est, & uxor auricula. Hoc splendore concipitur Dei filius, hac mundicia generatur. Nulla fieri grauedo potuit concipienti, nulla tristitia parturienti. Qui enim uenerat triste lætificare sæculum, uentris non cōtristauit hospitium. De cœlis medicus transiens per uirginem post transitum suum illæsam fecit uirginem permanere. Qui enim disrupta corporum membra in alijs poterat integrare tangendo, quāto magis in sua matre, quod inuenit integrum, potuit nō uiolare nascendo. Creuit enim eius partu integritas corporis potius quā decreuit. Et uirginitas ampliata est potius quā fugata. In augusto corporis membro sustinuit, quicquid sustinent cœli. Plena sunt viscera, & nullum nouit contagium uir-

Qq

gi-

ginis conscientia. Cum esset grauida, s^a
lubri leuitate plaudebat, Lumen enim
quod intra se habebat, pōdus habere nō
poterat. Facta est Maria fenestra cœli,
quia per ipsam, Deus uerum fudit secu-
lis lumen. Facta est Maria scala cœlestis,
quia per ipsam Deus descendit ad ter-
ras, ut per ipsam homines ascendere me-
reātur ad cœlos. Ipsis enim licebit ascen-
dere illuc, qui Deum crediderint ad ter-
ras per uirginem Mariā descendisse. Fa-
cta est Maria restauratio fœminarū, quia
per ipsam à ruina patriæ maledictionis
probantur esse subtractæ. Tria denique
mala Euæ à tribus bonis Mariæ proban-
tur exclusa. Nam Euæ dictum est: In do-
loribus & tristitia paries, & ad uirū con-
uersatio tua, & ipse dominabitur tui. Tri-
bus ergo his malis se subiungant fœmi-
næ, quæ Mariam non sequuntur, dolo-
ri, tristitiæ, seruituti. Maria autem econ-
trario, quam præclarissimis tribus bonis
sublimetur, ausculta salutationis ange-
licæ, benedictionis diuinæ, & plenitudi-
nis gratiæ. Sic enim eam legitur salutaf-
se: Ave Maria gratia plena, benedicta
tu

tu inter mulieres. Cum dixit, aue, salutacionem illi cœlestem exhibuit. Cum dixit, gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Cum dixit, benedicta tu inter mulieres, uirginitatis eius benedictum fructum expressit, ut ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quæcunq; perleuerauit uirgo. Maledicta enim Eua fuerat, quam nunc credimus per Mariam ab benedictionem gloriæ remeasse. Venite uirgines ad uirginem, & letamini, ponite maledictionem preuaricationis, & benedictionem restauratiōis assumite. Proiicite dolores, quos Eua per serpentem accepit, & quos per angelum Maria suscepit honores, assumite. Pellite tristitiam, concipientes, gemitus parturientis abiicite, ut solus uobis iste uirginis filius dominetur. Venite uirgines ad uirginem, uenite concipientes ad concipientem, uenite parturientes ad parturientem, uenite matres ad matrem, uenite lactantes ad lactantem, uenite iuenculæ ad iuenculam. Ideo omnes

Qq

istos

istos cursus naturæ uirgo Maria in Domino nostro Iesu Christo suscepit, ut omnibus ad se confugiētibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se uenientium, noua Eua seruando uirginitatem, sicut omne genus uirorum Adam nouus recuperat Dominus Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto uiuit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum
Amen.

SERMO BEATI FVL
gentij, de sancto Stephano protomartyre, & conuersione beati Pauli.

Eri celebrauimus temporalem sempiterni regis nostri Natalē: hodie celebramus triumphalē militis passionem. Heri enim rex noster, trabea carnis indutus, de aula uteri uirginalis egrediens, uisitare dignatus est mundum: hodie miles de tabernaculo
cor

corporis exiens, triumphator migravit ad cœlum. Ille sempiternæ deitatis maiestate seruata, seruire cinctorium carnis assumens, in huius sæculi campum pugnaturus intrauit: iste depositis corruptibilibus corporis indumentis, ad cœli palatium, perenniter regnaturus, ascendit. Ille descendit, carne uelatus, iste ascendit, sanguine laureatus. Ascendit iste, lapidantibus ludæis: quia ille descendit, letantibus angelis. Gloria in excelsis deo, heri sancti angeli exultantes cantauerunt: hodie Stephanum lætantes, in suū confortium susceperunt. Heri dominus exiit de utero uirginis: hodie miles egresus est de ergastulo carnis. Heri Christus pro nobis pannis est inuolutus: hodie Stephanus stola est ab eo immortalitatis indutus. Heri præsepis angustia Christum portauit infantem: hodie immensitas cœli suscepit Stephanum triumphantem. Solus Dominus descendit, ut multos eleuaret: humiliauit se rex noster, ut suos milites exaltaret. Qui enim corpori suo uirginis præparauit uenter, ipse martyri suo aperire dignatus

Qq 2 est

est cœlū. Dominus Christus angustias intrare non dedignatus est uterī, ut animam Stephani latitudo susciperet cœli. Necessarium tamē nobis est, fratres charissimi, agnoscere, quibus armis præcinctus Stephanus, sæuitiam Iudæorum potuit superare, ut ita meruisset foelicitate triumphare. Neque enim parui pendenda sunt, talis uirtus talisque triūphus. Haud uerò uilibus armis potuit præmuniri, qui à multis non potuit superari. In uicta namque in eo enituit insigne uirtutis, quæ nec frequentium sæuitiam formidauit, nec lapidantium ictibus deuicta succubuit. Vsq; adeo enim inter frementes permansit interritus, & inter lapidum fuit cruciamenta securus, ut incredulitatem Iudæorum fidenter argueret, & benignus pro lapidantibus exoraret. Quod est ergo tam magnum atque insuperabile genus armorum, quo munitus, sæuientes argueret, lapidantes non reperiens, sed patiens superaret, insuper & occisus, aulam cœlestis regni, uiuus & coronatus intraret? Proculdubio munimine regio, septus, nullatenus est

est ab aduersarijs separatus. Quoniam rex noster, cum sit altissimus, pro nobis humilis uenit: sed inanis uenire non potuit. Magnum quippe donatium suis militibus attulit, quo eos non solum copiose ditauit, sed etiam ad certandum inuictissime confortauit. Attulit nanque donum charitatis, quæ perduceret homines ad consortium deitatis. Quod ergo attulit, erogauit, nec sibi aliquid minuit, sed mirabiliter & suorum pauperiem ditauit, & indeficientibus thesauris plenus ipse permansit. Charitas ergo, quæ de cœlo ad terras deposuit Christum, ipsa Stephanum de terra eleuauit ad cœlum. Charitas quæ præcessit in rege, ipsa subsequenter refulsit in milite. O admiranda ubique potentia saluatoris, O prædicanda indefinenter gratia redemptoris. Ostendit in matre uirginitatis æternæ miraculum, demonstrauit in martyre inuictæ charitatis indicium. Integritas quippe intemerata permansit in uirgine, dilectionis uirtus inuicta perseuerauit in martyre. Et sicut in matre domini non potuit uirginitas uiolari, sic in martyris mente non

Qq 4

po

potuit Christi charitas tanto sæuiētium
agmine superari. Stephanus ergo, ut no-
minis sui coronam meruisset accipere,
charitatem pro armis habebat, & per ip-
sam ubiq; uincebat. Per charitatem Dei,
sæuiētib; ludæis non cessit, per cha-
ritatem proximi, pro lapidantibus inter-
cessit. Per charitatem arguebat errantes
ut corrigerentur: per charitatem pro la-
pidantibus orabat, ne purientur. Chari-
tatis uirtute subnixus, uicit Saulum cru-
deliter sæuiētem, & quem habuit in ter-
ra persequutorem, in cœlo meruit ha-
bere consortem. Ipsa sancta & indefessa
charitas desiderauit orando acquirere,
quos nequiuīt monēdo cōuertere. Ne-
que enim, fratres, existimandus est Ste-
phanus tunc inimicos dilexisse, cū pro
eis oraret, & non dilexisse, cum eorum
incredulitatē arguēdo corriperet. Absit
hoc ab anima martyris ad cœli palatium
festinantis. Ipsa enim sancta charitas fir-
mam seruauit in oratione patientiam,
quæ rigidam tenuit in correctione cen-
suram. Et ideo in oratione audiri meru-
it lenitas, quia sine charitate non fuit in
corre-

correctione seueritas. Ac per hoc, siue or-
rardo, siue corripiendo, charitatem bea-
tus Stephanus reseruauit, quia utrobique
salutem errantium cogitauit: & indicio
sanctę orationis ostēdit, increpationem
illam nō fuisse odiū, sed amoris. Hoc au-
tem faciens, & pręsentibus charitatem
beatus martyr exhibuit, & utile nimis
exemplum posteris reliquit. Demōstra-
uit enim geminam ecclesiastici dispen-
satoris industriam, ut ad corrigēdum cu-
iuslibet peccantis errorem, & non desit
in ore correptio, & ad Deum pro eo sup-
plex effundatur oratio, ut qui malum fe-
cit, per increpatioem de malis operibus
confundatur, & per orationē apud De-
um adiuuetur. Ac sic, ipsa charitas, & in
ore iustitiam sonet, ut errantem corrigat,
& in corde patientiā seruet, ut pro erran-
te orationem puro affectu dilectionis
effundat. Qui enim errantem non corri-
puerit de negligentia iudicatur: qui autē
pro eo nō orauerit, de perniciē condem-
natur. Quocirca fratres, si quando ali-
quis pro animę salute corripitur non a-
spernanter accipiat monita charitatis,

Qq 5 nec

nec præsentem tristitiam suæ voluntatis attendat, sed considerare quæ lucra utilitatis acquirat. Idcirco enim arguitur, ut à prauis operibus corrigatur. Nec tanè uidet correptionem aliqua uerborum austeritate feruere, existimet charitatem in corde frigescere. Sic enim uigilet in ore correptio, ut in corde non dormitet oratio. Ac per hoc, in utroq; peccati, cõsulta prospicitur, ut dũ homo correptus de peccato confunditur, & à malis operibus separaretur, & per orationem (deo miserante) saluetur. Nam & sancta scriptura dicit. Quoniam quem diligit dominus, corripit. Flagellat autẽ omnem filium quem recipit: Christi ergo Charitate compulsi, & bonos hortamur, ut in bono permaneant: & malos compellimus, ut à malo discedat. Præsertim quoniam in istis duobus sanctis, geminum nobis monstratur salutis indicium. Vt si quis bonus est, imitetur perseuerantiam charitatis in Stephano: qui autẽ malus est, sectetur exemplum conuersionis in Paulo. Et qui bonus est, æquitatem usque ad finẽ teneat; qui autem malus est, quan-

quantotius à sua peruersitate discedat. Nec bonum hominem præsumptio iustitiæ faciat negligentem, nec malum iniquitas faciat desperantem, sed ille bonum fortiter teneat, iste malum celeriter deferat. Bonus timeat ne cadat, malus conetur ut surgat. Quisquis ergo malus est cū Paulo prosternatur in malo, ut cū eo erigatur in bono. Quoniam & ille cecidit malus, & surrexit bonus. Prostratus est iniquus, & erectus iustus. Cecidit sanctissimus persecutor, & surrexit ueridicus predicator. Cadens lumē corporis impius perdit, surgens autē lumen cordis iustificatus accepit. Coniunctus est itaq; Stephano, factus ouis ex lupo. Et ecce nūc Paulus cum Stephano lætatur, cū Stephano Christi claritate perfruitur, cum Stephano exultat, cum Stephano regnat. Quò enim præcessit Stephanus, trucidatus lapidibus Pauli, illuc sequutus est Paulus, adiutus orationibus Stephani. Quàm uera uita, fratres mei, ubi non Paulus de Stephani occisione confunditur, sed Stephanus de Pauli consortio gratulatur, quoniam charitas in utroque

que lætatur. Charitas quippe in Stephano superauit sæuitiam Iudæorum, charitatis in Paulo cooperuit multitudinem peccatorum, charitas in utroque pariter regnum meruit possidere cœlorum. Charitas igitur est omnium fons & origo bonorum, munimen egregium, uia quæ ducit ad cœlum. In charitate qui ambulat, nec errare poterit, nec timere. Ipsa dirigit, ipsa protegit, ipsa perducit. Quocirca fratres, quoniam scalam charitatis constituit Christus, per quam ad cœlum omnis possit conscendere Christianus, puram charitatē fortiter retinete, ipsam uobis inuicem exhibete, & in ea proficundo conscendite, insistite operibus bonis, ut ad præmia æterna peruenire possitis, adiuti gratia saluatoris. Qui uiuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SER.

SERMO BEATI FVL

gentij, de Epiphania, deq̃ innocen-
tium nece, & muneribus
Magorum.

Nostis fratres charissimi, q̃
dies iste, qui nobis in hono-
rem Domini, per annos sin-
gulos celebratur, ore cun-
ctorum fidelium Epipha-
nia uenerabiliter nuncupatur. Et quia
Græcum probatur esse uocabulum, mul-
tis latinis est incognitum. Inde est, quòd
nomen istud omnes quidē latini dicunt
sed non omnes inueniuntur nosse quod
dicunt. Proinde bonū est, ut cuncti, qui
diem hodiernum Epiphaniam nuncu-
pant, & cur hoc dicatur ignorant, sacra-
mentum diei huius nominis interpreta-
tione cognoscant. Debet enim diei hui-
us solennitas à fidelibus celebrari, & i-
deo solennitatis causa non debet igno-
rari. Hunc ergo diem, sicut diximus, Epi-
phaniam uocat Christiana religio. Epi-
phania uerò interpretatur manifestatio.
Tra-

Traditum autem tenemus à patribus
quod unigenitus Dei, postquam est se-
cundum carnem temporaliter natus, in
isto die est Magis uenientibus manife-
stus, à quibus oblatis muneribus, sup-
pliciter est adoratus. Nam quia ipse est
Deus, qui sibi in ueteri testamento, pri-
mitias offerri mandauit: idem Deus ho-
mo natus, gentium primitias suo cultui
dedicauit. Apostolica uerò testatur au-
thoritas, quia unus est Deus, qui iustifi-
cat circūcisionem ex fide, & præputium
per fidem. Circūcisionis nomine Iudeos
præputij nomine gentes indubitanter
ostendens. Isti sunt duo parietes, qui ex
diuerso uenerunt, & in lapidem, qui fa-
ctus est in caput anguli, in unitate fidei
conuenerunt. Vnus paries uenit ex lu-
dæis, alter ex gentibus. Longe à se diuer-
si erant, quando diuersa credebant. Po-
situs est in medio lapis angularis, qui ad
se utrumque parietem duceret, & utrum-
que uno nomine nuncuparet, essentque
unum communionem uocabuli, qui fie-
rent una gratia sacramenti. Per Christum
enim qui est pax nostra, faciens utraque
unum

unum, iudæi & gētiles facti sunt unum, quibus fidei unitas unum indidit nominis Christiani uocabulum. Ad lapidem ergo angularē uterq; paries uenit, & uerum angulum fidei unitas fecit. Horum duorū parietū unus adductus est, quando pastoribus iudæis Christum natum angelus nōciauit: alter paries adductus est, quando gentilibus Magis nouum sy-
dus apparuit. Illi fuerunt primitiæ iudæorum, isti facti sunt primitiæ gentium. Il-
li de proximo adducti, isti de lōginquo reducti. Prope enim erāt iudæi, qui Deū colebant: longe erant gentes, quę idolis seruiebant. Hoc utiq; significabant pa-
stores, qui nascente Christo propē sunt infanti, & Magi, qui sunt de longinquis partibus adducti. Qui tamen uenientes, cum ipsi iudæi non essent, regem iudæorum se quærere professi sunt, & ad ipsum adorandum, se uenisse dixerunt. Ait enim Euangelista: Quia Magi ab ori-
ente uenerunt Hierosolymam dicen-
tes: Vbi est qui natus est rex iudæorum? Vidimus enim stellam eius in orien-
te, & uenimus adorare eum. Quid
est,

est, dulcissimi fratres, ut isti magi regem
Iudeorum adorandum quærent, cum
ipsi Iudæi nō essent. Et quem regem? V-
tiq; non Herodem, sed Christum. Volūt
adorare regem nuper natum, nec ado-
rant regem ante annos aliquot ordina-
tum. Adorare cupiunt infantem lactan-
tem, nec adorant regem populis impe-
rantem. Nam & de Herode rege Iudæo-
rum filij iam fuerant nati, qui erant patre
mortuo regnaturi. Mortuo enim isto He-
rode, Archelaus in Iudæa regnavit, &
Galileæ principatum iunior Herodes
obtinueit. Archelaus natus est in palatio,
Christus in diuersorio. Archelaus natus
est in lecto argenteo positus, Christus au-
tem natus, in præsepio est breuissimo
collocatus. Ille forsitan præciosis inuolu-
tus est sericis, iste uilissimis inuolutus
est pannis. Et tamen ille natus in palatio
contēnitur, iste natus in diuersorio que-
ritur. Ille à Magis nullatenus nomina-
tur, iste inuentus, suppliciter adoratur.
Omnino spernitur primogenitus regis,
& muneribus adoratur primogenitus
pauperculæ mulieris. Quis est iste rex
Iu-

Iudæorum: Pauper & diues, humilis & sublimis. Quis est iste rex Iudæorū, qui portatur ut paruulus, adoratur ut Deus: paruus in præsepio, immensus in cœlo; uilis in pannis, præciosus in stellis, cuius natiuitate comperta, Herodes turbatus est, & omnis Hierosolyma cū illo. Quid est, quod sic turbaris Herodes? Quoniā natum regem Iudæorum audisti, turbaris, suspicionibus agitaris, inuidiæ stimulis inflammaris: & ob hoc natum regem occidere conaris. Inanis est ista turbatio tua, & uana prorsus cogitatio tua. Rex iste, qui natus est, nō uenit reges pugnando superare, sed moriendo mirabiliter subiugare. Nec ideo natus est, ut tibi succedat, sed ut in eum mundus fideliter credat. Venit ergo, nō ut pugnet uiuus, sed ut triumphet occisus. Nec ut sibi de alijs gentibus auro exercitum quærat, sed ut pro saluandis gentibus præciosum sanguinem fundat. Inaniter inuidendo timuisti successorem, quem credendo debuisti quærere saluatore. Quia si in eum crederes, cum eo regnares: & sicut ab illo accepisti temporale regnum, accipe-

R r

reg

tus est fugere, cuius maiestatem non potes effugere. Fugit enim non formidine humana, sed dispensatione diuina. Fugit non necessitate, sed potestate. Ideo autem dignatus est in Aegyptum fugere, ut postea crucem dignaretur ascendere. Et illa potestate puer latuit in Aegypto, qua potestate iuuenis pependit in ligno. Vnus enim idemque mortis susceptor, uitaeque largitor, unus idemque immortalis ex patre, mortalis ex matre, propria potestate moriens, propria potestate resurgens. Iste itaque puer, qui natus est, ideo non inuenitur in numero paruulorum morientium, quia ipse expectatio gentium. Sanguis huius proinde propterea non cum istorum sanguine funditur puerorum, quia solus in remissionem fundendus est peccatorum. Et illi omnes pueri inaniter morerentur, nisi huius sanguine saluarentur. Et iste quidem puer certissime morietur, quia si mori nolet, nullatenus nasceretur. Morietur autem, non ut impleat saeuitiam tuam, sed ut perficiat mansuetudinem suam. Faciet enim eum mori benignitas propria.

pria, non malignitas aliena. Morietur, non ut tu infidelis regnes in sæculo, sed ut sæcum regnare faciat fideles in cœlo. Morietur, non ut perdat breuem uitam, sed ut conferat sempiternam. Morietur, nō ut seruus iniquitatis, sed ut dominus maiestatis. Morietur, nō uinculo necessitatis, sed proposito uoluntatis. Morietur mirabiliter, morietur misericorditer, morietur singulariter, morietur per propriam potestatem, ut suam in omnibus adimpleat uoluntatem. Ad hoc enim misericorditer morietur, ut resurgens cunctis gētibus dominetur. Morietur ergo sicut unus, & quidem, quem Deum hominem concepit fides uirginis, & Deum hominem peperit fœcunditas uirginalis. Si nescis ueram huius pueri deitatem, attende stellam in cœlo fulgentem. Magos præcedentem, & iter ignorantibus ostendentem. Hęc stella nunquam ante apparuit, quia nunc eam puer iste creauit, & Magis ad se uenientibus præuiam deputauit. Iste puer in præsepi quidem paruulus collocat, sed magnus in cœlo mirabiliter operatur. Permittit se mani-

bus

. Rr 3

bus in terra portari, sed præcepit sibi cœlestia famulari. Quid ergo quod infantilem attendis ætatem, & eius diuinā non intelligis potestatem? Sic fuit ueraciter intimanda pueri huius naturalis diuinitas, & naturalis humanitas, utraq; naturaliter uera, utraque unita, nec in se inuicem confusa, nec à se inuicem separata. Ipsum enim habuit Maria filiū de se natum, cui stella debitæ seruitutis exhibuit famulatum: Ipsum eundemq; Maria in Bethlehem dominum hominem peperit, quem stella magis in oriente positā nunciauit. Magi ergo uenerūt & filium uirginis unum eundemq; dominum hominem cognouerunt. Deniq; attende, quid obtulerunt, & agnosce, quid crediderunt. Refert enim Euāgelista, quia intrantes domum inuenerunt puerū cum Maria matre eius, & procidentes, adorauerunt eum, & apertis thesauris istis, obtulerunt ei munera, aurum thus & myrrham. Per ista tria munerum genera, in uno eodemq; Christo, & diuina maiestas, & regia potestas, & humana mortalitas intimatur. Thus enim ad sacrifici-

um,

um, aurum pertinet ad tributum, myrrha ad sepulturam pertinet mortuorum. Omnia hæc sancta fides Christo ueraciter offerre non desinit, dum unum eundemque uerum Deum, uerum regem, uerumque hominem credit, ut uere pro nobis mortuum, ueraciter recognoscat. In oblatione thuris, confunditur Arrianus, qui soli patri sacrificium deberi contendit. In oblatione myrrhæ confunditur Manichæus, qui Christum uere mortuum pro nostra salute non credit. In auro uero simul uterque confunditur, quia & Manichæus de semine Dauid secundum carnem natum non credit regem, & Arrianus de unigenito naturalem assignare nititur seruitutem. Proinde uterque non experietur regem, à quo per sibem regatur: sed à quo pro infidelitatis crimine puniatur. Quia ab uno diuinitatis, ab altero carnis ueritas denegatur. In hisdem muneribus confunditur etiam Nestorius, qui nititur Christum in duas personas diuidere, cum uideat Magos, non alia Deo & alia homini, sed uni Deo homini eadem munera obtulisse

Rr 4

sup.

suppliciter. Non ergo diuidatur in personis, qui non inuenitur diuisus in donis. Propterea quippe unus idemque istis muneribus honoratur, ut unus idemque Deus & homo cognoscatur. Ista Magorum oblatio confundit etiam Eutyche-
tis insaniam, qui non uult in Christo utranque ueram predicare naturam. Veritatem quippe istorum munerum tollit, dum in Christo unam naturam predicare contempnit. Nos itaque dilectissimi fratres, offeramus Christo indubitanter in fide, quod Magi obtulisse cognoscuntur in munere, ut uere diuinitatis humanitatisque confessio ipsa sit apud Christum nostra fidelis oblatio. Hæc munera cum Magis unanimiter offeramus, & ad regionem sanctorum tota cordis deuotione tendamus. Nec teneamus uiam ueteris uitæ, sed diuinis mandatis humiliter obsequentes, uiam mutemus, & in qua præcepit dominus, ambulemus, ut ad patriam peruenire ualeamus, ubi sine fine cum ipso gaudeamus. Via enim hominis est uita eius. Qui male uiuit, uiam tenet erroris. Qui bene uiuit, per uiam graditur ueritatis.

tatis. Quapropter qui ambulat uiam for-
nicationis, uiam teneat castitatis. Qui
uiam tenebat auaritiæ, teneat uiam uite.
Qui ambulabat per uiam fictionis, uiam
teneat nunc puritatis. Ambulemus be-
ne per fidem, ut perueniamus ad spem,
ubi plenū erit gaudium nostrum: quia
implebitur in nobis desiderium no-
strum. Per eum, qui uiuit & re-
gnat in sæcula sæculo-
rum Amen.

Rr .s. D. FVL.

est, dulcissimi fratres, ut isti magi regem
Iudeorum adorandum quærent, cum
ipsi Iudæi nō essent. Et quem regem? V-
tiq; non Herodem, sed Christum. Volūt
adorare regem nuper natum, nec ado-
rant regem ante annos aliquot ordina-
tum. Adorare cupiunt infantem lactan-
tem, nec adorant regem populis impe-
rantem. Nam & de Herode rege Iudæo-
rum filij iam fuerant nati, qui erant patre
mortuo regnaturi. Mortuo enim isto He-
rode, Archelaus in Iudæa regnavit, &
Galileæ principatum iunior Herodes
obtinueit. Archelaus natus est in palatio,
Christus in diuersorio. Archelaus natus
est in lecto argenteo positus, Christus au-
tem natus, in præsepio est breuissimo
collocatus. Ille forsitan præciosus inuolu-
tus est sericis, iste uilissimis inuolutus
est pannis. Et tamen ille natus in palatio
contēnitur, iste natus in diuersorio quæ-
ritur. Ille a Magis nullatenus nomina-
tur, iste inuentus, suppliciter adoratur.
Omnino spernitur primogenitus regis,
& muneribus adoratur primogenitus
pauperculæ mulieris. Quis est iste rex
Iu-

Iudæorum? Pauper & diues, humilis & sublimis. Quis est iste rex Iudæorū, qui portatur ut paruulus, adoratur ut Deus? paruus in præsepio, immensus in cœlo; uilis in pannis, præciosus in stellis, cuius natiuitate comperta, Herodes turbatus est, & omnis Hierosolyma cū illo. Quid est, quod sic turbaris Herodes? Quoniā natum regem Iudæorum audisti, turbaris, suspicionibus agitaris, inuidiæ stimulis inflammariis: & ob hoc natum regem occidere conaris. Inanis est ista turbatio tua, & uana prorsus cogitatio tua. Rex iste, qui natus est, nō uenit reges pugnando superare, sed moriendo mirabiliter subiugare. Nec ideo natus est, ut tibi succedat, sed ut in eum mundus fideliter credat. Venit ergo, nō ut pugnet uiuus, sed ut triumphet occisus. Nec ut sibi de alijs gentibus auro exercitum quærat, sed ut pro saluandis gentibus præciosum sanguinem fundat. Inaniter inuidendo timuisti successorem, quem credendo debuisti quærere saluatorē. Quia si in eum crederes, cum eo regnares: & sicut ab illo accepisti temporale regnum, accipe-

R r res

Prouerb. 8. E.

res etiam sempiternum. Huius enim pueri regnum non est de hoc mundo, sed per ipsum regnatur in mundo. Ipse est enim sapientia Dei, quæ dicit in prouerbijis: Per me reges regnant. Puer iste uerbum Dei est, puer iste uirtus & sapientia Dei est. Si potes contra Dei sapientiam, cogita. In tuam perniciem uersaris, & nescis. Tu enim regnum nullatenus habuisses, nisi ab isto puero, qui tunc natus est, accepisses. Puer, qui nunc à Magis dicitur rex Iudæorum, idem creator & dominus angelorum. Quapropter, cuius times infantiam nascentis, magis timere debes omnipotentiam iudicantis. Noli eum timere regni tui successoris, sed time infidelitatis tuæ iustissimum damnatorem. Utinam eum, Magis adorantibus, etiam tu pariter adorares, & non ad eum Magos, fraudulenta calliditate mandares: Ite, inquit, & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, ut ego ueniens, adorem. O calliditas ficta. O incredulitas impia. O nequitia fraudulenta. Si adorare istum puerum certissime disponebas, quare

quare p illo multos pueros occidebas?
Sanguis innocentum, quem crudeliter
effudisti, attestat, quid de hoc puero uo-
luisti. Et tamen non solum istū puerum
nō inuenisti, sed nec illis pueris aut qd
nocuisti, imō inscius, quod illis proderat
hoc egisti. Per s̄uitiam quippe tuam fa-
cti sunt martyres, qui per infantiā su-
fuerant innocētes: quando per gra-
huius pueri, pro eo meruerūt mori, pri-
usquam eum possent coram hominibus
confiteri. Iste itaq; puer, qui mundū cre-
auit, qui mundum regit, qui omnia que-
cunq; uult facit, qui cuncta mirabili atq;
insuperabili ordine disponit, hoc ordina-
uit, hoc egit, ut per tuā inuidiā furiosam,
illī puerī mortem susciperēt preciosam:
& quod eis ad salutē tuam pr̄stare non
possis amicus, hoc ad damnationem tu-
am faceres inimicus. Ad hoc ergo te
permisit infantes occidere, ut illos de te
faceret triumphare. Te ergo permisit ad
nequitiam, illos perduxit ad palmam.
Vnus enim idemq; est dominus omni-
potens, qui paruulus uagiens: unus i-
demq; est, qui tuam crudelitatem digna

Rt a

tus

tus est fugere, cuius maiestatem non potes effugere. Fugit enim non formidine humana, sed dispensatione diuina. Fugit non necessitate, sed potestate. Ideo autem dignatus est in Aegyptum fugere, ut postea crucem dignaretur ascendere. Et illa potestate puer latuit in Aegypto, qua potestate iuuenis pependit in ligno. Vnus enim idemque mortis susceptor, uitaeque largitor, unus idemque immortalis ex patre, mortalis ex matre, propria potestate moriens, propria potestate resurgens. Iste itaque puer, qui natus est, i deo non inuenitur in numero paruulorum morientium, quia ipse expectatio gentium. Sanguis huius proinde propterea non cum istorum sanguine funditur puerorum, quia solus in remissionem fundendus est peccatorum. Et illi omnes pueri inaniter morerentur, nisi huius sanguine saluarentur. Et iste quidem puer certissime morietur, quia si mori nolet, nullatenus nasceretur. Morietur autem, non ut impleat saeuitiam tuam, sed ut perficiat mansuetudinē suam. Faciet enim eum mori benignitas propria

pria, non malignitas aliena. Morietur, non ut tu infidelis regnes in sæculo, sed ut sæcum regnare faciat fideles in cœlo. Morietur, non ut perdat breuem uitam, sed ut conferat sempiternam. Morietur, nō ut seruus iniquitatis, sed ut dominus maiestatis. Morietur, nō uinculo necessitatis, sed proposito uoluntatis. Morietur mirabiliter, morietur misericorditer, morietur singulariter, morietur per propriam potestatem, ut suam in omnibus adimpleat uoluntatem. Ad hoc enim misericorditer morietur, ut resurgens cunctis gētibus dominetur. Morietur ergo sicut unus, & quidem, quem Deum hominem concepit fides uirginis, & Deum hominem peperit fœcunditas uirginalis. Si nescis ueram huius pueri deitatem, attende stellam in cœlo fulgentem. Magos præcedentem, & iter ignorantibus ostendentem. Hęc stella nunquam ante apparuit, quia nunc eam puer iste creauit, & Magis ad se uenientibus præuiam deputauit. Iste puer in præsepi quidem paruulus collocat, sed magnus in cœlo mirabiliter operatur. Permittit se mani-

. R r 3 bus

bus in terra portari, sed præcepit sibi cœlestia famulari. Quid ergo quod infantilem attendis ætatem, & eius diuinā non intelligis potestatem? Sic fuit ueraciter intimanda pueri huius naturalis diuinitas, & naturalis humanitas, utraq; naturaliter uera, utraque unita, nec in se inuicem confusa, nec à se inuicem separata. Ipsum enim habuit Maria filiū de se natum, cui stella debitæ seruitutis exhibuit famulatum: Ipsum eundemq; Maria in Bethlehem dominum hominem peperit, quem stella magis in oriente positus nunciauit. Magi ergo uenerūt & filium uirginis unum eundemq; dominum hominem cognouerunt. Deniq; attende, quid obtulerunt, & agnosce, quid crediderunt. Refert enim Euāgelista, quia intrantes domum inuenerunt puerū cum Maria matre eius, & procidentes, adorauerunt eum, & apertis thesauris istis, obtulerunt ei munera, aurum thus & myrrham. Per ista tria munerum genera, in uno eodemq; Christo, & diuina maiestas, & regia potestas, & humana mortalitas intimatur. Thus enim ad sacrifici-

um,

um, aurum pertinet ad tributum, myrrha ad sepulturam pertinet mortuorum. Omnia hæc sancta fides Christo ueraciter offerre non desinit, dum unum eundemque uerum Deum, uerum regem, uerumque hominem credit, ut uere pro nobis mortuum, ueraciter recognoscat. In oblatione thuris, confunditur Arrianus, qui soli patri sacrificium deberi contendit. In oblatione myrrhæ confunditur Manichæus, qui Christum uere mortuum pro nostra salute non credit. In auro uero simul uterque confunditur, quia & Manichæus de semine Dauid secundum carnem natum non credit regem, & Arrianus de unigenito naturalem assignare nititur seruitutem. Proinde uterque non experietur regem, à quo per sibem regatur: sed à quo pro infidelitatis crimine puniatur. Quia ab uno diuinitatis, ab altero carnis ueritas denegatur. In hisdem muneribus confunditur etiam Nestorius, qui nititur Christum in duas personas diuidere, cum uideat Magos, non alia Deo & alia homini, sed uni Deo homini eadem munera obtulisse

R r 4 sup

suppliciter. Non ergo diuidatur in personis, qui non inuenitur diuisus in donis. Propterea quippe unus idemque istis muneribus honoratur, ut unus idemque Deus & homo cognoscatur. Ista Magorum oblatio confundit etiam Eutyche-
tis insaniam, qui non uult in Christo utranque ueram predicare naturam. Veritatem quippe istorum munerum tollit, dum in Christo unam naturam predicare contempnit. Nos itaque dilectissimi fratres, offeramus Christo indubitanter in fide, quod Magi obtulisse cognoscuntur in munere, ut uere diuinitatis humanitatisque confessio ipsa sit apud Christum nostra fidelis oblatio. Hæc munera cum Magis unanimiter offeramus, & ad regionem sanctorum tota cordis deuotione tendamus. Nec teneamus uiam ueteris uitæ, sed diuinis mandatis humiliter obsequentes, uiam mutemus, & in qua præcepit dominus, ambulemus, ut ad patriam peruenire ualeamus, ubi sine fine cum ipso gaudeamus. Via enim hominis est uita eius. Qui male uiuit, uiam tenet erroris. Qui bene uiuit, per uiam graditur ueritatis.

tatis. Quapropter qui ambulat uiam for-
nicationis, uiam teneat castitatis. Qui
uiam tenebat auaritiæ, teneat uiam uite.
Qui ambulabat per uiam fictionis, uiam
teneat nunc puritatis. Ambulemus be-
ne per fidem, ut perueniamus ad spem,
ubi plenū erit gaudium nostrum: quia
implebitur in nobis desiderium no-
strum. Per eum, qui uiuit & re-
gnat in sæcula sæculo-
rum Amen.

Rr .s. D. FVL.

D. FVLGENTII R
SPENSIS EPISCOPI
aliorum quindecim Episcoporum A
cæ de incarnatione & gratia domini
stri Iesu Christi, seu de gratia & libera
bitrio, ad Petrum diaconum & alio
qui ex Oriente in causa fidei Ro
mam missi sunt, Liber
unus.

*Quòd recta in Deum fides in hac uita, salus
hominum est. Cap. 1.*

Ilectissimis, & in Christi fi
de atq; gratia plurimum an
plectendis, sanctis fratribus
Petro Diacono, Iohāni Le
ontio, & alio Iohanni, cate
risq; fratribus, quos unā uobiscum in
causa fidei Romam directos literis inti
mastis: Dacianus, Fortunatus, Boëthius,
Victor, Scholasticus, Vorontius, Vindi
cianus, Ianuarius, Victorianus,
Fotinus. Quod uult Deus, Fulgentius,
Fœlbertus Ianuarius in domino salutem
Beatus

Rom. 12.

2. Tim. 2.

lemus. In eis nos Deo dirigente ambulare, ipso rerum gaudemus effectu. Sollicitudine quippe non pigri, & spiritu feruentes, quò deuotione laudabiliore domino seruitis, eò charitas de corde puro, & conscientia bonà, & fide non ficta nos instigat, pro fidei communione plenius agnoscenda uestri exilij secreta perquirere. Quia igitur sermo Dei nō est alligatus, qui uiuus est & efficax, idcirco nos quoq; ea quę de incarnatione ac dispensatione domini nostri Iesu Christi, & de gratia (quę gratis indignis ita tribuitur, ut ipsa in nobis & exordium & profectum bonę uoluntatis operetur) canonicorum sancta authoritate uoluminum, paternorum quoq; dictorum doctrina, atque institutione percipimus & tenemus, uestrę charitati rescripto indice demonstrauimus, confidentes in domino (à quo & fides infunditur, ut corde credamus ad iustitiam, & sermo datur, ut ore cōfiteamur ad salutem) quod nostrum pariter & sensum gubernauit & stylum, ut uestrę interrogationi talis reddatur nostra responsio, in qua & de
incar-

incarnatione domini ea dicamus, quæ nostræ redemptionis continet ueritas, & de gratia Dei ea loquamur, quæ nobis ipsa gratis infundit superna maiestas.

Quòd in Christo confiteri oporteat duas naturas, & unam personam, Deum scilicet & hominem, de Maria Virgine pro nostra salute ueraciter natum. Cap. II.

DIcitis itaq; uos iuxta sanctorū patrum traditionem, dominum nostrum Iesum Christum in duabus naturis unitis & inconfusis, id est, diuinitatis & humanitatis in una persona siue substantia confiteri. Vnde consequenter beatam quoq; Mariam propriè & secundum ueritatem, uos credere asseritis genitricem Dei, eò quòd scilicet peperit uerè & propriè Deū uerbum incarnatum & hominem factum, atq; essentialiter siue naturaliter carni unitum. Hæc ex epistolæ uestre tenore posuisse sufficiat. Ex his enim pendent cætera, quæ de incarnatione domini sermonis uestri professio comprehendit. Siquis igitur in domino nostro Iesu Christo, aut duas naturas
aut

aut unam noluerit siue dubitauerit credere ac prædicare personam: Vel si quis noluerit confiteri eundem Deum atque hominem, id est, uerbum incarnatum, de Maria uirgine, pro nostra salute ueraciter natū, tātū a catholica fide deprehenditur ac demonstrat extraneus, quātū sacramento, redēptionis humanæ resistit ingratus. Hoc enim est illud magnū pietatis cōmendatum fidelibus cūctis ore apostolica sacramentū, quod manifestatum est in carne, iustificatū est in spiritu; apparuit Angelis, prædicatū est gentib. creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Quia scilicet uerbum quod in principio erat, & apud Deum erat, & Deus uerbum erat, id est, Dei unigenitus filius, dei quæ uirtus & sapientia, per quem & in quo facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil, id est, Deus unigenitus cum in forma Dei esset, id est, cum æqualē per omnia genitori unitatē cum eo naturalis essentiæ possideret, & in ea natura quā sempiternus habet ex patre, hoc quod naturaliter pater est, id est, deus uerus summus incōmutabilisq; esset.

ne

neq; alter à patre Deus, sed manente personali discretione, unus naturaliter cum patre Deus esset, nec minor scilicet nec nec posterior patre, nec diuersę potestatis, nec alterius essentie: (non enim rapinā arbitratus est esse se æqualem Deo) tamen semetipsum exinaniuit formā serui accipiens, id est, in similitudine hominū factus, idem habitu inuētus ut homo in q̄ nulla potuit esse rapinæ arbitratio, quia de substantia patris ineffabili ac sempiterna natiuitate genita naturalis equalitatis in eo permanet plenitudo. Semetipsum igit̃ exinaniuit formā serui accipiens. In eo quippe deus homo esse naturaliter uoluit, & dominus omnium rerum, seruile naturā sine amissione proprię dominationis assumpsit, in quo serui formam misericorditer exinanitus accepit. Quā bene aut̃ sanctus Apostolus noui testamēti, sicut ipse testatur factus à deo ministeri doneus, ne quis quām nostrum exinanitum Dei filiū audiens, amissam uel diminutam equalitatem paternę formę in deo unigenito noxia cogitatione cōciperet, & obliquos sequēs serpētinae dece-

bus in terra portari, sed præcepit sibi cœlestia famulari. Quid ergo quod infantilem attendis ætatem, & eius diuinā non intelligis potestatem? Sic fuit ueraciter intimanda pueri huius naturalis diuinitas, & naturalis humanitas, utraq; naturaliter uera, utraque unita, nec in se inuicem confusa, nec à se inuicem separata. Ipsum enim habuit Maria filiū de se natum, cui stella debitæ seruitutis exhibuit famulatum: Ipsum eundemq; Maria in Bethlehem dominum hominem peperit, quem stella magis in oriente posita nunciauit. Magi ergo uenerūt & filium uirginis unum eundemq; dominum hominem cognouerunt. Deniq; attende, quid obtulerunt, & agnosce, quid crediderunt. Refert enim Euāgelista, quia intrantes domum inuenerunt puerū cum Maria matre eius, & procidentes, adorauerunt eum, & apertis thesauris istis, obtulerunt ei munera, aurum thus & myrrham. Per ista tria munerum genera, in uno eodemq; Christo, & diuina maiestas, & regia potestas, & humana mortalitas intimatur. Thus enim ad sacrifici-

um,

um, aurum pertinet ad tributum, myrrha ad sepulturam pertinet mortuorum. Omnia hæc sancta fides Christo ueraciter offerre non desinit, dum unum eundemque uerum Deum, uerum regem, uerumque hominem credit, ut uere pro nobis mortuum, ueraciter recognoscat. In oblatione thuris, confunditur Arrianus, qui soli patri sacrificium deberi contendit. In oblatione myrrhæ confunditur Manichæus, qui Christum uere mortuum pro nostra salute non credit. In auro uero simul uterque confunditur, quia & Manichæus de semine David secundum carnem natum non credit regem, & Arrianus de unigenito naturalem assignare nititur seruitutem. Proinde uterque non experietur regem, à quo per seipsum regatur: sed à quo pro infidelitatis crimine puniatur. Quia ab uno diuinitatis, ab altero carnis ueritas denegatur. In hisdem muneribus confunditur etiam Nestorius, qui nititur Christum in duas personas diuidere, cum uideat Magos, non alia Deo & alia homini, sed uni Deo homini, eadem munera obtulisse

Rr 4 sup

suppliciter. Non ergo diuidatur in personis, qui non inuenitur diuisus in donis. Propterea quippe unus idemque istis muneribus honoratur, ut unus idemque Deus & homo cognoscatur. Ista Magorum oblatio confundit etiam Eutyche- tis insaniam, qui non uult in Christo utranque ueram predicare naturam. Veritatem quippe istorum munerum tollit, dum in Christo unam naturam predicare contempnit. Nos itaque dilectissimi fratres, offeramus Christo indubitanter in fide, quod Magi obtulisse cognoscuntur in munere, ut uere diuinitatis humanitatisque confessio ipsa sit apud Christum nostra fidelis oblatio. Hæc munera cum Magis unanimiter offeramus, & ad regionem sanctorum tota cordis deuotione tendamus. Nec teneamus uiam ueteris uitæ, sed diuinis mandatis humiliter obsequentes, uiam mutemus, & in quam præcepit dominus, ambulemus, ut ad patriam peruenire ualeamus, ubi sine fine cum ipso gaudeamus. Via enim hominis est uita eius. Qui male uiuit, uiam tenet erroris. Qui bene uiuit, per uiam graditur ueritatis.

tatis. Quapropter qui ambulat uiam for-
nicationis, uiam teneat castitatis. Qui
uiam tenebat auaritiæ, teneat uiam uite.
Qui ambulabat per uia fictionis, uiam
teneat nunc puritatis. Ambulemus be-
ne per fidem, ut perueniamus ad spem,
ubi plenū erit gaudium nostrum: quia
implebitur in nobis desiderium no-
strum. Per eum, qui uiuit & re-
gnat in sæcula sæculo-
rum Amen.

Rr .s. D. FVL.

D. FVLGENTII RV-
SPENSIS EPISCOPI ET
 aliorum quindecim Episcoporum Atri-
 cæ de incarnatione & gratia domini no-
 stri Iesu Christi, seu de gratia & libero ar-
 bitrio, ad Petrum diaconum & alios
 qui ex Oriente in causa fidei Ro-
 mam missi sunt, Liber
 unus.

*Quod recta in Deum fides in hac uita, salus
 hominum est. Cap. 1.*

lectissimis, & in Christi fi-
 de atq; gratia plurimum am-
 plectendis, sanctis fratribus
 Petro Diacono, Iohāni Le-
 ontio, & alio Iohanni, cæte-
 risq; fratribus, quos unā uobiscum in
 causa fidei Romam directos literis inti-
 mastis: Dacianus, Fortunatus, Boëthius,
 Victor, Scholasticus, Vorontius, Vindi-
 cianus, Victor, Ianuarius, Victorianus,
 Fotinus, quod uult Deus, Fulgentius,
 Fœlix, & Ianuarius in domino salutem
 Beatus

Beatus frater noster Iohannes Diaconus à uestra societate directus, literas nobis quas misistis habuit, quibus recensitis, uestram simul alacres & fidem cognouimus & salutem, imò in agnitione fidei uestra nobis salus innotuit. Quæ enim uera in hac uita salus est hominum, nisi recta in Deum fides? quæ per charitatem operatur, per quam nos gratia diuina saluatos apostolica testatur auctoritas, dicens: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis extollatur. Et quia charitas, rectæ fidei debet iugiter adhærere, quæ studio atq; efficacia bonorū operum cooperit multitudinem peccatorum, ideo doctor gentium in fide & ueritate, ne quid sibi humani tumoris auderet arrogantia uendicare, post commendationem fidei per quam gratis salui facti sumus, operum quoq; bonorum gratiam, muneribus diuinæ benignitatis assignans subsequenter adiunxit: Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit deus ut in illis ambulemus:

Ephe. 2.

Ephe. 3.

Rom. 12.

2. Tim. 2.

lemus. In eis nos Deo dirigente ambulare, ipso rerum gaudemus effectu. Sollicitudine quippe non pigri, & spiritu feruentes, quò deuotione laudabiliore domino seruitis, eò charitas de corde puro, & conscientia bonâ, & fide non ficta nos instigat, pro fidei communione plenius agnoscenda uestri exilij secreta perquirere. Quia igitur sermo Dei nō est alligatus, qui uiuus est & efficax, idcirco nos quoque ea quę de incarnatione ac dispensatione domini nostri Iesu Christi, & de gratia (quę gratis indignis ita tribuitur, ut ipsa in nobis & exordium & profectum bonę uoluntatis operetur) canonicorum sancta auctoritate uoluntinum, paternorum quoque dictorum doctrina, atque institutione percipimus & tenemus, uestrę charitati rescripto indice demonstrauimus, confidentes in domino (à quo & fides infunditur, ut corde credamus ad iustitiam, & sermo datur, ut ore cōfiteamur ad salutem) quod nostrum pariter & sensum gubernauit & stylum, ut uestrę interrogationi talis reddatur nostra responsio, in qua & de
 incar-

incarnatione domini ead dicamus, quæ nostræ redemptionis continet ueritas, & de gratia Dei ea loquamur, quæ nobis ipsa gratis infundit superna maiestas.

Quòd in Christo confiteri oporteat duas naturas, & unam personam, Deum scilicet & hominem, de Maria Virgine pro nostra salute ueraciter natum. Cap. II.

DIcitis itaq; uos iuxta sanctorū patrum traditionem, dominum nostrum Iesum Christum in duabus naturis unitis & inconfusis, id est, diuinitatis & humanitatis in una persona siue substantia confiteri. Vnde consequenter beatam quoq; Mariam propriè & secundum ueritatem, uos credere asseritis genitricem Dei, eò quòd scilicet peperit uerè & propriè Deū uerbum incarnatum & hominem factum, atq; essentialiter siue naturaliter carni unitum. Hæc ex epistolæ uestre tenore posuisse sufficiat. Ex his enim pendent cætera, quæ de incarnatione domini sermonis uestri professio comprehendit. Siquis igitur in domino nostro Iesu Christo, aut duas naturas
aut

aut unam noluerit siue dubitauerit credere ac prædicare personam: Vel si quis noluerit confiteri eundem Deum atque hominem, id est, uerbum incarnatum, de Maria uirgine, pro nostra salute ueraciter natū, tātū à catholica fide deprehenditur ac demonstrat extraneus, quātū sacramento, redēptionis humanæ resistit ingratus. Hoc enim est illud magnū pietatis cōmendatum fidelibus cūctis ore apostolica sacramentū, quod manifestatum est in carne, iustificatū est in spiritu; apparuit Angelis, prædicatū est gentib. creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Quia scilicet uerbum quod in principio erat, & apud Deum erat, & Deus uerbum erat, id est, Dei unigenitus filius, deiqūe uirtus & sapientiā, per quem & in quo facta sunt omnia, & sine quo factum est nihil, id est, Deus unigenitus cum in forma Dei esset, id est, cum æqualē per omnia genitori unitatē cum eo naturalis essentiae possideret, & in ea natura quā sempiternus habet ex patre, hoc quod naturaliter pater est, id est, deus uerus summus incōmutabilisq; esset.

ne

Necq̃ alter à patre Deus, sed manente per-
sonali discretione, unus naturaliter cum
patre Deus esset, nec minor scilicet nec
nec posterior patre, nec diuersę potesta-
tis, nec alterius essentie: (non enim rapi-
nā arbitratus est esse se æqualem Deo)
tamen semetipsum exinaniuit formā ser-
ui accipiens, id est, in similitudine homi-
nū factus, idem habitu inuētus ut homo
in q̃ nulla potuit esse rapinæ arbitratio,
quia de substantia patris ineffabili ac sem-
piterna natiuitate genita naturalis æqua-
litas in eo permanet plenitudo. Semet-
ipsum igit̃ exinaniuit formā serui accipi-
ens. In eo quippe deus homo esse natu-
raliter uoluit, & dominus omniū rerum,
seruilē naturā sine amissione ppriæ do-
minationis assumpsit, in quo serui for-
mam misericorditer exinanitus accepit.
Quā bene aut̃ sanctus Apostolus noui
testamēti, sicut ipse testatur factus à deo
ministrī doneus, ne quis quām nostrum
exinanitum Dei filiū audiens, amissam
uel diminutam equalitatem paternę for-
mæ in deo unigenito noxia cogitatione
cōciperet, & obliquos sequēs serpētinae
dece-

deceptionis anfractus, rectæ fidei tramitem non teneret, illa exinanitione submotis reseruauit ambagibus, quando subsequenter adiecit, formā serui accipiens. Illa igitur exinanitio unigeniti Dei, acceptio fuit formæ seruilis, non amissio uel diminutio deitatis. Diuina quippe natura nec minui potest aliquatenus nec augeri, quia incommutabilis manens hoc habet semper esse, quod est. Nam si Deus ille uerus & summus, qui propter nos egenus factus est, cum esset diues, ut illius paupertate nos diuites essemus, plenitudinem suam (quod nefas est) exinanitus amitteret, aut aliquid mutabilitatis in illa formæ seruilis acceptione sentiret: non dixisset beatus Iohānes Euangelista de uerbo incarnato: Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiæ & ueritatis. Verbum itaque caro factū, in ueritate humana caro esse cœpit, sed in ueritate diuina uerbum esse non destitit. Et susceptionis ac redemptionis humanę mysterium ideo efficaciter peregit redemptoris admiranda benignitas, quia nec mu-

ta-

2. Cor. 8.

Iohā. I.

abilitatis, nec diminutionis unquam re-
ceprix esse potuit diuina maiestas. Ver-
bum igitur Dei, idemq; uerbum Deus,
humanam carnem de carne matris acci-
piens, sic utique formam serui accepit,
ut permanens in forma Dei æternus at-
que incommutabilis deus per unitatem
personæ, in quam formam serui accepit,
fieri dignaretur ipse, quod fecit. In simi-
litudinem quippe hominum factus, ha-
bitu est inuentus ut homo, & incommu-
tabilem habens de natura patris per o-
mnia deitatem, creari dignatus est non
creatus, & fieri uoluit ex muliere, non fa-
ctus à patre, sed genitus. Atque ita uer-
bum caro factum est, ut esset unus medi-
ator dei & hominum homo Christus le-
sus, qui est sup omnia Deus benedictus
in sæcula, unus & uerus Dei atq; homi-
nis filius, unus idemq; de patre sine ini-
tio Deus semper genitus, de matre uerò
Deus secundum carnem temporaliter
conceptus & natus. Quam carnem non
conceptam accepit unigenitus deus, sed
in ea est Deus ipse altissîma humilitate
conceptus. Idem quippe Deus creatus
Sic est

est in uirgine, & de uirgine secundū carnem, qui sibi, de qua, & in qua creauerat genitricem.

Quòd uerbum non solū in uirgine caro factum est, sed etiam ex Virgine.

Cap. III.

Sicut Deus uerbum sic in uirgine caro fieret, ut ex ea nō fieret, proculdubio non de carne matris idem Deus haberet substantiam carnis, essetq; eius per uirginem transitus, atq; ita nec mediatoris sacramentum nobis proficeret ad salutem, nec humanæ diuinæque plenam in se Christus Dei filius inconfusibiliter uniret substantiæ ueritatem. Hoc ergo medicinaliter usa est bonitas diuina remedio, ut ille unigenitus Deus, qui est in sinu patris, non solum in muliere, sed etiam ex muliere fieret homo. Quod indubitanter diuinis credere atq; iubemur oraculis. In ea quippe Deum hominem factum propheta non tacuit, dicens: Mater Syō dicet homo, & homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Esaias quoq; spiritu sancto plenus, futuræ incarnationis filij Dei sic prænunciat

Psal. 86.

Esai. 7.

sa-

sacramentum: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur, nobiscum Deus. Quia ergo ille, quē in utero uirgo concepit & peperit nobiscum Deus uocatur. Deus utiq; in utero uirginis cōceptus natusq; cognoscitur. In Euangelio quoq; dicitur de Maria: Inuenta est in utero habens de spiritu sancto. Etiam Ioseph quē uirum Maria non ad concubitum corruptelamq; carnis, sed ad testimonium custodiamq; sacrae uirginitatis & castissimæ fœcunditatis habuit, angelico sic admonetur oraculo: Ioseph, fili David, ne timeas accipere Mariam cōiugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Ex ipsa quoq; factus cœlestibus demonstratur eloquijs. Dicit enim Apostolus Galatis: Postquam autem uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factū ex muliere, factum sub lege. Romanis etiam scribens, ut uerum firmumq; ponere se demonstraret fundamentum fidei epistolæ suæ tale collocauit exordium: Paulus seruus Iesu Christi, uocatus

Math. 1.

Gal. 4.

Rom. 1.

Sf 2

Apo-

2. Tim. 2.

Lucæ. 1. d.

Genes. 24.

1. Cor. 19.

Apostolus segregatus in Euangelium Dei, quod antè promiserat per prophetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid, secundum carnem. Timotheo quoque dilecto filio in fide, principaliter huius fidei sollicita commēdat affectione memoriam, dicens: Memor esto Christum Iesum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid secundum Euangelium meum. Ad ipsam quoque beatam uirginem futuram scilicet creatoris sui, imò rerum omnium genitricem, Gabriel Angelus hoc usus inuenitur alloquio: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: Ideo quod nascet ex te sanctum, uocabitur filius Dei. . . Ad hoc pertinet salutis nostre mysterium, quod pater noster Abraham dispensatorem domus sue præcepit, sub eius femore manum ponere, & iurare per Deum cœli. Quod non nisi spiritu fecisse credendus est, tunc scilicet quando omnia in figura contigisse uas electionis insinuat. Illud igitur ideo sanctus Abraham, pater gentium, fecit, nō quia carni sue credebatur aliquod iam esse

esse cum Deo cœli naturale consortium
sed ut ostenderet Deum cœli ex ea car-
ne nasciturum hominem, quæ de semi-
ne ipsius Abrahamæ propaginis duceret
ueritatem. Vnus est igitur Christus Dei
filius, in natura diuinitatis & carnis in
quo singularitas personalis non confun-
dit humanam diuinamq; naturam, & in
confusa unio naturarum non facit ge-
minam inesse personam. Veritas enim
propterea nostræ reconciliationis per-
manet & salutis, quia & Deus unigeni-
tus uerus homo pro nobis est factus, &
idem homo non aliud conceptus & na-
tus est, quàm unigenitus Deus. Beata i-
gitur Maria Deum uerbum, secundum
quod caro factum est, & concepit & pe-
perit. Cuius utero uerbum Deus nō car-
nem, in qua conciperetur intulit, nec ex
ea materiam conceptæ siue formatæ car-
nis non ipse deus concipiendus, sed tan-
tùm nasciturus assumpsit: sed ex ea & in
eadem uirgine humanæ carnis naturam
secundum quam temporaliter deus sem-
piternus conciperetur & nasceretur, ac-
cepit. Ipsa quippe acceptio carnis, fuit

Sf 3

con-

conceptio uirginalis, neq; enim in utero sanctæ illius & matris & uirginis, illa spiritualis & ex Deo Patre sine initio genita uerbi Dei natura, poterat absq; carne temporaliter concipi, sicut nec caro sine uerbi Dei unitione potuit aliquatenus nullius uiri coitu seminata, in intimo uulux uirginalis innasci. Hanc ergo carnem tunc ex se natura uirginis concipientis exhibuit, cum in eam Deus concipiendus aduenit. Non est igitur aliquod interuallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium & concipiendæ maiestatis aduentum. Vna quippe fuit in utero Mariæ uirginis conceptio diuinitatis & carnis, & unus est Christus Dei filius, in utraq; natura conceptus, ut maculam uiciatæ propaginis inde inciperet abolere, unde in unoquoque nascentium uidebatur existere.

Quod ad delendum peccatum originis, Dei filius sibi humanam naturam immaculatus, immaculatam uniuert.

Cap. IIII

Nam

NAm quia omnes homines ex coitu maris foeminaeque nascentes, ipsius conceptionis exordium originalis peccati habent contagione respersum, quia peccatum quod primus homo cum esset natura bonus, diabolica malignitate seductus admisit, in posteros quoque cum poena ac cum morte transiuit. Quod in ueritate sanctus Dauid enunciat dicens: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. necessarium utique admodum fuit, ut misericors dominus & iustus, iniquitatibus humane uestigia deleturus, in ipso conceptu sibi humanam naturam dignaretur immaculatam, immaculatam unire, ubi eam consueuerat per inflicta peccati originalis maculam, suae parti dominioque diabolus uedicare. Naturae igitur humanae cuius ueritatem plenitudinemque deus unigenitus assumere uoluit, conceptum quoque eius natiuitatemque suscepit. Absit enim ut quisquam catholicus credat aut dicat, quod unigenitus deus suo nos sanguine redempturus, in ea carne qua idem deus factus est homo, respuerit humanae conceptionis initia, cum in eadem

5f 4 carne

conceptio uirginalis, neq; enim in utero sanctæ illius & matris & uirginis, illa spiritalis & ex Deo Patre sine initio genita uerbi Dei natura, poterat absq; carne temporaliter concipi, sicut nec caro sine uerbi Dei unitione potuit aliquatenus nullius uiri coitu seminata, in intimo uulvæ uirginalis innasce. Hanc ergo carnem tunc ex se natura uirginis concipientis exhibuit, cum in eam Deus concipiendus aduenit. Non est igitur aliquod interuallum temporis æstimandum inter conceptæ carnis initium & concipiendæ maiestatis aduentum. Vna quippe fuit in utero Mariæ uirginis conceptio diuinitatis & carnis, & unus est Christus Dei filius, in utraq; natura conceptus, ut maculam uiciatæ propaginis inde inciperet abolere, unde in unoquoque nascentium uidebatur existere.

Quod ad delendum peccatum originis, Dei filius sibi humanam naturam immaculatus, immaculatam uniuit.

Cap. IIII

Nam

NAm quia omnes homines ex coitu maris foeminæq; nascentes, ipsius conceptionis exordium originalis peccati habent contagione respersum, quia peccatū quod primus homo cum esset natura bonus, diabolica malignitate seductus admisit, in posteros quoque cū poena ac cū morte transiuit. Qd' in ueritate sanctus Dauid enunciat dicēs: Ecce enim in iniquitatib. cōceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. necessarium utiq; admodū fuit, ut misericors dominus & iustus, iniquitatibus humane uestigia deleturus, in ipso cōceptu sibi humanā naturā dignaretur immaculatā, immaculat⁹ unire, ubi eā consueuerat p̄ inflicta peccati originalis maculā, suæ parti dominioq; diabolus uēdicare. Naturæ igit̄ humane cuius ueritatē plenitudinēq; deus unigenit⁹ assumere uoluit, cōceptū quoq; eius natiuitatēq; suscepit. Absit em̄ ut quisquam catholicus credat aut dicat, q̄ unigenitus deus suo nos sāguine redēpturus, in ea carne qua idē deus fact⁹ est homo, respuerit humane conceptionis initia, cum in eadem

Sf 4

carne

carne Deus ipse immortalis permanēs
 humanæ mortalitatis fuisset passurus ex
 trema. Sicut enim carne moriens incom
 mutabilem atq; inamissibile naturalem
 sui statum Deus uerus uiuusq; non per
 didit, sic idem Deus uniuersus naturali
 ter & æternus cum parua carne concipe
 retur, uniuersitate naturali nō caruit. Et
 cum temporaliter carne nasceretur, æter
 nitatem naturalem in qua de patre atq;
 in patre sempiternus Deus est, non ami
 sit, quia uita illa suum uoluit esse, quem
 in carne suscepit, obitum, & æternitas il
 la suum habuit in matre conceptū. Ver
 bum igitur Deus, id est, unigenitus Dei
 filius qui est in omnibus (sicut ipse testa
 tur) alpha & ω, initium & finis, sic initia
 liter secundum humanam naturam con
 cipi carne nō abnuī, sicut eadem carne
 moriens, deus humanę naturę debitum
 finale persoluit. Nullatenus namq; hu
 mana natura ad auferendum peccatum
 mundi sufficiens atq; idonea fieret, nisi
 unione uerbi Dei, non naturali confusi
 one, sed solum personali unitate transi
 ret. Verbum quippe cum caro fieret uni
 tione

Apo. i.

ptione mirabili suam naturam fecit, quam ex nobis accepit. In qua tamen unitione deifica, & omnino mirabili, uerbi diuinitas mutata non est in carnem, ueraq; uerbi humanitas naturalem prorsus tenuit nostri generis ueritatem. Virgo igitur, quod sæpe commemorandum, ipsum Deum uerbum secundum hoc quod in ea caro factum est, & concepit & peperit, & illum unigenitū Deum, uirtutem scilicet & sapientiam Dei, candorem lucis æternæ, & speculam sine macula dei maiestatis, & imaginem bonitatis illius, splendorem gloriæ, figuram substantiæ eius, quem sine ullo initio de sua natura sempiternum atq; incommutabilem genuit, incommutabilis ac sempiterna diuinitas patris: eundem humana natura totum plenumq; Deum & hominem initialiter concepit & peperit uterus uirginalis.

Quòd Deus & homo in Christo, non duas personas, sed duas naturas sine confusione unitas significant. Cap. V.

CUm autem dominum Christum Deū hominemq; dicimus, nō personalem

Si ;

sonalem

sonalem dualitatem, sed utriusq; naturæ
 unionem uerissimam sine ulla facta cō
 fusione monstramus. Idem quippe De
 us q̄ homo, idem homo q̄ deus est, quia
 sic deo uerbo mirabūiter unita est huma
 na natura, ut ipse uerus Deus, uerus ho
 mo fieret, alteram uerò personam incar
 nati uerbi, uera humanitas nō haberet.
 Accessit enim Deo humana substantia,
 non persona. Deus itaq; cum sua carne,
 unus est Christus, filius Dei & filius ho
 minis, idem uerbum simul & caro, imò
 idem uerbū caro, quia idem deus homo.
*Quod Deus non sit in Christo, sicut in patriarchis
 aut prophetis. Cap VI.*

NON autem sic Deus uerbum car
 nem accepit, ut caro non fieret, cū
 euangelista dicat Verbum caro factum
 est. Neq; naturā carnis ita deus summus
 atq; uniuersus assumpsit, ut tanquam in
 uno de patriarchis aut prophetis, in illo
 quidem homine deus esset, sed idē deus
 homo nō esset. Absit ut hoc Christiana
 conscientia teneat, aut se quisquā fidei
 um p̄fanari tanta impietate p̄mittat. Cū
 enim uerbū caro factum est, sic diuinitas
 hu

humanitatem sibi mirabiliter unire dignata est, ut utriusque naturę ueritate seruata, in uno eodemque Deo atque homine Christo, pro uita mundi diuina fieret illa eius humanitas. Deus enim non continens in ira misericordias suas, ad hoc homo factus est, ut quicquid in homine creauerat integrum, idē deus in se totū redintegraret assumptum. Hoc itaque habuit dei hominisque mirabilis quidem, sed uetus ille secundum carnem conceptus & partus, quo Deum cœli uirgo ineffabiliter cōcepit & peperit, & uirgo genitrix inuiolata permāsit, illa scilicet gratia plena, & beata in mulieribus, ueraciter ab angelo nuncupata, quod gratiæ præuenientis ope, atque opere spiritu sancto superueniente in se, & uirtute altissimi obumbrante sibi, Deum Dei filium conceptione, uiri coitū nec pertulit omnino nec uoluit, sed uirginitatem retinens & mētis & corporis, ab eo quē conceptura & paritura fuerat, donum incorruptę fecunditatis & fecundę integritatis accepit. Ita deū uerbū secundū quod caro factū est uirgo sancta cōcepit, angelorum
homi-

hominumq; factorem, eundemq; nihilominus uirgo peperit hominū redemptorem. Neq; enim sancta uirgo Maria Deum sine carnis assumptione, nec carnem sine unitione cōcepit, quia ille conceptus uirginis Deo fuit carniq; cōmunis. Hæc est gratia, qua factū est, ut deus qui uenit peccata tollere, quia peccatum in eo nō est, homo conciperet atq; nasceretur in similitudine carnis peccati, de carne peccati. Caro quippe Mariæ, quæ in iniquitatib. fuerat humana sollemnitate concepta, caro fuit utiq; peccati, quæ filium Dei genuit in similitudinem carnis peccati. Testatur enim Apostolus, Quia misit deus filium suū in similitudinem carnis peccati, illū scilicet qui cū in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est, esse se æqualem Deo, & semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominū factus. Propterea uerò in similitudine carnis peccati missus est dei filius, idem qui in similitudine hominum factus, ut & similis hominib. fieret in ueritate carnis quā ipse creauerat, & dissimilitudinē nostrā deus in carne sine pec-

Rom. 8.

Philip. 2.

peccato creatus auferret, quā nostræ carni non ex opere suo, sed ex nostro peccato inesse cernebat. In similitudine igitur carnis peccati Dei filius missus apparuit quia in eius uera humana carne non iniquitas hominis, sed mortalitas fuit. Similitudo uerò carnis peccati cū in Dei filio uel potius Dei filius in similitudine carnis peccati cum dicitur, credendum est unigenitum Deum de uirginis carne mortalis nō traxisse peccati sordem, sed accepisse naturæ integram ueritatem, ut ueritatis ortus de terra existeret, quem prophetali sermone beatus Dauid insinuat dicens, Veritas de terra orta est. Verè igitur Deum uerbum Maria concepit, quod incarnatum peperit quem Deus accepit.

Quòd beata uirgo, Deum & hominem concipere, non humanis meritis, sed Dei dignatione promeruit. Cap. VII.

Sed ipsum Deum hominem factū & concipere & parere, nō humanis meritis, sed concepti nascentisq; ex ea summi dei dignatione promeruit. Nisi enim uerbum deus humanā sibi uniens singulariter

hominumq; factorem, eundemq; nihilominus uirgo peperit hominū redemptorem. Neq; enim sancta uirgo Maria Deum sine carnis assumptione, nec carnem sine unitione cōcepit, quia ille conceptus uirginis Deo fuit carniq; cōmunis. Hæc est gratia, qua factū est, ut deus qui uenit peccata tollere, quia peccatum in eo nō est, homo conciperet atq; nasceretur in similitudine carnis peccati, de carne peccati. Caro quippe Mariæ, quæ in iniquitatib. fuerat humana solennitate concepta, caro fuit utiq; peccati, quæ filium Dei genuit in similitudinem carnis peccati. Testatur enim Apostolus, Quia misit deus filium suū in similitudinem carnis peccati, illū scilicet qui cū in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est, esse se æqualem Deo, & semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominū factus. Propterea uerò in similitudine carnis peccati missus est dei filius, idem qui in similitudine hominum factus, ut & similis hominib. fieret in ueritate carnis quā ipse creauerat, & dissimilitudinē nostrā deus in carne sine pec-

Rom. 8.

Philip. 2.

peccato creatus auferret, quā nostræ carni non ex opere suo, sed ex nostro peccato inesse cernebat. In similitudine igitur carnis peccati Dei filius missus apparuit quia in eius uera humana carne non iniquitas hominis, sed mortalitas fuit. Similitudo uerò carnis peccati cū in Dei filio uel potius Dei filius in similitudine carnis peccati cum dicitur, credendum est unigenitum Deum de uirginis carne mortalis nō traxisse peccati sordem, sed accepisse naturæ integram ueritatem, ut ueritatis ortus de terra existeret, quem prophetali sermone beatus Dauid insinuat dicens, Veritas de terra orta est. Verè igitur Deum uerbum Maria concepit, quod incarnatum peperit quem Deus accepit.

Quòd beata uirgo, Deum & hominem concipere, non humanis meritis, sed Dei dignatione promeruit. Cap. VII.

Sed ipsum Deum hominem factū & concipere & parere, nō humanis meritis, sed concepti nascentisq; ex ea summi dei dignatione promeruit. Nisi enim uerbum deus humanā sibi uniens singulariter

lariter naturam, ex uirgine homo uerus
 nasceretur, & plenus: nunquā nobis car
 naliter natis, spiritualiter nascendi cōfer
 retur exortus. Sed ut carnalibus donare-
 tur diuina natiuitas, prius cōcepta & na
 ta est in ueritate carnis unigeniti filij diui
 na maiestas. Longē enim fuit à peccatori
 bus salus, & iniquitates nostrę magna nos
Esaia. 59. à Deo separatione disiunxerant. Et quia
 in ipsa natiuitate carnis nostrę, mortis
 uinculo tenebamur obstricti, à quo soli-
 tus beneficio spiritualis natiuitatis posse
 mus absolui, Deus natus est ex homine,
 ut ex deo homines nascerentur. Ideo nā-
 que Christus filius, dei, id est, deus uerus
 & uita ęterna natus & mortuus est in ue-
Rom. 6. ritate carnis, ut nos spiritualiter in uno
 trinitatis nomine renasceremur in sacra-
 mento baptismatis. Hoc docet aposto-
 lus dicens: Quicumq; baptizati sumus
 in Christo Iesu, in morte ipsius baptiza-
 ti sumus. Christi ergo filij Dei prima na-
 tiuitas ex Deo, secunda ex homine: no-
 stra uerò prima natiuitas ex homine, se-
 cunda ex Deo. Et quia Deus nascitu-
 rus ex utero ueritatem carnis accepit, i-
 deo

deo nobis renatis in baptismo, spiritum adoptionis indulsit. Ille quod ex prima natiuitate natura non fuit, secunda natiuitate per gratiã factus est, ut nos quod primæ natiuitatis natura non fuimus, gratia secundæ natiuitatis essemus. Sed Deus ut ex homine nasceretur, gratiam nobis attulit: nos autem gratiam gratis accipimus, ut diuinæ consortes naturæ, dei ex carne nascentis munere fieremus. Quia ergo filius Dei, factus filius hominis, propterea quotquot receperunt eum (sicut beatus Iohannes Euangelista testatur) dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Si uerò unigenitus filius, qui est in sinu patris, post æternā natiuitatem, quam ex æterno patre filius coæternus habet, secundam natiuitatem sanctificandi hominis gratia non susceperet, homo in iniquitatibus conceptus primæ natiuitatis nexibus non careret. Sed quia secundum beati Iohannis eloquium in hoc apparuit filius Dei,
ut

1. Ioh. 1.

ut soluat opera diaboli, ille qui in primâ natiuitate qua de patris natura uerus Deus est, & uita æterna nullum haberet natiuitatis initium, idem Deus ex uirgine temporaliter sumpsit secundæ natiuitatis exordium.

Quòd mors Christi secundum carnem, utramque mortem in uobis destruxerit.

Cap. VIII.

Ille itaque uiuus sermo Dei, uitæ suæ statu incommutabiliter permanente, post primam natiuitatem cum patre, de quo natus, unâ naturalitèr uita est, quia sicut habet pater uitam in semetipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso. Idem ipse Dei filius, in natura carnis per gratiâ pro mortuis natus est ad mortem, ut nos post mortem primæ natiuitatis quam habemus ex carne, in gratia spiritus renasceremur ad uitam. Sed Deus uerus & uiuus, imò Deus ueritas & uita æterna, nisi idem uerus homo fieret, mortem gustare non posset. Et idem homo, qui mortem gustauit, si uerus Deus & uita æterna non esset, mortem uincere non ualeret. Excepto illo qui sic homo est, ut
idem

idē sit Deus, quis est homo qui destruxerit mortem, aut quis eruet animam suam de manu inferi. Proinde unigenitus Deus uiuus & uerus, 'secūdm carnem quam ex nobis accepit, sicut conceptus & natus est, ita etiam mortuus resurrexit quia ueniens quærere & saluum facere quod perierat, traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Mors autem filij Dei quam sola carne suscepit, utramq; in nobis mortem, animæ scilicet carnisq; destruxit, & resurrectio carnis eius, gratiā nobis & spiritualis & corporalis resurrectionis attribuit, ut prius iustificati per fidem mortis resurrectionis filij Dei, resuscitaremur ab infidelitatis morte, qua cū naturaliter essemus filij iræ sicut & cæteri, tenebamus obstricti, & post primam resurrectionem, scilicet animarum, quæ nobis in fide collata est, etiam ista carne in qua nunc uiuimus resurgamus, nunquam denuo morituri. Nec ob aliud deus uerus, & uita æterna, mortē nostram dignatus est accipere destruendam, nisi ut nobis in eius resurrectione credenti-

Rom. 4. d.
Ephes. 2.

T c bus

bus, uitam suam donaret sine fine man-
suram. Dominus quoq; gloriæ, ideo cō-
tumeliam sustinuit crucis, ut gloriam su-
am donaret fidelibus suis, sicut ipse te-
status est dicens: Et ego claritatem, quā
Io. 17. d. dedisti mihi, dedi illis. Verbum igitur ca-
ro factum, unus & plenus est Christus.
Carnis autem nomine, totus hic accipi-
endus est homo, idem anima rationalis
& caro. Christus enim Dei filius, sicut
ueram sine peccato accepit carnem no-
stram, sic ueram sine peccato accepit ani-
mam suam. Et carnem quidem nostram
cum conditione humanæ mortalitatis
induit, animam quoque nostram cum
infirmis sine macula humanæ in-
firmitatis accepit, ut diuinitas Christi
per suam uirtutem in anima sua infirmi-
tates nostras portans, sine peccato iusti-
tiam custodiret, & per eam etiam ab ip-
sa carne sua mortalitatis supplicium,
Rom. 6. dono resurrectionis auferret. Ideo Chri-
stus surgens à mortuis, iam non moritur
& mors illi ultrà non dominabitur.

Quod

*Quod secundum scripturæ consuetudinem, nomine
carnis aut animæ, sæpe totus homo intel-
ligatur.* Cap. IX.

Q Via uerò familiare est diuinis elo-
quijs, uocabulo carnis simul in ho-
mine carnem atq; animam nuncupare,
sicut scriptum est: Effundam de spiritu Ioel. 2.
meo super omnem carnem. Et, Videbit Ioel. 1.
omnis caro salutare Dei. Et, sicut dedisti Ioan. 17.
ei potestatem omnis carnis. Et, Nisi bre- Mat. 24.
uiati fuissent dies illi, nō salua fieret om-
nis caro. Ex hac utiq; consuetudine, sic
in scripturis sanctis totus homo carnis
appellatione dicitur, sicut ibidem rursus
homo totus solius animæ nuncupatio-
ne monstratur. Abraham namq; patriar-
cha de terra sua, & de cognatione sua, &
de domo patris sui, præcepto atq; auxi-
lio Dei uocantis egrediens. (neq; enim il-
le quod Deus iubebat ullatenus imple-
re posset, nisi eum ille, q; præceperat, adiu-
uisset) cum secū homines, quos amauit, Genes. 12.
duceret exiturus, Animas quas acquisie-
rat in Carrha secū tulisse narratur. Iacob
quoq; in Aegyptum descēdente leptua-
ginta quinque animas in eius comitatu
T t 2 fuisse;

1. Pet. 3. fuisse, sancta scriptura commemorat. Beatus etiam Petrus octo animas dicit diluuij tempore per aquam fuisse saluatas. In actibus quoque Apostolorum, cum fuissent Iudaei repentina mirandaque eiusdem beati Petri praedicatione compuncti, & immutatione dexteræ excelsi ad fidem fuissent ex infidelitate conuersi, scriptum est: Quia applicatae sunt in illa die, animae circiter tria milia. His itaque testimonijs agnoscimus, & carnis solius & animae nomine, plerumque naturæ humanæ plenitudinem nuncupari. Verbum ergo caro factum, unus & plenus est Christus, unus ex utraque atque in utraque, id est, in humana diuinamque natura: in quo sic utriusque naturæ prorsus unitio gloriosa persistit, ut siue diuinitati Christi humanitatem quis demat, siue humanitati diuinitatem detrahat, Christum sacrilega infidelitate, & blasphema praedicatione dissoluat. Ioannes autem Apostolus, plenus ueritate testatur. Quia omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic antichristus.

Quod

Quod uerbum priusquam caro fieret, non erat
Christus. Cap. X.

Illud uerò quis facile Christianus aut
ignoret aut dubitet, quod uerbū De-
us priusquam caro fieret, non fuit Chri-
stus, sed tantū Deus? Tunc autem idem
Deus uerbū, quod semper in forma Dei
erat, Christus esse cœpit, cum Deus se-
metipsum exinaniēs, formam serui abs-
que diminutione plenitudinis naturalis
accepit. Deus ergo factus est Christus,
ut Christus eslet Deus homoque perfe-
ctus: quia uerbum dignatum est caro fie-
ri, ut caro posset uerbi, hoc est, dei nomi-
ne nuncupari. Neq; enim caro Christi,
priusquam uerbo susciperetur eadē ca-
ro, Christus fuit. Neq; ipsa caro, id est, i-
pse homo in se formam Dei uiuentis ac-
cepit: sed Deus, qui in forma Dei erat,
formam serui accepit. Et Deus æqualis
patri, in similitudine hominū factus, ha-
bitu est inuentus ut homo: & qui diues
fuit, propter nos pauper factus est, ut il-
lius paupertate nos ditaremur. Verbum
itaq; caro factum, unus est Christus. Sed
uerbum illud sine carne Deus æternus
fuit,

Philip. 2.

1. Cor. 8.

Tt 3

fuit,

fuit, caro autem Christi sine uerbo non solum Christus aliquando non fuit, sed nec personaliter concepta fuit. Verbum ergo quod caro factum est, antequā caro fieret, mansit æternum: caro autē uerbi, in ipsum Deum uerbum, personale sumpsit initium. Sed quia uerbum caro factum, unus Christus est dei & hominis filius, nec alter est uerbum, alter est caro, sed idē unus uerbum caro, propterea idem unus est, qui initium non habet æternus deus, generatus ex patre, & qui initium habet tēporaliter secūdm carnem idem deus homo, creatus ex uirgine. Unus unigenitus Dei filius ex æternitate diuinitatis, & ex initio carnis. Ex æternitate scilicet diuinitatis, creator uisibilium inuisibiliumq; rerum: ex initio autē carnis saluum faciēs populum suum à peccatis eorum. Ex æternitate diuinitatis idem coëternus patri, de quo natus est, semper uiuus: ex initio autem carnis idem posterior matre, de qua temporaliter natus est, in tempore moriturus. Testatur enim apostolus, quia Christus secundum tēpus pro impijs mortuus est.

Igitur

Rom. 5.

Igitur non trinitas, id est, non simul pater & filius & spiritus sanctus, nec solus pater, aut solus spiritus sanctus, id est, nō ille qui filium genuit, nec ille qui de patre pcedit: sed solus filius, id est, ille quē in unitate naturæ pater coeternum sibi filium & coæqualem genuit, id est, una ex trinitate persona Christus Dei filius unicus, ut nos saluos faceret, carne conceptus, & natus est de uentre uirginis matris. Qui uerus & summus Deus est ex utero Dei patris, non trinitas, sed unigenitus à Patre Christus dei filius, carne paruulus fuit, & carne creuit. Quē perfectus atq; uniuersus pater per unitatem diuinitatis, æqualem suæ perfectioni atque uniuersitati cognoscit. Non trinitas sed uia, ueritas, & uita, Christus Dei filius per curricula temporum ab infātia usque ad perfectam iuuentutem, humanas ætates carne misericorditer transcurrit, qui permanens in unitate paternæ naturæ sempiternus, sæcula mirabiliter fecit, & incōmutabilis, temporū mutabilitates instituit. Non trinitas, sed splendor paternæ gloriæ Christus, est pro nobis

Tt 4

pat-

passus carne, qui de patre Deo solus natus est impalsibilis Deus. Ipsum utique quod dubitandum non est, Christum filium Dei pro nobis mortem carne gustasse, salua immortalitate diuinitatis eius, ueraciter credimus, quem uerum dei patris filium, uerumque deum, & uitam eternam prædicatione ueridica sancti Apostoli Ioannis audimus. Non trinitas, sed uerbum caro factum, Christus Dei filius, eadem carne qua crucifigi & mori dignatus est, resurrexit, qui de sepulchro eandem carnem suam, uita permanens, suscitauit. Christus qui est super omnia Deus, uidentibus eum discipulis, carne in coelum, carne de coelo uenturus, ascendit, qui nec deseruit coelum cum in terra carnem accepit, & carne conscendens in coelum, suos in terra diuinitate non deserit.

Mat. 28. Hoc enim promisit dicens: Ecce ego uobiscum omnibus diebus usque ad consummationem seculi: Deus ergo ille, qui in forma Dei secundum beati Ieremiae uaticinium, magnus est & non habet finem, excelsus & uniuersus, de quo etiam paulo post idem propheta dicit: Hic est Deus

Baruch. 3.

us

us noster, & non æstimabitur alius ad e-
um: adinuenit omnem uiam disciplinæ,
& dedit eam Iacob puero suo, & Israel di-
lecto suo. Ipse secundum formam serui,
in qua minoratus est paulò minus ab an-
gelis. Post hæc (sicut idem propheta di-
cit) in terris uisus est, & cum hominibus
cōuersatus. Ipsum hominem mortalem
atq; mutabilem infideles uiderūt, quem
Deum naturaliter immortalem atq; in-
commutabilem, illi mundo corde uisuri
sunt, qui nunc in eum ueraciter credunt.
Fides enim uera nunc corda hominum
mundat, quæ corda capacia uidēdo, deo
gloriam futuræ resurrectionis exhibeat.

*Quod uera fides unum eundemq; Christum, uerum
Deum & uerum hominem credat.*

Caput. XI.

QUæ est autē uera fides, nisi unum
eundemq; Christum, uerū Deum
uerūq; hominem, sine aliqua hæsitatio-
ne credere, unū eundemq; de patre Deo
secundum diuinitatē, & de uirgine Ma-
ria secundum carnē Deum genitum præ-
dicare; Apostolica quippe testat autho-
ritas:

ritas: quia unus idemque est Christus ex
 patribus secundum carnē, qui est super
 omnia deus benedictus in secula. Vnus
 idemque crucifixus ex infirmitate, sed ui-
 uens ex uirtute dei. Vnus idemque est faci-
 ens in hominib. uirtutes, & sustinēs pro
 hominib. passiones, quia, cum miracula
 secundum diuinitatem faceret Christus
 dei filius, in eodē deo fuit passibilis hu-
 manitas sua, & cū paterē secundū carnē
 idem Christus dei filius, in eodem homi-
 ne fuit impassibilis diuinitas sua. Quia
 igit in Christo dei unigenito filio, perso-
 nam non diuidunt propria naturarū, ne-
 que unitas personæ potest utriusque natu-
 ræ propria confundere uel auferre, quia
 ille qui se esse ueritatem naturaliter dicit
 utrumque in se uno, manente naturali ueri-
 tate seruauit Propterea neque in passioni-
 bus ad illa humanitate Christi, diuinita-
 tem suam impassibilem seiungimus: ne-
 que ab illa diuinitate humanitatē suā ul-
 latenus separandā in uirtutibus æstima-
 mus. Neque ergo diuidimus neque cōfundi-
 mus in uirtutibus & passionib. Christū,
 quē filium dei uiui reuelante patre B. Pe-
 trus

trus confessus est, cum se tamem filiū hominis ueraciter Christus ipse dixisset. Ideo, Verum Christum in passionib atq; uirtutibus, nec confundit fides uera nec diuidit, quia personalis unitas in eo diuisionē non recipit, & utriusq; nature ueritas inconfusa persistit. Traditus est enim deus Christus propter delicta nostra, quia uerus homo est. & resurrexit idem homo Christus propter iustificationē nostram quia Deus uerus est. Nisi enim idem homo uerus esset, tradi moriq; non posset. Et idem uerus homo, si uerus Deus non esset, resuscitare semetipsum solutis inferni dolorib. nequiuisset. Sed quia non est alter Deus, alter homo, sed idem unus est Christus Deus & homo, profecto idem deus Christus est, qui mortem sua carne suscepit, & idem homo Christus est, qui mortē sua diuinitate destruxit. Idem quippe Christus Dei filius qui diuinitate mori nō potuit, carne mortuus est, quā mortālē deus immortalis accepit. Et idem Christus dei filius carne mortuus resurrexit, quia immortalitātē suā diuinitatis carne mortuus non amisit.

fit. Hinc est, quòd etià post resurrectionem suam, sicut in cicatricibus ueris, & in uera comestione piscis & mellis, soliditatem in se uerę carnis edocuit: ita clauis foribus ingrediens, ueram in se uirtutem sempiternę diuinitatis ostendit, ut agnosceretur, & naturalis fuisse Christi morientis infirmitas, & eidem resurgenti naturalis inesse maiestas. Inde Thomas dum iniecta manu iubetur in latere mortui ac resurgentis Christi ueritatem uulneris experiri, ueram in illis cicatricibus patientis ac resurgentis uirtutem diuinitatis agnosces, in quo iubetur ut clauorum loca digitis tangat, ipsum dominum ac Deum suum fidei confessione pronunciat, dicens: Dominus meus, &

Ioan. 20. Deus meus. Agnouit enim nō alterum per naturalem diuinitatis suę uirtutem resurrexisse carne sua, nisi eum qui de natura Dei patris Deus uerus est & uita eterna. Huius fidei nobis intimans ueritatem, ipse humani generis conditor & redemptor, opifex, nostrę particeps & naturę, postquàm ueram in se carnem cicatricibus ueris, ueramq; diuinitatem uirtu-

tute resurrectionis ostendit, ut unū eundemq̃ue se Deum & hominem credendum prædicandumq̃ue monstraret, simul in se diuinam humanamq̃ue naturam unius filij nomine nuncupauit, dicens Apostolis: Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Doctor igit & largitor æternæ salutis, hanc ideo formam sancti baptismatis dedit, ne quis in eodē Dei filio naturas diuidens, mortifero illaquearetur errore, si aut humanam filij dei naturam, ab opere redemptionis humanæ alienam, in sacramento baptismatis crederet, aut duas in Christo confitendo personas, nō iam uerax trinitatis cultor, sed nefarius esset quaternitatis assertor, ac per hoc cum patre & spiritu sancto nō filium, sed filios coleret, quisquis in Christo unius personæ repudiandam fidem aliquatenus æstimaret: cum idem si unus filius in trinitate cum patre, cum spiritu sancto Christus Iesus, qui mundū creauit, & pro nobis sanguinem fudit. Propterea omnis qui in nomine patris & filij & spiritus sancti sacramento sanctæ

Matt. 28.

etæ regenerationis abluatur, non nisi in
 Christi morte ac nomine baptizatur, ut
 euidenter appareat, illi nos consepultos
 esse per baptismum in morte, in cuius u-
 no cum patre & spiritus sancti constat
 nomine baptizatos. Quod duorum ma-
 gnorum luminarium, Petri scilicet Pau-
 liq; uerbis, tanquam splendētibus radijs
 illustrata, eorumq; decorata corporibus
 Romana (que mundi cacumene est) tenet
 & docet Ecclesia, totusq; cum ea Chri-
 stianus orbis, & ad iustitiam nihil hæsi-
 tans credit, & ad salutem nō dubitat cō-
 fiteri. Nam B. Petri iudæis filium dei præ-
 dicantis hæc uerba sunt: Pœnitentiā agi-
 te, & baptizetur unusquisq; uestrum in
 nomine Iesu Christi, in remissionem pec-
 catorū. Beatus quoq; Paulus ut in mor-
 te nos Christi baptizatos firmissime cre-
 deremus, in ea quam Romanis scribit e-
 pistola hoc salutis nostræ mysteriū tan-
 quam in eminentissima cunctis uiden-
 dum specula, collocauit dicens: Quicum-
 que in Christo baptizati sumus, in mor-
 te ipsius baptizati sumus, consepulti e-
 nim sumus cū illo p baptismū in morte.

Quis

Quifquis igitur duas asserere nititur in Christo pſonas, & tamē ſecundū regulā ore atq; imperio domini conſtitutā, in uno ſe patris & filiꝝ & ſpīritus ſancti baptizatum nomine cōfitetur, aut euidentiffima blaſphemia ſe in morte Chriſti baptizatū neget, ut inimicus apoſtolicę p̄dicationis appareat: aut cultorē ſe non trinitatis, ſed quaternitatis agnoſcat. Si uerō utriuſq; metuit impietatis abruptū, rectam catholicę fidei teneat toto corde ſententiam, nec ſe dubitet in Chriſti baptizatum morte, in cuius baptizatus eſt nomine. Vnū quoq; patris & filiꝝ & ſpīritus ſancti naturale nomen agnoſcens, ſeq; in illius morte ac nomine baptizatū eſſe cōſiderans, de cuius latere ſacramētū fontis & calicis manauit, p̄dentis in cruce, illum pro nobis crucifixum agnoſcat, quem Dei uirtutem deiq; ſapiētiam Paulus & credit & prędicat, dicēs: Nos autem prędicamus Chriſtū crucifixum. Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: iſtis autē uocatis Iudæis atq; Græcis, Chriſtum Dei uirtutem & Dei ſapiētiam. Hoc eſt magnum pietatis

1. Cor. 1. tatis sacramentum, quo scilicet Vnigeni-
tus Deus uerus, homo uerus dignatus
est fieri, & eternus temporaliter nasci, &
impassibilis pati, & in comprehensibilis
crucifigi, & immortalis mori, & immen-
sus non solum præsepis cum nasceretur,
uerumetiam sepulchri cum moreretur
paruitate concludi. Quæ omnia secun-
dum ueritatem carnis, uera sunt in Dei
filio, quia manente in eo inconfusibili-
liter atq; inseparabiliter humana diuina
quæ natura, una est filij Dei Iesu Christi
in utriusque naturæ ueritate persona.

*Quod per Christum non solum deletur iniquitas,
sed etiam cogitationis sanctæ recipitur facul-
tas, quam Deus primo homini in sua
creatione contulerat.*

Cap. XII.

Sic humano generi gratuitā gratiam
diuina bonitas cōtulit, per quam in
hominibus non solum propaginis obli-
gatione contracta, & uicio propriæ uo-
luntatis adiecta, deleteretur omnis iniqui-
tas, quin etiā cogitationis sanctæ amif-
sa pridem in homine primo, per homi-
nem secundum reciperetur facultas, ac
sic

sic homine Deo, carne pro hominibus
mortuo ac resurgente, captiuaretur, quę
in nostro corpore regnante peccato, con-
sueuerat dominari captiuitas, & ubi ab-
undauit peccatum delinquentis homi-
nis, superabundaret gratia redemptoris,
atq; ita hominis arbitrium, quod sub di-
tione peccati male liberum fuit, uerę sa-
lubrisquę libertatis reciperet denuo
statum, præuenientis gratiæ munere li-
beratum: de qua gratia Dei, non quā ho-
mines nascimur, sed cuius opere per fi-
dem mediatoris uinculis peccati origi-
nalis atq; actualis absoluimur, quātum
possumus epistolari breuitate (ut etiam
in hac quæstione interrogationi uel po-
tius professioni uestre responsio non de-
sit) ipsius gratiæ fulti iuuamine disser-
emus. Quilquis igitur Christianę religi-
onis non uult inaniter imò damniabili-
ter portare uocabulum, credat firmissi-
mē Deum nostrum, id est, sanctam trini-
tatem, quę unus summus & uerus est de-
us, primo homini quem ad suam imagi-
nem gratuita bonitate bonum fecit, cui
facultatem quoq; suę cognitionis ac di-
V u lectionis

lectionis inseruit, non solum bonę uoluntatis donū, quin etiam ad habendā custodiendamq; iustitiam, integrum sanumq; creasse libertatis arbitriū, ut facultas atq; motus inditæ libertatis, si iuuantē se gratiam Dei non desereret, præmiū uitæ æternę tribueret dei bonitas homini: si autē iustitiā diuinā cōtemnens, à gratia excidisset, supplicia retribueret iustitia peccatori. Proinde à bono iustoq; creatore illi homini, quem in corpore animali cōditum, dītauit intelligētīæ ac iustitiæ dono, iusta est utrinq; statuta cōditio, ut scilicet si obedientiā, quæ prima uirtus est, custodiret, ex animali in qua creatus erat corporis qualitate, ad spirituales immortalesq; statum sine corporis morte (quia sine animæ iniquitate) trāsiret, acceperetq; diuino munere, si p̄cepta seruauisset, nō solū p̄fectam atq; inamissibile corporis immortalitatē, uerum etiā in anima talē gratiā sanctē iuste q; uiuēdi, ut peccare deinceps omnino non posset, si non peccaret, donec peccare potuisset. Creatus ergo prim⁹ homo de terra terrenus, accepit q̄dem gratiā, qua nō posset

peccare,

peccare, si peccare nollit, nōdū tamē tamē
 m̄ acceperat gratiā, qua nec peccare uel
 let omnino nec posset, ut scilicet à bono
 iustoq; domino, post esset illud munere
 largiendū, si uoluntariē fuisset, hoc à ser-
 uo pri⁹ in opere custoditū. Qd' si bono iu-
 stoq; neglexisset obedire mandato, post
 mortē animæ, quā delinquendo ipse sibi
 noxius intulisset, etiā per corporis mor-
 tem uitæ præsentis mutaretur incōmo-
 do, nec tenere sineretur iugiter in carne
 peccati damnabilē uitam, qui noluiſſet
 in corde seruare iustitiam, eſſetq; pœ-
 naliter etiam corpore mortis deinceps
 necessitate conſtrictus, qui contumaci-
 ter ſalubria iuſſa transgrediēs, ſpirituali
 morte ſpōte fuisset obnoxius. Niſi enim
 p̄ceſſiſſet in peccato mors animæ, nun-
 quam corporis mors in ſupplicio ſeque-
 retur. Hoc apoſtolica docet authoritas,
 quæ ait: Corpus quidē mortuū propter
 peccatum. Ideo poſt peccatū uoluntaria Rom. 8.
 præuaricatione cōmiſſum, ſententiā dei
 puniētis hoc audire meruit ſermone pec-
 cator, terra es & in terram ibis. Homo
 igitur in terram carne non iret, ſi terra Gene 3.

Vu a pec-

peccando non fieret.

Quod homo per peccatū facultatem bonæ cogitationis perdidit, & bonæ uoluntatis. Cap. XII.

Psal. 141.

PEccans itaq; ille, qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo qd ante me sanitatē delinquendo perdidit etiā illa cogitandi, quæ ad Deū p̄tinent, amisit protinus facultatē. Oblitus est enim māducare panē suū, & expoliatus uestimento fidei, carnaliumq; cōcupiscentiarum uulnerib. sauciatus, sic iacuit oppressus ditiōe peccati, ut nullatenus aliqd bonæ uoluntatis initium habere potuisset, nisi hoc deo gratis donāte sumpsisset seruus quippe factus peccati, liber factus iustitiæ, & ideo à iustitia factus est alienus, q spōte dominio est iniquitatis addictus. Vēnundatus ergo sub peccato, cunctam in se prolē de carnis cōcubitu nasciturā, nexibus mortiferæ seruitutis obstrinxit. Qd̄ beatus Paulus euidenter his uerbis insinuat, Per unū hominem peccatū in hūc mūdū intrauit, & per peccatū mors & ita in omnes homines mors p̄transiit in quo omnes peccauerunt, hoc in illo q primus factus est, patre orbis terrarū uniuersi

Rom. 6.

Rom. 5.

uerſi pertulimus, in quo omnes peccauerunt, antequā nati eſſent, qui per ſeipſos peccare non potuerunt. Hinc factū eſt ut iam filios iræ propagaret maſſa damnata, quæ in illius hominis poſteros, & iniquitatem ſimul transfudit & mortē, ut omnis qui per legem peccati, (quam certum eſt mortalibus uſq; ad mortē in-eſſe corporib.) de peccatoris ſemine naſciturus, in ipſo conceptionis exordio excepſſe peccati parentalis maculā, exinde ſub iugo graui, quod eſt ſuper filios Adam, à die exitus de uentre matris eorū, uſq; in diem ſepulturæ in matrē omnium, ducturus eſſet grūnoſam infelicitē uitā, breuitati ſcilicet, peccato, mortiq; ſubiectā. Scriptum eſt enim: Homo natus de muliere breuiſ uitæ, & plenus irę: quę ad ſecundā quoq; mortē natum mortaliter traheret, ſiquem alienum à gratia Dei redemptoris uitæ huius miſerabilis obitus inueniret. Vt ergo peccati originalis uinculo, quo per hominē primum tenebamur obſtricti, miſerātis Dei gratia ſolueremur, unus extitit mediator dei & hominum homo Chriſtus

Eccle. 49.

Job. 14.

V u ; Ieſus.

Iesus. Nam quia deus immortalis & iustus est, nos autem iniquos & mortales primi hominis transgressio fecerat, ut congrua nostris adhiberetur medela uulneribus: natus est de homine homo, unigenitus deus, qui de patre natus est immortalis & iustus. Hic in humana natura in qua mediator dei & hominum factus est, iustitiam habuit ex patre, mortem ex matre, ut per ipsum liberaremur ab omni peccato, qui peccatum nec nascendo, nec uiuendo contraxit, & ab ipso acciperemus iustitiam, per quam mortis æternæ uinculo solueremur, ut per eum & in hac uita iusti, & post hanc uitam immortales esse possemus. Ipse igitur in similitudine carnis peccati mirabiliter, quia singulariter natus, solus est masculus adaperiens uuluum, qui in ueritate sanctus domino uocaretur. Vuluum quippe matris eius, non concupiscentia mariti concubentis, sed omnipotentia filii nascentis aperuit. Ideo solus est, in quo princeps mundi huius ueniens nihil inuenit: solus homo, sine adiutorio inter mortuos liber: solus qui non nouerat peccatum, & ob hoc sufficit, ut
pro

pro nobis peccatū fieret, id est, sacrificiū
pro peccatis, ut nos essemus iustitia dei
in ipso: solus panis qui de cœlo descēdit
& dat uitam mundo, panis autem quem
dat, caro eius pro mundi uita. Caro utiq;
iusti atq; immortalis Dei, cuius accepti-
one iustitiā confertur illi carni, quæ na-
scatur cum pœna mortis & pollutione
peccati.

*Quòd ex peccato primi hominis non tantum pœ-
nam, sed etiam culpam trahamus.*

Cap. XIII.

SI qui ergo mortem solā, ut non etiam
peccatum ex homine primo transi-
isse in genus humanum nitūtur asserere:
mirū si non intelligunt, quibus sentētiæ
suæ laqueis obligentur. Primo quia de-
um dicunt iniustū, in eo quòd mori facit
paruulos, quos nulla uolunt isti origina-
lis peccati contagione pollutos, quosq;
manifestè constat infantili ætate aliquid
actualis peccati, propria non posse uolū-
tate contrahere, cū mortem stipendiū A-
postolus esse peccati definiat, & rursus,
aculeū mortis dicat esse peccatū, quo uti-
que pūgēte, mors illigata est homini. Sic

V u 4

enim

enim peccatū aculeus mortis dicitur, nō
quia peccatum per mortē, sed quia per
peccatum mors in mundū intravit: sicut
virulentum poculum mortis poculū di-
cimus, non quod à morte poculū detur,
sed quod mors, poculo illi comparetur.
Qua igitur iustitia paruulus subiicitur
peccati stipendio, si nulla est in eo pecca-
ti pollutio: uel quomodo uidemus mor-
te punctum. si non sensit aculeū? Et cum
non sit iniquitas apud Deū, qui fecit ho-
minē ad imaginē suam, quæ iustitia est,
ut imago Dei, quæ nihil potuit per seip-
sam delinquere, si non redimatur sangui-
ne filij Dei, in regnum dei nō permitta-
tur intrare: quo utiq; quisquis nō ingre-
dit̃, interminabilibus ignis æterni crucia-
bitur pœnis. Qua igitur iustitia deus iu-
stus infantib. sine peccato nascentib. in-
gerit pœnam, in quibus pœnæ non inue-
nit causam? Hęc ne est creatoris dei beni-
gnitas, ut imaginē suā creet, eamq; sine
ulla iniquitate condemnet, cum non sit
iniquus deus, qui infert iram? Si ergo no-
lunt, in ipsius Dei contumeliā mortife-
ra impietate uersari, fateantur hominem
pri-

primum in omnes homines cum morte
transmisisse peccatum,

*Que absurda sequantur eos qui negant, infantes
habere peccatum.* Cap. XV,

Aliam rursus impietatem debēt in
hac sua uidere ac uitare sententia.
Dicentes enim paruulos ex Adā nō tra-
here originale peccatum, negāt eos pro-
fectō habere carnē peccati, quos tamen
humanam carnem habere non negant.
Ex eo uerō quod eos sic humanā carnē
habere non negant, ut eam esse carnem
peccati negent, consequēs est, ut huma-
nam carnē negent carnē esse peccati. Fa-
tentur Apostolū compellentē, quia deus Rom. 8.
misit filium suum in similitudine carnis
peccati. Ad hoc igit̃ istos cæcitas impiæ
professionis impellit, ut qui carnem hu-
manam negant carnē esse peccati, Chri-
stum autem in similitudinem carnis pec-
cati uenisse nō negant: ipsam Christi car-
nem non humanā esse, sed alterius natu-
ræ sacrilega infidelitate cōfingant. Isti e-
nim carnē in qua paruuli nascuntur, hu-
manā dicūt esse carnē, quā tamē esse car-
nem peccati negare contendunt: Chri-

V u s stum

stum autem in similitudine carnis peccati uenisse, pariter nobiscum professione consentiunt. Aut igitur carnem Christi humanam esse non dicant, aut omnium hominum carnē in cuius similitudinem Deus filium suum misit, carnem peccati esse consentiant. Quod cum consenserint, nullus remanebit labor, quo eis peccatum carni paruulorum inesse mōstretur. Si enim caro peccati non mendaciter dicitur, habet in se caro ipsa peccatū: si uerò peccatum non habet, falsum portat carnis peccati uocabulum. Sed eam de qua loquimur, carnem peccati uerax discipulus ueritatis Paulus appellat. Restat igitur ut sicut uerè caro est, cum caro dicitur: ita uerè in se peccatum habeat cum caro peccati ore apostolico nuncupatur. Sed forsitan dicent in illius carnis peccati similitudine missum filium Dei, qualem habent homines, qui propria uoluntate peccare iam possunt, unde caro eorum, caro peccati non immeritò nuncupatur, non in quali carne paruuli sine aliqua peccandi uoluntate nascuntur. Vbi non attendunt, quia si caro

pare

paruulorum à carne maiorum diuersa qualitate fuisset, non nisi in similitudine carnis paruulorum, (quos nullum originaliter dicunt habere peccatum) Deus aduenisset. Magis enim similis esset caro Christi carni paruulorum, cum qua ueritatem habere, substantiæ qualitatifque communem, quàm carni hominum maiorum, cum quibus illi communis esset sola carnis natura, non macula. Sed hoc illi forsitan uolunt, ut caro Christi cū carne hominum maiorū solam haberet naturæ similitudinem, cum carne uerò paruulorum, munditiam quoque potuerit habere communem. Fateantur ergo paruulos in similitudine carnis peccati, quos asserunt nasci quidem in carne humana, sed originalis peccati negant contagione pollutos. Quibus ostendendum est, quanta eos etiā hic sequatur absurditas, negātes enim in paruulis nascentib. originale peccatū, humanā eos carnē habere non negāt, filiū autē dei carne humanā de uirgine sine peccato accepisse cōcedūt: cōsequēs igit est, ut inter carnē nascentis ex uirgine unigeniti, dei & cuiuslibet

libet alterius paruuli, nihil distare fateantur. Vnde cōficitur, ut omnes paruulos quos nasci asserunt sine peccato, dicant non egere saluatoris auxilio, atq; ita laqueum Pelagiani erroris incurrūt, dum fidei catholicæ infideliter contradicunt. Si enim sine peccato infantes nasci asserunt, qd restat, nisi ut dicant, nihil esse in eis, qd debeat spirituali regeneratione mundari? Et si remouēt peccati originalis maculā à nascentib. paruulis, quid aliud nitūtur nisi diuinæ ueritati succēdere mendaciū quando eos in remissionem peccatorum uident baptismatis accipere sacramentum? Quod ideo uniformiter infantib. maioribusq; cōfertur, ut omnibus originalis inesse peccati macula cognoscatur. Quisquis igitur salutē ueram sempiternāq; desiderat adipisci, sensum hæreticæ prauitatis abijciens, quos cū pœna peccati natos uidet, cum peccato quoq; natos non dubitet, audiatq; beatum Iob dicentē: Quia non est mundus à sorde, nec infans cuius unius diei uita est super terram. Beati q; Dauid fluctus pñ cordis humilitate cōsideret, dicentis: Ecce

Eccē in iniquitatib. conceptus sum, & in ^{Psal. 51.} delictis peperit me mater mea. Sancto quoq; Abrahæ uideat circumcisionis sacramentū, non sine tremēda paruuli cō-
 minatione mandatū. Ibi quippe deus fidelis & iustus, qui non infert irā, ubi culpā nō inuenit, Patri nostro Abrahæ sic loquitur, Masculus q non fuerit circūcīsus ^{Gen. 17.} carnē preputij sui octauo die, exterminabitur anima illa de populo suo, quia testamentū meū trāsgressus est. Quisquis itaq; negat in paruulis secundū carnē nascētibus originale peccatū, dicat in q po-
 tuit infans octo dierū testamentum Dei transgredi, si non in illo trāsgressus est, in quo omnes peccauerūt: cū & antequā nascerētur, asserat Apostolus, ^{Rom. 9.} infantes nihil egisse boni uel mali, & uideamus iam natos nō solū intra octauū diē natiuitatis suę: quo tūc tēpore circūcidī iubebā-
 tur infantes, sed etiā post ipsum diē toto infantiaē suę tēpore, intantū non posse re-
 stamentū dei trāsgressi, ut eis nec eiusdē testamēti cognitio ualeat intimari. An il-
 lo quisquā B. Pauli sermone, in paruulis euacuare nititur originale peccatū, quo
 dicit

dicat regnasse mortem ab Adam usque
ad Moysen, etiam in eos qui non pecca-
uerunt, in similitudinem prauaricatio-
nis Adæ? Cui si fuerit illud è contrario
replicatum, quod idē Apost. ait: Per uni-
us delictū in omnes homines in cōdem-
nationem, quod paulò post exponēs ait:
Per inobedientiam unius hominis pec-
catores constituti sunt multi. Et cū de Iu-
dæis atq; Græcis loqueretur generaliter
intulit: Omnes enim peccauerunt, & e-
gent gloria Dei, iustificati gratis, per gra-
tiam ipsius, per redemptionem, quæ est
in Christo Iesu domino nostro. Nonne
illico in magnas trudetur angustias, si
non utrunq; sensum secundū professio-
nem catholicæ credulitatis acceperit, ut
scilicet infantes proprijs quidē operibus
nihil deliquisse dicat, in illo autem pri-
mo homine omnes homines generali-
ter peccasse cognoscat?

Rom. 7.

*Quod à peccato originis non liberet; nisi fides re-
demptoris.* Cap. XVI.

AB hoc peccato qd' originaliter car-
nalis natiuitas trahit, neminem la-
cultas naturalis, neminem litera sanctæ
legis

legis, sed sola fides eripit Iesu Christi filij
dei, qui uenit quærere & saluum facere,
quod perierat. Pro impijs mortuus est,
offerens semetipsum p nobis, sicut Apo
stolus dicit, oblationem & hostiam deo,
in odorem suauitatis. In hoc mediatore *Eph. 5.*
dei & hominum, & humanæ naturæ sta
tus reparatus est, & implendæ legis est
consummatus effectus, quia nec sibi ad
uirtutē sufficere ullatenus potuit natura
lis infirmitas, quæ utiq; ex quo omnes
dies defecerunt, & in ira dei defecimus,
lumine simul & uirtute priuata, intātum
natura cœca sine lege peccat, ut peccare
se nesciat. Propter quod dicitur: Concu
piscentiā nesciebam, nisi lex diceret, non
concupisces. Legalis quoq; auditus nō
solum neminem de potestate tenebrarū
eripuit quin etiam peccatoribus cumu
lum præuaricationis adiecit. Sine gratia
quippe fidei grauius lex agnita, quā ig
nota cōdemnat. Vbi quantum ignoran
tia peccati minuitur, tantum reatus pec
catoris augetur. Ideo apostolus ait: Lex
enim iram operatur, ubi enim non est
lex, nec præuaricatio. Idem quoq; dicitur
Quia

Gal. 3. Quia lex propter transgressionem posita est. Et quia conclusit scriptura omnia sub peccato, ut iustificatio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Quomodo igitur de possibilitate solius liberi arbitrii (si non præueniatur adiutorio gratiæ dei, per quam bona uoluntas reparatur, & seruatur in homine natura tantò magis superba, quantò magis domino peccati mortiquè subiecta) quantulumcunque sibi bonæ uoluntatis & operis exordium repromittit, quæ nec sana potuit Dei seruare mandatum, nec uulnerata quantulumcunque curationis sumisit de lege remedium, sed insuper auxit peccatum cognitione mādatis? Lex enim subintravit, ut abundaret peccatum, de quo liberari nemo potest, nisi per agnū Dei, qui tollit peccata mundi. De corpore enim mortis huius, nō liberum hominis arbitrium, neque legis sanctum iustum bonumque mandatum: sed sola nos liberat gratia Dei per Iesum Christū dominum nostrum. Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu, liberauit nos à lege peccati & mortis,

Quod

Quod Christus hominem liberet, non inueniendo fidem sed dando. Cap. XVII.

Liberauit autem non in quolibet homine fidem inueniendo sed dādo. Deus enim qui impium iustificat, ipse in fidei fidem quæ per charitatem operatur, gratia suæ bonæ uoluntatis inspirat. Vnde quod ad bene cogitandi attinet *fa* *2 Cor. 2.* cultatem, testatur Apostolus: Quia non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex deo. Re uera enim secūdem eiusdem Apostoli dictum, deus quibus uoluerit *2. Timo. 2.* dat pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, ut resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Vnde ille apostolorum primus, & digne beatus ueritatis eloquio nuncupatus, de credulitate gētium loquens Deum dixit fide mandasse corda eorum *AA. 19* tum. Rursus ait: eandem gratiam diuinitus datam gentibus quam & ipsis, ut crederent, ubi gratuitum gratiæ donum apostoli & maiores nati in doctrina sancti spiritus agnouerunt, omnesq; unanimes uno ore in beati Petri sententiam,

Xx transie-

44. u. transferunt, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad uitam dedit: nempe cum ipse saluator noster propriæ uocis imperio humanam conuertit uoluntatem dicēs: Pœnite mini & credite euāgelio. Claret tamen quia ut homo in deum credere incipiat, a Deo accipit pœnitentiā ad uitā, ita ut omnino credere non possit, nisi pœnitentiam dono dei miserantis acceperit. Quæ est autē pœnitentia hominis, nisi mutatio uolūtatis? Deus ergo qui homini pœnitentiā dat, ipse mutat hominis uoluntatem.: Proinde si quis dicit, meū est uelle credere, dei aut gratiæ est adiuuare: mutet igiŕ dictorum ordinem, imò non mutet sed seruet, nec qđ posterius est in priore loco, nec quod est prius in loco posteriori cōstituat. Male enim gratiam Dei suæ uoluntati postponit, cū ista bona esse non possit, si illa defuerit. Nō enim dicat meum esse uelle credere, dei autem gratiæ est adiuuare. Sed dicat, gratiæ Dei est adiuuare, ut sit meum uelle credere. Tunc enim uerē recteq; ait eius hoc uelle, cum enim gratia præueniens cœperit adiuuare. Fides enim
nim

nim quæ per charitatem operatur, humi-
 lem facit eum, cui datur, quia charitas Rom. 13.
 non inflatur. Aditorio igitur atq; mu-
 nere gratiæ sibi fidem dari unusquisque
 non dubitet, nedū initium sibi fidei ni-
 titur assignare. Pœnitentiam quoque
 quam deus ad uitam dat, sibi homo non
 sanitate ualidus, sed infirmitate præfudi-
 catus assignet; tantq; medicaminis be-
 neficio careat, cuius gratiam contumax
 atq; ingratus oppugnat, cum cordis hu-
 militas diuinis sit eloquijs admonenda,
 ubi principaliter ipsa bona uolūtas, quæ
 incipimus uelle credere, à domino præ-
 parari demonstratur ac dirigi, Salomone
 dicente: Preparatur uoluntas à domino.
 Et David canit in Psalmis, A domino Psal. 16.
 gressus hominis dirigētur, & uiam eius
 cupiet nimis.

*Quod si uelle credere ex nobis sit, tunc fides non
 est gratia, sed merces bonæ uoluntatis*

Cap.

XVIII.

SI uerò secundum opinionem illorū,
 nostrū est uelle credere, priusquā
 nos Dei gratia incipiat adiuuare, iniu-
 ste gratia dicitur, quia non gratis datur

Xx

homi-

homini, sed bonæ retribuitur uoluntati. Hanc enim (sicut illi uolunt) gratia in nobis inuenit, quam ipsa nos dedit, imo si sic est, non priores deo uoluntatem damus, atq; ita gratiam nō miseratione tribuentis, sed æquitate dei retribuentis accipimus: Veruntamen quis prior dedit illi & retribuetur ei? Nemo utique, quia non potest homo accipere quicquam nisi datum fuerit de cœlo: Quid enim habet, quod non accepit? Si autem accepit, quid gloriatur quasi non accepit? Non autem misericordia Dei aliquando præuenit hominem, si nunquam bonam fecit, sed expectat ut inueniat uoluntatem. Et ubi est, quod Dauid dicit: Deus meus misericordia eius præueniet me. In quo autem dei nos misericordia præueniat, uel præueniens quales inueniat, non in quolibet alio, sed in se nobis ipso gentium magister ostendit dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Quomodo ergo aliquam credendi uoluntatem ex seipso

Paulus

Paulus habere poterat, qui blasphemus
 se, & persecutorem, & contumeliosum
 cœcus atq; incredulus ignorabat. Quod
 humili corde considerans, alio loco di-
 cit: Non sum dignus uocari Apostolus,
 quia persecutus sum ecclesiam dei. Sta-
 timq; fidem suam non propriæ uolunta-
 ti, sed gratiæ Dei miserantis assignans,
 dicit: Gratia autē dei sum, id quod sum.
 Quid autem iam fuit nisi fidelis? Quod
 ut esset, misericordiam est utique conse-
 cutus sicut ipse testatur dicens: Consili-
 um do, tanquam misericordiam conse-
 cutus à Domino, ut sim fidelis. Nam &
 cum se prius blasphemum & persecuto-
 rem, & contumeliosum fuisse fateretur,
 fidem suam & charitatem gratiæ desig-
 nare non desistit, statim subiiciens: Su-
 perabundauit autem gratia dei in fide
 & dilectione, quæ est in Christo Iesu do-
 mino nostro. Si ergo fidem Paulo gra-
 tia dei non dedit, nec charitatem ei de-
 disse credenda est. Ergo quod absit men-
 titus est Paulus, qui ait: Quia charitas
 dei diffusa est in cordibus nostris per spi-
 ritum sanctum, qui datus est nobis. Sed

Xx ; quia

1. Cor. 15.

2. Cor. 7.

1. Tim. 1.

1. Tim. 1.

Rom. 8.

quia Paulus Christus in se loquēte metui
non potuit, ipso spiritu nobis tribui fidē
firmissime fateamur, per quem, charita-
tem dei in nostris diffundi cordibus ne-
gare nequimus. Cum ergo Paulus esset
blasphemus, & persecutor, & contume-
liosus, non ideo est adiutus Dei gratia,
quia credere uoluit: sed ut credere uellet
donum gratiæ præuenientis accepit, quæ
in eius uoluntate non aliqd credulitatis
initiū, sed blasphemiam, seuitiam, contu-
melias, & ignorantiam in incredulitate
reperit. Cuius usq; adeo cæca fuit uolun-
tas, ut nō solū nō posset credere, sed nec
ipsum suæ credulitatis posset initiū præ-
uidere. Non enim ignorans fecisset, si su-
am in se ignorantiam præiudisset. Digne i-
gitur in Paulo assignatur præuenientis
misericordiæ dono, nō solū credulitatis
initiū, sed etiam ipsius incredulitatis ag-
nitio. Quam ei propterea dei misericor-
dia contulit, ut incredulitatem suam illu-
minatus atque adiutus & agnosceret &
uitaret. Dominus enim est illuminatio no-
stra, & salus nostra: qui nos illuminat ut
peccata nostra cognoscamus, & sanat, ut
a pecca-

in peccatis nostris separati cum iustitia uiuamus. Ob hoc ipse, qui ut fidelis esset, fatetur se misericordiam consecutū, salubriter nos instruit dicens: Igitur non uolentis neque curretis, sed miserētis est dei. Rom. 9.
 Quia re uera & ut uelimus misericordiæ prouidentis illuminamur dono, & ut curramus, misericordiæ subsequētis fulcimur auxilio. Vt ergo sibi quisque tribuat bonam uolūtatem, qua uelle incipit credere, non uiuētis animæ uigor, sed mortuæ carnis est tumor.

Quod liberum hominis arbitrium post peccatum, sine adiutorio gratiæ, non nisi ad seruendum peccato reperitur idoneum.

Cap. XIX.

FX quo enim primus, homo naturā suam uolūtariē uiciāuit, atque oprescit infirmitas, nisi diuinæ gratiæ medicamento præuentum, in unoquoque homine sanetur atque adiuuetur liberum indelenter arbitrium, est quidem liberū non tamen bonum, est liberū non tamen rectum, est liberū nō tamen sanū, est liberū non tamen iustum. Et quanto magis à bonitate, rectitudine, sanitate, iustitiāque

Xx 4 libe-

Iohan. 8.
b. Petri. 2.

Rom. 6.

Iohan. 8.

liberum, tanto magis malitiæ, peruerfitatis, infirmitatis, atq; iniquitatis, mortifera seruitute captiuum. Qui enim facit peccatū, seruus est peccati, & à quo quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Regnāte igitur peccato habet liberum arbitrium, sed liberum sine Deo, non liberum sub Deo, id est liberum iustitiæ, non liberum sub gratia, & ob hoc pessimè atq; seruiliter liberum, quia non gratuito miserationis Dei munere liberatum. Hoc Apostolus euidenter insinuat dicens: Cum enim serui esletis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Seruire igitur iustitiæ non potest, q̄ iustitiæ liber est: quia quādiu est peccati seruus, non nisi ad seruiendum peccato reperitur idoneus. Ab ista seruitude peccati nemo liber efficitur, nisi qui liberatoris Christi gratia liberatur, ut scilicet liberatus à peccato, seruus fiat Deo. Hoc autem quemadmodum fiat, ipse liberator noster ostendit.

Si uos, inquit, filius liberauerit, uerè liberi eritis. Ideo uas electionis beneficium nobis gratiæ liberatricis insinuans, non solum liberos, sed etiam liberatos

nos

nos esse testatur his uerbis: Nunc autem Rom. 6.
 liberati à peccato, serui facti Deo, habetis fructum uestrū in sanctificationem, finem uerò uitam æternam. Hæc uerò libertas quæ non ex humano arbitrio nascitur, sed gratuita Dei miseratione confertur, à bona uolūtate sumit exordium, & per fructum sanctificationis in uita eterna plenum sui sortitur effectum. Sed sicut in natiuitate carnali, omnē nascentis hominis uoluntatem præcedit operis diuini formatio: sic in spiritali natiuitate (qua ueterē hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris, deponere incipimus, ut nouum qui in iustitia & sanctitate ueritatis creatus est induamus) nemo potest habere bonam uoluntatem motu proprio, nisi mēs ipsa, id est, interior homo noster reformet ex Deo. Ideo nos beatus Paulus præcipit nō conformari huic seculo, sed reformari in nouitate sensus nostri. Cuius reformatiōis initium ne nostræ facultati assignare aliquatenus deberemus, dominus per prophetam seipsum formatorē lucis ostendit dicens: Ego dominus formans lucē,

Esaiæ, 47,
2. Cor. 4.

Xx 5 & cre,

& creās tenebras. Quod & beatus Apostolus sua prædicatione confirmat dicēs Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus nostris. Eidē luci, quam iam formauerat deus, alio loco dicit: Eratis enim aliquādo tenebræ, nunc autem lux in domino. Quibusdam uerò ex illa lucis formatione laudabili, ad uituperabilem tenebrarum informitatem relapsis, affectū piæ mentis ostendens, ita loquitur: Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in uobis. Quomodo autem Christus in suis formari potest, nisi quomodo in eis habitare incipit, id est, per fidem? Quod beatus Paulus ita confirmat: In interiore, inquit, homine habitare Christū per fidem in cordibus nostris. Dum ergo reformamur, renouamur, & in eo quo renouamur, uiuificamur.

Quod uita sancta à fide sumit initium. Cap. XX.

V Ita autē nostra à fide sumit initium quia iustus ex fide uiuit. Quam fidem non ex uoluntate nostra nasci, sed per spiritum sanctum unicuique dari, beatus Paulus ostendit dicens: Alij qui
dem

dem datur per spiritum sermo sapientiae, alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodē spiritu. Non ergo spiritum sanctum, quia credimus, sed ut crederem, accepimus. Forma enim praecessit in carne Christi, quā in nostra fide spiritualiter agnoscamus. Nam Christus filius Dei secundum carnem de spiritu sancto conceptus & natus est: carnem autem illam, nec concipere uirgo posset aliquādo nec parere, nisi eiusdem carnis spiritus sanctus operaretur exortum. Sic ergo in hominis corde nec concipi fides poterit nec augeri, nisi eam spiritus sanctus effundat & nutriat. Ex eodē nancq; spiritu renati sumus ex quo natus est Christus. Eodem igitur spiritu Christus formatur secūdu fidem in corde uniuscuiusq; credētis, quo spiritu secundum carnem formatus est in utero uirginis. Ideo propheta ex persona fidelium clamat ad dominum: Propter timorem tuū domine in utero concepimus, & paraturiūmus spiritum salutis tuę: iusticiā nō fecimus super terram. Sicut autē non solum priusquam uirgo

Esa. 26

Ma-

Maria Christum conciperet, sed etiam priusquam se concepturam agnosceret, gratia plena angeli uoce nuncupata est, cum nulla eius præcederet, concipiendi filij Dei uel cognitio uel uoluntas, ut agnosceretur ex gratia dei esse, tam ipsa obediens uoluntas uirginis, quam conceptio domini saluatoris: Sic hominibus priusquam credere uelle inciperet, gratia donantis infunditur cordi, ut incipiat in homine per fidem Christus formari. Cum autem Christus in unoquoque formatur, ipse se format, quia ipse fidem in corde uniuscuiusque credentis ininitiat. Propterea

Heb. 12. in epistola quæ ad Hebræos scripta est admonemur, ut aspiciamus in auctorem fidei & consummatorem Iesum: qui proculdubio sic est author fidei nostræ, cum ipse fidem non habentibus donat, sicut est eiusdem fidei consummator, cum eam in habentibus augendo multiplicat, & sancta operatione consummat. Dicite enim beatus apostolus Iacobus: quia fides Abraham patris nostri ex operibus consummata est. Author est ergo fidei nostræ consummatorque Iesus, quia ipse opera-

peratur in nobis & uelle & p̄ficere, pro
bona uoluntate. Quòd si in eo tantū est
auctor fidei nostrę, quia nostram uolun-
tatem expectat, ut ex nobis esse fides in-
cipiat: consequens est, ut etiam consum-
mator fidei nostrę ideo dicatur, quia ex-
pectat ut nostro tantum conatu ad con-
summationem fides, quę à nobis exorta
est, perueniat. Ac sic totū Deo adimitur,
si & initiū & consummatio fidei nostrę
humani arbitrii uiribus applicetur. Qd̄
quia ualde impium est, si scripturarum
sanctarum eloquijs salutaribus nos resi-
stimus, omnia quę pertinent ad bonę
uoluntatis initium uel profectum, De-
um in nobis & incipere & perficere sine
aliqua hæsitacione credamus. Ipse est e-
nim qui operatur in nobis & uelle & per-
ficere, pro bona uoluntate. Clamemus i-
gitur in humilitate cordis & ueritate fi-
dei cum propheta: Scio domine, quia
non est in homine uia eius, neq; uiri est, *Ierem. 10.*
ut corrigat uiam suam. Non est itaq; in
homine uia eius, quam habet ex deo ne
que uiri est ut corrigat uiam suam, quam
habet ex seipso. Viam ergo suam nō ha-
bet

bet in se, nec uiam suā corrigit, nisi cum
Prover. 21. rectitudine cordis donū gratiæ spiritua-
 lis acceperit. Ideo Salomō dicit: Dirigit
 autem corda dominus. Beatus quoque
Iaco. 1. apostolus Iacobus testatur: Quia omne
 datum optimum, & omne donum perfe-
 ctum desursum est, descēdens à patre lu-
 minum, eorum scilicet luminum quibus
Eze. 11. per Ezechiē noui cordis gratiā repro-
 mittit dicens: Dabo uobis cor nouum,
 & spiritum nouum pōnam in medio ue-
 stri, & auferetur cor lapideum de carne
 uestra, & dabo uobis cor carneum, & spi-
 ritum meum dabo in uobis, & faciam uē
 in iustificationib. meis ambuletis, & iu-
 dicia mea obseruetis & faciatis. Beatus
 quoq; Paulus humanæ cōprimēs p̄sum-
 tionis audaciā, dicit: Quis enim te discer-
 nit? Quid autem habes, quod non acce-
 pisti? Si autem accepisti, quid gloriaris
 quasi non acceperis? Cū quo nos oportet
 humiliter salubriterq; cognoscere pa-
 riter & fateri, gratia dei nos esse quod su-
 mus, si tamē aliquid sumus. Qua gratia
 humanū nō aufertur, sed sanatur: nō ada-
 imitur, sed corrigitur: nō remouetur, sed
 illu-

luminatur: nō euacuatur, sed adiuuatur
 atq; seruatur arbitriū: ut in quo infirmi-
 tatē homo habuit, in eo habere incipiat
 sanitatē: quo errabat, eodē in uia redeat:
 in quo cæcus fuit, in eo accipiat lumē: &
 ubi fuit iniquus, seruans immūditie & ini-
 quitati ad iniquitatē, ibi gratia p̄uētus atq;
 adiutus seruiat iustitię in sanctificationē
*Quod deus non sit acceptor personarum, quos uult
 credentes faciens. Cap XXI,*

Miramur autē quāsdā dicere: Si uolē-
 tes deus facit, ut uelint credere, nul-
 lus autē est, q̄ naturaliter possit credere in
 filio Dei, aut aliqd boni uelle, qd̄ p̄tinet
 ad uitā æternā, cur ergo non facit omnes
 uelle, cū nō sit personarū acceptor deus?
 Ex quibus uerbis quę uestris līteris indi-
 ta sunt, apparet eos minus considerare
 quod dicunt: Personarū acceptio apud
 deum tunc esset, si (quemadmodū isti uo-
 lunt) in quolibet hominū aliquod inue-
 niret bonæ uolūtatis initiū. Cum autē in
 nullo bonā uolūtatem inuenit, sed eam
 gratis cū uoluerit ipse concedit: agnosci-
 tur nullae esse personarū acceptio, quādo
 gratuita est donantis in uno q̄q; largitio.
 Quod

Quod autem dicunt, cur non facit omnes uelle? Itane uerò in nemine hoc facit quia non in omnibus facit? An non habet potestatem figulus luti, ex eadē massa facere aliud uas in honorē, aliud, quidem in contumeliam? aut culpari potest iustitia in uasis ire, quæ iustè pro meritis aptauit in interitum: uel misericordia in uasis misericordiæ, quæ sine ullis meritis solo gratiæ dono præparauit in gloriam? Quibus ipsam quoque præparari uoluntatem à domino scriptura teste docuimus. Quæ si non à Deo datur, sed in homine inuenitur, falsum est, quòd ea in scriptura præparari dicit à domino. Omnis autem scriptura diuinitus inspirata, cuncta quæ dicit uera dicit, quia ex ueritate sunt uniuersa, quæ dicit. Eloquia enim domini, eloquia casta. Deus ergo qui uoluntatem præparat, ipse donat.

Psalm. Quam si Deus per suam gratiam homini non dederit, nunquam potest homo in Deum uelle credere: quia ipsam uoluntatem gratia non inuenit, sed operatur in homine.

Quod

Quòd credendi facultas humanæ possit inesse natura, quia Deus potest eam sanare.

Cap. XXII.

CUm autē dicimus neminem posse in Deum credere, nisi per gratiam Dei cor illuminetur ut credat, nō credendi, possibilitatem humanæ naturæ omnino inesse non posse dicimus, sed ut habeat ipsum posse, unde debet sperare ac poscere, demonstramus. Nam utique naturaliter hominī, cum cœperit in Dei filium credere, si posse credere in conditione primi hominis datū non esset, nunquam peccatum de infidelitate contraheret, neq̃ ulli naturæ credendi facultas insita est, quam rationalem non fecit deus. Nunquid enim de bobus cura est Deo? In quibus nec punitur impietas, ^{1. Cor. 9.} nec pietas coronatur. De hominibus autem omnibus curam esse Deo cœlestib. eloquīs edocemur. Naturæ igitur humanæ competit fides, cuius tantam curam creator habere dignatur, ut etiā capillos capitis nostri numeratos ueritas dicat, ut scilicet dum se tantum à Deo diligī humana natura cognoscit, diligen-

Y y

tem

tem se Deum diligat, eiꝑ per fidem pꝛi cordis inhæreat, cui ad beatitudinem fides est uia, cui est infidelitas magna miseria: & ideo dignè punitur, cum in Dei filium non credit, quia uitium eius est, eius infidelitas: sicut uirtus est fides, non qualis in dæmonibus inuenitur, sed qualem Deus sanctis suis donat, quos ex impietate iustificat. Ipsa est fides, quæ per charitatem operatur. Nam & dæmones credunt & contremiscunt, sed non diligunt eum, à quo per superbiam recesserunt. In quam superbiam, quia primus homo diabolica est persuasione deiectus, in quo perdidit humilitatem, perdidit fidem: perdens autem fidē, perdidit diuinam protectionem. Scriptum est enim: Qui nō credit Deo, à Deo non protegitur. Exinde cœpit superbire terra & cinis, quia in uita sua proiecit intima sua. Ad ipsa intima ut homines redeant, diuinus non desinit sermo clamare dicens: Redite præuaricatores ad cor uerum, quia illi caro sunt spiritus uadēs
 Esa. 46. & non rediens, nec unquam redire uelle potest ouis errans, nisi fuerit boni pastoris

storis, inquisitione præuenta, & humeris reportata: Propterea pastor bonus uenit quærere & saluam facere ouẽ perditam, quæ pastorem suum quærere nõ potest, priusquam ab eo quæratur, sed à quærẽte præuenitur, ut quærat: Pastor autem eã frustra quæreret, si quærere ipsa pastorem quæsita non posset. Sed hic et quærentis pastoris bonitas donat, ut etiam ipsa quærendi pastoris habeat uoluntatem. Quæritur autem ut quærat, quando illuminatur ut credat. Hoc igitur in homine diuinitus agitur, cui fidem deus infundit, ut gratiæ dono uirtutẽ credendi natura recipiat quam amisit, & quod non poterat uiciata per culpam, incipiat poscere formata per gratiã, ac sic operante illo medico, qui non est opus sanis sed malẽ habentibus, infirmitas expellatur, natura sanetur. Quam sanitatem poscebat qui dicebat, Ego dixi domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccaui. Nullus autẽ sanctorum sanitatem posceret, si humana natura sana esset. Et frustra sanitatem quisq; posceret, si sana si humana natura nõ posset. Natura igitur

Psal. 40.

Y y 2

tur humana sanari potest: sed illius gratia, sanitatis accipit donum, ex quo creationis sumpsit initium. Nam si homo naturaliter sanari nullatenus posset, ad sanandum eum cœlestis medicus non uenisset. Rursus si se ipse sanare posset, cœlesti medico non egeret. Sanatur enim per fidem, quam si ex seipso aliquis habere posset, Deus eam homini non donaret, donat autem quoniam alteri datur fides in eodem spiritu, sicut Apostolus dicit: Deus ergo unicuique diuisit mensuram fidei.

2. Cor. 12.

Rom. 12.

Quòd posset homo naturaliter credere, licet ei diuinitus donetur ut credat.

Cap. XXIII.

Non ergo propterea nō potest homo naturaliter credere, quia diuinitus ei donatur ut credat, imò in hoc maximè ad habendum fidem homo creatus agnoscitur, quia per fidem humana natura ex uetustate renouatur. Sic enim est omnis uoluntario peccato primi hominis uiciatus, ut Deus uoluntate sua bonam uoluntatem hominis possit sanare, sap. 1. si uelit. Creauit enim, sicut scriptum est, ut

nt essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Veruntamen ne hominī ex seipso putaretur esse sanitatis initium, mox sermo diuinus adiecit: Et nō est in illis medicamentum exterminij. Quamuis igitur hominī primo diabolus abstulerit fidem, Deo tamen reddendi quod dederat nō abstulit potestatem, nec humanam naturam usque adeò diabolus uitiare potuit, ut deinceps nō posset quod amiserat, Deo rursus largiente recipere. Omnipotens enim qui potuit humanam formare, potest etiam infirmam sanando per gratiam reformare & custodire naturam. A quo ipsa natura sicut in primo homine fidem ad salutem acceperat, ita nūc in singulis munere diuinæ bonitatis accepit, quos idem Deus prædestinatos, & per fidē saluandos ex parentibus creat. Potest igitur Deo donante hōmo in Deum naturaliter credere: contra naturam quippe hominis est quod in Deum non credit, quia incredulitatem non habet ex creatione Dei, sed ex uoluntaria præuaricatione mandati: per quam sanitate priuatus & lumine,

Y y 3 hoc

hoc per seipsum potest, ut cæcitatem atque infirmitatem suam proprio arbitrio augere possit, remouere non possit. Cuius tamen illuminatio atque sanatio intantum est omnipotenti creatori possibilis, ut ad gloriam nominis eius ipso donante, non solum possit infidelis credere, uerum etiam ad immortalem atque incorruptibilem uitæ statum, per fidei gratiam peruenire. Vbi accipiens gratiam pro gratia peccare omnino non possit, & possit foeliciter uidere quod credidit. Vnde uox illa fidei resultat in Psalmis: Credo uidere bona domini in terra uiuentium. Deus igitur licet non ad hoc humanam naturam fecerit, ut uiciaretur per culpam: ipse tamen omnipotenti bonitate potest uiciatam satiare per gratiam. Arbitrium itaque hominis sanat Deus atque illuminat, ut homo in Deum naturaliter credat: ita fit ut homo fidem habere possit, sed eam nisi ex dono Dei habere non possit.

Quod non omnia quæ habere possumus, ex nobis habere possimus. Cap. XXIII.

Non

Non enim consequens est, ut omnia quæ habere nos possumus, etiam ex nobis habere possimus. Nam & caro nostra sic à deo facta est, ut possit naturaliter uiuere, hoc ipsum tamen nō ex se, sed ex anima possit habere quod uiuit: uita igitur ut inesse carni naturaliter incipiat, manifestū est eam ab anima ministrari. Ac sic quidē potest caro nostra uiuere, sed si in ea sit anima, quæ uita eius est. Veruntamen in anima nostra & carne, non paruum nobis gratiæ dei mōstratur exemplum: Nam sicut ex seipsa caro uitam non habet, sed ab anima accipit: sic homo non potest habere fidem, nisi munere Dei donantis acceperit. Sicut etiam ut caro uiuat, solius opus est animæ: ita quoq; ut homo credat, solius opus est gratiæ. Et sicut caro nihil operari potest, si eā uiuificare anima desinat: sic homo nihil bene uelle potest, si ab eo gratiæ iuuamen abcedat. Vt ergo caro & uiuere possit & operari, præsentis animæ uificatiōe fulcitur, homo quoque ut bonū uelit aut faciat, gratiæ uiuificantis subsidio iugiter adiuuatur. In-

Yy 4

terest

terest autem ut caro nostra, quantum uiuificatur ab anima, non solum bene, sed etiam male operandi accipiat facultatē. Cum autem nos gratia uiuificat, non nisi ad bene uolendum, nec nisi ad bene operandum nobis adiutorium subministrat. Agnoscat igitur homo in eo se naturaliter credere posse, in quo naturam habet credulitatis ac fidei capacem, qđ animalibus irrationabilibus datum diuinitus non est, non tamen ut se putet ad habendum fidem usq; adeo esse idoneū, ut ex uoluntate sua constare fidei arbitretur exordium. Volēs enim homo habet fidem, sed Deus qui fidem donat, ipse hominis mutat & dirigit uoluntatem. Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

Psal. 84.

Quod gentes quæ naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, non nisi Christiani fideles intelligendi sint. Cap. XXV.

DE his igitur in quibus natura diuino sanatur munere, ut in Deū naturaliter credant, quiq; gratis per fidem iustificati etiam ad bene operandum auxilium gratiæ subsequētis accipiūt, A-
 posto-

postolus dicit: Cum enim gentes quæ le Rom. 2.
 gem non habent, naturaliter quæ legis
 sunt faciunt, eiusmodi legem non habē-
 tes, ipsi sibi sunt lex, qui ostēdunt opus
 legis scriptum in cordibus suis. Quē qui-
 dem apostoli locum, hi qui gratiæ con-
 tradicunt, gentibus incredulis assignare
 contendūt, ex hoc uidelicet quod etiam
 illi, qui fidei gratiam non recipiunt, illa
 quæ ad honestatem morum & humanæ
 societatis uinculum pertinent, naturali
 quadā lege sic feruant, ut etiam eos, qui
 illa uiolare contendunt, iudiciorū æqui-
 tate ac seueritate coërceant. Vbi minus
 attendunt, Apostolico suam sententiam
 prorsus eneruari sermone, quem superi-
 us præmisit dicens: Nō enim auditores
 legis iusti sunt apud Deum, sed factores
 legis iustificabuntur. Iustificari autem si-
 ne fide neminem posse, idem beatus A-
 postolus ostendit dicens: Scientes autē,
 quod non iustificabitur homo ex operi-
 bus legis, nisi per fidem Iesu Christi. Et,
 Non in Christo Iesu credimus, ut iustifi- Galat. 5.
 cemur ex fide Iesu Christi, & nos ex ope-
 ribus legis. Propter quod ex operibus le-

Y y 5 gis

gis iustificabitur omnis caro. Et paulo post fidei gratiam commendans per quam uera confertur unicuique iustitia, sic ait: Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. Item, cum patrem nostrum Abraham, non ex operibus legis, sed ex fide iustificatum assereret dicens: Sicut Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, ut etiam gentes, quas semini Abraham diuinus sermo promisit, ex fide iustificari Paulus ostenderet secutus adiunxit: Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abraham. Prouidens autem scriptura, quia ex fide iustificantur gentes, Deus pronunciauit Abraham dicens. Quia benedicetur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Hunc autem patrem nostrum Abraham, non ex operibus, sed ex fide iustificatum esse, confirmans alio loco sic loquitur, Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud deum. Quid enim scriptura dicit: Credit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui
ope

Gal. 3.

Rom. 4.

operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei uerò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Cum ergo Apostolus de his gentibus loquens, quæ naturaliter ea, quæ legis sunt, facientes ostendunt, opus legis scriptum in cordibus suis, de his se loqui testetur, qui iustificantur, Abraham autem patrem nostrum non ex operibus sed ex fide iustificatum esse commemoret: quis audeat illas in hoc loco gentes accipere, quas constat non esse iustificatas ex fide, cum ipse testetur Apostolus: quia omne quod non est ex fide, peccatum est. Et, Quia sine fide impossibile est placere Deo. Quod si Abraham ex fide iustificatum esse constat, cuius seminis gentes Apostolus promissas esse commemorat: quisquis asserit gentes, non ex fide, sed ex operibus iustificari posse, quid superest, nisi ut eas neget ad Abrahamæ semen, cui gentes promissæ sunt, pertinere: cum Abraham (sicut Apostolus dicit) pater sit omnium credentiū per præputiū, ut reputetur & illis.

Rom. 14.
Heb. 11.

Rom. 4. illis ad iustitiam. Quoniam igitur unus
 Deus, qui iustificat circumcisionem ex fi
 de, & præputium per fidem, Apostolus
 autem de his qui iustificantur se loqui
 monstrauit, cum de gētibz naturaliter
 quæ legis sunt, facientibus, & opus legis
 in suo corde habentibus disputaret: ille
 sensus est ueritati cōueniens, quòd gen
 tes in eodem loco accipiuntur, quas de
 us fidei dono iustificat, & in eo, quod eis
 gratiā fidei tribuit, opus legis suæ in eo
 rum cordibus donata iustificatione con
 scripsit, ut sine testamenti ueteris litera,
 per noui testamenti gratiam natura re
 nouata, opus legis ad hoc scriptum ha
 beat, ut ad populum dei non operū præ
 cedētium merito, sed iustificationis gra
 tuito munere incipiat pertinere. Quod
 nobis ore prophetico cœlestis dignata
 est uulgare doctrina, sancto Ieremia di
 cente: Ecce dies uenient dicit Dominus,
 & consummabo super domum Israel, &
 super domum Iuda testamētum nouū.
Ier. 31. Et paulò post: Quia hoc est testamētum,
 quod disponam domui Israel, Post dies
 illos, dicit dominus, dabo leges meas in
 corda

corda eorum, & in sensibus eorum super-
scribam eas, & ero eis in Deum, & i-
psi erunt mihi in populum, & non doce-
bit unusquisque proximum suum, & unus-
quisque fratrem suum dicens, cognosce de-
um, quoniam omnes scient, me à maiore
usque ad minorem eorum, quia propitius
ero iniquitatibus eorum, & peccatorum
illorum iam non memorabor.

Quòd cognitio Dei sine dilectione nihil profit.

Cap. XXVI.

HAec autem scientia, in qua sic De-
us agnoscitur, ut peccatorum remis-
sio diuinæ propitiationis munere tribu-
atur, longe aliena est ab illa cognitione
illorum, qua cognoscentes Deum, non
sicut Deum glorificauerunt, aut gratias
egerunt, sed euanuerunt in cogitationib.
suis, qui dicentes se esse sapientes, stulti
facti sunt, & mutauerunt gloriam incor- Rom. 1.
ruptibilis Dei, in similitudinem imagi-
nis corruptibilis hominis. Isti enim quia
sine gratia fidei, quæ per charitatem ope-
ratur Deum cognouerunt, ipsa sua cog-
nitione inexcusabiles facti sunt. Hi uero
qui deum perceptione fidei cognoscunt,
in-

in accusabiles fiunt. Quis enim accusabit electos Dei? Nemo utique, diligentibus enim eis Deum, omnia cooperantur in bonum. Et ideo eos nullus accusat, quia Deos eos secundum propositum præscitos & prædestinatos uocatosque iustificat atque glorificat, ut gloriatione legis factorum, qua se homo superbus extollit, exclusa, per legem fidei, quæ per charitatem operatur, qui gloriatur, in domino gloriatur. Quod si quibusdā cognoscentibus Deum, nec tamen sicut Deum glorificantibus, cognitio illa nihil profuit ad salutem: quomodo hi potuerunt iusti esse apud Deum, qui sic in suis moribus atque operibus bonitatis aliquid seruant, ut hoc ad finem Christianæ fidei charitatisque non referant? Quibus aliqua quidē bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatē, inesse possunt: sed quia non charitate dei fiunt, prodesse non possunt. Etenim fieri potest, ut quisquam Deum esse credat, qui deum non diligit: ut autem quisquam Deum diligat, qui in Deum non credit, fieri nullatenus potest: quia potest unusquisque credere a:
liquid

liquid esse, quod non diligit, diligere uero nemo potest, quod esse non credit. Apostolus autem dicit, sine charitate fidē, cæteraq; bona opera cuiquam prodesse non posse, dicit enim: Si habuero omnē ^{1. Cor. 13.} fidem, ita ut montes transferam, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meū ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Si ergo opera cū fide, sine charitate prodesse non possunt quomodo proderunt opera quæ in fide non fiunt? Vnde non immeritò beatus Apostolus pro Thessalonicensibus ^{2. Thes. 1.} orat, ut eis Deus impleat omnem uoluntatem bonitatis, & opus fidei in uirtute. Nam & in eodem loco, ubi de gentibus legem naturaliter facientibus loquebatur, antè præmiserat dicens: Gloria autem ^{Rom. 2.} & honor & pax omni operanti, bonum, iudæo primum & Græco. Quomodo autem infidelibus potest esse gloria, quæ nō datur, nisi iustificatis? Quos em̄ ^{Rom. 2.} deus iustificauit, illos & glorificauit. Iu- ^{Rom. 3.} stitia autem dei per fidem Iesu Christi super omnes qui credunt. At quis honor
in:

incredulis dabitur, cum hunc nō nisi cre-
 dentibus tribui, beatus Petrus edoceat
 1. Pet. 2. dicens: Vobis igitur honor credētibus.
 Vel quomodo erit pax ei, qui non est re-
 demptus sanguine Iesu Christi, in quo
 Deus pacificauit, siue quæ in terris sunt,
 Ephes. 2. siue quæ in cœlis: Ipse est enim pax no-
 stra, qui fecit utraq; unum. Hæc autem
 Rom. 5. pax sine charitate & fide Christi non po-
 test possideri, quia iustificati ex fide, pa-
 cem habemus ad Deum per dominum
 nostrum Iesum Christum, per quem &
 accessum habemus per fidem in gratia
 ista, in qua stamus & gloriamur, in spe
 gloriæ filiorum Dei. Quos spes ideo nō
 confundit, quia charitas Dei diffusa est
 in cordibus nostris, per spiritū sanctum,
 Rom. 8. qui datus est nobis. Accepimus enim
 spiritum adoptionis filiorum, in quo cla-
 mamus Abba Pater. Vt igitur homines
 filij Dei fiant, filium Dei unicum per fi-
 dem recipiunt, & ipso donante hanc acci-
 piunt à domino potestatem, ut & in eum
 credant, & ad numerū filiorum Dei per-
 tineant: Quotquot enim receperunt e-
 um, dedit eis potestatem filios Dei fieri,
 his

his qui credunt in nomine eius. In eorum cordibus dat legem suam, & in sensibus eorum scribit eam, id est, legem fidei, quæ inspirata iustificat, non legem factorum, quæ etiam observatores suos sine dubitatione condemnat.

Quod lex factorum, (quæ naturaliter esse potest in cordibus infidelium) ab impietate non liberat. Cap. XXVII.

NAm illa quæ lex factorum est, quæ hominem iustificare non potest, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro, potest quidem naturaliter esse & in corde gentilium, & in corde fidelium Iudæorum: Quæ tamen sine fide Christi nullatenus iustificat sectatores suos, sed eos tenet uinculo impietatis obstrictos. Hæc utique fuit in corde Pauli, quando fuit incredulus, secundum æmulationem persequens ecclesiā dei, & secundum iustitiam, quæ in lege est, *Phil. 2. 3.* conuersatus sine querela. Quam tamen quia ex Deo nō habuit, ideo dicit: Quæ mihi fuerunt lucrā, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta: uerum tamen existimo omnia detrimentum esse

Zz

propter

propter eminentem scientiam Iesu Christi domini, propter quem omnia detrimentum fecit, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrificiam, & inueniar in illo nō habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ est ex fide Christi, quæ ex Deo iustitia ex fide ad cognoscendum illum. Quis non his uerbis apostolicis uideat, iustitiam quæ ex lege est, esse ex homine: iustitiam uerò quæ ex fide Christi est, non esse nisi ex Deo? Illa est igitur iustitia, per quam impius erigitur, ut cadat in pœnam: ista autem est per quam iustificatus humiliatur, ut exaltetur ad gloriam. Ideo cum in illa, quæ ex lege est, sine querela conuersaretur Apostolus, fuisse se impium non negat, dicens: **Rom. 1.** Vt quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impijs mortuus est? Inimicum quoque Dei se fuisse ueraciter confitetur, dicens. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius, multò magis reconciliati salui erimus in uita ipsius ab ira per ipsum. Quid ergo prodesset Paulo sine cognitione

tionē Christi, illam quæ in lege factorum est, seruare iustitiam: cum ipse saluator noster Iudæis dicat: Nisi cognoueritis, quia ego sum, moriemini in peccatis uestris. Ergo quia iustitiam, quæ est ex fide Christi, ad cognoscendum illum esse testatur Apostolus, manifestum est legem fidei esse, quam se Deus in corde suorum scripturum esse promisit. Quod eiusdem tenor euidenter ostendit. Ibi enim dicit Deus: Et nō docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum dicens. Cognosce dominum quia omnes scient me à minore usque ad maiorem eorum. Hæc est lex, quā Deus scribit in cordibus eorum omnium, non per conditionem naturæ, sed per largitatem gratiæ: non per liberum arbitrium hominis, sed per ministerium Euangelicæ prædicationis: non in lapide per litteram ueteris testamenti, sed in corde per spiritum Dei uiui. Quod beatus Paulus euidenter insinuat dicens: Epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta nō atramento, sed spiritu Dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis

Ioh. 8. 15.

Ier. 31.

2. Cor. 3.

Z z 2

carna.

carnalibus. Hoc ergo deus scribit in cordibus hominum per spiritum suū, quod exinde diaboli deleuit inuidia, per quā mors intrauit in orbem terrarum. Scribit itaq; legem fidei per quam iustificat gentes Deus, ut dando gratiam renouet naturam. Charitatem quippe, quę plenitudo est legis, ad hoc per spiritum suum diffundit, ut faciat impleri quod præcipit: & illuminationis gratiam per spiritū fidei propterea largitur, ut quod Deo placitum est, fides per charitatem operetur. Quæ quandiu in homine non est, quicquid sine lege fidei per legem naturalem scriptum remansit in homine, operantem nullatenus saluat: quia neminem Deus sine fide iustificat, nec potest operanti salutem acquirere, quia sine fide impossibile est placere Deo. Nemo ergo naturali legi conetur assignare legem, quam Deus non condendo naturā, sed donando gratiam in corde gentium scribit. Hæc est enim lex, non qua homo societatis humanę uinculum etiā sine fide custodit: sed per quam credendo Deum cognoscit & diligit, non per quam sibi

Rom. 17.

Heb. 11.

sibi etiam bona opera uel ipsam fidem quisquā superbus uendicat, sed qua deo in se misericorditer operante, tam fidem suam quam bona opera subiectus assignat. Hæc enim cor hominis ita componit & dirigit, ut cum homo præcepta dei audit, id donari sibi quod præcipitur posscat, & cum in fide operatur, gratia Dei se iugiter adiuuari non ambigat.

Quod Deus non faciat omnes uelle credere, pertinet ad secreta eius iudicia.

Cap. XXVIII.

QUod autem interrogant isti de Deo dicentes, cur ergo non fecit omnes homines uelle credere, cum non sit personarum acceptio apud Deum? scire debent, hoc in illis altioribus positum, à quibus sancta scriptura humanæ curiositatis exercet audaciam, dicens: *Altiora te ne quæsieris, fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper.* Hæc altiora ille, qui usque in tertium cælum raptus est, eo magis terris, quò magis illuminatus expauit. Vnde *Rom. 15.* magis clamare non cessat: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam
 Zz 3 incom,

incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula. Sat est ergo nobis, & in his qui saluantur, gratuitam Dei misericordiam & in his qui condemnantur ueram Dei iustitiam sine dubitatione credere, & corde contrito atq; humiliato misericordiam domino iudiciumq; cantare, qui & in uasis irae atq; aptatis in interitū ostendit, iustitiæ suæ nullam iniquitatem placere, & demonstrat in uasis misericordie quia potest eius bonitas omnia, quibus uoluerit, peccata dimittere.

Quod fallantur qui existimāt diuinam uoluntatem, equaliter se habere erga saluandos & damnandos. Cap. XXIX.

1. Tim. 2.

Illud uerò apostolicum, ubi dicitur de Deo: Qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: non, sicut oportet, intelligunt, qui hanc Dei uoluntatem sicut in uasis misericordiæ, sic & in uasis iræ accipiendam exi-

existimant, minus cōsiderantes ueracis-
 simam scripturæ sententiam, quæ diuinę
 commendans omnipotentiam uolunta-
 tatis: Omnia, inquit, quæcunq; uoluit fe-
 cit in cœlo, & in terra, in mari, & in om- Psal. 114.
 nibus abyssis. Ipsi deo rursus dicūt: Sub-
 est enim tibi cum uoles posse. Quomo- sapient. 7.
 do igitur omnia quæ uult facit, si uolens
 hominem saluum fieri, cuius salus non
 nisi à bona incipit uoluntate, ipsum uel-
 le nō in homine Deus inchoat, sed ut ab
 homine nascatur, expectat: O quā pess-
 mum nephas asseritur, dum gratiæ Dei
 contumaciter repugnatur, & homines
 opere Dei se in bonum mutari negant,
 qui homines nō essent, nisi bonitate dei
 operantis existerent. Itane uerò rerū or-
 do credi putariue permittitur, ut Deus
 qui creator est hominis, ualeat hominē
 facere, nō mutare, & qui nullius eget ad-
 iutorio, ut hominē faciat, operari tamen
 quod uult in hominis uoluntate nō pos-
 sit, priusquàm in homine ipsum uelle re-
 pererit, & ut sit homo, habeat ex Deo ut
 autem melior sit, habeat ex se ipso, ac
 sic uoluntatem bonitatis, qua in Deum

Z z 4

cre-

creditur, non diuina bonitas, sed humana prauitas operetur. Prauus est enim omnis homo priusquam in Deum credat, & quia scriptum est: Erunt praua indirecta, ex prauo fit homo rectus, ex infideli fidelis efficitur. Igitur si Deus prauę uoluntati bonam non tribuit, sed ut ex se ipsa bona fiat, expectat: potest ergo praua uoluntas ex te bonitatem gignere, ita ut cum ex deo habeat ut sit, non nisi ex se habere possit, ut bona sit, ac sic omnipotēs & bonus de uoluntatibus hominum malis, bonū possit operari cum uelit: ut autem ipse uolūtates bonę sint, uelit quidē, facere antē nullatenus possit. Quis enim nesciat malę uoluntatis fuisse Paulum, cum persequeretur ecclesiam Dei, & expugnaret illam? Cuius tamen malitia bene usus est Deus, quando persequente Paulo beatus Stephanus est martyrio coronatus. Ergone potuit deus Stephanum coronare per Pauli persecutoris infidelitatem, & persecutorem Paulum Deus conuertere nequit ad fidem? Ergone Paulus prior uoluntatem suam Deo dedit, & sic Deus fidem

fidem Paulo uolenti retribuit? Et ubi est, quod ipse dicit. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quod utiq; non dixisset, si à se uoluntatē Deo datam, & à deo sibi fidem cognosceret retributam. Hāc itaq; amentiam, & à fidelibus suis arceat & ab infidelibus auferat Deus. Ille enim tam prophana cogitatione polluitur, cui gratia uel obdurato non datur, uel aufertur ingrato, Deus enim conuertēs uiuificat, quos uult saluos fieri, Deus uoluntates hominum mutat, ut esse bonæ incipiant. Ideo scriptum est: Et dixi, nūc psal. 76. cœpi, hæc est mutatio dexteræ excelsi. Prophetę sensus aperto sermone se prebuit agnoscēdum, qui utiq; non postea quā cœpit, sed hoc ipsum quod cœpit mutationem dexterę excelsi non tacuit. Proinde hi qui uoluntatem Dei qua omnes homines uult saluos fieri, æqualem circa redimendos & damnandos existimant, cum interrogati fuerint cur uelit Deus omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes salui fiant, quid respondunt?

Zz s Quòd

Quod Deus bonam hominis uoluntatem, non expectet sed tribuat. Cap. XXX.

A N illud? quod uestra eos dicerete statur epistola, id est, quia deus expectat hominis uoluntatem, ut æquum sit in uolentibus præmium, in nolentibus autem iusta damnatio. Sed ut prolixitatem uitantes omittamus alia, quæ possunt pro ueritate fidei, huic prauæ sententiæ replicari, interim, testimonio confundantur atque conuincantur non loquentium hominum, sed tacentium, paruulorum, in quibus ad euacuandam sapiëntiam uerbi, multum resplender uirtus crucis Christi, quæ gratis in omnibus hominibus, propria utentibus uoluntate, eandem salutē à se ostēdit fieri, quàm in infantibus nullam uoluntatem habentibus dignatur operari. In eis nāq; nec bona uoluntas est, ut æquum sit in uolentibus præmium: nec mala, ut sit in nolentibus iusta damnatio. Si ergo ut ad saluandos homines, sicut isti uolunt, non excitat, neque mutat, sed expectat hominum uoluntates: quomodo infantibus qui baptizantur, & in eadem infantia

tia

tra moriuntur donat æternam salutem, quorum bonam nec expectat, nec inuenit uoluntatem? Item alios, quomodo sine baptismo mortuos, æternis cruciatibus damnat, cum in eis nullā culpam malæ uoluntatis inueniat? Nonne istos inimicos gratiæ Dei, nec defensores humani, sed deceptores arbitrij, ad hoc sua peruersitas cogit ut Deum putent iniquum in obitu omnium paruulorum, ubi nulla interueniente uel bonitate uel malitia uoluntatis, alios uident potiri, regno, alios interminabili deputatos incendio? Proinde si ita est, ut ipsi sentiunt, nullus debet paruulus mori priusquam ad ætatem perueniat, in qua possit uel bonam uoluntatem habere, uel malam, ut Deus nec baptizatos paruulos sine bona uoluntate saluet, neque non baptizatos sine mala uoluntate condemnet. Si enim Dei bonitas salutem non incipit hominis operari, nisi bonam eius inuenit uoluntatem: iniquū erit eum damnari uel redimi, q̄ bene nec uelle nec nolle potuerit. Sed non est iniquitas apud deum, cuius uniuersæ uix misericordia & ueri-

ueritas. Igitur quia Deū iustum bonumque, catholica ueraciter credit & confite-
tur ecclesia; certissimè credendum est, &
fiducialiter confitendum, unam eādem-
que Dei gratiam in maioribus saluādis
operari bonę uoluntatis initium, quę in
paruulis sine uoluntate operatus salua-
tionis effectum. Ipsa gratia infantes ne-
que uolentes neque nolētes redimit, quę
maiores illuminando, uolētes ex nolen-
tibus facit. Et hoc in paruulis salutis o-
pus, sine proprię uoluntatis assensu gra-
tia Dei operante perficitur, quod bonę
uolūtatis exordio diuinitus dato in ma-
ioribus inchoatur, ut opere solius gratię
uoluntas, quę mala fuit, bona fiat, & de-
inceps gratiæ secum operanti seruitium
obediencię cooperatricis exhibeat. Sic
autem Deus crudelis non est in infanti-
bus damnandis, quibus baptismatis be-
neficium non tribuit: sicut iniustus non
est in maioribus, cum bonam nō donat
uoluntatem. Et sicut illos uoluntas sua
mala, sic istos iure puniri facit origo da-
mnata. Deus autem in hominibus nec
maculam uiciatę originis, nec malitiam

con/

condidit propriæ uoluntatis. In hominibus igitur quos saluat uolūtātē bonam non inuenit, sed sicut ætatum exigit diuersitas, aut in maioribus bonam uoluntatem gratis facit quam inuenit malam: aut sine uoluntate hominis uel bona uel mala, perficit in paruulis gratiam sacramenti ille, cuius nemo potest bonæ resistere uoluntati.

Quos omnes homines uelit Deus saluos fieri,

Caput XXXI.

QUocirca illos omnes quos Deus uult saluos fieri, sic intelligere debemus, ut nec aliquem putemus saluari posse nisi uolente deo: nec existimemus uoluntatem omnipotentis Dei aut in aliquo non impleri, aut aliquatenus impediri. Omnes enim quos Deus uult saluos fieri, sine dubitatione saluantur, nec possunt saluari, nisi quos Deus uult saluos fieri, nec est quisquam quem Deus saluari uelit, & non saluetur, quia Deus noster omnia, quæcunq; uoluit, fecit. Ipsi omnes utique salui fiunt, quos omnes uult saluos fieri, quia hæc salus non illis ex humana uolūtate nascitur, sed ex dei bona,

ster. Omnes itaq; dixit, sed quoscunque dominus aduocauerit. Quos etiam beatus Paulus, secundum propositum uocatos insinuat, qui alio quoq; loco ait, conclusisse Deum omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Et tamen Deus non ita omnium omnino miseretur, quos in incredulitate conclusit, ut omnibus infidelibus gratiam fidei misericorditer donet, cum tameneandem gratiam fidei non infidelibus Deus misericors donet, sed illis proculdubio de quibus ad Moysen dicit: Miserebor, cui misereor, & misericordiam præstabo, cuius miserebor. Gratiam igitur uoluntariæ donationis ostendens, sicut dominus suis dignatus est loqui discipulis: Vobis datū est nosse mysterium regni cœlorum, illis autem non est datum. Item dicit: Qui potest capere, capiat: Sed ut ipsam capacitatem diuina doceret largitate concedi, alio loco ait: Nō omnes capiunt uerbum, sed quibus datum est. Hi sunt ergo omnes quorum deus miseretur, quia misericordia ipsius præueniuntur, ut credant & gratis salui fiant per fidem. Eorum namq; credulitas

litas non ex humana uoluntate sumit i-
nitium, sed ipsi uoluntati fides gratuita
Dei miserantis largitate donatur. Hanc
omni discretionem, quam fidelis debet
intellectus omnino seruare, beatus Pau-
lus uno epistolæ suæ loco sic posuit, ut o-
mnes homines sine aliqua exceptione
dicēs, statim quosdam omnes homines
exceptis alijs intīmare. Ait enim: Sicut *Rom. 8.*
per unius delictum in omnes homines
in condemnationem, sic & per unius iu-
stitiam in omnes homines in iustificati-
onem uitæ. Nunquid nā quia in omnes
homines in condemnati onem, & in om-
nes homines in iustificationem aposto-
lus dicit, ideo prorsus omnes homines,
quos per peccatum. Adē Originaliter cō-
stat esse damnatos, simul omnes eosdem
credere debemus iustificatos esse p Chri-
stum: cum innumerabiles infideliū mor-
tes obsistant, qui sine gratia iustificatio-
nis de hac uita transeunt, & absq; sacra-
mento baptismatis, ad sedem mortis, æ-
ternaq; supplicia rapiuntur. Restat ergo
ut non omnes omnino, quos in cōdem-
nationem ponit Apostolus, transire ad
Aaa iustifica-

iustificatiōis gratiā sentiamus, sed quosdā ex illis omnibus. Omnes istos itaq, omnes per Adam in condemnationem esse filios iræ, & ex eis quosdam per Christum omnes esse filios gratiæ. Illos ergo esse omnes, quos per primum hominem propago peccatrix carnali generatione condemnat: omnes enim terreni sunt, qui terreni hominis imaginem gerunt: & omnes cœlestes, qui ad æternā uitam imaginem hominis cœlestis accipiunt.

Psal. 85. Iterum dicit propheta: Omnes gentes quascunq, fecisti, uenient, & adorabunt coram te, & glorificabunt nomen tuum in æternum. Dominus autem suis fide-

Mat. 10. bus dicit: Eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum. Nunquid ergo contrarijs sibi repugnat scriptura diuina sententijs? Absit. Sed & illos omnes & istos omnes ueraciter dicit, id est, & omnes fideles qui nomen domini in omnibus gentibus glorificāt, & omnes incredulos qui per eandem omnes gentes, in odio nominis Christi fideliumq, eius, mortifera impietate perdurant. Tale quiddam est etiam in epistola, quam
Co.

Colossensibus beatus Apostolus scribit ubi dicit: Quia in Christo condita sunt uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso cōstant. Et paulò post ait: Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, pacificatis per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ in cœlis sunt. Nunquid diabolus & angelos eius pacificare credemus? Absit, qui enim sic sentire uoluerit, bicipitem laqueum geminæ impietatis incurret, ut aut diabolus & angelos eius per spiritum creatos esse neget, aut eos reconciliandos per sanguinem crucis eius affirmet. Veruntamen quisquis harum sententiarum prauitate qualibet inuoluitur, caueat, ne cum ipso diabolo atque angelis eius æternæ combustionis punitione damnetur. Vnius enim eiusdemq; impietatis est reus, si quis diabolus aut non à Christo creatum, aut recon-

ciliationi Christi credat quandoq; red-
dendum. Cum utiq; si eum Christus do-
minus non creasset, eius damnabilis à
Christo discessio non esset. Et si eū Chri-
stus quandoq; saluaturus esset, non ore
Christi pronunciaretur eius eterna com-
bustio. Omnia ergo per Christum, & in
Christo creata sunt, quia nihil est quod
non per filium & in filio creauerit pater.
Et omnia per ipsum atq; in ipso reconci-
liantur, quia nullus est hominum qui si-
ne cruce Christi reconciliationis benefi-
cium consequatur. Ex hac ergo regula
quæ cœlestibus inserta monstratur ora-
culis, sic intelligamus omnes homines
quos uult Deus saluos fieri, ut noueri-
mus omnes qui saluantur, non nisi ex
ius gratuita bonitate saluari. Vt enim
quisque saluetur, nulla præcedūt huma-
næ uoluntatis bona merita, sed sola Dei
uoluntas humanæ saluationis est causa.

Psal. 29. Ira enim in indignatione eius, & uita in
uoluntate eius. Ira igitur eius nostræ ini-
quitate est meritum, uita uerò nostra uo-
luntatis eius est donē. Sicut enim pater

Ioan. 5. suscitatur mortuos & uiuificat, sic & filius
quos

quos uult uiuificat: eosdē autē uiuificari
uult, quos uult saluos fieri. Sic ergo
quos uult saluat, quemadmodum quos
uult uiuificat Nihil nanq; uoluit & non
fecit, qui, scriptura teste, Omnia quęcun;
que uoluit, fecit. Proinde non indignē
dicimus, aliquid Deum nolle quod pos-
sit. Nephas est autem si quis omnipoten-
tem dicat, aliquid facere nō posse, quod
uelit, uoluntati enim eius quis resistet?
Nemo utiq;, quia nō est aliqua natura, Rom. 9.
quæ ab eius creatione sit aliena. Et sicut
nihil naturaliter subsistit, quod ille non
fecerit: ita nihil prouenit in salutem ho-
minum, quod ille nō in æterna bonæ uo-
luntatis suæ dispositione faciendū præ-
destinauerit, à quo & fides gratis infun-
ditur, per quā bene ambulemus: & per-
seuerantia donatur, perquam ad spem
peruenire possimus. Hæc autem dona
sua semper Deus in æterna atq; incom-
mutabili habet uoluntate disposita, in
qua præordinauit atq; pparauit, & quæ
daret, & quibus daret. Ipse enim præde-
stinando præparauit gratiæ donum qui
gratiam donando implet prædestinati-

Aaa 3 onis

ueritas. Igitur quia Deū iustum bonumque, catholica ueraciter credit & confite-
tur ecclesia: certissimè credendum est, &
fiducialiter confitendum, unam eādemque Dei gratiam in maioribus saluādis
operari bonę uoluntatis initium, quę in
paruulis sine uoluntate operatus salua-
tionis effectum. Ipsa gratia infantes ne-
que uolentes neque nolētes redimit, quę
maiores illuminando, uolētes ex nolen-
tibus facit. Et hoc in paruulis salutis o-
pus, sine proprię uoluntatis assensu gra-
tia Dei operante perficitur, quod bonę
uolūtatis exordio diuinitus dato in ma-
ioribus inchoatur, ut opere solius gratię
uoluntas, quę mala fuit, bona fiat, & de-
inceps gratiæ secum operanti seruitium
obedientiæ cooperatricis exhibeat. Sic
autem Deus crudelis non est in infanti-
bus damnandis, quibus baptismatis be-
neficium non tribuit: sicut iniustus non
est in maioribus, cum bonam nō donat
uoluntatem. Et sicut illos uoluntas sua
mala, sic istos iure puniri facit origo da-
mnata. Deus autem in hominibus nec
maculam uiciatę originis, nec malitiam
con-

condidit propriæ uoluntatis. In hominibus igitur quos saluat uoluntatē bonam non inuenit, sed sicut ætatum exigit diuersitas, aut in maioribus bonam uoluntatem gratis facit quam inuenit malam: aut sine uoluntate hominis uel bona uel mala, perficit in paruulis gratiam sacramenti ille, cuius nemo potest bonæ resistere uoluntati.

Quos omnes homines uelit Deus saluos fieri,

Caput XXXI.

QUocirca illos omnes quos Deus uult saluos fieri, sic intelligere debemus, ut nec aliquem putemus saluari posse nisi uolente deo: nec existimemus uoluntatem omnipotentis Dei aut in aliquo non impleri, aut aliquatenus impediri. Omnes enim quos Deus uult saluos fieri, sine dubitatione saluantur, nec possunt saluari, nisi quos Deus uult saluos fieri, nec est quisquam quem Deus saluari uelit, & non saluetur, quia Deus noster omnia, quæcunq; uoluit, fecit. Ipsi omnes utique salui fiunt, quos omnes uult saluos fieri, quia hæc salus non illis ex humana uoluntate nascitur, sed ex dei
bona,

ster. Omnes itaq; dixit, sed quoscunque dominus aduocauerit. Quos etiam beatus Paulus, secundum propositum uocatos insinuat, qui alio quoq; loco ait, conclusisse Deum omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Et tamen Deus non ita omnium omnino miseretur, quos in incredulitate conclusit, ut omnibus infidelibus gratiam fidei misericorditer donet, cum tamen eandem gratiam fidei non infidelibus Deus misericors donet, sed illis proculdubio de quibus ad Moysen dicit: Miserebor, cui misereor, & misericordiam prestabo, cuius miserebor. Gratiam igitur uoluntariae donationis ostendens, sicut dominus suis dignatus est loqui discipulis: Vobis datum est nosse mysterium regni coelorum, illis autem non est datum. Item dicit: Qui potest capere, capiat: Sed ut ipsam capacitatem diuina doceret largitate concedi, alio loco ait: Non omnes capiunt uerbum, sed quibus datum est. Hi sunt ergo omnes quorum deus miseretur, quia misericordia ipsius praeueniuntur, ut credant & gratis salui fiant per fidem. Eorum namq; creduli-

litas non ex humana uoluntate sumit i-
nitium, sed ipsi uoluntati fides gratuita
Dei miserantis largitate donatur. Hanc
omni discretionem, quam fidelis debet
intellectus omnino seruare, beatus Pau-
lus uno epistolæ suæ loco sic posuit, ut o-
mnes homines sine aliqua exceptione
dicēs, statim quosdam omnes homines
exceptis alijs intimare. Ait enim: Sicut *Rom. 5.*
per unius delictum in omnes homines
in condemnationem, sic & per unius iu-
stitiam in omnes homines in iustificati-
onem uitæ. Nunquidnā quia in omnes
homines in condemnati onem, & in om-
nes homines in iustificationem aposto-
lus dicit, ideo prorsus omnes homines,
quos per peccatum. Ade originaliter cō-
stat esse damnatos, simul omnes eosdem
credere debemus iustificatos esse p Chri-
stum? cum innumerabiles infidelium mor-
tes obsistant, qui sine gratia iustificatio-
nis de hac uita transeunt. & absq; sacra-
mento baptismatis, ad sedem mortis, æ-
ternaq; supplicia rapiuntur. Restat ergo
ut non omnes omnino, quos in cōdem-
nationem ponit Apostolus, transire ad
Aaa iustifica-

iustificatiōis gratiā sentiamus, sed quosdā ex illis omnibus. Omnes istos itaq, omnes per Adam in condemnationem esse filios iræ, & ex eis quosdam per Christum omnes esse filios gratiæ. Illos ergo esse omnes, quos per primum hominem propago peccatrix carnali generatione condemnat: omnes enim terreni sunt, qui terreni hominis imaginem gerunt: & omnes cœlestes, qui ad æternā uitam imaginem hominis cœlestis accipiunt.

Psal. 85. Iterum dicit propheta: Omnes gentes quascunq, fecisti, uenient, & adorabunt coram te, & glorificabunt nomen tuum in æternum. Dominus autem suis fidelibus dicit: Eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum. Nunquid ergo contrarijs sibi repugnat scriptura diuina sententijs? Absit. Sed & illos omnes & istos omnes ueraciter dicit, id est, & omnes fideles qui nomen domini in omnibus gentibus glorificāt, & omnes incredulos qui per eandem omnes gentes, in odio nominis Christi fideliumq, eius, mortifera impietate perdurant. Tale quiddam est etiam in epistola, quam
Co.

Colossensibus beatus Apostolus scribit ubi dicit: Quia in Christo condita sunt uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso cōstant. Et paulò post ait: Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, pacificatis per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ in cœlis sunt. Nunquid diabolum & angelos eius pacificare credemus? Absit, qui enim sic sentire uoluerit, bicipitem laqueum geminæ impietatis incurret, ut aut diabolum & angelos eius per spiritum creatos esse neget, aut eos reconciliandos per sanguinem crucis eius affirmet. Veruntamen quisquis harum sententiarum prauitate qualibet inuoluitur, caueat, ne cum ipso diabolo atque angelis eius æternæ combustionis punitione damnetur. Vnius enim eiusdemq; impietatis est reus, si quis diabolum aut non à Christo creatum, aut recon-

ciliationi Christi credat quandoq; red-
dendum. Cum utiq; si eum Christus do-
minus non creasset, eius damnabilis à
Christo discessio non esset. Et si eū Chri-
stus quandoq; saluaturus esset, non ore
Christi pronunciaretur eius eterna com-
bustio. Omnia ergo per Christum, & in
Christo creata sunt, quia nihil est quod
non per filium & in filio creauerit pater.
Et omnia per ipsum atq; in ipso reconci-
liantur, quia nullus est hominum qui si-
ne cruce Christi reconciliationis benefi-
cium consequatur. Ex hac ergo regula
quæ cœlestibus inserta monstratur ora-
culis, sic intelligamus omnes homines
quos uult Deus saluos fieri, ut noueri-
mus omnes qui saluantur, non nisi ex e-
ius gratuita bonitate saluari. Vt enim
quisque saluetur, nulla præcedūt huma-
næ uoluntatis bona merita, sed sola Dei
uoluntas humanæ saluationis est causa.

Psal. 29. Ira enim in indignatione eius, & uita in
uoluntate eius. Ira igitur eius nostræ ini-
quitatis est meritum, uita uerò nostra uo-
luntatis eius est donē. Sicut enim pater

Ioan 5. suscitatur mortuos & uiuificat, sic & filius
quos

quos uult uiuificat: eosdē autē uiuificari
 uult, quos uult saluos fieri. Sic ergo
 quos uult saluat, quemadmodum quos
 uult uiuificat Nihil nanq; uoluit & non
 fecit, qui, scriptura teste, Omnia quęcun-
 que uoluit, fecit. Proinde non indignē
 dicimus, aliquid Deum nolle quod pos-
 sit. Nephās est autem si quis omnipoten-
 tem dicat, aliquid facere nō posse, quod
 uelit, uoluntati enim eius quis resistet?
 Nemo utiq; , quia nō est aliqua natura, Rom. 9.
 quæ ab eius creatione sit aliena. Et sicut
 nihil naturaliter subsistit, quod ille non
 fecerit: ita nihil prouenit in salutem ho-
 minum, quod ille nō in æterna bonæ uo-
 luntatis suæ dispositione faciendū præ-
 destinauerit, à quo & fides gratis infun-
 ditur, per quā bene ambulemus: & per-
 seuerantia donatur, perquam ad spem
 peruenire possimus. Hæc autem dona
 sua semper Deus in æterna atq; incom-
 mutabili habet uoluntate disposita, in
 qua præordinauit atq; p̄parauit, & quæ
 daret, & quibus daret. Ipse enim præde-
 stinando præparauit gratiæ donum qui
 gratiam donando implet prædestinati.

Aaa ; onis

ueritas. Igitur quia Deū iustum bonum
quē, catholica ueraciter credit & confite
tur ecclesia: certissimē credendum est, &
fiducialiter confitendum, unam eādem
quē Dei gratiam in maioribus saluādis
operari bonę uoluntatis initium, quę in
paruulis sine uoluntate operatus salua
tionis effectum. Ipsa gratia infantes ne
que uolentes neq; nolētes redimit, quę
maiores illuminando, uolētes ex nolen
tibus facit. Et hoc in paruulis salutis o
pus, sine proprię uoluntatis assensu gra
tia Dei operante perficitur, quod bonę
uolūtatis exordio diuinitus dato in ma
ioribus inchoatur, ut opere solius gratię
uoluntas, quę mala fuit, bona fiat, & de
inceps gratię secum operanti seruitium
obedientię cooperatricis exhibeat. Sic
autem Deus crudelis non est in infanti
bus damnandis, quibus baptismatis be
neficium non tribuit: sicut iniustus non
est in maioribus, cum bonam nō donat
uoluntatem. Et sicut illos uoluntas sua
mala, sic istos iure puniri facit origo da
mnata. Deus autem in hominibus nec
maculam uiciatę originis, nec malitiam
con/

condidit propriæ uoluntatis. In hominibus igitur quos saluat uolūtātē bonam non inuenit, sed sicut ætatum exigit diuersitas, aut in maioribus bonam uoluntatem gratis facit quam inuenit malam: aut sine uoluntate hominis uel bona uel mala, perficit in paruulis gratiam sacramenti ille, cuius nemo potest bonæ resistere uoluntati.

Quos omnes homines uelit Deus saluos fieri,

Caput XXXI.

QUocirca illos omnes quos Deus uult saluos fieri, sic intelligere debemus, ut nec aliquem putemus saluari posse nisi uolente deo: nec existimemus uoluntatem omnipotentis Dei aut in aliquo non impleri, aut aliquatenus impediri. Omnes enim quos Deus uult saluos fieri, sine dubitatione saluantur, nec possunt saluari, nisi quos Deus uult saluos fieri, nec est quisquam quem Deus saluari uelit, & non saluetur, quia Deus noster omnia, quæcunq; uoluit, fecit. Ipsi omnes utique salui fiunt, quos omnes uult saluos fieri, quia hæc salus non illis ex humana uolūtate nascitur, sed ex dei bona,

bona uoluntate præstatur. Veruntamen in his omnibus hominibus, quos Deus uult saluos facere, nō totum omnino genus significatur hominum, sed omnium uniuersitas saluandorum. Ideo autem omnes dicti sunt, quia ex omnibus hominibus omnes istos diuina bonitas saluat id est, ex omni gente, conditione, ætate, ex omni lingua, ex omni prouincia. In his omnibus ille sermo nostri redemptoris impletur, quo ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Quod non ideo dixit, quia omnes omnino trahit, sed quia nemo saluus fit, nisi quem ipse traxerit. Nam & alibi dicit:

Ioan. 12. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Item alibi: Omne quod dedit mihi pater, ad me ueniet. Hi ergo sunt omnes quos uult Deus saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Est autē familiare diuinis eloquijs, ut omnes nonnunquam dicant, nec tamen omne humanū genus, in ipsis omnibus semper intelligi debere cōmoneāt, sicut est illud, quod dicit dominus per prophetam: In nouissimis diebus effundam de spi-

Spiritus theo super omnem carnē. Quod in centum uiginti hominibus, in quos spiritus sanctus linguis igneis uenit factum, beatus Petrus ostendit. Si ergo hic omnem carnem, omnes omnino putauerimus homines intelligi, incipiet (quod absit) mēdax estimari diuinus sermo. Est autem deus uerax, & eloquia domini eloquia casta. Super omnē igitur carnem sicut se deus effusurum de spiritu suo re-promisit, sic fecit, sic facit, sic usq; in finē seculi facturus est. Prorsus super omnē carnem, id est, super omnes homines effundit de spiritu suo, scilicet super illos homines, quos uult saluos fieri. Et ut qui sint omnes isti, plenius nouerimus, eiusdē B. Petri sermonib. auscultemus, qui illam prædicationem suam sancto spiritu repletus, hac exhortatione conclusit: Poenitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisq; uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum uestrorum, & accipietis donū spiritus sancti. Vobis enim est repromissio, & filiis uestris, & omnibus qui lōge sunt, quoscunq; aduocauerit dominus. Deus noster

Acto. 2.

Acto. 2.

ster. Omnes itaq; dixit, sed quoscunque dominus aduocauerit. Quos etiam beatus Paulus, secundum propositum uocatos insinuat, qui alio quoq; loco ait, conclusisse Deum omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Et tamen Deus non ita omnium omnino miseretur, quos in incredulitate conclusit, ut omnibus infidelibus gratiam fidei misericorditer donet, cum tameneandem gratiam fidei non infidelibus Deus misericors donet, sed illis proculdubio de quibus ad Moysem dicit: Miserebor, cui misereor, & misericordiam præstabo, cuius miserebor. Gratiam igitur uoluntariæ donationis ostendens, sicut dominus suis dignatus est loqui discipulis: Vobis datū est nosse mysterium regni cœlorum, illis autem non est datum. Item dicit: Qui potest capere, capiat: Sed ut ipsam capacitatem diuina doceret largitate concedi, alio loco ait: Nō omnes capiunt uerbum, sed quibus datum est. Hi sunt ergo omnes quorum deus misereatur, quia misericordia ipsius præueniuntur, ut credant & gratis salui fiant per fidem. Eorum namq; creduli-

litas non ex humana uoluntate sumit i-
nitium, sed ipsi uoluntati fides gratuita
Dei miserantis largitate donatur. Hanc
omni discretionem, quam fidelis debet
intellectus omnino seruare, beatus Pau-
lus uno epistolæ suę loco sic posuit, ut o-
mnes homines sine aliqua exceptione
dicēs, statim quosdam omnes homines
exceptis alijs intimare. Ait enim: Sicut *Rom. 8.*
per unius delictum in omnes homines
in condemnationem, sic & per unius iu-
stitiam in omnes homines in iustificati-
onem uitæ. Nunquidnā quia in omnes
homines in condemnati onem, & in om-
nes homines in iustificationem aposto-
lus dicit, ideo prorsus omnes homines,
quos per peccatum. Ade Originaliter cō-
stat esse damnatos, simul omnes eosdem
credere debemus iustificatos esse p Chri-
stum? cum innumerabiles infideliū mor-
tes obsistant, qui sine gratia iustificatio-
nis de hac uita transeunt. & absq; sacra-
mento baptismatis, ad sedem mortis, æ-
ternaq; supplicia rapiuntur. Restat ergo
ut non omnes omnino, quos in cōdem-
nationem ponit Apostolus, transire ad
Aaa iustifica-

iustificatiōis gratiā sentiamus, sed quosdā ex illis omnibus. Omnes istos itaq̃, omnes per Adam in condemnationem esse filios iræ, & ex eis quosdam per Christum omnes esse filios gratiæ. Illos ergo esse omnes, quos per primum hominem propago peccatrix carnali generatione condemnat: omnes enim terreni sunt, qui terreni hominis imaginem gerunt: & omnes cœlestes, qui ad æternā uitam imaginem hominis cœlestis accipiunt.

Psal. 85. Iterum dicit propheta: Omnes gentes quascunq̃ fecisti, uenient, & adorabunt coram te, & glorificabunt nomen tuum in æternum. Dominus autem suis fide-

Mat. 10. bus dicit: Eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum. Nunquid ergo contrarijs sibi repugnat scriptura diuina sententijs? Absit. Sed & illos omnes & istos omnes ueraciter dicit, id est, & omnes fideles qui nomen domini in omnibus gentibus glorificāt, & omnes incredulos qui per eandem omnes gentes, in odio nominis Christi fideliumq̃ eius, mortifera impietate perdurant. Tale quiddam est etiam in epistola, quam
Co.

Colosensibus beatus Apostolus scribit Cap 1.
ubi dicit: Quia in Christo condita sunt
uniuersa in cœlis & in terra, uisibilia &
inuisibilia, siue throni, siue dominationes,
siue principatus, siue potestates. Omnia
per ipsum, & in ipso creata sunt, &
ipse est ante omnes, & omnia in ipso cō-
stant. Et paulò post ait: Quia in ipso
complacuit omnem plenitudinem in-
habitare, & per eum reconciliari omnia
in ipsum, pacificatis per sanguinem cru-
cis eius, siue quæ in terris sunt, siue quæ
in cœlis sunt. Nunquid diabolus &
angelos eius pacificare credemus? Ab-
sit, qui enim sic sentire uoluerit, bicipi-
tem laqueum geminæ impietatis incur-
ret, ut aut diabolus & angelos eius per
spiritum creatos esse neget, aut eos re-
conciliandos per sanguinem crucis e-
ius affirmet. Veruntamen quisquis ha-
rum sententiarum prauitate qualibet in-
uoluitur, caueat, ne cum ipso diabolo at-
que angelis eius æternæ combustionis
punitioe damnetur. Vnius enim eius-
demq; impietatis est reus, si quis diabo-
lū aut non à Christo creatum, aut recon-

ciliationi Christi credat quandoq; red-
dendum. Cum utiq; si eum Christus do-
minus non creasset, eius damnabilis à
Christo discessio non esset. Et si eū Chri-
stus quandoq; saluaturus esset, non ore
Christi pronunciaretur eius eterna com-
bustio. Omnia ergo per Christum, & in
Christo creata sunt, quia nihil est quod
non per filium & in filio creauerit pater.
Et omnia per ipsum atq; in ipso reconci-
liantur, quia nullus est hominum qui si-
ne cruce Christi reconciliationis benefi-
cium consequatur. Ex hac ergo regula
quæ cœlestibus inserta monstratur ora-
culis, sic intelligamus omnes homines
quos uult Deus saluos fieri, ut noueri-
mus omnes qui saluantur, non nisi ex
eius gratuita bonitate saluari. Vt enim
quisque saluetur, nulla præcedūt huma-
næ uoluntatis bona merita, sed sola Dei
uoluntas humanæ saluationis est causa.

Psal. 29. Ira enim in indignatione eius, & uita in
uoluntate eius. Ira igitur eius nostræ in-
iquitatis est meritum, uita uerò nostra uo-
luntatis eius est donē. Sicut enim pater

Iohn 5. suscitatur mortuos & uiuificat, sic & filius
quos

quos uult uiuificat: eosdē autē uiuificari
 uult, quos uult saluos fieri. Sic ergo
 quos uult saluat, quemadmodum quos
 uult uiuificat Nihil nanq; uoluit & non
 fecit, qui, scriptura teste, Omnia quęcun;
 que uoluit, fecit. Proinde non indignē
 dicimus, aliquid Deum nolle quod pos-
 sit. Nephas est autem si quis omnipoten-
 tem dicat, aliquid facere nō posse, quod
 uelit, uoluntati enim eius quis resistet?
 Nemo utiq;, quia nō est aliqua natura, Rom. 9.
 quę ab eius creatione sit aliena. Et sicut
 nihil naturaliter subsistit, quod ille non
 fecerit: ita nihil prouenit in salutem ho-
 minum, quod ille nō in æterna bonę uo-
 luntatis suę dispositione faciendū præ-
 destinauerit, à quo & fides gratis infun-
 ditur, per quā bene ambulemus: & per-
 seuerantia donatur, perquam ad spem
 peruenire possimus. Hęc autem dona
 sua semper Deus in æterna atq; incom-
 mutabili habet uoluntate disposita, in
 qua præordinauit atq; pparauit, & quę
 daret, & quibus daret. Ipse enim præde-
 stinando præparauit gratiæ donum qui
 gratiam donando implet prædestinati-

Aaa 3 onis

onis effectum.

Habetis dilectissimi fratres tam de incarnatione Domini nostri Iesu Christi, quam de gratia, paucis expressam fidei nostræ confessionisq; sententiā, qua certissime continetur, unigenitum Deū de Deo patre naturaliter sine initio, natum, ex uirgine naturaliter secundum carnem progenitum. Vnus enim idemq; Deus uerbum, quem prima natiuitate coæternū sibi genuit æternitas patris, & quem temporaliter conceptum secundā natiuitate filium hominis protulit uterus uirginalis. Cuius gratia nobis & initiū bonæ uoluntatis donatur ad fidem, & ipsi uolūtatī adiutoriū tribuitur, ut quod bene uult, bene operetur. Deus enim qui hominem condidit, ipse prædestinatione sua & donum illuminationis ad credendum, & donū perseuerantiæ ad proficiendum atq; permanendū, & donum glorificationis ad regnandum, quibus dare uoluit præparauit. quicq; non aliter perficit in opere, quā in sua sempiterna atq; incommutabili habet uoluntate dispositum. Cuius prædestinationis ueritatem,

Ephe. 1.

ritatem, qua nos ante mundi constituti-
onem prædestinatos in Christo testatur
Apostolus, si quis detrectat cordis cre-
dulitate recipere, uel oris cōfessione pro-
ferre, si ante ultimum diem uitæ præsen-
tis, impietatis suæ cōtumaciam, qua deo
uiuo & uero rebellis obsistit, non abie-
cerit: manifestum est, eum non pertinere
ad eorum numerum, quos deus in Chri-
sto, ante mundi cōstitutionem, gratis e-
legit & prædestinauit ad regnū. Pro qui-
bus tamen nec oratio fidelium debet de-
sistere, nec charitas aliquando torpere,
ut Deus eis gratiam suæ illuminationis
donet, per quam in eis semen diuini ser-
monis fructificet, qui frustra exteriorib.
auribus sonat, nisi Deus spirituali
munere auditum hominis in-
terioris aperiat.

Aaa 4

BEATI

BEATI FVLGENTII

Episcopi Carthagenensis Mythologia-
rum ad Catum Presbyterum Cartha-
ginensem, Liber pri-
mus.

Vamuis inefficax petat stu-
dium res quę caret effectu,
& ubi emolumentum de-
est & negocij causa cesserit
ingri, hoc uidelicet pacto,
quia nostri temporis ærumnosa miseria
non discendi petit studium, sed uiuendi
flet ergastulum, nec famę assisendum
poëtica, sed fami consulendum dome-
stica, citoq; nunc aut quod amiseris fle-
as, aut quod edas inquiras, quàm quod
dicas inuenias. Vacat hoc tempore po-
tētib; opprimere, prioribus rapere, pri-
uatis perdere, miseris flere. Quia soles
domine meas cachinantes sapius neni-
as lepore Satyrico litas lubentius affe-
ctare, dum ludicro talia uentilans Epi-
grammate commœdica solita est uernu-
litate mulcere. Additur quia & mihi nu-
per imperasse dinosceris, ut feriatas affa-
tim

tim tuarum aurium sedes lepido quolibet susurro permulceam. Parumper ergo ausculta dum tibi rugosam sulcis anilibus ordior fabulam, quam nuper Attica soporante falsura nocturna præsule lucerna commentus sum, ita somniali figmento delusam, quo non poëtam furem aspicias, sed onirocritem soporis nugas ariolantem aduertas. Neque enim illas Heroidarum arbitreris lucernas meis præfules libris, quibus aut Sulpicillæ procacitas, aut Plyphes curiositas declarata est. Neque illam maritum Phedriam in tumultum duxit, aut Leandricus natatus intercepit, sed quæ nostrum Academicum Rhetorem ita usque ad uitalem circumtulit, quo penè dormientem Scipionem cœli ciuem effecerit. Verum res publica uideat quid Cicero egerit. Me interim discedentem à te domine dum quasi urbanis extorrem negocijs, ruralis ocij torpor astringeret, euitans ærumnosa calamitatum naufragia, quibus publicè incessabiliter uexantur actiones. Arbitrabar agrestem securè adipisci quietem, ut procellis curarum celantibus, quo in torpo-

Aaa s rem

rem urbana tempestas exciderat, uelut Halcyone niduli placitam serenitatem uillatica semotione tranquilior agitassem, sopitisq; in fauilla silentij raucitonis iurgiorum clasisicis, quibus me Galgatici quassauerant impetus defecatam silentio uitam agere creditabam, ni me illuc quoq; mœrorem improbior angina sequeretur, felicitatisq; nouerca fortuna, quæ amarum quoddam humanis interferit semper negocijs, me quali pedissequa sectaretur. Nam tributaria indies conuentio, cōpulsantium pedibus limen proprium triuerat, noua inditionum ac momentanea proferens genera quasi Myda rex ex homine uerterer, ut locupletes tactus rigens auri materia sequeretur. Credo etiā Pactoli ipsius fluenta condictis frequentibus deficasse. Nec hoc tātum miseriarum ergastulum saterat, addebatur his, quod etiam bellici frequenter incursus pedum domi radicem infigere iusserant, quo portarum nostrarum pessulos aranearum cassibus oppletos quispiam non uideret. Agrorum enim dominum gentes cœperant,

nos domorum. Fructus enim nostros expectare licuit non frui. Merces quippe nobis fuerat gentilis, si uel ad manendum clauso reliquerent. Sed quia nunquam est malū immortale mortalibus, tandem domini Regis felicitas aduentantis, uelut solis, crepusculum mundo tenebris dehiscitibus pauores absterfit. Et post torpentes incessus, quæ tum bellicum profligauerat interdictū licuit tandē arua uisere, limites circuire. Egre dimur nautarum in morem, quos tempestatum flagitamento cōfractos, exoptata reduces excipit ripa, & uelut parietū indumentis exuti post domesticas stationes ambulare potius discimus quā progredimur, & Maronæo uersui consimiles. Tandem libere equus campo positur aperto. Intuemur arua, quib. adhuc impressæ bellantiū plātæ muricatos (quod aiunt) sigillauerant gressus, & formidine menti nondū extersa, hostes in uestigijs pauebamus. Terrorē enim p sui memoria miles hostis hæredem reliquerat. Sed Troadū in morē ostētabamus alterutrū loca, quorū recordationē aut internerio,

ce.

celebrior faciebat, aut præda, tandem inter sentosa nemorum fruteta quæ agrestis olim deseruerat manus. Nam inter capedinante pavoris prolixitate, tã largo fumo lurida parietibus aratra pendent, & laborifera bouum colla iugales in uaccinam molliciem deduxerant callos. Squalebat uiduus sulcis ager, & herbis sentibus oliuifero uertici minabatur. Ita enim nexili de syrmate meandrico gramini labrusca coibat, quo septa herbosis radicibus tellus, triptolemicum contumax abnuerat dentem. Ergo dum huiusmodi paliuræa prata incedere premerem planta, & roscitos florulentum uelleris colles spatianti metirem passu, defectum uoluntas peperit egredientis studio, sed utilitas ex labore successit. Diuertor arborei beneficium umbraculi presumens, quo me erranti foliorum intextu Phœbi à torridis defensaret obtutibus, & circumflua ramorum umbram quam proprijs radicibus præberet, mihi etiam concederet esse communem. Nam me auium quædam uernulitas, quæ fragili quadam dulcedine crispantes sibilos cornicis

neis ædunt organulis, ad hoc opus alle-
xerat, & laboris tã subita requies quod-
dam carminis expectabat melos.

Thespiades, hippocrene
Qua spumanti gurgite
Tinctas haustu musico
Ferte gradum properantes
De uirectis collium,
Vbi guttas florulente
Mane rorat purpure,
Humor algens quum serenis
Astra sudant noctibus, -
Verborum canistra plenis
Referate flosculis.

Quicquid per uirecta tempe
Rapiat unda proluens
Hinnientis & recursu
Quam produxit ungula.

Quicquid Ascræus ueterna
Rupe pastor cecinit.

Quicquid ex Athlantis Gaxie
Vestra promunt horrea
Quod cecinit pastorali
Maro sylua Mantue.

Quod Meonius Ranarum

Can

Cachinauit prælio.

Parrhasia candicanti

Dente lyra concrepet,

Ad meum uetusta carmen

Secula nuper confluant.

HOc itaq; sacrificiali carmine Gorgonei fontis aspergine madidas & præpetis ungulæ riuo merulentas Pieridas abstraxi. Astiterant itaq; syrmate nebuloso lucidæ ternæ uiragines, hædera largiore, circumflue, quarum familiaris Calliope, ludibūdo palmulæ tactu meum uaporans pectusculum, poetice pruriginis dulcedine spargit. Erat enim grauidus (ut apparebat) pectore, crine neglecto, quem margaritis prænitens diadema constrixerat, talo tenus bis tinctam recolligens uestem. Quod credo & itineris propter difficultatem, & ne Mæandricos tam subtilis elementi aliquatenus limbos aculeati herbarum uertices scinderent. Astiti propter ergo erectus incubitum, ueneratus sum uerbosam uiraginem, olim mihi poetico uulgatam

eui.

evidentius testimonio. Nec immemor
cuius uerbosas fabulas propter schola-
ribus rudimentis tumidas ferulis ge-
staueram palmas, & quia non mihi e-
uidenti manifestatione quæ nam esset
liquebat, cur uenisset inquiri. Tum il-
la: Vna (inquit) uirginali sum Helico-
nia Deum Curia, & Iouis albo conscri-
pta, quam olim Atheneam ciuem Ro-
manus ordo colendam exceperat, ubi
nouellos ita frutices ædidi, quo eorum
cacumina summis astris insererem. Ita
uitæ famam linquentes hæredem, quo
magis celebriorem obitum protelarent.
Ast ubi me Romuleæ arcis conuentu
bellicus uiduauit incursus. Alexan-
driæ conciliabula urbis exulata posse-
deram, uarijs dogmatum imbutamen-
tis lasciuia Græcorum præstruens cor-
da. Postquæ Catonum rigores, Tul-
ianasquæ seueras inuectiones, & Var-
roniana ingenia. Apelleæ genti ener-
ues sensus aut satyra luseram, aut co-
mœdico phasmate delectabam, aut tra-
gica pietate mulcebam, aut Epigram-
matum quoque breuitate condibam.
Libebat

Libebat me mea captiuitas, & licet nostræ uacuiſſent indiſtriæ, inueniebat tamē animus quibus inter mala arrideret, niſi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia excluſiſſet, quæ penē cunctis Alexandria ita eſt angiportus, quo Chirurgicę carniſicinæ laniena plurior, habi-
taculis numeretur. Deniq; certando ita remittunt in mortem, quo ferant Charontem citius ſopitutum, ſi collegio nō donetur. Hanc orationem riſus mollior terminabit. Itaq; meis quod euerteret culminibus impetraui. Tū illa. Non pæ-
ues (inquit) muſicum tuis receptare dogma penatibus, cum Barbarorum morem auſcultauerim, ita literarios mercatus penitus abdicare, ut hos qui primis elementorum figuris, uel proprium deſcripſerint, caſſata inquiſitione in carniſicinam raptiſſent. Tum ego: Nō ita eſt (inquā) ut audieras, ſed fama fuit, nam carmina noſtra Muſæ tantum ualent inter Martia tela, quantum dulcis aquæ ſalient ſitim reſtinguere riuo. Et ut ſuū me amplius familiarem reſciſſet, illud etiam adieci Terentianum: Olim iſti fuit generi
quæ

quæstus apud seclum prius. Nunc ita-
que literæ suos, quicquid Helicon uer-
balibus horreis enthecatum possederat,
in ipsis potestatum culminibus hæredi-
tario iure transfertet Catus, extendunt.
Illa exhilarata carminibus, utpote quasi
Mæonium senem uiseret recitantem, lau-
datorio palmulæ tactu mulsit meam. Cæ-
sariem, percussaq; mollius cerulce quàm
decurrit: Eia, inquit, Fabiana, Creonticis
iam dudum nouus initiatus es mystes sa-
cris. Ne quid ergo meo tibi desit tyrun-
culo, accipe parem dogmatis gratiam,
& quatenus te nostra satyra lasciuianti
uerborum rore percussit, uadatūq; te
sui retinet amoris illecebra, redde quod
sepioticon debes, & quicquid libet Ni-
liacis exarare papyris feriatis aurium se-
dibus percipe. Nec deerit huiusmodi ei
quolibet effectus, cuius uisceribus te in-
stringi poposceris. Tū ego Iudex libelli
te fefellit generosa loquacitas. Nō mi-
hi cornutus adulter arripitur, nec imbre
mendaci lusa Danaë uirgo cantatur, dū
suo iudicio sibi deus prætulit pecudem,
& hanc auro decepit, quā potestate ne-

B b b

quiuuit

quiuit. Non suillo canimus morfu depa-
stū iuuenis femur, nec in libellulis meis
sub falsa alite puerilis pependit lasciuia.
Non olorinis reptantem adulterum plu-
mis, oua pulligera uirginibus inculcan-
tem, uel semina puerigera uisceribus in-
fundentē, nec Lichnides puellas inqui-
rimus & Hero atque Psychen poëticas
garrulantes ineptias. Dum hæc lumen
quærit extinctum, illa deflet incensum.
Psyche uidendo perderet & Hero non
uidendo perisset. Nec referam uirginali
figmento Aricinam lusam uiraginem,
dum quæreret Iupiter quod magis esse
uelit quàm fuerat. Mutatas itaq; uanita-
tes manifestare cupimus, non manifesta
mutando fuscamus, ut senior Deus hin-
nitus exerceat & sol fulgoris igne depo-
sito malit anilibus exarari rugis quàm
radijs. Certos itaq; nos præstolamur re-
rum effectus, quos repulsos mendacis
Græciæ fabuloso commento, quid my-
sticum in his sapere debeat cerebrum a-
gnoscamus. Tum illa: Vnde hæc tibi, in-
quit, homuncule tanta ignorantia scien-
tia? Vnde etiā ratum ordinem ignoran-
di?

di: Dū enim læculis intacta requiris, ostendis te sapienter scire quod nescis. Cui ego: Si his quibus ignorare aliquid contigit, ne ipsum quidem nescire suum scire contigerit, quanto satius eis erat etiam non nasci contingere, quàm nasci inefficaciter uiuere. Primū itaq; ego scientiæ uestibulū puto, scire quod nescias. Ad hæc illa: Tam secretis mysticisq; rebus uicaciter pertractandis, ampliora sunt autoritatū quærenda suffragia. Neque em̃ quippiam ludicrū queritur, quo ludibundo pede metrica uerborū comodo sartiamus, sudor hic, hoc opus est palestrātis ingenij, ne tām magnifici assumpta moles operis ipso ferè medico conaminis impetu, uiuacissimīs destituta uanescat tractatib. ergo erūt nobis Philosophia atq; urania cœlestis adiutrices operis asciscendæ. Nec enim deerit tuis lasciuiens amica solatijs ut dū te mysticæ artes anhelum tractando reddiderint, tute tua satyra ludentem excipiat. Quæso, inquam, munifica largitas ne tu istā tuam satyrā, cuius me dudum uadatum amore prædixeras temere credas nostris penatibus

Bbb 2 tibus

tibus. Tam etenim libens zelo sortitus sum ex affectu coniugium, ut hanc suis oblucentem ut pellicem uoluptatibus domo repererit, ita sulcatis ungue genis in Heliconē remittat necesse est, quo eius diluendis uulneribus Gorgonei ipsius fontis nequaquam fluentia sufficiāt. Tum illa cachinnū quasiāns fragile, colliso bis terq̃ pulsu palmulæ femore, nescis (inquit) Fulgenti rudis accola Pieridum: quantum satyram matronæ formident. Licet mulierum uerbalibus undis & cauidici cedant, nec grammatici mutant, rhetor taceat, & clamorem præcompescat, sola est quæ modum imponat furentibus, licet Petroniana subit Albutia, hac etenim alludente, & Plautinæ satyræ dominatus obdormit, & Sulpicillæ Ausonianæ loquacitas deperit, Salustianæque Symphoniciæ, quamuis præsens sit cantilena, melos cantandi rauceſcit.

*Soluerat igniuomus mundi regione peracta
Quadrupedes, ge' idamq; rodīs tepe fecerat orbem
Rector, & auratis colla spoliabat habenis.*

Iam Phœbus disiungit equos, iam Cinthia iungit,
 Quasq; soror liquit, frater pede temperat undas.
 Tum nox stellato mundo circumlita peplo,
 Cœrula rorigenis pigrescere iusserat alis,
 Astrigeroq; nitent diademate Luna bicornis
 Bullatum bijugis conscenderat æthera tauris
 Iam simulacra modis mentis fallentia plastis,
 Mollia falsidicis replebant stramina signis.

Et ut in uerba paucissima conferam,
 nox erat. Cuius nomen noctis iam du-
 dum oblitus, ut insanus uates uersibus
 delirabā, dum subito agrestis illa, quam
 dudum uideram hospita oborto impe-
 tu cubicularias impulsu fores irrupit, in-
 opinanterq; me iacentem reperiēs, mar-
 centia languore somni lepido lumina,
 rapido atq; admodum splendifice inter-
 micanti quodam sui uultus coruscami-
 ne pepulit. Erat enim ultra solitum emi-
 nentis mortalitatisq; aspectum, deniq; pi-
 græ adhuc quietis indicium roratis na-
 ribus ructuantem repentina ostij crepi-
 tatione turbauit. Hanc præibat florali
 lasciuiens uirguncula petulantia, hæde-
 ra largiore circumflua improbi uultus
 & ore contumeliarum sarcinis grauido,

Bbb ; cuius

cuius hyronicum lumen tam rimabunda uernulitate currebat, quo mentes etiam abstrusas temulētis inscriptionibus depinxisset. Musæ enim latera sarciebāt altrinfecus duæ, quarū dexterior uerecunda quadam maiestate subnixā altatæ frontis Polymnia argēteis astrorum purgauerat margaritis, cuius phaleratū exoticis diadema carbunculis corniculata lunæ sinuatio deprimebat, ac cerulanti peplo circumlita hyalinę cavitatem sphaeræ osseo fastigatus tigillo uersabat uisus itaq; luminis. Tam elata contemplatiōe cœlitus erigebatur intuitus, quo penē foribus superna intuens pollicem illisisset. Leuicomes lateris refugio quodam contemplatu secretior humanos intuitus uelamine quodā arcano uitabat, huius ninguida canis albensibus nitebat cæsaries, rugaq; crispato multiplici supercilio rancidum se quiddam consopire promittebat. Tardior incessus erat, & ipsa ponderationis grauedine uenerandus. Tunc Caliope prouinciā loquacitatis ingressa, his te, inquit, Fulgenti tutricibus sponponderam largitum.

Qua

Quarum sequax si fueris, celeriter raptum ex mortali cœlestem efficient, astrisque, non ut Neronem poëticis laudibus sed, ut Platonem mysticis interfererent rationibus. Neque enim illos de his expectas affectus, quos aut poëma ornat, aut deflet tragœdia, aut spumat oratio, aut cachinnat satyra, aut ludit comœdia, sed in quibus Carneadis resudat elleborum, & Platonis auratum eloquium & Aristotelis syllogisticum uerbiloquium. Nunc itaque pande mentis cubiculum & aurium fistulis, audito nuncio mentibus intromitte, quod excipis, sed enervatum totum mortale, quod tibi est, ne tam sacriati series dogmatis scrupulosis rite non resideat penetralibus. Ergo nunc de deorum primum natura, unde tanta malæ credulitatis lues stultis mentibus inoleuerit, edicamus. Quamuis enim quidam sunt, qui sprete capitis generositate, eretinis atque archadicis sensibus glandium quippiam sapiant, atque eorum altiori stultitiæ nubilo soporata caligentur ingenia, tamen nequaquam apud humanos sensus nisi fortuitis compulsa.

pulsationibus moti nascuntur errores, ut etiam Chrysippus de fato scribēs ait; Compulsationibus lubricis uoluntur incurfus: Itaque primum omisso circuitu, unde Idolum tractum sit, ediscamus.

Vnde Idolum dicatur.

D lophanes Lacedæmonū author libros scribit antiquitatum X III. in quibus ait Syrophanem Aegyptium familia substantiaq; locupletem filiū genuisse, quem uelut enormis substantiæ successorem ineffabili ultra quā paternitas exigebat affectu erga filium deditum. Isq; dum aduersis fortunæ incursum raperetur, patri crudele geminæ orbitatis dereliquit elogium, & ut posteritati perpetuale suffragium denegasset, & substantiæ propagandæ subitam inceptionem obijceret. Quid igitur faceret aut fœcunda paternitas hac sterilitate damnata, aut felix substantia in successionē curata. Parum erat non habere, qd habuit, nisi etiā esset, qui obtineret quod reliquit. Denique doloris angustia, quæ semper inquirat necessitatis solatium, filij sibi simulacrum in ædibus instituit.

Dum

Dumq̃ tristitiæ remedium quærit, semina-
 rium potius doloris inuenit, nesciens
 quod sola sit medicina miseriarum obli-
 uio, fecerat enim: ille unde luctus resurre-
 ctionis indies acquireret non in quo lu-
 ctus solatium inueniret. Deniq̃ Idolum
 dictū est idodynin, quod nos latinè spe-
 cies doloris dicimus. Namq̃ uniuersa fa-
 milia in domini adulationem, aut coro-
 nas plectere, aut flores inferre, aut odora-
 menta simulachro succendere consue-
 uerat. Nonnulli etiam seruorum culpa-
 biles, domini furiam euitantes, & ad si-
 mulacrum profugi ueniam merebantur
 & quasi salutis certissimo collatori, flo-
 rum aut thuris offerebant munuscula, ti-
 moris potius effectū quam amoris affe-
 ctū. Deniq̃ huius rei immemor & Pe-
 tronius ait: Primus in orbe Deos fecit ti-
 mor. Nam & Mintanor muncus in Cro-
 matopoion libro musicę artis quem scri-
 psit, ait: dominum doloris quem prima
 compunctio humani uinxit generis, ex-
 in inueteratus error humanis pedetētim
 consertis disciplinis baratro quodā sæ-
 uæ crudelitatis prolabitur.

Bbb s

Fabu

Fabula Saturni.

S Aturnus Pollucis filius dicitur, Op-
 is maritus senior, uelato capite fal-
 cem gerēs cuius uirilia abscissa & in ma-
 re proiecta Venerē genuere. Itaq; quid
 sibi de hac philosophia sentiat, audia-
 mus. Tum illa Saturnus primus in Italia
 regnum obtinuit, hicq; per annonæ præ-
 rogationem ad se populos attrahens à
 saturādo dictus est Saturnus: Op is quo-
 que eius uxor. eò quòd opem esurienti-
 bus ferret, edicta est. Pollucis etiam fili-
 um siue à pollendo, siue à pollucibilita-
 te, quam nos humanitatem dicimus, un-
 de & Plautus in comœdia Epidici ait:
 Bibite, pergracimini pollucibiliter. Ve-
 lato uerò capite ideo fingitur, quod om-
 nes fructus foliorum obnupti tegantur
 umbraculo. Filios uerò suos comedisse
 fertur, quod omne tempus quodcunq;
 gignit consumit. Falcē etiā fert non ime-
 rito, siue q; omne tempus in se uergat ut
 curuamina falcis, siue propter fructum.
 Vnde etiā & castratus dicitur, qd omnes
 fructuū uires abscisse, atque in humorib.
 uiscerum uelut in mare piectæ, sicut illic
 Vene-

Venerem, ita & libidinē gignant necesse est. Nam & Apollonophanes in Epico carmine scribit, Saturnum quasi sacrum *ἄρ, ἄρς* enim Græcè sensus dicitur, aut factorem *ἄρ*, quasi diuinum sensum creatorem omnia, cui etiā quatuor filios subiiciunt, id est, primum Iouem, secundū Iunonem, tertium Neptunum, quartū Plutonem, & quasi Poli filium quatuor elementa gignentem, id est, primum Iouem ignem, unde & *Ζεύς* Græcè dicitur. *Ζεύς* enim Græca significatione siue uita siue calor dici potest, siue quod igne uitali animata omnia dicerentur, ut Heraclitus uult, siue quòd hoc elemētū caleat. Secundum Iunonē quasi aērē, unde *ἄρ* Græcè dicitur, & quamuis aērē masculū ponere debuerint, tamen deo soror est Iouis, quā hæc duo elementa sibi sunt ualde cōsortia. Ideo Iouis & coniugem quod maritatus aēr igne feruescat. Nā & Theopompus in Cypriaco carmine & Hellanicus in Dios Philogía, quam descripsit ait: Iunonem ab Ioue uinctam cathenis aureis & deprauatā incudibus ferreis. Illud nihilominus dicere uolētes quod aēr igni

cor-

coelesti coniunctior duobus deorsum elementis misceatur, id est, aquę & terrę quę elementa duobus superioribus graviora sunt.

Fabula Neptuni.

Neptunum uero tertium aquarum uoluere elementum, quem idēō gręci etiam Posidona nuncupant quasi, *ποσειδών*, quod nos latine facientem imaginē dicimus, illa uidelicet ratione quod hoc solum imagines in se formet spectantium, quod nulli alię ex quatuor competat elementis. Tridentem uerō ob hanc rem ferre pingitur, quod aquarum natura triplici uirtute fungatur, id est, liquida, foecūda, potabili, hinc & Neptuno Amphitritem in coniugium deputant, *ἄμφι* enim gręcē circumcirca dicimus, eō quod omnibus tribus elementis aqua conclusa sit, id est, sit in cōelo, sit in aere, id est, in nubibus, & in terra, ut sunt fontes & putei,

Fabula Plutonis.

Qvarum etiam Plutonem dicunt terrarum p̄sulem. Plutos enim gręcē diuitię dicūtur, solis terris credentes

tes diuitias deputari. Hunc etiam tenebris addictū dixere, quod sola terrę materia sit cunctis elementis obscurior. Sceptrū quoq; in manu gestat, quod regna solis competant terris.

Fabula de Tricerbero.

TRicerberū uerò canem eius subiiciunt pedibus, quod mortalium iurgiorum inuidię ternario consensur statū id est, naturali, causali, accidentali. Naturale est odium, ut canum, leporum, luporum & pecudum, hominū & serpentum. Causale est, ut amoris zelus atq; inuidiæ. Accidens est, quod aut uerbis casualiter oboritur, ut hominibus, aut commestiones propter, ut iumentis.

Fabula de Furijs.

Hic quoq; etiam tres furias deseruite dicunt, quarum prima est Alecto. Alecto enim Græcè impausibilis dicitur. Alia Tisiphone, Tisiphone autē quasi τούτων φόνι, id est, istarum uox. Tertia Megera, Megera enim est, quasi μεγάλη ἔρις, id est, magna contentio. Primum est ergo non pausando furiam concipere. Secundum est in uocem erumpere. Ter-

Tertium iurgium protelare.

Fabula de Fatis.

TRia etiam ipsi Plutoni destinant fata, quarum prima Clotho, secunda Lachesis, tertia Atropos. Clotho enim Græcè uocatio dicitur. Lachesis uerò fors nuncupatur. Atropos quoque sine ordine dicitur. Hoc uidelicet sentire uolentes, quod prima sit natiuitatis euocatio. Secunda uitæ fors, quemadmodum quis uiuere possit. Tertia mortis cōditio, quæ sine lege uenit.

Fabula de Harpijs.

HArpias etiam tres inferis Virgilius deputat, quarum prima Aello, secunda Ocypite, tertia Celæno. Harpia enim Græcè rapina dicitur. Ideo uirgines quod omnis rapina arida sit & sterilis. Ideo plumis circumdatæ, quia quicquid rapina inuaserat celat. Ideo uilatiles, quod omnis rapina ad uolandum sit celerrima. Aello enim Græcè, quasi ἑλλων ἄλλων, id est, alienum tollens. Ocypite, id est, citius auferens. Celænum uerò Græcè νίγρυν, unde & Homerus prima Iliados rapsodia αἰψατοῖ αἶμα κελαινὸν ἐρωήσει πρ

πὶ δόγῃ, id est, statim niger tuus sanguis emanabit per meam hastam. Hoc igitur signare uolentes, quod primum sit alienum concupisci, secundum concupita inuadere tertium celare quod inuadit.

Fabula de Proserpina.

Plutoni quoque nuptam uolunt Proserpinam Cereris filiam. Ceres enim Græcè dicitur gaudium, & ideò illam frumenti deā esse uoluerunt, quod ubi plenitudo fructuum sit, gaudia semper superabundant necesse est. Proserpinam uerò quasi segetem uoluerūt, id est, terram radicib. proserpentem, ut & Hecate Græcè dicitur. Hecaton enim Græcè centum sunt, & ideò hoc illi nomen imponunt, quia centuplicatum Ceres proferat fructum.

Fabula Cereris.

HAnc etiam mater cū lampadibus raptā querere dicitur, unde & lampadum dies Cereri dedicatus est, illa uidelicet ratione quod hoc tempore cum lampadibus, id est, cū solis feruore seges ad metendum cum gaudio requiratur.

Fa

Fabula Apollinis.

A Pollinem solem dici uoluerūt. Apollon enim Græcè perdens dicitur, quod feruore suo omnem succū uiuentium decoquendo perdat herbarum. Hunc etiam diuinationis Deum uoluerunt, siue quod sol omnia obscura manifestat in lucem, seu quòd in suo processu & occasu eius orbita, multimodos significationum monstret effectus. Sol uerò dicitur aut ex eo, quod solus sit, aut quòd solitè per dies surgat & occidat. Huic quoque quadrigam scribunt illam ob causam, quod aut quadripartitis temporum uarietatibus anni circulum peragat, aut quod quadrifido limite diei metiat spacium, unde & ipsius equis condigna sic nomina posuerūt, id est, Eritreus. Acteon, Lamos, Philogæus. Eritreus Græcè rubens dicitur, quod à matutino sol lumine rubicūdu exurgat. Acteon splēdens dicitur, quod tertie horę momentis uehemēs insistetur, lucidior fulgeat. Lamos uerò cum ad umbilicū diei centratum conscenderit circulum. Philogæus Græcè terram amans dicitur, quod ho

ra

ra nona procliuior uergens occasibus
pronus incumbat.

Fabula de coruo.

IN huius etiam tutelam coruum po-
nunt, siue quod solus contra rerū na-
turam, in medijs ipsis æstiujs feruoribus
ouïperos pullulet fœtus. Vnde & Pe-
tronijs.

Sic contra rerum naturæ munera notæ,

Coruus maturis frugibus oua refert.

Siue quod in Horoscopis libris secun-
dum Anaximandrum, siue etiam secun-
dum Pindarum solus inter omnes aues,
significationes habeat uocum.

Fabula de Lauro.

IN huius etiam tutelam Laurum ascri-
bunt, unde etiam eum amasse Daph-
nen dicunt Peni fluminis filiam, & un-
de laurus nasci posset, nisi de fluuijalibus
undis? Maxime quia eiusdem Penei flu-
minis ripæ lauro abundare dicuntur. At
uerò amica Apollinis ob hanc rem uo-
citata est, quia illi, qui de interpretatione
somniaŕū scripserunt, ut Antiphon Phi-
locrus, & Artemon, & Serapion Ascalo-
nites promitant in libris suis laurum si

Ccc

dot.

dormiētibus ad caput posueris, uera somnia esse uisuros.

Fabula de nouem Musis.

Hic etiam Apollini nouem deputant musas, ipsumq; decimum Musis adijciūt, illa uidelicet causa, quod humanæ uocis decē sint modulamina, unde cum decachorda Apollo pingitur cythara. Sed & lex diuinā decachordon dicit psalterium. Fit ergo uox quatuor dentibus econtra positis, quos lingua percussit, ē quibus si unus minus fuerit, sibilum potius quā uocem reddat necesse est: Duo labia uelut cymbala uerborū comoda modulantia: Lingua ut plectrum quæ curuamine quodam uocalem format spiritum: Palatum cuius cōcauitas profert sonum: Gutturis fistula, quæ tecti meatum spiritalem præbet excursus: Et pulmo, qui uelut aceruus follis cōcepta reddit ac reuocat. Habes ergo nouem Musarum uel Apollinis ipsius redditam rationem, sicut in libris suis Anaximander Lampfacenus, & Leophātes Heracleopolites exponunt, quod & alij
firi,

firmant, ut Pisander Physicus, & Euxemenes in libro Theologomenon. Nos uerò nouem Musas doctrinæ atq; scientiæ dicimus nodos, hoc est prima Clio, quasi prima cogitatio discendi, Cleos enim Græcè fama dicitur, unde & Hom. ἡμεῖς ἡ κλέος οἶον ἀκούμεν ὅδ' ἐτι ἰδ' μεν, id est; solam famam audiuius. Et in alio loco τῶ κλέος εὖ καὶ ἑλλάδ' ἀ καὶ μέσοις ἄργος. Et quoniam nullus scientiam quærit nisi in qua famæ suæ protelet dignitatem, ob hanc rem prima Clio appellata est, id est, cogitatio quærendæ scientiæ. Secundæ Euterpe, quod nos latinè bene delectans, dicimus, quod primum sit scientiam quærere, secundum sit delectari quod quæras. Tertia Melpomene quali meletenpoiomene, id est, meditationē faciēs permanere, ut primū uelle, secundū desiderare quod uelis, tertium instare meditādo ad id quod desideras. Quarta Thalia, id est, capacitas, uelut si dicatur, ἰθὺς ἐλάδαν, id est, ponens germina. Vnde & Epicarmus Comicus in Diapholo comœdia, αἰτ: θάλορ ὥς ὃ βλέπει βάλιμος ἐπιτάξερ, id est, germē dū nō uidet

CCC 3 fa

fames consumit. Quinta Polymnia, quæ
 ἡ πολὺ μνήμη, id est, multam memoriam
 faciens dicimus, quia post capacitatem
 est necessaria. Sexta Erato, εὐρω ἑμειον,
 quod nos Latine inueniens simile dici-
 mus, quia post scientiam & memoriam
 iustum est, ut aliquid simile & de suo in-
 ueniat. Septima Terpsicore, id est, dele-
 ctans instructionem: unde & Hermes in
 Opimandre libro ait ἀκροτροφῆς καὶ κῆ-
 φοσώματος, id est, absq; instructione esce
 & uacuo corpore, ergo post inuentionem
 oportet te etiam discernere ac dñjudica-
 re quid inuenias. Octaua Vrania, id est,
 cœlestis, post dñjudicationem enim est,
 eligis quid dicas, quid despuas. Eligere
 enim utile, caducumq; despuere cœleste
 ingenium est. Nona Caliope, id est, opti-
 mæ uocis, unde & Homerus ait: θεᾶς ὀπὶ
 φωνήσας, id est, deæ uocem clamantis,
 ergo hic erit ordo. Primum est uelle do-
 ctrinam. Secundum est delectari, quod
 uelis. Tertium est instare, ad id quod de-
 lectatus est. Quartum est capere id quod
 instas. Quintum est memorari quod ca-
 pis. Sextum est inuenire de tuo simile,
 ad

ad id quod memineris. Septimum est iudicare quod inuenias. Octauum est eligere de quo iudicas. Nonum bene proferre quod elegeris.

Fabula Phaëtontis.

Hic etiam cū Clymene nymp̄ha coiens Phaëtōta dicitur genuisse, qui paternos currus affectans sibi atq; mundo concrementationis detrimenta conflauit. Semper ergo sol cum aqua coiens aliquos fructus gignat necesse est, qui eò quod terris exilientes appareant Phaenontes dicuntur, phænon enim Græcè apparēs dicitur, qui quidem fructus ad maturitatem sui, solis ardorem quærant necesse est, quo accepto omnia feruoris incendio consumantur, huius etiam sorores Arethusa, Lampetusa, quæ gemmeis ac translucentibus fraterna deplo- rant guttis incendia, succinaq; disruptis iaciunt in aurata corticibus. Soror etiam torius germinis arbor est, quæ una eademq; feruoris humorisq; iugalitate gignuntur. Itaq; istæ arbores, quæ succinum sudant, dum maturis frugibus solis feruor torrentibus ipsis Iunio, Iulioq;

Ccc 3 men-

menſibus incendiſior. Cancrī atq; Leo
nis tetigerit metas, tunc iſtæ arbores æ-
ſtu ualido fiſſis corticibus ſuccum, ſui
liquoris in Eridano flumine equis du-
randum emittunt.

De Tripho, ſagittis & Pythone.

His Triphum quoq; Apollinis adij-
ciunt, quod Sol & præterita noue-
rit, & præſentia cernat, & uifurus ſit futu-
ra. Arcū uerò huic ſagittasq; cōſcribunt,
ſiue quod de circulo eius radij in modū
ſagittarum exiliāt, ſeu quod ſuorū radio-
rum manifeſtatione omnem dubietatis
ſcindat caliginem, unde etiā Pythonem
ſagittis interemiſſe fertur. Pytho enim
Græcè credulitas dicitur, & quia omnis
faſa credulitas, ſicut ſerpentes, luce ma-
niſtante deprimitur, Pythonem eum
interemiſſe dicunt.

Quare ſine barba dicitur cum pater dicatur.

Quia occidendo & renaſcendo ſem-
per eſt iunior, ſiue quod nunquam in ſua
uirtute deficiat, ut luna, quæ creſcit & mi-
nuitur.

Fabula Mercurij.

Si furtis præſuere dī nō erat opus cri-
mini-

minibus iudicem, ex quo culpæ habue-
re cœlestem authorem. Mercurium di-
cunt præfuisse negocijs uirgam ferentem
serpentibus nexam, pennatis quoq; talā-
ribus præditum. Hunc etiam internun-
tium furatrinumq; Deum. Quid sibi ue-
rò huius nominis atq; imaginis signifi-
catio differat, edicamus. Mercurium di-
ci uoluere quasi mercium curā. Omnis
ergo negociator dici potest Mercurius.

Quare pennas.

Pennata uerò talaria quod negociantium
pedes, ubiq; pergēdo quasi pēnati sunt.

Quare uirgam.

Virgā uerò serpentib. nexā ob hoc adij-
ciunt, qd mercatoribus det aliquando re-
gnum ut sceptrū, & uulnus ut serpentis.

Quare Galerum & Gallum.

Galero enim cooperto capite pingitur,
quod omne negociū sit semper abscon-
sum. Gallum quoq; in eius ponunt tu-
telam, siue quod omnis negociator sem-
per inuigilet, seu quod ab eius cantu sur-
gant ad peragenda negocia.

Quare Hermes.

Hermes quoq; dicitur Græcè Ἑρμηνεύς,

Ccc 4 id

id est, quod nos latine differere dicimus, illa uidelicet causa, quod negociatori linguarum sit disertio necessaria, utraq; enim regna permeare dicitur superna atq; inferna, quod modo uētis in altum nauigās curat, modo demersus inferna tempestatibus appetat.

Quare fur, quare celer dicitur.

Hunc etiam Deum furti ac præfulem uolunt, quod nihil intersit inter negociantis rapinam atq; periurium furantisq; deierationem ac raptum. Stellam uero quæ Stilbos Græce nuncupatur, quam ei Pagani ascribūt, ex quo etiam diei nomen inuenere, tantum celerior planetis omnibus currit, ut septima die suos permeet circulos, quod Saturnus x x iiii. annis & Iuppiter x i i. possunt, unde etiam Lucanus ait: Motuq; celer Cyllenius hæret.

Quare Argum occidisse dicatur.

Deniq; etiam Argum luminum populositatem conseptum interemisse fertur dum oculorum immensam unius corporis segetem, ubiq; uiua circumspectio ne florentem singularis uulneris recursum

sum, falcifero mesluisset curuamine. Quid sibi ergo tam fabulosum Græciæ commentum uelit, nisi quod etiam centum custodes totidemq; astutos sine negociatione uagos, unde & orgas Græcè uagus dicitur, & furantis astutia & negociantis circumueniet astuta, falsataq; cautela. Solet igitur alludere his speciebus & honestè mendax Græcia, & poetica garrulitas semper de falsitate ornata phaleratior, ut & Danaë, hymbere aurato corrupta est, non pluuia, sed pecunia.

Fabula de Ganymede.

ET raptum Ganymedē aquila non uerè uolucris sed bellicā præda. Iupiter enim ut Anacreon antiquissimus autor scripsit, dum aduersus Titanas, id est, Titani filios qui frater Saturni fuerat bellum assumeret, & sacrificium cœlo fecisset in uictoriæ auspiciū, aquilæ sibi adesse prosperū uidit uolatum, pro quo tam felici omine præsertim, quia & uictoria consecuta est, insignis bellicis sibi aquilam auream fecit, tutelæq; suæ uirtuti dedicauit, unde & apud Romanos hu-

iuscemodi signa tractata sunt. Ganymedem uerò bellando his signis præeuntibus rapuit, sicut Europam in tauro rapuisse fertur, id est, in nauem tauri picturam habentem, & is idem in uacca similiter nauim huiuscemodi picturæ, denique ut hoc certius esse cognoscas nauigium Isidis Aegyptus colit.

Fabula Persei & Gorgonon.

PErseum ferunt Medusæ Gorgones interfectorem. Gorgones uoluere dici tres, quarum prima Stheno, Secunda Euryale, Tertia Medusa, quarum quia fabulam Lucanus & Liuius scripserunt poëtæ grammaticorum scholaribus rudimentis admodum celeberrimi, hanc fabulam referre superfluum duximus. Theocritus antiquitatum historiographus refert Phorcum fuisse regem, qui tres filias locupletes dereliquit. Quarum Medusa maior quæ fuerat locuples, regnūque in colendo, fructificandoque ampliauerat, unde & Gorgon dicta est, quasi Georgon nam Georgi Græcè agricul

tor

tores dicuntur. Serpentino uerò capite ideo dicta est quod astutior fuerit, cuius regnum opimum Perseus inuadens ipsam quidem interemit, ideo uolaticus dicitur, quod nauibus uenerit. Cuius capite, id est, substantia ablata ditior factus non parua regna obtinuit. Denique & Athlantis regnum inuadens, quasi per Gorgonis caput, id est, per substantiam eius eum in montem fugere compulit. Vnde in monte conuersus dicitur esse. Tamen quid hac sibi tam subtili sub imagine ornatrix Græcia sentire uoluerit edicamus: Gorgonas dici uoluerunt tres, id est, tria terroris genera. Primus quippe terror est, qui mentem debilitat, secundus qui profundo quodam terrore mentem spargit, tertius qui non solum mentis intentum, uerumetiam caliginem ingerit uisus, unde & nomina tres Gorgones accepere. Stheno enim Græcè debilitas dicitur, unde & Asteniam infirmitatem dicimus. Secunda Euryale, id est, lata profunditas, unde & Homerus *πάλιν ευρύαχυν*, id est, Troiam latas uias habentem.

Itaq;

Itaq; Medusam quasi *μὴ ἰδῆσθαι*, quod uideri non possit. Hos ergo terrores Perseus adiuuante sapientia interfecit. Ideo auersus uolat quod uirtus terrorem nūquam aspicit. Speculum ergo ferre dicitur, quod omnis terror non solum in corde, sed etiam in figura transeat. De sanguine eius nasci fertur Pegasus in figura famæ constitutus. Virtus enim dum terrorem amputauerit, famam generat, unde uolare dicitur, quia fama est uolucris. Vnde & Tiberianus: Pegasus hinniens trāsuolat æthram. Ideo & musis fontem ungula sua rupisse fertur, quod Musæ ad describendum famam heroum, aut sequantur piorum dicta, aut indicent anti quorum gesta.

Fabula Admeti & Alcestes.

Sicut nihil benigna superius coniuge
ita nihil infesta crudelius muliere.
Quanto enim sapiens pro uiri sui salute
suam opponit animā pignori, tanto maligna
ad mariti mortem etiam suam reputat nihili. Ergo coniux quantum iure
coniunctior, tantum est aut morū dulcedine mellea, aut felle malitiæ toxica.
Est

Est quippe aut perpetuale refugium, aut perenne tormentum Admetus rex Græciæ Alcestem in coniugio accepit, cuius pater edictū proposuerat, ut si quis duas feras sibi dispares suo currui iungeret, ipse illam in cōiugio accepisset. Is igitur Admetus Apollinem atque Herculem petiit, & ei ad currum leonem & aprum iunxerunt. Itaq; Alcestem in coniugio accepit. Cumq; in infirmitatem Admetus decidisset, & mori se comperisset, Apollinem deprecatus est. Ille uerò dixit, se ei aliquid non nosse prestare, nisi quis se, de eius propinquis ad mortem, pro eo uoluntarie obtulisset, quod uxor fecit. Itaq; Hercules, dum ad Tricerberum canem abstrahendū descenderet, etiam ipsam de inferis leuat. Admetum posuerit in modum mētis, ideo Admetus nuncupatus est, quasi quem adire poterit metus. Hic itaq; in coniugio Alcestem desiderat. Alce enim Græcè præsumptio dicitur, unde & Homerus, ait: ἀλλὰ οὐκ ἐστὶ βίη φρεσὶν ὅδ' ἐστις ἀλκή, non est aliqua uirtus in mentibus, neque aliqua præsumptio. Ergo mens præsumptionem sperana

rans sibi coniungi, duas feras suo currui subiungat, id est, suę uię duas uirtutes asciscat animi, & corporis. Leonem ut uirtutem animi, aprum ut uirtutem corporis Deniq; & Apollinem & Herculem sibi propiciet, id est, sapientiam & uirtutē. Ergo pręsumptio semetipsam ad mortem pro anima obijcit, ut Alceste, quam pręsumptionem quamuis in periculo mortis deficientem, uirtus de inferis reuocat, ut Hercules fecit.

BEATI FVLGENTII
Episcopi Carthaginensis Mythologi-
arum ad Catum Presbyterum Car-
thaginensem, Liber Se-
cundus.

Tudens mi domine tuo reuerendo imperio, meā stultitiam uelut naufrago commisi, iudicio bifida ambiguitate suspensus, utrumne lector quilibet laudet constructa, aut de-
destruat, laborata, sed quia nullatenus
hac

Hæc nostrum aut nomen extollunt, aut crimē officiūt, illo uidelicet pacto, quod si ab his lector melius sapit Deum præferat, qui meliora concessit. Sin uerò ab his minus aliquid desipit, ipsum præferat, qui ista contribuit, ergo & hæc non nostra sunt, sed eius donum, & quæ ampliora eueniunt, non hominis, sed diuinum est largimentū. Sicut enim liuoris nota est filere quod noueram, ita crimen est nō enarrare, quod senserā, ergo si his amplius sapis, lauda mentē purissimam quæ quod habuit nō negauit, sed si hæc ante nescieras, habes arenam nostri studiū ubi tui exerceas palestram ingenij.

Fabula de iudicio Paridis.

Philosophi tripartitam humanitatis uoluerunt esse uitam, ex quibus primam theoreticam, secundam practicam tertiam philargicam uoluere, quas nos latinè contemplatiuam, actiuam, uoluptariam nuncupamus ut etiam propheta ait: Beatus uir qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiz non sedit, id est, non abiit, non stetit, non

non sedit. Prima igitur contemplatiua est, quæ ad sapientiam, & ueritatis inquisitionem pertinet, quam apud nos episcopi, sacerdotes, ac monachi, apud illos philosophi gesserunt. Quos nulla furoris insania, nullum liuoris toxicum, nullus uapor libidinis, sed tantum indaganda ueritatis contemplandæq; iustitiæ cura macerat, fama ornat, pascit spes. Secunda actiua est, quæ tantum uitæ commodis anxia, ornatus petax, habendi insatiata, rapiendi cauta, seruandi sollicita geritur, plus enim quod habeat cupit, quàm quod sapiat quærit, nec considerat quod expediat ubi intercedit quod rapiat. Denicq; ideo non perstat stabile, quia non uenit honeste. Hanc enim uitam penes antiquos aliqui Tyrani, penes nos mundus omnis gerit. Voluptaria uerò uita est, quæ libidini tātummodo noxia, nullum honestum reputat bonum, sed solum uitæ appetens corruptelam, aut libidine mollitur, aut homicidijs cruētur, aut rapina succēditur, aut liuoribus rancitatur. Sed hoc penes illos Epicurei ac uoluptarij, penes uerò nos huiusmodi
uita

uita natura non crimen est. Et quia bonum nemo gerit, nec nasci bonum licet. Id itaq; considerantes Poëtæ trium dearum ponūt certamina, id est, Mineruam, Iunonem & Venerem, de formæ qualitate certantes. Ideò uerò Iouem non posse de his iudicare dixere, siue quod præfinitum mundi iudicium ignorabant, siue quia in libertate arbitrii constitutum hominem crederent. Quod itaq; si uelut Deus Iupiter iudicasset damnando duas, unam tantum modo terris uitam dimitteret. Sed ideò ad hominē iudicium transferunt, cui liberum deligendi debetur arbitrium. Sed bene pastor, quia non ut sagitta certus, & iaculo bonus, & uultu decorus, & ingenio sagacissimus, deniq; brutum quiddam delipiuit, & ut ferarum ac pecudū mos est ad libidinem limaces uisus intorsit, quam ante uirtutem aut diuitias requisit. Sed quid sibi tres Deæ de tribus uitarum ordinibus tendicent, edicamus.

Fabula Minerue.

Primam uitam theoreticam, quam nos in contemplandæ sapientiæ honore

Ddd

nore

nore dicimus. Ideo de Iouis uertice natam dicunt quia ingenium in cerebro positum sit. Ideo armatam quod munita sit. Gorgona etiam huic addunt in pectore quali terroris imaginem, ut uir sapiens terrorem contra aduersarios gestet in pectore. Cristam cum galea ponunt ut sapientis cerebrum & armatum sit & decorum, unde & Plaut. in Trinummo ait: Fungino genere est, capite se totum tegit. Triplici etiam ueste subnixa est, seu quod omnis sapientia sit multiplex, seu etiam quod celata. Longa etiam hastam fert quod sapientia longo uerbo percutiat. Triplici etiam ueste, quod omnis sapientia tecta extrinsecus rarius agnoscatur. In huius tutelam etiam noctuam uolunt quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat. Inde etiam & conditricem Athenarum eam uolunt. Minerva denique & Ἀθηνᾶ græcè dicitur quasi ἀθάνατος παρθένος, id est, immortalis uirgo quia sapientia nec mori poterit, nec corrumpi.

Fabula de Iunone.

Iunonem uero actiuæ præposuerunt Iuitæ, Iuno enim, quasi à iuuando dicta

ita est, ideo & regnis præesse dicitur, quod hæc uita diuitijs tantum studeat. Ideo etiam cum sceptro pingitur, quod diuitiæ regnis sint proximæ. Velato enim capite lunonem ponunt, quod omnes diuitiæ sint semper absconscæ. Deâ etiam partus uolunt, quod diuitiæ sint prægnantes semper, & nonnunquam abortiant. Huius quoque in tutelam ponunt pauum, quod omnis uitæ potentia petax in aspectum sui semper quærat ornatus, sicut enim pauus stellarum caudæ curuamen concauans antè faciem ornaret, posterioraque turpiter nudat. Vnde & Theophrastus ait in mortalibus τὰ ἄλλα περιγνῶθι, id est, reliqua considera, & Salomon in obitu hominis nudatio operum eius. Huic etiã Irim quasi arcum pacis adiungunt, quod sicut etiam ille ornatus uarios pingens arcuato curuamine momentaliter refugit. Ita etiam fortuna quamuis ad præsens ornata tamen est citius fugitiua.

Fabula Veneris.

Tertiam Venerem uoluptariæ uitæ in similitudinem posuerunt. Venerem

Ddd 2

rem

rem dici uoluerunt, aut secundum Epicureos bonam rem, aut secundum Stoicos uaniam rem. Epicurei enim uoluptatem laudant. Stoici uoluptatē damnāt. Isti libidinem colunt, isti libidinem nolunt. unde & ἀφροδίτη dicta est, ἀφρός enim Græcè spuma dicitur, siue ergo quod sicut spumalibido momentaliter surgat & in nihilum ueniat, siue quod concitatio ipsa seminis spumosa sit. Denique fecerunt Poëtæ, quod exectis falce Saturni uirilibus, atque in mare proiectis, exinde Venus nata sit. Illud nihilominus respondere uolens, poetica uanitas, quod Saturnus græcè Cronos dicitur, Cronos enim græcè tempus uocatur. Abscisse ergo uires tēporis, id est, fructus falce quā maxime atque in honoribus uiscerum uelut in mari proiectæ libidinem gignant, necesse est. Saturitatis enim abundantia libidinem creat, unde & Terentius ait: Sine Cerere & Libero friget Venus. Hanc etiam nudam pingunt, siue quod nudos sibi affectatores dimittat, siue quod libidinis crimē nunquam celatum sit, siue quod nō unquam nisi nudis conueniat.

ueniat. Huic etiam rosas in tutelam adi-
ciunt, rosæ enim & tubent & pungunt,
ut etiam libido rubet uerecundiæ oppro-
brio, pungit etiam peccati aculeo, & si-
cut rosa delectat quidem, sed celeri mo-
tu tēporis tollitur, ita & libido libet mo-
mentaliter, & fugit perenniter. In huius
etiam tutelam columbas ponunt, illa ui-
delicet causa, quod huius generis aues
sint in coitu feruidæ. Huic etiā tres Cha-
rites adiñciunt duas ad nos conuersas, u-
nam nobis auersam, quod omnis gra-
tia nescit subtilem, sed ornatum. Hanc
etiam in mari natantem pingunt, quod
omnis libido rerum patiatur naufragia,
unde & Porphyrius in Epigrammate ait:
Nudes egens Veneris naufragus in pe-
lago. Cōcha etiam marina pingitur por-
tari, quod huius generis anima toto cor-
pore simul aperto in coitu misceatur, si-
cut luba in physiologijs refert.

Fabula Herculis & Omphales.

P Arcite quæso iudices humanis ar-
doribus, quid enim puerilis aut mu-
liebris sensus in amore efficiat, ex quo
in libidinis pugna Herculeæ desudat uir-

D d d ; tus

tus. Mulieris enim illecebra maior est mundo, quia quem mundi magnitudo uincere non potuit, libido compressit. Inuasit ergo uirtutem de crimine foemina, quam moereri non potuit de natura. Hercules enim amauit Omphalen, quæ eum persuasit, & coli delictos eneruare contractus, & lasciuienti pollice fusi teretem rotare uertiginem, Hercules enim ἡρακλῆς græcè dicitur, id est, ἀνδρῶν κλέος: quod nos latine uirorum fortium famam dicimus. Vnde & Homerus: ἡλέος διοτρεῖς ἄκοοι: id est, solam famam audiuius. Ideo Alcei nepos dicitur. Alce enim græcè præsumptio interpretatur. Nā & Alcemenam matrem habet, quasi ἀλμοδῆς τέρας, quod græcè falsugo dicitur. Nam ex igne igneus, ut ex Ioue, & ex præsumptione, ut ex Alceo auo, & ex falsedine sapientiæ, ut ex Alcmena, qd nascitur nisi fortitudinis gloria: & tamē à libidine superatur ἐμφάλος em̄ græcè dicitur umbilicus. Libido enim in umbilico dominatur mulieribus, sicut: Nō est præcisus umbilicus, tuus. Quasi diceret: Non est peccatum tuum amputatum. Nam &

ma.

matrix illic cathenata constringitur, unde & epinephridia eodem loco firmandis foetibus opponuntur. Ostenditur ergo quod libidido quamuis etiam inuictam possit superare uirtutem.

Fabula Caci & Herculis.

Si fumum fures eructuant, q̄s inuolantem dū negat agnoscat: ergo aut caliginē aut fumū obijcit, ne agnosci possit, aut in fumū uanescit substantia, quod furtiue succedit, Cacus em̄ Herculis boves furat⁹ esse dicitur, quos cauda in spelūca tractos abscōdit, quē Hercules pressoguttore interfecit, κακόν, em̄ græce malū dicim⁹, ergo omnis malitia fumū eructuat, id est, aut qđ cōtraria sit ueritati, id est luci, aut qđ acerba sit uidētib⁹, ut fum⁹ oculis aut qđ semp̄ occultas obscurasq̄ cauillatiōes obijciat. Ideò aut̄ & duplex qđ multiformis malitia non simplex sit. Triplici etiam modo nocet malitia, aut in euidēti ut potētior, aut subtiliter ut falsus amicus, aut occultē ut impossibilis latro. Ideò etiam subtractos boues transuersis ducit uestigijs, qđ omnis malignus aliena ut inuadat, transuersa defensionis

D d d 4 utitur

uititur uia. Ideo & bona Herculis concupiscit, quia omnis malignitas contraria est uirtuti. Denique in spelunca absconditur, quia nunquam aperta malignitas liberiore fronte sit, sed uirtus & malos interficat, & sua uindictat.

Fabula Antæi & Herculis.

ANtæus in modum libidinis ponitur, unde & ἀντίον, Græcè contrarium dicimus. Ideo & de terra natus, quod sola libido de carne concipitur. Denique tacta terra ualidior exurgebat. Libido enim quanto carni cōsenlerit, tanto surgit iniquior. Denique à uirtute glorię quasi ab Hercule superatur: Nam denegato sibi terrę tactu moritur, altiusque eleuatus materna non potuit mutuari suffragia, quo euidentem suę rei fabulam demonstrasset. Omnem enim mentem dum uirtus in alium sustulerit, & carnalibus eā etiam denegauerit aspectibus. uictrix statim exurgit. Ideo etiam & diu in certamine dicitur desudasse, quia rara est pugna, quæ cum concupiscentia uictisq; concreditur, sicut Plato in moralibus ait: Sapientes uiri maiorem cum uictis,

tijs, quàm cum inimicis pugnam gerūt. Nam & Diogenes Cinicus cum dolore ramicum torqueretur, & uidisset homines ad amphitheatrum concurrentes dicebat: Qualis hominum stultitia, currūt spectare feris homines repugnantes, & me prætereunt cum naturali dolore certantem.

Fabula Thyresiae,

THyresias duos serpentes concumbentes uidit, quos cū uirga percussisset in foeminam conuersus est. Iterum post temporis seriem eos concumbētes uidit, similiterq; percussis iterum est in pristinam naturam conuersus. Ideoque dum de amoris qualitate certamen Iuno & Iupiter habuissent, eum iudicem quaesierunt. Ille dixit tres uncias habere uirū amoris, & nouem feminam. Iuno irata ei lumen ademit. Iupiter uerò ei diuinitatē concessit. Gracia enim quātum stupenda mendacio, tantum est admirāda commento. Thyresiam enim in modum temporis posuere, quasi *θερινάσσω*, id est, æstiuam perennitas, *θερος* enim dicitur æstas, ergo ex uerno tēpore, quod masculinum,

Ddd 5 qui

quía eodē tempore clausura soliditas-
 quē est germinum, dū coēuntia sibi affe-
 ctu animalia uiderit, eaq; uirga, id est, fer-
 uoris æstu percusserit in fœmineum se-
 xum conuertitur, id est, æstatis feruorem,
 Ideò uerò æstatem posuere in modū fœ-
 minæ, quod omnia patefacta eodē tem-
 pore suis emergant folliculis, & quía cō-
 cipiendi duo sunt tempora, ueris & au-
 tumni, iterum cōceptu prohibito ad pri-
 stinam redit imaginē. Autumnus enim
 ita masculino corpore omnia constrin-
 git, quo constrictis arborum uenis uita-
 lis succi cōmertiales transennas interius
 stringens, foliorum marculentam detun-
 dat caluitatem. Denique duobus dñs, id
 est, duobus elementis arbiter quæritur
 igni atq; aëri de genuina amoris ratione
 certantibus. Deniq; iustum profert iudi-
 cium. In fructificādis enim germinibus
 dupla aëri quàm igni materia suppetit.
 Aër em̄ maritat in glebis, & producit in
 folijs, & grauidat in folliculis, Sol enim
 maturare tantū nouit in granis. Nam ut
 hoc certū sit, cæcatur à lunone illa uideli-
 cet causa, quod hyemis tempus aëris nu-
 bilo

bilo caligante nigrescat. Iupiter uerò occultis uaporis cōceptionem statim ei futuri germinis subministrat, id est, quasi præsicientiam. Nam ob hanc rem Ianus bifrons pingitur, quod & præterita, & futura respiciat.

Fabula Promethei.

NVlla quærantur ultra terris minima, dū usq; in cœlum peruenerint furta, aut quæ securitas erit argenti & auri, ubi flamma potuit inuolari. Prometheus aiunt hominē ex luto finxisse, quem quidem inanimum atq; insensibilem fecerat, cuius opus Minerua mirata spopōdit ei, ut si quid uellet de cœlestib. donis ad suū opus adiuuādū inquireret. Ipse nihil se scire ait, quæ bona in cœlestib. haberentur, sed si fieri posset se usq; ad superos eleuaret, atq; exinde si quid figulinę congruum cerneret melius inire, id est, propter septem liberales artes, uel propter septem planetas, quæ in aëre currunt oculatus arbiter presumpisset. Illa inter oras septēpliciis Clypei sublatum, cœlo opificē detulit. Dumq; uideret omnia cœlestia flāmatīs animata uege-

uegetare uaporibus, quā ferulam Phœbeacis applicans rotis, ignē furatus est, quem pectusculo hominis applicans animatum reddit corpus. Itaq; ligatum eum uulturi ferē iecur perēne prebētem: ut Nicogoras in disthemitheia libro, quem scripsit, primum illum formasse Idolum refert, ex eo quod uulturi iecur præbeat, liuoris quasi pingat imaginem unde & Petronius Arbiter ait: Cui uultur iecur ultimum pererrat, & pectus trahit, intimaq; fibras. Non est, quem tepidi uocant poētæ, sed cordis mala, liuor atq; luxus, nam & Aristoxenes in Epimetheriorum libro, quem scripsit, similia, profert. Enim uero Prometheum quasi *πρωμινθεαυ*, quod nos Latine prouidentiam dicimus, ex Dei prouidentia & Minerva quasi cœlesti sapientia hominem factum. Diuinum uero ignem, quem uoluere, animam monstrant diuinitus inspiratam, quæ apud Paganos dicitur de cœlis tracta. Iecur uero Prometheū uulturi præbentem, quod nos cor dicimus, quia in corde aliquanti philosophorum dixerunt esse sapientiam. Vnde & Iuue-

na.

nalis ait. Si leua in parte papillæ nil salit
 Arcadico iuueni. Denique uulturem in
 modum mundi posuere, quod mundus
 celeri quadam uolucritate uersetur, & ca-
 dauorum nascentium occidentiumq; pe-
 renitate depascitur. Itaq; alitur ac susten-
 tatur diuinæ sapientiæ prouidentia, quæ
 nec ipsa finire nouit, nec mundus cessare
 ab eius elementis aliquatenus possit.
 Denique Pandoram, dicitur formasse.
 Pandora enim Græcè omnium munus
 dicitur, quod anima munus sit omnium
 generale.

Fabula de adulterio Veneris.

IUste uel Sol Veneris depalat adulteri-
 rium, quatenus solet Luna eius cela-
 re secretum. Venus enim cum Marte cō-
 cubuit, quam Sol inueniens Vulcano
 prodidit. Ille adamante catenas effe-
 cit, ambosq; religans, dijs turpiter iacen-
 tes ostendit, illa dolens quinque filias So-
 lis amore succendit, id est, enim Pasipha-
 æn, Medæam, Phædram, Circem, Dirce.
 Quid sibi de hoc poëtica alludat garru-
 litas, inquiramus. Perstant nunc in no-
 stra de hac fabula uita, certa admodum

te

testimonia. Nam uirtus corrupta libidine, Sole teste apparet, Vnde Ouidius in Methamorphoseon ait: Videt hic Deus omnia primus. Quæ quidem uirtus corrupta libidine turpiter cathenata feruoris constructione tenetur. Hæc itaque quinque Solis filias, id est, quinque humanos sensus luci ac ueritati deditos, quasi solis foetus hac corruptela fuscant, ob hæc rem etiam huiuscemodi nomina quinque ipsis Solis filiabus uoluere, primam Phasiphaën, ut uisum quasi *πασιφάνον*, quod nos Latine omnibus apparentem dicimus. Visus enim reliquos quatuor sensus inspicit, quia & eum, qui clamat uidet, & palpando notat, & degustando aspicit, & odorando intendit. Secundam Medæam quasi auditum, hoc est, *μηδ' ἐν ἰδέᾳ*, quod nos Latine nullam uisionem dicimus. Quarta Phedra, quasi odoratus, uelut si dicat *φῆρος ἡδῶν*, quasi afferens suauitatem. Quinta Dirce faporis iudex, quasi *δείνα κρινῆ*, quod nos Latine acre iudicans dicimus.

Fabula Ulyxis & Syrenum.

Sire.

SYrenus Græcè tractatorie dicuntur. Tribus enim modis illecebra amoris trahitur, aut cantu, aut uisu, aut consuetudine, Amantur enim quædã speciei uenustate, quædam etiã lenocinãte consuetudine. Quas Vlixis focij obturatis auribus transeunt. Ipse uerò religatus transit. Vlyxes enim Græcè quasi ὄλωρ ξείνος, omnium peregrinus dicitur. Et quia sapientia ab omnibus mundi rebus peregrina est, ideò astutior Vlixes dictus est. Denique Syrenas, id est, delectationū illecebras & audiuit & uidit, id est, agnouit & iudicauit, & tamen transit nihilominus. Ideò quia auditæ sunt, mortuæ sunt. In sensu enim sapientis omnis uoluptatis affectus moritur. Ideò uolatiles, quia mentes amantium permeant celeriter, inde gallinaceos pedes, quia libidinis affectus omnia, quæ habet, spargit. Denique & Syrenes directę sunt, αὐρῶ enim græcè traho dicitur.

Fabula Scyllæ.

SCyllam ferunt uirginē pulcherrimā, quam Glaucus Antedonis filius amauit, quem Circe Solis filia diligebat,
ira.

irataq; Scyllæ, fontem in quo lauari solita erat uenenis infecit. Vbi illa descēdēs ab inguine lupis canibusq; marinis inserta est. Scylla enim Græce, quasi σκύλλωρ, dicta est, quod nos Latine confusio nem dicimus, & quid confusio nisi libido est? Quam libidinem amat Glaucus. Glaucus enim Græce luscitiosus dicitur unde & glaucomata dicimus cæcitatem ergo omnis qui luxuriā amat, cæcus est. Nā & Antedonis filius dictus est: Antedon enim Græce quasi antidon, quod nos Latine contraria uidens, ergo lippitudo ex contraria uisione nascitur. Scylla enim in modum ponitur meretricis, quia omnis libidinosa canibus lupisq; inguina sua necesse est misceat. Iuste ergo lupis & canibus mixta, quia nescit sua alienigenis deuorationibus saturare secreta. Sed hanc Circe odisse dicitur. Circe ut antè dictum est, manus dñjudicatio uel operatio nuncupatur, χειρῶν κριτή, laborem enim manuū & operaionem libidinosa mulier non diligit, sicut Terentius ait: A labore procliue ad libidinem accipit cōditionem, de hinc questum

stum occipit, hanc etiam Vlyxes inno-
cuius transit, quia libidinem sapiētia con-
temnit.

Fabula Mydæ Regis & Pactoli Fluvij.

MYda rex Apollinem petijt ut quic-
quid tetigisset aurum fieret. Cūq;
promeruiſſet, munus in ultionem con-
uerſum eſt, cœpitq; ſui uoti effectu tor-
queri. Nam quicquid tetigerat aurū ſta-
tim efficiēbatur. Erat ergo neceſſitas au-
rea, locuplesq; penuria. Nam & cibus &
potus rigens auri materia marmorabat.
Itaq; Apollinem petijt, ut mala deſidera-
ta conuerteret. Reſponſoq; accepto, ut
tertio caput ſub Pactoli fluminis undas
ſubderet. Quo facto, Pactolus deinceps
aureas arenas trahere dicitur. Sed eui-
denter Poētæ alluſerunt argutiam, illa
uidelicet cauſa, quod omnis appetitor a-
uaritiæ, cum omnia præcio deſtinat, fa-
me moritur, quod & Myda rex erat, ſed
collecta pecuniarum ſumma, ut Solicra-
tes Cizicenus in libris hiftoriæ ſcribit,
quod omni cenſu ſuo Myda rex Pactoli
fluvium, qui in mare currere ſolitus erat
per innumerabiles meatus ad irrigan-
dam

Ecc

dam

dam prouinciā deriuauit, suaq; expensa auaritia fluxum fertilem reddidit, Myda enim græcè quasi *μυδα ἐν εἰδῶν*, id est nihil sciens. Auarus enim tantum stultus est, ut sibi prodesse non norit.

Fabuia Vulcani & Mineruæ.

V Vulcanus cum Ioui fulmen efficeret ab Ioue promissum accepit, ut quicquid uellet præsumeret. Ille Mineruam in coniugium petiit Iupiter impetrauit ut Minerva armis uirginitatē defendisset: Dumq; cubiculum introirent certando Vulcanus semen in pauimentum eiecit, unde natus est Erichthonius. *Ἐρις* enim Græcè certamen dicitur *χθον* *χθονός* uerò terra nuncupatur, quem Minerva in cista abscondit, draconeq; custode appposito, Aglauro & Pandorē commendauit, qui primus currum reperit. Vulcanum dici uoluere quasi furia ignē unde & Vulcanus dicitur, ueluti uoluntatis calor, quasi *βελικαπνος*. Deniq; Ioui facit fulgura, id est, furorem concitat, ideò uerò eum Mineruæ coniungi uoluerunt, quod furor etiam sapientibus subrepat. Illa uerò armis uirginitatē defendit.

fendit, hoc est, omnis sapientia integritatem morum contra furiam uirtute animi uindicat, unde quidem Erichthonius nascitur. *ἔρις* enim Græcè certamen dicitur, *χθόρ* uerò non solum terra quantum etiam inuidia dici potest, unde & Thales Milesius ait: *ἡ χθόρ δοξῆς κοσμητικῆς στερηοῖς*, id est, inuidia mundanæ gloriæ consumptio, & quid nam aliud furripiciens sapientiæ furor generare poterat nisi certamen inuidiæ? Quod quidem sapientia, id est, Minerva abscondit in cista, id est, in corde celat, ergo Minerva draconem custodem apponit, id est, perniciem, quem quidem duabus commendat uirginibus, id est, Aglauro & Pandora. Pandora enim uniuersale dicitur munus. Aglauro uerò *ἄχοληρος*, id est, tristitiæ obliuio. Sapiens enim dolorem suum, aut benignitati commendat, quæ omnium munus est, aut obliuioni, sicut, de Cæsare dictum est: Qui obliuisci nihil amplius quam iniurias soles. Denique cum Erichthonius adulesceret, quid inuenisse dicitur? nihilominus currum, ubi inuidiæ semper certamen

Eeē a est.

est. Vnde Virgilius: Primus Erichthonius currus & quatuor ausus iungere equos. Inspicite quantum ualeat cum sapientia iuncta castitas, cui flammam non Deus ualuit.

Fabula Dionysij.

Iupiter cum Semele concubuit, de qua natus est Liber pater ad quam cum fulmine ueniens crepuit, unde pater puerum tollens in femore suo misit. Maroni postea nutriendum dedit, hic Indiam debellauit, & inter Deos deputatus est. Itaque cum Semele quatuor sorores appellatæ sunt, Ino, Autonoë, Semele, & Agaue. Quid sibi hæc fabula sentiat, exquiramus. Quatuor sunt ebrietatis genera, id est, prima uinolentia, secunda rerum obliuio, tertia libido, quarta insania, unde & nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ sunt, quasi uino uocantes. Prima Ino, *δῖνος* græcè, Latine uinum dicimus. Secunda Autonoë. quasi *ἄντωνος*, id est, se ipsam non cognoscens. Tertia Semele quasi *μάλινος*, quod nos latine corpus solum dicimus. Vnde & ipsa genuisse Liberum patrem dicitur, id est, de libidine

ne

dine nata ebrietas. Quarta Agaue, quæ ideo infantiæ comparatur, quod caput filij uiolenter abscidit. Liber uerò pater dictus est, quia uini passio liberas mentes faciat. Indos uerò uicisse, quod hæc gens ualde sit uino dedita, duobus scilicet modis, siue quia feruor solis eos faciat potare, siue quia ibi sit Seraptenum uinum uel Meroitanum: Cuius uini tanta uirtus est, quod uix quilibet ebriosus sextariū toto mense bibat, unde & Lucanus ait: Indomitum Meroë cogens spumare Faleriū. Aqua enim omnino domari non potest. Maroni etiā Dionysius nutriendus datur, quasi Meroni. Mero enim omnis nutritur uinolentia, hic etiam tigribus dicitur sedere, quod omnis uinolentia, ueritati semper insistat. Siue etiā quia uino efferatæ mentes mulceantur, unde & Liæus dicitur quasi lenitatem præstans. Iuuenis uerò gingitur Dionysius, quia nunquam ebrietas matura est. Ideo etiam nudus, quia omnis ebriosus interuertendo nudus remaneat, aut mentis suæ secreta ebriosus nudet.

Fabula de Cygno & Leda.

E e e ; Quam.

Quamuis in omnib. libidinis amor turpior sit, nunquam tamen deterior erit, quàm cum se honorato miscuerit. Libido enim honestatis nouerca, dū quid expediat nescit, semper est maiestati contraria. Qualis enim diuinitas eius, qui sit, quod esse uelit, ne quidem quod fuerat esse, conuersus in Cygnum cum Læda concubuit, quæ peperit ouum, unde nati sunt tres. Castor, Pollux & Hele-
ne. Sed hæc fabula mystici saporem cerebri concipit. Iupiter enim in modum potentiaë ponitur, Læda uerò dicta est, quasi *λοιδο* quod Latine aut iniuriam aut conuitium dicimus, ergo omnis potentia iniuriæ mixta speciem suæ generositatis mutat. Ideò in Cygnum conuersus dicitur, quod ferunt physiologi quā maximè Melistus Euboicus, quod omnium physiologorum sententias disputauit, huius generis auem cōuitijs ita esse plenam, ut ipsa aue clamante reliquæ aues taceant, quæ presto fuerint. Vnde & olor dictus est, quasi ab oligoria tractū, quod nos Latine iniuriam dicimus, er-

gō quotienscunque nobilitas in iniuri-
am uergit, conuitijs misceatur necesse
est. Sed quid ex hac re concipitur ui-
deamus. Nihilominus ouum, quia si-
cut in ouo omnis sordities, quæ purga-
ri potest in ignem continetur intrinse-
cus. Ita etiam in effectū iniuriæ omnis
est immunditia. Sed ex hoc ouo gene-
rantur tres. Castor, Pollux, & Helene.
Nihilominus seminarium scandali & di-
scordiæ, sicut antea diximus, & gemi-
num luctum cōcussit adultera mundo.
Castorem uerò & Pollucem, quasi in mo-
dum perditionis ponunt, unde & in ma-
ri castorum signa dixerunt, quæ pericu-
lum creant. Nā ob hāc rem etiam ambos
alternatim resurgere, atq; occidere dicūt
q̄ superbia nonnunquā uiuat nonnun-
quam occidat, unde & grēcè ὑπερηφανία
superbia dicitur. Sed ὑπερηφανία propriè
superaparitio dicitur, quia in istis duo-
bus signis quæ eorū uocabulo fratrum
nuncupauere, unus superappareat, alter
uergat, sicut Lucifer & Antifer. Nā græ-
cè Pollux ἀπό τῆ ἀπολλεῖν, id est, à per-
dēdo, & Castor quasi κακὸν ὕστερον, id est,

Ecc 4

ma-

malum extremum.

Fabula Ixionis.

Qui plus querit quā liceat esse, minus erit quā est, Ixion igitur coniugium Iunonis affectans, illa nubem ornauit in speciem suam, cum qua Ixion coiens centauros genuit. Sicut nihil latina gratiosius ueritate, ita nihil Græca falsitate ornatiùs. Denique Ixionem dici uolere quasi axionem, *αξίων* enim Græcè dignitas dicitur. Dea uerò regnorum Iuno est, ut pridem diximus, ergo dignitas regnum affectans nubem meretur, id est, similitudinem regni. Regnum enim illud est, quod perenniter duraturū est. At uerò cui tēporis fugitiua uis inuidet, pinnatisq; celerrima raptibus momentaneæ felicitatis figuras potius quā ueritatem ostendens, uētositatem inanem speciem præsumit. Denique Beatinus augur dicere solitus erat diuersarum urbium honores, somnialiter peragi urbicationi mimologo, & quamuis utraq; nihil agere dixerit, tamen hoc Romæ præstare uisus est, quod ex parte quidem ueros honores sed risorios, sed citius fugitiuos, Cre-

Credo enim quod de Theophili philosophi sententia legeret dicentis μιμους, id est, mimus uita. Nunc ergo fabulam repetamus. Dromocrides in Theogonia scripsit Ixionem in Græcia primū regni gloriam affectasse, qui centum equites primus omnium acquisiuit, unde & Centauri dicti sunt, quasi centum armati. Deniq; Centhippi dici debuerent, ex quo etiam equis mixti pinguntur, Sed ideo centum armati, qui quidem Ixion paruo tempore celebre regnū adeptus, dehinc regno expulsus est, unde & cum ad rotam damnatum dicunt, quod omnis rotæ uertigo, quæ superiora habet, modo deiciat. Ergo ostendere hic uoluerūt, quod omnes, qui per arma atq; uolentiam regnum affectant, subito erectiones, subito elisiones sustineant, sicut rota quæ stabile non habet aliquando cacumen.

Tantali Fabula,

TAntalum dicunt in lacum interni depositum, cui fallax aqua gulosis labia titillamentis attingit, poma quoq; fugitiuus cineres cetera tactibus desuper
faci

facietenus apparent pendula. Ergo hic locuples uisus & pauper effectus, ita se illi unda fallax præbet ut sitiât, ita se poma ingerunt ut esuriat. Hanc fabulam Petronius breuiter exponit dicens.

*Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit.
Tantalus infelix, quem sua uota premunt.
Diuitis hæc magni facies erit, omnia late
Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.*

Fabula Proserpine & Endymionis.

LVnam ideò ipsam uoluerunt etiam apud inferos Proserpinam, seu quod nocte luceat, seu quod humilior currat & terris præsit, illo uidelicet pacto, quod detrimenta eius & augmenta, non solum terra, sed & lapides, uel cærebra animantium & quod magis incredibile sit etiam lætamina sentiant, quæ in Lunæ clementis eiecta uermiculos parturiunt, ortis ipsam etiam Dianâ memoribus uolunt simili modo, quod arborum & fruticum succo augmenta inculcet. Denique clementis lunæ abscissa li-
gna

gna surfuraceis tinearum terebraminib.
ist tulescunt. Nemoribusq̃ adesse dici-
tur, quia omnis uenatio plus nocte pa-
scatur, dieq̃ dormiat. Endymionem ue-
ro pastorem amasse dicitur duplo scili-
scilicet modo, seu quod primus homi-
num Endymion cursum Lunæ inuene-
rit: Vnde & triginta annis dormisse dici-
tur, qui nihil aliud in uita sua nisi huic re-
pertioni studuit, sicut Mnaseas in primo
libro de Europa scribens tradidit, siue pa-
storem Endymionā amasse fertur, quia
nocturni roris humor, quem apporia sy-
derum atque ipsius Lunæ animātis her-
barum succis insudant, pastoralia
 bus prosit succes-
 sibus.

BEATI

BEATI FVLGENTII
Episcopi Carthagenensis Mythologia
rum ad Catum Presbyterum Car-
thagenensem, Liber
Tertius.

Inscientiæ formidolosa sus-
pectio semper excusandi
querit suffragia. Quo quic-
quid ignorantia incurfio-
nū mater peccauerit, id ue-
niæ absoluat petitio, quæ culpas uestire
consuevit. Sed quia nunquam de se ma-
le existimat sermo, qui ad amantem iudi-
cem mittitur, idcirco meæ simplicitatis
negocium tuo domine purissimo quidē
cōmisi iudicio, fretus quia quicquid ab-
surde digestum est, ut non inuidus detra-
his, sed ut doctissimus corrigis.

Fabula Bellerophontis.

Proetus rex uxorem habet Antiam
nomine, quæ amauit Bellerophon-
tem, cui dum ob stupri causam mandas-
set, ille noluit, quem marito criminata
est. Ille eum ad Chymeram interficien-
dam

dam misit profocerum suum. Quam Bellerophōs equo pegaso residens interfecit, qui de Gorgonis sanguine natus fuerat. Bellerophonta posuerunt quasi βέλ-
 ληφορον τὰ quod nos latinè sapientiæ con-
 siliatorem dicimus, Homerus ait in B. I-
 liados: ὅχρ' ἢ παννύχιον ἔνδον βέλφηρον
 ἄνδρα, id est, nec decet tota nocte dormi-
 re consiliatorem uirum. Nam & Menan-
 der similiter in disexapoto comœdia ita
 ait: βέλφηρε ὕμῶν ἐξ μὲν πρὸ λαβὲς ὀράσθην, id
 est, consiliarie nostram de mea præoccu-
 patione uisionem. Nam ut hoc certum sit,
 Homerus in fabulam eiusdem Bellerop-
 hontis ita ait: ποιεῖ ἀγαθὰ φρονέον τὰ δαι-
 φρονα βελλεροφοντήν, id est, bona cogitan-
 tum sapientissimum consilium spernit,
 libidinem, id est, Antium. Antio enim
 Græcè contrariū dicitur, sicut Antichri-
 stum dicimus, quasi ἀντίον τῷ χριστῷ, id est,
 contrarius Christo. Vide itaq; cuius u-
 xor Antia dicatur nihilominus Præti.
 Prætos Pamphila lingua sordibus dici-
 tur, sicut Hesiodus in Buccolico ludicro
 scribit dicens, id est, sordidus uuarum be-
 ne rore, & cuius uxor est libido nisi for-
 didi:

didi? At uerò Bellerophon, id est, bonæ
 consultatio, qualem equum sedet nisi pe-
 gasum, quasi pegascon, id est, fontem æ-
 ternum. Sapientia enim bonæ consulta-
 tionis æternus fons est. Ideò pennatus,
 quia uniuersam mundi naturam celeri-
 cogitationum theoria collustrat. Ideò &
 Musarū fontē ungula sua rupis edicitur.
 Sapientia enim dat Musis fontē. Ob hanc
 rem etiam sanguine gorgonio nascitur.
 Gorgō enim pro terrore ponitur. Ideò &
 Mineruæ pectore fixa est, sicut Home-
 rus in tertio decimo ait: *πρόσθε λείον ὀπίσσω*
θεὸν δὲ δράκων μέσση δὲ χίμαιρα. Ergo hic du-
 plex assertio est. Aut enim terrore finito
 sapiētia nascitur, sicut de sanguine, id est,
 de morte Gorgonis Pegasus, quia stulti-
 tia semper est timida, aut initium sapien-
 tiæ timor est, quia & magistri timore sa-
 pientia crescit, & dum quis famam timu-
 erit sapiens erit, unde & Chymerā occi-
 dit. Chymera enim quasi *κνέρωτος*, id
 est, fluctuatio amoris. Ideò etiam triceps.
 Chymera pingit, quia amoris tres modi
 sunt, hoc est, incipere, perficere & finire.
 Dum enim amor nouiter uenit, ut leo se-

raliter inuadit, unde & Epícarmus comi-
cus ait, *δομάς ἡς ἐφ' ὧς λείοντες αἰδίναν μετὰ λε-
ρῶ*, id est, domitor cupido læonthea uir-
tute præsumptior. Nam & Virgilius in
Georgicis tetigit dicens: Catulorum ob-
lita læna sæuior errauit campis. At ue-
ro capra quæ in medio pingitur, perfe-
ctio libidinis est, illa causa uidelicet,
quod huius generis animal sit in libidi-
nem ualde proclium. Vnde Virgilius
in Buccolicis ait: Hædicæ petulci. Ideo
& Satyri cum caprinis cornibus depin-
guntur, quia nunquam nouere saturari
libidine. At uerò quod dicitur postre-
mum draco illa ratione ponitur, quia
post perfectionem, uulnus det pœni-
tentia, uenenumque peccati. Erit e-
nim hic ordo dicendi, quod primus sit in
amore inchoare. Secundum perficere
Tertium uerò pœnitere de perfecto uul-
nere.

Fabula Perdici.

Semper delicata cōsuetudo laborio-
so fert p̄iudicium operi, & mollis e-
ducatur, dū qd non optat euenerit, pœni-
sentia creat. Melius est em̄ laborare par-
tili

tiliter, securius edoceri quàm ex necessitate ueniēte repentaliter perterreri. Perdicem ferunt uenatorem esse, qui quidē matris amore correptus, dum utrinque & immodestia libido ferueret, & uerecundia noui facinoris reluctaretur, consumptus atq; ad extremam labem deductus esse dicitur. Primus etiā ferram inuenit, sicut Virgilius ait: Nam primī cuneis scindebant fissile lignum. Sed ut Festella, Martialis, ait uel scribit, hic primum uenator fuit, cui cum fermē cædis cruenta uastatio, & solitudinem uagabunda errādo cursilitas displiceret, plus quàm etiam uidens Conthyroletas feros, id est, Acteonem, Adonin, Hippolitum, miserandæ necis functos intēritu, artis pristinæ affectui mittens repudium agriculturam est affectatus, ob quā rem matrem quasi terram omnium genetricem amasse dicitur. Quo labore cōsumptus etiam ad maciē peruenisse dicitur, quia cunctis uenatoribus de pristinae artis opprobrio detrahebat, ferram quasi maliloquium fertur reperisse. Matrē etiam Polycarpem, quod nos latinè multi-

fru-

fructam dicimus, id est, terram.

Fabula Actæonis.

CVriositas semper periculorum germana, detrimenta suis amatoribus nouit parturire quàm gaudia. Actæon deniq; uenator Dianam lauantes uidisse dicitur, qui in ceruum conuersus à canibus suis non agnitus eorum moribus deuoratus est. Anasimenes, qui de picturis antiquis disseruit in libro secundo, ait uenationem Actæonē dilexisse, qui cum ad maturam peruenisset ætatem desideratis uenationum periculis, id est, quasi nudam artis suæ rationem uidens timidus factus est. Vnde & cor cerui habere dicitur, unde & Homerus ait, οἶνο βάρης·
κυνὲ ὀμματα ἑχῶν καρδὴν δὲ ἐλάφοιο, id est, ebriose oculos canis habēs & cor cerui. Sed dum periculū uenandi fugeret, affectum tamen canum non dimisit, quos inaniter pascendo penē omnem substantiam perdidit, ob hāc rem à canibus suis deuoratus dicitur esse.

Fabula Hero & Leandri.

AMor cum periculo sæpe concordat, & dum ad illud solum natat,
Fff quod

quod diligit, nunquam uidet, quod expedit, *ἔρως* enim græcè amor dicitur. Leandron uerò dici uoluerunt quasi *λυσιγὰρ δ' ἔρως*, id est, uirorum solutio. Solutio enim uiri amorem parturit. Sed natat nocte, id est, obscuro tempore tentat pericula. Hero quoque in amoris similitudine fingitur lucernam ferre, & quid aliud amor nisi flammam fert, & desideranti periculosam uiam ostendit. Cito tamen extinguitur, quia iuuenilis amor non diu perdurat. Deniq; nudus natat, illa uidelicet causa, quod suos affectatores amor & nudare nouerit, & periculis, sicut in mari iactare. Nam extincta lucerna utriusq; mors est procurata maritima, hoc in euidēti significans, quod in utroq; sexu uapores ætatis extincto libido commoritur. In mari uerò mortui feruntur, uelut in humore frigida senectutis. Omnis enim colorata iuuentutis igniculus tepida ueternositatis algescit in senio.

Fabula Berecynthie & Attis.

DEcepta Græcia credulitate dæmonum potius quàm deorum, nunquam deterius suis dijs reponeret, quàm
ut

ut eorum matrem ueternofam anū non
 folum puerilem amatu, quantum etiam
 fingerent Zelotypam. Tantum enim ze-
 li fuccenfa anus inuidiofa flagrauit, quæ
 nec fuis utilitatibus furiofa pepercit, &
 unde fructū fperabat libidinis, illud ue-
 terana fuccinderet meretrix. Et quamuis
 apud muliebres animos libidō obtineat
 regnum, tamē etiam inuicta libidine ze-
 lus obtinet dominatum. Berecynthia e-
 nim mater deorum Attin puerum for-
 mofiffimum amaffe dicitur, quem zelo
 fuccenfa castrando fēminaculum fecit.
 Quid ergo fibi in his Græcia fentire uo-
 luerit, edicamus. Berecynthiam dici uo-
 luere quafi mortuam dominā. Ideo ma-
 trem deorum, quod Deos nūcupari per
 fuperbiam uoluere. Ideo eos in Olym-
 po habitantes quafi excelfos & fuper-
 bos. Ideo & dæmonas nūcupant fe-
 cundum Homerum, qui dicit, μετὰ δαί-
 μονας, ἄλλος, id eft, cum Deos alios, δῆ-
 µος enim Græcē populus dicitur, is dict-
 tur unus, & quia populos fubdere cupi-
 ebant, & foli fuper populos effe, dæmo-
 nes dicti funt, ideo & apud Romanos

Fff 2

india

indigetes. Ergo Berecynthiam montibus præfisse dixerunt bernicinthos. Cynthos enim attica lingua flos nuncupatur, unde & lacinthus dicitur quasi *ικινθος*, quod nos latine solus flos dicimus, quasi omnibus perfectior. Nam & Epicarmus ita ait: *πανκαρπις σέφανος ἢ περὶ ἀκτῶν πρὸ βαλῆν χρύσαλλος*, id est, florigera corona, atque e littoribus procedit Chrysalus. Itaque florem quavis quilibet a met tamen abscindit, ut Berecynthia in Attin fecit. Attis enim græcè flos dicitur, ut Sosides Atticus in libro Theologumenon quem appellauit scribit, matrem Deum in modum potentiae uoluit poni, unde Cybele dicitur, quasi Cedos baleon, id est, gloriæ firmitas, unde & Homerus ait, quod est, cui Iupiter gloriam donauerat, ergo ideo turrida pingitur, quod omnis potentiae elatio sit in capite. Ideo Leonum curru præsidens, quia omnis potentia regno ornata sit. Sceptrum etiam fert, quod omnis potentia uicina regno sit, ob hanc rem etiam mater Deum dicta est, illud nihilominus ostendere uolentes quod siue indigetes, siue dii, siue dæmones apud an-

ti-

tiquos à diuitijs dicti sunt. Ergo potentia diuitum mater est unde & Homerus Agamemnonem considerans ait: ἀτρε-
 ῖς τὸ δὲ αὐτὲ πικρὰ καὶ ἡδὲ χαλκίη. Nec
 non, etiam Euripides consimilans Tan-
 talū Ioui in tragædia Electræ ait: qđ est
 Beatus ille, nec inuideo fortunas eius,
 Iouis æqualis, ut dicitur Tantalus, ergo
 potentiæ gloria semper & amore torre-
 tur, & liuore torquetur, citòq; abscindit
 quod diligit, dum tamen amputet illud,
 quod odit. Deniq; omnis nunc usq; po-
 tentia nescit circa suos diuturnum serua-
 re affectū, & quod amauerit cito aut ze-
 lando amputat, aut fastidiēdo horrescit,
 & Attin dici uoluerunt quasi, ἔθῳ: ἔθῳ
 enim græcè cōsuetudo dicitur, ergo quā-
 tuscunq; amor sit, potentibus stabilis es-
 se non nouit.

Fabula Psycles & Cupidinis.

A Puleius in libris Metamorphose-
 on hanc fabulam planissimè desi-
 gnauit, dicens, esse in quadam ciuitate re-
 gem & reginam habere tres filias, duas
 natu maiores esse temperata specie, iu-
 niorem non tam magnificæ esse figuræ

Fff 3 qui

qui crederetur Venus esse terrestris. Denique duabus maioribus, quæ erant temperata specie, connubia uenere, illam uero ueluti deam non quisquam amare ausus, quam uenerari pronus, atque hostijs sibi met deprecari. Contaminata ergo honoris maiestate. Venus succensa inuidia Cupidinem petit, ut in contumacem formam seueriter uindicaret. Ille ad matris ultionem aduentus, uisam puellam adamauit, poena enim in affectu cõuersa est, ut magnificus iaculator ipse se suo telo percussit. Itaque Apollinis denuntiatione iubetur puella in montis cacumine sola dimitti, uelut feralibus deducta exequijs pennato serpenti sponso destinari, perfecto namque choragio, puella per montis decliua Zephyri flantis leni uectura delapsa, in quandam domum auream rapitur, quæ pretiosa sine pretio, sola consideratione laude difficiente poterat existimari. Ibiq; uocibus tantum odo seruentibus ignota, atque mansionario utebatur coniugio. Nocte enim adueniens maritus Veneris prælijs obscure peractis, ut inuise uespertinus aduenerat, ita crepusculo

pusculo incognitus etiā discedebat. Habuit ergo uocale seruitium, uētosum dominū nocturnum cōmentū, ignotū coniugium. Sed ad huius mortem deflēdam sorores adueniunt, montisq; conscenso cacumine germanum lugubri uoce flagitabant uocabulum, & quamuis illi cōtinx lucifuga sororis ei comminādo uetaret aspectus, tamen consanguineę charitatis inuincibilis ardor maritale obumbrauit imperium. Zephyri ergo flagrantis aurę anhelāte uectura ad semet sororios perducit affectus, earūq; uenenosis consilijs de mariti forma quārenda consentiēs, curiositatē suę salutis nouercā arripuit, & facillimā credulitatē, quę semper deceptionum mater est, postposito cautelę suffragio, arripuit. Denique credens sororibus se marito serpēti coniunctam, uelut bestiā interfectura nouaculam sub puluīnari abscondit, lucernam, quę modio contegit: Cumq; altum soporem maritus extenderet, illa ferro armata lucernaq; modio custodita eruta. Cupidine cognito dum immodesto amoris torretur affectu olei scintillantis

Fff 4 de-

desputamento maritum succendit, fugiensq; Cupido multa super curiositate puellæ increpitans domo extorrem ac profugam dereliquit. Tandē multis iactata uenereis persecutionib. postea loue petente in coniugio Cupidinem accepit. Poteram quidē totius fabulæ ordinē hoc libello percurrere, qualiter & ad infernū descenderit, & Stygijs aquis undam delibauerit, & Solis armēta uellere spoliauerit, & seminum germina cōfusa discreuerit, & de Proserpine pulchritudine particulam moritura præsumpsit. Sed quia hæc Saturantius & Apuleius penē duorum continentia librorum tantam falsitatum congeriem enarrauerit, & Aristophanes Athenæus in libris, qui Dysferestia nuncupantur, hanc fabulam enormi uerborū cricuitu discere cupientibus prodit, ob hanc rem superuacuum duximus ab alijs digesta nostris inferere libris, ne nostra opera aut proprijs exularemus officijs, aut alienis addiceremur negocijs. Sed dum is qui fabulam leget, in nostra hæc transeat, sciturus quid sibi illorū falsitas sentire uolue-

Iuerit. Ciuitatem poluerunt quasi in modum mūdi, in qua regem & reginam uelut deam & materiam posuerūt, quibus tres addunt, carnē ultro metantē, quam libertatem arbitrii dicimus, & animam, *Ψυχή* enim Græcē anima dicitur, quam idē iuniorē uoluerūt, quod corpori iam facto postea inditam esse dicebant. Hāc igitur ideò pulchriorem quod & à libertate superior, & à carne nobilior. Huic inuidet Venus quasi libido, ad quā perdendam cupidinem mittit. Sed quia cupiditas est boni & mali, cupiditas animā diligit & ei uelut in coniunctionem miscetur, quam persuadet ne suā faciem uideat, id est, cupiditatis delectamenta discat: unde & Adā quamuis uideat, nudū se non uidet, donec de concupiscētiæ arbore comedat. Néue suis sororib. id est, carni & libertati de suæ formæ curiositate perdiscenda consentiat. Sed illorū cōpulsamento percita, lucernā de suo modio eiecit, id est, desiderij flāmam in pectore absconditam depalat, uisā taliter dulcē amat ac diligit quā ideò lucernę ebullitione dicitur incendisse, quia omnis cupiditas

Est s pidi-

piditas quantum diligitur tantum arde-
 scit, & peccatricem suæ carni confingit
 maculam, ergo quasi cupiditate nudata
 ex potenti fortuna eruitur & periculis ia-
 ctatur & regia domo expellitur. Sed nos
 quia lōgum est (ut dixi) omnia persequi
 tenorem delemus sentiēdi. Si quis uerò,
 in Apuleio ipsam fabulā legerit, nostra
 expositionis materia, quæ non diximus,
 ipse reliqua cognoscat.

Fabula Pelei & Thetidis.

Thetidem dici uoluerunt aquam. Iu-
 piter quasi Deus coniungit Peleo.
 πηλὸς enim græcè lutum dicitur, ergo ter-
 ram cum aqua commixtam uolunt ho-
 mines genuisse, unde & Iouem cū The-
 tide uoluisse concumbere dicunt, & pro-
 hibitum esse, ne maiorē se genuisset, qui
 eum de regno expelleret. Ignis enim, id
 est, Iupiter si cum aqua coeat, aquæ uir-
 tute extinguatur, ergo in coniunctione
 aquæ terræ, id est, Thetidis, & Pelei di-
 scordia sola nō petitur, illa uidelicet cau-
 sa, ut concordia utrorumque elementor-
 um homo gignatur. Nam & incompe-
 tentia illa indicat, quod Peleus ut terra,
 id

Id est, caro, Thetis ut aqua, id est, humor. Iupiter, qui utraq; gignit ut ignis, id est, anima, ergo in conceptione hominis & elementorum iugalitates tres, ut supra diximus, uitæ certantur. Nam & discordia malum aureum iecisse dicitur, id est, cupiditatem, illa uidelicet causa quòd in malo aureo est quod uideas, nō est quod comedas. Sicut cupiditas nouit habere, non nouit frui. Omnes enim Deos Iupiter ad nuptias dicitur conuocasse, illa de causa, quòd putarēt Erhnici singulas partes in homine Deos singulos obtinere, ut Iouem caput, Mineruam oculos, lunonem brachia, pectus Neptunum, cinctum Martē, renes & inguina Venerem, pedes Mercurium: sicut Democrites in Physiologumenon scripsit, unde & Homerus ait: ὀμματα καὶ κεφαλὴν κελὸς δὲ Ἰερ πικραυνῶ ἀρεὶ δὲ ζωνὴν σέρων δὲ ποσειδάωνι, id est, caput & oculos similes fulmine Ioui delectanti, Marti cingulum, & pectus Neptuno. Nam & Tiberianus in Prometheo ait: Deos singula sua homini tribuisse. Denique natum Achillem ueluthominem perfectum, mater

in

in aquas intingit stygias, id est durū contra omnes labores munit, solū ei talū nō tetigit, nihilominus illud physicū significare uolētes, quod uenæ in talo sunt ad tēnū, femorum atq; uirilū rationem pertineant, unde aliquæ uenæ usq; ad pollicem tendunt, quod tractantes & physici & mulieres ad obtinēdos partus & ischiacos eodem phlebotomant loco, & emplastro mentaticū quem Stisidem Affricanus in Astrosophistes uocauit pollicis, & talo imponendū præcepit. Nā & Orpheus illum esse principalē libidinis indicat locū. Nam deniq; in entherocælicis & iisdem locis cauteria ponēda præcipiunt. Ergo monstrat q̄ humana uirtus quamuis ad omnia munita, tamen libidinis ictibus subiacet patula, unde ad Licomedis regiā datur ut nutrire, quasi ad luxuriæ regnum. Lycomedem enim græcè quasi γλυκομήδης, id est, dulce nihilum. Omnis enim libido & dulcis & nihil est, deniq; & amorē Polyxene perijt & pro libidine per Talum occiditur. Polyxene enim græcè multorum peregrina dicit, seu quod amor peregrinari faciat

men.

mētes ab ingenio suo, seu qđ apud mul-
tos libido ut peregrinabunda uagetur.

Fabula Myrrhae & Adonis.

Myrtha patrē suum amasse dicitur,
cum quo ebriato concubuit, cūq;
eam pater utero plenā rescisset, cognito
crimine, euaginato eam persequi cōepit
gladio. Illa in arborem myrrhā cōuersa
est, quam arborem pater gladio percuti-
ens, Adon exinde natus est: quid uerò si
bi hęc fabula sentiat, edicamus. Myrrha
genus est arboris, de qua succus ipse ex-
udat. Hęc patrem amasse dicitur. Istæ e-
nim arbores in India sunt, quæ Solis ca-
lorib. cremantur, & quia patrem omniū
rerum Solem esse dicebant, cuius opitu-
latu cuncta germinum adolescit natiui-
tas, ideò & patrem amasse dicit, quæ dū
grandioris fuerit roboris Solis ardorib.
crepans rhagades efficit, per quas succū
desudat, qui Myrrha dicitur, & redolen-
tibus lachrimosa guttulis fletus suaues
scissuris hiantibus iaculatur, unde Ado-
nem genuisse fertur, Adon græce suaui-
tas dicitur, & quia hęc species odore su-
auis est Adonem dicitur genuisse. Ideò
au-

autem Veneremamasse dicunt, quod genus pigmenti sit ualde feruidum: unde Petronius Arbitor ad libidinis concitamentum myrrhinum se poculum bibisse refert. Nam & Surrius Comoediarum scriptor introducit Glycerium meretricem dicentem, Myrrhinum mihi adfers, quo uirilibus armis occurrerem fortiuscula.

Fabula Apollinis & Marsie

M Inerua tibias ex osse inuenit, de quibus cum in conuiuio deorum cecinisset, cumque eius tumentes buccae dii omnes irrisissent illa ad Tritonū paludem pergens, in aqua faciem suam speculatur, dum turpia adiudicaret buccarum inflamina, tibias eiecit quibus Marsya repertis doctior factus prouocauit Appollinem cōcertaturum de cantibus, sibi que Mydam regem iudicem deligunt, quem Appollo cum non recte iudicasset asininis auribus deprauauit. Ille criminis sui notam tonsori tantum ostendit, præcipiens ei ut si crimen eius celaret, eum participem regni efficere. Ille secretum domini sui in terram fodit, & in de-

fossis

Fosfo terræ duxit & operuit. In eodem loco calamus natus est, unde sibi pastor tibiam faciens, quæ cum percutiebatur dicebat: Myda rex aures asinales habet, nihil minus quam quod ex terra conceperat, unde & Petronius Arbiter,

Sic commissa ferens audus rescire minister

Fodit humum, regisq; latentes prodidit aures.

Concepit nam terra sonum, calamiq; loquentes

Inuenere Mydam qualem conceperat index

Nunc ergo huius mysticæ fabulæ interius cerebrum inquiramus. A musicis hæc reperta facula, ut Orpheus in Theogonia scribit. Musicienim duos artis sue posuerunt ordines, Tertium uerò quasi ex necessitate adijciantes, ut Hermes Trimegistus ait, ἀηδῶν, ψαλλομένων, αὐλομένων, hoc est aut cantantium, cytharizantium, aut tibicinantium. Prima est ergo uiua uox, quæ sibi in omnibus musicis necessitatibus celerrima subuenit, potest etiam limmata subrigere, & parallelas concordare, & distonias mollire & pthongos iuuare & ornare chromata. Sequitur secūda cythara quamuis enim de his rebus de sexaphesis dicūt, sicut Mar-
rianus

riandes scribit, multa de his faciat, tamē aliqua non implet, quę uiua uox potest. Limmata enim facta nō erigit, quilibet in se cathenata non implet. At uerō si bias artis musicę partem extremā poterit adimplere. Cythara enim Symphoniarum gradus habet quinque, secundū quod Pythagoras ait dum numerorū rhythmicos modulos ad Symphoniarū adduxisset concordia. Prima enim Symphonia est diapason, quod est in Arithmeticis diaplasion, quod nos in latinis unū ad secundum dicimus. Secunda Symphonia diapēte, quod est in Arithmeticis hemiolius, quod nos in latinis duo ad tertium nuncupamus. Tertia Symphonia diatefferon, quod est in Arithmeticis epitritos, id est, tertius ad quartum. Quarta Symphonia dicitur tonus, qui apud Arithmeticos Epogdous uocatur, apud nos quintū ad quartum, & quoniam ultra Arithmeticus ordo progreditur, non patitur propter nouenarium limitē, quia dicimus alterius ordinis primus gradus est. Contigit ergo ut habeat quintā Symphoniam quę armonia nuncupatur, id est, octo ad

no.

nouem, nullam em̄ ultra numerũ cõiun-
ctionem inuenies. Habet igitur mŭsica
partes septẽ, id est, genera, diastemata, sy-
stemata, pthongos, tonos, metabolas &
melũpeas, unde & Virgilius in sexto ait:
Nec nõ Threitiũs lōga cũ ueste sacerdos
Obliquit̄ numeris septemdiscrimina uo-
cũ, In Arithmeticis em̄ plenitudo formu-
læ est, ut est in geometricis tōus. Vox ue-
rò habet gradus Symphoniãrũ in nume-
ris, quantũ natura dotauerit ipsam uocẽ
ut habeat arsis, & ut thesis quas nos lati-
nẽ elatiōes & deiectiōes dicimus. Tibia
uerò uix unã & dimidiã pficit Sympho-
niã, una em̄ Symphōia quinq; Sympho-
nias habet, ergo post artẽ mŭsicã Miner-
ua reperit tibias, quas omnis doctus in
mŭsicis sonet, has ppter sonorũ despuic
paupertatẽ. Inflatas uerò buccas ideo ri-
sifle dicunt, q̄ tibia uetose in mŭsicis so-
net, & idiomatũ pprietatẽ amissa, sibilat
potius rẽ quàm enũtiet. Ideò illã iniuste
fussilãtẽ omnis quicũq; est doctior ridet,
unde eas & Minerva, id est, sapientia ex-
probãs pñcit, quas Marsya assumit. Mar-
sya em̄ gr̄cẽ quasi moros, id est, stultus,

G g g

fo

solus q̄ in arte musica tibiā pponere uoluit cytharę, unde & cū porcina pingitur cauda. Sed his duob. certatib. Myda rex residet. Myda em̄ gręcē quasi *μῦδος* *εἰς δ' αὖ* dicit̄, q̄ nos latinē nihil sciens dicimus, idē etiā alininis aurib. dicitur, quia om̄nis discernēdi ignarus nihil differt ab asino, ob hāc rē & seruū eius auriculas referunt p̄didisse. Ingeniū em̄ nostrum seruū habere dem̄ ad omnia q̄ uolumus obsequentē & nostra secreta celātē. Qd̄ autē per cannā p̄didit, p̄ fistulā gutturis loquēdo significat, q̄ uerō pastor audit, pastores sunt illi, q̄ aliena sulcādo subtilius pa-

Fabula Orphei.

(scunt.

ORpheus Eurydicē Nymphā amauit, quā sono cytharę mulcens uxorē duxit. Hanc Aristæus pastor dum amans sequitur, illa fugiens in serpētem incidit & mortua est. Postquā maritus ad inferos descēdit & legē accepit, ne eam conuersus aspiceret. Quā cōuersus aspiciens iterum p̄didit. Hęc igitur Fabula artis est musicę designatio. Orpheus dicitur *Ὠρεοφώνη*, id est, optima uox. Eurydice uerō profunda dīiudicatio. In omnib. igitur

igitur artib. sunt primę artes, sunt secūde
ut in puerilib. literis prima abecedaria, se
cūda nota. In grāmaticis, prima lectio, se
cūda articulatio. In Rhetoricis prima rhe
torica, secūda dialectica. In geometricis,
prima geometria, secūda arithmetica. In
Astrologis, prima mathesis, secunda A.
stronomia. In Medicinis, prima gnostice,
secūda uerò mātice. In aruspicinis, prima
aruspicina, secunda paralyſis. In musicis,
prima musica, secunda apotelesmate, de
quibus omnib. breuiter rationē perſtrin
gā necesse est. Aliud est em̄ apud grāma
ticos aliena cognoscere, aliud est sua effi
cere. Apud rhetores uerò aliud p̄fuso &
libero cursu effrenata loquacitas, aliud
cōstricta uirtutis indagādę curiosa nexi
litas. Apud Astrologos aliud est astrorū
ac syderū cursus effectusq; cognoscere,
aliud significata traducere. In medicinis
aliud est morborū agnoscere meritū, ali
ud infirmitatis uenientē cōcursum mede
ri. In geometricis aliud formulas lineas
que depingere, aliud numeros formulis
coaptare. In aruspicinis aliud est fibrarū
particula, cūq; inspectio aliud secūdum.

Ggg. 2 batti-

battiadē euentuū immutatio. In musicis aliud uerò est harmonia pthōgorū, systēmatū, & dialtematū, aliud effectus tonorum, uirtusq; uerborū. Vocis ergo pulchritudo interna artis secreta uirtutē etiā mysticā uerborū attingit. Sed hęc quantum ab optimis amatur sicut ab Aristæo ἄριστον enim gręcē optimū dicitur. Tantū ipsa ars coniunctionē hominū uitat, quę quidem serpentis ictu moritur, quasi astutię interceptu secretis uelut inferis transmigratur. Sed post hanc artem exquirendam, atque eleuandam uox canora descēdit, & quę apotelesmatica, phantastica, omnia prębet, & modulis tātum in secreto latitantibus, uoluptatum reddit effectus, dicere enim possumus qđ Dorius tonus, ut coiens Phrygius torrens Saturno feras mulcens si Ioui aues oblectet. At uerò si rei expositio quæritur, cur hoc uestigandę rationis caput immoritur. Ideo Ergo & ne eam respiciat prohibetur, & dum uidet amittit. Nam perfectissimus Pythagoras dum modulos numeris coaptaret, symphonicarumq; ponderat terminis Arithmeticis per

per melos & rhythmos, & modulos sequeretur, effectus uerò rationem reddere non potuit.

Fabula Phinci.

Phineus enim in modum auaritiæ ponitur & à fœnerando Phineus dictus est. Ideò cæcus quod omnis auaritia cæca sit, quæ sua non uidet, ideò ei Harpyæ cibos arripiunt. At uerò quod eius prandia stercorebus fœdant, ostendit fœnerantium uitam rapinæ ingluuiem esse sordidam, sed has à conspectu eius Zetes & Calais fugant, quia rapina ei aliquid de suo comesse non permittit, Græcè enim τὸν κάλον inquirēs bonum dicitur. Ideò uolatici, quia omnis inquisitio boni nunquam terrēis rebus miscetur. Ideò Aquilonis uenti filij, quia bona inquisitio spiritalis est, non carnalis, ergo uenienti bonitate omnis rapina fugatur.

Fabula Alphei & Arethuse.

Alpheus fluuius Arethusam nympham amauit, quā cum sequeretur in fontem conuersa est, Ille in medijs undis ambulās non immixtus, in sinum eius immergitur. Vnde & apud inferos

Ggg ;

ob

obliuionē animarū trahere dicitur ἀλη-
θεια φῶς, id est, ueritatis lux. Arethusa ue-
rò quasi ἀρετις, id est, nobilitas æquita-
tis. Ergo quid amare poterat ueritas, nisi
æquitatem? quid lux, nisi nobilitatē? &
ideò in mari ambulās nec miscetur, quia
lucidi ueritas omni malorum falsitudi-
ne morū circumdata, pollui aliqua com-
mixtione non nouit. Sed tamen in sinu
æquissimæ potestatis omnis lux uerita-
tis dilabitur. Nam & descendens in infer-
num, id est, secreta conscientiæ ueri-
tatis lux malarum rerum semper
in obliuionem im-
portat.

F I N I S.

BASILEAE EX OFFICINA

Henricpetrina Mense Martio An-

no M. D. L X V L

